

972

ՁԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

114

38

11

1972

გნათობი

სოციალ-დემოკრატიული რევოლუციური-საბჭოთაო
და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი

წელიწადი 48-ე

№ 11

ნოემბერი, 1972 წ.

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ორგანო

11846
გ ი ნ ა კ ს ი

ფრიდონ ხალვაში — ძმა მშენებლის პოემა	3
ოთარ ზილაძე — გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა. რომანი	10
ვაჟა საშვილი — ლექსები	118
ალექსი შენგელია — სოფელი სარკეში. ლექსი	120
ვანო ურჯუაშელაშვილი — ფიკცივალთა. რომანი. დასასრული	122
აკოლონიოს როდოსელი — პრემიანობა. ვაგრძელება თარგმნი აკაკი ველო- ვანმა	151

მ ე ნ ი ე რ ე ბ ა

გიორგი ბერიძე — უკვანთის გომორაფიულ სახელთა წარმოება.	187
---	-----

მთავარი რედაქტორი ელგუჯა მალრაძე

სარედაქციო კოლეგია:

ირ. აბაშიძე, დ. ბენაშვილი, დ. გამყარაშვილი, მ. ღებანიძე, ბ. ძლანდი, ა. ხალაია,
 რი. ა. ჭუბთაძე, ე. უფიანი, (პ/მგ. შლივანი), ს. შანშიაშვილი, დ. შენგელია, ვ. წულუ-
 კიძე, მ. შილაძე, რ. ჯაფარიძე, ვ. ჯიბლაძე.

ტექნიკური რ. ნაპეტიძე

რედაქციის მისამართი:

თბილისი, რუსთაველის პროსპექტი № 12.

ტელეფონები: რედაქტორის — 98-55-11.

პ/მგ. შლივის — 98-55-13. განყოფილებუ-

ბის — 98-55-15, 98-55-17, 98-55-20.

გადაეცა ანაწილებად 18/IX-72 წ., ხელმოწერი-
 ლი დასაბეჭდად 10/XI-72 წ., ანაწილების ზომა
 $7\frac{1}{4} \times 12$, ქაღალდის ფორმატი $70 \times 108\frac{1}{16}$,
 ფიზიკური წაბეჭდი ფურცელი 12, პირობითი
 წაბეჭდი ფურცელი 16,8. სააღ.-საგამომცემლო
 თაბახი 12.

უე 02035. ტირაჟი 13.150. შეკვ. 3044.

საჭ. კვ ც-ის გამოცემლობის სტამბა.

თბილისი, ლენინის ქ. № 14.

ქ ვ ა ქ ვ ი ს თ ვ ი ს

პოემა

ექვთიშვილი სსრკ-ს 50 წლისთავს

უ ვ ი ლ ი

და როგორც ხდება ჩვეულებრივად,
გზას რომ დავადექ ფიქრებს ნაჩვევი,
ნამონასტრევეთან, ნამედრესევეთან
კვლავ მომეწია ხმა მამაჩემის.

ასეა, შინ ვარ თუ უცხოეთში,
ეს ხმა თან მახლავს, როგორც ნუვეში,
იგი ამ მიწის სუნთქვად შემოდის
ჩემს სიმღერაში, ჩემს სინდემში.

ცოცხალი ბევრჯერ გადავკონე,
მამავ, ფიქრით ლამაზ მთა-ბარებს.
მოგვდი, დაგკრძალე უცნობ ბექობზე
თუ დედამიწას მთელს მიგაბარე?

აქ წინაპართა წვანან ლანდები
უთქმელი ბოღმით და სამდურავით,
ზოგს ჩააყოლეს ჯვარი ვარდებით,
ზოგს ჩააყოლეს ლოცვა ყურანის.

ზოგის საფლავის ქვაზე მთვარეა,
ზოგზე-ჩუქურთმა ვაჟმობეველი,
დამარხულია ზოგი უთავოდ,
გაგლეჯილია ზოგის სხეული.

სალამი მიწის მუდმივ ბინადრებს!
 ისინი ზოგჯერ მკვდრებიც ომობენ,
 მათ საფლავებში ცოცხლობს სიმართლე
 და საფლავებით ჩვენ ვკვატრონობენ.

ნამამ ქვევრები კპოვა მიწაში
 ჩარგულნი, განა ჩამარხულები!
 გამოგვალული ყელი მოვირწყვით,
 სამ საუკუნეს ნამარხულვეი.

და აღმოთუნდა ხულის ყამირზე
 სილურჯე კვირტის და მზის სილურჯე
 და მიეფერა მამა ყვავილებს,
 შვილი მშობლიურ წიგნებს მიეუჯექ.

მადლობელი ვარ, ძვირფასო მამავ,
 დარდს მაზიარე, გულით გამენდე,
 ლექსში ეძებდი იმედის წამალს,
 წიგნს მაკითხებდი შუალამემდე.

მადლობელი ვარ, ხვე მადლიანო,
 დაჭრილო ფიცრად ჩემი აკენისთვის...
 მე ფესვებივით მინდა ვიარო
 მშობელ მიწაში ყოველ მხარისკენ.

მადლობელი ვარ, ყველა წყვდიადო,
 ყველა რიქრატო, რაც კი გიხილე,
 თქვენი ჩრდილით და თქვენი სინათლით
 მე ჩემს გზაბაწრებს რომ მაგრეხინებთ.

მადლობელი ვარ, ძმა-მეგობრებო,
 შეჩვეულებო და უტყუარნო,
 მიწას, წინაპართ ძელებით მოფენილს
 ამ შეერთებით ჩვენ მოუვაროთ.

მხარვე, საბჭოთა, მამულთ მამულო,
 შენით ვივსები იმ ძველ ქვევრივით.
 მადლობელი ვარ, ეს ხიყვარული
 მშობელ ენაზე რომ მათქმევინე.

* * *

დღეს თავისავ ხმას შემოჰყვია თვითონ და ვით ცოცხალი მამა ზის შეილთან, სახეებს ნაცნობს, ხეებს და მინდორს უკუერტს ჭაღარის თეთრი ნისლიდან.

მამა

დგას შენი სახლი მოხუცებული, ტყვია ატყვია ლოყაზე კედელს... გციოდა, შეილო, მე ძმების ცეცხლით თავისუფლება გამოვიტყუდე.

გშოიდა, ძმური პურით გაგზარდე, შეილო, და ძმათა ბუდი გიბედე, დგას ახალგაზრდა შენი სასახლე, მზე ყვავილივით აკიღია კედელს.

ადრე ადექი შენც ცისკარივით, სხივთა მტევენები რომ კრიფო შენს დღეს, შეილო, მამულზე ფიქრით და სიტყვით მის აშენებას თვით შეაშენდი.

* * *

მწიკრი იყო და გაუგონარი იმ დასაწყისის ყოველი წამი. ცხენთა ფლოქებმა გუბებში და ზღების ტალახში ჩაზილეს ღამე.

გაცოცხლებული იმედი მწეწდა, თითქოს დედის ხმით მეძახდა ქარი, და საკუთარი სუნთქვაც მიკვირდა, რადგანაც თავი მეგონა მკვდარი.

შვილი

მე ვიცი, მამავ ჭკნებოდა ვაზი და უშრებოდა საწინახელს ღარი, მიწას კი მხოლოდ ეცვა ქართული სიტყვა ფოთლებად ამონაყარი.

სამშობლოს კალთას ჩამონახვევი მხარე, ნაქარგი ფერთა გრეხილით, მტრის კართან ვგდო და უმოწყალოდ ამ აბრეშუმზე იწმინდნენ ფეხებს.

გაგლეჯდნენ ენას, გიწვავდნენ წიგნებს და სიყვარულიც გითვალეს ცოდვად. ული სურდათ საესებით იავარქმნათ ირეთისა ივერ-კოლხური ტაძარი, ცოდნა.

ძმა ძმისთვისაო, შავ დღისთვისაო, — გულდამწუხრებით კვენსოდა ქართლი მაგრამ ის მარტო როგორ მოგცემდა, რაც წვეს და გართვეს.

მესხეთ-აჭარავ, რუსთველის მხარეც და საქართველოს ძველო დარაჯო, შეგლა გინდოდა შენ უსაშველოდ, — ცამ მთვარის ეშვი მკერდში ჩაგარტო.

მამა

„ოსმალო და რუსი ჩხუბობს“ — ამ სიმღერით ვინ წედა ხევებს? ომი ვინმეს გაახარებს? ომი ვინმეს გაამხნევებს?

მხოლოდ ჩვენ თუ გვალევიჭებდა, როცა აქაც აისებმა იგრძნეს ცივი ჩრდილოეთის ცეცხლოვანი განრისხება.

მოღვარული ჩემი მიწა, თავის დუბე-კაპანებით, მსხნელს ეტყოდა: ყველაფერი განა დამპყრობს დავანებე?

„ძმა ძმისთვისა“ — წკრილებდა რუსულ-ქართულ ხმლის ტყევაში და სიცოცხლის ჭრიამული გუგუნებდა თვითონ ჭვაშიც.

ვინ ღეჭობდა მოკვდებოდა ჩემში ლექსი ან სინაზე? ვშაირობდი ვმრულაზე, — იმერხვეულ არსენაზე.

„მდიდარს ვართმევე, ღარიბს ვაძლევე“ — უტოკავდა ჭაბუკს ბაგე: „ჩანგური რომ გამოიტყეს, ლექსი ხმალზე დავამაგრე“.

მზარვე, ჩემო, თუ ვინ ვერ გცნობს,
ჰკითხოს, ნუ კი დაიზარებს,
ჰკითხოს ტბელს და გოდერძის ლანდს,
ჰკითხოს ძმათა — ოპიზარებს.

ჰკითხოს თავად შოთა რუსთველს,
ვისიც იყავ სამოსახლო,
ან ისმინოს შენს ხევებში,
უნა ვუფხისტყაოსანის.

ან იზილოს საქართველოს
ცა გონიოს მზარზე მდგარი,
ივრძნოს ჟრჟოლა კლდედრეებში
შოდებული ხინოს ზარის.

ნახოს ციხე ციხისძირის,
ტურფს რომ იბანს პონტოს წყალში,
დანდალოში, ყინჩაურში
ზიდი ნახონ თამარ-ქალის.

ოთხმა ძმამა ოთხი ხმითა
ხუცუბანში პანგი სტუქოს,
დედამიწას მოეხვიოს
საოცარი მისი ეჭო.

შვილი

შის ლაღი სისხლი თბილად აბრუებს
ლამაზ ნარინჯებს, ვაზებს და ნუშებს.
დგას საქართველო ძმათა კავშირში
და შენს ჭრილობებს თვითონ იშუშებს.

აქ დავიბადე.
ქიანმა გუბმა
დავირბინე და ფეხი დამგალეს,
ჯრომა, კი როგორც დედის მერდინი,
წინ მიმიძღოდა ჩაქურ-ნამგალით .

* * *

მადლობელი ვარ, ჩემო სამშობლო,
ძმისკენ გაწვდილო ძმურო ხელებო,
კოლხეთო, ჩაით შემოფარჩულო,
ურალის თეთრო არყის ხეებო.

შტკვარო, შენაც ხომ იმ ზღვას ერთვები,
მიედინება ვოლგა საითაც?!
ჭორობო, შენც ხომ იმ ზღვას ერთვები,
დნებარი რომ მუღამ გინმობს თავისთან?!

მადლობელი ვარ თქვენი შხულის,
კაგასიონზე არწივის ფრთებზე
საკუთარ ცეცხლით გადაბუჭდნენ
აქ ამირანი კლდეებზე ება

და მიჟნავდა ბნელ ნაპარლებში
სისხლი, ვითარცა სინათლის ღვლე,
თავისუფალი ხელის თარეში
ბავშვური ცრემლით თქორავდა ხმელეთს.

და თოვლთა ზემო, ქარების ხელებს
თაიგულივით მზე აეწია...
ჯიქურ ჭედავდა სტრიქონს ქართვლი,
რომ დრო რუსთველის წიგნად ექცია.

მამა

ძმობაა — ერთურთ ენათა ცნობა,
ტივიელთა რჩენა, გრძნობათა გრძნობა,
არდასაღიწყთა დაუღიწყრობა,
ნდობა და თმობა,
ტებობა და თმობა.

შვილი

როგორ ეთქვა ხალხზე დიდი, პატარა,
კავშირი ხალხთა დასტურ დიდა.
ახლა ჩემს გულში რომ ამინდია
ის ნამდვილ მოძმის გულშიც გადავა.

მამა

ესაა შენი სამუშაო და სასიზღვრო...
სოფლელი ბიჭი, ღარიბი, ზეგნელი,
ჩამოჰყვე გზაბაწარს ცარიელ ხურჯინით,
მძებნელის ყნოსვით და
სიკეთის შეგნებით.

შვილი

ვხედავდი ლავვარდში საკუთარ ოცნებებს...
ქალამანი რომ არ გამცვეთოდა
ვისდიდი ხანდახან,
ვიდოდი, თუმცა არ ვიცოდი,
რა მომელოდა ა, იმ მთის გადაღმა

მამა

სამშობლოს ჭირი და ლხინი,
თუ კაცი კაცობ, შენი ზიარია,
ღიდ ქვეყანას დიდი შრომა-მოვლა უნდა;

მყავდა ერთი მეზობელი,
 გზაზე, სიარულში,
 სიარულის გამო დაცხა, გამებუტა,
 გრძელი გზის შეემინდა,
 უკან გამობრუნდა.
 გაწალდა ბილიკი, განცალკევდა
 ყოფნასა და სიკვდილს შუა.

იგი ასე მყუდროში
 იცოცხლებს ბნელთან,
 მე კი ამ გზას შევაკვდი.
 ასეთია ზოგიერთის ჭკუა.

შვილი

გვანცას მთაზე გაჩეხილო,
 გამჭნხრილო ტყეო,
 ხეფუტკარას მაძებარი გახსოვს
 მამაჩემი? —

ერთხელ მოჭერ დაღრეკილი,
 მამაე, ერთი ყერო
 და ამიტომ განიშაადე მწარე განაჩენი:

ხეფუტკარას იპოვნიდი, უსათუოდ
 ნახვარ თაფლს უტოვებდი
 ღრუში ფუტკარს,
 და მეგონა ფუტკართან თუ მუსაიფობ,
 მარიგებდი, არ უკბენსო ვისაც უყვარს.

მამა

დედამიწაც ფუტკარასა ჰგავს.
 თუ გიყვარს და უკლი,
 მოგაქცევა კარგად,
 აგისრულებს სურვილს.

თუ არ გიყვარს გატყობს,
 დაგვესლავს და დაგვემს,
 კაცთა შორის ნამყოფს
 შეგაძულებს კაცებს.

მიწა ჩვენი მზის გარშემო დაფრენს,
 ფუტკარივით ცხელი ფრთებით დაფრენს,
 ისე მიჰქრის, რომ შემხედური ქარი-
 აგუგუნებს ანძებს, მუსებს, დაფნებს

დედამიწა ერთი ხკაა, შვილო,
 ყოველ ფოთლით, ყოველ ცვარით
 გვიცქერს,

ყვავილები კლდესაც ვაშლევინით,
 ყველა წუთი რათა ნექტრად იქცეს.
 შვილი

ბერიკაცი იმ დღეს ისევ შემხვდა,
 შიშით ვკითხე:
 — მამაე, მომელანდე,
 ანდა, მკვდრებით ხელმეორედ აღსდექ?
 — შენგან, შვილო არ წავსულვარ,
 მხედაე?

— მაპატიე — ვკადრე უსუსურად.
 მომეფერა, როგორც სიცხადეში,
 ჩამავალ მზეს შეუშვირა პეშუი
 და სინათლე თავზე დამაწურა.
 დამყვებოდა, მარიგებდა თბილად:

მამა

დაგიტოვე დღე კარგიც და ძიძმეც,
 მაგრამ, შვილო, არ აგინო დილას.
 რადგან ცოცხლობ, ჭირშიც გაიღიმე.
 მე სოხანში ქოხი მედგა ერთი,
 ხრენვ ხარშიაც
 მალლიტავდნენ ქირას
 და ფუხარას მარწმუნებდა ღმერთი, —
 ყველა კაი გელის საიქიოს.

მანერამ ახლა, შავ მიწაში მწოლი,
 მხოლოდ ერთი რამითა ვარ მდიდრად, —
 შენი უცხის დაბიჯება შორი
 მე და მიწას გვესმის, შვილო მკვიდრად.

შენი შრომა, შენი ლხენა, კვნესაც,
 ვით სიცოცხლის ვაგრძელებმა, მართობს...
 ნუ იკმარებ საოცნებოდ, ლექსად
 შენს ქოხს, თუნდაც საქართველოს მართლ.

გყვანან გმირნი,
 (მათზე ბეერი თქმულა)
 ამ მადლიან ძმობას თვლიდნენ ფიცად,
 მათ ნამუსის ქუდი დაახურეს
 ჩვენს ბებერ და მარად ჭაბუკ მიწას...

შვილი

გახსოვს, მამაე, ჩვენს ფაცხაში,
 ტყისპირს,
 მოგიყვანე ლეონიძე ბრძენი,

ოქროპირი ახლისა თუ ძველის,
კაცი - დიდი, ჩვენი მოძმე სისხლით.

— თქვენ გელოდენ საუკუნე სამი,
აჭარლებო, — გვითხრა მწარე ცრემლით, —
გამხმარ ვაზის, გაბზარული გრდემლის
და ძმის კენესა მწეწდა ყოველ წამით...

მამა

თუ კი, შვილო, ზოგჯერ ვიღაც ბნელი
სიყვარულის ნაკადულებს ამღვრევს,
შენ იმასთან ვიცი არ გაქვს ხელი.
მოუარე შვილო რუსთაველის
სიტყვას, სიბრძნეს, ნაკვალევს და ნამღერს.

მაგრამ გესმას და გეტყინოს მუდამ
შორეული მოძმეების ფიქრიც.
თავს ხომ ერთი მზის წინაშე იხრით,
ერთი რწმენა მიიტანეთ გულთან.

ვიცი, შვილო, შენი სულიც ეტრფის
მას, რაც უყვარს ოიარ ვოციეტისს,
რა მხურვალე ძმური გულით კარგით
ეაშხორა იგი ფოთოლს ჩარგლის.

როგორ ქადრებ დავიწყებას, შვილო,
ეამს, შენაც რომ ლექსისათვის მოსკდი,
ტვერის ბულგარს, სადაც ერთხელ ტკბილი
მოგეფერა ძმურად თვით ტვარდოვსკი.

ტიხონოვმა, პასტერნაკმა, ბელამ
გული მისცეს შენს ქვეყანას, შენს ერს
და რუსეთის პოეზიის ბაღში
საქართველოს ლექსი მოაშენეს.

სოლოუხინს შენთვის უყვარს წმიდა
შენი კერა, შენი მთა და ხევი,
მახუნცეთის რვაასი წლის ხიდი
გამიწვდია მათთვის, როგორც ხელი.

ახლა თქვენი სიახლოვე ღონით
თვით ძმობაზეც მაგარია, მგონი.
გილხინს, გიჭირს,
კარგა ხარ თუ გონჯა,
შენთან ვხედავ ბეჟანსა და გონჩარს.

და პავლიჩკოს ახალგაზრდულ გზნებას
ბებერ გზებით ვარძია არ ღლიდა....

საიათნოვას ძმათა სამთა ვნება,
შვილო, შენთვის სიყვარულად მინდა.

პატარაა გამოხატოვის ხალხი?
ან ყაზბეგი ედაბლება სხვა მთას?
ყაისინის ლექსის საღი თვალით
კარგად ვარჩევ მტყუანსა და მართალს.

შვილი

ვინ ეძებდა, როცა კავშირს ქმნიდით,
რა ერის ხარ, ანდა სადაური,
თუ კი ბრძოლას შენ სიცოცხლედ თვლიდი,
თუ ოქტომბრის ალისფერი ზვირთი
გწამდა ხმელეთს მალე გადაუვლის.

მამა

იცი, შვილო, სწორედ მაშინ ვიგრძენ,
რომ ღენინი გლეხკაცს ჭირში მშველის.
და უბრალო, როგორც ჩვენი მიწა,
იგი გახდა ჩემი ახლობელი.

გეტყვი, შვილო უგულოდ ნუ აქებ,
რაც რომ ჩემი სისხლითაა სველი.
ჩვენ აღმართებს გვწირეს, მაგრამ ვაკე
ვარდნაფენი გზა არც შეილებს გელით.

მწყინს, — ვჩვევით ზოგნი ადვილ ყოფას,
ზოგან მიწა დაგრჩენიათ ბურწად,
ჩემისთანა ასის მონაოფლი
გეხარებათ ზოგჯერ ერთის კერძად.

მეცოდება მაინც სიტყვა, ვინძლო
დაიჩუტოს თუ სიმართლე არ აქვს.
დაუჭეოონ მინდა ამ თქვენს სიბრძნეს
უფრო მეტად, ვიდრე ქრისტეს, ალაჰს.

შვილი

რა მომწყვეტდა მამაჩემის ჩურჩულს, —
შეგვიანდი გზაში კაიძალი.
და მეგონა თვითველი ბუჩქი
რტოს მიხრიდა პატივით და კრძალვით.

მენტებოდა მოლანდების მიღმა
გზნება თვისით სიარულის, კვალვის,
თანაც ვიგრძენ ის, რაიცა მიყვარს
არ უყვარდა ჩემნაირად არვის.

• • •

მიმაგალი ბოსფორიდან იზმითს
გზად გამჩნევედი ჩვენებურთა ქოხებს.
მუჰაჯირის ღიღინი თუ ისმის, —
ალბათ წყველის ბედისწერას ოხერს.

ვინ დაითვლის სულთანთ ოქროს ტახტებს,
სისხლშემხმარი ხმლები ტახტქვეშ ყრია...
თოფყაფიში მგონი ავად გავხდი, —
მადნებოდა თავზე წუთი ტყვიად.

დიდურობა თითქოს იმ სტამბოლის
სადღაც ჩაფლო ჩემი ცოდვის ლაფმა
რით თავდება მივხვდი საბოლოოდ
მიწათპყრობა და ფრების ყლაპვა.

„ძმა ძმისათვის“ —
შარშან ბუდაპეშტში
თქვა ვერშმა, დასტურ ძმად რომ ვცანი,
ერთადერთი სადღეგრძელო შევსვით,
სადღეგრძელო „ვეფხისტყაოსანის“.

ბოლო სტროფი თურმე იმ დღეს თარგმნა
და ბალღივით უხაროდა მგოსანს,
„ხარის სისხლით“ შემახურა კარგად, —
ესტე ძმობას ჩვენსას შეერგოსო.

ბანოში ნაზმა პოეტესამ
(ძმა სამხრეთში მოუკვლია იანკს)
მე ძმად მიცნო, ლექსი დააკვესა,
ქება უთხრა ჩვენს დიდ აწმყოს ზიარს.

ძვირფასია, მუყაითად ვუკლი,
ნახულ-ნაგრძნობს;

მომაგალს თუ განვლილს
და ეს ძმობა ამნაირი გულწრფელნი
არ უყვარდა მგონი ასე არვის

• • •

და როგორც ხდება ჩვეულებრივად,
გზას რომ დავადექ ფიქრებს ნაჩვევი,
ნამონასტრევთან, ნამედრესევთან
კვლავ მომეწია ხმა მამაჩემის.

მამა

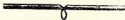
წინ გაიხედე, წინ გაიხედე! —
ჩემი ისმინე, თუმცა გლახი ვარ,
თუმცა წინაპრის სიაც-სიკეთე
და ტკივილებიც გადმომეხვია.

გაფიცებ ამ ძველ ციხის ნანგრევებს
და რომ უგია თამარს, იმ ზიდებს,
ყოველ ცისმარე ნერგი დარგევი,
წინ გაიხედე, წინ გაიხედე!

ათას სამას წელს ვილოცე ქრისტე,
სამას წელიწადს ვყავდი მუჰამედს,
მაგრამ სამშობლო გულს ვიგვირისტე.
ეს ერთი რწმენა მწამდა მუდამდღე.

თუმცა ჩემი დღის გათენებამდე
ასობით წელი დამიდეს ვადად,
ომში, სიკვდილში თუ მონობაში
მე საქართველო ვთქვი სალავათად;

შვილო, დღეს შენი „ვაშა“, „ელესა“
მისი აფრების ქარში იწვოდეს.
შენი გიყვარდეს უპირველესად,
რომ სიყვარული სხვისი იცოდე

გზაზე ერთი კახი მიღიოდა

რომანი

პირველი ნაწილი

აიხი

ეს იმდროინდელი ამბავია, როცა ვანი ზღვისპირა ქალაქი იყო: როცა კოლხეთის მიწაზე პირველმა ბერძენმა დაადგა ფეხი და მორიდებულად ითხოვა თავშესაფარი. ზღვამაც სწორედ იმ დღეს გაბედა და ხანგრძლივი ყოყმანის შემდეგ პირველი ნაბიჯი გადადგა უკან. მთავარი პირველი ნაბიჯი იყო, მერე ყველაფერი თავისით მოხდებოდა, ან ვინ გაუბედავდა შეჩერებას, ყველა ვანელს, დიდიან-ბატარიანად, კალთაზე რომ გამოება ზღვა, მაინც გაიპარებოდა, რადგან ვერავითარი ძალა ვეღარ აღუდგებოდა წინ ბუნების ჩანაფიქრს. აღრე თუ გვიან ასე უნდა მომხდარიყო, ზღვა გამხდებოდას მოიკრეფდა და შეუდგებოდა ამ მართლაც ვერაგული განზრახვის აღსრულებას.

ვანელები ისე დაფრთხნენ, ისე დაიბნენ, მერე აღარც უცდიათ დაკარგულის ძებნა და დაბრუნება. მათი ღრმა რწმენით, რაც დროთა განმავლობაში უფრო და უფრო გაღრმავდა, ზღვამ ისინი რალაც დიდი ცოდვის გამო მიატოვა, დიახ, მიატოვა, როგორც მარჩენალმა-ოჯახი, ქმარმა-ცოლი, რომლის ქარაფშუტობასა და გარე-გარე კურკურს

აღარ დაადგა საშველი. ქმარიც ადგა და წავიდა. მაგრამ წასვლამდე ისე ფრთხილად, საზრიანად და მოთმინებით იქცეოდა, ძნელი იყო მისი განზრახვის შეტყობა, ხოლო, როცა ყველაფერი გამოძედა, უკვე შორს იყო.

ზღვის მიერ მიტოვებული მიწა, ახალშობილის კანივით სველი და დაქმუქნილი, თანდათან გაიზარდა, გაფართოვდა და სამგლოვიარო არშინასავით გაუყვა მთელ სანაპიროს. მერე ვანსა და ზღვას შუა უზარმაზარი ქაობი გაჩნდა, ურჩხულის ამონარწყევით მწვანე, დაბუმტული და ღორწოიანი. ოდესღაც სახელგანთქმული, ქვეყანაში გამოსული ქალაქი, მივარდნილ, მიუვალ და მიყრუებულ ადგილად იქცა. წარსულს ჩაბარდა ის დრო, როცა ყველა ვანელის ფანჯრიდან მონანდა ზღვა, ყველა ვანელის ჰერქვეშ ისმოდა მისი გაბმული, გაუთავებელი ჭმენა. არცერთ ვანელს არ მოუფიქროდა აზრად, სარკმელი მხოლოდ ზღვის საცქერლად გამოეღო, ანდა ძილი გაეტეხა და ლოგინში წამომჯდარს მისთვის ესმინა. ზღვა ყოველთვის ახლოს ეგულებოდა.

რომელ ქალს სჯერა, ქმარი რომ მი-

ატოვებს? არც ვანს სჯეროდა, ზღვა თუ მიატოვებდა. წითელი, სისხლივით ხას-სასა კრამიტით გადახურული, თამამად დასკუპებოდა წინ, როგორც ლამაზი გოგო სიყვარულით გაოგნებულ გოლიათს.

ვანელუმს უყვარდათ ნავსადგურში გამოსვლა, უცხო ხალხთან გამოლაპარაკება, ენის მოფხანა და ქვეყნის ავანჩაენის გაგება. ყველაფერი აინტერესებდათ, ყველაფერი იცოდნენ, სად რომელი ხომალდი იდგა, რა მოეტანა, რითი იტვირთებოდა, მიდიოდა თუ მოსულიყო. ნავსადგურიდან ქვეყანა უფრო ვრცელი და უფრო საინტერესო ჩანდა. ვანიც ამ ვრცელი და საინტერესო ქვეყნის ნაწილი იყო და აქეთ-კენაც ხალხით მოისწრაფოდნენ ხომალდები. აქ გატარებული დრო ყველას ერთ უცნაურ, თავბრუსმომხვევ სიზმარივით ამახსოვრდებოდა.

ვინც ღვინის ვაჭარ ბახას ორმოცსაფხურთან სარდაფში არ იყო ნაპოვნი, მან ნამდვილი ღვინის გემო არ იცოდა. იქ დალეული ერთი ჭამი ღვინო ქვევრებს გადასწონიდა, ერთი ღამის საყვარელივით უცებ და უდროოდროს მოგანატრებდა თავს, საქმეს მიგატოვებინებდა და ისევ ვანისკენ გაქნევინებდა პირს. არც მან იცოდა სიმღერის ფასი, ვისაც შავთვალემა მალალოსა და მისი ექვსი ქალიშვილისთვის ერთხელ მაინც არ მოესმინა.

შავთვალემა მალალო ბაბილონელი ქალი გახლდათ და ყველა უცხოელს მის მშობლიურ ენაზე უმღეროდა. „ბაბილონმა გამაჩინა, ვანმა კი გამზარდაო“ — ასე აცნობდა ხოლმე თავს შავთვალემა მალალო სტუმრებს და რომ გეკითხათ, ალბათ, თვითონაც ვერ გიპასუხებდათ, რომელი უფრო უყვარდა, რომელი ერჩია: ბაბილონი თუ ვანი. ექვსი, ერთნაირად თმადავარცხნილი, ერთნაირ კაბებში გამოწყობილი ქალიშვილი ისე დაემსგავსებინა, გეგონებოდათ შავთვალემა მალალო ერთდროულად ექვსი სარკიდან იყურებო. ქალიშვილები თვალემაში შესციცივდნენ დე-

დას, როგორც კარგი მოწაფეები მასწავლებელს და თუთიყუშებივით იმეორებდნენ, იმეორებდნენ და იზებინებდნენ მას სიტყვა-პასუხსა და მიხვრა-მოხვრას.

შავთვალემა მალალოს ნამდვილი თუთიყუშიც ყავდა, ბაბილონიდან ჩამოყოლილი, ერთადერთი თანამემამულე და ერთადერთი მოწმე გზადაგზა გაფლანგული ახალგაზრდობისა. თუთიყუშს ისეთი სახე ედო, თითქოს საკუთარ თავს ყარაულობდა, თითქოს ერთდროულად მოწყენილი ტუსალიც იყო და მისი ფხიზელი მეთვალყურეც. ქვევრისებური, ლერწმის გალია გრძელი ჯაჭვით ეკიდა ჰერზე და ვისაც არ უნდა ჩაეველო გვერდით, უსათუოდ ხელს წაქრავდა, თითქოს იმის დარდი აწუხებდა, მეთვალყურეს ტუსალი ძილში არ გაეპაროს. „მასპინძელო!“ — დაიჩხავლებდა გალიასთან ერთად აქანავებული თუთიყუში, ამოძუებულ კუდს კაუჭი, შავსა და პრიალა ნისკარტთან მიიტანდა და ბორბალივით დატრიალდებოდა ხარხაზე. მერე ერთხელ კიდევ დაიძახებდა „მასპინძელო“ და ყვითელ, გვირილის ხელა თვალემა ბრაზიანად დაუბრიალებდა ქვეყანას, ყველასა და ყველაფერს. რაც გალიის კედლებს იქით დარჩენილიყო. „მასპინძელო, მასპინძელო“, მაშინვე აწყვებოდნენ ხოლმე თუთიყუშს შავთვალემა მალალოს სტუმრებიც, უგალიოდ დარჩენილნი და დაბნეულად მომღიმარი თავისუფლების ტყვეობაში.

მართლაც, ერთი სიამოვნება იყო შავთვალემა მალალოსთან სტუმრად ყოფნა. ბევრს მოუწევდა აქეთკენ გული, უცხოსაც და შინაურსაც, მაგრამ ყველა როდი ხდებოდა შვიდი მომღერალი ქალის ყურადღების ღირსი. შავთვალემა მალალოს ერთი შეხედვით შეექმლო კაცის გამოცნობა. „ცუდი სიმთვრალე ეცოდინებო“ — დაასკვნიდა მაშინვე, როგორც კი წვრილს, ახლო-ახლო ჩასმულ თვალემა, ანდა არაბუნებრივად წითელსა და სველ ტუჩებს დაინახავდა. ვინც კი ცუდი სიმთვრალე იცოდა, მისთვის სამუდამოდ იკეტებოდა

შეთვალება მალალოს სახლი. „ჩემი სახლი ტაძარი“ — უყვარდა თქმა შეთვალება მალალოს და მიუხედავად იმისა, რომ სტუმრები უმთავრესად მამაკაცები იყვნენ, მთელ სახლში მართლაც სამაგალითო სისუფთავე და სიმშვიდე სუფევდა, შვიდი წყვილი ხელისა და შვიდი წყვილი თვალის წყალობით. სტუმრები დიდ ოთახში იკრიფებოდნენ, სადაც მოლაპარაკე თუთიყუშის გალია ეკიდა და ექვსი ერთნაირად თმადავარცხნილი, ერთნაირ კაბებში გამოწყობილი ქალიშვილი დაუზარებლად უხსნიდა და ურჩევდა, სად წასულიყვნენ, რა ენახათ, რა ეყიდათ და გაესინჯათ მათთვის ჭერ კიდევ უცხო ქალაქში. ასე გადიოდა დრო ლურწმის გალიის ჩრდილით აქანავენებულ ქვეყანაში. ამ დიდ ოთახის გარდა ბევრი პატარა ოთახიც იყო შეთვალება მალალოს სახლში, მაგრამ რა სალაპარაკოა, რა ხდებოდა იმ პატარა ოთახებში, ან საერთოდ რა ხდებოდა შეთვალება მალალოს სახლში, როცა იქიდან სიმღერა აღარ ისმოდა, თუმცა ქალაქს სწორედ მაშინ ახსენდებოდა შეთვალება მალალოცა და მისი ქალიშვილებიც. მოულოდნელად ჩაბუდრებული სიმღერა ერთი წუთით მთელ ქალაქს ააფორიაქებდა ხოლმე, როგორც გლახს, ჭერ დაუთესავ: ყანაზე ფიქრი. ყველას, ვისაც კი ბედი თუ განზრახვა ვანისკენ აქნევიანებდა პირს, ერთი სული ჰქონდა საკუთარი თვალით ენახა, რაც ამბად გაეგონა, რისი გულისთვისაც მართლა ღირდა, გაბმულიყო ამსიგრძე გზაზე. მან ჩამოსვლამდე იცოდა, ვანური სამკაულისათვის ათი ქალი რომ გამოყვებოდა ცოლად: ვანურა ხანჯალი რომ შეება, ანდა ვანურ აქვანში ჩაეწვინა შვილი, შურისაგან ნახევარ ქალაქს დაებრიცებოდა საზე. ის კი არა, მოშაკვდავისათვის რომ ეთქვათ, ვანურ სარკოფაგში ჩაგაწვენთო, ისე გაუზარდებოდა, ისე იოლად გადაეყრებოდა მოახლოებული სიკვდილის შიშით, თითქოს ვანური სარკოფაგი სიკვდილი-საგანაც დაიფარავდა.

სხვაც ბევრი რამე იყო ვანში სანა-

ხაიცი და გასაკვირიც, ისე კი დარია-ჩანგის ბალიც ეყოფოდა. ცაქცე სამშურ-ლად და სანატრელად. მბილიც ერთი ბოლო კვირტს რომ იკეთებდა, მეორე ბოლოს ნაყოფი ჩამოსდიოდა. ისეთ სურნელს აფრქვევდა, ვაქცეს წააბარბაცებდა. ვანელები ამბობდნენ, ვინც დარიაჩანგის ბალში თავის ხელით მოწყვეტილ ვაშლს შევამს, ოქროს-თმიანი ვაჭი გაუჩნდებაო. ვაშლის მოწყვეტა კი ყველას შეეძლო, ვისაც მოესურვებოდა; ყველას შეეძლო წამოკოტრიალებულიყო მის ხავერდოვან სიგრილეში, მაგრამ კიწი რაა, კიწიც არ უნდა შეეტება, თორემ ამოდენა ბალი თვალის დახამხამებაში უკვალოდ გაქრებოდა. ბალის სურნელი ზღვაშივე ეგებებოდა ვანისკენ მომავალ ხომალდს, უხილავ მკლავებს ხვევდა. თავისკენ იზიდავდა და მერე უკვე ძნელა იყო თავის დაღწევა ამ სურნელოვან მარყუჟიდან, ათას რამეს რომ გპირდებოდა, ათასნაირად რომ გიფორიაქებდა გულსა და გონებას. „მოვსულვართ და ეგ არისო“ — ამბობდნენ მეზღვაურები, როგორც კი მარადიული ყვავილობისა და მარადიული ნაყოფიერების სურნელი მოეფინებოდა ზღვას. ეს იმ ქალაქის გამოსაცნობი სურნელი იყო, ნელ-ნელა რომ ამოდიოდა ზღვიდან აჩქარებული ხომალდის თვალწინ, თეთრად რომ ქათქათებდა, თავზე კი წითელი კრამიტის აღმურე ედგა.

მართალია, ვანის ყველა უბანს თავისებური, განსაკუთრებული ელფერი ჰქონდა, მაგრამ ოქრომკედლების უბანი მაინც სხვა იყო. არცერთი უცხოელი არ წავიდოდა ვანიდან ისე, ერთხელ მაინც რომ არ გაეცლო ამ უბანში. ნათქვამია, ქებას ნახვა სჯობიაო, და ვინ გაუშვებდა ხელიდან ასეთ ბედნიერ შემთხვევას. დილიდან საღამომდე ისმოდა ოქრომკედლების უბნიდან პატარა ჩაქუჩების ტაკ-ტუკი. ჩარხების ღულუნ და საჭრეთლების წრიბინი: დილიდან საღამომდე იწნებებოდა, იქრებოდა და იტვიფრებოდა ოქროს ლას-

ტები, დილიდან საღამომდე წყრიალებდა, კისკისებდა და ფერხორციტ ივსებოდა კეთილშობილი ლითონი, ერთ ღამეში დაქალებულ გოგოსავით. ამ უბანს ჯაღოქრების უბანსაც ეძახდნენ და მართლაც იყო რაღაც იღუმალი, მონმუნსხველი და მონმთვინიერებელ ოქრომჭედლის ეშმაკურად მოწყურულ თვალებსა და შეკავებული ღიმილით დანაოქებულ ტუჩებში. უბნის თავსა და ბოლოში იმოდენა სარკეები დაედგათ, ცხენიანი კაცი გამოჩნდებოდა შიგ. ვის გაუძლებდა გული, ვის არ გაეჭყეოდა თვალი სარკისაკენ, როცა გაგებული ჰქონდა, ამ უბანზე ამოვლილი, ვინც არ უნდა იყოს, ოქროს კაცად იქცევაო. თვალი გაურბოდა კი არა, წასვლა ავიწყდებოდა, ხელით ამოწმებდა სარკის ზედაპირს და თვითონაც ისე დაბნეულად იღიმებოდა, როგორც სარკიდან გამოშვრალი ოქროს კაცი.

პატარა, საწინახელებივით ვიწრო სახელოსნოებში ცოცხებივით შეყუყუელი ოქრომჭედლები, ვითომ ზედაც არ უყურებდნენ გაცეხულ უცხოელს, მაგრამ წინასწარვე იცოდნენ, როდის როგორ მოექცეოდა. „ახლა ხელებზე დაიხედავსო“ — იტყოდნენ ისინი გუნებაში და უცხოელიც. თითქოს ხათრს არ უტეხდა. გზაზე ნაპოვნი ნივთებივით ათვალაიერებდა საკუთარ ხელებს. ოქრომჭედლების გამოცილებით უცხოელს ახლა სარკე უნდა შემომოწმებინა და არც ის აყოენებდა, ათრთოლებულ თითებს ფრთხილად, გაუბედავად მოაფათურებდა ხოლმე სარკის ზედაპირზე, როგორც ბრმა — გარდაცვლილი ტყუპისცალის სახეზე. ყველას ერთნაირად ეუფლებოდა შიშნარავეი რიდი და მოკრძალება გამოუტენობის წინაშე. თუმცა რა იყო გამოსაცნობი: ერთმანეთზე გადაბმული სახელოსნოებიდან ოქროს იმდენი მტვერი გამოდიოდა, სპილოს ჯოგი რომ გაგეტარებინათ, თავფეხიანად მოოქროვდებოდა.

ასე ცხოვრობდა ვანი, სანამ ზღვისპირა ქალაქი იყო, სანამ კოპწია ქალის უყურადღებობით განაწყენებული გო-

ლიათი გულანაბადს აიკრავდა, ემანდ გულუხვობა სიბრიყვეში არა მხოლოდ ღონო. ყველაფერი კი იმ დღეს დასწყობა როცა ბედიამ თავის ნავეში ცოცხალ-მკვდარი ბიჭი და ვერძი ამოათრია. არავის არ გასჩენია უბედურების წინათ-გრძობა, მთელი ქალაქი საზეიმოდ იყო განწყობილი. არც ბუნებას აუტეხია განგაში. ზღვა ისევე ისე ლივლივებდა. მოკრიალებულ ცას ერთი ფთილა ღრუბელი უფრო მშვიდსა და ახლო-ბელს ხდიდა. მოფარებულში ქალი ზღვის წყლით იბანდა თავს. ბავშვებს თიკანი აეყვანათ სახურავზე, დაფრთხალი თიკანი ადგილზე ტრიალებდა, კრამიტზე ფეხი უსხლტებოდა, საცო-დავად კიკინებდა, მაგრამ ბავშვები მოსვენებას არ აძლევდნენ, ქვებს ესროდნენ, უყვიროდნენ, ხელებს უწნევდნენ და ისიც კიკინ-კიკინით მიხტოდა სახურავიდან სახურავზე.

გონწასული ბიჭი ისე ჩახვეოდა ვერძს, ბედია იძულებული გახდა ორი-გენი ერთად ამოეთრია ნავეში. ბედიამ სველი ხელები გულმკერდზე შეიმშრალა და უნებურად ქალაქს გამოხედა, თითქოს ქალაქი ეტყოდა, საიდან ან როგორ მოხვედრილიყო ამ შუა ზღვაში თითის ხელა ბიჭი და არაჩვეულებრივი სიღიღის ვერძი. შორს, ლავარდის-ფერ ბურუსში წითელმა კრამიტმა გაიჭიატა. ბედიას გაელიმა. გადაჩრეილი ბავშვიცა და ვერძიც მის ნავეში ესვენანებაზე მიშვებულნი ნიჩბებით შეკავებულნი ნავი ერთ ადგილას ტრიალებდა. ტორტმანებდა, თითქოს ბედიასაც და მის ნადავლსაც წყალში გადაყრას უპირებსო. დანარჩენი მეთევზეებიც აქეთ-კენ მოიჩქაროდნენ. ისინი კოჭებამდე იდგნენ თევზში, მაგრამ თევზი ვიღას ახსოვდა, ყველა ცდილობდა ახლოს მისდგომოდა ბედიას ნავს და შიგ ჩაეხედა. ნავეში ახლახანს, მათ თვალწინ ხელმეორედ დაბადებული ბიჭი იწვა. მეთევზეების გარუჭულსა და გამკვრევებულ სახეებზე სიხარულისა და სიამაყის ღიმილი უცებ ისე შეიფრთხილებდა ხოლმე, როგორც კრელი ჩიტი

ქანდარაზე. მაგრამ ყველაზე მეტად მაინც ბედია აელეღებიან ამ ამბავს. ეს უცხო ბიჭი, მართლაც ახალშობილივით უსახელო და უწარსულო, მისი წყალობით ხელმეორედ მოვლენოდა ქვეყანას. ეტყობა, ასე ეწერა ბედის ფიცარზე, განსაუღელი შეხვდეს, მაგრამ თავი დააღწიოს და ვანელი მეთევზის ნავში ხელმეორედ დაიბადოსო.

ბედია მოძალეებულ ღიმილს ვეღარ შორეოდა, ისეთი გრძნობა ჭონდა, თითქოს ორლობეში ჩვილიაქრულო. ქვეტელა კინკებიით დამშვენებულ აკვანი მიჰქონდა.

ნაჩბები კრიალებდნენ. ნავი უკვე მსუბუქად მისრიალებდა ნაპირისაკენ და ამოდენა ფარღალა სივრცეს ოჯახური სიმყუდროვით აესებდა. ეს სივრცე ბედიას სახლი იყო, აქ გაჩენილიყო, გაზრდილიყო და დაბერებულყო კიდევ. ამ სახლის კედლებს თავიანთ ტყუაზე გამოეტყუათ, გამოეწრთოთ და გაეწვრთნათ მისი სული და ხორცი. ის ამ სახლში საცხოვრებლად ვარგოდა მხოლოდ: ირგვლივ ყველაფერი გაჩენის დღიდანვე ნაცნობი და ახლობელი იყო. ზღვაზე გასულ ბედიას გული ყოველთვის საგულესა ჰქონდა. ტყუილად როდი აერჩიათ მეთევზეებს თავიანთ მეთაურად, ხუთი თითივით იცოდა, სად რა იყო ამ სახლში. საიდან ადგებოდა მზე, საიდან ჩამოდიოდა წვიმა: ათასჯერ ჰქონდა გადაჩხრეილა ყველა კუთხე-კუნძული. სარდაფიც და საეუჭნაოც. ერთ ნახვად ღირდა კირთევზების ჯოგს დადევნებულ ბედიას, ნავის ქიშხე შემდგარი, ოდნე წინ რომ გადახრილიყო და იღლიამდე გაშიშვლებული, ბრინჯაოს ფერი მკლავით თავს ზევით სამთითა შეემართა. მაშინ ბედია სანადიროდ გამოსულ ღმერთს ემსგავსებოდა და ამაოდ აწებოდა გულმკერდზე ქარი, ამაოდ არყევდნენ ნავის ქროლვით გაცოფებულ ტალღები. ვალახულნი და დამცხრალნი ისევ გამჩენის წიაღს რომ უბრუნდებოდნენ სადღაც, ბედიას ზურგს უკან. ბედია ნავის განუყრელი ნაწილი იყო,

მისი ამონაყარი, მისი ტოტი, მისი სიმტკიცეცა და სილამაზეც. მხედრის მატყორცნი სამთითა მხორღრდ ქვეტელა უთით გაუჩინარდებოდა ხოლმე მწვანე, აქაფებულ ზვირთებში და თითქმის მანშინვე, წყვდიადიდან ამოსხლეტილ სხივივით, გაბრწყინდებოდა მზეზე, გამარჯვებული, გამარჯვების ცრემლებით სველი. უცაბედი სიკვდილით გასაცოდავებულ ვირთევზას გარშემო სისხლის შავი ლაქა შემოსდგომოდა და ამოდ ცდილობდა შესცოცებოდა ზედ, ისევე ჩაბრუნებულყო თავის მრგვალსა და სლიბინა ჭურჭელში, საიდანაც სამუდამოდ გამოედევნა ბედიას სამთითას.

ზღვაზე მომხდარმა ამბავმა უფრო ადრე მიაღწია ნაპირამდე, ვიდრე ნავებმა. მთელი ქალაქი გამოფენილიყო, ყველას აინტერესებდა გადარჩენილი ბიჭის ნახვა. საესე ტიკებივით ათათახებული ბიჭიცა და ვერძიც ნავიდან ფრთხილად გამოიყვანეს, სილაზე დააწვინეს და მოასულიერეს. პირველად ვერძი გამოერკვა, მაშინვე ფეხზე წამოხტა, რამდენჯერმე დააბოყინა, ბეწვი შეიბერტყა და განაწყენებული კაცივით გვერდზე გაიხედა. მალე ბიჭმაც გაახილა თვალი. ბედიამ ბიჭს თავქვე მუხლი ამოსდო და ხელადიდან ღვიზო მოასმევინა. ბიჭი დაიმანჯა და ღვიზო უკანვე ამოასხა. „ჩვენებური არ ყოფილაო“ — გაიხუმრა ბედიამ. პირზე მუქმიფარებული ქალები გამბულად შემოედნენ. მოსულიერებული, თვალგახელილი ბიჭი უფრო შემზარავს ხდიდა სიკვდილს, რომლისგანაც შემთხვევით დაეღწია თავი. სისხლისფერი ღვიზის ნაკადი ბიჭს კისერში ჩაუცურდა და გულმკერდზე უცნაური ყვავილივით გაეფოთლა. ბიჭი თავისით წამოდგა. მოკლე ტუნიკი ეცვა, ოქროს სირმებით გაწყობილი. ცალი სანდალი დაკარგოდა, მეორე სანდლის თასმები კი წვივზე ჯვარედინად შემოეხვია. მაგრად მოკუშული მჭილი ძლივსძლივობით გამალა და ხალხისკენ გაიშვირა, ხელისგულზე დაქმუქნილი, ფერშეცვლილი და კიდ-

ებდამსკდარი ზეთისხილის ფოთოლი ელო. ბედამ ფოთოლი აიღო, კარგახანს ატრიალა ხელში და, როცა დარწმუნდა, მართლა ფოთოლი იყო და არაფრით არ შეიძლებოდა სხვა რამე ყოფილიყო, მალე ასწია და დაიძახა: ზეთისხილის ფოთოლია, თავშესაფარს თხოვლობს!

ბიჭიცა და ვერძიც მაშინვე აიეტს მიჰგვარეს. საღამოსთვის ყველაფერი მისხალ-მისხალ გაიკვია. აიეტის სასახლიდან ბარტყებივით ბრმად მოფრინებოდნენ ახალახალი ცნობები და მაშინვე პირში უეარდებოდნენ მომლოდინე ქალაქს. ვანის რომელ უბანშიაც არ უნდა მოხვედრილიყავით იმ დღეს, ყველგან ბიჭისა და ვერძის უცნაურ თავგადასავალს ყვებოდნენ, სახლების წინ ჩამომსხდარი დედაბრებიც, ღვინის ვაჭარ ბახას ორმოცსაფეხურიან სარდაფში თავშეყრილი კაცებიც, უთაბოლოდ მოსეირნე გოგობიჭებიცა და, თქვენ წარმოიდგინეთ, შეეთვალება მალალოს სტუმრებიც კი.

ბიჭისა და ვერძის თავგადასავალი მართლაც უცნაური იყო. ბიჭი ხელმწიფის შვილი აღმოჩნდა, სახელად ფრიქს ერქვა. დაცა ჰყოლია, მაგრამ გზაში დაღუპვია. მამამისს, როგორც იტყვიან, ლოგინი გაუახლებია, მაგრამ დედინაცვალს გერები აუთვალწუხებია, სხვისი ობრებისთვის რატომ მოუწყვიტო წელიო. იმდენი უქნია, ბოლოს ქმარიც გადმოუბრებია, ვირის ტვინი უქმევია და შვილების დახოცვაზე დაუყაბულებია. მიზეზად კი მოუსავლაინობა დაუხვევია ხელზე, ვითომ მავათი ბრალია ჩვენს სახელმწიფოში ყანა თავთავს რომ არ იკეთებსო. სინამდვილეში კი თურმე თითონვე ახმობდა და აობრებდა სათესლეად გადაჩრეულ ხორბალს. იმდენი უჩიჩინებია, ისე გაუბეზრებია ქმარი, თუ ქალის შენახვის თავი არ გქონდა, ცოლად რატომ მიერთავდიო, რომ იმასაც ჩაუქნევია ხელი. მაგრამ სწორედ მაშინ, როცა ქურუმს ვალესილი დანა უკვე ხელში სჭერია, სად იყო და სად არა, ვერძი მოფრენილა, კი არ

მოურბენია, მოფრენილა, ოხერტიალი და-ძმა ზურგზე შეუსვამს და ყველგან ხახამშრალი დაუტოვებია და დედინაცვალის ქვის სროლით მოსდევდა თურმე, მაგრამ რალას გააწყობდა. ის პაწაწა გოგო გზაში დაღუპულა. საცოდავს გრძელი, ოქროსფერი კულულები პქონია და ვაშლა ლოყები. კიდევ ბევრი უფრენია ვერძს, მაგრამ ბოლოს ისიც დაღლილა და ბიჭიანად ჩვენს ზღვაში მოუდენია ტყაპანი. აიეტს ბიჭი ძალიან მოსწონებია და ძალიანაც გამწყარალა. ეს რა ხალხი ყოფილა, ასეთი ბიჭი მართლა არამია მავათთვისო. მერე თავისი შვილები, ქარისა და აფრასიონი მოუყვანიებია და უთქვამს: დღეიდან სამნი ხართ, აბა თქვენ იცით, უცხოობა არ აკრძნობინოთო.

ბიჭი და ვერძი სასახლეში რომ წაიყვანეს, ხალხიც მალე დაიშალა. ნაპირზე ძარტო მეთევზეები დარჩნენ. თევზი მისახედი იყო, ნავეები დასაბინავებელი. სილაზე ამოთრეული ნავეების ხრიალი რომ გაიგო ბედამ, ისევ გაახსენდა დილანდელი შეშფოთება. დილით, როცა ნავეებს ზღვისკენ მიაჩოჩიალებდნენ, ბედის ზღვა ეშორა, ზურგი გაეოფლა და გაუტვირდა, მაგრამ მაშინ ხმა არ ამოუღია, იფიქრა, ალბათ, მომეჩვენა, ანდა მართლა დავებერდი და იმის ბრალიაო. მაგრამ, ეტყობა ბოლომდე მაინც ვერ ამოფეხვრა ექვის ქია, რადგან ახლაც, როგორც კი ხალხი დაიშალა და ნავეები ცხელ სილაზე ყელგამოჭრილ კამეჩებივით ახრიალდნენ, ისევ წამოურა დილანდელმა შეშფოთებამ. აქამდე არც გახსენებია, ანდა სად იყო საამისო დრო, დილის თევზი ბარაქიანად ეტანებოდა ბადეს; მერე შორს მოტივტივე შავი საგანი დაინახა და ტანმა უგრძნო, რალაც არაჩვეულებრივი უნდა მომხდარიყო მის ცხოვრებაში. მაშინვე იქით გააცურა ნავი. მართალია, თევზიც დაჰკარგა და ბადეც, მაგრამ ასეთი ნადავლით არასოდეს არ დაბრუნებულა ზღვიდან. ის რომ არა, მართლაც დიდი ცოდვა დატრიალდებოდა. განა მისი ბრალი არ იქნებოდა, ბიჭი რომ დაღუპულიყო, განა სასლის პატ-

რონმა არ უნდა აგოს პასუხი ყველაფერზე, რაც მის სახლში ხდება? ასე ფიქრობდა ბედიაც. მაგრამ ახლა პირველ მღელვარებას უკვე გაველო, ბიჭიცა და ვერძიც სამშვიდობოს იყვნენ და ბედიას ისეე გაახსენდა უცაბედად დაგრძელებული მანძილი ზღვასა და ნავების სადგომს შორის. არა, ზღვა ნამდვილად რაღაცას ეშვებოდა. მეთევზეები ნავებს უკვე ქვიშაზე მოაბრიალებდნენ, ის კი ჩაცუქებულყო და ჭროდა, მოუსვენარი თვალებით ხან ზღვას გახედავდა, ხან გადაკაშვამებულ ნაპირს, სადაც სილის ყველა მარცვალსაც კი ტერფებით ცნობდა. მეთევზეები ნელ-ნელა გაიკრიფებნენ. მძიმედ მიაბიჯებდნენ და ამაყად მიჰქონდათ თევზით ამოთეთრებული კალათები. ერთი-ორჯერ გამოსძახეს თავიანთ მეთაურს, რას შერები, აღარ მოდიხარო, მაგრამ ბედიამ ხელი რომ აუქნია, მაშინვე გაანებეს თავი. ბედიამ ასე იოლად ვერ წავიდოდა აქედან. მის საკუთარ სახლში ვიღაცას დაუკითხავად გადაედგომებინა ავეჯი, არა ავეჯი კი არა, კედელი. მართალია, უმნიშვნელოდ, მაგრამ თუ დროზე არ მიხედავდა, ასე ცოტა-ცოტა იზამდა ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება, საერთოდ აღარ დახვედროდა. ბედიამ იცოდა, თვალის გაშტერებით ზღვას ვერაფერს დაადგინებდა, ზღვას თვალის გაუძლებდა და მოთმინებაც. ის საკუთარ ექვს ათვლიერებდა, წონიდა, ღირდა თუ არა საგანგაშოდ, მოუწონებდა ხალხი ასეთ სიფხიზლეს, თუ ვიღაც ოხუნჯიმ სამასხარაო გახდებოდა: ჩვენს ბედიას ზურგწამხდარი ვირივით კაკაკი მოლანდებიაო. არც ეს იყო გამორიცხული. ამიტომ მეტი მოთმინება მართებდა, ექვს — შემოწმება. ექვი პატარა იყო, თევზის ქერცლივით სლიპინა და დრეკადი, ხელიდან სხლტებოდა, მაგრამ შორს არ გარბოდა, იქვე ორ ნაბიჯზე ეგდო და ბრძკევილებდა. და, ალბათ, ყველაზე სწორი გამოსავალი იყო ის, რაც ბედიამ აირჩია. მან თოკით რამდენჯერმე გადააზომა მანძილი ნავების სადგომიდან ზღვამდე, მერე თოკი დაახვია და კისერზე გადაიკვია, ყოველთვის რომ ხელთა

ჰქონოდა, თუკი დასჭირდებოდა. გადაიკვია თუ არა კისერზე თუკი, მაშინვე დაშვიდდა. თითქოს ამ გაბტრამტრამსოკით ამოდენა ზღვა დააბა და ახლა უიმი-სოდ ფეხსაც ვერ მოიცვლიდა.

ბახას ორმოცსაფეხურიანი სარდაფი უკვე ხალხით იყო სავსე. აქაც ბიჭსა და ვერძზე ლაპარაკობდნენ. სარდაფში გრილოდა, მოსაუბრეთა დაგუბული, ათრთოლებული ხმები, შებოლოლი, ნესტივით დალაქავებული კედლები და გაუბედავი, კიბის შუა წელამდე ჩამოპარული დღის სინათლე, ისეთ შთაბეჭდილებას ქმნიდა, თითქოს რომელიღაც აკრძალული ღეთაების სამყოფელში მორწმუნენი საიდუმლოდ შეკრეფილანო.

ღვინის ვაჭარი ბახა ყურადღებით უსმენდა სარდაფში თავშეყრილ ხალხს, მაგრამ სრულებითაც არ სიაშოვნებდა. მისი მსახური ბიჭი იმანო უსაქმოდ რომ იდგა და გულხელდაკრეფილი, არხინად მიჰყუდებოდა კასრს; ღვინის ვაჭარ ბახას ქეიფის ყურება უყვარდა, მას მთერალი ხალხი უფრო აინტერესებდა, ვიდრე ფულის მოგება. რომ მოგვეკლათ, ღვინოში წყალს არ გაურევდა, დიდ ცოდვად მიიჩნდა ამ ორი შეურიგებელი სტიქიის ერთ ჭურჭელში მოთავსება, რადგან მათი ნაძალადევი შეუღლების შედეგად ყოველთვის ბეჩავი და უნდოლი ბავშვი იბადებოდა. თუკი ვინმე ერთ ხელადას იყიდდა, ბახა ორს ჩამოდგამდა, ოღონდ მალე არ წასულიყო, ეყაყანა, ებორძიკა, სანამ... სანამ კიდევ შეეძლებოდა ორმოცსაფეხურიან კიბეზე ასვლა, კურდღლევივით ფხიზელ, კურდღლევივით მხდალ ქვეყანაში რომ აყავდა.

ღვინის ვაჭარი ბახა იმ ღეთაბრივი ძალით იყო მოხიბლული, კასრებში რომ ყავდა ჩამწყვდეული. საკმარისი იყო, გარეთ გამოეშვა, მთელ ქვეყანას გადაღებავდა, გარდაქმნიდა და ისეთ სახეს მიცემდა, როგორც მოეპრიანებოდა. როცა იმანო კასრს კოკას შეუღამდა ხოლმე, ღვინის ვაჭარ ბახას მართლა უჩნდებოდა ისეთი გრძობა, თითქოს მის სარდაფში თავშეფარებულ ღეთაებას ძარღვი ეხსნებოდა და იმ ძარღვიდან მოთქ-

რიალებდა ეს ჯადოსნური სითხე, ღვთა-
ებისავეთ უსასრულო და მარადიული.
ღვინის ვაჟარ ბახას აულელებდალ არ
შეეძლო ეცქირა, როგორ გადადიოდა
ღვინო კასრიდან კოკაში, კოკიდან ღოქ-
ში, ღოქიდან ჯაშში, ჯამიდან კი სტო-
ნაქში, ეს დიდებული, საზეიმო სვლა ერ-
თი ჭურჭლიდან მეორეში. კასრიდან თავ-
დაღწეულ ღვინოს სულის მოსათქმე-
ლად, ფეხის გასაშლელად ჭირდებოდა,
გზადაგზა ხალისდებოდა, კისკისებდა,
ბრწყინავდა, შხეფებს ისროდა და ჭრუ-
ტად მიიწევდა წინ საბოლოო მიზნისა-
კენ, რათა უკანასკნელ წვეთამდე, გა-
ნურჩევლად გადაეცა ყველა მსურველი-
სათვის თავისი ძალა და სიხალისე. და
როცა ეს ძალა და სიხალისე ყველას გა-
დაედებოდა ზოლმე, მაშინ ღვინის ვაჟა-
რი ბახა ბედნიერი იყო, ბედნიერი და
ამაყი, რადგან ის იყო ამ ძალის პატრო-
ნიცა და წარმმართველიც, თითქოს მარ-
ტლა მისგან გამოდიოდა ეს ყოვლის გარ-
დამქნელი ძალა, ყველას რომ ალამაზებ-
და, ათამამებდა და ამღიდრებდა. იჭდა
ღვინის ვაჟარი ბახა თავის საყვარელ
სკამზე, მუხლებს შორის შვინდის
მრგვალთავიანი ჯოხი ჩაედგა, გასივებუ-
ლი, მშითა და ქართით დაშაშრული ხელე-
ბი ჯოხის თავზე კრამიტებივით შემოეწე-
ყო, ზემოდან კი ნიკაპი დაებჯინა, თით-
ქოს შიშობდა, კრამიტები არ ჩამოცვივ-
დესო. განა რამე შეედრებოდა იმ თამამ
ხმებს, მარადიული ნესტითა და წყვილი-
ლით დარბილებულ თალებში რომ გუგუ-
ნებდნენ, ბობოქრობდნენ და ეღრიალ-
ეღრიალით ჩამოდიოდნენ ძირს, ერთმა-
ნეთში არეული სიმღერისა, ფიცისა, და-
პირებისა თუ დაქადნების ნამსხვრევე-
ბად? ღვინის ვაჟარი ბახა ბედნიერი
იყო, სიცოცხლე რომ გრძელდებოდა,
მის ორმოცსაფეხურიან კიბეზე ყოველ
ღილით რომ მოცოცავდა სინათლე, სარ-
დაფის იღუმალი წიაღიდან ამომავალ
ხმებსა და სურნელს სალამომდე რომ
უჭურტავდა თვალებს, ოქროსბეწვიან კა-
ტასავეთ ნებიერი. ასე უნდა ყოფილი-
ყო სულ, რადგან სულ ასე იყო, რაც
ამ სარდაფის პატრონი გამხდარიყო და

თითქოს სამუდამოდ მოკალათებულყო
შიგ, როგორც კერბი ტაძარში.
ბედნიამ კიბიდანვე დაიქანა, მარ-
მა ვარ, ერთ ჩაფ ღვინოს ვდგამო. სარ-
დაფი აზორბოცდა.
— იმანო, საშუალოდან! — გასმახა
ღვინის ვაჟარმა ბახამ მოსამსახურე
ბიჭს, რომელსაც ნამდვილი სახელით
არასოდეს არ მიმართავდა და ამიტომაც
სხვებიც იმანოს ეძახოდნენ. იმანომ კარ-
გად იცოდა ერთნაირი ღვინო რომ ესხა
ღვინის ვაჟარ ბახას კასრებში. მაგრამ
მიინც „საშუალოს“ შეუყვანა კოკა. კას-
რის დასახელება მაგიურად მოქმედებ-
და მუშტარზე, ხალისი ემატებოდა, თა-
ვი ეამაყებოდა, შინაურად რომ თელიდ-
ნენ და „განსაკუთრებულ“ ღვინოს ას-
მევენდნენ. უბრალო სიტყვაც თავის საქ-
მეს აკეთებდა ამ ზღაპრულ სარდაფში.
კარგად იყენენ უკვე შეზარბოშე-
ბულნი, როცა ყასაბმა თქვა: ეერძიც და-
მიკლავს და ნერბიც, ბატანიცა და
თახლიც, ერკემალიცა და ქედლიცა.
მაგრამ ფრთისა არაფერი შემომჩნევიაო.
— ღუმის ქვეშ თუ შეგიხედავს? —
ჰკითხა მჭედელმა.
სახე ისე წამოჭარხლებოდა, თითქოს
გავარკვარებულ ლითონს დასცქეროდა;
ყერიმალეზე კი ორი თეთრი ლაქა გას-
ჩენოდა და ალბათ ამიტომაც დანარჩე-
ნი სახე არაბუნებრივად წითელი მოუ-
ჩანდა.
— ღუმის ქვეშ? — გაიკვირვა ყასაბ-
მა.
— ღუმის ქვეშა ჰქონია ფრთები. —
თქვა მჭედელმა.
აშკარად ეტყობოდა თავს ძალას ატან-
და, თვითონვე რომ არ გასცინებოდა სა-
კუთარ ხუმრობაზე. სამაგიეროდ სხვებ-
მა ველარ შეიკავეს თავი და უეცარი სი-
ცილი ჭურჭელივით მიემსხვრა კედ-
ლებს. ყასაბსაც გაეღიმა, თავი გააქნია
და რატომღაც იდაყვით მაგიდა მოამშ-
რალა.
მჭედელი წარმატებამ გაათამაშა. ახ-
ლა ბოჩიას დაადგა თვალი, აკენის ოს-
ტატს, ყველაზე ძონძროხა კაცს, არა
მარტო ამ სარდაფში, არამედ მთელს

25811

ქალაქში; აუჩმედა, გინდა თუ არა, ამ ათი წლის წინათ ერთი ღამით საბერძნეთში ხარ ჩაპარულიო.

— შენი ამბავი რომ ვიცი, ერთი ღამეც გეყოფოდაო. — ამბობდა მკედელი.

სარდაფმა ისევ გაიციანა. ყველაზე მეტს ყასაბი იცინოდა.

ბოჩია პირთეთრა კაცრ იყო და ასეთივე თეთრი, ოქროსფერი ღინღლით დაფარული მკლავები ჰქონდა. მზიან ამინდში, ვანში კი უმთავრესად მზიანი ამინდი იდგა, ქუჩაში შეხვედრილ ნაცნობს ერთი წუთით რომ გამოლაპარაკებოდა, ერთიანად დაწითლდებოდა ხოლმე, თითქოს ენდროს წვეწმში უბანაკიო. გულკეთილი კაცი იყო, თუ რამე საწყენი შეხვედებოდა, ხეების ქვეშ დადგებოდა და მაშინვე გადაეწმინდებოდა გუნება. მისი დამზადებული აკვანი თავისით ირწეოდა და ღიღინებდა კიდევ, ერთხელ უნდოდა ხელის წაკვრა, მერე ბავშვის პატრონს შეეძლო მშვიდად დაეძინა. არავინ იცოდა, რა ხნის იყო ბოჩია, ყველას ასეთი ახსოვდა, ასეთი დახვედროდა და ასეთივე დაეტოვებინა მის მრავალ თანამოქალაქეს, მათ შორის საკუთარ შვილებსაც. მისი მრავალრიცხოვანი შთამომავლობა განუწყვეტლივ მრავლდებოდა მიწაზეც და მიწაშიც. იბადებოდნენ, ხანში შედიოდნენ, ბერდებოდნენ და იხოცებოდნენ, ბოჩია კი უცვლელი რჩებოდა. ასეთი იყო ბოჩია მაშინაც, როცა ფოთოლამ პირველი შვილი გაუჩინა. მერე კი მათ ოჯახში აღარ შეწყვეტილა აკვნის კრიალი და ჩვილის ლუღუნი. ეს უცნაური ცოლქმარი დროს არ ეპუებოდა. შეიძლება იმიტომ ხდებოდა ასე, ფოთოლასა და ბოჩიას შუე და მთვარე ერთმანეთზე რომ ამოსდიოდათ, გაუნელებელი სიყვარული რომ შეპყროდათ და ვერც კი წარმოედგინათ ეს ქვეყანა უერთმანეთოდ. ბოჩიას განუწყვეტლივ ენატრებოდა თავისი კაფანდარა, ხალისიანი და დაუზარელი ფოთოლა. არც ის ახსოვდა ვინმეს, რამდენი ხნის ცოლქმარი იყვნენ ისინი. ბოჩიამ ფოთოლა მამობილის

სიკვდილის მერე შეირთო, იმავე დღეს, როცა დაუმთავრებელ აკვანზე თავმოდებულ მამობილს სამუდამოდ დაეძინა. მამობილიც აკვნის ოსტატი იყო, ხის სუნით ისე გაელენთილიყო, კოდალები ასხედებოდნენ. ერთი ნაბიჯით დააგვიანა ბოჩიამ, ვერ მოასწრო მადლობის თქმა ამ მართლაც ხესავით კეთილი კაცისთვის. ბოჩია რომ სახელოსნოში შევიდა, მამობილს აკვანზე ჩამოედო თავი, მოწყვეტილი, ჩამოშვებული მკლავები კი ბურბუშელაში ეთრეოდა. დაუმთავრებელი აკვანი ნელა ირწეოდა. ბოჩიას მამობილისაგან ბევრჯერ ჰქონდა გაგებულისცარიელი აკვნის გარწევა არ ვარგაო, და აკვანი გააჩერა. ბოჩიამ ფოთოლა მამობილის სახლში მოიყვანა, მამობილის ფეშტამალი აიფარა, მამობილის ჩარხს მიუჯდა და მუხლებამდე ჩაპყო ფეხები ცაცხვის სურნელოვან ბურბუშელაში; მერე იმდენი შვილი გაუჩნდათ, ანგარიში აერიათ და ყველა ბავშვს შვილად თვლიდნენ, თავიანთი იყო თუ სხვისი. „ხომ შეიძლება ჩემი შვილი ყოფილიყო“ — პირველი ეს გაიფიქრა ბოჩიამ, როცა ფრიქსე დაინახა, ამოდენა ხალხის თვალწინ უშწეოდ რომ ეგდო სილაზე, წყალმცენარის ღეროსავით სუსტი და უსიცოცხლო. ბოჩია მიგდებული ბავშვი იყო და შეიძლება ამიტომაც უყვარდა ბავშვები. მართალია, თვითონაც აღარ ახსოვდა რა ხნისა იყო, მაგრამ აქამდე თვალწინ ედგა ის მზიანი დღია, როცა მისმა მამობილმა ფრთხილად გადააძრო კალათას კრელი ხელმანდილი და შიგ ჩაიხედა. კალათაში ბოჩია იწვა და სწორედ მაშინ აეხილა თვალი, როცა მამობილმა ხელმანდილი გადახადა კალათას. პირველი რაც მან დაინახა, რაც სამუდამოდ აღიბეჭდა მის მახსოვრობაში, მამობილის გაოცებული, გაღიმებული და დილის მზით განათებული სახე იყო. ამის მერე ბოჩიასთვის მთელ ქვეყანას ასეთი სახე ჰქონდა: გაოცებული, გაღიმებული და დილის მზით განათებული. ახლა ფრიქსეზე ფიქრობდა. მკედლის ოხუნჯობამ ისევ გაახსენა გადაფითრებული, ტუჩებგალურჯებული

ბავშვი; ბოჩიამ ერთი პირობა დააპირა კიდეც გამოსულიყო ხალხიდან და ეთქვა, ჩემი შვილია, დამანებეთ, მე თვითონ მოვუვლიო, მაგრამ ვერ გაბედა, ისე დელავდა, ენა ვერ მოუტრიალდებოდა სიტყვის სათქმელად, მაგრამ დაუფიქრებლად იშვილებდა, უკეთესი პატრონი რომ არ გამოსჩენოდა ამ უცხო ბიჭს.

მკედელი კი ჭირვეულობდა, გამოსავალს ვეღარ პოულობდა უკვე მარილგამოცილილ ხუმრობიდან; ამას თვითონვე გრძნობდა, ღიზიანდებოდა და უფრო და უფრო იხლართებოდა შიგ.

— ფოთოლამ თუ იცის ეს ამბავი, ფოთოლამ. — ხმაში ბრაზი გაერია მკედელს, თითქოს ბოჩია ათი წლის წინათ მართლა ჩაპარულიყო საბერძნეთში ერთი ღამით და მართლა ელალატა ფოთოლასათვის. ყასბის მეტი აღარავინ იცონოდა მის გაჭიანურებულ ხუმრობაზე. მკედელს ესეც აბრაზებდა, აღარ იცოდა, ყასბს მიბრუნებოდა, თუ ჯერ ბოჩიასთან მოემთავრებინა საქმე. მისი ლაპარაკი უკვე ჭინკყულსა ვავდა, რასაც უარესად ამძაფრებდა თანამესუფრეთა დუმილი. ამიტომ, როცა ბედია დაუძახა, გეყოფა, დაგვალვინე რამეო, თითქოს გამოფხიზლდა და ბედიას კისერზე გადაცმულ თოკს წყალწადებულებით წაეტანა.

— ერთი გამაგებინეთ, რატომ იზრჩობს ეს კაცი თავს, — იყვირა მკედელმა და თოკი ისე მაგრად მოჭაჩა, ბედიას კისერი ეტკინა.

ბედია შეკრთა, მოეჩვენა, თითქოს ზღვამ აიჭინა თეთრად აქოჩრილი თავი და მარილისფერი თვალები დაუბრიალა.

— კარგად ვიცნობ მაგ ბერძნებს, ერთ ცხვარს შემოგვიგდებენ და მთელ ფარას მოვთხოვენო. — თქვა ღვინის ვაჭარმა ბახამ.

ბიჭისა და ვერძის ამბავი შეიძლება, უფრო მალე დაეფიქვებოდათ ვანელებს, ყველაფერი ასე რომ დამთავრებულიყო. მაგრამ მოხდა ის, რასაც არავინ არ ელოდა. მეროე დღეს მთელი ქალაქი ცხვარზე ამხედრებული ბავშვებით გაივსო. გაფრენის სურვილით შეპყრობი-

ლი ბავშვები აღმა-დაღმა დააქრულდნენ პირზე დუქმომდგარსა და თვლებჩასისხლიანებულ ცხვრებს, მათდა მათდა გასაოცრად, მათდა გულდასაწყვეტად, არცერთი ცხვარი არ აპირებდა მიწას თუნდაც ერთი გოჭით ასცდენოდა, ისევე მიწაზე სიკვდილი ერჩია და მართლაც დიდხანს ვერ უძლებდნენ ეს უწყინარი ცხოველები მათთვის ყოველად შეუფერებელ ჭირითს, ბუშტებით ვაბერჩინი, ლაჯებში უსკდებოდნენ გაჭიუტებულ მხედრებს. ქუჩებში თვალმოტრიალებული და ახროტიხებული ცხვრებით მოიფინა. კაცები დანებით გამორბოდნენ, ქალები მიწას აურიდნენ სისხლის გუბებებს, ბავშვებაც სრულებითაც არ აპირებდნენ ხელი აუღოთ ამ უცნაურ ახირებაზე, ამოდენა მსხვერპლი რომ ქირდებოდა. „ვერძობანამ“, როგორც თვითონვე დაარქვეს თამაშს, ყველაფერი დაავიწყდათ. მალე ვანელებს ცხვრის ხორცი დასანახად შესჯავრდათ. ცხვარი კი არ ილეოდა. არც კი იცოდნენ, ამდენი ცხვარი თუ ჰყავდათ. ცხვრის პეტელმა სხვა ყველანაირი ხმა განდევნა ქალაქიდან. ყრუმუნჯებივით დაბნეულად მომღიშარი ხალხი უაზროდ შლიდა ხელებს, კაცები თვალს არიდებდნენ დასაქველად გამზადებულ ქალებს, მაგრამ უნდოდათ თუ არ უნდოდათ, მიინც უნდა ჩარეულიყვნენ საქმეში, რათა ერთხელ და სამუდამოდ დაევიწყებინათ ბავშვებისთვის ეს მართლაც სულელური თამაში, სულელური კი არა, დამლუპველი, ოჯახის დამაქცევარი, მოყვარული ცოლქმრის გამთიშველი, კერძის გამცილებელი... და მართლაც, იმ დღეებში ვანშთსადილი არ გაკეთებულა, ქმარი ცოლთან არ განმარტოვებულა, ქვამიცა და საწოლიც განწირული ცხოველის მხედრებელ, სისხლისგამყინავ პეტელს აევისო. „შემოკარი-მეთქი, სანამ დროა. შემოკარი!“ — უკვე დვარძლიანად შეპლმოოდნენ ცოლები ქმრებს, მაგრამ ქმრები კიდეც დიდხანს იფხანდნენ ქეჩოებს, რადგან ძალიან უყვარდათ ბავშვები. სიყვარულს შიშაც ემატებოდა:

დარწმუნებულნი იყვნენ, ბავშვს თუ შემოპკრავდნენ, ხელი გაუხშებოდათ. ეს რწმენა კი შთამომავლობით გადადიოდა თაობიდან თაობაზე და ყველანი ბრძად ემორჩილებოდნენ, რადგან არავის გასჩენია მისი შემოწმების სურვილი. ან რა ჰქონდათ დასაეჭვებელი? რატომ უნდა აუტკიოთ აუტკივარი თავი?

ვანი კი ამასობაში ნაოძარ ქალაქს დასსგაგესებოდა. ქუჩებში ფილაქანი აიყარა, ლობე-ყორეები მოიარღვა, ხეებს ძონძებევით ეკიდა ჩამოსლგჩილი ტოტე-ბი. ბავშვებიც ერთიანად დაჩეჩქვილდალილავებულიყვნენ. ახლა აღარც ღაშით ჰქონდათ მოსვენება, „ვერძობანას“ მათ სიზმარებშიაც შეედწია: ვითომ ვერძე ისხდნენ და მიფრინავდნენ, მაგრამ სიამოვნების ნაცვლად სული შიშით ეღვოდათ, ვერძს ზურგი გასიბული ჰქონდა, რქაზე კი ეკალი ესხა. თავის დამაგრება ჰქირდა, ხოლო ჰვევით აქაფებული ზღვა ღრიალებდა, ყალყზე დგებოდა, მშიერი ნადირივით ეტანებოდა ვერძსაც და ბავშვსაც. სუნთქვაშეკრული ბავშვი თავს ვეღარ იმაგრებდა ვერძის გასიბულ ზურგზე და აღრიალუ-ზულ ზღვისკენ თვითონაც ღრიალით მიჰქროდა. გულგახეთქილი, ლოგინიდან წამოვარდნილი მშობლები ბავშვს აღვიძებდნენ, წყალს ასმევდნენ, უფრო მეტს ზედ ასხამდნენ და ეხვეწებოდნენ, გამოფხიზლდი, გამოიხედე, შენი მშობლები ვართო. გაწუწული ბავშვი ძაგძავუნდა, კბილებს გიყივით აკრაქუნებდა და მშობლებს ძალით იშორებდა. რა გინდათ, თავი გამანებეთ, ხომ ხედავთ მძინავსო.

რა არ სცადეს, რა არ მოიგონეს, მაგრამ არ იქნა და აღარ გაუარა ბავშვებს ამ უცნაურმა გატაცებამ. ხოლო როცა არც დაყვავებამ გასჭრა და არც მუქარამ, ბავშვები დააბეს, ხელფეხი გაუკოჰეს და დაპყარეს, როგორც დასადაღავი შოზვრები სამშედლოს წინ. მაგრამ არც ამით შეცვლილა რამე, ბავშვების გატაცება თოკზეც ძლიერი აღმოჩნდა. ისინი წამებულეზვით ყველაფერს უხმოდ უტანდნენ, შესაფერ ღროს უცდიდნენ,

მერე თოკებს კბილებით ღრღინდნენ და შინიდან გარბოდნენ, რაჟე ყველაფერი თავიდან დაეწყით. **შეზღვირეთქა**

და აი, ერთ დღეს მოხდა ის, რისაც ყველას ეშინოდა და რასაც უკვე ყველა ელოდებოდა. მამამ შეიღს ხელი შემოპკრა. მთელს ქალაქში ისეთი ლაწანი გაისმა, კარ-ფანჯრები ჩამოცვივდა, ჯამ-ქურტკელი დაიმსხვრა, მიწაში ჰვევრები დაიბზარა, ბოსლებსა და ფარეხებში საქონელი აზმუფლდა, ყველაზე მძიმე საგნებმაც კი თავისით მოინაცვლეს ადგილი. მამა, რომელმაც შეიღს შემოპკრა ქალაქის მთავარ მოედანზე გამოვიდა და მთელ ქალაქს დაანახა გამხმარი მარჯვენა, ჩამოსლგჩილი ტოტივით რომ ეკიდა მხარზე.

მაშინ ვანელებმა გადაწყვიტეს, საერთოდ აღარ შემოეშვათ ქალაქში ცხვარი, სანამ ბავშვები დაიზრდებოდნენ და ყველაფერი ჩაწყნარდებოდა. მთელ ქალაქში ერთადერთი ცხვარი დარჩა, ისიც აიეტის სასახლის ეზოში საგანგებოდ მისთვის აგებულ სადგომში ება: გარშემო ცერისხელა კურკლი ეყარა, პირს განუწყვეტლივ აცმაკუნებდა და რაც მთავარია, ანათებდა: ოქრომქედლების უბანზე რომ ამოატარეს, მისმა ხუტუტა ბეწვმა იმდენი ოქროს მტკერი აიკრა, შეიწოვა და დაირჩინა, ამ უჩვეულო ტვირთით დამძიმებულს, ფეხის გადადგმაც უჭირდა. სადგომში რომ შეიყვანეს, ისე გაანათა იქაურობა, თითქოს ცხვარი კი არა, ალიზის კედლების გასაშრობად დანთებული კოცონი იყო.

ვანელი ბავშვები, სხვა ბავშვების მსგავსად, ყველაფერს ადვილად ეგუებოდნენ: რაკი ცხვარი გაქრა, „ვერძობანაც“ დაივიწყეს, მაგრამ ვანის ყველა კარიბჭესთან და, რა თქმა უნდა, ნავსადგურშიც, ჯერ კიდევ დიდხანს იდგნენ მკველები, ვინმეს რომ არ შემოეპარებინა ეს ყოვლად უწყინარი და ამავე ღროს ყოვლად სასარგებლო ცხოველი.

ამასობაში ზაფხულმაც მოაწია. სასახლეში სააგარაკო სამზადისი დაიწყო. აქოთქოთდნენ ძიძა-ვადიები, ისეთი ალიაქოთი დააყენეს, თითქოს მტერი

დასცემოდათ და აღარ იცოდნენ რა წა-
ედოთ, რა უფრო გამოადგებოდათ ლტო-
ლვილებს.

როგორც ყოველთვის, ბავშვებს ჯერ
წასვლა არ უნდოდათ, მუცლის ტკი-
ვილს იგონებდნენ, ეკალბარდივით ებ-
ლაუჭებოდნენ ყველასა და ყველაფერს,
და მართლაც ისე გაუჭირდათ ძიძა-გა-
დიებს მათი ნაფიჩხინა, როგორც ტო-
მარაში ხმელი ძეძვის ჩატენა. მაგრამ
საკმარისი იყო წელსზევით შიშველ მე-
ნავეებს ნიჩბები წყალში ჩაეშვათ, ბავ-
შვებს ყველაფერი დავიწყებოდათ
ზღვისა, ნავისა და მენავეების გარდა.
ნაფიჩხინა ირდილოეთისკენ აიღებდა გეზს,
სანამ წყალზე მიდინარის შესართავს
მიადგებოდა, მერე მდინარეში შეცურ-
დებოდა და ქვეყნის შუაგულისკენ აუყ-
ვებოდა გადაბურღულ ნაპირებს, ტაძრე-
ბივით გარინდულ ტყეებს, გადბარიალუ-
ბულ ბალ-გენახებს, ბოლისა და ნახირის
სუნით გაყუჩებულ სოფლებს, გოგო-
ბიჭებით გადაპრელებულ შუკებსა და
ეზოებს.

ჩარდახიან ნავს ახლა სამი ბავშვი მი-
ყავდა: ქარისა, აფრასიონი და ფრიქსე.
ფრიქსე უკვე შეჩვეოდა ახალ „და-
ძმას“. თუ ქარისა, ძიძა-გადიების უჩუმ-
რად, ნავიდან გადაიხრებოდა და წყალ-
ში ჩაყოფდა ხელს, ფრიქსეც იგივეს
იმეორებდა; თუ ქარისა ეტყოდა, გა-
მოიცივალე ადგილიო, დაუფიქრებლად
თანხმდებოდა, თითქოს ორივეს ერთდ-
როულად გასჩენოდათ ადგილების გაც-
ვლის სურვილი. ქარისა ცელქობაში
ორივე ბიჭს ჯობნიდა. ერთ ადგილას
ვერ იხვეწებდა, განუწყვეტლივ კისკი-
სებდა, ჰქონდა თუ არა საამისო მიზეზი.

აფრასიონი თავისთვის იჭდა და წყალ-
ზე გადმოფენილ ტოტებს, პაერში გაშე-
შებულ ნემსიყლაპიასა და ხავერდოვან
ბუჩქებში ჩამალულ ჩიტებს უსმენდა.
აფრასიონი ფრიქსეზე სამი წლით უმც-
როსი იყო, ქარისაზე კი ორიოთ. არაჩ-
ვეულებრივი სიძველითა და ბავშვისთ-
ვის შეუფერებელი ლაპარაკით აფრა-
სიონი ყველაზე მეტად ძიძა-გადიებს
აღიზიანებდა, რადგან მათი ბუნება წი-

ნასწარვე შეგუებული იყო ბავშვის სე-
ცელქეს, მოუსვენრობას, სიკერპესა და
სიჭიუტეს, და თუმცა ყოველთვის წყ-
წუნებდნენ, ჩიოდნენ და ნაწველდაც და-
ყველიდნენ, მაინც ეს იყო მათი ცხოვ-
რება და ასეთი „ძნელად მოსავლელი“
ბავშვების გარეშე არც მათ ძიძა-გადი-
ობას ჰქონდა ფასი. აფრასიონმა კი არ
გაუმართლა, ერთხელაც არ დაჰკარგვი-
ოთ, ერთხელაც არ დაუღევია გაოფ-
ლილს ცივი წყალი, ერთხელაც არ გამო-
ზეზებულა საძმელზე, ერთხელაც არ ჩა-
წოლილა ლოგინში ხელ-ფეხ დაუბანე-
ლი. ძიძა-გადიები კი რილას მაქნისები
იყვნენ, თუ საშუალება არ მიეცემოდათ
შეშფოთებისა, გაბრაზებისა, წაპოტირე-
ბისა და ჩივილისა. „მამიდამისის ბრა-
ლია, ის ასულელებსო“ — ამბობდნენ
ძიძა-გადიები და თუმცა ეშინოდათ ამ
მალალი — ჭოკივით გამხმარი და პირ-
მოკუმული ქალისა, მაინც შემთხვევას
არ გაუშვებდნენ, ზურგს უკან რომ არ
გაეკორათ. „არც მაგის გაცოცხლებუ-
ლი მკვდარი უნახავს ვინმეს და არც მა-
გის გაახალგაზრდავებული ბებერიო“ —
ამბობდნენ ისინი, თითქოს ამით რამე
ჩრდილი მიადგებოდა მათ პირქუშ მე-
ტოქეს, რომელსაც მათზე გაცილებით
მეტე გავლენა ჰქონდა აფრასიონზე,
თუმცა არც ხელბირს ბანდა და არც ფა-
ფას უხარშავდა. ქალაქზე რომ ჩაივლი-
და, ნიავის ამოქროლვამდე მთელს ქა-
ლაქში წამლის სუნი იდგა. მამიდა ყა-
მარი მართლა ასწავლიდა თავის ძმის-
შვილებს სამკურნალო და შხამიანი ბა-
ლახების გამოცნობას, მაგრამ ქარისაზე
ადრევე ჩაიქნია ხელი. ქარისას ის ყვა-
ვილი მოსწონდა, რომელსაც დიდი
ფურცელი ჰქონდა და თმაში კარგად
ჩერდებოდა; სხვას ვერც ამჩნევდა და
არც აინტერესებდა. „შენგან ცოლის მე-
ტი არაფერი გამოვაო“, — უთხრა ერთ-
ხელ მამიდა ყამარმა, მაგრამ ქარისას არ
წყენია. გაეხარა კიდევ, ასე უცებ რომ
გაანებეს თავი, ასე იოლად რომ და-
უსხლტა ხელიდან მამიდის შეგონებებს.
აფრასიონს კი შეეძლო დიდიდან სა-
ღამომდე ეცქირა, როგორ ინაყებოდა

უზარმაზარ ქვიჯაში ათასნაირი ფესვი; უსასრულოდ ეყნოსა ქონდრის ხის, ცერეცოს, მრავალპარღვას, ქარქვეტასა და რძიანას სუნი და ბედნიერი იყო, როცა ნებას აძლევდნენ, გრძელი ჯოხით მოერია აბუყბუყებულ ქვაბისთვის, რომელშიაც, მამიდას თქმით, საკვდილ-სიცოცხლის წამალი დეულდა და გადმოდუღდა. ბევრი რამე ისწავლა აფრასიონმა მამიდასაგან, მაგრამ საუბედუროდ, არც მას ეწერა ქურუმობა. ის ბიჭი იყო და თანაც უბრალო ბიჭი კი არა, ტახტის მემკვიდრე. „მე მაინც არაზნოდეს არ გავხდები მეფეო“. — ამბობდა აფრასიონი და ამას იმიტომ კი არ ამბობდა, მეფობას ქურუმობა რომ ერჩია, არამედ იმიტომ, რომ წინასწარ შეეძლო ყველაფრის განჭვრეტა, რაც მომავალში უნდა გადახდომოდა თავს. წინასწარ განჭვრეტის უნარი ბუნებას ეჩუქებინა მისთვის და ამით სამუდამოდ გამოერჩია სხვა ბავშვებისაგან, სამუდამოდ წაერთმია მოულოდნელობის განცდის სიმძაფრე. მეორე და მთავარი უბედურება ის იყო, არავის რომ არ სჯეროდა მისი, არც მამიდას და, ალბათ, ყველაზე მეტად მამიდას, რადგან თვითონ იყო მისანი და სხვებზე კარგად იცოდა, რამდენი ცოდნა და გამოცდილება ჰქონდა, კაცის ბედი კი არა, ამინდი რომ გამოგეცნო ერთი დღით აღრე. მაგრამ აფრასიონმა უცნაური ბავშვის სახელი მაინც დაიმკვიდრა. აიეტს არ მოსწონდა, მეოცნებე მემკვიდრე რომ ეზრდებოდა, მას მუზღუბვადობა ტყაულო, გახვითქული, ცხენის ფაფარს გამოზმული ჭაჭი ერჩია, მაგრამ ჯერ საქმეში არ ერეოდა, ჯერ აფრასიონი ქალებს ეუფთვნოდა და აიეტს იცდიდა. „ბავშვია, გაუფლისო“, — ამბობდნენ მის გასაგონად სასახლეში, მაგრამ აიეტს არც ეს ესმოდა, არ უნდოდა გაეგო, თითქოს თუ ყურადღებას არ მიაქცევდა, უკეთესად მოერეოდა ბავშვობას მისი ვაჟიშვილი. აიეტმა არ იცოდა, რას უნდა გაეგო, რა უცნაურობა ჰქონდა ტახტის მემკვიდრეს, მაგრამ ხედებოდა „უცნაურობა“ რბილად ნათქვამი სიტყ-

ვა რომ იყო და ამ სიტყვას, შეიძლება და ათასნაირი მნიშვნელობა მიეღო, თუკი ჩაეძიებოდა. შეიძლება, იმის ენიშნოდა აიეტს და ამიტომაც არ ერეოდა საქმეში. ასე იყო თუ ისე, აფრასიონი ჯერ ისევე ქალების ფრთის ქვეშ იზრდებოდა. ძიძა-გადიებს კი, მოუსვენარი, თამაშზე გადაგებული, ძნელად მოსაველეელი ქარისა ერჩიათ, წყნარსა და გამგონ აფრასიონს. აფრასიონი ხანდახან ისეთ რამეს ეტყოდა, ფტვივით დაბნევედა ხოლმე. ქარისა კი ჩვეულებრივი ბავშვი იყო, ცელქი, დაულაღვეკისკისა.

ერთხელ აფრასიონი ავად გახდა, მაშინ ხუთი წლისაც ძლივს იქნებოდა. სიცხე მოსვენებას არ აძლევდა და მთელი ღამეები შამფურივით ტრიალებდა საწოლში. ძიძა სასთუმალთან ეჯდა და ყვინთავდა.

— ჰადარი ამბობს... — დაიწყო უცებ აფრასიონმა.

— აბა, ჰადარიო, — წამოვარდა გულგახეთქილი ძიძა.

— ჰადარი ამბობს, ვინმემ ფოთოლი რომ შემაწყვიტოს და აფრასიონს დააფაროს შუბლზე, მაშინვე მორჩებაო. — თქვა აფრასიონმა.

რა უნდა ექნა ძიძას, ამ შუალამისას ხეზე ხომ არ აძვრებოდა, ან რა იცოდა, რომელი ჰადარი ელანდებოდა სიცხისაგან გადაბლენტილ ბავშვს.

აფრასიონი კეთილი ბიჭი იყო. ყველაფერზე გული შესტკიოდა. ქათამი რაა, ქათმის დაკვლას ვერ აყურებინებდი. თონეს რომ გაახურებდნენ, დაკვირბული ფიჩხის ტაკატაკებზე ცრემლი მოადგებოდა ხოლმე. „ასეთი თუ დარჩა, როგორ უნდა იცხოვროსო“. — გულს ასკდებოდა აიეტი. აიეტმა რა იცოდა, სასახლეში თავსაც რომ იქცევდნენ მის მემკვიდრესთან ლაზღანდარობით, თორემ დიდი ცოდვა დატრიალდებოდა, ალბათ. ამდენს ველარ მოითმენდა ვერც მამა და ვერც მეფე. „ერთი მოთხარი, თუ ბიჭი ხარ, შარშან რომ შეატარიანი დანა დამეკარგა, სად არის და როგორ არის ახლაო“, — ეკითხებოდნენ შუაში

ჩაყენებულ აფრასიონს სასახლის უსაქმურები. აფრასიონი კი წუხდა, ტუჩებს იჭამდა, შუბლზე ოფლი ასკვდებოდა, ამდენის გაგება რომ არ შეეძლო. მას მართლა ესმოდა, რას ამბობდა ჩიტი, ან ბალახი, ბზარში ჩამალული კრიჭინა თუ ფოთლებზე აღგაფუნებული წვიმა, გული წინასწარ უგრძობდა, თუკი რამე სასიხარულო, ანდა საწყენი უნდა შეხვედროდა მასაც და მის ახლობლებსაც, ხოლო იმ დანის ავანჩავანი, შარშან რომ დაკარგვოდა ვიღაცას, და ისიც საკითხავი იყო, მართლა დაკარგვოდა თუ არა, რა თქმა უნდა, არ იცოდა და ვერც გაიგებდა. ამიტომაც წუხდა აფრასიონი და დამნაშავესავით თავჩაღუნული იდგა „დაკარგული დანის“ პატრონის წინაშე, თითქოს თვითონ მოებარა ის დანა და ახლა ნაჭურღალის გამოჩენისა რცხვენოდა. თუმცა, ისეთი უცნაური ლაპარაკი იცოდა აფრასიონმა, არავის გაემტყუნებოდა, თავშესაქცევად რომ გაეჩერებინა ეს ფერმკრთალი ბიჭი, სასახლის ტალანტებში მართლა მასანივით რომ დახეტიალობდა. „ყველა პეპელა ბრმაა“ — ამბობდა აფრასიონი და როცა კითხავდნენ, რატომ აბრმავებენ პეპლებს, რა დაგიშავესო, სრულიად სერიოზულად პასუხობდა, მე კი არ ვაბრმავებ, ბრმებად იბადებიან, ორი დღის სიცოცხლე უფრო გრძელი რომ ეჩვენოთ.

„პეპელა რომ ბრმა არ იყოს, ჩამოსაგდომი ყვავილის არჩევასაც ვერ მოასწრებდა, ყველა ყვავილი ერთნაირად მოხიბლავდა, ერთნაირად მიიზიდავდა და იმასაც უნდა ეწვალა, ეყოყმანა და ამწვალეზასა და ყოყმანში მოკვდებოდა კიდევ. ახლა კი უფრო მეტსაც ასწრებს და უფრო მეტ ყვავილსაც პოულობს, რადგან ბრმა და არჩევანის უნარი არა აქვსო“ — ამბობდა აფრასიონი და მოდი და ნუ გაგიკვირდებოდა იმ ცეროდენა ბავშვისაგან ასეთი ლაპარაკი.

„ბავშვისა არაფერი სცხიაო“ — ამბობდნენ ძიძა-გადიები და ისევ „დასაბმელი“ ქარისა ერჩიათ, წყნარსა და თვინიერს, უდროოდ დაბრძენებულსა

თუ სულელად დაბადებულ აფრასიონს. ახლა აფრასიონი სხვებთან ერთად ნაგში იჯდა და წყალუხვი მდინარის ნაპირებს ათვალიერებდა. მან ეს გზა ხეპირად იცოდა, მაგრამ რაც სხვებისათვის ჩვეულებრივი ხე, ბუჩქი ან ყვავილი იყო, სხვა ათასი ხის, ბუჩქისა და ყვავილის მსგავსი, მისთვის ყოველ მათგანს უთვალავი სული და სახე ჰქონდა. ნაირნაირ, უცნაურ ჩვენებად შეიძლება ქცეულიყო უცებ წვიმით ჩამორტყნილი ფლატე თუ სოკოებით გადაჭმული კუნძი. მან წინასწარ იცოდა, სად წაპოუბტებოდათ ვეფხეი და, მართლაც, მოუხვევდა თუ არა მდინარე, მოტყუებულ ბორცვიდან ისე უცებ იფეთქებდა იფლი, თითქო ვეფხეი წამოვარდო. „ვეფხეი, ვეფხეი“ — ყვიროდა აფრასიონი და თვალეგაბრწყინებული ილიმებოდა, არავის რომ არ შეეძლო მისი „ვეფხვის“ დანახვა, თუმცა მთელი გზა ქარისაცა და ფრიქსეც აცეცებდნენ თვალეზს, კისრებს იგრძელებდნენ. რათა თვითონაც ამოეცნოთ ჩვეულებრივ ჯანარში — მდინარისკენ მომავალი ირმების ჯოგი, ასაფრენად გამზადებულ არწივი თუ მოქეიფე ავაზაკები. მაგრამ რასაც აფრასიონი ხედავდა, ის მათთვის არ არსებობდა. მენავეებიც უნებურად უსმენდნენ ბავშვებს, ელიმებოდათ მათ სისულელეებზე და უფრო ხალისიანად აწეებოდნენ ნიჩბებს.

— აბა გვითხარი, ის ჩიტი რას ამბობს. — უთხრა მენავემ აფრასიონს.

ის მენავე ყველაზე ახლოს იჯდა ბავშვებთან და როცა ილიმებოდა, ჩამტვრეული კბილები მოუჩანდა. ქარისას უკვე შეემჩნია მენავის ჩამტვრეული კბილები და ხშირხშირად გამოხედავდა ხოლმე, მოუჩანს თუ არაო.

— ის ჩიტი ამბობს, როგორ გავრდილა ქარისა, ნეტავ მეც ასე მომამიტებინა ბარტყეებიო. — მაშინვე უპასუხა აფრასიონმა.

ყველამ ქარისას შეხედა. ქარისას შერცხვა, მაგრამ დამორცხვება რომ არ შესტყობოდა, ფრიქსეს ისე მაკრად უბიძგა ხელი, ფრიქსე მერხიდან ვაღა

ვარდა და სახე ნიჩბის ტარს ჩამოკრა. ძიძა-ვადიები წამოცვიდნენ, ნავი ატორტმანდა. უნებურად ყველანი ერთ-მანეთს მიაწყდნენ. ფრიქსეს ცხვირიდან სისხლი მოსდიოდა, ფერი დაჰკარგვოდა, მაგრამ მაინც იღიმებოდა. სისხლს მკლით იხოცავდა და უარესად ეთხუპნებოდა სახე. ამის შემხედვარე, ქარისა გულიანად კისკისებდა. ალბათ, ამიტომ არავის გაუგონია აფრასიონის ნათქვამი: იმ ჩიტმა ისიცა თქვა, ქარისა ფრიქსეს ცოლი გახდებოდა.

ათი წლის მერე მართლაც ასრულდა ჩიტისა თუ აფრასიონის წინასწარმეტყველება.

ფრიქსეს და ქარისას ქორწილმა მთელი ქალაქი სასიყვარულოდ განაწყო. წლისთავე ქალების უმრავლესობა მოსალოგინებელი იყო. ხან გუთანს გადმოდგამდნენ ბანზე, ხან კი ჯარას, ვის რა გაუჩნდებოდა, ბიჭი თუ გოგო. ქარისას ფეხმძიმობა არც კი გაუგია, არც სახე შეშუპებია და არც ფეხები, მუცელიც ძლივს ეტყობოდა, უხდებოდა კიდევ. საგანგებოდ ფეხმძიმობისთვის შეეკრილ კაბებს ძველებურად დააფრიალებდა და ერთდროულად სასახლის ყველა კუთხიდან ისმოდა მისი კისკისი. ქარისა ბედნიერებას ეცეკვებოდა, თავს არ უტყუებოდა, არ უნდოდა დაეჭვებინა, რომ მისი გარდაქმნილი ბუნება სამუდამოდ ემშვიდობებოდა უღარდელსა და უზარუნველ სიყმაწვილეს. ბებია ქალმა საწოლში ჩვილი რომ ჩაუწვინა, ცოტა გაუკვირდა კიდევ, უცებ ვერ მოისაზრა, რა კავშირი ჰქონდა ამ პატარა არსებასთან, ოფლიანსა და ოდნავ შეღინდოვულ თავს ჭიუტად რომ აბრუნებდა მისკენ, როგორც ყვავილი სინათლისაკენ. მას აღრე არასოდეს ენახა ეს სასაცილო ცხოველი, შორეული მგზავრობით დაქანცული, ჯერ კიდევ რომ ვერ მოსულიყო გონზე, მემკვიდრეობით მიღებული გამოცდილება თვალებს რომ ახუჭვინებდა, რათა ძილ-ბურანში შეჩვეოდა ახალ გარემოს და საბოლოო გამოღვი-

ძებისას თავზარი აღარ დასცემოდა. პირველი გრძნობა, რაც ქარისას საეჭეთარი შეილისადმი გაუჩნდა, უცხოობის გრძნობა იყო, მაგრამ ბავშვის პირველსავე წამოტირებზე ისე დაეთუთქა გულმუცელი და ისე უცებ მოისაზრა, რას მოითხოვდა მისგან ეს უშნო და უმწეო მზრძანებელი, მაშინათვე ძუძუ ჩაუღო პირში, თითქოს მთელი სიცოცხლე ასე ეწვა გვერდით და არასოდეს არ არსებობდა დრო, როცა ქარისას არ ყავდა იგი. ქარისა უკვე დედა იყო.

არც მეფე-დედოფალი გამოჰკლებია თანამოქალაქეთა სასიყვარულო აღტყინებას. აიეტის მეუღლემაც თითქმის ქალიშვილთან ერთად მოიშობიარა. მაგრამ დედოფლისთვის ცოტა ნავიანევი აღმოჩნდა მშობიარობა, ძუძუში რძე არ ჩაუდგა. სამაგიეროდ ქარისას იმდენი რძე ჰქონდა, შვილსაც აქმევდა და დასაც.

ქარისამ ერთმანეთის მიყოლებით ოთხი შვილი გააჩინა. ოთხივე ვაჟი. ვაჟებს მამის ხათრით ბერძნული სახელები დაარქვეს: არგუსი, კიტისორე, მელასი და ფრონტისი. მართალია, ისინი ტყუპები არ იყვნენ, მაგრამ ტყუპებივით ერთდროულად მოუწივდებოდათ ხოლმე ჭამაცა და ტირილიც. მოთმინებიდან გამოსული ფრიქსე თავზე დაადგებოდა და დაჰყვიროდა: აკკო, ალფისტო, მიამო; აკკო, ალფისტო, მიამო; აკკო, ალფისტო, მიამო — და ბავშვებიც მაშინვე ჩუმდებოდნენ. ასე, რომ თითქოს ყველაფერი კარგად მიდიოდა, ხალხიც მოზრავდა და ცხოვრების ხალისიც, მაგრამ ერთ დღეს ფრიქსემ მოიწყინა, სევდა შემოაწვა გულზე. იმ დღეს ლოგინიდან არ წამომდგარა, იწვა გულალმა და ჭერს მიშტერებოდა. ხან ერთი ვაჟი შემოუყვანა ქარისამ, ხან მეორე. ბოლოს ოთხივენი ერთად დააგორა მამია საწოლზე. დათვის ბელებივით ღონიერი ვაჟები ყირაზე გადადიოდნენ. მაგრამ ფრიქსეს შუბლი მაინც არ გახსნია, იწვა და ჭერს უყურებდა.

ასე გაგრძელდა მთელ კვირას, მთელ თვეს და ატირებული ქარისა მშობლებს

ფეხებში ჩაუვარდა, მიშველეთ, ქმარი შეკარგებო.

— იქნებ აღარ უყვარხარ? — ჰკითხა აიეტმა შვილს, როცა მისი ნაამბობი გულდასმით მოისმინა.

— თუ არ ვუყვარვარ, დღესვე გაამჩრომია სულიო! — იყვირა ქარისამ.

მამის ნათქვამმა წამით მაინც დააეჭვა, მაგრამ მაშინვე გამოერკვა, თავა ჭიუტად აიქნია და თქვა: ასე რომ იყოს, ტანი მიგრძნობდაო.

— მეც ვუყვარვარ და შვილებიც, მაგრამ გულზე რაღაც უქმური აწევს და ჩვენამდე აღარ უშვებებს. — მოთქმასავით გააგრძელა ქარისამ.

მეორე დღეს მეფე დედოფალმა სიძეს დახედეს. სიძე გულაღმა იწვა ერთი თვის აულაგებელ ლოგინში და პერს მიშტერებოდა. სახის ფერი შესცვლიდა, კანი მობოშებოდა, თვალები ჩასკვეწოდა, ჩაღამებოდა; გალუული, სანთლისფერი ხელები საბანზე შემოდან დაეწყო; სიმამარ-სიდდარი რომ დაინახა, უღნავ გაიღიმა, უფრო სწორედ გაღიმიდა სცადა და პირი ისე საცოდავად დაედრიჯა, დედოფალმა თვალი აარიდა.

— აბა, ჩემო სიძე, მითხარი, როგორ ბრძანდები. — დაუყვავა აიეტმა.

ფრიქსემ სახეში შეხედა აიეტს, უყურა, დიდხანს უყურა და ცერისხელა ცრემლი ჩამოუვარდა ლოყახე. „ხელიდან წასულაო“ — ჩუმად გადაულაპარავა აიეტმა მეუღლეს.

სასახლე მისნებით, მკითხავებითა და მაჯისშემტყობებით გაივსო. წამლის სუნით ისე აქოთდა იქაურობა, მოახლენები ცხვირზე ხელმოჰკრილნი დადიოდნენ. ავადმყოფს კი არაფერი დასტყობია.

მოდოდნენ და მოდიოდნენ ექიმები, მისნები, მარჩიელები; ყველას ვაეგო აიეტის სიძის ავადმყოფობა. შალე სასახლეში ადგილი რომ აღარ დარჩა, სასახლის ეზოებში დადგეს კარვები. აიეტი დაბნეული დაალაჭებდა კარვებს შორის, როგორც მხედართმთავარი, რომელმაც არაფერი არ იცოდა მტრისა, როდის გამოჩნდებოდა, ან საიდან გა-

მოტყვრებოდა. საითაც არ უნდა გავეხედათ, ყველგან ცეცხლი ენთო, ყველგან წამალი იხარშებოდა. ბედსა-ქიმიმყოფი, უბრძოლველად დანებებული ავადმყოფი თვალდახუჭული ყლაპავდა ფუტკარსა და ღრიანკალს, მერცხლის ნაცარსა და კალოის ფეხებს, კაკბის ელენთასა და მელიის სკორეს. დაკონკილი კარვებიდან დილიდან საღამომდე ისმოდა მასნების გაბმული ბუტბუტი. ქარისამ უყვე ზეპირად იცოდა, რომ თუ სწეული ბნელში ყოფნას ინატრებდა, ავი ნიშანი იყო, თუ სასთუმლიდან თავი გადაუვარდებოდა, თუ კედელს დაუწყებდა ლაპარაკს, თუ სუნთქვა მყრალი ექნებოდა, თუ კაცის ნახვა არ ენდომებოდა, თუ ცალი თვალი დაუპატარავდებოდა, და კიდევ ათასი, ათათასი ავი ნიშანი იცოდა ქარისამ ზეპირად და ფეხები ჩამოწყვეტაზე ჰქონდა, რადგან ყოველ დღე ამდენჯერვე უნდა მიერბინა ავადმყოფის სარეცელთან, რათა მის სახეზე შეემოწმებინა მისნების ნაბუტბუტარი. ქარისას ეჩვენებოდა, რომ ავადმყოფს ყველა ავი ნიშანი ჰქონდა, მაგრამ მაინც არ შეეძლო შეჰკუთებოდა იმ აზრს, ქმარი რომ მოუყვდებოდა, ასე უბრალოდ და ასე უსინდისოდ თუ ადგებოდა და შიატოვებდა. „რა უფლება აქვს სიკვდილსაო“ — ფიქრობდა ქარისა და თავხარი ეცემოდა, ჰკრივობას რომ წარმოიდგენდა.

ქარისა ლაღად იყო გაზრდილი, რასაც ინატრებდა, უსრულდებოდა კიდევ და ბოლო-ბოლო დაიჭრა, არაფერს რომ არ შეეძლო მისი დაღონება და გაწბილება. ახლა კი, ეს წყეული, ამოუხსნელი სენი ჩასდგომოდა ჯიბრში და ლამის ეჯობნა კიდევ.

ფრიქსეს სიკვდილი ბევრ რამეს შეეცლიდა ქარისას ცხოვრებაში. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ის ვალდებული იქნებოდა ქმარი ეგლოვა, ძაძები ჩაეცვა, ბნელში ჩაკეტილიყო და, ვინ იცის რამდენი ხნით, დამალვოდა ცხოვრებას, დამალვოდა საკუთარ თავს. ქარისას კი ეს არ შეეძლო. არ შეეძლო და არც უნდოდა. ვინღა დაუბრუნებდა სიბნელეში და-

კარგულ დროს, ვინ იკისკისებდა მის მაგვირად, ვინ ჩაიმაგრებდა თმაში ყველაზე ფართოფურცლიან ყვავილს. „ჩემთვის რა უნდა გესწავლა, თვითონ არაფერი გცოდნიაო“ — უყვირა ერთხელ მამიდა ყამარს და მამიდამ დამკვანარ პირზე ხელი მიიფარა, მისიშვილი რომ არ დაეწყევლა. ქარისამ შეათვალე მალალო და მისი ქალიშვილები სულ კინწისკერით გამოყარა სასახლიდან, რადგან ვერც მათმა სიმღერამ გამოაზედა ავადმყოფი. მთელ სასახლეს გული უკვდებოდა ამ დღეში რომ ხედავდა ქარისას. ძნელი სათქმელი იყო, ვინ უფრო ეცოდებოდათ, სასიკვდილოდ განწირული ქმარი, თუ მისი ახალგაზრდა მეუღლე, კბილებით რომ ჩაფრენოდა ქმრის მიღებულ სიცოცხლეს. სასახლის მოედანზე ფეხმოუცვლელად იდგა ხალხი. ათასში ერთხელ რომელიმე მსახური ქონგურზე გადმოდგებოდა და თავს გადააქნევდა, არაფერია ახალიო.

ერთ დღეს აიეტთან მეუღლე შევიდა და უთხრა: მეფე ხარ და უშველე, სიძეს ვილა ჩივის, შვილი გვეღუპებაო.

— იქნებ ცოდვა გაწევს რამე? — ჰკითხა დედოფალმა და დაუმატა: მე შენსა და ღმერთების წინაშე პირნათელი ვარო.

ამ ამბავმა აიეტიც ჩააფიქრა, დაგრიხა ფიქრის ბაწარი, ჩაჰკიდა უძირო ჭაში და ჩაჰყვა. ჩაჰყვა და გული გადაუქანდა, ჰის ფსკერი ხალხით იყო სავსე და ის ხალხი აიეტს ელოდებოდა. „მადლობა ღმერთს, გაგახსენდითო“ — შესძახეს ჰის ბინადრებმა. აიეტი დააკვირდა, კიდევ დააკვირდა და ყველანი იცნო: მის მიერ განდევნილი კოლხები იყვნენ, ჯავრნაქაში, ხელმოცარული, დამარცხებული და ამიტომაც ტიტველ მგლებივით საშიშნი და დაუნდობელნი.

ყველაზე მეტს მისი ბიძაშვილი, კოლხეთის ყოფილი მეფე, ოყაჯადო ყვიროდა: ჰკუთით იყავი, აიეტ, ტახტი არ გამოცვითო, თორემ მერე ბიძაშვილობა ვეღარ გიმეფლისო. სხვები მხარს უბამდნენ და იდგა ჭაში ერთი ხორხოცი და

გნისაი. აიეტს რატომღაც ბავშვებმა გაახსენდა, უფრო სწორედ ერთი დღე გაახსენდა ბავშვობისა, ბიძაშვილი რომ გალახა. აიეტმა უცებ იცოდა გმბრაზება, მერე თვალეზი უზნელდებოდა და თვითონაც არ ახსოვდა, რას აკეთებდა. იმ დღესაც რაღაცაზე გააბრაზა ოყაჯადომ. გამწარებულმა აიეტმა, სხვა რომ ვერაფერი მოიხელთა, იქვე მდგარ ბატკანს უქანა ფეხებში ჩაავლო ხელი და ბიძაშვილს გამეტებით შემოჰკრა, გაქცეულსაც ბატკნიანად დაედევნა. იმ დღის მერე ოყაჯადო ერიდებოდა აიეტის გაბრაზებას. თავი ისე ეჭირა, ვითომ არაფერი მომხდარიყოს და თვითონაც იცინოდა, როცა „ბატკნით გალახულს“ ეძახდნენ მამა-ბიძები. აიეტს დიდხინის დაეიწყებოდა ჰქონდა ეს ამბავი და თვითონვე გაუევირდა, ახლა, ამდენი ხნის მერე, ჭაში ჩაკიდულს რომ გაახსენდა. „იმის მერე ვეჭაერებო“ — გაიფიქრა აიეტმა.

აიეტი დიდხანს ითმენდა ოყაჯადოს მეფობას, მაგრამ როცა შეატყო, ბიძაშვილის უყიარათობას, შეიძლება, ჰქვეყანაც დაეღუპა, ვეღარ მოითმინა და ერთ მშვენიერ დღეს ისიცა და მისი დამქაშებიც სამუდამოდ მოაშორა ტახტს; მაგრამ უსისხლოდ და უმტროდ ასეთი საქმე არ კეთდება, რაც არ უნდა მართალი იყო, შენს სიმართლეს პურივით ყველას ვერ გაუნაწილებ. აკი ვერც გაუნაწილა. ბოღმასა და შურისძიების სურვილს ამოდენა ჭა აევსო და ეს ჭა დღითიდღე სულ ასე გაივსებოდა, სანამ დამწიფებული მუწუკივით, ერთხელაც იქნებოდა, არ გასკდებოდა და არ გამოირწყვებოდა.

ჯერ გაუშვებენ მელასაო და მერე დაუწყებენ სტვენასაო, ასე დაემართა აიეტსაც, რადგან თავის დროზე გამოჩნა, მკვდარი ძალი რომ არ იკბინებოდა. ნამეფარი, თავის ხალხიანათ, ხომალდებში ჩაქდა და სამშობლოდან გადაიხვეწა. აიეტს ხელი არ შეუშლია, წავიდნენ, ოლონდ მომშორდნენო; არც არავინ დასწყვეტია გული, უხვიროს ვარდა. უხვირო ნამდვილი მეომარი იყო, იარა-

ლით ჰამდა პურს და ჯერ კიდევ პირ-ტიტველა ბიჭს, ვერავინ შეედრებოდა ვერც ლონესა და ვერც სიმარდემში. ოცი კაცი რიგში რომ ჩაგვეყენებინათ, ერთად გაიტანდა ოცივეს მისი ნატყორცნი შუბი. ოყაჯადოს შემთხვევით ენახა იგი და სასახლეში წამოეყვანა. მერე, ყველაფერი წალმა რომ შეტრიალდა, უხეიროც მასთან ერთად ჩაჭდა ზომალდში.

აიეთი ჰიდან გუნებამოშხამული ამოვიდა. პირველსავე კარავში შევიდა და მისანს უთხრა: ასეთი და ასეთი ცოდვა მაწევს, ეს ხომ არ არის ჩემი სიძის ავადმყოფობის მიზეზიო.

— განა ეგ ცოდვა? — შეუბრუნა კითხვა მისანმა.

ხანგრძლივმა, მოურჩენელმა სენმა თანდათან ყველას გული გაუგრილა ავადმყოფის ბედის მიმართ. დრომ ჩვეულებრივ მოვლენად აქცია წამლებისა და დაკონილი კარგების მყარალი სენი, მისანთა და მარჩიელთა, მკურნალთა და მაჯისშემტყობთა გაუთავებელი ჩხუბი და კამათი, დამწყვედელი, წამლის საცდელი ძაღლების ყმულიც, ძაღლური ერთგულებითა და სიხარბით რომ თქვლევდნენ წამალგარეულ სალაფავს და ყოველ დღე ათობით ეწირებოდნენ მათთვის უცნობი აღამიანის სიცოცხლეს.

ერთმა მისანმა სხვების უჩუმრად შავ ძაღლს ფრიქსეს ხელის ნაბანი გადაასხა, ძაღლმა ტანი რომ არ შეიბერტყა, კარავი ჩუმად აშალა და სასახლიდან გაიპარა. მისნის გაპარვა მალე შეამჩნიეს, რადგან ნაკარვალზე, გამოხუნებულ მიწის პატარა ნაგლეჯზე, ძელების ზეინი იდგა, გეგონებოდით იმ მისანს ჰამის მეტი არაფერი უკეთებიაო. გაპარულ მისანს მალე სხვებიც მიჰყენენ, ზოგმა რა მოიმიზეზა და ზოგმა რა. არც არავის უცდია მათი შეჩერება, ყველას თავი მოედრიკა უკურნებელი სენის წინაშე და ყველაფერზე თანახმანი იყვნენ, ოღონდ რამე შეცვლილიყო, თუნდაც უარესობისკენ. მისანთა და მკურნალთა ეს ერთიანი აყრაც მოსალოდნელი ცვლილების წინამორბედი იყო. კარავი რომ აი-

შლებოდა, მის ნადგომზე გამოხრული ძელების ხროვა რჩებოდა და მკურნალთა ჰქონდათ წიოკობა. მკურნალთა მგარამ ბედზე გადარჩენილ ძაღლებს. ქვაბები სახმარად აღარ ვარგოდა, რამდენიც არ უნდა ეხეხათ, აღარ შორდებოდა ფსკერზე მიწვეარი ბალახბულახო. ჩაუნელებელ კოცონებს ფილაქანა დაეზუარა და სამუდამოდ მიეხატა ზედსაკუთარი გამოსახულება, ნაცრისფერი და უძრავი.

და აი, ერთ მშვენიერ დღეს აქამდე ჩრდილში მდგარი მკურნალმა, თავი რომ მარტო დაიგულა, გამბედაობაც მოიკრიფა და ხმამალა განაცხადა: ეს ისეთი სენია, არც დანას მიიკარებს და არც მალამოსო. ამ სენს სამშობლოს მონატრება ჰქვია და მშობლიური პაერთ გაბერილი ერთი ღორის ბუშტი მთელს ჩვენს წამლებს ასჯერ და ათასჯერ ვადაამეტებსო.

— ავაშენა ღმერთმა — ამოიგმინა ფრიქსემ და საწოლში გვერდი იცვალა. ეს პირველი სიტყვები იყო, რაც ფრიქსეს მთელი ავადმყოფობის მანძილზე ამოსვლოდა პირიდან. მალე მთელი სასახლე იმეორებდა ამ სიტყვებს: გაიგეთ, ფრიქსემ თქვა, „ავაშენა ღმერთმაო“. ისე უხაროდით, თითქოს ამ ორი სიტყვის თქმა უჭირდა აქამდე ფრიქსეს, ყელში ჰქონდა ძელებით გაჩხერილი და რადგან ბოლოს და ბოლოს, მაინც ამოთქვა თუ ამოანთხია, ახლა აღარაფერი უჭირდა.

ავადმყოფობის დადგენა, მართალია, განკურნებას არ ნიშნავს, მაგრამ ესეც საკმარისი აღმოჩნდა, ფრიქსეს თვალში რომ გამოეხედა. მალე ფეხზეც წამოდგა. სასახლე ზეიმობდა, წყალში რომ არ ჩაუცივებდათ ამოდენა ავაგი. ქარისას კისკისმა ტალანები მოიბრინა და აიეტსაც უემური სიზმარივით დააეწყა ჰის ბინადრები. აქამდე დაუფასებელი და ჩრდილში მდგარი მკურნალი, განდიდდა და დაესახლა. „მოთმინებით გვაჯობაო“, გულზე სკდებოდნენ სხვები, უფრო აღრე რომ მიეტოვებინათ ავადმყოფის სარეცელი.

მართალია, ფრიქსე წამოდგა, მაგრამ მაინც ავადმყოფად დარჩა, ეგ იყო რომ აღარ იწვა გაუნძრევლად, ეზოშიც ჩამოდიოდა, წამომდგარი მამის ხილვით აქლურტულვებულ, ფეხებში გაბლანდულ ვაქიშვილებს თავზე ხელსაც გადაუსვაშდა ხოლმე, მაგრამ მისი ფიქრი და გონება სხვაგან ფრენდა, ისევ ბურანში დარჩენილიყო. სეირნობისას უცებ სახედარივით გარინდებოდა, თავს მალა ასწევდა და სიცარიელეს იქამდე მიაშტერდებოდა, სანამ ცოლი, ან მეჯალაყურე მსახური ხელს ოდნავ არ უბიძგებდა. ახლა ბალახებს დააშტერდებოდა, მერე რომელიმე მათგანს ჰოწყვეტდა, დაყნოსავდა, ვალეჰავდა, ისევ დაყნოსავდა და იტყოდა: ეს ბალახი ჩვენშიც ხარობსო.

თუ სხვები, ასე თუ ისე, განკურნებულად თვლიდნენ ფრიქსეს, ქარისამ ხომ იცოდა მისი მეუღლის თავს კარგი ამბავი რომ არ იყო. აქამდე ქარისას ერთი რამის ეშინოდა მხოლოდ, ფრიქსე არ მომკვდარიყო და ქვრივად არ დაეტოვებინა ოთხი შვილის ამარა. ქარისამ თავიდანვე დაირწმუნა თავი, ფრიქსე მისთვის რომ გამოეგზავნათ ლმერთებს, ფრიქსეს მოვალეობა იყო ქარისა ყვარებოდა და ამიტომაც არ ქონდა სიკვდილის უფლება. ამიტომაც არ გადასწურვია ქარისას იმედი, თუმცა მისნებოს ნახუტბუტარ ყველა ავნიშანს ქმრის სახეზეც კითხულობდა. ახლა კი... ახლა კი აღარ იცოდა ქვრივობა ჯობდა თუ ასეთი ქმრის ცოლობა. ფრიქსე თითქოს ვეღარ ამჩნევდა ქარისას, აღარც მისი დანახვა უნდოდა და აღარც მისი ხმის გაგონება. ამ ამბავმა ქარისა ჯერ დააბნია, იმდენად ძნელი წარმოსადგები, იმდენად ძნელი დასაჯერებელი იყო, ქმარს რომ მობეზრებოდა, აღარ ყვარებოდა. ერთი პირობა ისიც იფიქრა, მისნებმა და მკითხვებმა ხომ არ შემიცვალესო, მაგრამ რაც დრო გადიოდა, ცხადი ხდებოდა, ფრიქსე შეგნებულად რომ არიდებდა თავს. მაშინ კი ვაკეცხლდა ქარისა, მაგრამ ავადმყოფობისგან ჩამომკნარ ფრიქსეს რომ უყურებდა,

საცოდაობით იწვოდა და თავს იკავებდა; ოღონდ თვითონაც ვერ იცოდა, სანამდე ეყოფოდა მოთმინებას. მართალია ქერი კიდევ გათიშული იყო, ფრიქსე ღუმლა, ქარისას კი თავმოყვარეობა არ აძლევდა ნებას, თვითონ შეეთავაზებინა თავისი თავი, მაგრამ ახლა უფრო გვიანობამდე ეჭდა ქმარს სარეცელთან, თუმცა მისი ქმარი, ხისგან გამოჩორკნილ თოჯინასავით უძრავი და უმწეო, შორს იყო მისგან, ღრუბლებში დაფრინავდა და აღარ შეეძლო, ან არ უნდოდა ქარისას მშვენიერებათა დანახვა. ქარისა შეურაცხყოფილად გრძნობდა თავს, მაგრამ ამავე დროს საგონებელში ავდებდა ქმრის გულგრილობა. იმასაც გრძნობდა, ფრიქსე ახლა უფრო რომ იზიდავდა თავისი გულგრილობით, უფრო მნიშვნელოვანი და უფრო საინტერესოც რომ გამხდარიყო მისთვის. მაგრამ ეს მეორე მხარე იყო, შედარებით უმნიშვნელო; ის ვერ მოისვენებდა, სანამ არ გაიგებდა ამ გულგრილობის მიზეზს. მისი ბუნება ვერ შეეგუებოდა, თუნდაც ერთი დღით რომ ყოფილიყო დავიწყებული, უგულველყოფილი, მობეზრებული. არა, ქარისა ამას ვერ აიტანდა, ჯობდა ისევ სიკვდილს წაერთმია ქმარი, ვიდრე ქმარი თავისით წასულიყო მისგან. მაგრამ ჯერჯერობით მოთმინება ჯობდა, თავი ისე უნდა დაეჭირა, ვითომ ვერაფერს ამჩნევდა, ვითომ არაფერი არც იყო შესამჩნევი. მეუღლის სარეცელთან ჩამომჭდარი, სიცოცხლესავით მომზიბველი და ხალისიანი, გათენებამდე ეჩურჩულებოდა ძილგამკრთალსა და ერთიანად მოხვარულ ქმარს, რომელსაც ყველაზე მეტად მისი მომზიბველობისა და სიხალისის ატანა უჭირდა. ქარისაც ხედებოდა ამას, თვითონაც ღიზიანდებოდა, მაგრამ არ იმჩნევდა, დაფარული სიბრაზისგან გაუხეშებული ხმით ასხენებდა თავიანთ ბავშვობას, პირველ კოცნას, პირველი შვილის დაბადებას, თითქოს ვაკირვეულებულ ბავშვს დასაძინებელ ზღაპარს უყვებოდა და, შეიძლება, თვითონაც ვეღარ გრძნობდა, ყოველი მისი სიტყვა ცუდად შე-

ნიღბული მუქარა რომ იყო, ქალის მუქარა, რომელიც არავის არ მისცემდა ნებას, მასხარად აეგდო მისი ყველაზე ბედნიერი დღეები.

ქარისა ამაყი, პატივმოყვარე ქალი ვახლდათ, მაგრამ ჭერ კიდევ შერჩენოდა ბავშვური გულუბრყვილობა: რასაც ფიქრობდა, იმას ხედავდა და ისეთად ხედავდა, როგორც უნდოდა რომ დაენახა. ის იმ ყაიღის ქალებს ეკუთვნოდა, წინასწარვე რომ გადასწყვეტენ, ვის შეაყვარონ თავი, ერთ დღეს რომ დაიჭრებენ შეყვარებულნი ვართო და უყოყმანოდ, უდრტივინველად იზღანდებიან წარმოდგენილი სიყვარულის ბაღში. ეს რწმენა, ხანდახან მთელი სიცოცხლის მანძილზე, ნამდვილი სიყვარულის მაგიერობას უწევთ და სხვა ქალებთან შედარებით, გაცილებით მტკივნეულად განიცდიან ყოველგვარ მარცხს, რადგან ქვეცნობიერად გრძნობენ თვითონვე რომ არიან ყველაფრის წამომწყებნი. მარცხი ისევე აღიზიანებთ, როგორც ფიზიკური ნაკლი, რომლის არც შემჩნევა უნდათ და არც დამალვა შეუძლიათ. თავის მოსულელება ასეთი ქალებისთვის თავდაცვის საშუალებაა და მართლაც, ყოველთვის ისე უჭირავთ თავი, თითქოს არაფერი ჰქონდეთ შესაშფოთებელი. ასე კი იმიტომ იქცევიან, ხალხისა რომ ეშინიათ, ხალხის თვალში დამცირების, და პირად ცხოვრებას ისეთივე გულმოდგინებით მალავენ, როგორც უადგილო ადგილას ამოსულ ბალანს.

ჭერ კიდევ ბავშვი იყო, მტკიცედ რომ გადასწყვიტა, „ფრიქსეს თავი უნდა შევაყვარო“, მერე კი ველარ გაარკვია, რა უფრო მთავარი იყო მისთვის, ბავშვობაში მიღებული გადაწყვეტილება თუ ფრიქსე. ეს გადაწყვეტილება ზრდიდა და აქალებდა ქარისას და მხოლოდ მასზე იყო დამოკიდებული, როგორი იქნებოდა იგი, როცა მართლა შეძლებდა კაცის შეყვარებას, თამამი და პირდაპირი, თუ მხალისი და ანგარიშიანი. ქარისა მხალისი იყო და ანგარიშიანიც. სიყვარული, თუკი მართლა არსებობდა ასეთი რამე, სამკაულად ჰქირდებოდა და

არა სატანჯველად. ის სატანჯველად არ იყო გაჩენილი, ტკივილს ვერც განტანდა, ის კი არა, თითო რომ გაქაფვრდებოდა, ხევიარ სასახლეს სული უნდა ებერა განაქაფრზე, მეორე ნახევარს კი კოცნიდა და საჩუქრებით აევსო. ქარისას ის უნდოდა, რაც დამაშვენებდა, კიდევ უფრო გამოაჩენდა და კიდევ უფრო შესასურს გახდიდა მის ბედსა და სილამაზეს. ფრიქსესაც ამიტომ შეაყვარა თავი. უცხოელი მეფის შვილი დღითიდღე იზრდებოდა, მშვენივლოდა და დღითიდღე იქცეოდა გოგოების ყურადღებას. ქარისამ კი თავი შეაყვარა, რადგან ქარისა ყველა გოგოს ჯობდა და ის უნდა ყვარებოდა ყველაზე კარგ ბიჭსაც. მაგრამ ეს ძველი ამბავი იყო უკვე, ახლა ის, „ყველაზე კარგი ბიჭი“ გაპარვას აპირებდა, აღარ უნდოდა ქარისა და ადვილი შესაძლებელი იყო, თუკი მართლა ასე მოხდებოდა, ხვალ მასხარად აეგდოთ ქარისა იმავე გოგოებს, რომლებსაც თავის დროზე თვალი დაუყენა და შურით დაუხეთქა გულები. „შვილი კიდევ გაეაჩინოთ, ესენი უკვე გაიზარდნენ, რალა დროს მაგათი მოფერებაა, ხომ ხედავ ახლოსაც აღარ გვიყარებენო“ — ეტიტინებოდა ქარისა ფრიქსეს და როცა ფრიქსე პასუხობდა: ეგენიც არ უნდა გაჩენილიყვნენო, ვერ გაეგო, რატომ არ უნდა გაჩენილიყვნენ მისი შვილები და გრძნობდა, როგორ ელეოდა მოთმინება, რა ცოტა აკლდა, ქმარს რომ ყელში სწვდომოდა, ფრჩხილებით რომ ამოეძირკვა მისთვის სანახევროდ ისედაც გადმოყრილი თვალები.

— მაგათგან რა ხალხი უნდა გამოვიდეს, ჭერ კუჭში საკუთარი პური არ ჩასვლიათო. — ამბობდა ფრიქსე.

ქმრის სიტყვები მწარედ ხედებოდა გულზე ქარისას, იმ წუთის დასანახად ექავრებოდა ფრიქსე, რადგან იმას არ ამბობდა, რაც მას აწუხებდა და აინტერესებდა. მეორეც ერთი, ფრიქსეს უფლებაც არ ჰქონდა, უმადური ყოფილიყო ვინმესი. ქარისას ქმარშვილს ვინ გაუბედავდა პურის დამადლებას, ან ფრიქსეს როგორ უტრიალდებოდა ენა,

თუ ესეც მორიგი ხრიკი არ იყო ქარისასაგან თავის დასაღწევი. ქარისას გაკვირვებული, ზიზღნარევი ღიმილი შეეყინებოდა ხოლმე სახეზე.

— ამაღლის, თუ არ ამაღლის, ასეა. — თავისას იმეორებდა ფრიქსე.

ეს ღამეული საუბრები, ყოვლად უაზრო და უნაყოფო, ორივეს უარესად აღიზიანებდა და თანდათან, ნებაზე მიშვებული წყალივით, ნთქავდა და ატალახებდა იმ პატარა ეზო-ყურეს, ქარისას რომ შემოდგომა ოდესღაც წარმოდგენილი სიყვარულით. ახლა ისინი ყოველ სიტყვას გადაჭარბებულ მნიშვნელობას აძლევდნენ, გულში ათასჯერ წონიდნენ, აწვალდნენ და თვითონაც წვალბოდნენ. ცოლიცა და ქმარიც თავთავიანთ ნაქუქებში შეიკეტნენ და ახლა იქიდან დაუწყეს თვალთვალი ერთმანეთს. ფრიქსეს ავადმყოფობის გამო გათიშული საწოლი ისევ გათიშული დარჩა. სიცოცხლე გაჰირდა, გაუფერულდა, კოკლი ცხვარივით ჩამორჩა ფარას, მზით განათებულ გორაკებს რომ მიიძვოდა და მიათვრებდა. ვანში შემოდგომის წვიმები დაიწყო. გაღავანზე შეკოცებულ ძალსურძენას შაშვები შეესია. გარუხებულ ფილაქანზე წითელი ფოთოლი ეყარა. მთებიდან დაძრულმა ჯანღმა ქალაქი გადაიარა და ზღვაზე გაწვა. შეშას ცრემლი სდიოდა, მაგრამ არაფერი ჯობდა ცეცხლთან ჯღომას.

ფრიქსეს მიზეზი გამოუჩნდა, ისევ რომ გამოკეტილიყო თავის ოთახში, გაშოტილიყო ტახტზე და თვალები ქერისთვის მიეშტერებინა. მაგრამ ერთ დღეს, ყველასათვის მოულოდნელად, ვაჟიშვილები იხმო. ქარისას გულმე კუდი უაზრა, მაგრამ მამას შვილებთან განმარტობას ხომ ვერ დაუშლიდა? სანამ ვაჟები მამის ოთახში იყვნენ, ქარისამ ველარ მოისვენა, ჯერ საქსოვს მოჰკიდა ხელი, მაგრამ მალე დარწმუნდა, აცახცახებული ჩხირებით აცაბაცა თვლები რომ გამოჰყავდა, ახლა სამკაულების ყუთი გახსნა, ბეჭდები და საყურეები მაგიდაზე წამოჰყარა და სათითაოდ მოირგო, თითქოს პირველად ხელავდა, მაგრამ

ღიღხანს ვერც ამას დაუღო გული და ხელის ერთი მოსმით კეტრის ნაფხველივით გადახვეტა მაგიდადან მხოლოდ ისე გამწარდა მოახლეს ცოცხი გამოსტაცა, ზერელედა ჰგვი, კუთხეებში მტვერი გრჩებო, მაგრამ ცოცხიც მალე მიახეთქა კედელს და ოთახიდან გავარდა. ბევრჯერ აუარ-ჩაუარა ქმრის გამოკეტილ ოთახს, იქნებ წაშლად ერთი სიტყვა მაინც გამოფრინდესო, მაგრამ ოთახიდან ჩამი-ჩუმიც არ ისმოდა, თითქოს ერთიანად ამოხოცილან, ანდა გაპარულანო. ქარისას ხუთი ყველაზე ახლობელი და საყვარელი ადამიანი ახლა ამ ოთახში იყო, მაგრამ მისი არსებობა ამწუთას არცერთს არ ახსოვდა. ქარისამ თავი გარიყულად იგრძნო და ისეთი სევდა შემოაწვა გულზე, „შე ბედდამწვაროო“, მიატირა საკუთარ თავს და მწარე, ხმაურით ჩაყლაპული ცრემლი ესიამოვნა. ქარისა ისეთი ხის ანაქერი იყო, თავის გაპარტახებულ ეზო-ყურეში სხვას არ ჩაახედებდა, არც ეჭვის ქიას მისცემდა ნებას, სხვების თვალწინ გამოკოცებულყო. ახლაც უცებ გამოფხიზლდა, ცრემლმა გამოაფხიზლა და ღვარძლიანად გაუღიმა სიცარიელეს. მან მიიღო ქმარშვილის გამოწვევა და საბრძოლველად მოემზადა.

ასე გაიარა შემოდგომამ, მერე ზამთარმაც და როცა კარიბჭის თაღებში პირველი შერცხალი დატრიალდა, მხოლოდ მაშინ იგრძნო ქარისამ, რა დრო გასულიყო ამ უაზრო თვალთვალსა და მიყურადებაში. „კიდევ ერთი გაზაფხულიო“ — სევდიანად გაიფიქრა მან.

მიწა ჯერ კიდევ სველი იყო, ჯერ კიდევ იღო თოვლი. შორეულ მწვერვალებზე, ფრიქსემ სახედარს ბარნიჩაბი რომ აჰკიდა, ვაეებიც თან გაიყოლა და მთებისაკენ გასწია. როცა ჰკითხეს, სად მიდიხარ, რა გადაგიწყვეტიაო, ვალიდან ამოსვლათ, უპასუხა ფრიქსემ. ქარისამ თავისი ხელით ჩაულაგა ქმარშვილს საგზალი. არც იმათ უთქვამთ, სად მიდიოდნენ და არც ქარისას უკითხავს. სხვებს კი ეუბნებოდა: წავლენ, გაივლიან, კაცები არიან, ახლა მამასთანაც არაფერი

გაუქირდებათო. სანამ მისი ქმარშვილი პირველად გავიდოდა უიმისოდ სასახლის გალავანში, სახიდან ღიმილი არ მოშორებია.

სამი თვე სარკმელთან იდგა ქარისა, სამი თვე თავგანწირულად იგერაებდა ჯ წინათგრძნობას, რადგან დარწმუნებული იყო, ხუთივენი დაბრუნდებოდნენ, ასე ვერაგულად, სიტყვის უთქმელად არ მიატოვებდნენ, ვერ გაბედავდნენ მის გაცურებას. ხეები აყვავდნენ, დაიკვირტნენ და შეიფოთლნენ კიდეც. ჰაერში ირმის დორბლი დაფრინავდა. სამი თვის თავზე ქალაქში ბარნიჩებებს ხმამ მოაღწია და ვანელებმა მალე დაინახეს კიდეც წელამდე თხრილში ჩამდგარი ფრიქსე და მისი ვაჟები. მათ ზურგსუკან პირღია და დაკლავნილი თხრილი ნისლით გაბაცებულ მთებამდე გადაკიბულიყო. ხუთი კაცი გამალებით თხრიდა მიწას, თხრილის კიდეზე ხმელი პური და ხელადა შემოდგათ. ვანელები შეწუხდნენ ამ დღეში რომ იხილეს მეფის სიძე და შვილიშვილები, მაგრამ ფრიქსემ ახლოს არავინ გაიკარა: ქალაქში წყლის შემოყვანა ღმერთებმა დამავალეს, რათა ამით მაინც გადაგზავლოთ მადლობა, უპატრონო ბავშვს თავშესაფარი რომ მომეციოთ.

— ეს მარტო ჩემი და ჩემი შვილების საქმეა, — მტკიცედ განაცხადა ფრიქსემ და გაოფლილი სახე ხელის ზურგით მოიწმინდა. გაღეულ კისერზე ლურჯი ძარღვი უფეთქავდა, მოხრილი და სუსტი ბეჭები მზეზე დასწვოდა.

ქალაქში უფრო გაკირდა თხრილის გაყვანა, სახლებისთვის გვერდი უნდა აექციათ, ქუჩები გადაეჭრათ, სანამ მთავარ მოედანს მიაღწევდნენ. თხრილით გაგლეჯილ ქუჩებზე მორებს სდებდნენ, ხალხს რომ სიარული შესძლებოდა. მთავარ მოედანზე ფრიქსემ ქვითკირის ნავი ამოაშენა, თალი დაადგა, თაღში ღარი დაატანა და ერთ მშვენიერ დღეს მღვრიე, დაუწმენდავი წყალი, მოთვინიერებული ურჩხულივით წამოჰყვა თხრილს ნისლით გაბაცებულ მთებიდან ქალაქამდე. გზადაგზა ისე იკლავებოდა,

თითქოს უხილავი და შემაწუხებელი ტვირთის მოშორებას ცდილობს. თაღში დატანებული ღარიდან წყალი წვეთწვეთწვეთ რიალა და პირველ შეხებებს შარშანდელი ფოთლები, ბალახის ხმელი ღეროები და შლამიც გადმოაყოლა. წელამდე შიშველი, მიწაში ამოგანგლული ფრიქსე ნავის კიდეზე ჩამომჯდარიყო, ხელში ჯამი ეჭირა და ხალხს ეპატიებოდა: მოდიოთ, გასინჯეთ ჩემი წყალიო. ფრიქსე ბედნიერი იყო, მისი ოთხი ვაჟი იქვე, მის ფეხებთან მიყრილიყო და დაღლილობისგან მძიმედ სუნთქავდა. წყალი დგაფუნობდა, შეხებებს აფრქვევდა და მთელი ქალაქის თავზე გრილსა და ვერცხლისფერ ბურუსს აყენებდა. ამ ბურუსში გახვეულ ფრიქსეს ასეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს ოცდახუთი წლის წინათ დაკარგულ სახლში დაბრუნებულიყო.

ქარისა მაშინაც სარკმელთან იდგა, მოედანზე შეკრებილი ხალხის ქრიაშული ესმოდა და გრძნობდა, როგორ დაშორებოდა ქმარშვილს. ისინი კი მობრუნებულებიყვნენ, მაგრამ ისეთები არა, ამ სამი თვის წინათ რომ გაესტუმრებინა. სამი თვის უკედლებო, უმეტადა ყურო ცხოვრებას, თხრილში ძილსა და ერთი ხელადიდან დაღეულ წყალს, ისინი უარესად დაეახლოვებინა და დამსგავსებინა კიდეც ერთმანეთისათვის. მართალია, ქარისას არც ერთი არ ენახა ჯერ, მაგრამ გრძნობდა, გაუქირდებოდა მათი ცნობა. იმ ხუთს, სასხლის გარდა, სხვა რაღაცაც აერთებდათ, თითქოს თხრილი თავიანთ გარშემო შემოველოთ და ქარისა თხრილს აქეთ დაეტოვებინათ. ვაღმა ნაპირზე არავინ ეპატიებოდა და ქარისას უცებ შეეშინდა ქმარშვილთან შეხვედრისა, ისინი უფრო ძლიერებიც ჩანდნენ, თანაც ხუთნი იყვნენ და თუ მათთან ყოფნა უნდოდა, მარტოს უნდა გადმოეძლია ხუთი მამაკაცის ძალა. ის ხომ მარტო იყო. თუმცა არა, ქარისას მედეა ჰყავდა, დაცა და ქალიშვილიც. მედეა რომ გაახსენდა, შეება იგრძნო, თუმცა მედეა თხუთმეტი

წლისაც არ იყო ჭერ, მაგრამ მაინც მისი იყო, მისიანი!

მედვა აღმოჩნდა ის ნოყიერი მიწა, სადაც მამიდა ყამარს შეეძლო მშვიდად ჩაეთესა თავისი ცოდნის მარცვლი. მამიდა ყამარი ჭიუტად ებლაუქებოდა სიცოცხლეს, ქედს არ უხრიდა, ბოლო წუთამდე ჭოკივით წელგამართული დადიოდა, რადგან გული უგრძობდა, აღრე თუ გვიან, ღირსეული მემკვიდრე გამოუჩნდებოდა იმ საქმეს, რომლისთვისაც, ვინ იცის რამდენი წელი შეეღია. ქარისამ და აფრასიონმა არ გაუმართლეს იმედი, ერთს საამისოდ ქალურმა ქარაფშუტობამ შეუშალა ხელი, მეორეს კი ბიჭობამ. მამიდა ყამარის რწმენათ, ბუნების საიდუმლოებათა ცოდნა, მამაკაცის ხელში იგივე იყო, რაც გვიგის ხელში ხანჯალი. ასე რომ, როგორც კი მედვამ ძიძის კალთას გაუშვა ხელი, მაშინვე მამიდა ყამარის იდუმალ სამყაროში შებაჯბაჯდა. ათი წლისას უკვე ცოფიანის დაწყნარებაც შეეძლო და უწყინარის გაცოფებაც. გონიერი და მგრძობიარე გოგო ადვილად მიიკვლევდა გზას ცოდნის უკაცრიელ ტალანებში. მთელი ქვეყანა, ბალახის ფესვიდან ვარსკვლავამდე, წიგნივით ედო წინ და საკმარისი იყო, წუთით მაინც მოეშორებინათ თვალი, მამიდა ყამარი მტაცებელი ფრინველის ნისკარტივით მოკაუქებულ თითს წიგნზე დაუთავებდა და ისევ შიგ ჩაახედებდა. ეს ბრძნული, იდუმალების ბურუსით გამშვენიერებული წიგნი თანდათან ისე გადაეფოფრა ბავშვის მძივებელ სულსა და გონებას, როგორც კრუხი ერთადერთ კვერცხს, რომლის მოვლა-გამოჩეკაზედა იყო დამოკიდებული მისი გვარჯილაგის შენარჩუნება. წიგნის სიტყბო-სიმწარეში, სითბო-სიცხევეში მედვაც თანდათან იზრდებოდა და ნათლებოდა; მის სინათლეს დღითიდღე ახალახალი საოცრებანი გამოჰყავდა მარადიულობის წყვილიადიდან, სანამ მისი დისშვილები ღობე-ყორეს ედებოდნენ და ქვეყანა ფეხზე ჰქონდათ ამოკმული. ცოდნის სუსხით შემკრთალი და მობუზული მედვა, მამიდის შე-

გონებებს ისმენდა და იმასიფრებდა, გადაყრუებულ ტყე-ღრეებსა და ხევხევებში დაჰყევბოდა და კარს კალიაში ათასნაირ ყუავილს, ბალანსა და ხავსს იგროვებდა.

— ბალახშია კაცის სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლო, — ეუბნებოდა ჭოჭივით გამხმარი და წელგამართული მამიდა.

მამიდა ყამარზე ამბობდნენ, კაცს თუ შეხედა, ადგილზე გააქეავებსო. ეს, რა თქმა უნდა, ტყუილი იყო, მაგრამ მართლა უცნაური თვალები ჰქონდა, მწვანე, ცეცხლიანი, გეგონებოდათ, წარბები და წამწამები თვალების სიმხურავლეს შეუტრუსიათ. მედვამ იცოდა ამ თვალების ძალა, უცნაური ერთნატილი დაურბენდა ხოლმე მთელს ტანში, როცა მამიდა ყამარი გამოიმკდელ ნზერას მიაპყრობდა და ეტყოდა: ნეტავი მომინდებოდეს, იმწუთას შენისთანა კნაჭა გოგოდ ვიქცეოდითო.

მედვას სჯეროდა მართლა რომ შეეძლო მამიდამისს კნაჭა გოგოდ გადაქცევა. ის კი არა, უეცრად ორ, ერთნაირად ჭორფლიან, პატარა გოგოს დაინახავდა ხოლმე, კაბის კალთებში ბალახბულახი რომ მოეგრძობებინათ და გამხდარი კანკები მოუჩანდათ. მედვა თავჩალუნული დაჰყევბოდა მამიდას და გულში ფიქრობდა, ნეტავი მართლა მოუნდებოდეს, ნეტავი მართლა იქცეოდეს ჩემოდენა გოგოდ, ერთს მაინც გადაგოტრიალდებოდათ ამ მინდორზეო. მედვამ მამიდასგან იცოდა, ამგვარი ფიქრი დანაშაული რომ იყო, რადგან ცოდნის ადგილს იკავებდა გონებაში; მედვამ ისიც იცოდა, მინდორზე სულელი და არაფრის მკოდნე ბავშვები რომ კოტრიალობდნენ, მაგრამ ხანდახან ისე წამოუვლიდა თავამის ქინი, თანახმა იყო, ყველაზე სულელი და ყველაზე უფიცი ბავშვი ყოფილიყო მთელს ქვეყანაზე, ოღონდ ერთხელ თავის ნებაზე გაენავარდებინა.

მამიდა ყამარს ფიქრის წაკითხვაც შეეძლო; უცებ გაუჩერდებოდა, ერთს ისე გამოხედავდა, თითქოს ბუჩქებში ნადირმა დაიღრინაო, და ეტყოდა: სად

დაფრინავ, მე ვისთვის ვლაპარაკობო.
 მამიდა ყამარი რომ მოკვდა, მედეას
 არც გააკვირვებია და არც ძალიან დას-
 წყვეტია გული, რადგან ესეც ყოვლის-
 შემძლე მამიდის სურვილად ჩათვალა:
 ალბათ, ასე იყო საჭირო, ალბათ, სიყუ-
 დილი ერჩია კნაქა ვოგოდ გადაქცევა-
 სო. არც ის გაუკვირდებოდა, ერთ მშვე-
 ნიერ დღეს სულეთიდან მობრუნებული
 რომ ენახა.

მამიდა ყამარის ტაძარი დარიაჩანგის
 ბაღში იყო. მედეა ყოველდღე დადიოდა
 იქ და მთელმა ქალაქმა იცოდა, როდის
 გამოჩნდებოდა ჯორებშებმული ეტლ-
 ეტლზე მედეა იღვა, მარჯვენაში სადავე
 ეჭირა, მარცხენაში კი მათრახი. თორ-
 მეტ მხევალს კაბები მუხლებამდე აეწია
 და სირბილით მიჰყვებოდა უკან. ცოტა-
 ხნის მერე, ერთი ჭკუისა და ერთმანეთ-
 ზე მშვენიერი ცამეტი ქალიშვილი კო-
 ცონივით დაბრიალებდა დარიაჩანგის
 ბაღში. აქ იყო მათი ჭევეყანა, მათი სამფ-
 ლობელო, უცხო თვალს გარიდებული
 და ტაძრის სიახლოვით ჩაწყნარებული.
 მაგრამ მეორე, უფრო ვრცელი, უფრო
 დაუცველი და უფრო თამამი ჭევეყანა,
 საიდანაც ყოველ დილას გამოიბოდ-
 ნენ ისინი, ჯორებშებმული ეტლის მტკე-
 რში გახვეულნი, არც აქ აღლევდათ
 მოსვენებას, აქამდენაც აწვდენდა ტლან-
 ქსა და ვნებიან ხმას. ეს ხმა ათრთოლებ-
 და ფოთლებს, ახტუნავებდა კალიებს,
 აზუზუნებდა ფუტკრებს და გოგოებიც
 გრძნობდნენ, თავს არ უტყდებოდნენ,
 მაგრამ გრძნობდნენ, ამ ხმის ბრალი
 რომ იყო, თვითონაც თუ ფოთლებივით
 თრთოდნენ, ფუტკრებივით ბზუოდნენ
 და კალიებივით მიხტოდნენ ბალახიდან
 ბალახზე. ისინი ამ ხმას კი არ გაუბო-
 დნენ, თითქოს მასთან ერთად განმარტო-
 ებულიყვნენ, უფრო ღრმად რომ ჩასწე-
 დომოდნენ, გაეგოთ და შეჩვეოდნენ კი-
 დეც.

დაბნეულ ფეტვის მარცვალსაა...

წამოიწყებდა უცებ რომელიმე გოგო
 და დანარჩენებიც მაშინვე აჰყვებოდ-
 ნენ:

რა მოკრეფს წიწილის მტეხი.
 მე და შენის სიყვარულსაა
 რა გაჟრის სიყვადილიის მტეხუნული

მღეროდნენ და მრავალმნიშვნელოვან-
 ნად ილიმებოდნენ, შეთქმულებივით სა-
 ხეში შესცქეროდნენ ერთმანეთს, სა-
 კუთარი სითამამით შემკრთაღნი და აღ-
 ტაცებულნი. სიტყვებს ამოფარებული
 საიღუმლო, დანაშაულის ტკბილ ბურან-
 ში ხვევდათ.

მედეას კი ამ სიმღერაში ყველაზე ძა-
 ლიან წიწილა მოსწონდა, ფეტვის მარ-
 ცვალს რომ კენკავდა, ყვითელი და გა-
 ფუყული.

აქანავებულ რტოებში ხანდახან ზღვის
 ლურჯი, ფიჭრიანი თვალი გამოკრთე-
 ბოდა და ახლა ზღვისკენ გაუწევდათ გუ-
 ლი. საბანაო ადგილიც მყუდრო და მო-
 ხერხებული შეერჩიათ, მხოლოდ ზღვის
 შეეძლო მათი სიშიშვლის დანახვა. რად-
 გან იმალებოდნენ, ალბათ, იცოდნენ კი-
 დეც, რატომაც იმალებოდნენ, რა სჭირ-
 დათ დასამალი. ზღვა თვალისმომკრე-
 ლად ლაპლაპებდა. ადგაფუნებულ
 წყლიდან ხან ვარდისფერი დუნდული
 გამოაჰყვებდა, ხან მარმარილოს ფიქა-
 ლივით თეთრი მუცელი, ანდა ძებძს
 ხორკლიანი დერილი. მერე ვახურებულ
 სილაზე დაეყრებოდნენ და მზისგან და-
 ვიწროებულ თვალებს ცას მიაბჯენდნენ.
 იმ მეორე ჭევეყნიდან წამოყოლილი ხმა
 ახლა მათ საფეთქლებში გუგუნებდა.
 ისინიც გატრუნულნი უსმენდნენ და
 ამათორიაქებელი, ძნელად მოსარევე
 სიხარული ეუფლებოდათ, როგორც სა-
 ჩუქრის მომლოდინე ბავშვებს.

ქარისა რომ შემოვიდა, მედეა თმას
 ივარცხნიდა. თმა ნაუცფათევიად გაიკრა
 უკან და სარკე გვერდზე გადადიო.

— რა ლამაზი ხარ, — უთხრა ქარი-
 სამ.

მედეას გაეღიმა და უნებურად თვალი
 ისევ სარკისკენ გააპარა. ქარისა დას
 გვერდით მიუჯდა, შუბლზე აკოცა და
 გაუშეორა, ძალიან ლამაზი ხარო.

ქარისამ იცოდა მოსიყვარულება, არც
 საქებად სიტყვას დაიშურებდა ვინმესთ-
 ვის. თვითონ რომ ყველაზე ლამაზი იყო,

ეჭვიც არ ეპარებოდა, მაგრამ ეს ილა-
მაზე სხვებისთვისაც უნდა ყოფილიყო
ასატანი, სხვებსაც უნდა ელიარებინა
იგი. ამიტომ არც ქარისა იფიწყებდა უმ-
ნიშვნელო ქრთამის გაღებას. ტბილი
სიტყვის დამადლება ისეთივე დანაშაუ-
ლად მიიჩნდა, როგორც ავადმყოფთან
ხელცარიელი მისვლა.

მედია უშნო გოგო არ იყო, მაგრამ
არც ლამაზი ეთქმოდა, ამინდივით ცვა-
ლებადი გარეგნობა ჰქონდა, არა მარტო
სახის ნაკეთები, მთელი სხეული შეეცე-
ლებოდა ხოლმე. თვალების ფერიც კი.
ერთი წუთის წინ აყვავებული ტოტივით
ნაზი და ვარდისფერი, შეიძლება, უცებ
ჩიხში მომწყვდეულ ნადირს დამსგავსე-
ბოდა. ერთდროულად რომ ჩასდგომია
თვალებში სევდაცა და მრისხანებაც.

— შენს ქმარს თავი სიზმარში უნდა
ეგონოს და გამოღვიძებისა ეშინოდეს,
— თქვა ქარისამ.

მედემ გაიღიმა. „ეს რომელი კაბა
გაცვიოა“ — ჰკითხა ქარისამ და მერ-
ღზე ხელი ჩამოუსვა. მედემაც კაბაზე
დაიხედა.

— ყველას გაღია მე ვარ. ჩემთვის
დროც აღარ მრჩება, — თქვა ისევ ქა-
რისამ და ახლა იმან გაიღიმა.

მერე კარგა ხანს დუმდნენ ორივენი.
ქარისამ უცებ მოიწვინა, რაღაცას დას-
ჩერებოდა იატაკზე. მედემაც კი არ იცო-
და რა ეთქვა და უცებ შვება იგრძნო,
ღის ხმა რომ შემოესმა:

— ვისაც მე არ ვუნდივარ, წყალს წა-
ულია ყველანი, ქმარიცა და შვილებიც.
ქოთანიც შენ უნდა გაუტანო, რადგან
მოახლისა რცხენია, შენი კი არა.

მედია დაიძაბა. ქარისა სხვას ამბობ-
და, უჩვეულოს, რაზედაც არასოდეს არ
ულაპარაკით ადრე. მედემაც იცოდა, ქა-
ლები რომ თხოვდებოდნენ, კერპად რომ
იხდიდნენ თავიანთ ქმრებს და მართლაც
ტამბის მხეველებივით ტრიალებდნენ
ოჯახში, მაგრამ ეს სხვა ქვეყანაში ხდე-
ბოდა და იმ ქვეყნისა მედემას არაფერი
გაეგებოდა, არაფერო იცოდა, ვართა იმ
სულელური ლექსისა, მისი მხეველები
რომ მღეროდნენ დარიაჩანგის ბაღში.

ის ქარისას ქვეყანა იყო. მართლაც, ისა-
და ქარისა დები იყვნენ, მაგრამ ისე გან-
სხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან, რო-
გორც წყალი ღვინისაგან. მედია ღვათა-
ბას ეკუთვნოდა, ქარისა კი მამაკაცს. მა-
მიდა ყამარმა მედია თავიდანვე მთავრის
მხეველად განაწესა და, შეიძლება, ამი-
ტომაც არასოდეს არ უფიქრია სხვანაირ
ცხოვრებაზე. არც მისი ბავშვობა ვადა-
სხვებისას. ერთადერთ თოჯინას, თეი-
თონვე რომ შეეყოწიწებინა, აქამდე სას-
თუმლის ქვეშ მალავდა, უკანონო შეი-
ლივით, რადგან გრძნობდა, რომ ისიც იმ
ქვეყნიდან, მედეასათვის აკრძალულ
ქვეყნიდან იყო მოგზავნილი და მასაც
იქითვე ეწეოდა. მედეას კი იქით გა-
ხედვისაც ეშინოდა. მაშინვე მამიდა ყა-
მარის ცეცხლოვანი თვალები და მტა-
ცებელი ფრინველის ნისკარტივით მოკა-
კვული თითი დაუდგებოდა ხოლმე
თვალწინ. მამიდა ყამარისგან მემკვიდ-
რეობით მიღებული ცოდნა სარქველ-
ვით აწვებოდა მის არსებაში ჩაბუდე-
ბულ ქალობას, სინათლესა და პაერს
უხშობდა, არ აძლევდა თავის წამოწყე-
ვის ნებას. მედემაც ვერ არ იცოდა, რომ
მთელ მის ცხოვრებას მისივე ქალურო-
ბის ის პატარა, ძალით მიჩქმალული, ვერ
კიდევ განუვითარებელი ყლორტი წარ-
მართავდა, რითაც ბუნებას დევილილო-
ებინა და არა იმავე ბუნების საიდუმ-
ლოებათა ცოდნა, რაც მამიდა ყამარის-
გან მიეღო. ეს სხვა ცოდნა იყო და ვერ
წყვდიადში თვლემდა, თუმცა უკვე იშ-
მუშნებოდა ძილში, როგორც ღრმად ჩა-
ძინებული პატიმარი მედილეგეს ნაბი-
ჯების ხმაზე. ნაბიჯები ახლოვდებოდა,
დილეგის თავზე ტრიალებდა და ძლი-
ერდებოდა. მედეას შესცივდა და მოი-
ბუზა. ქარისამ გადაიკისკისა.

— ალბათ ისე შევაშინე, კაცისკენ
აღარც გაიხედავო — თქვა ქარისამ და
ისევ გადაიკისკისა.

— არა, — გააგრძელა თვითონვე, —
ოჯახში სიამტკბილობაც ბევრია. ვინც
გიყვარს, წყალსაც მიაწვდი და ქოთან-
საც.

მედემაც არ იცოდა, რა ეთქვა, როგორ

მოქცეულიყო. ერთს კი გრძნობდა, რა-
ღაცის მიხვედრას თხოულობდნენ მის-
გან, რაღაცის, რასაც მისი უფროსი და
ასე აეფორიაქებინა. მედემ არც ის
იცოდა, ქარისას ჭია რომ გასჩენოდა და
კოდალას ნატრულობდა, კოდალას მეტი
არაფერი არ უნდოდა, ის ჭია რომ ცოფ-
ცლია თავისი ბასრი ნისკარტით. მედემ
რამდენჯერმე დააპირა კიდევ ეთქვა,
უფრო გასაგებად მითხარი, რა გაწუ-
ხებს, ხომ ხელავ ვერ მივმხვდარავარო,
მაგრამ თავი შეიკავა. თუ ქარისა „უფ-
რო გასაგებად“ არ ამბობდა, ალბათ არც
იყო საჭირო. მედემ თვითონ იყო დამ-
ნაშავე, მისი მიუხვედრელობის ბრალი
იყო, თვითონაც რომ წვალობდა და და-
საც აწვალებდა. ქარისამ კი სრულიად
მოულოდნელად ისეთი რამ ჰკითხა, უა-
რესად დაბნია: „შენ თუ იცი, როგორ
ჭოთს ავადმყოფის ლოგინო. საბედნიე-
როდ პასუხს აღარ დაუცადა და გააგრ-
ძელა: ვინც არ უნდა იწვეს შიგ, სულ-
ერთია, მაინც წამოგაზიდებს, მაინც შე-
ეკავებ სუნთქვას; სანამ შეგეძლება, სა-
ნამ რამეს არ მოიმიზეზებ და არ გამოი-
ჭურწები გარეთო.“

„რომ მომინდებოდეს, მაშინვე შენის-
თანა კნაჭა გოგოდ ვიქცეოდით“ — რა-
ტომღაც ვაახსენდა მედეას მამიდა ყამა-
რის სიტყვები. ამ სიტყვებს მამიდა ყა-
მარი ხშირად იმეორებდა და მედეასაც
ყოველთვის უკვირდა, რატომ არ უნდა
სდომებოდა მამიდას პატარა გოგოდ გა-
დაქცევა. ცოტა ხნით მაინც. „იქნებ ამი-
ტომო“ — გაიფიქრა მედემ, რადგან
უცებ იგრძნო, რაღაც ბუნდოვანი, ძნე-
ლად ხელჩასავლები კავშირი რომ არ-
სებობდა ყველა კნაჭა გოგოსა და ქა-
რისას ნალაპარაკებს შორის, ხოლო რა-
საც ქარისა ამბობდა, იმდენად ამაზრ-
უნენ იყო, მედეას უკვე ერთი სული
ჰქონდა, როდის წავიდოდა იგი, თავის-
და უნებურად სწორედ იმ კარს რომ
აჯაგურებდა, რომლის იქითაც მედეას
ნამდვილ ბუნებას ჯერ კიდევ ეძინა,
მაგრამ მძინარესაც ესმოდა და აღიზიან-
ებდა ეს უსიამო ხმა, შეგნებულად თუ

შეუგნებლად მის გამოღვიძებას რომ
ცილობდა.
მაგრამ ასე დამდურებულვით ქლო-
მაც უსინდისობა იყო. ქარისა თვალ-
ებით თხოვდა, ხმა ამოეღო, რამე ეთქვა-
დაემშვიდებინა, მხარი დაეჭირა, აპყო-
ლოდა. ყოველ წუთას მოსალოდნელი
იყო, ქარისას წარბები შეეწევა, გაბრა-
ზებულყო და მედეას დუმილი განდგო-
მად ჩაეთვალა.
— როგორ მიხარია, ფრიქსე რომ წა-
მოდგა, — თქვა უცებ მედემ.
ფრიქსეს ხსენებაზე ქარისა გველნა-
ციმივით შეერთა, გაკვირვებული სახე
დაედო. ერთი ცხადი იყო, მედეას ვერა-
ფერი გაეგო, ანდა ეშმაკობდა და თვალს
არიდებდა სატკივარს, რომელსაც ქარი-
სა აჩეჩებდა. ქარისა ამისთვის იყო მო-
სული მხოლოდ, თავისი სატკივარი რომ
მოეშორებინა, როგორც ნივთი, რომლის
დანიშნულებისა არაფერი გაეგებოდა,
ვერ მიმხვდარიყო, რაში გამოეყენებინა,
საერთოდ, რა საჭირო იყო იგი. არც
მედმა აურჩევია შემთხვევით. რაც არ
უნდა ყოფილიყო, სხვა ქალებივით არ
იზიებებდა მაინც, როცა ვაიგებდა, რომ
მისი უფროსი და ქმარს აღარ უნდოდა,
თავს არიდებდა და ემალებოდა, რო-
გორც გაზულქებული ბავშვი გადიას.
ქარისა ამის შესაჩივლად მოვიდა სწო-
რედ, სიმარტოვისა შეეშინდა და დას-
თან გამოიქცა. მაგრამ მაშინვე იგრძნო,
დისთვისაც რომ გაუჭირდებოდა ბოლო-
მდე გულის გახსნა. ეჭვიც არ ეპარებო-
და, მედმა რომ თანაუგრძნობდა, მაგ-
რამ ახლა სწორედ ამ თანაგრძნობისა
შეეშინდა. თუკი თანაგრძნობას დაიშა-
ხურებდა, ასე თუ ისე, მაინც დამკირაფე-
ბოდა მედეას თვალში, ამით მისი სატ-
კივარი მხოლოდ გაიზრდებოდა, რად-
გან ახლა ორს ეცოდინებოდა ის,
რაც აქამდე მარტო მან იცოდა. მეო-
რე, ვინც არ უნდა ყოფილიყო იგი,
უკვე ეჭვის თვალთ დაუწყებდა ცქე-
რას, შეეცდებოდა თვითონაც აღმოეჩი-
ნა ის ნაკლი, რის გამოც შეიძლებოდა
გული აპყროდა ქმარს ამ მართლაც
მშვენიერსა და მარად მომლიმარ ქალ-

ზე. ისევ თვალთმაქცობა ჯობდა და ქარისაც თვალთმაქცობდა. მედვას არსებულ ქმარს თითს უქნევდა, აფრთხილებდა ემუქრებოდა კიდევ, თუკი მოლორდებოდა, თუკი გვერდზე გაეჭყეოდა თვალი მას მერე, როცა მედვას საქალწულე სარტყლის შეხსნის ნება მიეცეპოდა. „არ ვაპირებ გათხოვებასო“ — ეუბნებოდა ცრემლნარევი ხმით მედვა, მაგრამ ქარისა მაინც თავისას განაგრძობდა, უკანვე რომ ჩაებრუნებინა მთავარი სათქმელი, რისი გულისთვისაც მოსულიყო, რისი გულისთვისაც საერთოდ დაეწყო ლაპარაკი. „კაცი ცოლითა ამყიცი და ბედნიერიც“ — ბობოქრობდა ქარისა, მაგრამ როცა შედევამ მოულოდნელად ფრიქსე ახსენა, უცებ წყალი გადაესხა, ისე გამოხედა მედვას, თითქოს პირთან მიტანილ ჯამზე ხელი აუკრესო. მედვას გული დაუმძიმდა, ავშა წინათგრძნობამ გუნება მოუშხამა, რადგან უცებ მთელი არსებით იგრძნო, რა საცოდავი და უბედური იყო მისი უფროსი და, ერთდროულად ისიც იგრძნო, რა ძლიერი და დამთრგუნავი იყო კერპი, ქარისას რომ აერჩია. უეცრად წამოვარდნილ სიჩუმეში მედვას უცნაური ფაჩუნი შემოესმა და უნებურად გულზე აიფარა ხელები, თითქოს ვინმეს შეეძლო დაენახა, როგორ იშლებოდა მისი გული, მზედაკრულ კვირტივით.

— შენ კი ბედნიერი იქნები. — თქვა ქარისამ.

ფრიქსეს ვაეება ახლა ყოველდღე იკრიფებოდნენ მამასთან. იქიდან დაბრუნებულუებს, ისეთი სახეები ედოთ, თითქოს დიდ დანაშაულს ჩადიოდნენ. ყველას თვალს არიდებდნენ. ოთხივეს ერთნაირად ჰქონდა სახე ალექსილი; თვალელებიც სიციხიანივით ულაპლაპებდა. ქარისა გრძნობდა, მასსა და ქმარშვილს შორის საიდუმლო რომ გაჩენილიყო, რომელშიაც არც წილი ედო და არც ადვილი ჰქონდა. იტანჯებოდა, მაგრამ სიამაჟე მაინც არ აძლევდა ნებას, თავი დაეშდამლებინა და შვილებსთვის ეთხოვნა, გამაგებინეთ რა ხდებოა.

შვილებს დედა ძველებურად, ისევ

მთელი გულითა და სინაზით უყვარდათ, მაგრამ ეს უკვე აღარ იყო ერთადერთი სიყვარული. ქარისას მეტოქე გასჩვენოდა, მაგრამ იმ მეტოქის არც სახე იცოდა და არც სახელი, ამიტომაც უფრო მეტად ეშინოდა მისი და უკვე აღარ ჩქარობდა მასთან შეხვედრას.

მაგრამ ეს საიდუმლოც ისევე მოულოდნელად და მარტივად გაიხსნა, როგორც ყველა საიდუმლო. ერთ დღეს, როცა მთელი ოჯახი სადილად იჯდა, ფრიქსეს უფროსმა ვაჟმა არგუსმა, თასიდან ღვინო მოწრუბა და თქვა: ჩვენი ზღვა ღვინისფერიაო. დანარჩენი სამი ვაჟი დედას ისე დაეინებით მიამტერდა, ქარისა უნებურად დაიძაბა, რალაც ითქვა, რალაც მნიშვნელოვანი, რაც ბევრ რამეს აუხსნიდა, უფრო ყურადღებიანი რომ ყოფილიყო. ქარისამ ფრიქსეს შეხედა, ფრიქსემ იგრძნო ცოლის მზერა, ყვრიმალი აუწრიატდა, მაგრამ თავი მაინც არ აუღია. მერე თვითონაც მოსვა ღვინო, თასი გვერდზე გააჩოჩა და არგუსს უთხრა: ოღონდ ამ ღვინისა არა, ჩვენებურ ღვინოსაც სხვა ფერი დაჰკარავსო.

მაშინ კი მიხვდა ქარისა, რომელ ზღვაზე და რომელ ღვინოზე იყო ლაპარაკი. უცებ მოეშვა, ხელები კალთაში ჩაიწყო და მწარედ გაიღიმა მოტყუებული კაცივით, სხვა ადგილას რომ მიიტანინეს ტვირთი. „რამდენი ხანია კაბა არ გამომიცვლიაო“ — გაიფიქრა ქარისამ და უცებ იგრძნო, როგორ ბრაზდებოდა, როგორ ეკიდებოდა ცხელი ქარი თმის ძირიდან ფეხის ფრჩხილამდე. იმიტომ კი არა, საშინელების მოლოდინი რომ გაუწებილდა, არამედ იმიტომ, ასე რომ იჯდა ქმარისა და შვილებს თვალწინ, დაღლილი კაცივით მობუზული, კალთაში ხელებჩაწყობილი. ქარისამ ხელი ისე დაჰკრა მაგიდაზე, ღვინით სავსე თასი იატაკზე ვადმოვარდა და ქვრივალ-ქვრივალთ დაბზრიალდა.

— რას მებუტებით, გველი ხომ არ შემიწვავს თქვენთვის. — იყვირა ქარისამ.

ფრიქსემ სადილი მიატოვა და თავის

ოთახში გაიძურწა. შვილებმა ვერ გაბედეს ადგომა, თითო ლუკმა კიდეც წილოდნეს ძალისძალათი, თითქოს მართლა გველის ხორცსა ჰმადნენ, მერე დედის მადლობა გადაუხადეს სადილისთვის და წამოიშალნენ. ფრონტისმა ფეხი აითრია, მაგრამ პირგამეხებულ დედასთან მისვლა მიანც გაუჭირდა და უფროს ძმებს გამოედევნა. ქარისა მარტო დარჩა, თავს გამარჯვებულად თვლიდა, მაგრამ იმის ნაცვლად, რომ ეზეიმა, უფრო და უფრო ბრაზდებოდა. „რა მემართებაო“, თვითონვე უყვირდა, მაგრამ ჭურჭელი ისევ ზრიალით ჩამოდიოდა თაროებიდან და მის ფეხებთან იმსხვრეოდა. მან უკვე იცოდა თავისი მეტოქის სახელი, მაგრამ, სამწუხაროდ, ვერც თმით დაითრევდა და ვერც თვალებს ამოკაწრავდა. ის აქედან ძალიან შორს იყო, შეიძლება, ამიტომაც უფრო ძლიერიცა და ღირსეულიც ჩანდა. ქარისას ისლა დარჩენოდა, ჰკუთსთვის მოეხმო და ღმერთებისთვის მადლობა შეეწირა, მისი მეტოქე ჩვეულებრივი, მოკვდავი ქალი რომ არ აღმოჩნდა, დედაკაცი დედაკაცის ნაშობი, რომლის მეტოქეობა, უბრალოდ არსებობაც კი, მართლა მიწასთან გაასწორებდა მის ქალურ სიამაყესა და პატივმოყვარეობას. კაცმა რომ თქვას, ქარისას უფლებაც არ ჰქონდა, დაეშალა შვილებისთვის მამის სამშობლოს სიყვარული: ალბათ, არასოდეს არ მოუფიქროდა თავში ამგვარი აზრი, მის ქმარშვილს ყველაფერი საიდუმლოების ბურუსში რომ არ გაეხვია. ქარისას ქალური ღირსება გადარჩენილი იყო, შეუღლები, მაგრამ ასე არასოდეს არ გამოფეხულა, შეიძლება იმიტომაც, თავი სამშვიდობოს რომ დაიგულა. ახლა სხვა სახე მიიღო ქმარშვილის გაუთავებელმა ჩურჩულმაც: „რადგან მიმაღავენ, ეტყობა ჩემი შიშიც ჰქონიათო“, დაასკვნა გუნებაში და გადაწყვიტა იქით შეეტარა შეთქმულებისთვის, მართლა ეგრძნობინებინა თავის ძალა და ძალაუფლება, რათა ერთხელ და სამუდამოდ შეეგნოთ, ვისთან ჰქონდათ საქმე. უპირველეს ყოვლისა კი მედეასთან მივიდო-

და, გულში ნაზად ჩაიკრავდა და ეტყობოდა: თუ გიყვარვარ, იმდღეცანდელი ჩემი ლაპარაკიცა და საქციელიც დაიფიქვე, უძინარი ვიყავი და შენც გაგაწვალე, ჩემო პატარა, ჩემო ლამაზო და ჩემო სულელო დაიკონაო. ვინ იცის, რას არ ფიქრობდა მედეა. თუმცა ისეთი სახე ედო, თითქოს ვერაფერს ხვდებო, მაგრამ ხომ შეიძლებოდა, ეთვალთმაქცე არც ისეთი გულუბრყვილო იყო, როგორადაც თავს აჩვენებდა. მაგნისა რომ იყო, უკვე შვილი ყავდა ქარისას.

მართალია, უეცარი განდგომა არც სიცოცხლეში აპატია ქარისამ ქმარს და არც მკვდარს დაუვიწყა, მაგრამ მათი ურთიერთობა, ასე თუ ისე, მიანც გამოსწორდა. ოჯახი ისევ ოჯახს დაემსგავსა, გარედან ასე ჩანდა, გარედან ძნელი იყო გათიშული საწოლის დანახვა. ასე რომ, ქარისას შეეძლო მშვიდად ყოფილიყო.

ერთ საღამოს ქარისა სავარძელში იჯდა და ქსოვდა. ფილაქანზე გაგორებულ ძაფის გორგალს კატა ეთამაშებოდა. ფრიქსე ტახტზე გაშოტილიყო, ქერს შესცქეროდა. ვაყები კუთხეში მიმსხდარიყვნენ და ერთმანეთს ეჩურჩულებოდნენ. ბოძის ბზარში ჩამალული კრიკინა გულსაკლავად მოთქვამდა. მისი გამბული ხმა ოთახში გამეფებულ სიმყუდროვეს უფრო ამძაფრებდა. უცებ ქარისამ თავი აიღო და ყველას გასაგონად თქვა: ისე არ მომკლა, ჩემი ქმრისა და შვილების სამშობლო რომ არ ვნახო. ამას კი მართლა არავინ მოელოდა ქარისასაგან. არც ქმარი და არც შვილები, არც კრიკინა, რადგან უცებ ისიც გაჩუმდა. ფრიქსე ტახტზე წამოჭდა და შიშველი ტერფებით ფლოსტებს დაუწყო ძებნა.

— მართლა ამბობ? — ჰკითხა, ხელისგულებით ტახტის კიდეზე დაყრდნობილმა და წინ გადმოხრილმა ფრიქსემ.

„მართლა ვამბობ“ — დაუდასტურა ქარისამ და ვითომც აქა არაფერიაო, ისევ განაგრძო ქსოვა. ფრიქსე და მისი ვაყები აწრიალდნენ, წამოიშალნენ და ნელ-ნელა, ლაპარაკ-ლაპარაკით ქარისას

ვარშემო მოგროვდნენ. ქარისა კი ქსოვდა, ილიმებოდა და თავს მშვიდად იქნევდა. ვაყებს სიხარულით გული ებერებოდათ, ტბილად მომლიმარი დედა თავს რომ უქნევდა და უწონებდა მამის მონაყოლით გაცნობილსა და შეყვარებულ ქვეყანას. ყველანი ენად გაიკრიფნენ, ერთმანეთს აღარ აცლიდნენ, რადგან ქარისას ღიმილს მეუღლისა და დედის ჯადოქრული ძალა დაბრუნებოდა.

— დედილო, ჰაი, დედილო, — ქიკიკებდნენ ფრიქსეს ვაყები, — თურმე მამის ქალაქში ერთი დედაბერი გოგრის თესლსა ჰყიდდა. მამა და უბედური მამიდაჩვენი ძიძას ეპარებოდნენ, გოგრის თესლი რომ ეყიდათ. ისეთი გემრიელი ყოფილა, იმის გემო მამას ახლაც ახსოვს. ძიძას კი იმიტომ ეპარებოდნენ, მეფის შეილები რომ იყვნენ და გოგრის თესლის ჰამას არაივნი დაანებებდათ.

ბედნიერებისგან სახე გაბადრული ფრიქსე ცოლს სახეში შესცქეროდა, თითქოს იმ გოგრის თესლის სხენებაზე ქარისასაც პირწყალი უნდა მოსვლოდა. ქარისა კი ქსოვდა, ილიმებოდა და თავს მშვიდად იქნევდა.

იმ ღამეს ფრიქსემ დიდხანს იწრიალა ლოგინში, ვერ იქნა და ვერ დაიძინა, ძილმა კარი არ გაუღო. ფრიქსეს რაღაც აკლდა, სხეულის რომელიღაც ნაწილი, ურომლისოდაც წონასწორობას ვეღარ იცავდა და ამიტომაც ვერც ძილის საშეფოში შეეღწია. როდის-როდის გონება გაუნათლდა და მიხვდა, რომ ის „რალაქა“ ქარისა იყო, მისი საწოლის მონახევრე და მისი ვაყების დედა. ამ აღმოჩენამ ფრიქსე დააფრთხო, რადგან უცებ ისიც იგროშო, ამხნის განმავლობაში როგორ გადაჩვეოდა საკუთარ ცოლს. ახლა რომც მოგვეკლათ, ასე უბრალოდ ვეღარ გადახდიდა საბანს. ის გზა, რომელიც თავის დროზე, ბედისა თუ უბედურების გამო, არ გაეკლო ქარისას დასაუფლებლად, მთელი სიძნელეებითა და ხიფათებით ახლა წამოყელყელავებულყო. ფრიქსე ვერ გზის თავში იდგა, ქარისა კი გზის ბოლოში. მოულოდნელად

გაჩენილმა მანძილმა მუხლები მოჰკვეთა. ყველაზე დიდი უბედურებამაც ის იყო, საკუთარი ცოლის მკრთმრცხვენოდა. „რა პირით მივადგეო“ — ბრაზობდა ფრიქსე, რადგან გრძნობდა, სურვილიც თანდათან უფრო აუტანელი რომ ხდებოდა. გრძნობდა ქალის სიძლიერესაც და იმასაც, ეს ქალი მას რომ აღარ ეკუთვნოდა. ქალი, რომელიც მეუღლედ დაისვა, ოთხი ბავშვი გაუჩინა, მისთვის მიუღწეველი ამოჩნდა უცებ. ამით იყო ის ქალი ძლიერი, ამით აბამდა და ამეშებდა ერთ ადგილზე ფრიქსეს მამაკაცურ ძალასა და ქინს. „რა კაცი მე ვარ, — ფიქრობდა ფრიქსე, — ბალღივითა ვწვალობ. ისიც ისე მექცევა, თითქოს მართლა ბალღი ვიყო. ძილის წინ ფეხები უნდა დამებანიებინა და მაშინ სხეანიარად წავიდოდა საქმე. ქალს თუ დაუთმე, დაგზაგრავს და ახიც იქნებაო“.

ფრიქსე პირველად იყო ამგვარ დღეში, მის არსებაში ერთმანეთს ებრძოდა ყმაწვილური სიმორცხვე და მამაკაცური სურვილი. მან იცოდა, ქალზე უფლებდა რომ ჰქონდა, მისი რწმენით, ის მისი საკუთრება იყო და ევალებოდა კიდევ, მისი ყველა სურვილის აღსრულება. ვინ იცის, იქნებ ქალსაც დიდი სიხარულით შეესრულებინა „მისი ყველა სურვილი“, მაგრამ სწორედ სურვილის გამხელა ვერ გაებედა ფრიქსეს, ვერაფრით ვერ გადაელაზა მოულოდნელად გამომტყვრალი საზღვარი სიმორცხვისა თუ მორიდებისა, რომლის იქითაც ადამიანს ყველაფერი ბუნებრივად და შესაძლებლად ეჩვენება. სრ ყოფილა შემთხვევა, ეს საზღვარი გადაულახავი დაეტოვებინოს ვინმეს, მისი გადალახვა აუცილებელიცაა, თუკი ცხოვრება გინდა, მაგრამ გადალახვასაც ვაჩნია. ზოგი დაუდევრად, ტლანქად, უყოყმანოდ, დაუფიქრებლად, ბრმად, ჭიუტად, უკან მოუხედავად, გალაღებული პირუტყვივით გადათელავს ხოლმე ადამიანს სულში გაკაიფებულ ამ ფარდალალა სინათლეს, ისე გადათელავს, რომ მისგან კვლიც აღარ დარჩება. ერთი პირობა ფრიქსემაც გადაწყვიტა, შესულიყო ცო-

ლის ოთახში და კი არ ეთხოვა, არამედ მოეთხოვა, არა, არც მოეთხოვა, უბრალოდ აეღო, როგორც საკუთრება. ასე და მხოლოდ ასე დაისჯებოდა ღირსეულად ქალის გულგრილობა და უყურადღებობა, რომელსაც ჭმრიდან ორ ნაბიჯზე, ალბათ, მშვიდად ეძინა. ფრიქსე თავს იქნებდა, სიმორცხვისა და მორიდების უკანასკნელ ბორკილებს იშორებდა, რადგან ქალი, რომლის დასჯასაც ვითომ იგი ფიქრობდა, ახლა მისთვის ყველაზე სასურველი და ყველაზე მიუღწეველი ქალი იყო; ამავე დროს სულ ორ ნაბიჯზე იმყოფებოდა მისგან, იმავე ჭერქვეშ, იმავე კედლებში, იმავე ჰაერს სუნთქავდა და მიუხედავად იმისა, რომ ამდენი საერთო ჰქონდათ, არც კი ახსოვდა ფრიქსე, თითქოს არც არსებობდა. ფრიქსეს კი მისი სიმხურვალე ფეხით დაჭერილ ფრინველივით ფრთებს უტყალაშუნებდა სახეში და თვალებს უბნებდა, მთელი სხეული ისე უცახცახებდა, თითქოს ეს წუთია რაღაც დიდი ბოროტმოქმედება განეზრახა, განეზრახა კი არა, უკვე ჩაედინა, მაგრამ ისევ დანაშაულის ადგილზე იტყპნებოდა, ვერ გარბოდა, სინდისი აღარ უშვებდა. ფრიქსე იტანჯებოდა, ავადმყოფურად აღგზნებული სურვილი მართლა უჩენდა დანაშაულის გრძობას, რადგან დამალული იყო, გაქიანურებული და მომაბეზრებელი.

ფრიქსეს წარმოდგენით, ქარისას აუცილებლად უნდა სძინებოდა და მხოლოდ მაშინ გაიღვიძებდა, როცა მკლავებში ევოლებოდა მომწყვდეული, როცა უკვე გვიან იქნებოდა. მაგრამ სწორედ მაშინ, როცა წამოსადგომად მოეშხადა, ერთი წამით გაიფიქრა, ხომ შეიძლება ეღვიძოსო. ამ გაფიქრებამ ცივი წყალი გადაასხა; რა უნდა ეთქვა ცოლისთვის, თუ მართლა გაღვიძებული დახვდებოდა? ამაზე არც ეფიქრა, რადგან მხოლოდ იმას ნატრობდა, ყველაფერი ულაპარაკოდ, სიტყვის უთქმელად მომხდარიყო. სიტყვით გამოთქმული მისი სურვილი დამამცირებლად და სამარცხვინოდ ეჩვენებოდა. ფრიქსემ ახლა სხვა-

ნაირად დაიწყო ფიქრი, უფრო სკვეთარი გაუბედაობისა და სილაზრის შესაქმნელად: „თვითონ მოვა, ვრეკინებოდა ვიგრძნოს და არ მოვიდესო“. მერე ეს ფიქრი ისე დაიჯერა, რამდენჯერმე მოეჩვენა კიდევ, თითქოს ოთახში ფეხაკრებით ვიღაც შემოვიდა. ჩვენება იმდენად ცხადი იყო, სუნთქვა შეეკრა და საწოლზედაც წამოიწია. ქალის აქ შემოსვლა ფრიქსეს უფრო ბუნებრივად მიაჩნდა, ქალს აუცილებლად უნდა ეგრძნო მისი სურვილი, უნდა გაეგო მისი გულის ბაგაბუგი, თუკი ქალი იყო, თუკი ცოლი ერქვა, უნდა მოსულიყო, აუცილებლად უნდა მოსულიყო და ეთქვა: „აჰა მოვედი შენი ყველა სურვილის აღსასრულებლადო.“ „რატომაც არა, — ფიქრობდა ფრიქსე, — განა მას კი შეუძლია მშვიდად დაძინება?“ ფრიქსემ ისე დაძაბა გონება, სრულებითაც აღარ გაკვირვებია, ოთახში ქარისა რომ შემოვიდა.

— მე შენი საკუთრება ვარ, — თქვა ქარისამ, — განა უკვე ყველა სურვილი შეგისრულე?

ქარისას თვითი, გამკვირვალე პერანგი ეცვა. ფრიქსეს ეს პერანგი მხოლოდ ერთხელ ენახა და უკვე კარგა ხნის დაეწყვებული ჰქონდა. ეს პერანგი ეცვა ქარისას მათი ქორწინების პირველ დღემს. სწორად ჩამოვარცხნილი თმა ბოლოში გაენასკვა და მხარზე გადმოეგდო. თხელი, პაეროვანი პერანგი ოდნავ დაქანებულ მკერდსა და მუცელზე ისე მიჰკეროდა, თითქოს ვიღაც უჩინარი სულს უბერავდა. სუსტი, ხორბლისფერი მკლავები უღონოდ ჩამოეშვა. „რატომაც არა?“ — ისევ გაიფიქრა ფრიქსემ, ნერწყვის გადაყლაპვა გაუკრძალა და საწოლში უნებურად ჩაიჩოჩა. ამ უნებლიე მოძრაობისა თვითონვე შეერცხვა, მაგრამ იბტიბარი აღარ გაიტყვა, საბანი გადაიძრო და ქალს დაეხასა.

„მაპატიე, მაპატიე“ — ლულულელებდა ცოტახნის მერე ფრიქსე და ქალის წარმოდგენილ ძუძუებს კოცნიდა. ქალი უხმოდ ტიროდა. ფრიქსე ვერ ხედავდა

კრემლს და ამიტომაც ჩვეულებრივი კრემლის წვეთი სწორად დიდი ეჩვენებოდა. ერთდროულად დაფასებულ იცა და დამცირებულ იცა, ქვეცნობიერად გრძნობდა, რომ მისი ბუნება ამ ორივე, ერთმანეთის საწინააღმდეგო გრძნობას უმტკივნეულოდ მიიღებდა, რადგან იმასაც გრძნობდა, ეს რომ იყო სწორედ ნანატრი თავისუფლება, რომელსაც დედაკაცის სუნი და კრემლის სიმწარე უფრო ცხადსა და ხელშესახებეს ხდიდა. ქალის დამწვევებული ხელი ფრიქსეს ზურგზე შრავალფეხა, მაგრამ უწყინარი ცხოველივით დაცოცავდა, თითქოს საცმუცნავს დაეძებსო. ამ ორ სხეულს არ შეეძლო და არც უფლება ჰქონდა ერთმანეთის უარყოფისა, ისინი ერთმანეთს ქირდებოდნენ, ერთმანეთს ავსებდნენ და ალაპაზებდნენ: მათ შორის სრული თანხმობა სუფევდა და ამ თანხმობას მათი გათიშვა დაარღვევდა მხოლოდ, რადგან მათი შეერთებით იქმნებოდა ის სრულყოფილი სხეული, ბუნების გამომგონებლურ ნიქსა და გატაცებას ორ ნაწილად რომ გაეყო.

„რომ მეღალატა, რას ფიქრობდი?“ — თქვა უცებ ქალმა და სველი ლოყა მზარზე შეაბოცა.

მთლიანად არცერთი ქალი არ ნებდება მამაკაცს. მას ყოველთვის რჩება პატარა, ხელუხლებელი, შეუვალი მიწა, სადაც მისი დამარცხება არავითარ ძალას არ შეუძლია. ქალმა ეს იცოდა, ისიც იცოდა, ის რომ მთავარი ქალი იყო ფრიქსესთვის და ამის ცოდნა ათამამებდა. ვერც ერთი ქალი მის ადგილს ვერასოდეს ვეღარ დაიკავებდა, ვერაფერს წაართმევდა პირველობის უფლებას. უფრო სწორედ, ქალი კი არა, ფრიქსე ფიქრობდა ასე, რადგან თანდათან ფიზიკდებოდა და ახლა სიცარიელისა და სისველის შეგრძნება აღიზიანებდა. სახტად დარჩენილი ფრიქსე დაბნეული უღიმოდა წყვილად. მწარედ მოხვედროდა ცოლის ნათქვამიც: რას ფიქრობდი, რომ მეღალატაო. ისე მწარედ მოხვედროდა, იმ უსაზღვრო სიამბტკბილობიდან, რასაც წუთის წინათ

განიცდიდა, ნატამალიც აღარ შერჩენოდა მან უკვე იცოდა, ყველაფერად მისივე გამძაფრებული წაბზღვევის უძლეული ნაყოფი რომ იყო, სველი და ამაზრზენი, როგორც გაქყლებილი გომბეშო. მაგრამ ცოლის ზმა ჯერ კიდევ მკვეთრად ეღერდა ყურებში. მას რომ ცოტა გამბედაობა ყოფნოდა და როგორმე მიეღწია ცოლის საწოლამდე, მაშინაც ყველაფერი ზუსტად ასე მოხდებოდა, რადგან ყოველთვის ასე ხდებოდა. ასე რომ, შეიძლებოდა ცოლსაც მართლა ეთქვა ის, რაც მისმა ალგზნებულმა გონებამ ათქმევინა. „საქმე ღალატამდე მისულაო“ — გაიფიქრა ფრიქსემ. ცოლის შესაძლებელი ღალატის წარმოდგენამ ისე შეაშინა და შეურაცხყო, ყმაწვილური სიმკვირცხლით წააოქტა საწოლიდან და ახლა უკვე ნამდვილად ღალატად ქარისას ოთახისკენ. როცა ფრიქსემ კარამდე მიიღწია, ქალაქში პირველი მამლები აყივლდნენ, მამლების ყივილზე სახლში ჩაბუდებული წყვილიდი შეერთა და გაიცრიცა. ქარისას არ ეძინა, საწოლში წამოჩადარიყო, თითქოს ქმარს ელოდებოდა, ეს ისეთი მოულოდნელი იყო ფრიქსესთვის, ერთი წამით გამობრუნებაც დააპირა. ისიც მოეჩვენა, თითქოს ქარისა დამცინავად იღიმებოდა, თითქოს ფრიქსეს დაბნეულობისა და წარამარა წამოჭარხლების მიზეზიც იცოდა, იცოდა და უხაროდა, რადგან ქალი იყო, გამარჯვებული ქალი, მამაკაცის ამაღლებულიც და დამთრგუნავიც. ფრიქსემაც იგრძნო დამარცხება. თუ მას ამ ქალის მიმართ უეცრად გაჩენილი დანაშაულის გრძნობა და ამ გრძნობიდან აღმოცენებული უმწეობა უბოროკავდა ხელ-ფეხს, ქალს, ქალური ღირსება, საკუთარი თავის პატივისცემა და უპირატესობის შეგრძნობა არ მისცემდა ნებას, თვითონვე შეეთავაზებინა თავი ამ სასაცილო და საცოდავი კაცისათვის, რომელსაც მისი მეუღლე ერქვა და ამწუთას, ალბათ, არც კი შეეძლო ასეთი საჩუქრის მიღება. ფრიქსემ მეუღლის მომღიმარ თვალეში

უცებ საკუთარი თავი დაინახა: დედი-
შობილა, მათხოვარივით კართან ატუ-
ხული, ქურდობაზე წასწრებული ბავ-
შეივით შემერთალი და დაბნეული. ქალო
კი საწოლზე იჯდა და, რაღა თქმა უნდა,
ისიც ასეთ ფრიქსეს ხედავდა. თუმცა
თავი ისე დაეჭირა, თითქოს სიბნელის
გამო კარგად ვერც კი ამჩნევდა, ვინ
იღვანა მისი საწოლი ოთახის კართან.

ქარისამ ჩუმად, თითქმის ჩურჩუ-
ლით, რადგან ამ დროს სახლში ჯერ კი-
დეც ჯველას უნდა სძინებოდა, იკითხა:
რომელი ხარო, და როცა მღელვარები-
საგან ნახადახშულმა ფრიქსემ ხრინ-
წინადა, უსიამოდ ჩაახველა და უპასუ-
ხა: მე ვარ, ვერ დავიძინე და გასავლე-
ლად აედგეო, ქარისა შეწუხდა და ახ-
ლა უკვე ხმაილლა დაუძახა ქმარს: რა
იყო, თუ ცუდად ხარ, აედგეო. ახლა
კი მიხვდა ფრიქსე ბრძოლის გაგრძე-
ლებას აზრი რომ აღარ ჰქონდა. ის და-
მარცხდა, სამარცხენოდ და სამუდა-
მოდ, ბოლო დამარცხების მიზეზი ისევე
და ისევე საკუთარი გაუბედაობა და უმ-
წეობა იყო, უღატაკი ნათესავებივით ბა-
ვშვობიდანვე რომ ასდევნებოდნენ და
მისი ბედის მოშურნენი ყოველ წუთას
ახსენებდნენ თავს. ფრიქსეს უცებ
ყველაფერი შეეზიზნა, ყველაზე მეტად
საკუთარი თავი და ძლივს ამოილულ-
ღულა: ნუ, არაფერი მიჭირსო.

ორი ნაბიჯიც არ ჰქონდა გადადგმუ-
ლი, ცოლის სიცილი რომ შემოესმა.
იმდენად მოულოდნელი და თავზარდამ-
ცემი იყო ფრიქსესთვის ამ სიცილის
გაგონება, გაოცებული ერთ ადგილას
გაიყინა, მომეჩვენა თუ მართლა იცინი-
სო. ქალი მართლა იცინოდა: ნაწყვეტ-
ნაწყვეტ, ნერვიულად, გამომწვევად.

ამ უსიამო ღამის შემდეგ ფრიქსე
ერთიანად გამოიცვალა, თითქოს უფრო
გაბალისდა კიდევ, ენაც გაუხსნა და ხე-
ლიც, მაგრამ გზაზე დამღვარი კაცი-
ვით დიდხანს ვერც ლაპარაკს უღებდა
გულს და ვერც საქმეს. თუმცა ასე-
დაც იყო, ის უკვე აღარ მალავდა თავის
განზრახვას და ყველას გასაგონად ამ-
ბობდა, შინ ვაპირებ დაბრუნებას, რა

ვიცი მამაჩემის ქონებას ვინ ოხერი
ახიავებსო.

— ყველაფერი კარგია, მამაჩემო,
ხოლმე ფრიქსე, როცა ოჯახის წევრებს
ერთად დაიგულებდა, — ყველაფერი კა-
რგია, მაგრამ კაცმა თუ თავის მამულს
არ მიხვდა, რაღა კაცია. უბრალო ვინმე
ხომ არა ვარ, მეფის შვილი ვარ. და
მისი ტახტის კანონიერი მემკვიდრე. ის
ტახტი კი, რომ იცოდეთ, არცერთ ტახ-
ტზე ნაკლები არ არის. ცოლ-შვილის
წყევანაც მინდა, თუ, რა თქმა უნდა ის-
ინიც დამეთანხმებთან (ამას რომ იტ-
ყოდა, აუცილებლად ქარისას შეხედა-
ვდა ხოლმე და გაუღიმებდა). შვილებმა
ხომ უნდა ნახონ, მათი მამა სად დაი-
ბადა. ვინ იცის უბედურ მამაჩემს თეა-
ლი გზისკენ რჩება და შვილისა და შვი-
ლიშვილების დანახვამ იქნებ სიცოცხ-
ლე ორი დღით კიდევ გაუხანგრძლი-
ვოსო. ბოლოს აუცილებლად დაამატებ-
და: გული იმაზე მწყდება, ჩემი უბე-
დური და ამ დღეს რომ ვერ მოესწროს.

ფრიქსე ბარგის ჩალაგებას შეუდგა,
თან გაიძახოდა, მოდიო, ნახეთ, მარ-
ტო ის მიმაჭვს, რაც ჩემი შრომით შე-
მიძენია და რაც აუცილებელია ამხელა
გზისთვისო. როცა ეკითხებოდნენ, კი
მავრამ რითი აპირებ წასვლასო, იღიმე-
ბოდა და პასუხობდა, ჩემი სიმაპრი-
ერთ ხომალდს კი მათხოვებს, ანდა სუ-
ლაც მომაჭირავებსო.

— თხოვებით კი გათხოვებ, მაგრამ
არკი გირჩევ, — უთხრა მოღუშულმა
აიქტმა.

— ბევრეი აღარა ვარ, — უპასუხა
ფრიქსემ.

აიქტმა ტუჩზე იკბინა, სისხლის
წვრილი ზოლი, დაფეთებულ კიბეულა-
სავით, ჩაუსრიილდა წვერში. ქალიშვი-
ლის ზათრით მაინც თავი შეიკავა. ქა-
რისამ განაცხადა: სადაც ჩემი ქმარშვი-
ლი იქნება, მეც იქ უნდა ვიყოო და
თვითონაც შეუდგა ბარგის ჩალაგებას.
ფრიქსე დაბნია ქარისას გადაწყვეტი-
ლებამ, ყველაფერს ელოდა, ამას კი
არა, ის ადრეც ფიქრობდა შინ დაბ-
რუნებას, მაგრამ ახლა ასე რომ ჩქა-

რობდა, ქარისას ბრალი იყო, ის ქარისას ვაურბოდა, რცხვენოდა და ეშინოდა კიდევ მისი. იმ ღამის შემდეგ, მათი ერთ ჰერტვეშ ცხოვრება წარმოუდგენლად მიაჩნდა და ესეც აბედნიებდა ოდინდელი განზრახვის აღსრულებას, შორეული და საიდუმლო წარსულში შებრუნებას. ფრიქსემ ხელალებით უარის თქმა მაინც ვერ გაუბედა ცოლს და ცალყბად მიუგდო: შერ იცი შენი საქმისაო. სამაგიეროდ ფრიქსეს ვაჟები სიხარულისაგან მართლა გადაირივნენ, მთელი დღე ვანის ქუჩებში დარბოდნენ და გაჰკიოდნენ: მივდივართ, კარგად ბრძანდებოდეთ, ყველაფრისთვის მადლობა მოგვიხსენებიაო.

მაგრამ ფრიქსეს მოულოდნელმა სიკვდილმა ყველაფერი წაღმა შეატრიალა.

ფრიქსე ლოგინში ნახეს მკვდარი. მოკუნტული იწვა, თითქოს ძილში საბანი გადახდია და შესცივინაო. ფრიქსე ცოტა უფრო ადრე რომ მომკვდარიყო, არავის გაუჟიკირდებოდა, ერთი პირობა ყველამ ხელი ჩაიქნია კიდევ, მაგრამ ახლა, როცა თვალში გამოიხედა, ცხოვრებაზე გული მოუბრუნდა და ამხელა გზაზე აპირებდა დადგომას, მისმა სიკვდილმა ხალხი საგონებელში ჩააგდო. იმ დღეს ერთხელ კიდევ გაიხსენეს მისი უცნაური გამოცხადება, როგორ გამოიყვანეს მეთევზეებმა ნაპირზე ისიცა და ვერძიც, როგორ ჩაასხა ბეღიამ პირში ღვინო და როგორ გაეციხა ყველას, როცა მან უჯანვე ამბობრუნა ბეღიას ღვინო. სასახლის მსახურებს კი მხოლოდ ახლა გაახსენდათ, რომ ფრიქსეს ვერძი, აქამდე ოქროს კერპივით უძრავად რომ იდგა საკუთარ სინათლეში, გათენებამდე რქებით ეხეთქებოდა კედელს, სწორედ იმ ღამეს, როცა ფრიქსე კვდებოდა.

ფრიქსეს სიკვდილი ყველაზე მეტად მაინც ბოჩიამ განიცადა. მთელი ღამე იწრიალა ლოგინში, თითქოს კიანკველებს ბუდეზე იწვა. ფოთოლას აკვანი საწოლთან ედგა და როცა მისი ნაბოლარა ძილში წამოიკვანავებდა, ფე-

ხით წაურწევდა ხოლმე. „თითქოს შვილი მომკვდომოდესო“ — ხეცხეცდა ბოჩია. ბოჩია არ ტყუოდა, ღამე-ღამე ჰერველად იხილა ფრიქსე, ზღვის ნაპირას გამოტილი, ზღვის წიაღში ნახეტიალები ტოტივით გამოფიტული და ფერშეცვლილი, ისე შეწუხდა, თითქოს მართლა მისი შვილი ეგდო სილაში ასე საცოდავად და ასე სამადლოდ. აიეტს რომ არ ეშვილავ ფრიქსე, ბოჩია იშვილებდა და გაზრდიდა კიდევ. ბოჩიასა და ფოთოლას იმდენი ბავშვი გაეზარდათ, არც ეს გაუჟიკირდებოდათ. მათი ვაჟები და ქალიშვილები თავადაც ისე მრავლდებოდნენ, ალბათ, მალე მთელი ახალი ქალაქი დასპირდებოდათ; თუმცა ხან წელიწადი ისე გაივლიდა, არცერთი შვილი არ მოაკითხავდა. ისინიც უკვე ცხოვრების უღელში იყვნენ შებმულნი, ოჯახებს მოჰკიდებოდნენ და იმის დროც აღარ რჩებოდათ, მარად ახალგაზრდა მშობლები რომ მოენახულებინათ.

„რამე რომ უჟირდეთ, გავვიხსენებნო“ — ამშვიდებდა ბოჩია ფოთოლას და ილიმებოდა, რადგან იცოდა, მისი ცოლი ახლა გუნებაში შვილებს ითვლიდა: ვინ უკვე მომკვდარიყო, ვინ დაბერებულყო, ვინ კი ჯერ კიდევ ჰარმაგად მიუყვებოდა ცხოვრების ორლობეს. შეიძლება შვილებს რცხვენოდათ კიდევ მშობლებზე ხნიერად რომ გამოიყურებოდნენ და ამიტომაც არიდებდნენ თავს. მართლაც სირცხვილი იყო, წვერზე ხავსმოდებულ, სიბერისგან ბეჭებში მოხრილ შვილს თავისი გასაკირი ბიჭივით წელგამართულ მამისთვის შეეჩივლა. „ასე იმიტომია, — იტყოდა ხოლმე ბოჩია, — ჩემს შვილებს ზოგს ვირის გვერდი რომ შეხვდა ცოლად, ზოგს კი ძაღლის ყბაო“. ფოთოლა მართლაც სხვა იყო, ფოთოლასთანა ცოლი მეორე არ მოიძებნებოდა მთელს გვეყანაზე, ქმრის გულისთვის ცეცხლის კალოში ჩადგებოდა, გინდაც ორსულად ყოფილიყო (ორსულად კი ძალიან ხშირად გახლდათ), წყალს არ მოაწოდებინებდა, ორსულობას არ დაამადლიდა, ბოლო წუთამდე არ გააგდებდა ხელიდან

ცოცხსა და ტილოს. დღეში სამჯერ გამოგვიდა სახლს, დღეში ათჯერ ავიდოდა სხვენში, ათსჯერ დახუდავდა საქათმესა და ბოსტანს; არც ზედმეტს გამოჰკითხავდა ქმარს, არც ზედმეტს მოუყვებოდა. ერთხელ იყო მხოლოდ ფოთოლამ ქმარი რომ გააღვიძა. ისეთი მუშტარი მოუვიდა, სული ამოართვა, ახლავე და ახლავე გააღვიძე შენი ქმარიო. რომ ვერაფრით მოიშორა მუშტარი, ფოთოლამ სკივრიდან საქორწილო ქოშები ამოიღო, თითქოს საქორწილო ქოშები ნებას მისცემდნენ და უფრო თამამდაც მიიყვანდნენ ქმართან. ფოთოლამ ქოშები ჩაიკვა და ბოჩიას ოთახში გაიარ-გამოიარა. ბოჩიას მართლაც გამოეღვიძა ქოშების ბაკუნზე, ცოლის დანახვა გაუხარდა, მაგრამ მეორე დღეს, სარკეში რომ ჩაიხედა, ერთი ღერი ჭაღარა გასჩენოდა თმაში. ბოჩიამ თეთრი თმა ამოიგლიჯა, ფოთოლას აჩვენა და უთხრა: აი, რა ქნეს შენმა ქოშებმაო. ის იყო და ის, იმ დღის მერე ბოჩიას შეეძლო მშვიდად სძინებოდა. ფოთოლა უმალ ზღურბლზე მოკვდებოდა, ქმარს კი არავის შეაწყუხებინებდა.

„გინდაც შეილი მომკვდომოდეს და გინდაც შეილი მომკვდომოდესო“ — მთელი ღამე ოხრავდა ბოჩია და აღარ იცოდა, რა ექნა, როგორ ეშველა ქმრისთვის მარადიულ ცოლქმრობის საწოლში გატრუნულ ფოთოლას.

ნადრევი სიკვდილი თავგზას უბნევდა ცოლსაც და ქმარსაც, წონასწორობიდან გამოჰყავდა ორივენი, რადგან მათი სიცოცხლე სიკვდილთან ბრძოლა იყო მხოლოდ, სიკვდილს ედგნენ კრიკაში ერთი ტახტითა და ერთმანეთის სიყვარულით. ძლიერი და ვერაგი მტრის მოსაგერიებლდ სხვა იარაღი არ გააჩნდათ და გული ჩაწყდებოდათ ხოლმე, როცა ამოდენა მტერს კიდეც დამხმარე და ხელისშემწყობი გამოუჩნდებოდა. სიკვდილი დაუმარცხებელი იყო, თავისი ყოველთვის მიჰქონდა, მაგრამ თუ არ შეებრძოლებოდი, უარესად გალალდებოდა, თავს აიშვებდა და ერთ-

ბაშად გადაძოვდა ქვეყანას. თუ სამართალი არსებობდა, სიკვდილს მხოლოდ მაშინ უნდა წაეყვანა ადამიანი, როცა ეს ადამიანი სიცოცხლისთვის აღარ ივარგებდა, სიბერე ყუნწზევე ჩამოაქცნობდა და იმდენი ძალაღა შერჩებოდა, თავისით რომ ჩამოვარდნილიყო მიწაზე, თავისი ფეხით შესულიყო სიკვდილის სამეფოში, როგორც თავშესაფარში, არავის ებიძგა ზურგში ხელი, არავის აეჩქარებინა, რათა თანდათან შეჩვეოდა იმ იდუმალი ქვეყნის ბინდსა და აბლაბუდას. გაჩენის დღიდანვე რომ აშინებდა და იზიდავდა კიდეც: ის სიკვდილისთვის უნდა მომზადებულიყო და იძულებით კი არ უნდა შევარდნილიყო შიგ, როგორც დამფრთხალი თავი შევარდნა ხოლმე პირველსავე სოროში, არამედ დაბინავებულიყო, როგორც ხელი ხილი სხვენში, რათა მკვდარიც გამოსდგომოდა ცოცხლებს და ზამთრის გრძელ ღამეებში, ადამიანის ხმებით გახალისებულ დარბაზებში მის სურნელებასაც შემოეღწია, მეზღაპრესავით კეთილს, მიწის სინედლითა და ხანგრძლივი მზის სიმხურვალით გაეღენთილს. სიკვდილს მაშინ შეეძლო ადამიანის წაყვანა, როცა მისი მაგიერი გადმოდგამდა ფეხს ბოჩიასა და ფოთოლას ტახტიდან. მაგრამ ვერაგი და გაუშაძლარი სიკვდილი ბრძოლის წესებს სზირად არღვევდა, რადგან ხელისშემწყობიც ბევრი ყავდა: მკვლელი და გარეწარი, სენი და შემთხვევა, — ყველანი სიკვდილის ამხანაგები იყვნენ. მაგრამ ბოჩიას მაინც ყოველთვის უჭირდა დაჯერება, რომ ვინმეს ან რამეს ნადრევად მართლა შეეძლო ადამიანის სიცოცხლის წართმევა, წართმევა იმისა, რისი მითვისებაც არ შეიძლებოდა. გინდაც ჯერ კიდეც სჭეროდა სისხლიანი დანა მკვლელს, ბოჩია ხელს მაინც ვერ დაადებდა, ვერ „დააბრალებდა“ ამოდენა ცოდვას. მთელი მისი არსება სიკვდილის წინააღმდეგ იყო განწყობილი, ვერ შეგუებოდა, ვერ შერიგებოდა და, ალბათ, მისი და მისი მეუღლის მარადიული ნაყოფიერებაც

სწორედ ამ შეუჩინებლობის შედეგი იყო.

ფრიქსეც ნადრევედ იყო მკვდარი. გუშინდელ დღესათვის ახსოვდა ბოჩიას მისი გამოცხადება და მართლაც ერთი დღე იყო ბოჩიასთვის ის ორმოციოდე წელი, რაც ფრიქსესთვის გამოემეტებინა ბუნებას. ბუნების ეს სიძუნწე და უსამართლობა უკლავდა გულს, აბეჩავებდა და აბოროტებდა ბოჩიას, როგორც ზუროთმოძღვარს წლობით ნაშენი და მიწის ძვრისგან ერთ საათში დანგრეული ტაძარი. ისე დაათენდა თავზე, ოხვრა და ვიწვიში არ შეუწყვეტია. როცა ფოთოლამ აჩხავლებული ჩვილი აკვნიდან ამოიყვანა და პირში ძუძუ ჩაუღო, მხოლოდ მაშინ გამოფხიზლდა იგი, ცოლი შეეცოდა და უთხრა: დღეს ფეხზე როგორღა უნდა იდგე, შე საბრალო.

ფრიქსე ძველებური წესით დაკრძალეს, ხარის ტყავში გაახვიეს და მიცვალეზულთა ქალაში ხეზე ჩამოკიდეს. როცა გვამით დამძიმებული ტყავის კუბო საკიდრებზე აქანავდა, ფრიქსეს ვაყებმა ამოიგმინეს: გაფრინდა მამარგენიო. მაგრამ ფრიქსე ველარასად გაფრინდებოდა, ველარასოდეს იხილავდა იმ სანატრელ ქვეყანას, მთელი სიცოცხლე სიზმარით რომ ახსოვდა და ამ სიზმრიდან აყოლილმა სევდამ აკი ზეზეურად ჩამოახშო კიდეც.

ვანმა ღირსეულად დაიტირა თავისი შვილობილი. სახელგანთქმული მოტირალი ქალები მთელი ვერის მანძილზე ენაცვლებოდნენ ერთმანეთს და აიეტის ძაბით მოსილ სასახლეში წუთითაც არ შეწყვეტილა მოთქმა-ტირილი. ვანელები უწყვეტ ნაკადად მოედინებოდნენ სასახლისკენ. იმ დღეებში ისე არავინ გამოვიდოდა შინიდან, ხელში დაფნის ან ტირიდის ტოტი რომ არ დაეჭირა. სასახლის წინა ეზოში დასვენებულ ფრიქსეს გარს უვლიდნენ და რტოებს ესროდნენ. თავით ვერძი დაემათ, ფეხებთან კი მისი ბავშვობის დროინდელი ცალი სანდალი და მოკლე, ოქროს სირმებით გაწყობილი თეთრი

ტუნჯი დაეწყოთ. ფრიქსეს მთელი ქალაქი გლოვობდა. ხალხს არც ქედრები და მიხრწნილი ბებბგმობა დაგვიწყნობდათ, ცოცხალი თუ ვერ ნახეს, მკვდარი მაინც ვაჩვენოთო და ატატებულნი მოჰყავდათ, ანდა ფარდაგებზე დაეწვიანთ და მოათრევდნენ. მთავარ კარიბჭეში შესული ხალხი უკანა კარიბჭიდან გადიოდა, რათა ახლა ბედიასთვის მიესამძიმრნა, მობუზული განზე რომ გამდგარიყო და ცრემლიანი სახე კისერზე გადაცმული თოკის გაბურჭენულ ხლართებში ჩაემალა.

ფრიქსეს ვაყები თაღის ქვეშ შეეყუყულიყვნენ, ერთი დღის ობლობას ოთხივენი გაეცრიცა და დაეპატარაებინა, მაგრამ ოთხივენი აღზნებულნი იყვნენ, თოქოს უცებ, მოულოდნელად, გადაუღებელი საქმე გასჩენოდათ, ანდა იმედით, რომელსაც აღარ ელოდებოდნენ.

უცნაურია, მაგრამ ადამიანს სწორედ მაშინ უჩნდება იმედი, როცა თითქოს ყველაფერი უკვე გადაწყვეტილია. ის ამ იმედს ჭიუტად, ბოლო წუთამდე ებლაუჭება და ურჩევნია უკეთესზე იფიქროს, ვიდრე უარესი შეამჩნიოს. ასეთია მისი ბუნება და თუკი საამისოდ რაიმე საშუალება გაჩინია, საკუთარ უბედურებას არ დაიჭერებს. რადგან დაჭერება უბედურების ბოლო საფეხურია, იქ წყდება კიბე და მერე აღარაფერი აღარაა, სიშარტოვის სუსხისა და წყვდიადის გარდა. მან შეიძლება ძვირფას ცხედარს მკერდზე ყურიც დაადოს, ხომ არ მეშლებაო, და, ალბათ, ამიტომაც არ მარზავს მამინვე, იმედი აიძულებს ფეხი აითრიოს და რაც შეიძლება გვიან შეხედოს სიშარტლეს მკაცრსა და გათოშულ თვალებში.

ფრიქსეს ვაყები თვალგაფაციკებულნი, კისერდაგრძელებულნი ათვლიერებდნენ უწყვეტსა და ფეხათრეულ პროცესიას, რომელიც ნელა, მაგრამ მაინც არბილებდა და თითქმის აქარწყლებდა კიდეც იმ საერთო მწუხარებას, მათი მამის სიკვდილს რომ ჩამოეგდო ქალაქში. „რამდენი ხალხი მოსულაო“, — ფიქრობდნენ და თან თითის

წვერებზე იწეოდნენ, თითქოს ამ უცნაური მდინარის სათავეს დანახვას ცდილობდნენ. ყველაზე მეტად შათი უმცროსი ძმა, ფრონტისი დატყვევებინა სანახაობას, დაძაბულობისაგან პირი დაქლო და ენის ვარდისფერი წვერი გამოეყო, თითქოს ციყვი იხედებოდა ფულტროდან. როცა უფროსი ძმები ერთმანეთს მუჯლუგუნს წაჰკრავდნენ შეფარულად და გადაუჩურჩულებდნენ, კიდევ მოდიანო, ისიც ძმებს ახედავდა და სახეზე სიამაყის შეკავებული ღიმილი გადაურბენდა.

ქარისა მფლვასა და აფრასიონს ჩაეყენებინათ შუაში. შვილებისა არ იყოს, მისაც ეამაყებოდა, ასე რომ გლოვობდნენ მის ქმარს ვანელები. ის უკვე შეეჩვია, შეიფერა და დაიჭერა კიდევ. ფრიქსე მართლა რომ იმსახურებდა ყველას სიყვარულსა და პატივისცემას. განა ქარისა უღირსს ქმრად გაიხდიდა? „კარგი კაცი იყო ფრიქსე, — ფიქრობდა იგი, — მაგრამ მაინც გამეპარაო“.

ცოდვა გამხელილი სჯობს და ქარისას ცოტა გაუხარდა კიდევ ქმრის სიკვდილი. ნახევარ ცოლობას, განუწყვეტელ თვალთმაქცობასა და გულის ბრუნებას, ისევ ქერივობა ერჩია. ქარისას რწმენით, ქმარი მაინც ცოლზე აღრე უნდა მომკვდარიყო და რალა მნიშვნელობა ჰქონდა, დღეს მოხდებოდა ეს ანაბე თუ დღეისწორს. მას სულის სიღრმეში უკვე მოსწონდა კიდევ ოთხი ობლის დედობა და ქვეყნის საპატივისცემო კაცის ქერივობა. მათი საწოლის საიდუმლო ქმარმა თან გაიყოლა, მისვან კი ისედაც ვერავინ გაიგებდა.

დაკრძალვის დღეს მთელი სასახლე სამხედრო ბანაკს დაემსავლეს: ვინ ქვაბებს ხეხდა, ვინ შეშას აპობდა, ვინ ცეცხლს უბერავდა. ნავლსა და ნაცარს გადაეპენტა იქაურობა. სიკვდილს ყველაფერი ბევრი ჰირდებოდა: კასრებით იღვა მშარი, ტამბუკით იღვა მარლი, დანაყილი ჭინძი და ცერეცო მწვანე, წვიმაგადავლილი ბორცვებით ბზინავდა. უზარმაზარ ქვაბს სკამზე შემდგარი მხარეული ნავის ნიჩბით ურევდა.

შუა ეზოში, სადაც აღრე მიცვალვებული ესვენა, ახლა მარტო ვერძი დარჩენილიყო, თოკით კუნძზე გამობმული ოქროს კერპივით გარინდებული, საუკუნარი სინათლის წრეში იღვა და ფიქრობდა. საფიქრალი კი ბევრი ჰქონდა: თუ რამე სასწაული არ მოხდებოდა. ეს აშკარად მისი უკანასკნელი დღე იყო. „ერთად მოვიდნენ და ერთადაც წააღენო“ — ებრძანებინა აიეტს. რალა უნდა მომხდარიყო, ან ვინ გამოიღებდა თავს, ერთი გადაბერებული ვერძის გადასარჩენად.

„საოცარი კია, ვინც გადავარჩინე, იმის გულისთვის მკლავენო“ — ფიქრობდა ვერძი. კუნძზე დანა იდო, გრძელპირიანი, თევზისფერი, დაღარული. ღარში ჰინაქველა მიცოცავდა. ყასაბმა ნეკერი დაუყარა და ჭეჩო მოფხანა, თითქოს წინასწარ ებოდინებოდა. „თვალის გეკიროს, არ გაგიფრინდესო“ — დაუძახა ვილაცამ ყასაბს. ყასაბმა ყრულ, ნაწყვეტ-ნაწყვეტ გაიცინა, თითქოს ახველებსო და ისევ მოფხანა ჭეჩო. ვერძს ყველაფერი ესმოდა, თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის მანძილზე კაცის ენაც შეესწავლა. თვითონაც გაეცინა გუნებაში: მე მაშინ ვფრინავ, როცა ღმერთებს მოესურვებათო. მაგრამ მაინც ბოლო წუთამდე სჯეროდა, რალაც ისეთი მოხდებოდა, უსათუოდ გადარჩებოდა. არ კი იცოდა რა, მაგრამ ხომ უნდა განსხვავებულიყო ჩვეულებრივი ცხვრისაგან: აღამიანის ენა ესმოდა და ეფრინა კიდევ, მართალია მხოლოდ ერთხელ, მაგრამ აქამდე ახვევდა თავბრუს ოდესღაც განცდილი ქროლვა და სიმსუბუქე. არა, ერთი ცხვრის კვლობაზე, მას მართლაც წარმოუდგენლად ბევრი მოესწრო და განეცადა. ჭრაფერს არ იმადლებოდა, არც სიკვდილისა ეშინოდა. სირცხვილიც იყო, ცხვარს კაცზე მეტი ეცოცხლა, მაგრამ ასე, მართლაც ჩვეულებრივი ცხვარივით ნუ გამოჭრიდნენ ყელს, რალაცით გამოეჩინათ, სხვანაირად მაინც მოეკლათ, სიკვდილის წინ მაინც შეეხსნათ ტალახში ამოგანგ-

ლული თოკი, მოეშორებინათ ეს კუნძი, დამპალი სისხლის სუნით რომ ყარდა; ის ხომ არ გარბოდა, ხომ არ მიფრინავდა, მიფრინავდა კი არა, იმდენი ოქრო ჩაღეჭვოდა ბეწეში, ნაბიჯის გადადგმაც უჭირდა.

ვერძს ბოლომდე არ სჯეროდა, ღმერთები თუ დაივიწყებდნენ, ღმერთები, ოდესღაც მაინც და მაინც ის რომ გამოერჩიათ იმის განსაცდელად, რაც არასოდეს არ ღირსებია მის რომელიმე თანამოქმედს. ვერძმა უცებ თითქოს ისევ იგრძნო, როგორ გამოეცალა ფეხქვეშ საყრდენი და როგორ მძლავრად დაუბერა სახეში ხორკლიანმა ქარმა. მაგრამ ვერძს შეეშალა, ეს სხვა ქროლვა იყო, სხვანაირად სუსხიანი, სიკვდილის მიერი, იქვე რომ ჩაცუტულიყო და დანაზე შეეცოცხებულ ქიანველას თითოთ აწვალეზდა, ზევით-ქვევით დაატარებდა დანის ღარში. ვერძი კი მართლა არ იყო ჩვეულებრივი ცხვარი, ის უშაღ სიკვდილს შეურიგდებოდა, ვიდრე ჩვეულებრივობას, თუმცა მხოლოდ სიკვდილს შეეძლო, ხელის ერთი დაკვრით მოესპო ის უპირატესობა, რაც სიცოცხლეში მოეპოვებინა და რითაც სამუდამოდ გამოთიშვოდა ხუჭუჭა და პეტელა მოდგმას, რომელსაც მხოლოდ რძის, ხორციისა და მატყლის მიცემა შეუძლია ადამიანისთვის. მან კი უფრო მეტი გაიღო, მან ადამიანის ჩანაფიქრის განხორციელებაში მიიღო მონაწილეობა და თუმცა ბოლომდე ვერ გაეგო, რა იყო ამ ჩანაფიქრის არსი, მაინც ყოველთვის სიამაყით გრძნობდა დიდსა და არაპირუტყვეულ საქმეში რომ იყო გარეული. რაკი გადმოხვეწეს, ეტყობა, საჭიროც იყო მისი აქ ყოფნა, ვილაცას, ვილაცას კი არა, ადამიანს სჭირდებოდა ასე და იმის ნაცვლად, რომ დაეკლა, ხორცი შეეჭამა, ტყავი კი ჩაეცვა, ზურგზე ბიჭი შეესვა და აიძულა ჩიტვიით გაფრენილიყო, სამუდამოდ მოშორებოდა სამშობლოს, დიახ, სამშობლოს, რადგან სადაც თვალს გაახელ, შენი სამშობლოც იქ არის, გინდა ცხვარი იყავი, გინდა ადამიანი. მაგ-

რამ, ეტყობა, აღარ ჰქონდებოდა იგი ადამიანებს, შესასრულებელი ვეცხვარელები და ახლა ჩვეულებრივი ცხვარეებით უპირებდნენ დაკვლას. „ჩვეულებრივი ცხვარეითო“ მაშინაც ეს გაიფიქრა ვერძმა, როცა ყასაბმა ყელში დანა გამოუსვა, გრძელპირიანი, თევზისფერი დანა, და გადახსნილი ხორხიდან შავმა სისხლმა იფეთქა. ეს ფიქრი სამუდამოდ ჩარჩა და ჩაიყინა მის მკვდარ თავში, სისხლის გუბე რომ შემოსდგომოდა გარშემო, დაგრეხილი რქები იდაყუებით რომ ჩაეწყო შიგ და ღიად დარჩენილი, გადათეთრებული თვალებით საგნის გულგრილობით ირეკლავდა ყველაფერს, ღვინით აბარბაცებულ მექელეხეებსაც, ჩანავლებულ ცეცხლსაც და სპილენძის ქვაბსაც, რომელშიაც მისი ტანფეხი მოეხარშათ.

ფრიქეს სიკვდილს, თითქმის ზედიზედ რამდენიმე ისეთი უცნაური ამბავი მოჰყუა, აქამდე უშიშარი და უდარდელი ქალაქიც კი დააფიქრა და, ცოტა არ იყოს, დააფრთხო კიდევ. ქელეხზე აიეტმა უნებურად სამარილეს წაჰკრა ხელი და მთელი მარლი სუფრაზე მოაპირქვევა. ხალხი გაისუსა, ჯერ ჩხუბი რა იყო და ახლა აიეტთან! აიეტსაც სახეზე მიწის ფერმა გადაჰკრა, არ უნდა დამეკლევინებინა ვერძიო, ერთხელ კიდევ გაიფიქრა და ნაძალადევედ გაიღიმა; მერე მთელი მარლი პეშეში ჩაიხვეტა და პეშეიდან შეჭამა, ცხენივით. იმავე დღეს ქალაქის სხვადასხვა უბანში, როგორც მერე დაადგინეს, ერთსა და იმავე დროს, ნაგვის ქექვით გართული ღორები უცებ ერთმანეთს ისეთი გაშმაგებით დაერივნენ, სანამ მდღლარე არ გადაასხეს, ვერაფრით ვერ დააშოშმინეს. ცოტახნის მერე კი, ვითომც არაფერი მომხდარიყო, ღორები ისევ ღრუტუნით მიბრუნდნენ სანაგვეზე. კარგად არც კი ჰქონდათ დავიწყებული ღორების ეს უეცარი გაშმაგება, ახლა უცნაურმა სიზმარმა რომ ააფორიაქათ. სიზმარი ბედისა ენახა, მისი საკუთრება იყო, მაგრამ ველარ

დაეძალა და ღვინოს ვაჭარ-ბახას ორ-მოცსაფხურთან სარდაფში მოეყოლა; ასე რომ, ის სიზმარი, მაშინვე მთელმა ქალაქმა იცოდა, მთელი ქალაქის საკუთრებად ქცეულიყო და უკვე ისე ყვებოდნენ, თითქოს ყველას ერთდროულად დასიზმრებოდა. მისინებსაც კი გაუჭირდათ ამ სიზმრის ახსნა, მაგრამ დაინტერესდნენ, და დრო მოითხოვეს, ათასანიჭრი ჯაღო და თილისმა დაიხეავეს წინ და ბუბუბივით გაუშტერეს თვალი ამოუხსნელის პირმოკუმულ წყვიდადს. სიზმარი კი მართლაც უცნაური იყო: ვითომ მათ ქალაქში ორი მელოტი შემოვიდა, ძმებივით გავდნენ ერთმანეთს, ორივეს ცალი სახე უცინოდა, ცალი კი ჩამოსტიროდა; ვინც კი შემოხვდებოდათ, მოხუცი თუ ახალგაზრდა, ქალი თუ კაცი, ყველას ყურძნის მტევანს აჩეჩებდნენ, თუმცა არც გოდორი ეკიდათ ზურგზე და არც კალათა ეჭირათ ხელში. საითაც უნდა გაგებოდათ, ყველგან ყურძენს ჰამდნენ, ყველას ცალი სახე უცინოდა, ცალი კი ჩამოსტიროდა. ყურძენს მსხვილი, ცერისხელა მარცვალი ჰქონდა, მაგრამ უხორცო იყო და უგემურიც, ცრემლივით მწკლარტე გემო დაჰკრავდა. ხალხი კი მაინც ჰამდა. გაუთავდებოდათ თუ არა, ის მელოტი ძმები ახალ მტევანს გაუწვდიდნენ და ისე გადაიხარხარებდნენ, თითქოს ცა ჩამოიქცაო. „რას ნიშნავს, რა ოხრობააო“ — წრიალებდნენ ვანელები.

ამ საერთო დაბნეულობით ზღვაამაც ისარგებლა და კიდევ ერთი ნაბიჯით დაიხია უკან, ისე მოხერხებულად, რომ მისი ფხიზელი და ჯიუტი მეთვალყურე, კისერზე თოკის გორგალგადაცმული ბედიაც კი გააცურა. თუმცა არც ბედიას გაემტყუნებოდა, ჯერ ფრიქსეს სიკვდილმა და მერე სიზმარმა, ცოტა ხნით ისიც ამოავლო კალაპოტიდან, ხოლო როცა ზღვის ვერავგობა შეამჩნია, ისევ გვიან იყო, ისევ არ ღირდა განგაშის ატეხა და ბედიაც

იძულებული გახდა, თოკი დაეკრძალებინა.

ყველაფერი კი ვერძის დაკვლივით დაიწყო. ფეხით დაკიდულ ვერძს ყასაბმა ტყავი რომ გააძრო, მკლავები მოსწყდა, მუხლიც შეაშველა, მაგრამ მაინც ვერ დაიმაგრა და თვითონაც ქვეშ მოჰყვა ჩამოშვავებულ ტყავს. „მიშველეთ, გავიჰყლიტეთ“ — აყვირდა ბოლოკივით გაწითლებული ყასაბი. ვერძის ტყავი მართლაც ოქროს ზოდვივით დამძიმებულიყო. ოცმა კაცმა ძლივს აუწია პირი, ყასაბს ჩაჩეჩქვილი ფეხები რომ გამოეთრია. „იქნებ არ უნდა დამეკვლევი ნებინაო“ — პირველად მაშინ გაიფიქრა აიეტმა. უნებურად ყველამ უკან დაიხია, თითქოს მიწაზე დაფენილ ტყავს თილისმა ჰქონდა. დაბნეულნი მეფეს მიაჩერდნენ. აიეტმა გაიცინა, უფრო ხალხის დასამშვიდებლად, და თქვა: ახლა ხომ მაინც დარწმუნდით, ჩვეულებრივი ცხვარი რომ არ იყო. მერე ჩაფიქრდა, შუბლშეკმუნული იდგა და ცას უყურებდა, თითქოს ფრიქსეს აჩრდილს უთვალთვალბსო. ცოტა ხნის მერე ისევ გაუბადრა სახე ნაძალადევმა ღიმოლმა და გააგრძელა: ეს ფრიქსეს საჩუქარია, ჩვენც უნდა მივიღოთ და მოუფაროთ, მკედრის გაწბილება არ შეიძლებაო. ტყავი ციმციმ შეიტანეს სასახლეში. აიეტის დარბაზი უარესად განახიხდა. აიეტმა ტახტის უკან კედელში განჯინა გამოაჭრევინა და ტყავი შიგ დაჰკიდა. განჯინას კარი შეაბეს, კარს ფარდავი ჩამოაფარეს და ისევ მიადგეს ტახტი. „დამშვიდებული ბრძანდებოდე, სიძვე ბატონო, შენს საჩუქარს ბეწვიც არ ჩამოვარდებოა“ — თქვა აიეტმა და ტახტზე დაბრძანდა.

ვანმა ძველებური იერი დაიბრუნა, საქმემ და ჩვეულებამ ყველას გაახსენა თავი. ისევ ძველებურად ახშიანდნენ სახელოსნოები; ნავსადგურიც ძველებურად ფუსფუსებდა, მოდიოდნენ და მიდიოდნენ, იცლებოვნენ და იტ-

ვირთებოდნენ ხომალდები; ქუჩები და მოედნები უზრუნველად მოსიერ-ნე გოგო-ბიჭებს აევსო; „რა ნახეთ რა გაიგეთო“ — ეკითხებოდნენ შინ მობრუნებულებს უფროსები, ისინი კი მხრებს იჩეჩავდნენ და პასუხობდნენ, არც არაფერი გვინახავს, არც არაფერი გაგვიგია, ჯერ ავიარეთ, მერე ჩამოვიარეთო. და მართლაც, როცა უფიქრდებოდნენ, თვითონაც უკვირდათ, ყველაფერი უკვე ათასჯერ ჰქონდათ ნანახიც, ნათქვამიცა და მოსმენილიც.

მაგრამ მთლად ისე არ იყო, როგორც ერთი შეხედვითა ჩანდა. მართალია, ნელა, შეუმჩნევლად, მაგრამ მაინც იცვლებოდა ყველაფერი: ადამიანიცა და ქალაქიც, თავისთვის რომ აუშენებია ადამიანს, გარე სამყაროსგან თავის დასაცავად, ნადირის შიში რომ აღარ ჰქონოდა, აღარ ეძიებოდა შიშისა და სიცივისაგან გამოქცეულის ნესტსა და წყვდიადში და მშვიდად ეცხოვრა, გამრავლებულიყო და ასევე მშვიდად დაეთმო ადგილი ნაშეირისათვის. ქალაქის კედლებში გავლილი დრო კვალს მაინც ტოვებდა. ბათქაში იტყვიებოდა, იზარებოდა და ცვიოდა; ეტლის ბორბლებს ქვაფენილი დაეღარა; მზესა და წვიმებს კრამიტი გადაეხუნებინა; ხეები მალღებოდნენ, მსხვილდებოდნენ და გამომშრალი, გამოფიტული კანი ტანზე ასკდებოდათ; ხმარებისგან ცვდებოდა, ილეოდა, ფერს იცვლიდა ავეჯიცა და ქურქუელიც, მაგრამ ადამიანი ვერ ამჩნევდა, რადგან ყველაფერი მის თვალწინ ზდებოდა, თვითონ იყო ამ ვარდაქმნების მონაწილე. ვერც საკუთარ არსებაში მომხდარ ცვლილებებს ამჩნევდა იგი, რადგან დღეს უფრო მეტი იცოდა, ვიდრე გუშინ, წინაპრის ცოდნისთვის თავისიცი მიემატებინა. ცოდნას კი სიფხიზლე წაერთმია, რაც ასე ჭირდებოდა მის წინაპარს, გამოქცეულში დაყურსული, გულის ფანცქალით რომ ითვისებდა გარე სამყაროს

იღუმალ ხმებს. ადამიანს ახლა შიშის გრძნობაც დაკარგვოდა, უფრო სწორედ შიშის მიჩქმალვის უნარი ვასენონოდა, რადგან უკვე დარწმუნებულიყო სიკვდილის გარდუვალობაში; დარწმუნებულიყო, ეს ქვეყანა სიკვდილსიციოცხლის მკაცრად დაცული მონაცვლეობა რომ იყო და მეტი არაფერი: ერთი მეორეს აჩენდა, ერთს მეორე ამოჰყავდა დედაბუნების დაუმრეტელ წილიდან. თვითონაც სიკვდილსიციოცხლის მონაცვლეობის ამ მარადიულ წრეში მოხვედრილიყო და ერთი საზრუნავილა ჰქონდა: არ ამოვარდნილიყო იქიდან. დროისა და ბუნების მარადიულ, განუწყვეტელ ცვალებადობას ერთფეროვნების ნიღაბი აეფარებინა პირზე, ბოლომდე შეუმჩნეველი რომ დარჩენილიყო და მშვიდად ეკეთებინა თავისი საქმე. ცხოვრება გამოცანა იყო და გამოცანად დარჩებოდა, რადგან ამ გამოცანის მთელი სირთულეცა და სიმარტივეც იმაში მდგომარეობდა, რომ რაც ქვეყანაზე ზდებოდა, თითქოს ადამიანის გამო, ადამიანის მეშვეობით, ადამიანის გულისთვის, მაგრამ მაინც უიმისოდ ზდებოდა. სამაგიეროდ, საითაც არ უნდა გაეხედა, ღმერთი შემოხედავდა. იმდენი და იმდენნაირი ღვთაება დაეხვევებინა გარშემო, ხისგან გამოჩორკნილი, თიხისაგან გამოქერწილი, სპილენძისა თუ ოქროსაგან ჩამოსხმული, რომ მართლა შეეძლო აღარ ემტვრიათაფი მარადიული გამოცანის ამოსახსნელად. ღვთაებები მშობლიურად მკაცრნი და ლმობიერნი იყვნენ და უკეთ იცოდნენ, რისთვის დაესაჯათ, ანდა რისგან დაეცვათ იგი. ისიც იმ მოყვარულ შვილს გავდა, მშობლები უფრო ადრე რომ დახოცვოდა, ვიდრე მათი ამაგის გადახდას მოასწრებდა და ახლა მთელი მისი ფიქრი და საზრუნავი მათი სამუდამო განსასვენებლის მოვლა-პატრონობა იყო. ის მართლაც თავზე ევლებოდა მარადიული დუმილითა და სიბრძნით დაძაბულ სახეებს,

მარადიული ღედობით გათქვირულ ქუძუებსა და მარადიული მამაკაცობის, სტაქიათა დამორგუნავი ძალით დაკუნთულ მკლავებსა და ბარძაყებს. აღმოიანი მათთვის ცალკე ასუქებდა ფრინველსა და საქონელს, მზითა და შრომით გავითქული, პურის შშრალი ხიწვით კანდაშაშრული, პირველ ძნას მათ სახელზე ღვამდა და პირველი ჩხაც მათთვის გამოაქონდა ვენახიდან. ის ყველა ღვთაებას ერთნაირად სცემდა პატივს და განზე გადგებოდა ხოლმე, როცა ისევე მისი გულისთვის, მაგრამ ისევე უიშისოდ, ღვთაებები ერთმანეთს სპობდნენ ან ამრავლებდნენ, აღარბებდნენ ან ამდიდრებდნენ, ასუსტებდნენ ან აძლიერებდნენ; მისი თაყვანისცემა, მორჩილება და სამახურცი მარადიული იყო, შეურყვევლი, გაუნღებელი, განურჩეველი, რადგან სინამდვილეში ძველიცა და ახალიც, დამარცხებულიცა და გამარჯვებულიც, ერთი და იგივე ღვთაება იყო, ოღონდ ოღნავ ფერშეცვლილი, ვაძლიერებული, ვაზრდილი, ვალამაზებული და დაბრძენებული.

იმ დღეებში კიდევ ერთი უჩვეულო სიზმარი დაიბადა ვანში და თუ ზედიას სიზმარივით ისიც ყველას საკუთრება არ გამხდარა, მხოლოდ იმიტომ, რომ მისმა პატრონმა ვერ გახედა ამ სიზმრის მოყოლა. სიზმრის პატრონი კი აიეტის უმცროსი ქალიშვილი ვახლდათ. სასახლეში და საერთოდ ვანში მომხდარმა ამბებმა მედეაც შეაერთო და დააფიქრა. მართალია, მედეას თავისი განსაკუთრებული ქვეყანა ჰქონდა და იმ ქვეყნისა, სადაც ეს ამბები ხდებოდა, ბევრი არაფერი გაეგებოდა. მაგრამ რაც დრო გადიოდა, მით უფრო შესამჩნევი, მით უფრო ხმაურიანი და საინტერესო ხდებოდა იგი. როგორც მოზენიმე სახლის უცებ გამოღებულ კარებიდან, გამოიჭრებოდა ხოლმე იქიდან ქარისას უდარდელი კისკისი და ერთი წამით ააფორიაქებდა ყველაფერს, რაც კარს აქვთ დარჩენილი-

ყო. მედეაც კარს აქვთ იღგა, მასაც უცნაურად შეაერთობდა ხოლმე დის კისკისი, სისხლის გემოს რომ უჩვენდა პირში და მისთვის უცხო, თითქოს არარსებული ყვავილების სურნელი ასდიოდა. არასოდეს არ დაბადებია მედეას იმ კარში შესვლისა თუ შეხედვის სურვილი; რცხვენოდა და იმიტომ, ეგონა ყველანი სიცილს დააყრიდნენ, ამას აქ რა უნდაო. მედეას იმისაც რცხვენოდა, საკუთარი დის ნალაპარაკებს რომ ვერ ხედებოდა და გულს უხსნიდა, მას კი შიგ ჩახედვარ შეეძლო. სამაგიეროდ, ქარისამ საკუთარი გული აპოვინა მედეას. მას მერე მედეას მოსვენება დაეკარგა, გულის უნებართვოდ ნაბიჯს ველარ გადაადგამდა, სიტყვას ველარ იტყოდა; თუ რამეს არ მოუწონებდა ისეთ დღეს დააყრიდა, მამიდა ყამარი მოგონილი იყო, ბალიშში თავჩარგულს დილამდე შწარედ აქვითინებდა ხოლმე. „აბა, ერთი შენს დაიკოსაც ჰკითხე. ეტირება თუ არაო“ — არ ასვენებდა გული და მედეამაც აღარ იცოდა, რა ეღონა, სად დამალვოდა ამ მართლაც დაუნდობელ არსებას. „რატომ არ უნდა ეტირებოდეს, ქმარი მოუყვდო“ — ჩასაბზოდა ბალიშს მედეა, მაგრამ გული სხვანაირად ფიქრობდა, სხვანაირად ირჯებოდა; რადგან დამალული იყო, ყველაფრის უფლებას აძლევდა თავს.

მედეას რწმენით ფრიქსე ქარისას ღვთაება იყო. ქარისას კერპი, რომელიც ერთმანეთზე უკეთესი ვაყვებით ანაუჭრებდა თავის ერთგულსა და შშვენიერ მხვევალს. მაგრამ მედეა იმასაც გრძნობდა, განსაკუთრებით ბოლო დროს, განსაკუთრებით ქარისასთან უკანასკნელი საუბრის შემდეგ, რომ რაღაც მომხდარიყო, რაღაცას დაერღვია ის სავალდებულო თანხმობა, რაც ღვთაებასა და მხვევალს შორის უნდა არსებებულიყო. ღვთაებები რომ მიზეზიანები იყვნენ, ესეც კარგად იცოდა მედეამ, მაგრამ მხვევალი რის მხვევალი

იქნებოდა, თუ ღვთაების მიზეზიანობა მოთმინებიდან გამოიყვანდა. მოვალეობას დაეიწყებდა. რამდენჯერ შეუკუმხნია შუბლი მედვას ღვთაებას, რამდენჯერ დამალვია ღრუბლებში, მაგრამ მას არც ლოცვა შეუწყვეტია და არც სამსახური. მართალია ქარისას ღვთაება სხვა იყო და მედვასი სხვა, მაგრამ მაინც გავდნენ ერთმანეთს, თუნდაც იმით, რომ ორივეს მხვეალი სკირდებოდა. მართალია ფრიქსე მოკვდა, მისმა მოულოდნელმა სიკვდილმა სხვებზე ნაკლებად როდი დაამწუხრა მედვა, მაგრამ მედვასთვის ეს მაინც ღვთაების სიკვდილი იყო, იმედის მომცემი. ვანა ღვთაებები არ კვდებოდნენ? მაგრამ ღვთაებები იმიტომ იყვნენ, მკვდრებით აღდგომაც რომ შეეძლოთ, ხელშეორედ დაბადება, რათა უფრო ძლიერნი და მშვენიერნი დაბრუნებოდნენ ქვეყანას. გული კი ცქმუტავდა, ფრთხილებდა, როგორც ნაყოფი დედის მუცელში, ყრუ და მთრთოლვარე ბიძგებით თავს რომ ახსენებს ქვეყანას: იქნებ მეყოფა. იქნება დროა ჩემი გამოჩენისათ. მედვასაც ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს გული უჩანდა, თითქოს ხელებს თუ მოიშორებდა მკერდიდან, ყველანი დაუნახავდნენ. ქარისას თმებში ჩაწულელი ყვავილივით დიდსა და ალოსფერ გულს. გული კი მართლა ისე იცეოდა, თითქოს ეპატარავებოდა, ეხოთირებოდა ქალწულის სუსტი და სიფრიფანა სხეული: ან მართლა დაღწევდა თავს მისი ტყვეობიდან და ნაპირზე ამოგდებული თევზივით სასაცილო ბტუნვა-ბტუნვით დაღვედა სულს, ან მასაც აიყოლიებდა და გაიტაცებდა ნამდვილი ცხოვრების ღრიალში, მტვერსა და ტალახში, ქარის საწინააღმდეგოდ, როგორც ბირკააკრული, მკერდგაქაფული საღოდღე ცხენი ზედდამკვდარ მხედარს.

რას არ იგონებდა გული, მედვა რომ უარესად დაეფრთხო და დაეზნია, ეგრძნობინებინა, რამდენად ძლიერ-

რი, შორსმკვრეტელი და ყველაფრის მცოდნე იყო თვითონ, ვიდრე მისი მტერთველი: „იცოდე, ძაღლებს შევამტყინებ შენს თავს“ — ემუქრებოდა გამწვარებული მედვა, ის კი, სიბნელეში საიმედოდ შეყუჟული, ერთსა და იმავეს იმეორებდა და უარესად ამწვარებდა მტკიენეული. ძირფესვიანად შემარყვეველი გარდაქმნებით ისედაც აფორიაქებულ გოგოს. ერთი კითხვ მაინც შენს დაიკოს, ქმარი მოუყვდა თუ მოკლა, მოუყვდა თუ მოკლა, მოუყვდა თუ მოკლა“ — ცეცხლზე გამთბარი დოლივით გუგუნებდა გული.

რა თქმა უნდა, გული აჭარბებდა, ფრიქსე არც შხამით იყო მკვდარი და არც ხანჯლით, უბრალოდ სიკვდილს მოეკლა, თავისთვის გამოერჩია, მაგრამ მედვა მაინც შეიპარა იმ დარბაზში, სადაც ფრიქსეს ცხედარს ლამაზობით ასვენებდნენ ხოლმე. „დარწმუნდი? მოისვენე?“ ჩაძახებდა მედვა გულს, მაგრამ გული მაინც არ იშლიდა თავისას, მაინც ირწმუნებოდა, რომ კაცის მოსაკლავად აუცილებელი არ იყო. შხამი და ხანჯალი. მედვა კი მხოლოდ იმაში რწმუნდებოდა, თუ რა სახიფათო, დაუნდობელი და ძნელად შესაჩვევი იყო ქვეყანა, მისი უფროსი დის ქვეყანა, საითაც დღითი დღე მეტი მონდომებითა და სიჯიუტით ეჭაჩებოდა გული. ქარისას ქვეყანა უფრო სახიფათოც იყო და უფრო საინტერესოც, ყოველ წუთას რაღაც ხდებოდა იქ, ყოველ წუთას რაღაც შენდებოდა, ანდა ინგრეოდა, გრუხუნით ენარცხებოდა მიწაზე, გამომწვევად გაამაყებული გარდუვალი დაღუპვის შეგრძნებით და იმითაც რომ ერთი წუთით მაინც შეეძლო გაეხვია ყველაფერი საკუთარ მტვერში.

მედვა ჯერ ისევ ძველებურად ცხოვრობდა. ყოველ დღით შედგებოდა ხოლმე ჯორებშებმულ ეტლზე, მარჯვენაში სადავეს დაიჭერდა, მარცხენაში მათრახს და თორმეტი მხველის თანზლებით დარიაჩანგის ბაღისკენ

გასწევდა, მაგრამ იქაც, თავისი დიდებული ღვთაების ტაძარშიც, ვეღარ იფიქრებდა იმ ვნებიან, აღვზნებულსა და მოურიდებელ ხმებს, ახლა უფრო თავისუფლად რომ წვდებოდნენ, ტლანქად აჯანჯლარებდნენ, თითქოს გამოღვიძებას უპირებდნენ, თავიანთ ბუნაგში რომ შეეთრიათ, რათა კიდევ უფრო გაძლიერებულიყვნენ, გამრავლებულიყვნენ. გული იყო ყველაფერში დამნაშავე, გული აღარ ასვენებდა და ხან მუდარით, ხან კი ცრემლითა და ბუზღუნით ეწეოდა იქითკენ, როგორც კალთაზე ჩაბლაუჭებული ბავშვი ექაჩება ხოლმე შინისკენ დედას, მეზობელს რომ გასჩერებია სალაპარაკოდ. „შენ თამაშობ, ისინი კი ცხოვრობენ“ — ოხრავდა გული და, რაც არ უნდა მოეყრებინა, რაც არ უნდა დაეხუჭა თვალი მედეას, მაინც ყველაფერი შეცვლილი ეჩვენებოდა ირგვლივ, თითქოს მის არსებაში ჩასახლებული მეორე უჩინარი არსების გაუწყვეტელ ბავშვებზე ქვეყანას თანდათან ეზარებოდა ნამდვილი სახის დასამალავად აფარებული თიხის ნიღაბი. მედეას ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს აღრე უფრო დიდი იყო ეს ბალიცა და ტაძარიც. ან ისინი დაპატარავებულიყვნენ თვალსა და ხელს შუა, ან თვითონ გაზრდილიყო, იმდენად გაზრდილიყო, რომ ეჩოთიერებოდა კიდევ სივრცე, სადაც აქამდე შეუმჩნევლად ჩაქარგულიყო, როგორც მისი მხეცლების სიმღერიდან გადმოპარული ყვირთი და გაფუჭული წიწილა. „დაბნეულ ფეტვის მარცვალსაა ვინ მოჰკრეფს წიწილის მტეი“ — უნებურად წაიღიღინა მედეამ და სევდიანად გაეღიმა, წიწილისა არ იყოს, მასაც ძნელი საქმე გასჩენოდა: თავიდან უნდა შეჭვავებოდა აქაურობას, სანამ ის ქვეყანა, ამჟერად ფრიქსეს სიკვდილს რომ აფორიაქებინა, თანდათან ჩაწყნარდებოდა, დამშვიდდებოდა და მედეასაც გაანებებდა თავს, რადგან მედეას თავისი ქვეყანა

ჰქონდა, მამიდა ყამარის დანატოვარი, მამიდა ყამარის ცოდნის აგურით ნაშენი და მამიდა ყამარის მოთმინებით კირით შეღესილი. მაგრამ მამიდა ყამარის ცოდნაცა და მოთმინებაც, ეტყობა, სამი კედლის ამოსაშენებლად ეყო მხოლოდ რადგან აქაც, დარიაჩანგის ბაღშიც უკვე თავისუფლად დანავარდობდნენ ქარისას ქვეყნიდან მოფრენილი ქარები. არა, ისინი უფრო აღრე შემოფრენილიყვნენ აქ, ვიდრე მედეა შეამჩნევდა, ვიდრე ყურადღებას მიაქცევდა. დიდი ხნის წინათ მათ მიერ მოზნეული თესლი უკვე გაფუჭებულიყო და მზის ქვეშ ვერაგულად გატრუნული, უხვად აფრქვევდა მათრობელა მტვერსა და ბუსუსებს, და თორმეტ ტიტლიკანა გოგოს კვიცებივით დააჭირითებდა, უმიზეზოდ ასეველიანებდა, ასევე უმიზეზოდ ახარებდა და მათ საქციელს, საუბარსა თუ სიმღერას თამაშის ელფერში ხვევდა, როგორც ყოველგვარ ბავშვურ საიდუმლოს. ასე გაგრძელდებოდა მანამდე, სანამ დრო ამ გოგოებს თავლაში არ შელაღავდა, იმ ქვეყანაში, სადაც თამაშობას ცხოვრება ერქვა, ოცნებას კი სინამდვილე. ეს სურნელოვანი ბალიცა და მზით გადათეთრებული ნაპირიც თავლაში სანატრელი გაუზდებოდათ, მაგრამ ასეთები ველარასოდეს დაბრუნდებოდნენ უკან, არც ბალი და ნაპირი დახედებოდათ ასეთი, თანდათან გაუფერულდებოდა, უარესად დაპატარავდებოდა და დაშორდებოდა კიდევ, რადგან დღითი დღე დაუმოკლებდათ აღვირს ქმრის ბუზღუნის და შეილების ღნავილი. ამ პატარა, ვაშლის ფოთლებით დამრდილულ ქვეყნიდან გამოსვლა შეუძლებოდა მხოლოდ იმ დიდ ქვეყანაში კი — შესვლა. ისინიც აუცილებლად გამოვიდოდნენ ერთიდან, რათა მეორეში შესულიყვნენ. გული მართალი იყო, მაგრამ ეს სიმართლე ჯერ კიდევ აფრთხობდა და აღიზიანებდა მედეას, თუმცა უკვე თვითონაც გრძნობდა,

რომ არც მას ეყოფოდა ცოდნა და მოთმინება იმ მეოთხე კედლის ამოსაშენებლად, მამიდა ყამარს რომ ღარჩენოდა, თუ დაეტოვებინა ამოუშენებელი. უმალ დანარჩენებსაც მოანგრევდა, დაუფიქრებლად, დაუნანებლად, როგორც ჩხირების ხუხულას ბავშვი, რომელსაც ვაღია სადილად ეძახდა.

ღამეულ ფატის მარცხსაა
რა მოკრეფს წიწილიის მტრ...

უნამოდ მღეროდა მედეა და ვერ გაეგო, რა ხდებოდა მის თავს, გაურკვეველი, სულის გამაწვრილებელი მოლოდინი გასჩენოდა და უარესად იტანჯებოდა, ვერაფრით რომ ვერ გაერკვია, რისი მოლოდინი უნდა ჰქონოდა. სიზმარი რომ ნახა, ცოტა გულზე მოეშვა, ეტყობა, ამის მოლოდინში ვიყავიო. მაგრამ ახლა სიზმრის სითამამემ და შიშის მომგვრელმა ნეტარებამ აურია გზაკვალი. თითქოს შიზმარსაც არეოდა გზაკვალი, დები შეშლოდა და ქარისას ნაცვლად მედეას მოსდგომოდა, რადგან მედეას აზრით ქარისას უფრო ეკუთვნოდა იგი. ამ სიზმრის გმირი მკვდრეთით აღმდგარ ღვთაებას გავდა, ქვესკნელიდან დაბრუნებული, ღვთაებრივი სიმშვიდითა და სიმტკიცით რომ მოაბიჯებს ქვეყანაზე, დროებით დაკარგულის დასაბრუნებლად.

სიზმრის ხილვის შემდეგ მედეა მთელი ღამე ფრიქსზე ფიქრობდა. მისი სიზმრის გმირი რაღაცით მართლა გავდა ფრიქსეს, მაგრამ უფრო ღამაში, უფრო თამამი და უფრო ღონიერიც ჩანდა. თუმცა, არც ეს იყო საკვირველი, სიკვდილი ხომ ღვთაებაში უარესად აღვივებს სიციცხლეს, როგორც ქარი ცეცხლს. მაგრამ თუ ის შართლა ფრიქსე იყო, სიკვდილით გარდაქმნილი და გამშვენიერებული, რატომ გამოეცხადა მედეას და არა ქარისას, რაც უფრო ბუნებრივი იქ-

ნებოდა. ან იქნებ მედეაც ვარდიქმნა და ქარისას სახე მიიღო? რამდენჯერ უნატრია, რამდენჯერ წარმოუდგენია თავი ქარისასავით ღამაში და რამდენჯერ გადასტრიალებია გული, როცა ქარისას მტერის ნამცეცი ანდა ნავლი ჩავარდნია თვალში და ერთი ამბავი აუტეხია, ვაიმე დავბრმავდი, ვერაფერს ვეღარ ვხედავო. მედეას ცივი ოფლი დაასხამდა ხოლმე თვალდათხრილი ქარისას წარმოდგენაზე და მართლა დამბლადაკემულივით ელოდებოდა, როდის მოიშორებდა ქარისა თვალისაგან ხელს. მერე კი ბედნიერებისგან გაიბადრებოდა და აღტაცებული შესცქეროდა დას. ნატყენი თვალი ოდნავ რომ დასწითლებოდა და გრძელს დასველ წამწამებს ისე სწრაფად ახამხამებდა, თითქოს შავი პეპელა ყვავილზე თავს იმაგრებდა.

ან იქნებ ქარისამ მიითვისა უმცროსი დის სინორჩე და სიქალწულე, რათა მკვდრეთით აღმდგარსა და გაკბიბუკებულ ქმარს თვითონაც უმანკო და ხელუხლებელი დახვედროდა? ამგვარი ფიქრებით თავატყივებულს, დაბნეულსა და დარცხვენულ მედეას შინიდან გამოსვლა ესიკვდილებოდა, შინ მობრუნებულს კი ფეხები უკან რჩებოდა, თითქოს ვინმე დატუქსაედა ანდა დასცინებდა. კაბა ისე აწუნებდა, თითქოს კაბიანად ებანავა და ტანზევე შეშრობოდა. თავისუფლად მხოლოდ დისშვილებთან გრძნობდა თავს და ერთი სული ჰქონდა, როდის ნახავდა, როდის ჩაუჯდებოდა შუაში ამ ოთხ თამაშსა და ღონიერ ბიჭს. მათი უხეში მოძრაობები და ხმაბალი, მოურიდებელი ლაპარაკი მალამოსავით ეცხებოდა მედეას აფორიაქებულ ბუნებას. ამ ბიჭებში იყო ის ძალა, რომელიც თვითონ არ ჰქონდა, მაგრამ მოაჯირით ჰირდებოდა, ბავშვობის უკანასკნელ საფეხურზე შემდგარსა და სიმალლისა და სიახლის შეგრძნებით თავბრუდახვეულს. ფრიქსეს სიკვდილის შემდეგ ბიჭებმაც მოუხშირეს

დეიდა-დასთან სიარულს. „დეიდას“ ხუმრობით ეძახდნენ და მედეასაც გულიანად ეცინებოდა, იმდენად უცნაურად მიაჩნდა თავის ტოლა ბიჭების დეიდობა. უაზრო და გაუთავებელ საუბრებში ისე დაათენდებოდა ხოლმე, თვითონვე უკვირდათ და უზაროდ ატყუებდნენ საწოლებში ძიძა-გაღიები. ისინიც გრძობდნენ, რომ გაზრდილიყვნენ, ხოლო ამის შეგრძნება ათამამებდათ და უფრო მეტის უფლებას აძლევდნენ თავს, ვიდრე უნდოდათ ანდა ჰქირდებოდათ, რადგან ყველაფერი მეტი უნდოდათ, თანაც ერთბაშად.

ხანდახან ქარისა მოუტაკუნებდათ ხოლმე, რა გაქვთ ამდენი სალაბარაკოო. შემოსვლით კი არ შემოვიდოდა, თითქოს ისიც გრძობდა, შვილები რომ გაზრდილიყვნენ და ადგილიც აღარ დარჩენილიყო მისთვის. ამასვე ადასტურებდა მისი დაღლილი და მავედრებელი ხმაც. ქარისა ადრე ერთს დასსუქავდა, ოთხივეს კინწისკვრით გაირეკავდა წინ და ვერცერთი ვერ გაუბედავდა სიტყვის შებრუნებას. ახლა კი გაიცინებდნენ ხოლმე დედის ხმის გაგონებაზე და გასძახებდნენ, გვაცალე დედილო, რა დროს ძილია, ბავშვები ხომ არა ვართო; ზღაპრებია აღარ უნდოდათ, რადგან ჯერ ისევ ბავშვები იყვნენ.

„იმ გოგრის თესლი თუ არ ვქამე, ისე ცხოვრებას რა ფასი აქვსო“ — იტყოდა არგუსი და ოთხივენი ისე მადიანად აწყლავდნენ პირებს, თითქოს მოხალული და მარილმომყარი გოგრის თესლი კალთაში ეყარათ. „ჩვენი გოგრა უთესლოა?“ — უკვირდა მედეას და აღფრთოვანებული შესცქეროდა ძმების აქოჩრილ თავებს, სადაც მისთვის გაუგებარი ფიქრები ბუღობდნენ. ძმებიც გრძობდნენ მედეას აღფრთოვანებულ მზერას და ოთხივეს უარესად ეუფლებოდა თავის გამოჩენისა და ბაჭი-ბუჭობის ეინი ამ ერთადერთი ქალის წინაშე, რო-

მელიც დადაც ეკუთვნოდათ და დეიდადაც. „ვინ იცის, მამაჩვენის კთხვებს ვინ ოხერი ანიავებს. ჯერ ჩაგვდეთა“ — იმუქრებოდნენ ფრიქსეს ვაყები და თან პაპის ჯიბრზედაც ლაპარაკობდნენ ასე, რადგან გულის სიღრმეში ოთხივენი ნაწყენები იყვნენ აიეტზე, მიცვალებულთა ქალაში ყველას გასაგონად რომ განაცხადა: მორჩა და გათავდა, ყველა თავის ადგილას დაეტიოსო. ფრიქსეს გვამი უკვე ხეზე ქანაობდა, მისი ვაყები კი მჭილით იწმენდნენ მდუღარე ცრემლს და უკვე გაქცევაზე ფიქრობდნენ. არა, გაქცევაზე მერე დაიწყეს ფიქრი, როცა აიეტმა თქვა: მორჩა და გათავდა, ყველა თავის ადგილზე დაეტიოსო. „მინც წაველნო“ — გაიფიქრა აფრასიონმა და თვითონვე შეეშინდა, ხმაშალა არ წამოსცდენოდა ის, რაც მხოლოდ მან იცოდა. მართალია, ფრიქსეს ვაყებიც იმ წუთას გაქცევაზე ფიქრობდნენ, მაგრამ ეს უფრო დამუქრება იყო, ვიდრე გადაწყვეტილება. რაც ფრიქსე მოკვდა, აფრასიონს თავი არ აუწვევია მაღლა, თითქოს თვითონ იყო დამნაშავე ფრიქსეს სიკვდილში, თითქოს ის იყო დის დაქვრებისა და დისშვილების დაობლების მიზეზი. არც მთლად უსაფუძვლოდ გასჩენოდა აფრასიონს ამგვარი გრძობა, ყველაზე ადრე ხომ მან იგრძნო ფრიქსეს სიკვდილი და მისთვის მაშინაც მკვდარი იყო ფრიქსე, როცა თვალში გამოიხედა და საწოლიდან წამოდგა, მაშინაც, როცა წელამდე შიშველი მიწას თბრიდა. სიკვდილი ჯერ აფრასიონის გონებაში ჩასახლდა და აქედან სტაცა ხელი ფრიქსეს. მართალია, აფრასიონი ვერაფერს გახდებოდა, ვერაფრით გადაუკეტავდა გზას, მაგრამ წინასწარ რომ იცოდა მისი არსებობის შესახებ, ესეც დანაშაულად მიაჩნდა, სიკვდილმა ის თანამზრახველად გაიხადა, მესაიდუმლოდ, თუმცა აფრასიონმა საიდუმლო არ შეუხაზა, მაგრამ ამითაც დააშავა; დის-

შვილებს შეაჯავრა თავი. „გინდოდა და იმიტომ ფიქრობდი მამაჩვენის სიკედლიზნო“ — უთხრეს დისშვილებმა.

აფრასიონი კი ტყეში გაიპარებოდა ხოლმე და ბალახში პირჩაპხოზილი ტიროდა სევდიანად მომღიმარ ფრიქსეხაც. უდარდელად მოკისკისე ქარისასაც და მუხლებგადატყაულ, ოფლისაგან ქოჩორგადაგლესილ დისშვილებსაც, ერთმანეთის მიყოლებით რომ ხტებოდნენ ციხის ქედლიდან. მერე კი თავჩალუნული დადიოდა და ყველას არიდებდა ცრემლნარევი მიწით მოთხუპნულ სახეს. ფრიქსე მიდიოდა, მიიპარებოდა, როგორც გაბზარულ ქურქულიდან წყალი. აფრასიონი ისე შეზარა მისი შვილების უდარდელობამ, ვეღარ მოითმინა და უთხრა. — მამათქვენი მოკვდებო. ოთხივეს მიწის ფერი დაედო სახეზე, სიძულვილისაგან აწრიალებული თვალები ძლივს ააწყვიტეს. მართლაც ბავშვივით ასლუქუნებულ ბიძას, უხერხულად რომ იხოცავდა ცრემლს; შეტრილდნენ და წავიდნენ. აფრასიონს ცრემლი დაპალუპით ჩამოსდიოდა აკანკალებულ სახეზე, რადგან ფრიქსეც უყვარდა და მისი ვაჟებიც.

როცა აფრასიონმა მიცვალებულთა ქალაში გაიფიქრა „მაინც წაელნო“, არგუსმა დაბღვერილმა გამოხედა, თითქოს მიხვდა, რას ფიქრობდა ბიძამისი და აფრთხილებდა, ენას კბილი დააქირეო. მაგრამ აფრასიონი ისედაც არავის გაუმხელდა, რადგან უკვე ბევრჯერ გამოეცადა, რომ წინასწარ თქმას არავითარი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, მაინც ისე მოხდებოდა, როგორც უნდა მომხდარიყო, როგორც უკვე გადაეწყვიტათ ბედისწერის ქალღმერთებს. ამიტომაც გავდა აფრასიონის ცხოვრება სიზმარს, მან ყველაფერი იცოდა, გაკეთებით კი ვერაფერს აკეთებდა ისე, როგორც უნდოდა. ცოდნა თრგუნავდა, თითქოს თავს ამაღლიდა. არც სხვებს სიამოვნებდა წინას-

წარ შეტყობა იმისა, რაც მომავალში ელოდებოდათ, სასიხარულოდ თუ სამწუხარო. აფრასიონს უცერტადდერთი რამე ანუგეშებდა მხოლოდ, დიდი ხნის სიციცხლე არც მას ეწერა.

სწორედ იმ დღეს, როცა მედემ სიზმარი ნახა, აფრასიონმა, დაგვილსა და წყალმოკურებულ ეზოში მარტო რომ დასეირნობდა, ისე უცნაურად გაუღიმა ჯორებშებმულ ეტლზე შემდგარ დას, მედმა უნებურად შეკრთა. იმდენი სითბო, სიყვარული და სინანული გამოსქვიოდა აფრასიონის ღიმილიდან. მედემაც დაბნეულად გაუღიმა ძმას და რატომღაც ჯორებს მათრახი გადაუჭირა. განაწყენებული ჯორები თავების კანტურით გავიდნენ ალაყაფში. მედმა უკვე შზად იყო სიზმრისათვის, რომელიც ლამაზს, მაგრამ ძმამე გვირგვინად უნდა დაედგა მის შინაგან მღელვარებას, დაბნეულობასა და შეუტყნობლისაყენ უნებლიე ლტოლვას.

იმ დღესაც დიდხანს იკუუპალავეს ზღვაში გოგოებმა. მერე მედმა ცხელ სილაზე განმარტოებით მიწვა და ჩამავალ მზეს მიაჩერდა. შეეწითელი ღრუბლები ბოლქვა-ბოლქვა გროვდებოდნენ დასალიერზე. მედმა ისე მოეთენთა წყალსა და მზეს, განძრევაც ეზარებოდა, თუმცა იცოდა, წასვლის დრო რომ იყო. საღამოს ნიავე ზღვის ზედაპირს ათრთოლებდა და წეწავდა. თეთრი, პატარა ტალღები ფარეხიდან გამოდენილ ბატკნებივით უთავბოლოდ აწყდებოდნენ ერთმანეთს, სილა ნელა ცივდებოდა და მედმას ტანზე ეკალს აყრიდა, მაგრამ მაინც არ დგებოდა, თითქოს ნაბრძანები ჰქონდა, ასე წოლილიყო და დაეცადა. რისთვის უნდა დაეცადა, არ იცოდა, მაგრამ გრძნობდა რაღაც უნდა მომხდარიყო, რაღაც, რაც მის ბუნებას კიდევ აკრთობდა და კიდევ აინტერესებდა.

და აი, მართლაც გამართლდა მედმას მოლოდინი: ზღვიდან კაცი ამოვიდა. დობილების ხმა შორიდან ძლივსღა

ისმოდა. მედემ ჯერ მხოლოდ შეკლანდი გარჩია, რადგან ზღვიდან ამოსული კაცი ჩამავალ მხეს ზურგით აეფარა. ერთბაშად ჩამოხნულდა. მედემ უარესად შესცივდა და ვაკვირებული მიჩერდა მისკენ მომავალ მამაკაცს; არც წამოდგომა უცდია, არც კაბისკენ წაუღია ხელი, თითქოს ასე უნდა წოლილიყო და ასე ჩვენებოდა უცნობს, თამამად რომ მოაბიჯებდა მისკენ. მედმა გულად იწვა და ხელები გაეშალა. კაცი კი მოდიოდა. ფეხქვეშ ქვიშა ჩხრიალებდა, ბრინჯაოსფერი სხეული კონწასმულივით ბზინავდა, ზვირთივით მოძრავ თმას ოქროს თასმა აკავებდა. უცნობს ხელში სამკბილა ფიწალი ეჭირა, ისე მოდიოდა, თითქოს იცოდა, რომ უცდიდნენ და ისიც იცოდა, ვინ ელოდებოდა. პირდაპირ მედმასკენ მოდიოდა. მედემ თვალები დახუჭა და ისე გააქროლა, თითქოს უცებ შიშველ ტანზე ლღვის ხაოიანი ფოთოლი ჩამოუსვსო. როცა თვალი ისევ გაახილა, კაცი მის ფერხთით ჩამოქილიყო, ფიწალი ტარით სილაში ჩაესო და მისი სამი გამახული კბილი თანავარსკვლავედივით ბრწყინავდა. კაცმა ორივე ხელით მედმას ფეხი ფრთხილად ასწია, თითქოს წიწილა აიყვანა და ვარდისფერ ტერფზე აკოცა. მედმას მთელ სხეულზე თბილმა ტალღამ გადაუარა, თითქოს უცერად ზღვა ამოვარდა ნაპირზე. ამ ტალღამ იგი ერთიანად დაიმორჩილა, დაასუსტა და ნეტარების ღიმილით ბაგე გაუბო. კაცმა ახლა ცერა თითზე უკბინა, გახურებული ხელისგული მედმას ფეხს ბოლომდე ნელა ჩააყოლა და ბატკანივით ხუჭუჭა ბორცვზე დაადო. მედმას ეგონა, არასოდეს არ გათვდებოდა ეს უცნაური ნეტარება, თავისკენ რომ ეწეოდა, ისრუტავდა, აღზობდა და გადაყლაპავს უპირებდა. მედმაც, მხოლოდ და მხოლოდ უნებურად, ალაღბელზე ეჭიდებოდა ქვებს, რათა ამ მძლავრი მიზიდულობისგან თავი შეეკავებინა. მაგრამ

ქვები ფესვებიანად ამოდიოდა ფრსოებიდან და მასთან ერთად მიფრინავდა. მედემ ოდნავ გაუფრთხილდა თუთოებიდან სამი დიდი ვარსკვლავი დაინანა: წითელი, მწვანე და ლურჯი. ვარსკვლავებიც თავბრულამხვევად ტრიალებდნენ მედმას ზემოთ და ფერად წრებებს აჩენდნენ სივრცეში. ზღვაც უცნაურად ქმინავდა და მოიწევდა, თითქოს ყველაფერი, მთელი სამყარო, მედმას არსებაში შეღწევას ცდილობდა. და მედემ იგრძნო, როგორ გაიხსნა, როგორ შეიჭრა მის გატრუნულ ბუნებაში გამდნარი ვარსკვლავების ნაკადი, ცხელი და უსასრულო, შლეგი და თამამი. მედმას გაელვია. თორმეტივე გოგო თავზე დასდგომოდა და ისეთი სახეები ჰქონდათ, თითქოს მათთვის უცნობ ცხოველს ათვალეირებდნენ, ზღვას რომ შემთხვევით გამოერიყა ნაპირზე. მედემ რომ თვალი გაახილა, „გვიჩინაო“ — შესძახეს ერთბაშად და ისე გადაიკისკისეს, თითქოს უცებ ჩიტების გუნდი წამოშლილიყო. მზე უკვე სანახევროდ ჩასულიყო ზღვაში ველურა თაფლივით ძარღვიანი და აღიანფერი; ასეთივე ფერის ფართო ზოლს შუაზე გაუჭრა ზღვა. მზიდან ნაპირამდე მზე გოგოების შიშველ მხრებზეც ბრწყინავდა. მედმა ჯერ კიდევ ვერ გამოორკვეულიყო სიზმრიდან და ვერ გაეგო, რატომ დასცქეროდნენ გოგოები ასე. მერე ყველაფერი გაახსენდა და მაშინვე წამოდგა. დობილებს ზურგი შეაქცია და კაბა სწრაფად გადაიცვა, რადგან მთელ სხეულზე ისევ ცხადად იგრძნო მხურვალე ნაკოცნები. სამი ნაკოცნი, სამი ვარსკვლავივით დამჩნეოდა მკერდზე: წითელი, მწვანე და ლურჯი. მედემ თმა დაიწნა, ნაწნავი ბაგრივით დაიხვია თავზე და ძვლის ჩხირით დაიმაგრა. გოგოებიც მაშინვე კაბებს მისცივდნენ, სველი, დამძიმებული თმა მათაც ნაუცბათევად დაივრანეს თავებზე და ერთი წუთის მერე

ყველანი მზად იყვნენ წასასვლელად. მალე, ბატებივით დამწკრივებულნი. ტაძრისკენ მიმავალ ბილიკს მიყვე-
ბოდნენ. მათ ზურგს უკან ზღვა ოხ-
რავდა. წინ მედგა მიუძლოდათ: დაქა-
ლებული, დამფრთხალი და ბედნიერი,
სივრილისგან ვაცრეცილ სახეზე ღი-
მილი ვადაფენოდა, როგორც მოსაწი-
ვევი ბარათი იმ უცხო ქვეყნიდან, რო-
მელსაც აქამდე ქარისას ნალაპარაკე-
ვით იცნობდა მხოლოდ და რომელიც
ყოველთვის ამინებდა და აღიზიანებ-
და, როგორც მსახიობს სცენა, სანამ
ზედ დაადგამდა მღელვარებისაგან
აძიგძიგებულ ფეხს. მაგრამ მსახიობმა
ისიც იცოდა, შიშითა და მღელვარებაც
მოგონილი რომ იყო იმ ჭადოქრულ
ძალასთან. რომელიც სცენაზე დაეუფ-
ლებოდა და უნარს მისცემდა, გაეკე-
თებინა ის, რასაც უიმისოდ ვერასო-
დეს ვერ გაბედავდა.

ახლა მედეაც ამგვარ გრძნობას გა-
ნიცდიდა სწორედ და როგორც მსა-
ხიობი სცენისაკენ, აკანკალებული მუხ-
ლებითა და მომღიმიარი სახით, მიდიო-
და ცხოვრებისკენ, სადაც უკვე ელო-
დებოდნენ და ადგილიც მოეცალათ
მისთვის. მედეა დარწმუნებული იყო.
ქარისას რომ უნდოდა ასე, ქარისა
რომ ცდილობდა მის გადაბირებას, თა-
ვის ქვეყანაში შეტყუებას, რათა მედეა-
საც ეწვნია, რაც თვითონ უკვე განე-
ცადა და გადაეტანა. მედეამ ისიც იცო-
და, უბედური რომ იყო მისი უფროსი
და, მაგრამ ეს უბედურებაც მაცდური
და მიმზიდველი ჩანდა, როგორც სხვა
ყველაფერი, რაც ქარისასთან იყო და-
კავშირებული. „იყოს როგორც შენ
გინდა, — ფიქრობდა მედეა, — შენი
გულსთვის ესეც შემიძლია“. მედეა
იმ ბავშვივით დამთმობი და გულუბვი
გამხდარიყო უცებ, ყველაზე კარგი სა-
თამაშო თვითონ რომ ჩაუხუტებია გუ-
ლში. ეს „ყველაზე კარგი სათამაშო“
კი სიზმარი იყო. ამ სიზმარს თავცოცხა-
ლი არავის აჩვენებდა და, არც დაუთ-
მობდა, ის მისი იყო, მხოლოდ მისი და

თავს ბედნიერად გრძნობდა, ასეთი
სიზმარი რომ ჰქონდა. მარტო მთავარი
იყო, ცდუნება დაეძლია, თავი შეეკავე-
ბინა და არ მოეყოლა, თორემ მასაც ის
დღე დაადგებოდა, ერთ საწყალ ბიჭს
რომ დაადგა, დაადგა და ახიც იყო,
რადგან ველარ მოითმინა და დედი-
ნაცვალს უამბო თავისი სიზმარი. „დე-
დი, დედი, — გამოაჩავრა მედეამ გუ-
ნებაში იმ საწყალ ბიჭს, — აქეთ მზე
მეჭდა, იქით მთვარე, შეუჭურ-ვარსკე-
ლავი ხელბირს მამანინებდაო“. შეშურ-
დებოდა დედინაცვალს, აბა რა იქნე-
ბოდა, განა შეიძლება ასეთი სიზმრის
მოყოლა? მართალია, ბიჭმა არც დედი-
ნაცვალს დაუთმო თავისი სიზმარი და
არც ხელმწიფეს, მაგრამ საბოლოოდ,
თავის სიზმრიანად, ხაროში ამოყო თა-
ვი.

მარილის ქამის შემდეგ აიეტს გუნე-
ბა დაუმიძიდა. ასი კოკა წყალი დალია,
ასი კოკა ღვინო დააყოლა, მაგრამ არ
იქნა და არ ვადა მარილის ხორკლიანი
ლოდი. დანაღვლიანებული აიეტი ფიქ-
რებს მიეცა. ისევე ჩაეშვა უძირო ჰაში.
ჰამ ყოიანი დასცა. „რა გიზარიათო“ —
გაუყვირა აიეტს. „რაც შენ გადაარდებ-
სო“ — ამოსძახა ჰამ.

— ამოდით, თუ ბიჭები ხართ! — იყ-
ვირა სიბრაზისაგან გადაფითრებულმა
აიეტმა.

აიეტი ისე გაბრაზდა, ლამის ორივე
ხელი გაუშვა ბაწარს და თითონაც ქა-
ში მოადინა ზღართან. ჰის ფსკერი კი
ზეიმობდა. ჰქონდა კიდევ საზეიმო.
აიეტი რადგან ბრაზობდა, ეტყობა.
მაინც და მაინც ვერ იყო გულდამშვი-
დებული. ეს კი პირველი და უტყუარი
ნიშანი იყო იმისა, რომ მის სიმტკიცესა
და სიკერპესაც გასჩენოდა ბზარი, წყა-
ლი შესდგომოდა, მის სატახტო ქალაქ-
ში ბერძნის ხელით შემოყვანილი წყა-
ლი, მკლავის სისხო ღარში ურჩხული-
ვით რომ დგაფუნობდა და მთელ ქა-
ლაქს ბრკვიალა ბურუსში ხვევდა.

აიეტი ჰიდან ამოცოცდა, ბრძანება
გასცა, მისი საომარი ეტლი გამოეგო-

რებიანთ და შიგ ყველაზე ფიცხი ცხენები შევბათ. სასახლეს თავზარი დაეცა, რა მოელანდაო, მაგრამ შეპასუხებას ვინ გაუბედავდა. თქმა დაალსრულება ერთი იყო, ეტლი უკვე კარიბჭესთან იცდიდა. ცხენები დადობილი აღვირს ლეკვდნენ, ადგილზე ცქმუტავდნენ და ერთი სული ჰქონდათ. როდის მოსწყდებოდნენ მიწას. ეტლში აფრასიონი იდგა, სადავე მაჯაზე დაეხვია და, ოდნავ უკან გადახრეპილი, ადგილზე აშეშებდა ცხენებს. აიეტმა შვილს სადავე ჩამოართვა, მარტო მიწა და გავიაროო, და ეტლი ადგილიდან მოწყვიტა.

რასებმა თვალისდახამხამებაში უკან მოიტოვეს ქალაქი, ქუჩებში კი ისეთი ბული დააყენეს, ხალხს ხველება დააწყებინა. ეტლი დაუშრეტელ მდინარეს მიაწყუნა და აღმა აუყვია. ბევრი იომეს რასებმა. ბევრი ატრიალეს დამარღვეული კისრები, მაგრამ მაინც ვერ წაართვეს თავი მათზე არანაკლებ გაცოფებულ მხედარს. შუალამე გადასული იყო, მტვერსა და ტალახში ამოგანგლული, ბორბლებმორყეული ეტლი აიეტმა ქალაქში რომ შემოიყვანა. გასაჯათებულ, ვახეთქულ ცხენებს ფეხი უსხლტებოდათ ქვაფენილზე, დაბერილი მუცლები უბუყბუყებდათ და მხედრის შიში რომ არ ჰქონოდათ, ქუჩაშივე დაეყრებოდნენ. აიეტმა სადავე მეჭინბეს მიუდგო და უთხრა: ცხენის ხორცი თუ გიყვარს, ეგ ცხენები შენთვის მიჩუქნია, მეტი მაინც არაფრისთვის აღარ ვარგანანო. „დავასვენებ, დავბან, დავაძობ და გავყიდო“ — მაშინვე გაიფიქრა მეჭინბემ. აიეტს ჯავრი გადაყროდა. სასახლეში ძველებურად წელგამართული შევიდა, მსახურს კვარი გამოგლიჯა და მძინარე ცოლს ასე გაჩირადნებული დაადგა თავზე.

მაგრამ ეჭვი მაინც თავისას განაგრძობდა. ის სულ სხვა მხრიდან ღრღინდა კედელს, თითქოს საერთოდ არ აინტერესებდა აიეტი, ოღონდ ეგ იყო, რომ ათასში ერთხელ ფიქრის ბაწარს ცხვირწინ აუქანავებდა ხოლმე, ხომ არ

გათხოვოო. აიეტი თვალს არიდებდა, მაგრამ გულის სიღრმეში იცოდა, ცდუნებას დიდხანს ვეღარ გაუძლებდა, ისევ წაეტანებოდა გამოპწევევად აკონწიალებულ ფიქრის ბაწარს და ისევ ჩაჰყვებოდა იმ ამოსაქოლ ჭაში. ფიქრის ბაწარი იზიდავდა და აფრთხობდა კიდევ, როგორც მშიერ ლომს მისატყუარზე დაყრილი საქონლის შიგანი. მაგრამ აიეტი ჯერ ითმენდა, უნდა მოეთმინა, სანამ შესძლებდა, რადგან იქ ჩასვლას ყველაფერი ერჩია. „რას ჩამოგტირით ცხვირპირიო“ შეუძახებდა ხოლმე თავისიანებს, მაგრამ მისი ნაძლადვეი მზიარულობა იმდენად თვალში საცემი იყო, უტაშფანდურობა არ გაემტყუნებოდათ, ღვინოზე კი არავინ ამბობდა უარს. ფრიქსეს ვაყები ხარბივით სვამდნენ, პაპას ტოლს არ უღებდნენ და ტრაბახობდნენ კიდევ: ეს ღვინო გვებერავს, ვერკი გვათრობსო. მაგრამ ამას რომ ამბობდნენ, ღვინო უკვე შემქდარი ჰქონდათ, ღვინო ალაპარაკებდათ ასე.

ერთხელ კიტისორემ დაიძახა: მამა ჩემმა ჩაიარაო. ფრიქსეს ხსენებამ ყველანი შეაერთო, ყველამ კიტისორეს გაშვერილ ხელს გააყოლა თვალი. აიეტი მოიღუშა, ნაადრევად მკვდარი სიძე ეცოდებოდა, მაგრამ არც ის უნდოდა. გულწვილობა რომ შეეტყო ვინმეს. აიეტმა თავისიანებს დაუწყო თვალთვრება, სათითაოდ ისე აკვირდებოდა ყველას, თითქოს პირველად ხედავდა. როდესაც მედვასაც მიპყრო მახვილივით წამახული მზერა, გაუკვირდა და სახტად დარჩა: პატარა, ქორფლიანი გოგოს ნაცვლად, მის წინ ქალი იჯდა. იმ ქალს არ იცნობდა, არასოდეს არ ენახა, მაგრამ მშობლიურმა სინაზემ უცებ ისე აუჩქროლა გული. სისხლი ეტკინა. ლამის წამოდგა და უმცროს ქალიშვილს თათლისფერ თავზე ხელი გადაუხსვა. მართლა რომ არ წამომდგარიყო მაგიდას მთელი ძალით დაჰკრა მუწიკი. ჩემი მტრების სადღეგრძელოს ვსვამო.

— ძალას ისინი მაძლევენ! — იყვირა აიეტმა.

ფრონტისს აწრიატებული ლოყა დოქის სველ მუცელზე მიედო და თვალები ებლანტებოდა. „ნულა სვამო“ — ეძახდა მედეა. ღვინოს აიეტიც დაეთრო, მაგრამ დასავიწყარი მინც ვერ დაევიწყებინა. ფიქრის ბაწარი ახლაც ცხვირწინ უქანავებდა, გრძნობდა კოდეც, როგორ წაეხახუნებოდა ხოლმე მისი მშრალი და მსუსხავი ბეწვი.

— არ გიყვარდა მამაჩემი, არა. — ჭიუტად იმეორებდა არგუსი, მაგრამ აიეტი აღარ უსმენდა, უცებ მობეზრებოდა ყველაფერი, მაგრამ არც წასვლა უნდოდა, რალაც აჯავებდა და ხელები ისე მოემწყვდია ლაქებში, როგორც ლომის ტორები ხაფანგში, უნებურად რომ არ წასტანებოდა ცხვირწინ აქანავებულ ბაწარს, რადგან ახლა არც კაში ჩაშვების თავი ჰქონდა. „როგორ გაზრდილო“ — ათასში ერთხელ გაუელვებდა თავში და დაბნეული გახედავდა მედეას, თავდახრილი რომ ილიმებოდა მთვრალების ქრიაშულზე. ამ თაფლისფერ არსებას, სიწმინდისა და სისუფთავის გულისამაჩუყებელ სურნელს რომ აფრქვევდა, მამის ვულში, რატომღაც, სიბრალულისა და შიშის გრძნობა გაეჩინა ერთდროულად. ის არც ქარისას გავდა და არც აფრასიონს. უფრო სწორედ ორივეს გავდა დაკოდევ ჰქონდა რალაცა, რაც ამავე დროს ორივესაგან მკვეთრად განასხვავებდა. ეს „რალაცა“ ხელები იყო, მშვიდად რომ დაეწყო მუხლებზე, როდის-როდის შეამჩნია ისინი აიეტმა და მაშინვე თვალი აარიდა, რადგან მართლა შეართო მათმა არაბუნებრივმა სიშვიდემ და სრულყოფილებამ.

ამის მერე დიდი დრო არ გასულა და ფრიქსეს ვაეები დაიკარგნენ. ჭერ მზარეული ამოვარდა მეფესთან, სახე გვერდზე მიიბრუნა და დაიჩემა: დამსაჯე და დამსაჯეო.

— ხომ უნდა ვიცოდე რისთვის დაგსაჯო, — ჩაეკითხა აიეტი, თუმცა გულმა მაშინვე გააფრთხილა, ნუ კითხავ. კარგს ვერაფერს გაიგებო.

აიეტმა ხელი აუქნია, წაღიო და მზარეულიც უხმოდ გაიძუქნა. „ნეტავ ყველაფერმა ამაზე გადაროსო“, — გაიფიქრა აიეტმა.

კარშიც არ იყო გასული მზარეული, ნავსადგურის მცველთა უფროსი რომ შემოვიდა, მეფეს თავი დაუქრა და მხედრულ ყაიდაზე, მოკლედ და სხარტად, მოახსენა: ჩვენს ნავსადგურს ერთი სასეირნო ხომალდი დააქლდაო. აიეტმა რომ არ უპასუხა, თვითონვე გააგრძელა: ძველი ხომალდი იყო, კუპრგაცილიო, მაგრამ თავი მინც ვალდებულად ჩავთვალე, მომეხსენებინაო.

— ტალდა თუ მოიტაცებდა, — სცადა სიმართლისთვის გვერდის ავლა აიეტმა. ნავსადგურის მცველთა უფროსმა თავი შეურაცხყოფილად ჩათვალა. ზღვაზე გარუქულსა და გაძვალტყავებულს, ისლა აკლდა ტალდას ხომალდი წაერთმია.

— ორი კვირაა ზღვა გაციებულ ფაფასავითაა, ლამის ნაპირს ობი მოეკიდოს. თანაც, მადლობა ღმერთებს, გაწყვეტილსა და გაჭრილს ჭერ კიდევ ვარჩევ. — განაცხადა ნავსადგურის მცველთა უფროსმა და რატომღაც, მზარეულის არ იყოს, იმანაც გვერდზე გაიხედა.

— მით უარესი შენთვის. — ჩაიბურღლუნა აიეტმა და ხელით ანიშნა, ახლა შემეშვი, შენცა და იმ ხომალდს თავი ქვისთვის გიხეტქიათო.

მეჩინიბემ რომ გაიგო, საუკუნაო და ნავსადგური გაუქურდავთო, მაშინვე თავლაში შევარდა და ცხენები გადათვალა. ყველა ცხენი ადგილზე დაუხვდა, თოფრებში თავჩაყოფილნი მადიანად ახრამუნებდნენ შვრიას. ერთი წუთით აიღეს მხოლოდ თავი და გაკვირვებულებმა გამოხედეს მეჩინიბეს. გახარებული მეჩინიბე მეფესთან გაიქცა და მოახსენა: საჩინიბოში ყველაფერი რიგზეა, ცხენი კი არა, შვრიის მარცვალიც არ დამკარგვიო. მაშინ კი იფეთქა აიეტმა, თვალები გადმოკარგულა, თმწვერი აებურძგლა, რაც ხელში

მოხვდა, კვლავ მიამხვრია, ხოლო სულელი მეჭინბე, გასაშრობი ტყავით, შუა ეზოში ოთხ პალოზე გააბმევინა და გველის სიმსხო, გველებივით მწივანა შოლტებით თავფეხიანად აპრელებინა. „მეყოფა, მაპატიეო“ — ბლაოდა მეჭინბე.

ამასობაში ფრიქსეს ვაყების დაკარგვაც გამომტყავნდა, მაგრამ ამ ამბავს აიეტრი აღარ გაუკვირვებია, ელოდებოდა კიდევ და უცებ დამწვიდდა, რაკი მოლოდინი გაუმართლდა. მხოლოდ ეს-ღა უთხრა გულგადატრიალებულ ცოლსა და ქალიშვილებს: კი არ დაიკარგნენ, გაიპარნენო.

ქალაქში დიდი შემფოთება და მიტქმა-მოტქმა გამოიწვია ფრიქსეს ვაყების გაპარვამ. ხალხი ბერძნის წყაროსთან იკრიბებოდა და იყო ერთი გაუთავებელი სჯა და ბაასი. ყველანი აიეტრის შვილიშვილებს ამტყუნებდნენ. რა თქმა უნდა, არც ფრიქსე დავიწყებიათ. ნათქვამია, მკვდარზე ან არ ლაპარაკობენ. ან კარგს ამბობენო, მაგრამ ცოცხლებს განსაკუთრებულად უყვართ მკვდრებზე ლაპარაკი და არც ცუდის თქმას ერიდებიან. ახლაც ასე მოხდა. ფრიქსეს უცნაური გამოცხადების ამბავიცა და მისი არანაკლებ უცნაური თავგადასავალი, თავის დროზე ყველამ უდრტინველად რომ დაიჯერა, ახლა სხვანაირად ჩანდა, ეკვის ბურუსში გაბვეულიყო და ამდენი ხნის მერე უკვე უჭირდა ხალხს იმის დაჯერება, რაც ოდესღაც საკუთარი თვალთ ენახა. როგორ იყო მოყვებიო, წინ აგდებდნენ კისერზე საბელგადაცმულ ბედიას და ისიც შეათასჯერ ყვებოდა ერთსა და იმავეს: „ზღვაზე რომ გაველით, შეგვეწიოს იმის მადლი, წყალი რაღაცას მოათამაშებდა, არც თევზი იყო, არც ნავი, ხომალდიდან გადმოყრილ ძონძებს გავდა. მეც ასე ვიფიქრე, მაგრამ ძონძებს ამდენხანს წყალზე რა გააჩერებდა-მეთქი“... — ყვებოდა ბეღია.

საკმარისი იყო რამე უცნაური ამბავი მომხდარიყო ქალაქში, ზღვაც მაშინვე ისარგებლებდა და უკან დაიხვე-

და. ბეღიამ ეს უკვე კარგად იცოდა და ამიტომაც იმ დღეებში ერთხელ კიდევ გადაეზომა მანძილი ნაევბის სადგურშიდან ზღვამდე. ზღვას ამჭერაღაც დაეხია და საგონებელში ჩავარდნილმა ბეღიამ თოკი ისევ დააგრძელა, მაგრამ ახლაც გაჩუმდა, რაღა ეს უნდათ. ხალხი ისეღაც არეულიყო, და დახვეული თოკი კისერზე გიჟის პერანგივით გადაიკვია. მართლაც, როგორც კი თოკის უხეში ბუსუსების შეხებას იგრძნობდა, მაშინვე მშვიდდებოდა.

შვილიშვილების გაპარვამ აიეტრაც გაახსენა თავისი ფიქრის ბაწარი. ამჭერად ვერც მან გაუძლო ცდუნებას და ისევ ჩაჰყვა უძირო ჭაში. შენც არ მომიკვდე, ჭიდან ჩამიჩუმეც არ ისმოდა. აიეტს ერთი პირობა გულზე ეფონა, ხომ არ ჩიხოცნენო, მაგრამ კარგად რომ შეაჩვია თვალი სიბნელეს, უნებურად შეერთა, ჭის ბინადრები გალიმებულნი ამოსცქეროდნენ ფიქრის ბაწარზე ჩამოკონწიალებულ აიეტს. ეტყობა მათაც შეატყვეს შეერთობა, რადგან ერთმანეთს მუჭლუგუნები წაპკრეს და მრავალაზროვნად გადაბრიცეს თვალები. ხმა კი არ დაუძრავთ. კარგა ხანს ეკიდა ასე აიეტრი. ჭის ბინადრებს პირი შეეკრათ, არ აპირებდნენ მასთან ლაპარაკს, მაგრამ აიეტრი სიტყვის უთქმელად როგორ დაბრუნებულყო უკან?

— იტყვიო რამეს? — ჩასძახა ჭის აიეტმა.

„იტყვიო რამესო“ — ამოსძახა ჭამ.
— თქვე კარგი დედამამის შვილებო, — დაიწყო აიეტმა და მისდა გასაკვირად ხმა აუცახცახდა. აიეტმა ჩაახველა. ჭამ გაიკინა. — თქვე კარგი დედამამის შვილებო, — გააგრძელა აიეტმა. — მე რა, ეს ტახტი თან ხომ არ უნდა წავიღო... ტახტი რა მითქვამს, თუ ქვეყნისთვის უვარჯისი კაცი ამობლდება ზედა. ფუი, ფუი და კიდევ ფუი. ეგეთ ტახტსაც და ზედ მჭდომარესაც. მე ეს ტახტი ქვეყნის სასიკეთოდ მჭირდება. აბა, გაიხედეთ, ასეთი დამიტრევთ ქვეყანა? — აიეტმა თოკს ცალო

ხელი შეუშვა და მღელვარებისგან პირს მომდგარი ქაფი მოიხიოცა. — სიმართლე კი არ უნდა დაუჯარგოთ კაცსა. ახლა ჩემი შიშით ჩვენს ცაზე ყორანი ვერ გადაიფრენს, მიწაზე კი ჭიანჭველაც ვერ გაიცილება. ქვეყანა გქვია, ხალხი გაამაყებულა ისეთი სახით დაბრძანდება, გული გაგინათდება. — აიეტმა შეიცადა, რას იტყვიან ამაზეო, მაგრამ ჰამ რომ ხმა არ გაიღო. თვითონვე გაიცინა და გააგრძელა: — ერთმანეთს რომ თვალში ჩაუვარდნენ, ხელს არ ამოისევამენ, კარგმა ცხოვრებაში ხალხიც გააკარგა. ყველაფრის ასე სუფრასავით გადაბერტყვა როგორ იქნება. შერე რაა რომ ჩხუბი მოგვივიდა, ჩხუბიცა და მორიგებაც და-ძმანი არიან, ერთი დედის გაჩენილი, უერთმანეთოდ ორივე კოჭლია, ერთად კი ორივე ლამაზი. ასე არაა? — ისევ ჩაეკითხა აიეტი ჰას, მაგრამ მისი შეკითხვა ახლაც ქვასავით ჩაეკარგა. აიეტმა აღარ იცოდა, რა ეთქვა, საიდან მისდგომოდა ჰის ბინადრებს, დუმილსა და გულგრილობას უფრო ძლიერი და საშიში რომ გაეხადა.

— ქვეყანა დაიღუპება, ხალხოო! — ჩაბღველა ჰას აიეტმა, რადგან იგრძნო. ხელებში ძალა ელეოდა და დიდხანს ველარ გასძლებდა ასე, ფიქრის ბაწარზე ჩამოკონწილალებული.

მაშინ კი ავღრიალდა, აჩხრიალდა. აზრიალდა და აყაყანდა ჰის ბნელი და ნესტიანი ფსკერი. „დაიღუპოს, დაიღუპოს, შენს ჯავრს ხომ ვიყრითო“. — ერთმანეთს აღარ აცლიდნენ ჰის ბინადრები.

აიეტმა ჰაში ჩააფურთხა და მალა ამოკოცდა. იმავე წუთას დარბაზში ჰარისა შემოვიდა. ჰარისას ძაძა გაეხადა, თმა მალა აევარცხნა და კინკრიხოზე ზვინივით დაედგა. ხელში ისეთი გადამწიფებული ნესვი ეჭირა, წვენი გასდიოდა.

— ნესეს რომ არა ვქამ, — უთხრა აიეტმა, მაგრამ მაინც ჩამოართვა, არ გააწბილა უფროსი ქალიშვილი.

შველების გაპარვამ ჰარისა საფუძე-

ლიანად შეარყია, არ ელოდა და იმიტომ, თუმცა ერთი შეხედვით თითქოს უნდა ჰქონოდა ამის კოლოდიანი რადგან ისინიც ფრიქსეს ნაშთებში იყვნენ და, ალბათ, ფრიქსე თავის შხამს მათაც გადასცემდა, სანამ საბოლოოდ მოახერხებდა ცოლის კლანჭებიდან თავის დაღწევას; მაგრამ ჰარისა სხვაანირად ფიქრობდა, სანამ ეს ოთხი ბიჭი გვერდით ყავდა, არც ფრიქსე ითვლებოდა მთლიანად გაპარულად, ის ახლა ა? ოთხ ბიჭში განაწილებულიყო და ყველა შვილის თვალმხა თუ მოძრაობაში რაღაცა დარჩენოდა, უეცრად გულს რომ გადაუქანებდა ხოლმე ჰარისას. ახლა კი ისინიც გაპარულიყვნენ, ისინიც ჰარისას გაპარვოდნენ, თითქოს იმ ეზო-ყურეში, რომელიც ჰარისას საკუთარი რწმენით, სიამაყითა და სიყვარულით შემოვლოდა, მის გარდა მართლა არავისთვის არ იყო ადგილი, არც ჰმრისთვის და არც შვილებისთვის. ჰარისა კი იმდენხანს ღობავდა ამ ეზო-ყურეს, ისეთი მონდომებითა და აღტაცებით, წყნელიც რომ შეეტება ვინმეს, თვალებს ამოწიწვნიდა. წყნელს კი ისევ მისი ჰმარშვილი ატებდა, ატებდა კი არა, ღორის კოლტივით ძირს უთხრიდა, როგორმე რომ გაეღწია. თითქოს ღობის იქით უკეთესი მიწა იყო, უფრო იოლად მოსაჩიჩქნი და უფრო გემრიელიც. ამიტომაც იყო ცეცხლი რომ წაეკიდა ჰარისას გულზე, შვილების გაპარვამ კი არ შეაშფოთა, რაც უფრო ბუნებრივი იქნებოდა, არამედ შეურაცხყო და გააბრაზა, როგორც ზაქარი მუშტრის სიბეცემ, მის კარგ საქონელს სხვისი ცუდი რომ ამჯობინა. ჰარისას მაშინვე ისუძილო და უსასრულოდ გრძელი დამეგები გაახსენდა, როცა დაკოჭლებულ საწოლში კბილს კბილზე აქერდა. სიკვდილივით მკაცრი, დაუნდობელი და გათოშილი, რადგან მაშინ ჰმრის სიკვდილზე ოცნებობდა და ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ მხოლოდ ჰმრის სიკვდილი გადაარჩენდა შერტყვენასა და დამცირებას. მარტო იმის წარმოდგენაც აგიჟებდა.

ქმარს რომ აღარ უნდოდა, გაურბოდა, გვერდზე გამდგარიყო და თავის მაგივრად უაზრო, დამაკნინებელი მოთმინება შეეწვინა ცოლისთვის. მადლობა ღმერთს, ოცნება აღსრულდა, ფიზიკური ნაკლებით რომ აწუხებდა და გამოჩენისაც რცხვენოდა. ფრიქსე რომ არ მომკვდარიყო, ღმერთებს რომ არ შეესმინათ ქარისას ლოცვა-ვედრება, მაშინ თვითონ მოკვდებოდა, რადგან ვერ აიტანდა ასეთ ცხოვრებას, სხვა თუ არაფერი მარტო ბოლმა მოუღებდა ბოლოს, მაგრამ ქმრის სიკვდილი მაინც არ აღმოჩნდა საკმარისი. თვითონ ხარის ტყავში არხენიან მოკალათებულიყო. ქარი უნანავებდა, ჩიტები ასხდებოდნენ, ვახუშტულზე იმდენი ყვავილი დაეყრებოდა ხოლმე, შორიდან აღარც ჩანდა, მიწაზე კი შხამიანი თესლი დაეტოვებინა და ახლა ის თესლი უპირებდა მის ცოლს თავის მოჭრასა და გაამპულებას. მაგრამ არა, ქარისა იმის ქალი არ იყო, ხალხი რომ გაეცინებინა, ანდა სხვათა უჩუქრად ესლუქუნა და ეყლაბა ძნელად ჩასაყლაპი ცრემლი მიტოვებული ცოლისა და ათვალწუნებული ღედის.

ქარისა ახლა სკვებოდა გულზე; ფრიქსე რომ აირჩია ქმრად, ჯერ აირჩია და მერე შეიყვარა, ანდა დაიჯერა რომ შეიყვარა, რადგან ასე უნდოდა. ამიტომ გამორჩა თავის დროზე, ვერ შეამჩნია თუ ვერ გაითვალისწინა ის, რაც თავისთავად, მისგან დამოუკიდებლად, მისი სურვილისა და ცოდნის საზღვრებს გარეთ არსებობდა, არა მარტო არსებობდა, ქარისაზე ძლიერიც იყო, მაგრამ ქარისა ასე ღრმად არ ჩაპყოლია ამ დაგვიანებულ აღმოჩენას, მას შეცდომის მომხიბვლელობა აინტერესებდა და არა მისი ფესვები, რაც თავიდანვე ღრმად იყო ჩამალული სულსწრაფობისა და წინდაუხედავობის მიწაში. შეცდომის მიმართ ადამიანი უმთავრესად ბრმაა, მაგრამ თუკი აღმოაჩენს მას, ერთ სიამოვნებად ესეც ეყოფა და თითქმის მაშინვე გაუნახვერდება ამ შეცდომის მიზეზით თავსდა-

ტეხილი უბედურება, განსაკუთრებით ქალს და კიდევ უფრო განსაკუთრებით ქარისასთანა ქალს, შეცდომამაც საკუთარი გზისა და გრძნობების გამართლებას რომ ეძებდა. ასეც იყო. შეცდომია აღმოჩენამ ქარისას ბევრი რამე მოუტანა. ჯერ ერთი გულიდან გადაჰყარა დანაშაულის ის არასამომოწონო შეგრძნება, მკვდარი ქმრის მიმართ რომ გასჩენოდა, რადგან დარწმუნებული იყო, მისმა მხურვალე ლოცვა-ვედრებამ ჩააწვინა ფრიქსე ჩიტების ჩამოსკორილ ტყავის კუბოში. ახლა მას შეეძლო გაემართლებინა თავისი სიძულვილიც, გამონაგონი სიყვარულის უსიცოცხლო ღეროს რომ გამოება ყვავილად. გარდა ამისა მან შეცდომასთან ერთად საკუთრი პიროვნებაც აღმოაჩინა, არა მარტო აღმოაჩინა, არამედ შეაფასა კიდევ და აღფრთოვანებული დარჩა, ისევე მხნედ რომ იყო და ორივე ხელით ჩაეხუტებინა ცხოვრება, რომელსაც ერთხელ უკვე ემუხთლა მისთვის, მაგრამ მაინც ვერ მოეტეხა, ვერ მოედრია მისი ამაყი კისერი. მართალია მისი პიროვნება თავისთავად აღრეც არსებობდა, მაგრამ ის ჯერ კიდევ არ იყო პიროვნება, სანამ თავის განსაკუთრებულ თვისებებს არ გამოამჟღავნებდა: როგორც შეცდომა არ იყო შეცდომა, სანამ ქარისა არ აღმოაჩენდა. „რამდენი დრო დამიკარგავს ტყუილუბრალოდო“—გაიფიქრა ქარისამ და გული დაწყდა, იმდენი გზა გაუნათა ერთბაშად შეცდომამ. შეცდომა ანათებდა, მასაც საკუთარი სინათლე ჰქონდა და, მნათობთა მსგავსად, მასაც გააჩნდა ყველაფრის გარდამქმნელი, ყველაფრის ამფორიაქებელი ძალა. რაც არ უნდა თავზარდამცემი, საშინელი და დამაქცევარი არ უნდა ყოფილიყო იგი, გასაქცევარსა და თავშესაფარს მაინც უტოვებდა მისგან დამფრთხალ არსებას. ეხმაურებოდა კიდევ ამ თავშესაფრის პოვნაში, სადაც მისი მსხვერპლი ისე შეეკრებოდა ხოლმე, როგორც დევნილი ნადირი სიბოროში. ეს თავშესაფარი გონება იყო, ამ შემთხვევაში ქა-

ლის გონება, ქარისასი, რომელიც სრულებითაც არ აპირებდა ფარხმალის დაყრას და „ბოლომდე ვიომოთო“ — გამოამწვევად უღიმოდა ცხოვრებას. გონება ერთადერთი ადგილი იყო, სადაც კვლავ შეეძლო ყოფილიყო მართალიცა და მწვენიერიც, მაგრამ არც ამ სიმართლესა და არც ამ სიმწვენიერეს არ ექნებოდა ფასი, თუკი „სოროში“ დარჩებოდა, თუკი მარტო ქარისას ეცოდინებოდა მისი არსებობის შესახებ, მადანივით მასაც გამოტანა უნდოდა სააშკარაოზე. ამ განზრახვით დაიჭირა ხელში გადამწვიფებული ნესვი და მამას ეახლა უღარდელი, ქერქეტა და ლამაზი ქალი, თუმცა სხვამ თუ არა, თვითონ ხომ იცოდა, რა კუპრი დუღდა და გადმოდუღდა მის გულში.

— ყუნწზევე დამპალა, აღარც იკმევა, — თქვა აიეტმა და უნებლიედ წელში მოიხარა, ნესვის წვენი გულზე რომ არ ჩამოესხა, მერე ხელი მოუნაცვლა და განთავისუფლებული ხელის გაწებილი თითები გაილოკა.

— საკმელად არც მე მომიტანია, — უპასუხა ქარისამ.

აიეტმა შვილს თვალი გაუსწორა, შვილი კი ღიმილით შემოსცქეროდა, დოინჯშემოყრილი და წელში გაზნექილი, როგორც მხოლოდ მისი გვარის ნაშვიერებს სჩვეოდათ. აიეტი უცებ მიხვდა, ეშმაკობით რომ ეჯობნა შვილს, თვითონ დოინჯი შემოედგა, მამისთვის კი ნესვი მიეჩეჩებინა ხელში და სამართობა წაერთმია. აიეტმა წარმოიდგინა, რა საცოდავად იდგა და თვითონაც გაეღიმა. „ღმერთქალივით ლამაზი და ვერაგია ჩემი უფროსი ქალიშვილი“ — გაიფიქრა გუნებაში.

— მეც ამ ნესვივით ყუნწზე ვლპები, — თქვა ქარისამ.

— რას ამბობ, ღუდაკაცო, ოთხი საცოლვე შვილი გყავს, რა ყუნწებზე ლაპარაკობ, — მართლა გაუკვირდა აიეტს.

— აღარც ქმარი მყავს და აღარც შვილები. — წაიმღერა ქარისამ. — ქალწულავით თავისუფალი ვარ.

აიეტმა უმწევოდ მიმოიხედა ირგვლივ, არ იცოდა რა ექნა, ნესვისაფთვის, თქრიალით რომ გასდითდა. წვეწმამ გულარც ბრახდებოდა, თითქოს გაბრაზების უფლებაც აღარ ჰქონდა, სანამ ეს რბილი და სურნელოვანი ნაყოფი ეჭირახელში.

— მამაშვილობას თავი შეიკავე. — შეეხვეწა აიეტი ქარისას და რატომღაც ხმას დაუწია.

აიეტს საერთოდ უჭირდა ქალებთან ლაპარაკი, მით უფრო საკუთარ ქალიშვილებთან, განსაკუთრებით ამგვარ ამბებზე. ქარისა ოთხი შვილის დედა იყო, მაგრამ აიეტს ვერც კი წარმოედგინა თუ მისი ქალიშვილიც ისევე ირსულდებოდა, როგორც სხვა ქალები. „მნელია, განა არ ვიცი, მაგრამ რა ვუყოთ, ასე მოხდაო“ — ამოიღუღლულა დამნაშავე ბაღივით და შვილს თვალი აარიდა, რადგან შერცხვა მისი, თითქოს ის არაფერ შუაში არ იყო და იძულებული გაეხადათ, მოესმინა ამგვარი საუბარი. „ჩემი ცოლია მოსაკლავი“ — გაიფიქრა აიეტმა ბრაზიანად, რადგან ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ ეს საქალებო საქმე იყო და მისი ცოლის სიბრძოვეს აეძულებინა ქარისა. მამასთან მოსულიყო შესაჩივლად. ხმამაღლა კი თქვა: „შენი ქმარი ხეზე ჰკიდა, შვილებიც მოსავლელი გეყავს, ნუ გავაცივნებთ ქვეყანასო.“

— შვილები თუ მყავს, ერთი დამანახე, სად არიან. — არ დაიხია ქარისამ, მაგრამ ხმამ უმტყუნა და პირზე მუშტი მიიფარა.

აიეტს გული ჩაწყდა, შვილის სევედა-წუბილი უპატრონო ბავშვივით შეაცოცდა ფეხებზე და ისიც უნებურად გაშეშდა, გაუთვალისწინებელი, ტლანქი მოძრაობით რამე რომ არ ეტკინა მისთვის. მან უცებ იგრძნო, რა ცეცხლს გამოქცეოდა მისი ქალიშვილი და თუ სახიდან ღიმილს არ იშორებდა, ესეც მათი ჯილაგის სიამაყისა და გაუტყებლობის ბრალი იყო. აიეტმა ნესვი იატაკზე

დადო და გაწებრილი ხელები ბარძაყებზე შეისოცა.

— გამოჩნდებიან, შვილო, აბა რა იქნება. — დაუყვავა გაბზარული ხმით.

ქარისამ კი კვლავ ძველებური სიკეკლუციით შეპლიმილა, თითქოს ვერც კი შეამჩნია მამის ხმასა და თვალბეჭეში უნებლიედ გაელვებული სისუსტე, მასაც რომ ავალდებულებდა ჩამოეხსნა უდარდებლობის ნიღაბი, ყოფილიყო გულახდილი და თამამად დაედო ხელი ნატკენ ადგილზე. ახლა მასაც გაუჭირდებოდა თვალთმაქცობა, რადგან მამამაც ძალის ნაცვლად თანაგრძნობა შესთავაზა. ქარისა აჩქარდა, მეფის სიტყვისა მჯერათა, თავი დაუტრა აიეტს და დარბაზიდან წელი რხევით გაიტანა.

აიეტმა დიდხანს აძებნიდა შვილიშვილები, მაგრამ მათ კვალს ვერც ზღვაზე მოაგნეს და ვერც დაუშრეტელ მდინარეზე. ვერც ის გაიგეს, ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ. და სწორედ მაშინ, როცა აღარავინ ელოდა ფრიქსეს ვაჟების გამოჩენას, ოთხივენი, ცოცხლები და უვნებელნი, თავისი ფეხით დაბრუნდნენ შინ. ვანელებს იმდენი კარგიცა და ცუდიც ჰქონდათ უკვე ნათქვამი მეფის შვილიშვილებზე, აღარ იცოდნენ სწყენოდან თუ გახარებოდან მათი დაბრუნება. ყველა მხრებს იჩიხავდა. სასახლე კი სიხარულით ფეხზე ველარ იდგა. ისევ გაისმა ქარისას კისკისი, ლალი, გამომწვევი, მოზეიმე და, შეიძლება ამიტომაც, შეუფერებელი, დაკარგული შვილების ხილვით გახარებული დედისათვის. თითქოს ეს კისკისი ამ ბედნიერ შემთხვევას კი არ გაეჩინა, არამედ ქარისას მიესადაგებინა იგი ბედნიერი შემთხვევისათვის. ამიტომ ჭრიდა ყურს, ამიტომ იქცევდა ყურადღებას მას ახალშობილის სიბრმავე აკლდა.

თავისი შეცდომის აღმოჩენის მერე ქარისა გონების ტყვეობაში იყო, უფრო სწორედ, გონების კალთას შენიხვნიდა, რადგან დარწმუნებულყოფი, რომ მხოლოდ ასე, ამ ძლიერი და მკაცრი, ყოველგვარ სისუსტეებისაგან დაზღვეუ-

ლი მფარველის წყალობით შესძლებდა დაკარგული დროისა და დამემორჩეული ეზო-ყურის დაბრუნებას. მისი ახლა სულერთი იყო, დედის სიყვარულს დაებრუნებინა ფრიქსეს ვაჟები, თუ სხვა მიზეზთა გამო იძულებულნი გამბადარიყვნენ ასე მოქცეულიყვნენ. მისთვის მთავარი მათი დაბრუნება იყო.

როგორც არ უნდა ეთვალთმაქცა ქარისას, მაინც ვერ შეეგუებოდა უარყოფილი ქალის ბედს, მაინც ვერ აიტანდა მეორე ქალის თვალბეჭეში ამოკითხულ თანაგრძნობას, დამთრგუნველს, დამაკინებელს და, როგორც თვითონ ეჩვენებოდა, დამცინავსაც კი. შვილების დაბრუნებით ქმარიც ბრუნდებოდა მასთან, უნდოდა თუ არა, ქარისას ჰქმრად რჩებოდა, უცხო თვალისთვის მაინც. მთავარი კი ეს იყო, ქარავის არ უნდა გასჩენოდა ეჭვი, რომ ფრიქსე ქარისას გაჰპარეოდა, ასე ნაადრევად იმიტომ მომკვდარიყო, სხვა გამოსავალი რომ ვერ გამოენახა გადაყვარებული ცოლის კლანჭებიდან თავის დასაღწევად.

ფრიქსე მკვდარიც საშინო იყო, მკვდარიც ებრძოდა ქარისას; მის ხსოვნას ოთხი საიმედო ბურჯი ამაგრებდა, ოთხი მამაკაცის სიყვარული და ერთგულება, თავისი ნაადრევი სიკვდილით უარესად რომ განემტკიცებინა. ფრიქსეს, ქარისას ზანდაზან მართლა ეგონა, რომ ფრიქსე კი არ მომკვდარიყო, ოთხ ნაწილად გაყოფილიყო, ქარისას რომ გასჭირვებოდა მისი თვალთვალი და დაკავება. მართლაც რომელი ერთისთვის ედევნა: ან ოთხივენი თავის ნებაზე უნდა მიეშვა, ანდა თვითონაც ოთხად უნდა გაჭრილიყო. თუმცა კიდევ იყო ერთი გამოსავალი და ქარისასაც ამის იმედი ჰქონდა: როგორმე თავისკენ გადმოებირებინა ვაჟიშვილები თუ გაოთხებული ქმარი, თანამზრახველად გაბდომოდა, კვერცხი ეგორებინა, თუ საპირო იქნებოდა, ემლიქვნელა კიდევაც საკუთარი შვილების წინაშე, ოღონდ ისეთი წარმოდგენა შეჰქმნოდა ყველას,

თითქოს ისიც საქმეში გადიოდა და თუ ისევ დააპირებდნენ გაპარვას, ისიც თან წაეყვანათ, ნუ მიატოვებდნენ ასე უსინდისოდ. ამდენის უფლება ხომ ქონდა დედას? მართალია, კიბის შეჭრის შემდეგ არცერთი შვილი აღარ ეკუთვნის მშობელს, როგორც ამებებელი ნავი აღარ ეკუთვნის მიწას, მაგრამ შვილები ხომ სიკვდილამდე ვალდებულნი არიან გაუფრთხილდნენ და ჩირქი არ მოსცნონ დედის სახელს? არც ქარისა თხოულობდა მეტს, მაგრამ ესეც ბევრად ეჩვენებოდა, როცა ერთიანად გარუჯულ, დაუთვლესა და ქოჩორაწეწილ ოთხ ვაჟაკს უყურებდა, იმის დაჯერებაც უჭირდა, რომ ეს ოთხი უკვე ხიფათგამოვლილი და გაუხეშებული მამაკაცი მისი შვილები იყვნენ.

ფრიქსეს ვაჟები ამ ორ თვეში მართლაც დაკაცებულნი იყვნენ, ახლა უფრო უტიფრად და გამომწვევად ექირათ თავი, თითქოს დამხედურების ბრალი იყო კუდამოქუთებულნი უკანვე რომ მობრუნებული იყვნენ, ბოლომდე რომ ვერ მიეყვანათ პირველივე დამოუტიფებელი განზრახვა. სიტყვას იმადლებოდნენ, ძალიან ნუ აპყვებით სიხარულს, დროებითა ვართ დაბრუნებული, უღრენდნენ ყველას და ბუნაგიდან ძალით ამოთრეულ მგლის ლეკვებივით მოფერებაც აღიზიანებდათ, რადგან ეშინოდათ დასაციინი არ გამხდარიყვნენ, ბავშვურ სისულელედ არ ჩაეთვალა ვინმეს მათი მტკიცე და მამაკაცური გადაწყვეტილება.

ფრიქსეს ვაჟებმა მიცვალებულთა ქალაშივე იგრძნეს, მამასთან ერთად მისგან გაცნობილ ზღაპრულ ქვეყანასაც რომ კარგავდნენ, სამუდამოდ თუ არა, კარგა ხნით მაინც, რადგან ახლა, ფრიქსეს სიკვდილის მერე, აიეტი ასე აღვილად აღარ გაუშვებდა შვილიშვილებს უცხო ქვეყანაში, რომელიც ვინ იცის, მართლა არსებობდა თუ არა; იქნებ მისი დასწეულბული სიძის ოცნების ნაყოფი იყო და მეტი არაფერი, მაგრამ ის ნაყოფი მათაც ეგემნათ უკვე და მათაც გადასდებოდათ მამის სენი. ახლა სულ-

რთი იყო, მართლა არსებობდა თუ არა ის ქვეყანა, ისინი მაინც წავიდოდნენ, ალაბედზე, ზღვისა და ხოფენის გამოა და თუნდაც ხელში არაფერი შეჩინებდათ, მართლა მონაპოროი რომ აღმოჩენილიყო ზღაპრულად ლამაზი ქვეყანა და მათი მეფური წარმოშობაც, გულის მოსაოხებლად ისიც ეყოფოდათ, თვითონაც რომ გაივლიდნენ იმ გზაზე, რომელზედაც მათი მამის ოცნება დაძრწოდა. შეიძლება ფრიქსემ მართლა წარმოიდგინა ყველაფერი, მოიგონა და მეგვიდრეობად ეს მოგონილი ქვეყანა დაუტოვა თავის შვილებს, რადგან სხვა არაფერი შეეძლო, სხვა არაფერი ებადა, მაგრამ „მოგონილ ქვეყანასთან“ ერთად ის ხომ იმედსაც უნერგავდა თავის შვილებს. იმედიც ქონება იყო, ისინი უფრო თამამად იცხოვრებდნენ, თავს არავის დააჩაგვრინებდნენ, რადგან „წასასვლელი“ ექნებოდათ. თუმცა საბოლოოდ ყველაფერი ნებრუნებულად გამოვიდა ამ „წასასვლელის“ არსებობით მან შეიღებს სულიერი სიმშვიდე დაუკარგა, რადგან კაცს თუ წასასვლელი ეგულება, აუცილებლად წავა კიდევ, რადგან ყველას იქ ურჩევნია სადაც თვითონ არ არის. აქი ფრიქსეს ვაჟებიც წავიდნენ, წარშოდგენილი არჩიეს ნამდვილს, დაუფიქრებლად მიატოვეს სახლი, სადაც დარჩენილი იყვნენ და დაზრდილი იყვნენ. რა იცოდნენ მამის ფრიქსეს ვაჟებმა, რომ პაპისეული სახლი ერთადერთი, ნამდვილად მათი სახლი, იყო, რომლის მავიერობას ვერ გასწევდა ვერცერთი სახლი, რომლის კედლების სუნი შეუშინველად, მაგრამ ჩიუტად ილექებოდა მათი კანის სერელებში, ნაოკებში, სულშიც და სამუდამო, წარუშლელ მოგონებად აკრისტალებდა მათ პირველ ნაბიჯსა თუ სიტყვას, ცრემლსა თუ ღიმის, პირველ შეკრთომასა თუ სიხარულს, ისევე როგორც თავლი აკრისტალებს ხოლმე თავის ოქროსფერ წიაღში მოხვედრილ მწერს, ყვავილის ბუსუსსა და უბრალო ხიწეს.

ის, რაც აქ შემთხვევოდან სხვა ნებისმიერ სახლში არასოდეს აღარ შეემთხვევოდათ, გახსენებით კი გაახსენებდათ

თავს და მწარედაც დააღონებდათ, თუ-
კი აღარ ექნებოდათ უკან მოსაბრუნებე-
ლი პირი. მაგრამ ამის ცოდნა ჭერჭერო-
ბით არ შეეძლოთ ფრიჭხეს ვაყებს, ისი-
ნი ძლივს შეებუმბლელი ბარტყებივით
გუმანითა გრძნობდნენ, გაფრენს დრო
რომ დასდგომოდათ და ამ შეგრძნებით
აღვზნებულნი ბრმად ემორჩილებოდნენ
შამისგან მემკვიდრეობით მიღებულ ოც-
ნებას, დედაჩიტის დაუნდობლობით რომ
ერეკობოდა ბუდიდან. დედაჩიტიც გუ-
მანის ბრძანებით იქცეოდა ასე, დაზრდი-
ლა და დამძიმებულ ბარტყებს ბუ-
დე რომ არ ჩამოექციათ და ამავე დროს
ფრენაც დროულად ესწავლათ, თუ კი
ცხოვრება უნდოდათ. განა ადამიანი ბევ-
რით განსხვავდება ჩიტისაგან, ან სხვა,
რომელიც გნებავთ, ცხოველისაგან? მა-
საც ხომ გუმანი წარმართავს, ხოლო გო-
ნება იმ ცხოვრების შესაფასებლად ჰირ-
დება, რომლის დაბრუნება, განმეორება,
ანდა შესწორება უკვე ყოველად შეუ-
ძლებელია.

ფრიჭხეს ვაყების გაპარვა მარცხით
კი დამთავრდა, მაგრამ საშავიეროდ მათ
უკვე იწვნიეს მარცხის სიმწარე, გამო-
ცადეს დაბრუნების სიავკარგე და რაც
მთავარია შეიტყვეს ის, რაც ყველაზე
მეტად ჰირდებოდათ: მეორე ქვეყნის
არსებობა. მართალია, ჭერჭერობით ვერ
მიალწიეს იმ მეორე ქვეყანამდე, მაგრამ
უკვე მტკიცედ იცოდნენ, რომ მათი მა-
მა არ ტყუოდა, ხოლო თუკი მამა არ
ტყუოდა, მაშინ თვითონაც მართლები
იყვნენ. ეს სიმართლე მათ საჭიციელსაც
ამართლებდა და შეიძლება ამიტომაც
ეპირათ ასე გამომწვევად თავი იმის ნა-
ცვლად, ფეხებში რომ ჩაეარდნოდნენ პა-
პას, ბოდიში რომ მოეხადათ დედისათვის
იმ წუხილისა და შიშის გამო, რაც მათი
წყალობით შეხვედროდა. დამხედურთა
სიხარული უფრო ამძაფრებდა მათ სითა-
მამეს, უქარწყლებდათ დახამაულის გრძ-
ნობას და არცერთს არ ეპარებოდა ეკ-
ვი, მთელი მათი დანაშაული მხოლოდ
იმ ზარალით რომ განისაზღვრებოდა,
რაც მათი ხელმოცარული გაპარვის შე-
დეგად დასტყდომოდა თავს მათი პაპის

ნავსადგურსა და საკუჭნოს. ისინი გულ-
წრფელნი იყვნენ, როცა პაპას ქრწმუნებში
დნენ, ყველაფერს მისხალამისხალად
გიბრუნებთ, როგორც კი მამის მემკვიდ-
რეობას მივიღებთო და ეამაყებოდით კი-
დეც, ამის თქმა რომ შეეძლოთ. „წადით
თქვე ფსიკიანებო“ — ვერ ბრაზდებო-
და აიეტი, რადგან განუწყვეტილო ელი-
მებოდა და სიხარულისაგან თვალეზი
უფუფუნებდა. შვილიშვილებიც გრძნობ-
დნენ პაპის სიხარულს, სიამედოდ რომ
აბამდა მის ბობოქარ ბუნებას, და ესეც,
რალა თქმა უნდა, ხელს უწყობდა მათ
სითამამესა და უტიფრობას.

— იქიდან გადმოხტომას რა უნდა,
ნახეთ რა დაბალი ყოფილა გალავანი.
— თქვა მელასმა და ხელი საარკმლისაკენ
გაიშვირა.

მშებმაც იქით გადაიხედეს. სარკ-
მელში მართლა მოჩანდა გალავნის დაკ-
ბილული კედლები, ხვლიკისფერი, მზე-
ზე გამომშრალი და გამკვრივებული, სა-
იდანაც ხტომაში ეჭიბრებოდნენ ხოლმე
ქმები ერთმანეთს.

— კი მაგრამ, — ამბობდა ღიმილი-
საგან პირგადიდებული აიეტი, — გე-
კითხათ მაინც, რომ დაადეთ თავი და
წახვედით.

„გიცნობდით და იმითომ“ — თითქ-
მის ერთხმად უპასუხეს ფრიჭხეს ვაყებმა
და აიეტიც მშვენიერად ხვდებოდა, უნ-
დობლობას რომ უცხადებდნენ შვილიშ-
ვილები, მაგრამ ჭერ არ ბრაზობდა,
უფრო სწორედ არ უნდოდა, რომ გამ-
რახებულყო, მაგრამ სიხარულის ტალ-
ღას თითქმის უკვე გადაევილო და ღიმი-
ლიც თანდათან კარგავდა სითბოსა და
სინაზეს.

— თუ ხომალდი დაგმტკრათ, რო-
გორდა დაბრუნდით. ან იქნებ თქვენც
მოფრინდით, მამათქვენით? — სიტ-
ყვას ღვარძლი გაურია აიეტმა, რაკი სი-
ხარულმა საბოლოოდ გადაუარა და შეი-
ლიშვილებიც ახლოს დაიფულა.

ფრიჭხეს ვაყები ამირიხნენ. ჭარი-
სამაც მამას მიაპყრო შემფოთებული
მზერა.

— დედათქვენის ხათრი, თორემ...

მოიხედე აქეთ! — უცებ უყვირა აიეტმა მელასს, ისევ სარკმელში რომ იყურებოდა და სტუმრის გულგრილობით ათვალეობდა ეზო-გალავანს. სახელაღწილმა ძმებმა ერთმანეთს გადახედეს. აიეტი უკვე ბრაზობდა, თითქოს ახლა მიხვედრილიყო პირველად, ხალხის სალაპარაკო რომ გაეხადა ამ ოთხ ღლაპს, მაგრამ თურმე რა ბედნიერი პაპა, რა ბედნიერი მამა და მეფე იქნებოდა, ყველაფერი ამით რომ დამთავრებულყო. წინ უარესი შერცხვენა და უბედურება ელოდა, ხოლო ამ უბედურების მეგზურობა სწორედ მისი შვილის შვილებისათვის დაევალებინა ბედსა და განგებას.

წყალუხვი მდინარის ლერწმოვანებში უკვე იდგა ბერძნული თორმეტნიზიანი ხომალდი. შვილის შვილების მივიზულ-მოკიბული ნაამბობიდან მან უკვე იცოდა, რომ ამ ხომალდს გადაერჩინა ისინი დაღუპვისაგან, თორემ მათი ხორცი თეგზები უკვე კარგა ხნის დამძღვრები იქნებოდნენ. ასე რომ აიეტი უკვე დავალებული იყო იმ ხომალდისაგან, უნებართვით რომ შემოჭრილიყო მის ქვეყანაში. ვალს კი გადახდა უნდოდა. „საოცარია, — ფიქრობდა აიეტი, — რა იცოდნენ იმ მამაძალებმა, რომ მაინც და მაინც ჩემს შვილიშვილებს გადაარჩენდნენ“. მართლაც რამოუდგენელი იყო ამ იმედით ამხელა გზაზე წამოსვლა. ახლა იმის დადგენაც კირდა: თავიდანვე იცოდა იმ ხომალდმა, რისთვის მოცურავდა კოლხეთისაკენ, თუ მერე, კოლხეთის მეფის შვილიშვილების გადარჩენის შემდეგ ვასჩეხოდა ამგვარი განზრახვა. იქნებ სულაც აიეტის შვილიშვილებისაგან გავგო ოქროს ვერძის არსებობა, იქნებ თვითონ ბიჭები დაპირდნენ გადარჩენის საფასურად, რადგან წყალნაყლაპებსა და შიშნაკამებს სხვა ვერაფერი მოაფიქრდათ უკეთესი. მართალია, მისი შვილიშვილები ჯიუტად გაიძახოდნენ, იმ ხომალდის მეთაური მაჰჩვენის ნათესავია, კანონიერ ტახტის დაბრუნება უნდა და შენთან შემწყობის სათხოვნელად არის მოსული, მაგრამ აიეტის თავში ათასნაირი

ფიქრები ირეოდნენ და დაუზოგავად ნთქავდნენ ერთმანეთს შშირის თუხუბებით. ხომ შეიძლებოდა, ისინი ჩვეულებრივი ავაზაკები ყოფილიყვნენ, კი არ გადაერჩინათ, არამედ უბრალოდ ტყვედ ჩაეგდოთ მისი შვილიშვილები, დაეშინებინათ და ახლა გამოსასყიდს თხოულობდნენ, მაგრამ შენიღბულად, ეჭვი რომ არ შეჰპარვოდა ვინმეს მათ ავაზაკობაში. ასე თუ აღმოჩნდებოდა, დიდი დღე არ ეწერა იმ ხომალდს, მაგრამ თუ შვილიშვილები არ ტყუოდნენ, აიეტისაგან მართლაც წარმოუდგენელი უმადურობა და სისასტიკე იქნებოდა, ასე განუკითხავად დაეწვა ხომალდიცა და მისი პატრონიც. პირიქით, მეფური ბუნება ავადღებულბოდა, პატივით მიეღო შვილის შვილების გადამრჩენელი ხალხი და ღირსეულადაც დაესაჩუქრებინა. მაგრამ რაღა მაინცდამაინც ვერძის ტყავს თხოულობდნენ ისინი? ფრიქსეს ვაყებს ამაზედაც ჰქონდათ მზად პასუხი, მაგრამ ძნელი დასაჯერებელი იყო ყველაფერი. თუ შვილიშვილებს დაუჭერებოდა, ვითომ მათი მამის აჩრდილი სამშობლოში ჩასულიყო და აეწრილებინათავისიანები, თუ გინდათ, რომ მოგასვენოთ და ჩემი ცოდვაც მოგაშოროთ, გინდათ თუ არა იმ ცხვრის ტყავი დაიბრუნეთ, რომლითაც თქვენს დახას დავალწიეთ თავიო. ასე ყვებოდნენ და იფიცებოდნენ ფრიქსეს ვაყები, მაგრამ ეჭვის მყარალი სუნი ჯიუტად ეტანებოდა აიეტის დაბერილ ნესტოებს. იმდენ ბედნიერ შემთხვევას მოეყარა თავი, ერთნაირად სასაცილო ჩანდა ნდობაცა და უნდობლობაც. რაღა მაინცდამაინც მისი შვილიშვილები უნდა გადაერჩინა მაინცდამაინც იმ ხომალდს, რომელსაც მაინცდამაინც კოლხეთისაკენ ელო გზადა მამასისხლად უღირდა საიმედო მეგზური და შუამავალი. რაღა მაინცდამაინც გადარჩენილების ნათესავი უნდა აღმოჩენილიყო გადამრჩენელი, თუ თვითონ ღმერთებს არ უნდოდათ ასე, ანდა თუკი უკეთესი ვერაფერი მოეგო-

ნა შეშინებული ბავშვისა თუ ხარბი ავა-
ზაკის გონებას. „თუ კარგი ხალხია, —
ფიქრობდა აიეტი, — ლერწამში რა-
ტომ იმალებიან, ჩემი ნავსადგური ხომ
ყველასათვის დიააო.“

აიეტმა ყველაფერი ყურადღებით
მოისმინა, მერე თავი ასწია, ჰაერი ხმა-
ურით დაყნოსა, ცხენივით, და თქვა:
ჩემს სასახლეში ღალატის სუნი ტრია-
ლებსო. მაგრამ მაინც დათანხმდა, მიე-
ლო უცხოელი და როგორც შეილიშვი-
ლები თხოვდნენ, „მხოლოდ მოესმინა“
მისთვის. აიეტს უკვე თვითონაც აინტე-
რესებდა იმ უცხოელის ნახვა და თუ
არ ბრძანა, კნუტებივით ამოეყრათ
ისიცა და მისი მხლებლებიც თორმეტ-
ნიჩბიან ხომალდიდან, მხოლოდ იმი-
ტომ, რომ თავიდან აეცდინა უსიამოვ-
ნო გაუგებრობა, თუკი ის უცხოელი
მართლა მისი სიძის ნათესავი აღმოჩ-
ნდებოდა.

თორმეტნიჩბიან ხომალდზე კი
მოუთმენლად ელოდებოდნენ ფრიქსეს
ვაეების დაბრუნებას, უფრო სწორად,
გაურკვეველ, უსახელო და უმისამარ-
თო მოლოდინს შეეპყრო ყველანი.

ფრიქსეს ვაეების დაბრუნება, შეიძ-
ლება, საბედისწეროც აღმოჩენილიყო
მათთვის. ადვილი შესაძლებელი იყო
ახლა აიეტის ხალხისათვის გაეწიათ მეგ-
ჯურობა, მიესწავლებინათ მათი ადგილ-
სამყოფელი და მაშინ..... მაშინ აღარა-
ფერი უშველიდათ, იმაზედაც მადლო-
ბა უნდა ეთქვათ და სამ-სამჯერ უნდა
ეკოცნათ მიწისათვის აიეტის ფეხებ-
თან, თუკი უკან გაბრუნების ნებას მის-
ცემდა. სამშობლოში მიღებული გადაწ-
ყვებილება ახლა არც ისე სამართლიანი
და არც ისე იოლად შესასრულებელი ჩა-
ნდა. ფეხი უფრო დიდი აღმოჩნდა, ვიდ-
რე ზეპირად, ზომის აუღებლად შეკე-
რილი წაღაგაწეული შრომა ხარაზს ან
წყალში უნდა ჩაჰყროდა, ანდა როგო-
რმე უნდა მოეგო განაწყენებული მუშ-
ტრის გული და შეეცოკა კიდევ, სანამ
ახალს, უფრო ხალვათ წაღას შეუქე-
დავდა. ჩხუბსა და აყალმაყალს აზრი
არ ჰქონდა, მუშტარი მართალიც იყო

და ღონიერიც. არც გაქცევა უშველი-
და, ან სად გაქცეულიყო, ვინ უნდა
ურებდა დაკარგულ დრტს, დახარჯულ
მასალას, ამოღამებულ თვალებსა და
სადგისით დაჩხვლელი თითებს. ამი-
ტომაც იცდიდა დაუშრეტელი მდინა-
რის ლერწმოვანებში ჩამალული თორ-
მეტნიჩბიანი ხომალდი, აუტანელი
იყო მისი მოლოდინი. უცხო გარემოს,
ყველაფერი, მათი განზრახვაც კი იღუ-
მალეების, მიუღწევლობის ბურუსში გა-
ეხვია. შეიძლება, სწორედ დამალული
განზრახვა იწვევდა უნებური დანაშაუ-
ლის გრძნობას, რაც თავის მხრივ ში-
შისა და სიფრთხილის გრძნობასაც უღ-
ვიძებდათ და უღიზიანებდათ. ისიც ვასა-
თვალისწინებელი იყო, რომ სამშობ-
ლოდან იმდენად შორს იყვნენ, დახმარე-
ბის არავითარი იმედი არ უნდაჰქო-
ნოდათ. არც კოლხთა ხომალდებთ ჩა-
მოუვარდებოდნენ მათ თორმეტნიჩ-
ბიან ხომალდს სისწრაფეში. ყველაფე-
რი ბედზე და ბედნიერ შემთხვევაზე
იყო დამოკიდებული. ისინიც იცდიდ-
ნენ.

პირველ ღამეს საგულდაგულოდ
შენიღებულ ხომალდზე უჯანშმოდ და-
იძინეს, უფრო სწორად, გაათენეს, რა-
ღვან ახლა, როცა სულ ერთი ნაბიჯი-
და აკლდათ მიზანამდე, ყველაფერს თა-
ვისი ნამდვილი ფერი და სუნი დაებ-
რუნებინა. უკვალოდ გამქრალიყო უც-
ხო ქვეყნისაკენ მოგზაურობის სიამოვ-
ნებაცა და ხიფათების განცდის სურვი-
ლიც. აიეტის ქვეყანაში ჭურღულად
შემოპარულნი, მწარე ფიქრებს მისცე-
მოდნენ. უცხო გარემო, ღამის წყვდიადი
და ბაყაყების გაუთავებელი ყიფინი
მოსვენებას უქარგავდათ. ირგვლივ სა-
ზარელი მოჩვენებები დაძრწოდნენ,
დაშლივინობდნენ, წითელ თვალუმბს აბ-
რიალებდნენ, ჩურჩულებდნენ, ფაჩუ-
ნობდნენ, კიოდნენ და ხარხარებდნენ.
წყლის ჩვეულებრივი ჩქაფანიცა და
ლერწმის შრიალიც თავზარს სცემდათ.
იმ ღამეს ცეცხლის ანთება ვერ გაბე-
დეს. არც სანდლის თასმა შეუხსნია ვინ-
მეს, თითქოს მზად უნდა ყოფილიყვნენ

გასაქცევად. ისდნენ ასე, დამღურებულილებივით და თვითონაც აღარ იცოდნენ რას ელოდებოდნენ. ოღონდ მალე მოთავებულიყო ყველაფერი და, რაც მთავარია, ეს მტანჯველი, გულისგამაწვრილებელი მოლოდინი, ერთადერთი სინამდვილე, რაც გარე სამყაროსთან აკავშირებდათ.

„როგორ მოვივიდა, როგორ ვენდე და როგორ გავუშვიო“ — გულს ასკდებოდა იასონი. ის ზომალდის ვრდოზე იჯდა, ხელები წვივებზე შემოხვია და ნიკაბი შიშველ მუხლებზე ჩამოედო. შორიდან კაცს ეგონებოდა, დასძინებიაო, მაგრამ საკმარისი იყო, ოდნავ გაფაჩუნებულიყო რამე, პატრონის მომლოდინე ძალღვივით, მაშინვე წამოწევდა თავს და წყვილიად მიაშტერდებოდა. იასონი შეგნებულად მოიქცა ასე, შეგნებულად გაუშვა ოთხივენი, რადგან ვერ გაბედა მძევლის დატოვება. იმდენი რამე უამბეს მისმა „ნათესაეებმა“ მრისხანე აიეტზე, ეს უშიშარი ბედისმამაძიებელიც კი ჩააფიქრეს. მართალია, წამოსვლამდეც ბევრი რამე უთხრეს, ბევრი თვითონაც გამოიკითხა კოლხთა მეფეზე, მაგრამ იქ, სამშვიდობოს, სხვა იყო, იქ მოსწონდა, ეამაყებოდა კიდევ, ასეთი მრისხანე და ძალგულოვან კაცთან რომ მოუწევდა შეხვედრა. შენს სახლში, სადაც მხოლოდ შენი ნაცნობ-მეგობრები შეკრებილან, თანაც ხელში ლეინით სავსე თასიც თუ გიჭირავს, სასიამოვნოცაა ლომზე საუბარი, თანაც ისეთ ლომზე, რომლის სიაცე და დაუნდობლობა ზღაპრად ქცეულა და მთელ ქვეყანას მოსდებია, მაგრამ ბრიყვი უნდა იყო, თუ ასეთივე გრძნობა დაგეუფლება, როცა იმ ლომის ბუნავის სუნი გეცემა ცხვირში. იასონს ძალის იმედი არცა ჰქონდა და არც უნდა ჰქონოდა, შმაკობითა და მოხერხებულობით თუ გამოაცლიდა იმ ქვეყანი ვერძის ტყავს, რომელზედაც ლომი იწვა და შეფერებული მედიდურობით, ზანტად, ათასში ერთხელ თუ დაახამხამებდა უცხო სტუმრებისაკენ მიპყრობილ

ყვითელ თვალებს. იასონსაც ტბრის ქურქი უნდა ჩაეცვა, თავი ჩაეფარა და შორილებით დაეკიციებინა თავისი ყველაფერი, იქნებ ასე მაინც მოეგო გული ამ მრისხანე მეფისათვის, რომელმაც, ალბათ, უკვე იცოდა დაუპატიებელი სტუმრების შესახებ და ვინ იცის რა ავი ზრახვები უტრიალებდნენ თავში. იასონს სხვა მაინც არაფერი შეეძლო, რომელიმე შვილიშვილის მძევლად დატოვება, უარესად გააცეცხლებდა აიეტს და იასონის სათხოვარსაც ავაზაკის ტყაპუქს გადააკეცვდა. ის მეფე, იყო, უსამართლოდ დაკარგული ტახტის სამართლიანი მემკვიდრე და ახლა მეორე მეფესთან შემწეობის სათხოვნელად მოსულიყო. ამით ხომ ის აიეტის უპირატესობასაც აღიარებდა და უსაზღვრო ნდობასაც უცხადებდა მის მეფურ ძალასა და კეთილშობილებას. განა მეფე, მით უფრო აიეტის ძლიერი, ვალდებული არ არის მხარში ამოუდგეს მეორე მეფეს, მით უფრო იასონის თქმულს, თუკი იმ მეორის სახელი და პატივი უსამართლოდ ითვლება და თუკი ამ სახელისა და პატივის აღდგენა ერთ ქვეყან ტყავს შეუძლია, რომელიც აიეტისათვის, ოქროთი მდიდარი აიეტისათვის, მართლაც ქვეყანი ტყავია და მეტი არაფერი? „აბა, თვითონ იფიქრე, შენი სიკეთისა და გულუხვობის იმედი რომ არ მქონოდა, ამხელა გზაზე ასე ალაღბედზე გიყის მეტი ვინ წამოვიდოდაო“ — ალაგებდა იასონი აიეტისათვის სათქმელ სიტყვას, მაგრამ თვითონვე არ მოსწონდა, რაც უფრო მეტს უკირკიტებდა, არბილებდა და ატკბილებდა, მით უფრო ყალბად და არაბუნებრივად ეჩვენებოდა. დარწმუნებული იყო, აიეტი, თუ კი მართლა ეღირსებოდა მასთან მშვიდობიანი საუბარი, მაშინვე მიუხედებოდა ეშმაკობას, სათქმელს არ დაამთავრებინებდა, ანდა ენასთან ერთად ამოგლეჯდა სიმართლეს. არა, ამკარად დიდ გამოცდას უმზადებდა ბედი იასონს. ან ბოლომდე უნდა გაეძლო, შიშს არ აპყოლოდა, ანდა ახ-

ლავე შეუმჩნევლად, ისე რომ მის ბიჭებსაც არ გაეგოთ, ჩაცურებულიყო წყალში და ბაყაყურით გასცლოდა აქაურობას. სანამ ღონე ეყოფოდა, სანამ სამშვიდობოს გავიდოდა. უცებ მართლაც ისე მოუნდა იასონს გაპარულიყო აქედან, თავი ძლივს შეიკავა, ბაყაყურით წყალში რომ არ მოედინა ტყაპანი. ეს მაცდური ფიქრი რომ მოეშორებინა, წინ გადმოიხარა, ოთხზე დადგა დანესტიანებულ მორებზე და ხომალდზე ჩამოწოლილ წყვდიადს, მის ბიჭებს რომ მალავდა, ჩურჩულით გასძახა: გძინავთ, ძმებო. მისმა ჩურჩულმა წყვდიადი შეაქართო, ფუძეგამოცლილ სილის ბორცვივით ჩამოაქცია. წყვდიადის დონდლო ნაფლეთები იასონისკენ გამოცოცდნენ, ბუდედანგრეულ ხოჭოებივით მეთაურის ჩურჩულმა ოდნავ მიუჩნებულ შიში ისევ გამოაფხიზლა და ყველამ უნებურად იმ ადგილს მიაშურა, საიდანაც ეს უსიამო ჩურჩული მოესმათ; თითქოს ხომალდს უეცრად ბზარი გასჩენოდა და იმ ბზარიდან მათი დამღუპველი წყალი მოშხუოდა.

— ძმებო. — ისევ დაიჩურჩულა იასონმა.

მერე მუქში ჩაახველა და რატომღაც ირგვლივ მიიხედ-მოიხედა.

მერე სინათლე დაინახეს; ყვეთელი, მოუსვენარი ლაქა დევნილი ნადირივით მოხტოდა დაყურსულ ბუჩქებზე, მოძვრებოდა ასწლოვან ხეებს შორის, მოცოცავდა გველებივით დაგრებილ ფესვებზე და ყოველ წუთას ახლოვდებოდა, რადგან დიდხანს ვერაფერზე ვერ იმაგრებდა თავს, მთელი ქვეყანა ქონწასმულივით ეცლებოდა ფეხქვეშ.

სინათლეს ფრიქსეს ვაყები მოჰყევიბოდნენ. „ჩვენა ვართო“ — შორიდანვე გამოსძახეს ხომალდს, თითქოს იგრძნეს, რა აუტანელი იყო ხომალდზე მყოფთათვის, მოხტუნავე, ყველაფრის დამაბრმავებელი სინათლის ყურება, სანამ გაიგებდნენ, რას მოუძლოდა, რას მალავდა იგი. ახლა სინათლე ხომალდზე მყოფთა სახეებს ანათებდა და ამდენი დამფრთხალი სახის ხილვამ ისე შე-

ძირწუნა არგუსი, ჩირაღდანი წყალში გადააგდო. შიშინით ჩამქრალმა ცეცხლმა ჰაერში კვარის სუნე დააყენა.

დილით იასონი და ფრიქსეს ვაყები ერთად გაემართნენ აიეტის სასახლისკენ. დილამ სიმხნევე შეჰმატა ყველას. დანახული ქვეყანა არც ისე საშიში იყო, როგორც წარმოდგენილი, ღამის წყვდიადით გადაშლილი და გადაგვარებული. ღამეს უემურიც თან წაეყოლა, ერთიანად მოელოკა ქვეყანა, როგორც გველი მოლოკავს ხოლმე ქვას, რომელზედაც შხამსა სტოვებს. ფრიქსეს ვაყების ნაამბობმაც ცოტათი ჩააწყნარა ავი წინათგრძნობით აწრიალებული გულები. აიეტი თანახმა იყო მიეღო უცხო სტუმარი, ეს კი სხვას თუ არაფერს, სიცოცხლის შენარჩუნებას მაინც ნიშნავდა. მიჩქმალულმა შიშმა ახლა ღაზლანდარობის გუნებაზე დააყენა ისინი. „ერთ ღამეში მახანდა აიწია, ახლა ცხვრის ტყავს პაპათქვენის ტყავიც თუ არ მოაყოლეთ, ისე სამშობლოში არ წაგიყვანთო“ — უთხრა იასონმა ფრიქსეს ვაყებს, თვითონაც გალიმებულნი და აღტაცებულნი რომ შესცქეროდნენ მეთაურის ხუმრობაზე ახარხარებულ თანამემამულეებს.

ღელა, წვალეებით თენდებოდა, მაგრამ სადღაც, უსასრულობის წიაღიდან დამრულ დღეს ველარაფერი შეაჩერებდა, სანამ მთლიანად არ დაიბადებდა. ჭერკიდევ წელამდე რძისფერ ბურუსში იდგნენ ყველანი. თორმეტნიჩბიან ხომალდს მარტო ცხვირი და ანძა ამოეყო გაგლეჯილ ბურუსიდან. სადღაც ჩიტმა დაუსტივინა და ამ სუსტმა, თითქმის უმნიშვნელო ხმამ კიდევ უფრო დაადასტურა მიწის არსებობა. ყველამ ყურადღება მიჰქცია ჩიტის სტვენას, კისრები მოეღრიცათ, თითქოს ჩიტის დანახვასაც შესძლებდნენ, თითქოს სანამ ჩიტი უსტვენდა, ცუდი არაფერი მოხდებოდა. მერე ბურუსის მცოცავი ხელეობით უთანასწოროდ დაგლეჯილი მიწაც გამოჩნდა. ბურუსი თავს აღწევდა უთავბოლოდ გადაფარჩხულ ბუჩქებსა და ხეებს, თითქოს ძლივს ჩაძინებულ

ბავშვს დედა ეპარებოდა, ბავშვს კი ზამინებამდე ორივე ხელით ჩაებღუჭა დედის უბე და თავშალი. ხეებისა და შიშის დანახვამ უარესად გაამხიარულა ყველანი, თითქოს გარემოც ეცნაურათ, თითქოს შინ მობრუნებულიყვნენ უკვე. მიწა აქაც მიწა იყო, ერთნაირად სახე დაღარული და სულის შემძვრელად გაყუჩებული მარადიული მშობიარობის ტკივილებით.

იასონი ზომალდის მოაჯირზე შედგა, ტუნეის კალთები აიწია და ნაპირისკენ ისკუბა. „ჭეეეი“ — ამოიძახა ზომალდმა და თვალი გააყოლა მეთაურის ბრინჯაოსფერ ბარძაყებს. „ასე იცის ზიჭმა“ — დაიძახა იასონმა და სათითაოდ ამოიღო რბილსა და ნოტიო მიწაში კოჭებამდე ჩაფლული ფეხები. მერე ამაყად გამოხედა მისი სიმკვირცხლით ახორბოცებულ ბიჭებს. ის მეთაური იყო და შემთხვევას არ გაუშვებდა, თავი რომ გამოეჩინა ამ ბიჭების წინაშე.

— თქვენ კი იქამდე ეცნკრა და მაყვალი მაინც მოაგროვეთ. შიშშილით ნუ მოიკლავთ თავს. — ისევ გამოსძახა იასონმა ზომალდს და ხაზგასმული არხიწობით გადადგა პირველი ნაბიჯი მისთვის ესოდენ უცხო და ესოდენ საბედისწერო მიწაზე.

ჩიტი კი უსტვენდა, თითქოს მასაც ათამამებდა ბურუსიდან თავდაღწეული ქვეყნის ხილვა. ფართო, ნოყიერი ფოთლები რძით გაძიძგულ ჯიქნებივით წვეთავდნენ მთელ ქვეყანას შობისა თუ განახლების მძაფრი სურნელი ტფინებოდა. გადახობებულ ლოკოკინას ღორწოვანი, ბრჭყვიალა ზოლები დაემჩნია ქვებზე სილაში ჩაფლული თოთო ნივარები ხრამუნით იმსხვრეოდნენ ფეხქვეშ. დაუშრეტელი მდინარის სილისფერი წყალი ათასში ერთხელ, თითქოს შემთხვევით მიაწყდებოდა ხოლმე თორშეტნიჩბიან ზომალდს და გამობერილ ფერდებზე ხელისგულის მსგავს ანაბეჭდს უტოვებდა. მდინარის განუწყვეტელ ქარს ისე გადაეხნიქა ლერწამი, თითქოს ესწუთია ზედ ვილაცა წო-

ლილაო. მიწამ ამოიფშენინა და დამპალი სოკოსა და აბედის სუნნი სჯებში შეაფრქვია დილის სუსხით ამღვრივებულ ბიჭებს, ზომალდის მოაჯირზე გადმომდგარნი ხელს რომ უქნევდნენ ვაურკვევლობისაკენ არხეინად მიმავალ მეთაურს.

იასონს ხელში ზეთისხილის ტოტი ეჭირა. როგორც კი მიუახლოვდნენ სასახლეს, გაიქცა და სამოციქულო ქვაზე ჩამოჯდა. მედეა ამ დროს ჯერ კიდევ თავის ოთახში იყო და ქარისასთან წასასვლელად ემზადებოდა. არაფერი არ უგრძენია, არაფერს არ შეუშფოთებია მისი არსება, თუმცა სამოციქულო ქვაზე ჩამომჯდარ იასონს გული ბაგა-ბუგით უცემდა. ფრიქსეს ვაყები მოშორებით იდგნენ, თითქოს მათაც გადასდებოდათ იასონის დაფარული მღელვარება და, რადგან მასთან ერთად მოსულიყვნენ პაპისეულ სასახლეში, ახლა ისინიც თავს უცხოებად გრძნობდნენ. მცველებმა მალე შეამჩნიეს სამოციქულო ქვაზე ჩამომჯდარი უცნობი და როცა მის სიახლოვეს ფრიქსეს ვაყებიც დაინახეს, მაშინვე მიხვდნენ, ვინც უნდა ყოფილიყო იგი.

უკვე მთელი სასახლე ლაპარაკობდა თორშეტნიჩბიან ზომალდზე, ფრიქსეს დაკარგული ვაყები რომ მოეყვანა. აიეტმა ბრძანა, სტუმრებს ღირსეულად დახვედროდნენ. „სტუმრებსო“ — ხაზგასმულად თქვა აიეტმა, რადგან შვილიშვილებსაც უკვე „უცხოებებად“ თვლიდა, და თავი ისე ეჭირა, თითქოს პირველად ჰედავდა მათ. ფერგაცრეცილი, მაგრამ ამაყად წელში გამართული იასონი გაღიმებული მოუძღოდა წინ ფრიქსეს ვაყებს. მედეას ჯერ კიდევ არ გამოეღო თავისი ოთახის კარი, როცა დერეფანში მხველებმა ჩაირბინეს და მისმა სმენამ უნებურად შეიტოვა მათი საუბრის უმნიშვნელო, თითქმის არაფრის მთქმელი ნაწყვეტი, როგორც გამოდებული თავშლის ნაყუწი — ლობემ. მედეას გონებამ თითქოს არ მიიღო, უყურადღებოდ დასტოვა შემთხვევითი ჩასმენილი სიტყვა თუ სიტყვები. მაგრამ, ეტყობა, მაინც მოასწრო და

აღიქვა იგი, რადგან ცოტა ხნის მერე, როცა სასახლისკენ მომავალი უცნობი დაინახა, მაშინვე პირველყოფილი სიციხადით გაახსენდა დერეფანში ჩარბენილი მხველების უცნაურად მოვლურტულე ხმები, რომლებსაც რატომღაც მხოლოდ ახლა, უცნობის ხილვისას მიეცა გარკვეული აზრი და მნიშვნელობა. მედემ ღობეს წამოდებული თავშლის ნაკუწი დაინახა, უმწეოდ რომ ფრიალებდა ქარში, როგორც ცალფრთიანი და ამიტომაც გასაფრენად უვარგისი არსება. მთელი სასახლე ეზოში გამოფენილიყო და მედეას შეეშინდა, ხომ არ შეკვივლეო, მაგრამ საბედნიეროდ, ყველას ყურადღება უცხოელ სტუმარს მიეპყრო.

ქარისამ რომ შეილები დაინახა, გული მოერღვა, იმდენად უმწეონი ჩანდნენ მომხიბვლელი უცხოელის გვერდით. თვითონაც უცხოებივით მოაბიჯებდნენ, გუშინდელი სითამამის ნასახიე არ შერჩენოდათ და ისე აცეცებდნენ თვალებს, თითქოს პირველად შემოედვათ ფეხი პავისეულ სასახლეში. ქარისამ იგრძნო, შეილები მას დაეძებდნენ და უნებურად წინ გამოვიდა. შეილებს გაუხარდათ დედის დანახვა, დაბნეულად გაუღიმეს და ქარისას უარესად ეტყინა გული. ნამდვილ უცხოელს კი თავი ამავად ექირა, ზეთისხილის შტოს წვივზე იტყლაშუნებდა და მომხიბვლელად ილიმებოდა. ქარისა ჭერ დაიხნა, მერე გაბრაზდა, მერე კი გული დასწყდა, რადგან თავის სიცოცხლეში პირველად იგრძნო ასე მტკივნეულად, ასე შვების მომგვრელი სიძულვილით მამაკაცის მიმხილველი ძალა, გულუბრყვილო ღიმილს რომ ამოფარებოდა ახლა და უპირველეს ყოვლისა მის საკუთარ შეილებს თრგუნავდა. აფერმკრთალებდა, ამდაბლებდა. ქარისას ერჩია, მიწა გასკდომოდა ფეხქვეშ, ვიდრე ამ დღეში ეხილა შეილები. მან უკვე იცოდა, ვის ბაძავდნენ ისინი, საიდან მოდიოდა მათი გუშინდელი სითამამე, სიტლანქე და უხეშობა, ასე რომ გააოცა და მოხიბლა კიდევ იგი. „აი, თურმე როგორი

ყოფილა ჩემი მეტოქეო“, — ფიქრობდა ქარისა და თვითონვე უკვე დასრულებული მშვიდად, ასე უღრტინებდა დასრულებული უმწეობით რომ ითმენდა მის არსებობას. იქნებ იმიტომ, რომ მის ქალურ ბუნებას მამაკაცად ვერ წარმოედგინა მეტოქე და ახლა, ამგვარი მოულოდნელობით უცაბედად დაშვიდებული, უარს ამბობდა აჯანყებოდა მას, რისთვისაც გაჩენილიყო, რასაც ელტვოდა, უსიტყვოდ ენდობოდა და ემორჩილებოდა კიდევ.

მედეას კი ისეთი გრძნობა დაუფლებოდა, ისე მოშვებოდა, ისე დაცარიელებოდა მთელი სხეული, თითქოს გონი დაეკარგა და ნელ-ნელა, თანდათანობით ერკვეოდა სისუსტისა და არარაობის ბურანიდან. ამ ავადმყოფურ შეგრძნებას ისიც უმძაფრებდა, ყველანი რომ უღიმოდნენ. აფრასიონმა ხელიც შეავლო ფრთხილად, თითქოს მაჯას უსინჯავდა. ის კი, მისი სიზმრის გმირი, ზეთისხილის შტოს იტყლაშუნებდა წვივზე და მედეას მხოლოდ მოქნეული ტოტის შხუილი ესმოდა და გული ამოვარდნაზე ჰქონდა, რადგან ვერ გაეგო, ვერ მიმხვდარაიყო, რატომ არ მოდიოდა და რატომ არ ადებდა მხარზე ხელს, როგორც საკუთრებას. მედეა ხომ მისი საკუთრება იყო. ეს უკვე ყველამ იცოდა, ალბათ, და იმიტომაც უღიმოდნენ. ისიც იცოდნენ, რის სათხოვნელად იყო მოსული უცხოელი და რაზე ელაპარაკებოდა აიეტს. მაგრამ რა ჰქონდათ ამდენი სალაპარაკო, რას შეცვლიდა ლაპარაკი, როცა ღმერთებს უკვე გადაეწყვიტათ მისი ბედი.

მედეას მხოლოდ ტოტის შხუილი ესმოდა და უცხოელის აწითლებულ წვივს ხედავდა, კი არ ხედავდა, გრძნობდა, როგორ აწითლებდა უცხოელის წვივს ზეთისხილის აშხუვლებული ტოტი. მერე ცეცხლის სუნი ეცა და დაინახა, როგორ ამოატრიალა თვალები ყელგამოჭრილმა ხარმა. მაშინ მიხვდა, რომ აღარ ესმოდა წვივზე გატყლაშუნებული ტოტის შხუილი. ახლა ყასბის

ხმა ესმოდა, რაღაცას რომ ეუბნებოდა და გადაბანილ, ცივი წყლისგან დაწითლებულ ხელებს წინსაფარზე იშვრალეზდა. ყასაბმა გაუღიმა, წინსაფარი მოიხსნა და ხარის გასისხლიანებულ თავს გადააფარა. წინსაფარის კიდე სისხლის წებოვან გუბეში ჩავარდა და მაშინვე გაიფიქრა. მედემ არ იცოდა, როდის მოსულიყო, ანდა რა უნდოდა აქ; ვერც ის გაეგო, რას ეუბნებოდა ყასაბი და თვითონაც უღიშოდა, ყრუმუნჯავით, წინასწარვე ყველაფერზე მობოდიშე, ყველაფერზე დამთანხმებელი ღიმილით. „ნუთუ ახლაც „დამეხისხმრაო“ — წუხდა მედეა და ვერ მიმხედარიყო, სად გამჭრალიყო უცხოელი, რატომ აღარ ესმოდა ზეთისხილის ტოტის შხუელი და რატომ ვეღარ ხედავდა წვივის აწითლებულ კანს. კიბეებზე რომ აღიოდა, ერთმა მონა ქალმა მეორეს დაუძახა: ჩვენი ბიჭებიც იბანენო და ისევ მოეკვება მედეას მუხლები. უცხოელი მართლა მოსულიყო, აქ იყო, მამაჩისის სახლის კედლებში.

სანამ იასონი და ფრიქსეს ვაჟები სასტუმრო აბანოში სიამოვნებისგან ხენეშოდნენ და დგაფუნობდნენ, აიტი ეზოში დადიოდა და სუფრის სამზადისს თვითონვე ადევნებდა თვალყურს.

— შენც დაგესვენა ცოტა. — დაუძახა კიბის თავიდან დედოფალმა.

— რას ამბობ, ქალო, შვილიშვილები მეწვიენენ სტუმრად. — უპასუხა მოლუშულმა და მარნისკენ გასწია.

მარანში ბნელოდა. სველი მიწისა და ღვინის სუნნი მომლოდინე ქალივით შემოეხვია და ტუჩებზე უსიამოდ დაეკონა. აიეტმა ტუჩები მოიწმინდა. ქვევრთან მოფუსფუსე ლანდები გაშეშდნენ და ორი წყვილი თვალი ქვემოდან მიანიერდა აიეტს. „რას ხედავთ ამ სიბნელეშიო“ — თქვა აიეტმა. „შეჩვეულები ვართო“. — უპასუხეს ლანდებმა და აიეტმა გაიგონა, როგორ მირაკრავებდა ღვინო ორშიმოდან კოკაში. მერე კედელზე ყვითელი ზაფრანის აცმა დაინახა და გაიფიქრა: არც ისე ბნელო. „ხომ არ მიირთმევთო“ — უთხრეს ლანდებ-

მა. აიეტმა სიბნელეს სველი ორშიმო ჩამოართვა და მოიყუდუნებოდა სველად. ორშიმოს ღრუბრებიც შეშრა, ჭერზე ჩამოკიდებული ყვითელი ზაფრანის აცმა ისევ დაინახა. „თენდებო“ — რატომღაც გაიფიქრა და ამ სულელურ გაფიქრებაზე თვითონვე გაეცინა, ცარიელი ორშიმო სიბნელეს დაუბრუნა და მარნიდან გამოვიდა. მარნიდან თითქოს სიბნელეც გამოიყოლა, კარგა მოსალამობელიყო. აიეტმა ეზო გადაჭრა, გალაენის უკანა კარში გავიდა და აღმართს შეუყვია. უცებ გაიოფლა და გული აუფრიალდა. მიდიოდა და ფიქრობდა: რა ამბავია ჩემს თავსო. ვიწრო საცალფეხო ბილიკი ყოველ ნაბიჯზე უხვევდა, ბუჩქებში მიიკლავებოდა, თითქოს ეშალებოდა. აიეტიც უნებურად ფეხს უჩქარებდა, ცდილობდა როგორმე დაეჭირა ბილიკის კუდი, სანამ მოასწრებდა და საბოლოოდ გაუჩინარდებოდა ბუჩქებში. უცებ, სად იყო და სად არა, ობოლი, წვეტიანი ვარსკვლავი გამოქანდა ციდან და აიეტს თვალებს შორის დაეტაკა. თვალებიდან ნაპერწკლები გააყრევინა და კარგა ხნით დააბრმავა. ცივი ოფლი ახლა სახეზეც წურწურით ჩამოსდიოდა. ტანში უსიამოთ გააყრყოლა. ვარსკვლავი, წელახ თვალებს შორის რომ დაეტაკა, ისევ ცაზე ეკიდა და ისე ციმციმებდა, თითქოს ისიც სულს იბრუნებდა. აიეტმა უნებურად ხელი სახეზე აიფარა. ლედვების ქვეშ დაბოჩილი ცხენი ბალახს ახრამუნებდა. უცებ გარკვევით იგრძნო ცხენისა და ხმელი ბალახის სუნი და ცხენზე შეჯდომა ისე მოენატრა, გული აუჩუყდა. შორიდან ნიავმა ვილაციის არხენი ხმა მოიტანა: თვალი გეჭიროს არ ჩაგეწვასო. „ვეკვდები“ — გაიფიქრა აიეტმა და უცებ გულზე მოეშვა, თითქოს სიკვდილის მთელი საშინელება მისი აღიარება იყო. აიეტს ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს მარტო ის კი არა, მასთან ერთად მთელი ქვეყანა კვდებოდა: ვარსკვლავიც, ჭიუტად რომ მოსჩერებოდა, და აიეტს ვერ გაეგო რა უნდოდა ვარსკვლავს, რას მოსჩერებო-

და? „იქნებ ესაა სიკვდილი? გაიფიქრა კიდევ; იმ კაცის ხმაც კედლებოდა, „არ ჩაგეწვასო“ — ვილაცას რომ დაუბარა და თვითონ კი იქით წავიდა, საითაც გულმა გაუწია; ლედვის ხეებიცა და მათ დახტულ, მუმლებით აწრიალებულ წყვილიაღში თავშეფარებულ ცხენიც. „ყველაფერი კვდება“ — დაასკვნა აიეტმა. „იცი მაინც, რატომ კვდება?“ — ჩაეკითხა საკუთარ თავს და მწარე ღიმილმა სახე დაუსახიჩრა. „ვიცი, — გადააბა კითხვას პასუხი, — იმიტომ რომ... იმიტომ რომ, არ მინდა სიკვდილი“.

აიეტმა წაიბორძიკა და უნებურად იქვე დაყრილ ლოდებს დაეყრდნო. ლოდი თბილი იყო, ღრმად ჩაძინებული ნადირივით, თითქოს ფეტქავდა კიდევ. მეორე ღღეს მთელი ვანი აიეტის უცხოელ სტუმარზე ლაპარაკობდა. ხალხი ჯერ კიდევ კარგად ვერ იყო გარკვეული საქმეში და როგორც ასეთ დროს ხდება ხოლმე, ერთმანეთში ურევდა მართალსა და ტყუილს, გაგონილსა და გამონაგონს. ზოგი ამბობდა, ბერძენმა ტახტი მოთხოვა აიეტსო, ზოგი, პირიქით: ტახტი დაუკარგავს და აიეტს დახმარების სათხოვნელად მოადგაო, ფრიქსეს ნათესავი ყოფილა და აიეტზე ახლობელი სხვა არავინ ყოლიაო. იმასაც ამბობდნენ: რის ტახტი, რა ტახტი, ქალის სათხოვნელად ჩამოვიდა, ფრიქსესი არ იყოს, ეგვე დანათესავენას გვიბირებსო. ცოტა-ცოტა სიმართლე ყველგან ერია, მაგრამ სიმართლე მაინც სხვა იყო: იასონმა აიეტს ვერძის ტყავი მოთხოვა, მეტი არაფერი. ეს იყო და ეს. თანაც იასონმა თავისი თავგადასავალი და აქ ჩამოსვლის მიზეზი, რატომღაც, ზღაპრად მოუყვა აიეტს, ალბათ, იფიქრა, ასე უფრო იოლად გავაგებინებო.

— იყო და არა იყო რა, — დაიწყო იასონმა, — იყო ქალაქი იოლკოსი. ამ ქალაქის მეფეს ნახევარძმა ყავდა, დედით ერთნი იყვნენ, მამით კი სხვადასხვანი. ამ ნახევარ ძმას თვითონაც მოუნდა მეფობა და ერთ მშვენიერ ღღეს

მართლაც დაისაკუთრა ტახტი. ქანონიერ მეფეს კი კარო გაეწოდებოდა. თქვენც კარგად მოგეხსენებათ, თქვენც კარგად მოგეხსენებათ, ტახტზე ორი მეფე რომ ვერ დაეტევა, როგორც ერთ სამზარეულოში ორი ქალი (იასონმა გაიღიმა). ჩავარდა საწყალი სიღარიბეში, მაგრამ რა უნდა ექნა, თავს ზევით ძალა არ იყო. ეტყობა ღმერთებმა მთლად არ გასწირეს ნამეფარი და ვაჟი აჩუქეს (იასონმა გულზე ხელი მიიღო და ისევ გაიღიმა, ვითომ ის ვაჟი მე გახლავართო). მამას შეეშინდა, ნახევარი ძმა არც შეიღს შემარჩენსო და ახალშობილი მთებში გადაშალა, მწყემსებთან ხალხში კი ხმა გაავრცელა, მკვდარი ბავშვი დამეზადაო და ქელეხიც გადაიხადა (იასონმა შეიცადა და დარბაზში მყოფნი მოათვალიერა. ყველანი ყურადღებით უსმენდნენ). ყმაწვილი რომ წამოიზარდა, — გააგრძელა იასონმა და უცებ მედვა დაინახა, არა, მედვა კი არა, მედეას ხელები, მუხლებზე რომ დაეწყო და დასჩერებოდა, თითქოს წიგნს კითხულობსო. იასონს სიტყვა გაუწყდა, ოდნავ წინ წადგმული მარჯვენა ფეხი ისე აუთამაშდა, თითქოს დასაკლავად წამოქცეულ პირუტყვზე ედგა. უცებ ზღვის გუგუნი გაიგონა, ყრუ, შეკავებული, გეგონებოდათ თავზე საბანწაფარებელი რაღაცას ბუტბუტებს, ანდა მოთქვამსო. — ყმაწვილი რომ წამოიზარდა, — აჩქარდა იასონი, — თავის ქალაქში დაბრუნება გადაწყვიტა. მივიდა მეფესთან და უთხრა: ესა და ესა ვარ და ჩემი ტახტი დამიბრუნეო. ფეხზე ცალი სანდალილა შერჩენოდა, ტახტს კი თხოულობდა, — გაიციანა იასონმა, მაგრამ სიცილი ამჯერად ნაძალადევი გამოუვიდა, ეს თვითონვე იგრძნო და ნირწამხდარმა გააგრძელა: — მეფეს თავზარი დაეცა, საიდან გამოტყვრა ეს ოხერიო, მაგრამ ჭკვიანი იყო და ეშმაკობა იხმარა. თანახმა ვარო, მიუგო ნახევარძმიშვილს, მხოლოდ ერთი პირობა უნდა შემისრულოო (აიეტმა თავი ასწია და იასონს თვალი გაუსწორა. ყველამ იგრძნო, ამ ზღაპარში ეს პირო-

ბა რომ იყო მთავარი. იასონიც აღელ-
და, მაგრამ მაინც დაატანა თავს ძალა,
რათა პირობის ყველა სიტყვა გამოეცე-
თილად ეთქვა). — მეფემ უთხრა: სიზ-
მარში ბიძაშენის, მამაშენის ბიძაშეი-
ლის, ფრიქსეს აჩრდილი გამომეცხადა
და იმ ვერძის ტყავის უკან დაბრუნება
მთხოვა, რომლითაც იგი კოლხეთში გა-
ფრინდაო. შე აღარც ასაკი მიწყობს
ხელს და აღარც ღონე მომდევს ამოდე-
ნა საქმე რომ ვითავო, შენ კი ახალგა-
ზრდა ხარ, წაბრძანდი, ჩამოიტანე, ბი-
ძის აჩრდილიც მოასვენე და გვარსაც
მოამორე ცოდვაო. რა ექნა ჰაბუეს,
ისიც ადგა და წამოვიდა. — დაამთავრა
იასონმა ზღაპარი და ისევ გაიღიმა,
მომხიბვლელად, გულუბრყვილოდ.

— ყველაფერი გავიგე, — თქვა აი-
ეტმა. — ადამიანი ორ ნაწილადაა გა-
ყოფილი, ერთი ტახტზე ზის, მეორე კი
ტახტს დაეძებსო.

— ჩვენ არაფერი არ გვინდა, აქედან
წასვლის მეტი. — უბასუბა არგუსმა.

არგუსს ძმებთან შედარებით უფრო
თამამად ეჭირა თავი, მაგრამ მაინც
ეტყობოდა, როგორ ესიკვდილებოდა
ყოველი სიტყვის თქმა. „ის ტყავი მა-
მაჩემს ეკუთვნის, მამაჩემი კი ამ კაცის
ბიძაა. როგორ ვუთხრათ უარი მამის
ნათესავს რაღაც ქეციანი ტყავის გა-
მორა“. — თქვა არგუსმა და ყურებამდე
გაწითლდა. „ქეციანი ტყავი“ იასონის
გამოთქმა იყო და მან ახლა უნებურად
გაიმეორა იგი.

ენაღლები ამბობდნენ, აიეტი ისე გა-
ცოფებულა, უთქვამს, ჩემს სუფრას
რომ არ შეხებოდით, სუყველას ენებს
დაგაპირდით, მაგრამ ახლა იძულებუ-
ლი ვარ მოვითმინოო. ამაშიც იყო სი-
მართლის ნატამალი, რადგან ერთი
გზობა აიეტმა მართლა გადაწყვიტა,
იქვე, სუფრასთანვე დაეხოცა ყველა-
ნი, წიწილებივით წაეგლიჯა თავი შვი-
ლიშვილებისთვის, როცა მათი და მათი
ნათესავის მიკიბულ-მოკიბული ლაპა-
რაკი ყელში ამოუვიდა.

აიეტმა უცებ ლოყაზე ლომის ხაოი-
ნი, მშრალი ენის შეხება იგრძნო და

გვერდზე გადაქანდა: „კიდევ ცოცხა-
ლი ყოფილაო“ გაუქვირდა და „რა გინ-
დაო?“ — ჰკითხა. — შენ თუ ვინაა რა
გინდა? — შეუბრუნა ლომმა კითხვა.
დაამთქანა, მკლავის სიგრძე წითელი
ენა შეეხებოდა მკლავს და გააგ-
რძელა: მაგათ კიდევ ვეყოფიო.

ლომი აშკარად საბრძოლველად იყო
განწყობილი, მართო წაქეზებულა აელ-
და. „ხომ არ მივეუქსიოო“ — ერთი კი
გაიფიქრა აიეტმა და თვალეზი ისე
გადააბრიალა, ყველანი გაისუსნენ. მე-
ულღემ გამაფრთხილებლად გაუღიმა
და აიეტი ამ ღიმილს ისე ჩააფრინდა,
როგორც გაძარცული კაცი ქამარს, რო-
მელიც აღარც კი იცის რაში გამოიყე-
ნოს. „არა, — გადაუჩურჩულა აიეტმა
ლომს, — ჯერ უნდა გამოეცადო. ენა-
ხით, რა ბიჭები არიან, იქნებ ჩიტი
ბღღუნადაც არ ღირდესო“.

— „შენ იცი შენი საქმისაო“ — ჩაი-
ბურღულა ლომმა და აიეტის სულის
გადაყვითლებულ ბალახში ჩაწვა.

იასონი დაუშრეტელი მდინარის ქან-
ჭრობებში ჩამალულ თერთმეტნიჩბიას
ხომალდზე რომ დაბრუნდა, თქვა: ცუ-
დადაა საქმე, აიეტი, ვერძის ტყავის სა-
ნაცვლოდ, გამოცდას მიიბრუნა და, ალ-
ბათ, ისეთ რამეს დამევალებს, იასონი
კი არა, ქაჩიც ვერ შეასრულებსო.

— იქნება ჩემი ძელების წაღება მო-
გიხდეთ აქედან, — დაუმატა იასონმა.

დამალვას კი აზრი აღარ ჰქონდა, მა-
თი აქ ყოფნა და განზრახვა უკვე ყვე-
ლამ იცოდა, ასე რომ, ჯობდა თორმეტ-
ნიჩბიანი ხომალდი აშკარად მიეხათ ნა-
პირზე. იასონის ბიჭები ხოფებს ნელა
უსვამდნენ და თან ფიქრობდნენ: ალ-
ბათ, ყველა ლერწმის უკან კაცი ყავთ
ჩასაფრებელიო. თორმეტნიჩბიან, გა-
მარჯვებასა და დროსტარებას შერვეულ
ხომალდზე ისევ ჩამოწვა შიშისა და
გაურკვევლობის ღრუბელი, ყველანი
ღონდლო, სლიბინა მუცლის ქვეშ მოი-
ყოლა და თავფეხიანად გალუმმა. მუმ-
ლი და კოლო მომრავლდა. ბაყაყებმაც
ხმას აუწიეს. ყურთა ხმენა აღარ იყო.

ღამით დაუშრეტელი მდინარის ნაპი-

რები ისევ ბურუსში გაეხვია. ფერფლისფერი, წებოვანი მასა უხერხემლო ურჩხულივით მოძვრებოდა ტირიფებსა და ძეწნებს შორის და გზადაგზა ყველაფერს განურჩევლად ნთქავდა. ბურუსი ტანშიც ატანდა. გემბანზე მიყრილი ბიჭები ერთმანეთს ეხუტებოდნენ, ვინიცობაა რამე მოხდეს, ახლოს ვიყოთ. ხანდახან კოტი დაიკვილებდა, ისე მოულოდნელად, ისე შემზარავად, რომ ყველას სისხლი ეყინებოდა. მაგრამ რა უნდა ექნათ, კოტი იმის კოტი იყო, დამლამობით თავისი ბოღმა და სატკივარი ქვეყნისათვის რომ შეეჩივლა. თავიანთ ქვეყანაშიც ზუსტად ასე კიოდნენ კოტები, მაგრამ იქ სხვა იყო, იქ მარტო ბავშვს თუ შეაერთობდა კოტის უცარი შეიკვლება და ქალებს თუ დააწყევლინებდა თავს, საღაც დამპალ ფულუროში გაფუყული ფრინველი.

იასონი ახლაც მარტო იჯდა კიჩოზე, ზელები წვივებზე შემოეხვია და ნიკაპი მუხლებზე ჩამოედო. „ძალი მიინც მყავდესო“ — ფიქრობდა იგი. ამოდუნა ხომალდი მის ერთგულ ბიჭებს გაევსო და მიინც მარტო იყო, რადგან აიეტი მარტო მას უპირებდა გამოცდას, ამიტომაც მხოლოდ მას ელოდა განსაცდელი. თუმცა ასედაც უნდა ყოყოფილიყო, ბიჭები ხომ მისი გულისთვის წამოსულიყვნენ ამხელა გზაზე, მაგრამ ახლა ვერაფრით ვერ შეპკუეზოდა იმ აზრს, მარტო მას რომ ელოდა ხიფათი. ადრეც ბევრჯერ მდგარა სიკვდილ-სიცოცხლის შუა, მაგრამ მისი ჭიუტი ბუნება არასოდეს არ შეპკუეზებია სიკვდილს. იასონს არ შეეძლო დაეჯერებინა, რომ ისიც, ასეთი მარდი და ღონიერი, ასეთი ზრდილი და მომზიბველი, შეიძლება სხვებივით მომკვდარიყო. სიკვდილზე ფიქრი იმდენად აბნევდა და ასულელებდა, იმდენად ეძნელებოდა საკუთარი სიკვდილის წარმოდგენა, მზად იყო უყო; მანოდ ეწამა მომზიბველი სიყალბე, აღონდ ამარზენი ქეშმარიტებისათვის თვალი მოეხუჭა. მას ჯეროდა, რომ ღმერთები მისი გუ-

ლისთვის რამე გამონაკლისს დაუშვებდნენ, არ მისცემდნენ ამ ქვეყნიდან წასვლის ნებას. ანდა სად უნდა წასულიყო, აქაც მშვენივრად გრძნობდა თავს. აქ იყო მისი ადგილი და ამიტომაც იყო წლებზე რომ ფეხს იდგამდა, ნემსის ყუნწში ძვრებოდა, რადგან აქ, ამ ქვეყანაზე უნდოდა ყველაფერი, რაც სხვას ჰქონდა, ანდა შეიძლებოდა რომ ჰქონოდა. მართალია, დღევანდელის არ იყოს, ბევრჯერ გაწილებულა, მაგრამ ყოველთვის ღირსეულად გამოიმჭვრალა იმ არასასიამოვნო შეგრძნებიდან, რომელსაც გაწილება ბადებს. ახლაც ამაზე ფიქრობდა, ახლაც თავის დასაღწევ გზებს დაეძებდა და გული სიბრახით ევსებოდა, მარტო რომ იყო. აიეტს ამჯერად ზრდილობიანად გამოეპანლურებინა, მაგრამ შეიძლებოდა უარესადაც დამთავრებულიყო ყველაფერი. ახლა არჩევანის უფლება მიინც ჰქონდა: ან როგორც მობრძანდა, ისევე წაბრძახებულიყო, ანდა მიეღო აიეტის გამოწვევა. ესეც მას უნდა გადაეწყვიტა, მხოლოდ და მხოლოდ მას ეხებოდა და იმითომ. ბიჭებს რა უჭირდათ, ხეტიალი და დროსტარება არც აქეთობას აკლდათ და არც იქითობას დაიკლებდნენ. მას კი დროსტარებაზე მეტი უნდოდა და მეტიც მოეთხოვებოდა, საკუთარი კუჭის ტკივილის გარდა საშვილიშვილო საქმეც ევალებოდა. ასე უთხრა სწორედ ყველაზე დიდმა მეფემ მინოსმა, „საშვილიშვილო საქმეაო“. ბიჭებს მართლა არაფერი უჭირდათ: თუ იასონი პირობას შეუსრულებდა აიეტს, რისიც ძალიან ეეჭვებოდა, ყველანი მშვიდობიანად დაბრუნდებოდნენ შინ. თუ არა და, ახლა მარტო ისინი დაბრუნდებოდნენ იასონის ძვლებით სავსე ტომრიანა, რომელსაც, ალბათ, აიეტი გამოიმშვიდობებისას შემოუგდებდა ხომალდზე. მკვდრისთვის ვილა გამოიდებდა თავს, ის კი არა, გზით გულგაწყალელებს, შეიძლება მისი ძვლებით ეკოჭავათ კიდევ, თავი შეექციათ და მადლიერების გრძნობით მოეგონებინათ თავიანთი მზიარული მეთაური,

სიკვდილის მერეც რომ არ აკლებდათ გასართობს. „ფუი და ფუი“ — გადაფურთხა იასონმა და გინებაც მიიყოლა: ჩემი აქ გამოგზავნის მკვდარიცა და ცოცხალიცო. საღლაც ისევ დაიკვილა ქოტმა. იასონი აიბურძენა და ახლა მართლა გაბრაზდა, ერთი ძალი როგორ არ უნდა გვეყადეს ამხელა ზომალღზეო.

მერე ბიძამისის, სიბერისგან დაჰმუჭუნილი, ვაზის ქერქივით დაფშვნილი და გამოშრალი სახე დაუდგა თვალწინ და ისევ გადააფურთხა. როცა ბიძამისმა გაიგო, იასონი, მისი ტახტის მოცილე, კოლხეთში მიემგზავრებაო, ბერიკაცი სიხარულმა გააბავშვა. რა ახარებდა იმ უბილოს? რა და, იასონის მოსალოდნელი სიკვდილი. იასონმა თუ არ იცოდა, ბიძამისმა ხომ იცოდა, საით უსტვენდა მისი თავქარიანი ძმისშვილი.

„იცოდა იმ შობელძაღვლმაო“ — გულს ასკდებოდა სიცივისგან აწკაწკავებული იასონი. ბიძის სიკვდილის მერე ის მაინც ავიდოდა ტახტზე, მაგრამ აღარ დაადგა საშველი ბიძამისის სიკვდილს, არც იასონს მოუთმინა გულმა, თანაც საქმეში მინოსი ჩაერია და იასონმა ვერ შებედა უარი ყველაზე დიდ მეფეს, ყველა ტახტისმამიებლის მფარველსა და ქომავს. „თუ გინდა რომ ტახტი დაგიბრუნო, კოლხეთში წადი, მიიხედ-მოიხედე, გაიარ-გამოიარე, მოინახულე ჩვენი ბუდე და სამარე. იმ სამარეში მამაშენის ბიძაშვილი, ბეოტიის ტახტის მემკვიდრე ასვენია, ბუდეში კი მისი ოთხი ბარტყი პირდაბრენილი ელოდება მშობლიურ ლუქმას. იცოდე, ყველა ბერძენი მეფისთვის საშვილიშვილო საქმეა იმ ოთხი ბარტყის დაბურება. თან საბუთად იმ ვერძის ტყავიც გამოაყოლე ზელს, რომლითაც მამაშენის ბიძაშვილი გავაფრინეთ აქედან. დანარჩენზე კი მერე ვილაპარაკოთო“. — უთხრა მინოსმა იასონს და იასონმაც ყველაფერი გაიგო, მინოსის დავალება კი ისეთი იოლი ერგენა, გაუკვირდა კიდეც: ერთი ქეციანი ტყავიც გულისთვის (მაშინაც ასე თქვა: „ქეციანი ტყავიო“), რატომ უნდა დაესვათ ტახტზე,

მაგრამ ჭკუა იხმარა და ენას კბილი დააჭირა, მინოსი ტყუილად არაფერს იტყოდა, არც სხვას აფიქვინებდა ზედმეტს, თუმცა თანხმობის მეტი მაინც არაფერი ესმოდა.

იასონი მაშინვე ბიძამისთან გაიქცა, მაგრამ პირველი, რაც ამ მართლაც მიხრწნილი ბებრის თვალებში დაინახა, საკუთარი სიკვდილი იყო. არა, მისი მოსალოდნელი სიკვდილით თავაშვებული სიხარული. მაშინ კი აღარ დაზოგა იასონმა ბიძა და პირში მიახალა, სიცოცხლეშივე უნდა გადმოგფერებო მავ ტახტიდან მტვერივითო. ბიძამ თასი ესროლა, იმ თასით რძესა სვამდა ხოლმე. საერთოდ რძის მეტს არაფერს ჩაუშვებდა პირში და ამიტომაც იყო, ალბათ, საშველი რომ არ ადგებოდა მის სიკვდილს. იასონს ახლაც გაელიმა ბიძამისის შეშინებული სახე რომ გაახსენდა. წვერ-ულვაშზე რძის მსუქანი წვეთები შერჩენოდა, თითქოს ეს წუთია, მისი ღორმუცელობით გაბეზრებულმა დედამ პირიდან ძალით გამოგლიჯა ძუძუო.

„ძმებო“ — ამოიგმინა იასონმა და იქათყენ გაიხედა, საითაც ბიჭები ეგულებოდა. ნაცრისფერი ნისლი ბოლქვაბოლქვა იგრავებოდა ზომალღზე, თითქოს დამპალ ნეშოს ახრჩოლებენო. იასონი მარტო იყო, მარტო იყო და ამ სიმარტოვეს ზედავდა კიდეც. ერთგული ძალღივით რომ დასკუებოდა წინ.

„ოოოოჰ“ — ძალღივით შეჰყმუელა იასონმა წყვილადს და საკუთარ ხმას მიაყურადა. ხმამ ვერ გაარღვია ბურუსის სქელი კედელი და სველი ფოთოლივით ზედ აეწება. არც ზომალდიდან გამოჰასუნებია ვინმე, ეტყობა, მაგრად დასძინებოდათ წუხანდელ უძინრებს. ახლა ამან შეაწუხა იასონი. „იქნებ მიეუბნე და ამ შუალამისას დედაბუდიანად ამოვხოცო ყველანიო“ — გაიფიქრა იასონმა, თუმცა თვითონვე იცოდა ეს ტყუილი ფაფხური რომ იყო, გულის მოსატყუებელი, შიშის დასაფრთხობი, სიბრაზისა და შურის ნაყოფი, რადგან ახლა მართლა ყველასი შურდა, ვისაც მშვიდად დაძინება შეეძლო. არა, იასონ-

ნი არც ისეთი სულელი იყო, აიეტს რომ მივარდნოდა, ისა და მისი ბიჭები არ ეყოფოდნენ ამ საქმეს. ან რომელი წაყვებოდა, ან რომელს გაუშვებდა თვითონ. გამოცდილებით იცოდა, რომ მახილის, ისევე როგორც ქალის, ტყუილებრალოდ გაშიშვლება სირცხვილი იყო და მეტი არაფერი. თავლაფის დასხმა და აი, სწორედ მაშინ გაახსენდა იასონს მედეა. არა, მედეა კი არა, მედეას ხელები, არაბუნებრივად მშვიდი და სრულყოფილი. ერთდროულად მშვენიერიცა და საშიშიც. იასონს გაახსენდა, როგორ გაუწყვიტა სიტყვა აიეტის დარბაზში ამ ხელების ხილვამ. მერეც, როცა ისინი სუფრასთან ისხდნენ, იასონი მხოლოდ მედეას ხელებს ხედავდა. სხვას არაფერს შეუძრავს მისი ბუნება ასე, არც აიეტის დიდებულ სასახლეს და არც თვითონ აიეტს, უჩნხელივით რომ უბრიალებდა თვალებს: არც ქარისას, თავს რომ დასტრიალებდა და თავისი ხელით უსხამდა ღვინოს; არც ფრასიონს, იმ უჩნხელის შემკვიდრეს, რომელსაც არაფერი ეცხო მაშისა და სისულელეებს რომავდა, თუ გინდა რომ ბედნიერი იყო, ჩემს დამ არაფერი აყუენიშოო. იასონს არაფერი გაეგებოდა აფრასიონის ბუტბურისა, ვისთვის რა უნდა ეწყყენებინა, ისედაც ეკლებზე იჭდა და ისიც არ იცოდა, გადწევდა თუ არა ამ სასახლიდან თავცოცხალი.

მედეა იასონს ვილაცას, ახსენებდა, ახსენებდა, მაგრამ ვერ მიმხვდარიყო, ვის; შეიძლება იმიტომაც, რომ მაშინ, აიეტის სასახლეში, არ შეეძლო მართო მედეაზე ეფიქრა, თუმცა ცალი თვალით მაინც მოასწრო გადაუთვალეირებინა ხსოვნაში ჩარჩენილი ქალები, მაგრამ ვერც იქ მიაკვლია მედეას მსგავსებას. ახლა კი, გემბანზე ჩაცუქტულს, ბურუსში ჩაქარგულს, უცებ გაუნათდა გონება. მედეა ზღვას გაედა. ახლა ისიც გაახსენდა, განუწყვეტლივ ზღვის ხმაური რომ ესმოდა, სანამ მედეა დარბაზში იყო. მაშინ ამ ხმისთვის ყურადღება არ მიუქცევია, არც არაფერი იყო გასა-

კვირი, იცოდა რომ ზღვა ახლოს იყო, მაგრამ გაახსენდა თუ არა მედეა, იქვე ჩაესმა ზღვის გუგუნი, გდნჯიქიქიქიქიქი ბული, თითქოს სამუდამოდ დამცხრალი და სამუდამოდ შეგუებული ბუნებისაგან დადგენილ ჯებირებს. ეს ხმა მედეას ხმა იყო. ზღვა კი იმიტომ იყო ზღვა, რომ არც დამცხრალიყო და არც შეგუებოდა რამეს. ის უბრალოდ სულს ითქვამდა, კლდოვან ნაპირებზე ჩამოკაწრულ ტალღებს ამშვიდებდა, რათა ერთხელ კიდევ შეხეთქებოდა ერთფეროვნებასა და უძრაობას. იასონის ყურებში მართლა ხმაურობდა ზღვა, როცა მედეა თავჩაღუნული იჭდა მამასა და უცხოელ სტუმარს შორის და ხელის გაშლილი მტევნები მუხლებზე დაეწყო. როგორც... როგორც სასამართლოს მაგიდაზე ყველას დასაწახად დააწყობენ ხოლმე იარაღს, რომლითაც მკვლელობაა ჩადენილი. რა თქმა უნდა, იასონს ასე არ უფიქრია, მაგრამ უცნაურად შესძრა და ააფორი-აქა ამ ხელების ხილვამ, სიტყვა გაუწყდა და ფეხი ისე აუკანკალდა, თითქოს დასაკლავ პირუტყვზე ედგა. „აი, ვინ მიშველიდაო“ — ფიქრობდა ახლა იასონი. ხომ შეიძლებოდა მედეას მოსწონებოდა და შეჰყვარებოდა კიდევ იგი. განა ცოტაჯერ მომხდარა ასეთი რამე? რამდენიც გინდა. რამდენჯერ უთქვამთ იასონისათვის, ამა და ამ დღეს აქა და აქ ყოფილხარ და მავანსა და მავანს ისე შეჰყვარებხარ, თითო რომ დაუქნო, მოედანზე დაგიწვებო. რატომ არ შეიძლებოდა, ახლაც ასე მომხდარიყო, რას დაუწუნებდნენ ვითომ იასონს კოლხი გოგოები. რასაკვირველია, ახლა ამ გაუკვალავ ბურუსში სისულელეც იყო მედეას სიყვარულის იმედით საოცნებო კოშკების აგება, მაგრამ იასონმა ვერაფრით ვეღარ მოიშორა მედეაზე ფიქრი, გული ეუბნებოდა, რალაცის გამოდნობა რომ შეიძლებოდა ამ ფიქრიდან. ქალის ხელით გაკეთებულ საქმეს გემოც განსაკუთრებული ჰქონდა; არც ეს იყო უცხო ხილი იასონისათვის, მაგრამ ის ქლე-

ბი სხვა ქალები იყვნენ, როცა ისინი იასონისთვის ირჩებოდნენ, უყვარდათ კიდევ იგი. სიყვარული ახუქვინებდა თვალს და უნათებდათ გონებას. მედეას კი რა სჯიდა. რატომ უნდა გამოედო თავი ამ უცხოელისათვის, სულ ერთხელ რომ ყავდა ნანახი და ისიც საკითხავი, იყო, მართლა ენახა თუ არა. როგორც იასონს ახსოვდა, მედეას თავიც არ აუწყევია, არც კი გამოუხედავს მისკენ, იჭდა და საკუთარ ხელებს დასცქეროდა. ქალი კი მხოლოდ მაშინაა სანდო, როცა უყვარხარ. ასე რომ იასონს ჭერ თავი უნდა შეეყვარებინა მედეასთვის და მერე ეთხოვა შემწეობა. „კი არ მეშორებაო, მაგრამ მეჭორებაო“ — წაიძღერა გუნებაში იასონმა. მან კარგად იცოდა, რა ძნელი მოსავლელი იყო ასეთი ჩუმი და თავჩაღუნული გოგონები. უღელი კამეჩის ძალაც არ გეყოფოდა, ოდნავ მაინც რომ მოგვეცილებინა ერთმანეთისთვის მათი მიტყუებულნი მუხლები. მაინც სასიამოვნო იყო მედეაზე ფიქრი, იმედის მომცემი, გამაყურებელი, დამამშვიდებელი, მით უფრო, რომ სიცივე უკვე ძვალ-რბილში ატანდა, ფილტვებიც წებოვანი ბურუსით გაქლენთილიყო და სადღაც თითქოს ჯიბრზე, გულსაკლავად მოთქვამდა კოტი.

ღილით ვანის ქუჩებში უცხო ხალხი გამოჩნდა. ვანელები უკვე ორი დღე მოლოდინში იყვნენ და არავის აღარ გააკვირვებია კბილებამდე შეიარაღებული ჯგუფის დანახვა. ისე შეეგებნენ, თითქოს ძველი ნაცნობები ყოფილიყვნენ. „ფრიქე, ფრიქეო“ — მისძახოდნენ ისინი ნელა მოძრავ ჯგუფს, რადგან ბერძნულად სხვა არაფერი იცოდნენ. ვანელები კარგა ხასიათზე იყვნენ, რადგან მზიანი დღე იყო და ეს უჩვეულო სანახაობაც ძალიან ართობდათ. საგანგებოდ გაპრიალებული ამდენი მუზარადი, ბალთა, საბარკული, ფარი და მანვილი მთელ მზეს თავისკენ იზიდავდა და თვითონაც ისე ლაპლაპებდა, დიდიხნით თვალს ვერ გაუსწორებდი. სხვა-

თა შორის, ვანელებს სწორედ ამ დღეს შეექმნათ წარმოდგენა, რაიმე ბერძნები საერთოდ ასე შეიარაღებულნი დადარდნენ, ომიანობა იყო თუ მშვიდობა. სტუმრად იყვნენ თუ შინ. „ყველას თავისი წესი აქვსო“ — ამბობდნენ ვანელები. ბერძნები არც არაფერს თხოულობდნენ. არც არაფერს კითხულობდნენ; არც არავის აჩერებდნენ, არც არავის უჩერდებოდნენ; ეგ იყო, რომ მოძრაობდნენ, სიცოცხლის სხვა ნიშანწყალი არაფერი ეტყობოდათ. მათი ყურება ყველაზე ადრე ბავშვებს მობეზრდათ. დიდხანს ექყანებოდნენ ისინი სპილენძის დიდ ფარებში სასაცილოდ დამახინჯებულ საკუთარ გამოსახულებებს, მაგრამ როცა მიხვდნენ, მეტს ვერაფერს გამოჩნებოდნენ, თავი გაანებეს. როცა შუადღის მზემ დააცხუნა და ქალაქი გრილ ოთახებში შეიკეტა, ბერძნები წყაროსთან შეჩერდნენ, რაკი თავი მარტო დაიგულეს; სიცხე მათთვისაც აუტანელი გახდა. მაგრამ ჯგუფი არც იქ დაშლილა, სათითაოდ გამოდიოდნენ ჯგუფიდან, მკლავის სისხონაკადს მუზარადს უშვერდნენ, სვამდნენ, მუზარადში ჩარჩენილ წყალს ოფლისაგან გადაგლესილ თავზე ისხამდნენ და ისევ ჯგუფში ბრუნდებოდნენ. ასე რომ, ფარებაფარებული ჯგუფი თითქმის უცვლელად და უძრავად იდგა, ჯუჯა კოშკით. წყურვილი რომ მოიქლა, ჯუჯა კოშკმა ისევ აიღდა ფეხი, დინჯი, გამოზომილი ნაბიჯით ქალაქიდან გავიდა და გეზი დაუშრეტელი მდინარისკენ აიღო.

მალე ჯუჯა კოშკის გამოჩენა ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა ვანის ქუჩებისთვის. ახლა უფრო თამამად ეჭირა თავი, ბერძნის წყაროსთანაც უფრო დიდხანს ჩერდებოდა, წყალსაც გემოზე სვამდა, თავკისერსაც უშვერდა მოდგაფუნე ნაკადს, იცინოდა და, როგორც ვანელები ფიქრობდნენ, კმაყოფილება-საც გამოსთქვამდა თავის ენაზე. ვანელ გოგონებს, უცხოელების დასახაზად უარესად რომ იმტვრეოდნენ და ცდილობდნენ, რაც შეიძლება გვიან მიჰყა-

რებოდნენ თვალს, ახლა დაუფარავი აღტაცებითა და სიხარბით უთვალთვალებდნენ და, ალბათ, იმ კუნძულზე გატარებული დღეები ახსენებდობდათ, სადაც ქალებს მამაკაცი სანთლით საძებარი გახდომოდათ. მაგრამ აქ ისე ვერ იყო საქმე. თუ ვანელი გოგოები თავს აწონებდნენ, ვანელი ბიჭები დაბღვერილები ზომავდნენ მათ ყოველ ნაბიჯს და ჩხუბის მიზეზს ისე ელოდებოდნენ, როგორც ათი გოგოს მამა ვათის გაჩენას. მაგრამ უცხოელებს ჯერ-ჯერობით თავი წესიერად ეკირათ, ასე რომ არავითარ საბაბს არ იძლეოდნენ საჩხუბრად და საკინკლაოდ. რა მათი ბრალი იყო, თუ ვანელ გოგოებსაც ყველაფერს ერჩიათ უცხო თვალის წინ კოპწილობა. მაგრამ, ეტყობა, ქალი და ჩხუბი მართლა ერთად დადიან, რადგან მაინც მოხდა პატარა უსიამოვნება.

შუაღლე იყო. მზე ვანურად აცხუნებდა, ჯუჯა კოშკი ბერძნის წყაროსთან ისვენებდა. ერთი ბერძენი ვახელ გოგოს გამოელაპარაკა. გოგო წყლის წასაღებად მოსულიყო, გულითადად გაუღიმა უცხოელს და ხელები გაასავსავა: შენი ვერაფერი გავიგეო. ბერძენმა ისევ უთხრა რაღაცა. დანარჩენებმა გადაიხარხარეს. გოგოს ეწყინა და წარბები შეწყია. სად იყო და სად არა, მიწიდან ვანელი ბიჭი ამოდრა, ბერძენს, გოგოს რომ გამოელაპარაკა, წინ აესვეტა და ჰკითხა: რა გინდა ამ გოგოსგანო. ახლა ბერძენმა გაიღიმა და მანაც ხელები გაასავსავა: შენი ვერაფერი გავიგეო. ვანელმა კი ერთი ისეთი გაულაწუნა, ფარშუბიანად ადგილზე დააბზრილა. კუბა ეყოთ თუ ვაჟკაცობა, დანარჩენი ბერძენები ჩხუბში არ ჩარეულან, თავისიანს კი შეუყვირეს, გაამხნევეს, გონზე მოიყვანეს და ისიც გამწარებული ეცა ვანელს. ატყდა და რა ატყდა, აქით ვანელებმა, იქით კი ბერძენებმა დასცხეს ტაში და ყიყინა. ფალავნები კი მტვერში გორავდნენ, ერთმანეთს კბენდნენ, ხელებს უტრიალებდნენ, თმას აგლეჯდნენ და ქმინავდნენ. ბოლოს ისევ გოგომ ჩააწყინარა ყველაფერი, ძირს გაგო-

რებული მუზარადი წყლით აავსო და მოჩხუბრებს გადაასხა. ფალავნებს გაწუწუვამ ბერძენებიცა და ვანელსაც ციცილის გუნებაზე დააყენა. მოჩხუბრები გვერდზე გადგნენ და ტანსაცმელი ჩამოიბერტყეს.

ამ შემთხვევამ კიდევ უფრო დაახლოვა სტუმრები და მასპინძლები. ჯუჯა კოშკს ახლა მზიარული შეძახილებით ხვდებოდნენ ყველგან. „ესენიც ჩვეულებრივი ხალხი ყოფილაო“ ამბობდნენ ვანელები.

დღე არ გაივლიდა, ორჯერ მაინც არ გამოჩენილიყო ჯუჯა კოშკი ოქრომტეღლების უბანში. კარგა ხნით შეწყდებოდა ხოლმე ჩარხების ღულღუნი, ლითონის წყრიალი, ჩაქუჩების ტაკატუკი და საკრეტლის წრიაინი, როცა ამდენი მოქროვილი მეომარი ფრჩხილებით აფხეკდა და აბლორტნიდა ერთმანეთს ზედ შეფრქვეულ ბრჭყვიალა მტვერს.

ვანის ქუჩებში უთავბოლო ხეტიალმა ჯუჯა კოშკი, ბოლოს და ბოლოს, ღვინის ვაჭარ ბახას ორმოცსაფეხურიან სარდაფთანაც მიიყვანა. ისეთი სიფრთხილითა და მოწინააღმდეგეობით ჩაათვა ორმოცი საფეხური, თითქოს სამუდამო განსასვენებელში ჩადიოდა. სარდაფის სიღრმეში თუ შიგ ჩაგუბულმა ღვინის სურნელმა თავბრუ დაახვია და ბალღივით გახარებული გაუჩინარდა მარადიულობის ნესტიან სივრცეში.

ღვინის ვაჭარი ბახა ისევ ისე იჯდა თავის საყვარელ სკამზე, შვინდის მრგვალთავიანი ჯოხიც ისევ ისე ჩაედგა მუხლებს შორის და ზემოდან ორივე ხელი კრამიტებივით შემოეწყყო. ამდენი მოწყურებული, ღვინოს მონატრებული ვაჟკაცის ხილვამ, ისიც ააღელვა. სარდაფში ტევა აღარ იყო. ყველანი მას მისჩერებოდნენ სურვილისგან დანაკვერჩხლებული თვალებით, კვალზე დამდგარ ძაღლებივით ნესტოებდაბერილნი. „იციან ჩემი ძალაო“ — გაიფიქრა ღვინის ვაჭარმა ბახამ და თითქმის მარწმუნველად გაისმა მისი მოკლე, მაგრამ ღვთაებრივად უხვი და მრავლის მთქმელი

ბრძანება: იმანო, დიდიდან, სტუმრები!

„დიდიდან“ ჩამოსხმულმა ღვინომ მალე აახორბოცა სტუმრები. ვილაცამ ნიერის გალას შეუწვდინა ხელი და ისე მადიანად ჩაებოჩა გაუფცქვნიელი ნიორი, ცოტა ხნის მერე ხმელი, გაფშევილი, ერთმანეთზე გადაწული ფოჩებიც კონწიალობდნენ ხარბიხაზე.

— გააღეთ კარი, შემოიხედოს ქვეყანამო! — დაიძახა შეთვალემა მალალომ, როცა ქუჩაში მწყობრი ნაბიჯების ხმა გაისმა და აქამდეც მოაღწია ღვინოსა და ნიერის სუნმა. შეთვალემა მალალომ იმავე დღეს საგანგებოდ დააკრიალებინა სახლი ქალიშვილებს, როგორც კი გაიგო, წყალუხვ მდინარეში ბერძნების თორმეტნიჩბიანი ზომალდი შემოსულაო. იმ დღის მერე სტუმრების მოლოდინში იყო. სტუმარი, თანაც ახალი, თანაც უცხოელი, ყველაზე კარგი წამალი იყო სიბერისა, რისიც ასე ეშინოდა შეთვალემა მალალოს. მართალია, სიბერე ჭერჭერობით ვარე-ვარე უვლიდა, მაგრამ დღითიდღე უშინაურდებოდა, ყველა გაპრიალეულ საგანში უსაფრდებოდა, მოულოდნელად „იქტა“ რომ დაეძახა და გული გაეხეთქა ცხოვრების მოტრფიალე ქალისთვის. შეთვალემა მალალოს კი მართლა უყვარდა ცხოვრება, მაგრამ დრო მაინც თავისას აკეთებდა, წასაღები მიჰქონდა, დაუკითხავად, დაუნანებლად, და ექვსი ქალიშვილიც, უკვე დებივით რომ მოსწრებოდნენ დედას, ამის დადასტურება იყო; რაც შეთვალემა მალალოს აკლდებოდა, ის მის ქალიშვილებს ემატებოდა. ამიტომაც იყო, ასე რომ ცდილობდა დამსგავსებოდა თავის ქალიშვილებს, ანდა ისინი დაემსგავსებინა, რათა უცხო თვალს გაჭირვებოდა გამოცნობა, რომელი შეიძლებოდა ყოფილიყო ამ შეიდ ქალში დანარჩენი ექვსის დედა. „აი, რამდენი ვარ! ერთიდან მეორეში გადავსკუბდები, მეორედან მესამეში, მესამიდან მეოთხეში, მეოთხიდან მეხუთეში, მეხუთიდან მეექვსეში... სიბერემ კი მსდიოს, სანამ

არ მობეზრდებაო“ — იტყოდა ზოლმე შეთვალემა მალალომ, მანქანაში სიჭრის უბრალოდ ხსენებაც კი, ისე დაახვედრანებდა, ექვსივე ქალიშვილს ბატის კუკებივით ერთად გახვეტავდა ოთახიდან და ტიროდა, გულით ტიროდა, მაგრამ ცრემლს ქუთუთოსთანვე ახვედრებდა ხელს, ფერუმარილი რომ არ ჩამორეცხოდა. ექვსი ქალიშვილიც ცოტა იყო სიბერისგან თავის დასაღწევად, სხვა რამე უნდა მოეგონებინა შეთვალემა მალალოს.

„მასპინძლო“ — ეძახდა თუთიყუში, მაგრამ მაშინ აღარაფერი ესმოდა საკუთარი სიყმაწვილის ფეხის ხმის მეტი, თანდათან რომ შორდებოდა, ყრუდებოდა და ქვეყნის ხმებში ითქვიფებოდა. „უსინდისო, მოლაღტევი!“ — მისძახოდა გულანუყვებული შეთვალემა მალალო თვალსა და ხელს შუა გაპარულ სიყმაწვილეს, უკანმოუხედავად რომ ვარბოდა, თითქოს დიდი განსაცდელისათვის დაეღწია თავი. მაგრამ არც სევდა ძლებდა დიდხანს, რადგან შეთვალემა მალალომ ისიც იცოდა, რომ უდარდლობითა და მხიარულებით თუ თავის ახალგაზრდობას ვერ დაიბრუნებდა, სხვისას მაინც მიიზიდავდა და ის „სხვისა“ მისიც განდებოდა, ცოტა ხნით მაინც. ცხოვრება გალიაში დამწყვედეული თუთიყუშით ჭრელი და ზმაურიანი იყო. ოღონდ არ უნდა ჩასძინებოდა, დროზე უნდოდა ხელის წაკერა, რათა არასოდეს არ დარდვეულიყო სიჭრელისა და სისადავის, ცრემლისა და ღიმილის, ტუსადისა და მეთვალყურის ერთიანობა, ერთარსებობა, ერთსულოვნება.

სანამ ბერძნები ქალაქსა და მის ადგილებს ეცნობოდნენ, აიეტმა სასახლეში თათბირი გამართა.

აიეტი უკვე გრძობდა, დიდი შეცდომა რომ ჩაედინა, როცა მშობლებისაგან განწირული ფრიქსე შინაური კაცივით მიიღო სასახლეში და მერე დაინათესავა კიდევ. ახლა ფრიქსეს კვალზე მთელი ზომალდი მოსულიყო, ხვალ კი, შეიძლება, მთელი საბერძნე-

თი მოსდგომოდა კარს. არა, დათმობაზე ლაპარაკი ზედმეტი იყო. დათმობა სისუსტეს ნიშნავდა. მართალია, უცხოელს თითქოს უფლებაც ჰქონდა მოეთხოვა ის, რასაც თხოულობდა და რაც მაინც და მაინც ძნელი შესაღწევი არ იყო, მაგრამ ვინ დაუდგებოდა თავდებად, უცხოელი რომ არ ტყუოდა. განა მგელი ითაკილებს ცხვრის ტყავში გახვევას, თუკი ფარეზში უნდა შეპარვა? აიეტს არ ჯეროდა უცხოელის, საამისოდ ზედმეტად მომზიბეღელი ეჩვენა იგი. ჰქონდა კიდევ უნდობლობის საბაბი. საიდან აღარ მოდიოდნენ ვანში ხომალდები. რა არ მოჰქონდათ და მიჰქონდათ, მაგრამ არცერთს არ აურიდებია თავი ნავსადგურისათვის და დაუშრეტელი მდინარის ქანჭრობებში არ დამალულა. არც შვილიშვილების მათთან ერთად დაბრუნება, მათთვის ასეთი ზრუნვა და თავგამოდება მიაჩნდა ბუნებრივად. შეიძლება შვილიშვილებს მართლა კეთილშობილი გრძნობა ამოჰქმედებდათ, თავს რომ არ იშურებდნენ, რათა საკადრისი სამსახური გაეწიათ გადამჩენლისათვის (თუ კი მართლა გადამჩენელი იყო). მით უფრო, რომ ეს გადამჩენელი ნათესავადაც ეკუთვნოდათ (თუკი მართლა ეკუთვნოდათ), მაგრამ ასევე შეიძლებოდა, დაეშინებინათ ისინი, ანდა ისეთ რამეს დაჰპირებოდნენ, გადაეხიზებინათ ეს ოთხი ღლაპი ჰაპისა და ქვეყნის წინააღმდეგ. მოკლეთ, აიეტს არ სჯეროდა არც უცხოელისა და არც შვილიშვილებისა. „შენიანის გეშინოდესო“ — აქი. ყოველთვის აფრთხილებდა მამა. აუხდა კიდევ; როცა ერთხელ კიდევ გადაათვალიერებდა ზოლზე გუნებაში თავისიანებს, ექვს მხოლოდ და მხოლოდ ქარისას შთამომავლობა იწვევდა. მედეას სათვალავშიც არ ავდებდა, რადგან გაუთხოვარ ქალს მშობლებზე ძვირფასი არაფერ არ უნდა ყოლოდა. აფრასიონი კი სხვანაირად აბრაზებდა აიეტს. წლები გადიოდა, აფრასიონიც იზრდებოდა, მაგრამ ძველებურად გულჩათხრობილი და

„უცნაური“ რჩებოდა. „რადაცაში ვაერიოს, მეფობასაც ვაწყველავ“ — ეტყოდა ხოლმე აიეტს. ეტყულეს, მაგრამ გულის სიღრმეში, სადაც მამა სჭარბობდა მეფეს, საამოვნებდა კიდევ ასეთი თავდაპირილი შვილი რომ ყავდა, ცხვირს რომ არ ყოფდა ყველაფერში, აქაო და მეფის მემკვიდრე ვარო. ყველაფერი, ყველაფერი, მაგრამ ღალატის კაცი კი ნამდვილად არ იყო, თითქოს სულ ასე მემკვიდრედ აპირებდა ყოფნას და, ვინ იცის, იქნებ ღმერთებსაც ევედრებოდა, მამაჩემი დიდხანს მიცოცხლეთ, ქვეყნის საზრუნავი ჩემს კისერზე რომ არ გადამოვიდესო. აფრასიონს მართლა უყვარდა მამა და ეს აიეტმაც იცოდა. ერთხელ ხუმრობით ჰკითხა, თუ მართლა ყველაფრის გამომცნობელი ხარ, ისიც მითხარი, როდის მოგვკვდებიო; აფრასიონს თვალში ცრემლი ჩაუდგა, ყბა აუცახცახდა და ძლივს ამოიღულულულა: არ ვიცი, ეგ ჩემს მერე მოხდებაო. აიეტს შვილის სიბრალულით გული დაეწვა და მერე აღარ მიუცია ამგვარი შეკითხვა. ასე იყო თუ ისე, აფრასიონი მამის ექვს არ იმსახურებდა და ამიტომაც იყო აიეტმა ფიქრშივე რომ მოუხადა ბოდიში: მაპატიე, შვილო, ტახტი ისეთი რამეა, ყურზე ყური უნდა გამოიბა და თვალზე თვალიო.

აიეტმა ცხვირწინ აქანავებულ ფიქრის ბაწარს ხელი აუქნია, რადგან ისედაც იცოდა, რა ზარზე იმი იდგა, ალბათ, ქაში, და ხმამალა განაცხადა:

— ჩემი აზრით, ბერძნების თორმეტნიზიანი ხომალდი უნდა დაიწვასო.

სანამ აიეტი თათბირობდა, მედეას ტანგაუხდელს დასძინებოდა და სიზმარს ზედავდა. ეს სიზმარი პირველს არ გავდა; საზარელი იყო, მტანჯველი და დაუნდობელი. საცოდვეი გოგო ოხრავდა, ოფლში იწურებოდა, მაგრამ ვერაფრით დაედწია თავი, ვერ გაქცეოდა მაცლაჯუნას.

სიზმარი კი მართლა შეშარვი იყო:

ვითომ ყველანი აიეტის სალზინო დარბაზში შეკრებილიყვნებ. უცხოელი იქ იყო და ისე უღიმოდა მედეას, მისი საცოდაობით ქვა გადნებოდა. „რისთვის მოსულხარო“ — ეკითხებოდა აიეტი უცხოელს და თან ფრქვეს ვაყებს თვალს უკრავდა. „ქალი უნდა გამატანოო — პასუხობდა უცხოელი და მედეას შესცქეროდა. აიეტს კი ვითომც არ ესმოდა მისი პასუხი და ეუბნებოდა: თუ გინდა რომ ვერძის ტყავი გაგატანო, აღუღებულ ქვაზე ითამაშეო. „არ მინდა ვერძის ტყავიო, — ყვიროდა უცხოელი და მედეას გულსაკლავად უღიმოდა. სპილენძის უზარმაზარ ქვაბში წყალი უკვე დუღდა. იმ ქვაბში მთელ ძროხას ხარშავდნენ ხოლმე, ათი კაცი დგამდა ცეცხლზე. ქვაბზე ფიცარი გაედოთ. იმოდენა ოხშივარი მოება პირზე, ზალხს ერთმანეთის დანახვა უჭირდა. „ითამაშე და ითამაშეო“ — ატყდნენ ყველანი უცხოელს. უცხოელმა აღარ იცოდა რა ექნა, თავისას ვერ აგებინებდათ. მართო მედეას ესმოდა მისი, მაგრამ მამის შიშით ენას როგორ დასძრავდა. უცხოელი კი, დასაკლავი ხარივით ხან მედეას შეამტერებდა თვალებს, ხან კი გამზიარულეზულ აიეტს. „თუ ფიცარზე ავა, ვყვარებივარო“ — ფიქრობდა მედეა და თან გული უსკდებოდა, მართლა არ ავიდეს, ეს რა სულელური ფიქრები მომდის თავშიო. უცხოელი მაინც ავიდა ფიცარზე, ხელები საცოდავად გაშალა და ფეხებიც გაუსვ-გამოუსვავ, ვითომ ვცეკვაო, აიეტმა გადაიხარხარა და ფიცარს ხელი გამოჰკრა. მედეამ შეჰკივლა, უცხოელი კი აბუყბუყებულ ქვაბში ჩავარდა და ჩაიხარშა. „გადაღვარეთ წყალიო“ — ბრძანა აიეტმა და ქეიფი გააგრძელა. ათმა კაცმა გადმოიღო ქვაბი, გარეთ გაიტანა და ქაფქაფა წყალი, უცხოელის ძვლებიანად, მიწაზე დაღვარა. „შე რალა მექეიფებო“ — გაიფიქრა მედეამ და ისიც გარეთ გამოვიდა. მღუღარეგადანსხმულ მიწას ორთქლი ისევ ასდიოდა. გაფანტულ

ძვლებს ძალი და ღორი მისეოდა. მედეამ კალთაში მოიგროვა ძვლები. თავის ოთახში შეიტანა და საწოლზე დაყარა. „გავაცოცხლებ ვინახებ, არ გავაცოცხლებ და მაინც ვინახებო, — თქვა მედეამ. მერე საწაშლე ყუთიდან კასპიის ნიყარა ამოიღო, რომელშიაც ჯადო-წამალი ჰქონდა მოგროვილი და ძვლებს მოაჰკურა. გაცოცხლებული უცხოელი საწოლზე წამოჯდა, თვალეზი მოიფშვნიტა და თქვა: რა იქნა ოქროს საწმისიო? მერე, ცოტა გონს რომ მოეგო, წამოხტა და ისევ აიეტის სალზინო დარბაზისკენ გაიქცა. მირბოდა და ყვიროდა: გავიმარჯვე, გავიმარჯვეო!

უცხოელი რომ დაინახეს, ყველამ გაიცინა, ამ წუთას ქვაბში ჩაიხარშა და ახლა საიდან მოგვევლინაო. — ზომ ჩემია ვერძის ტყავიო? — ჰკითხა უცხოელმა აიეტს. „აკი ქალის სათხოვნელად მოვედიო?“ — შეუბრუნა კითხვა აიეტმა. მერე მედეას გასძახა, მოდი, ქალო, ისევ შენ უნდა გადასწყვიტო ჩვენი დავაო. „ნეტავ თავს რატომ არ გამანებებენ, ჩემგან რა უნდათო“ — გაიფიქრა მედეამ, ზმამალა კი თქვა: ერთი სიტყვა მეც მათქმევინეთო. „ათი თქვიო“ — დაუძახეს აქეთ-იქიდან.

— უცხოელმა პირობა შეასრულა, — თქვა მედეამ.

ატყდა და რა ატყდა, ყურთა სმენა აღარ იყო. „დააცადეთ, ათქმევინეთო“ — ყვიროდა უცხოელი და თან ფარს იფარებდა. „ახლა მამაჩემმაც ითამაშოს აღუღებულ ქვაბზე და მაშინ ბარი-ბარში იქნებიანო“ — როგორც ექნა დაამთავრა მედეამ თავისი სათქმელი და შიშით გული გაუსკდა, რეებს ვროშავ, რა უბედურებაა ჩემს თავსო. მეორე გული კი ეუბნებოდა, რადგან ამბობ, ეტყობა გინდა კიდეცო. მედეას შიშით გული კი უსკდებოდა. მაგრამ ამავე დროს საკუთარი სითამამეც მოსწონდა, ერთიანად რომ აღეგზნო და აეტაცა. ისე არხეინად იქცეოდა, თითქოს ცაში იყო და მიწაზე აღარ აპირებდა დაბრუნებას. „ეგრე

იყოსო" — თქვა შემცბარმა და დაბნეულმა აიეტმა. მერე ფიცარზე ავიდა. ისეთი სახე ჰქონდა, მედეას პირზე ხელი რომ არ აეფარებინა, დაუძახებდა, რას შერები მამი, სად მიდიხარ, რამ გადაგრია ამხელა კაციო. აიეტს ეტყობოდა, სულ არ ჰქონდა საცეკვაო გუნება-განწყობილება, მაგრამ ზელები მაინც გაშალა და ფეხებიც აათამაშა. მედეამ ქვაბთან მიიხრბინა და აცეკვებულ მამას ფეხქვეშ ფიცარი გამოაცალა. თან გუნებაში ამბობდა: რას ვაკეთებ, რატომ ზელები არ შემახმებო" მეორე გული კი პასუხობდა რადგან აკეთებ, გდომებია კიდევო.

აიეტი მდულარეში ჩავარდა და ჩიხარშა. ათმა კაცმა დაავლო ქვაბს ზელი და გარეთ გაიტანა. „გავიმარჯვე, გავიმარჯვეო“ — ყვიროდა უცხოელი და თან ფარის უკან ჩაცუქტულიყო, ამოდენა ხალხმა ზედ არ გადაშიაროსო. მედეა დარბაზიდან გამოვარდა და წამლების ყუთს მიაშურა, მაგრამ კასპის ნივარა ცარიელი დაუხვდა. რაც შიგ წამალი ჰქონდა დაგროვილი სულ უცხოელის ძვლებისათვის დაეკურებინა. ისე შეწუხდა მედეა, ისე შეწუხდა, რომ გამოეღვიძა.

როგორც კი თვალი გაახილა, ვარდისფერ წყვდიადში აღმოჩნდა. შეშინებული ფეხზე წამოიჭრა და ოთახის კედლები მოათვალიერა. როცა ყველაფერი იცნო, ახლა ბალიშის ქვეშ შეაღებდა ზელი და თოჯინა რომ აღვიღებ დაიფულა, შევებით ამოისუნთქა.

„არა ჩემო კარგებო, — ჩურჩულებდა გულჩუყებული მედეა, — როგორ იფიქრეთ, სულელებო, ეს ხომ სიზმარი იყო, ცუდი სიზმარი, ეს კი ჩვენი სახლია, მამაჩემის სახლი. რა ესაქმება უცხოელს ზვენთან. გესმის, გესმის, გესმის... — დაუშინა მუშტები თოჯინას. თოჯინას ნახშირის თვალი წამოვარდა, მაგრამ მედეა ისევ სცემდა და უყვიროდა: რამ დაგაყრუა, რით ვერ გაიგეო“ მერე კაბის კალთა წამოიჩადა და მთელი სახე ერთიანად შეიმშრალა. „ჩემგან ნურავითარი დახმარების იმედი ნუ გქ-

ნება. შენ კი არა — ქარისმაც რორ მთხოვოსო“ — თქვა სახეზე კალთაფარებულმა მედეამ და იმედი უნდა აუჩქროლდა გული, რატომ აქამდე აი ვიფიქრე, ხომ შეიძლება. დამ მართლა მთხოვოს უცხოელის დახმარებო. ის უცხოელი ხომ ქარისას შვილების ნათესავი იყო და თუ მას რაიმე უბედურება შეემთხვეოდა, აიეტი ფრიქსეს ვაყებსაც ზედ მიაყოლებდა, იმ უცხოელის მოყვანისათვის. მაშინ... „მაშინ აღარც ასე დავიტანჯებოდიო“ — დამთავრა ფიქრი მედეამ და კარი გამოაღო, რადგან უცებ დასთან გადაწყვიტა წასვლა, მაგრამ კარშივე გაჩერდა ასე თმაგაწეწილი და ფეხშიშველი როგორ მივადგეო. ისევ შემობრუნდა ოთახში, მაგრამ გულმა არ დააყენა, რა მოხდა, ვინ გიყურებსო და ისევ კარს მიაშურა, მაგრამ ვერც ახლა გადააბიჯა ზღურბლს. სამგზის სცადა წასვლა და სამგზისვე თავი შეიკავა მერე კი ბარბაქით ისევ საწოლთან მივიდა და ზედ გადაეხმო, როგორც საყვარელი ადამიანის ცხედარს. ეგდო ასე, ბალიშში პირჩამხობილი და უხმოდ ტიროდა. რა იცოდა, რომ მთელი სიცოცხლე ასე უხმოდ უნდა ეტირა, ასე უხმოდ და უამხანაგოდ. მისი მარადიული ცრემლი პირველ ლაქას აჩენდა ახლა სიქალწულის სასთუმალზე და მედეაც უკვე დამნაშავედ გრძნობდა თავს, თუმცა ჯერ არაფერი ჩაედინა. ვერც დანაშაულის ამ მწარე გრძნობას მოიშორებდა როდისმე, მიჩვეული ძალიდევით რომ აედევნებოდა, მასთან ერთად გადასცურავდა ზღვებს და უცხო მიწაზედაც აყვებოდა, რადგან ამ ძალს ვერც კეტი დააფრთხობდა და ვერც მოწამლული სალაფავი მოულებდა ბოლოს, ის ბედისმიერი იყო. ღმერთების მოგზავნილი. მედეამ ეს ჯერ არ იცოდა, მაგრამ გინდაც ცოდნოდა, მაინც ძნელი სათქმელია, შეიცვლებოდა თუ არა რამე მის ცხოვრებაში.

თავგადაგობილ ქვევარში რომ იტიროს ქალმა, მეორე ქალი მაინც გაი-

გებს. ეს „მეორე ქალი“ ამჯერად ქარსას მხევალი აღმოჩნდა. მან შემთხვევით ჩაიარა მედვას ოთახის წინ, ჩაიარა, მაგრამ რაღაცამ შეაწუხა და ისევ ამობრუნდა. დაბნეულმა მიმოიხედა და კარს ყუთი მიადო. ასე კი იმიტომ მოიქცა, კარგად რომ ვერ გაარჩია, რა ხმა ისმოდა ოთახიდან, ბავშვის სლუკუნსაც რომ გაეღა და ძაღლის წკმუტუნსაც.

მხევალმა შესვლა მაინც ვერ გახედა ქალიშვილის ოთახში და ქარისასთან გაიქცა, მავატიე, შენსა მხესა, მაგრამ მგონი თქვენს დას რაღაც უქირსო. ქარისასთვის სწორედ რომ სულზე მისწრება იყო მხევლის გამოჩენა. ის შვილებს გამოეშფვდიათ და აქეთ-იქიდან მგლებივით უღრენდნენ: ხომ ხედავ, მამაშენი რას გვიშვება, დედა ხარ და მოგვეხმარე, სანამ დედაბუდიანად გადაგვიწვია აქაურობაო. ქარისას დიახაც უნდოდა მიხმარებოდა შვილებს, მაგრამ რა უნდა ეღონა ან რა შეეძლო ამ უბედურ ქალს, ზედიზედ რომ მარცხდებოდა ცხოვრებასთან ბრძოლაში, ისევ და ისევ თავისი ამპარტავნული ხასიათის გამო; მისი ოცნების კოშკები სინამდვილეში სილის კოშკები აღმოჩნდნენ, ბავშვობაში ზღვისპირას რომ აკოწიწებდა და მერე თვითონვე ანგრევდა. ის შორს იყო შვილებსაგან. ავადმყოფურად გამძაფრებული თავმოყვარეობა არც დედური სინანლის გამომდგენების ნებას აძლევდა, შვილებსაც არ ესმოდათ დედისა. ისინი მამაკაცები იყვნენ და ყველაფერს გაწირავდნენ თავიანთი კაცობის დასამტკიცებლად. ღირდა ბრძოლის გაგრძელება? ქარისა ისევ მარტო იყო, ისევ ხუთის წინააღმდეგ, ხუთი მამაკაცის წინააღმდეგ. როცა ქარისამ უცხოელი იხილა, მაშინვე დარწმუნდა შვილებს რომ ვეღარ შეაკავებდა. ის უცხოელი, შეიძლება, მართლა ნათესავი იყო ფრიქსისი, მაგრამ ფრიქსეს არ გავდა, სხვანაირი შუქი ეღვა თვალებში, ნადირის შუქი, დატყვევებული რომ უფრო საშიშია, ვიდრე ნებაზე გაშვებული. ამისთანა

მამაკაცს ბიჭუტები ბაძავენ, ქალები კი ნებდებიან, რადგან მასთან ბრძოლას აზრი არა აქვს. ქალებს უკვე მზად იყო გადასულაყო იმ ხუთის მხარეზე, მაგრამ არც ეს იყო იოლი საქმე, ამასაც დასახატრება უნდოდა, მასაც უნდა ზედო თავისი წილი საერთო სავაძურში, სრულუფლებიანი წევრი რომ გამხდარიყო დღემდე მოწინააღმდეგე ბანაკისა.

ქარისას ბევრი აღარ დაუყოვნებია და მედვას ოთახისაკენ გაიქცა. მხევალის აედევნა, მაგრამ ქარისამ დაუცახანა და ჩამოიშორა.

ქარისამ საწოლზე პირქვედამხობილი და მხრებაცახებულნი მედვა რომ დაინახა, თავზარი დაეცა; ალბათ, აიეტმა ჩემი შვილები გაწირა და ჩემზე ადრე ამან გაიგოო. „ვაიმე, შვილებო, რატომ არ დაიქცევა ეს ობერი სახლიო“ — ამოიგმინა ქარისამ. მედე მუხლებზე წამოჯდა და ნამტირალევე თვალებით გაკვირვებული მიამტერდა დას „სულელიო, შენს შვილებს რა სკირთ სატირალი, ან მამის სახლს რატომ წყველი, რა დაგიშავაო“ — უნდოდა ეთქვა მედვას, მაგრამ პირი ისე შეკვიროდა, ტუჩებს ერთმანეთს ვერ ამორებდა. მედეამ ერთი იცოდა მხოლოდ, შეყვარებული იყო და ვერავეთარი ჯადო-წამალი ვერ განკურნავდა. ამით უნდა მომკვდარიყო და სანამ მოკვდებოდა, ასე უნდა ყოფილიყო: აწეწილი, აფორიაქებული, აღგზნებული. „სიკვდილი მინდა, დო, სიკვდილი“, — უნდოდა ეყვირა, რადგან მართლა უნდოდა სიკვდილი, ფიქრობდა კიდევ, ალბათ, ესაა სწორედ სიყვარული, სიკვდილი რომ გინდაო. მედეა ღრმად იყო დარწმუნებული, უცნაურად მომიღმარ უცხოელს რამე რომ მოსვლოდა, ერთ დღეს აღარ იცოტხლებდა თავს, ან ზღვაში გადავარდებოდა, ან ძელზე ჩამოეკიდებოდა, ანდა მამიდის დამზადებულ შხამს დალევა. მაგრამ ჯერ, სანამ ის უცნაურად მოღიმარი უცხოელი უვნებლად ეგულებოდა, სიკვდილი არ შეეძლო,

უნდოდა, მაგრამ არ შეეძლო და სიყვარულის მთელი ავანჩაყანიც ეს იყო სწორედ. „სიკვდილი მინდა, დაო, სიკვდილი“ — ყვიროდა პირმოკუმული მედეა და გულწრფელად უკვირდა, რატომ მთელ სასახლეს არ ესმის, რატომ ყველანი აქეთ არ გამოიბიანო. სიტყვა „სიყვარული“ მედეას ისე აერთობდა, გუნებაშიც უკვირდა მისი წარმოთქმა. ეს პატარა და ერთი შეხედვით უწყინარი სიტყვა იმდენ წინააღმდეგობასა და უხედურებას იტყვდა, იმდენ საზარელ ჩვენებას მოითრევდა თან, მედეა გრძნობდა, როგორ ეხუთებოდა სული, როგორ ეცლებოდა ძალა და როგორ ითქვიფებოდა პაერში, პაერივით მსუბუქი და უსხეულო. ამიტომ ამ სიტყვის თქმაცა და დანაშაულის შეგრძნობაც ერთი იყო, თითქოს თუ მართლა გიყვარდა, დანაშაულიც უნდა ჩაგედინა, თუკი გინდოდა შენი სიყვარული გამოგვხატა და დაგემტკიცებინა კიდევ.

„შენც ასე იყავი, შენ რა დანაშაული ჩაიდინეო“ — უნდოდა ეკითხა დისთვის მედეას, მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, პირი რომ გააღო, ისეთი რამე თქვა, თვითონაც გაოცდა, მაგრამ ალღომ უკარნახა, ასე სჯობს, რადგან ეს გზა აირჩიე, ბოლომდე ჩაყვიო. მედეაც ბოლომდე ჩაყვა.

— შენი შვილების ბედი მაშინებს და მატარებს კიდევ, დაო. — თქვა მედეამ.

დანაშაულისკენ პირველი ნაბიჯი გადადგმული იყო, მაგრამ ერთი ნაბიჯი სიარულს არ ნიშნავდა, პირველს შორე უნდა მოჰყოლოდა, მეორეს მესამე და ასე შემდეგ, მედეასაც რომ ესწავლა და შესძლებოდა დამოუკიდებლად სიარული იმ იღუმალსა და თავბრუდამხვევ მინდორზე, სიყვარულს რომ ეძახიან.

— შენი შვილების ბედი მაწუხებს, დაო. — ვაგბძელა მედეამ, — ისინი ხომ ჩემი ძმები არიან. რამდენჯერ უთქვამს ღედას, შენი ნამდვილი ღედა ქარისაო.

ჯებულ ბავშვსა და ჩაცუქულ, ხელეზგაშვერილ შობილებს, მშობრებს, შინარევი აღტაცებით მარტო მკვლავ ბენ თვალს თავიანთ პირშმოს.

მედეას ახლა მხოლოდ მომხრე და გამმართლებელი ჭირდებოდა. მას უნდოდა თავისი გულისწაფილი, რომელსაც უკიდურეს შემთხვევაში მაინც აჰყვებოდა, სხვა, გარეშე ვალდებულებათაც განემტკიცებინა, იძულებად ეტყია სურვილი და აი, თავისი ფეხით ეახლა ისიც: იძულება! ვანა შეიძლება სათხოვარზე მოსული დის გაწბილება? არაფრის გულისთვის, თანაც თუ ის და უფროსია და ღედის მაგიერიც, მისი ძმუთი ზარ გაზრდილი და, ის რომ არ ყოფილიყო, ადვილი შესაძლებელია, არც შენ ყოფილიყავი და არასოდეს განგეცადა ეს ლეინოსავით მათრობელა და სიმთვარელესავით თამამი გრძნობა.

— სიკვდილი მინდა დაო, სიკვდილი! — შეპლმუვლა დას მედეამ.

მედეას ნათქვამითა და საქციელით უარესად გულგახეთქილი ქარისა დას მუხლებზე მოეხვია, თავი მუცელზე მიაღო და ასლუჯუნდა. მედეამ უკვე იცოდა, რას ეტყოდა ქარისა, ის უშალ მამას გასწირავდა, ვიდრე შვილებს და ასე იმითომ კი არ მოიქცეოდა, შვილები რომ ერჩივნა მამას, ქრამედ იმითომ, რომ შვილები უფრო ჭირდებოდა ახლა, ერჩივნა სხვათა თვალში შვილების მფარველად გამოსულიყო, ვიდრე უშუალო და უოჯახო ქალად, ისევე მამის საპატრონებელი რომ გამხდარა. მედეას ლოყები გაუწითლდა, სირცხვილის გრძნობამ შეაწუხა, რადგან იცოდა, რომ თვითონაც იძულებდა დას ეღალატნა მამისათვის. თვითონაც ავალდებულებდა ვიღაც უცხოელის გადასარჩენად შემწეობა ეთხოვნა. „მეც შვილებს ვტირი, დაო, ჩემო ოქროსთმიანო, ჩემო გონიერო“ — სლუჯუნებდა ქარისა და მედეას მუცელზე კოცნიდა. მერე თავი წამოწია, ჩამოყრილი თმა თავის ერთი აქნევით უკანვე გადაიყარა და ისეთი თვა-

და აი, უკვე გაჩნდა სივრცე აბაჯბა-

ლებით შეხედა მედეას, მედეას ცოტა შეეშინდა კიდევ, ამან შეიძლება კაციც მოკლასო.

დიდხანს უყურეს დებმა ერთმანეთს თვალბში, თითქოს ახლახან გაეცნოთ ერთმანეთი და ვერაფრით დაეძლიათ უცხოობისა და უნდობლობის გრძნობა, რაც ყველა ადამიანს დედის მუცლიდან დაპყვება ხოლმე. ქარისა კი სულ ტყუილად წვალობდა, მედეამ უკვე იცოდა მისი სათქმელი და თანაც ამ სათქმელს გულისფანქვალთ მოელოდა, რათა დის პირიდან ამოსული სიტყვა კანონად გაეხადა და ამ კანონისათვის ამოეთარებინა თავისი ვნება და საწადელი.

— დამიხსოვრე ცხადშიც და ძილშიც... — ბუტბუტებდა ქარისა.

„რას ამბობო“ — ჩაეკითხა მედეა.

— არც მკვდარი მოგასვენებ, არც მკვდარი დაგიჭერებ, რომ არ შეგეძლო ჩემი და ჩემი შვილების გადარჩენა, — თქვა ქარისამ.

მედეა შეწუხდა, მუხლებზე წამომაჯდარი ისე აწრიალდა, თითქოს აფრენა უნდოდა და ვერ ახერხებდა. მედეას უკვირდა და თავისთავზე ბრაზობდა კიდევ, რადგან გრძნობდა, რომ დის-შვილები, იგივე ძმები, ადრე სიცოცხლესაც დაუფიქრებლად რომ ანაცვლებდა, ახლა სადღაც, მისი გულის გარეთ დარჩენილიყვნენ და მათი ბედი ამ წუთას სრულებითაც არ აღელვებდა. სიბრალულის მთელი მარაგი, რაც მის არსებას შეეძლო გაეღო—თვითონვე პირდებოდა. ამ სიბრალულს ვერავის გაუყოფდა, მით უფრო ოთხ ეაყკაცს, საითაც მოეპრიალებოდათ იქით რომ გაუტყვედნენ, ქარებივით. „მე ვიკითხო, მეო“ — მოთქვამდა გულში მედეა.

— წვიმს. — თქვა უცებ.

ქარისამ გაოცებულმა ამოხედა დას, მაგრამ მაშინვე თვითონაც გაიგონა წვიმის შრიალი. წვიმამ სარკმელში ცხელი ჰაერი შემოდენა. ოთახი ჩაიხუთა. ორივემ წვიმას მიუგდო ყური. მედეამ დაინახა, როგორ მიდიოდა ჰა-

ლაში გაწუწული უცხოელი, ფარი ორივე ხელით თავზე დაეფარებინა. მედეას გაელიმა და გაუფრთხილურ გაწუწულხარო.

— ჰა! — გამოერკვა ქარისა ღიქრისაგან.

— როგორ გაწუწულხარ. — გაიმეორა მედეამ.

ქარისამ მედეას კაბის კალთა ნამტირალევ თვალბში ამოისვა და ფრიქსე დაინახა. ფრიქსე სახლისკენ მობრბოდა, აქეთ-იქით ორ-ორი ბავშვი ამოელლიავებინა. ბავშვები ფეხებს იქნევდნენ და სიხარულისაგან კიოდნენ, ქარისასაც გაელიმა, სევდიანად, სინანულით.

ამბობენ, თუ ძალიან მზინდომებ რამეს, აგისრულდებო. ეს ერთდროულად არის და არც არის მართალი. არ არის იმიტომ, რომ არც ერთი სურვილი, რაც არ უნდა ძლიერი იყოს იგი, თავისით არ ასრულდება. ამას დიდი მტკიცება არ პირდება. ხოლო მართალია იმდენად, რამდენადაც ადამიანს არსება მთლიანად მოექცევა ხოლმე ამ სურვილის გაელენისა და ზემოქმედების სფეროში და რასაც იგი აკეთებს, ყველაფერი სურვილის კარნახის, უფრო სწორედ, ბრძანების კეთლისინდისიერი აღსრულებაა. ეს სურვილი აიძულებს ადამიანს, გააკეთოს მხოლოდ ის, რაც მის აღსასრულებლადაა საჭირო, რასაც ამ სურვილის გარეშე არასოდეს არ გააკეთებდა. ეს აიძულებს აგრეთვე, აღმოაჩინოს თავის არსებაში საჭირო ძალაც, სიმტკიცეცა და სითამამეც და, თუკი აუცილებლობა მოითხოვს, თვალთმაქცობის უნარიც, უტიფრობაც და უსვენდისობაც. კი, აი, ასეთი ყოველს შემძლეა სურვილი, თუკი წინააღმდეგობას არ გავუწევთ, რაც თავისთავად უკვე საკმაოდ დიდ სიძნელებებთანაა დაკავშირებული, რადგან ყოველგვარი სურვილი თანაბრად მომხიბვლელია და მომთხოვნი.

დებიც ახლა სურვილის ტყვეობაში იყვნენ, ორივენი თვალთმაქცობდნენ

და ორივენი მართლები იყვნენ საკუთარ თავთან.

მედეა რომ შეყვარებული იყო, ქარისას დის ოთახში შემოსვლისთანავე უგრძნო ტანმა. ამ აღმოჩენამ ისე აფფორიაქა, თითქოს მას ეცილებოდნენ რაღაცაში, რაც მხოლოდ მისი კუთვნილება იყო და რასაც დისთვისაც ვერ გაიძეტებდა. წვიმის ხმამ ისევ გაახსენა წელანდელი შეშფოთება. „რა სულელი ვარ, — გაიფიქრა, — თუ ეს მართალია, მედეას ჩემი თხოვნა რაღად უნდაო“. ქარისა წამოდგა, ოთახში წინ და უკან უაზროდ გაიარა, მერე ისევ ჩამოუჭდა დას საწოლზე და თანამზრახველივით ყურში ჩასჩურჩულა: უცხოელს უთქვამს, თუ გვიშველის, მხოლოდ მედეა გვიშველისო. მედეა ყურებამდე გაწითლდა და უნებურად ხელები სახეზე აიფარა. ყველაფერს ელოდა, ამას კი არა. დამ მოულოდნელობით აჯობა. ქარისა გულში ზეიმობდა, ალღომ არ უმტყუნა, ახლა კი საკირო იყო, თავი ისე დაეკიბრა, ვითომ ვერაფერს ზედებოდა, რათა დისთვის დაეტოვებინა თვალთმაქცობის საშუალება.

— ისიც უთქვამს, ჩემგანაც თხოვეთო, — წაიხურჩულა ქარისამ.

— სხვისი თხოვნა რად მინდა, — უნებურად ჩურჩულითვე უპასუხა მედეამ. მერე წარბები შეწყვიბა, ვითომ დის ნათქვამი იწყინა და ჩვეულებრივი ხმით გააგრძელა: განა შენი თხოვნა საკმარისი არ არის, წყალში რომ გადავარდე, ცეცხლში რომ ჩაედგე, მიწა რომ ვკამო? არა, ქარისა, შენი და შენი შეილების სიცოცხლეზე ძვირფასი არაფერი გამაჩნია. ის უცხოელი კი დამშვიდებული ბრძანდებოდეს, ოღონდ მალე მოგვშორდეს და მოგვასვენოსო.

ქარისა დის ოთახიდან ფრთებშესხმული გამოვიდა, მის შეილებს არავითარი საფრთხე აღარ მოელოდათ, რადგან მედეა თავს არ დაზოგავდა თავის სიყვარულის გადასარჩენად. ეს ქარისაზე კარგად არავინ არ იცოდა.

მედეას ჯადო-წამლების წინაშე ანტიცი კი ალუა ბავშვივით უმწყო და უსუსური იყო. რაც მტყუნებდა, მასაც მიესვლებოდა იმ სუთუქულთან, იმ ეკლიან გორგალთან, ამდენი ხანი მისგან თავის დაღწევას რომ ცდილობდა, მაგრამ ცდებოდა, რადგან ღირსეულად ვერ აფასებდა ქარისას, არ ჯეროდა ქარისასი, არ ენდობოდა. ახლა ქარისასაც ეშოვნა რაღაც, საერთო სალაროში ჩასადები. ქარისა ძველებურად ბედნიერი იყო!

მან სიტყვასიტყვით ჩაუკაცლა ყველაფერი შეილებს, მოუთმენლად რომ ელოდებოდნენ დედის დაბრუნებას და მართლაც დამწყვდეული მგლებივით აწყდებოდნენ კედლებს. როცა შეილების თვლებში აღტაცება და მადლიერება დაინახა, ქარისა ამაყად გაიშალა ბეჭებში. თუმცა წვიმას ჯერ კიდევ არ გადაეღო, არგუსი მაშინვე დაუშრეტელ მდინარისაკენ გაქანდა. ძმებს კი დაავალა, თვალი ედევნებინათ მედეასთვის. რადგან ადვილი შესაძლებელი იყო „სულელ გოგოს“ გადაეფიქრებინა თავის გადაწყვეტილება და უკანასკნელ წუთს ისევ მრისხანე მამის მხარი დაეკიბრა. „მაგის დარდი ნუ გაქვთო“. ეუბნებოდა ქარისა, მაგრამ ისინი კაცები იყვნენ და ქალებისა არაფერი გაეგებოდათ.

მწარე ღამე იყო ის ღამე მედეასათვის. არცკი გაუგია თანდათან როგორ ჩაწყნარდა სასახლე, როგორ აქიატდნენ ცაზე ვარსკვლავები, როდის შეწყვიტეს ძაღლებმა ყეფა და როდის ჩაეძინა ქვეყანას, წყალსაც და შეილმკვდარ დედასაც. მხოლოდ მედეას არ ეძინა, ან რა დააძინებდა, როცა ეს ბნელი, ჩახუთული და ყოვლისმომცველი ღამე, უკანასკნელი ღამე იყო ბედნიერი, ღამაზი და მშვიდი სიქალწულისა. ზვლიდან ახალი ცხოვრება დაიწყებოდა. გარიყრაჟე გრუხუნით გაიღებოდა რკინის უზარმაზარი კარი და უჩინარი, ტლანჭი, ღონიერი ხელი ამ პატარა გოგოს გაურკვევლობის ღრიჭოში შეითრევდა. ღმერთმა იცის,

რა დახედებოდა კარს იქით. ერთი კი ცხადი იყო: უკან ვერასოდეს ველარ შემოდგამდა ფეხს. უკან დასაბრუნებელი გზა სამუდამოდ უნდა დაევიწყა, დაწყველილსა და შეჩვენებულს, მშობლების მოლაღატეს, იმ მშობლებისა, ბარტყივით ზელის გულზე რომ გაეზარდათ. მერე ვისი გულისთვის? ვილაც უცხოელის გულისთვის, რომელსაც არც კი დალაპარაკებია, რომელიც თავისას მიიღებდა და გზას არხეინად გაუდგებოდა, რადგან ელოდებოდნენ, გზა ჰქონდა, ჭერი და კერია. მდევას კი ხელიდან აღარაფერი ექნებოდა, სიყვარულის მეტი, გაუშხელელი, გაუზიარებელი, გაუმართლებელი სიყვარულის მეტი. მართალია, მდევას დაუხმარებლად ის უცხოელი მოკვდებოდა, მაგრამ რა მისი ბრალი იყო, ან რა მისი საქმე? მამამ ხომ უკეთესად იცოდა, ვინ იყო დასარჩენიცა და არდასარჩენიც. კეს ხომ კაცების საქმე იყო, თვითონ რატომ იტანებოდა? იმიტომ რომ უყვარდა, თავს ერჩია. მშობლები არ უყვარდა? მშობლებიც, მშობლებიც, მაგრამ ის სხვა იყო... იმას საფრთხე ელოდა!

ვინ იცის, როგორ გამოცდას მოუწყობდა აიეტი უცხოელს. ალბათ, თავის მურეშა ხარებთან შეაბრძოლებდა, ბნელ გამოქვაბულში დამწყვედეულებს გარედან მუგუზლებს რომ ჩრიდნენ ნესტოებში; სიგიჟით ისედაც თვალები აქრილ ხარებს ადამიანი დასანახად შესჯავრდებოდათ და, თუკი შემთხვევა მიეცემოდათ, დაგლეჯდნენ, გათელავდნენ, დაჩეჩქვავდნენ. მდევამ ხარის რქებზე წამოგებული უცხოელი დაინახა. მრისხანე იყო მამამისი, უზომო იცოდა ყველაფერი, განკითხვაცა და დასჯაც, რა თქმა უნდა აიეტი საშიში იყო, მაგრამ ასე თუ ისე მაინც შეიძლებოდა მისი რისხვის აცილება, თანაც ის არ იყო ერთადერთი საფრთხე, რომელიც უცხოელს ელოდა. როგორც კი პირველად თვალი მოჰკრა მდევამ სასახლის ეზოში მომავალ უცხოელს, მაშინვე დაებადა ეს ავი წი-

ნათგარძნობა, მაშინვე იგრძნო და გააოგნა იმ განსაცდელის სიდიადემ ამ მომხიბვლელ ქაბუქს რომ დაეჭვებოდა. თუმცა უცხოელს ამაყად ეჭირა თავი და უღარდელი ღიმილი გადაჰფენოდა სახეზე, მაგრამ მდევამ არა მარტო იგრძნო, არამედ დაინახა კიდევ, ბეწვზე რომ ეკიდა მისი სიცოცხლე. მისი ბედისწერის ძაფი ვილაცას, შემზარავად ძლიერსა და დაუნდობელს ეჭირა ზელში და შეეძლო ყოველწუთას გაეწყვიტა იგი. მდევამ ამ უხილავის ვეებერთელა ჩრდილიც დაინახა, თავზე რომ წამოსდგომოდა მომღიმარ უცხოელს. საფრთხე, რომელიც მამამისისგან, სიმკაცრით სახელგანთქმულ აიეტისაგან იყო მოსალოდნელი, მოგონილი იყო იმ გაურკვეველ და გარდაუვალ საფრთხესთან შედარებით, რომელსაც ეს მზარბეჭიანი და გულადი ყმაწვილი გამოჰქცეოდა. დიახ, გამოჰქცეოდა, რადგან მის სახეში მართლა იყო რაღაცა ლტოლვილისა, უპოვარისა, გამწარებული, ზელმოცარული და იმედის ანაბარა დარჩენილი კაცისა. შეიძლება მდევას ეჩვენებოდა, შეიძლება ასეთი გრძნობა სწორედ იმ უღარდელმა ღიმილმა გაუჩინა, ასე რომ უხდებოდა უცხოელს, მაგრამ ერთი ცხადი იყო, იგი ბეწვის ზიდზე მოაბიჯებდა. მდევას იმის მერე არ გაჭრობია ავი წინათგრძნობა და ამიტომაც იყო ერთი გზობა კიდევაც რომ გადაწყვიტა, მამას ფეხებში ჩავარდნოდა და უცხოელის დაცვა ეთხოვნა. თავისთან დაეტოვებინა, არ გაეშვა. რადგან აქ, მამის სასახლეში, შეიძლება, მართლაც გადაარჩენოდა იმ მთავარ განსაცდელს, სადღაც, ცხრა ზღვის იქით რომ განეზრახა მისთვის ვილაცას.

რას არ ფიქრობდა საწყალი გოგონა, ამდენი ფიქრისაგან თავი უშნოდ და უსასრულოდ ეზრდებოდა. ახლა ამან შეაშფოთა, ისედაც ზედ არ მიუყრებს და ახლა ასე თავგასიებელი როგორ დავენახვოო. მოკვდება და მოკვდეს, მეც თავს მოვიკლავ და ეგ იქნებაო. „ასე სჯობს, რა თქმა უნდა,

ასე სჯობს.“ — ხელზე იხვევდა ამ ფიქრს მედეა, ხელზე არა, კისერზე და ჩაბნელებულ ოთახში ბრმისავეით დაბორიალობდა, კედლებს ეხლებოდა, თითქოს ამ ოთახში შემთხვევით შემოფრენილი ჩიტი იყო და გასასვლელს ვეღარ პოულობდა.

ახლა ქალების ქილიკაობა და სიცოლი შემოესმა. სისხლი გაეყინა. ედელს აეკრა, თითქოს უნდოდა კირივით შეგლეხვოდა და სამუდამოდ ზედ შერჩენოდა. ქალები მედეას დასცინოდნენ: ვერ უყურებთ, ეს თავდახრილი გოგო სინამდვილეში რა გულშმაგი ყოფილაო. ერთ ოყლაყს მამაც ანაცვალა და ქვეყანაცო. რა გაუქირდა საამისო, აფსუსს, ჩვენო კაცებოო. და ათას ამგვარ სისულელესა და სიბილწეს ამბობდნენ ქალები, სინამდვილეში მკვდრებივით რომ ეძინათ და მედეა სულაც არ ახსოვდათ. მათ მაგიერად მედეა ფიქრობდა და ლაპარაკობდა ასე. „შვილო, ცოტა მაცალე, მე თვითონ ვაგათხოვებო“ — ახლა მამამ შემოანათა სევედაჩამდგარი თვლები. ოოოი, ამოიგმინა მედეამ. არავის არ ესმოდა მისი, არავის არ უნდოდა გაგება.

„სიკვდილი მინდა, სიკვდილი“ — იყვირა მედეამ და წამლების ყუთს ეცა, საწოლზე ჩამოჯდა და ყუთი მუხლებზე დაიდო. ყუთმა სიზმარი გაახსენა და გველნაცემივით წამოხტა, ძვლებს ზომ არ დაეაჭეჭო. დიდხანს დასცქეროდა საწოლს, მთვარის ოქროსფერი ბრწყვიალა შუქი, ბუსუსაშლილი საბანივით რომ გადაჰფარვოდა. მედეამ საწოლს ხელი ფრთხილად გადაუსვა და სიცოცხლე მოუნდა, ასე რომ ტანჯავდა და აწვალებდა, აფრთხობდა და აბნევდა, რადგან აქამდე მუშტად შერკულ კვირტსა შლიდა და ამ პატარა ოთახში უკვე ვეღარ ეტეოდა. აქ აღარ იყო მისი ადგილი. მედეამ ეს არ იცოდა და ამიტომ იტანჯებოდა ასე. სიცოცხლე კი მხოლოდ ერთი საფეხურით ინაცვლებდა მალლა და მედეასაც თან მიითრევდა, რადგან

ის მედეას კუთვნილი სიცოცხლე იყო და უმედოდ ბიჯსაც არ ჰქონდა. მედეამ არც ეს იცოდა, უმეტეს მთხვევებოდა, რადგან სხვანაირად არ შეეძლო, არც უფლება ჰქონდა, არ გააყოლოდა ამ ღონიერ ხელს, მის პატარა სხეულს ტკივილითა და ნეტარებით თანაბრად რომ ავსებდა.

ინათა თუ არა მედეამ უკვე იცოდა, უცხოელს რომ უშველიდა და თუ უცხოელი ხელს დაუქნევდა. ძალღივით გაეკიდებოდა კედელს.

უპირველეს ყოვლისა, მედეამ პირსაბან ჯამში ჩაიხედა. მართლა ზომ არ გამზრდია თავიო. თავი არ გაზრდოდა, მაგრამ ჯამიდან თმაგაჩეჩილმა, თვალზეშუშებულმა და სახეგაცრეცილმა გოგომ ამოხედა. მედეამ თითი ჩაპკრა ჯამში და როცა ცივმა წყალმა დამსხვრეულ მინასავით დაიწკრიბა, ესიამოვნა და გაიღიმა. „დღეს ლამაზი უნდა ვიყოო“ გაიფიქრა და ახლა ორივე პეშვით ამოიღო ჯამიდან წყალი. პირის ზანას რომ მორჩა, გაშიშვლდა და მთელი ტანი ვარდის ზეთით დაიწილა, იღლიები სურნელოვანი წყლით გამოიბანა და კეფაზე გაკრული თმა ჩამოიშალა. გრილი, მსუბუქი თმა შიშველ მხრებზე ჩამოეღვარა. მედეა უნებურად შეკრთა. საკუთარი თმაც ეუცხოვა. გარეთ ჩიტები აეიფეიენდნენ. საღლაც, ქალაქის მეორე ბოლოში მამალმა დაიყივლა და მედეას უცებ შერცხვა. ასე ტიტველი რომ იდგა სარკის წინ, თითქოს მთელი ქვეყანა მას უყურებდა. მამალმა ისევ დაიყივლა. გაბმულად, ჭრინწიანად.

მედეამ ოქროს ბალთებით გაწყობილი ფირუზისფერი კაბა გადაიცვა. ოთახი დილის ხმებით გაივსო, ცეცხლისა და წყალმოპყურებული ფილაქნის სუნით დატრიალდა. „მე უკვე მზადა ვარო“ — გაიფიქრა მედეამ და ქვეყანა დაინახა, ქარისას ქვეყანა, გარეთ რომ იტყუებდა, ამ პატარა ოთახს სამუდამოდ რომ აკარგვინებდა და სანაცვლოდ არაფერს პირდებოდა, რადგან იქ ყველაფერი თვითონ უნდა მოეპოვებინა. მედეასაც

ეს აშინებდა სწორედ და ახლა ოქროს-
ვარაყიან სარკვეში საკუთარი სახის ნაცვ-
ლად იმას ხედავდა, რაც კედელს იქით
ხედებოდა, ქალწულის სენაკს გარეთ.
მონაქალები გრძელტარიანი ცოცხებით
სასახლის ეზოს გვიდნენ. ცოცხის ყო-
ველ მოსმაზე მკვეთრად ინაკვებოდა
მათი ღონიერი თქოები, თეთრად ელავ-
და წივივები, როცა ფილაქნებს შორის
ამოპარული ბალახის ამოსაწიწნად იხ-
რებოდნენ. მათ ყოველ მოძრაობაში,
დაბანილ სახეებსა და სადად გადავა-
რცხნილ თმაშიც ჯერ კიდევ გამოსჴვი-
ოდა მიტოვებული საწოლის სითბო და
საიდუმლო, რაც უფრო ხელშესახებს,
ახლობელსა და სასიამოვნოს ხდიდა დი-
ლის სისუფთავესა და სიმყუდროვეს.

თონეში ტყაობაჯუცით იწვოდა ფიჩ-
ხი და მის ამოშვერილ ბოლოებს წითე-
ლი და წვრილი ნაყოფივით შესეოდა
ნაპერწყალი. ხაბაზებს ტილოგადაფარე-
ბული ვარცლი მოჴქონდათ, ლითქოს
შიგ ვილაყას ეძინა და მართლაც ცო-
ცხალივით სუნთქავდა სურნელოვანი
ცოში ტილოს ქვეშ.

თორმეტი მხევალი ხელით აჴმევდა
შვრიას მედეას ეტლში შემბულ ჯო-
რებს. ახლა მხოლოდ ეს ეტლი აკავში-
რებდა მედეას ძველ ქვეყანასთან. ამ
ჯორებმა სხვა გზა არც იცოდნენ. საკ-
მარისი იყო, მედეა შემდგარიყო ეტლ-
ზე, ერთ ხელში სადავე დაეჴირა, მეო-
რეში მათრახი და ჯორებიც მაშინვე და-
რიაჩანგის ბალისკენ დაადებდნენ თავს.
დღესაც ასე მოხდებოდა. მედეამ რა-
ტომლაც იქ დაუნიშნა უცხოელს ჰემან-
ნი, თავისი ღვთაების სამფლობელოში,
მამიდა ყამარის დანატოვარ ქვეყანაში.
შეიძლება, ეს უქანასკნელი, თავგანწი-
რული გაბრძოლება იყო ქალწული სუ-
ლისა, უკვე რომ გრძნობდა მოსალოდ-
ნელ საფრთხეს, უკვე რომ მზად იყო ამ
საფრთხესთან შესახვედრად, მაგრამ
მაინც ეძებდა უქან დასახვე გზას, არა
იმიტომ, საფრთხისთვის რომ აერიდებ-
ინა თავი, არამედ საბოლოოდ, ერთხელ
კიდევ რომ დარწმუნებულიყო მის ძა-
ლასა და გარდუვალობაში. „თუ ჩემი

ღვთაება უფრო ძლიერია, დაე, ადგულ-
ზე გამათავოს; თუ მამიდა ყამარს მართ-
ლა შეუძლია გაცოცხლება, ახლა უნდა
გაცოცხლდეს. მე უმწეო ვარო“. —
ფიქრობდა მედეა, როცა ახლად აყო-
რილ ძუძუებზე გადაჴიმულ სარტყელ-
ში „ამირანის მალამოს“ იღებდა. ვინც
ამ წამლით სხეულს დაიზულდა, ვერც
ცეცხლი დასწავავდა და ვერც მახვილი
განგმირავდა, ღონეც შეემატებოდა და
მამაცობაც, მაგრამ მხოლოდ ერთი
დღით, ერთი დღის მერე წამალი ძალას
კარგავდა. მედეასაც ამ ერთ დღეს თხო-
ვდნენ მხოლოდ, ერთ დღეში უნდა მო-
ესწრო ლალატყა და სიყვარულიც,
რადგან ხვალინდელი დღე აღარ არსე-
ბობდა. ამ ერთი დღისთვის გაეჩენილ-
ვარო, ფიქრობდა იგი და ახლა აინტე-
რესებდა კიდევ, დაუთმობდნენ თუ არა
ამ ერთ დღეს ღვთაებები და მამიდა ყა-
მარი. მუხლებამდე კაბა აწეული, თორ-
მეტი მხევალი თავდახრილი მისდევდა
ეტლს.

უსაშველოდ გაიწეა მოლოდინის
წუთები. გოგობმა უკვე ყველაფერი
იცოდნენ. უკვე კენჭიც ეყარათ, ვინ
დარჩებოდა ამაღამ ტაძარში, ვის მაგივ-
რად შეჴყვებოდა ჯორებზემბულ ეტლს
აიეტის სასახლეში ქალადგადაცმული
უცხოელი. „ჩვენ ქალები ვართ და ყო-
ველთვის სუსტის მზარეზე უნდა ვი-
ყოთო“. — უთხრა მედეამ. დრო კი
იწელებოდა, ფეხს ითრევდა, დღის სი-
ნათლეზე თავის მოსაკვეთად გამოყვა-
ნილ ტუსალივით ყველაფერს ებლაუჴე-
ბოდა, მაგრამ მაინც წინ მიიწევდა, მო-
ედნისკენ, სადაც უნდა აღსრულებული-
ყო განაჩენი. მოედნამდე უჴირდა მისე-
ლა, რადგან იქამდე კიდევ ჴქონდა რა-
ლაცის იმედი, მერე კი, კუნძს რომ დაი-
ნახავდა, სასეიროდ გამოსული ხალხის
ღრიალს რომ გაიგონებდა, თვითონვე
აჩქარდებოდა, თავის ფეხით მიიბრუნდა
კუნძთან და მავედრებელი თვალებით
ამოხედავდა ქალათს, რათა დროზე მოე-
ლო ბოლო მისი უაზრო ტანჯვა-წამების-
თვის.

ცამეტმა გოგომ ერთდროულად დაი-

ნახა მათეენ მომავალი უცხოელი. ოქროსფერი, მოძრავი თმა თასმით შეეკავებინა თავზე, მოკლე, თეთრი ტუნიკა ეცვა და ვერცხლისფერთასმებინანი სანდლები. თემოზე ფართობირიანი მახვილი ეკიდა. მღელვარებისგან ფერი დაჰქარგვოდა, მაგრამ მაინც იღიმებოდა, თუმცა თვითონ ჯერ ვერავის ხედავდა. მედეას კი უკვე დაენახა თავისი კუნძი და ხალხის ღრიალიც გაეგო. ისღა მოახერხა მხველებსთვის ხელით ენოშენბინა მოშორებით იყავითო. ერთი პირობა მხედველობაც წაერთვა, ხომ არ მომელანდაო, გაიფიქრა და უკან მოიხედა, საიდანაც ბედისწერას მოეთრია აქ. ნაბიჯების ხმა ჯიუტად ახლოვდებოდა. მედეა მარტო იდგა მოედანზე. ყველა მისკენ იშვერდა ხელს, ერთმანეთს ლაპარაკს არ აცლიდნენ და მედეას ვერ გაეგო, იცოდებდნენ თუ წყევლიდნენ. არც ღეთება ჩანდა, არც მამილა ყამარი. თვალისმოშვრელად ჩახჩახებდა მზე. „რატომ? რისი გულისთვის?“ — ერთხელ კიდევ გაიფიქრა მედეამ და როცა თვალეში ჩამდგარი ბინდი თანდათან გაეცრია, უცხოელი უკვე მის წინ იდგა. დიდხანს შესტკეროდნენ ერთმანეთს. ხმელი წყირი თუ გაუტყდებოდა ფეხქვეშ ბუჩქებსამოფარებულ მხევალს, ანდა ხელიდან მოულოდნელად დასხლეთილი ტოტი თუ გაუშხუვლებდა. ისე კი, თითქოს მთელი ქვეყანა დაჰმუნჯებულყო.

— ნუ გეშინია. — თქვა ბოლოს უცხოელმა და პირველად მაშინ იგრძნო მედეამ, რა იყო შიში.

შიშს უწამწამო თვალები ჰქონდა, უკბილო პირი და ნიკაპზე დორბლი ჩამოსდიოდა. მედეას მკერდში ჩაუყო ხელი და ისე მწარედ მოუჭირა მარცხენა ქუქუზე, ტკივილისაგან მთელი ზურგი უცებ გაეოფლა. „ხმა, კრინტი“. — გააფრთხილა შიშმა მედეა და ისე ვადმოიხარა მისკენ, თითქოს კოცნას უპირებსო. მედეამ ვერ გაბედა მოერიდებინა სახე, მაგრამ შიშმა კი არ აკოცა, დორბლიანი ნიკაპი შეახოცა ტუჩებზე. მედეამ ვერც პირის მოწმენდა გაბედა

და უაზროდ გაიფიქრა: რისი უნდა მეშინოდესო.

ერეკენული

უცხოელი კი ლაპარაკობდა. ლაპარაკობდა და როდის-როდის მისწვდა მედეას სმენას მისი ხაოიანი ხმა, ჯიუტად რომ ცდილობდა მედეას გონებაში შეღწევის, ისევე, როგორც მედეას ფეხებთან ზურგზე დაცემული ხოკო ცდილობდა გადმობრუნებას და გამხმარ, ბუსუსებთან ფეხებს უშწეოდ აფართხალებდა პაერში. მედეა ხოკოს უყურებდა და უცხოელის ხმა ესმოდა. ეს ხმა აბრუებდა სწორედ, როგორც გველს შელოცვა და ამიტომაც ვერ ეშველა ხოკოსთვის, თითის წაკვრა რომ უნდოდა მხოლოდ. „ჯოხი მაინც მქონდესო“ — ისევ უაზროდ გაიფიქრა მედეამ და ახლა ჯოხს დაუწყო ძებნა. „მერე კი წავა, საითაც უნდა“. — მედეა უცებ დაიხარა და ხოკო გადააბრუნა. მწერი დაფეთებული გაეჭკა ადამიანის ხელს. „ცოლები და დედები... ზღვის ნაპირას დამხოზილან... უკვე დაგვტერიან...“ — ამბობდა უცხოელი და მედეაც უნებურად, მოწაფესავით იმეორებდა: „ცოლები“... „დაგვტერიან“ — თითქოს პირველად ესმოდა ეს სიტყვები და მათი მნიშვნელობისა არაფერი გაეგებოდა, მაგრამ თუ ვერ გაიგებდა, ვერც თავს დააღწევდა ამ უცნაურ გარინდებას.

— სიკვდილამდე მადლობელი ვიქნები შენი, — თქვა უცხოელმა და გაჩუმდა.

შეწყდა თუ არა ხმა, მედეაც მაშინვე გამოერკვა. თამამად გაუსწორა უცხოელს თვალი და გაუღიმა. აღარ რცხვენოდა, რადგან მოვალეობა, რომლის აღსრულებასაც ის უკვე მტკიცედ აპირებდა, არ იწყევდა სირცხვილის გრძნობას. ის განსაცდელში ჩავარდნილ ადამიანს ეხმარებოდა.

— მერე კი წადი, საითაც გულმა გაგიწიოს, — თქვა მედეამ და რატომღაც ისევ ხოკო მოელანდა, დაფეთებული რომ გარბოდა ბალახებში.

მედეამ უცხოელის მძიმე და ცხელი მარჯვენა ორივე ხელით აიღო და გა-

აგრძელა: მომიყვი, როგორია ის ქალ-
წული, შენ რომ გელოდებო. მეღვას
თვითონვე გაუყვირდა, ისე მშვიდად და
თავისუფლად უთხრა ეს უცხოელს,
როგორც სტუმრად მოსულ ბავშვს ჰკი-
თხავენ ხოლმე რაღაცას, უმნიშვნელოს,
სხვათაშორის, უფრო თავისუფლად რომ
იგრძნოს თავი და გაშინაურდეს.

— ძვირფასო, — გაუბედავად თქვა
უცხოელმა, რადგან უცებ იგრძნო,
ქალს უყვარდა, არა, უფრო სწორედ
მერე იგრძნო, როცა უკვე ნათქვამი
ჰქონდა ეს სიტყვა, ამიტომაც ცოტა
ხნის მერე უფრო თამამად გაიმეორა—
ძვირფასო, და, მეღვას ორივე ხელი
პეშეში მოიმწყვდია.

ზღვიდან ცივმა ნიავმა დაუბერა. ბუ-
ჩქებს ამოფარებული მხეველები აეფო-
რიაქებინა განმარტოებული ქალ-ვაჟის
ცქერას, შეიძლება იმიტომაც, შეფარ-
ვით რომ უცქირდნენ. ასე იყო თუ ისე;
წასვლის დრო ახლოვდებოდა. ტაძრი-
დან რომ კაბაგადაცმული უცხოელი გა-
მოვიდა, გოგოებმა თავი ვეღარ შეიკა-
ვეს და ჭივლიბილით გამოცვივდნენ
საფარიდან. დარცხვენილი და დაბხეული
უცხოელი უაზროდ შლიდა ხელებს და
ილიმებოდა. კაბინამა მამაკაცმა გოგო-
ებს მორიდების გრძნობა გაუქრო, თი-
თქოს რადგან კაბა ეცვა, მათიანი გამზ-
დარიყო, მათი ბანაკისა. ჩიკორივით აბ-
ზრიალებდნენ, აქეთ-იქით ექაჩებოდ-
ნენ, კაბა ცოტა ჩამოიწიე, კანჭები გი-
ჩანსო. ყაყაჩოსავით სახე აბრიალებუ-
ლი უცხოელიც ხელებს შლიდა, ტრია-
ლებდა, ილიმებოდა და... ითმენდა.

მეღვა რომ მამასთან შევიდა, აივტი
ტახტზე იჯდა, იატაკს დაშტერებოდა და
მოღედილ გულმკერდს უნდილად
იფხანდა. ამ ბოლო დროს აივტი ხში-
რად იჯდა ხოლმე ასე გვიანობამდე. ავი
წინათგრძნობა აწუხებდა და ის უფრო
უკარგავდა მოსვენებას, ყველაფერში
თვითონვე რომ გამოდიოდა დამნაშავე.
„როგორ მეკრა ხელი ობოლი ბიჭის-
თვის, ჭევეყანა მოსაკლავად რომ დას-
ღევნებოდაო“ — წუხდა აივტი, ახლა

ის ყველაზე ბევრს ფრიქსეზე ფიქრობ-
და. უფრო სწორედ, რამდენჯერმე უნდა
ეფიქრა, ბოლობოლო ზღვიდან დას-
გებოდა და ესმოდა კიდევ, ქარის ყო-
ველ წამოქროლვაზე როგორ ავად დაი-
ხზრიალებდნენ ხოლმე მისი სიძის
ძელები. „რას მემართლები, რას მედა-
ვები, რას მემუქრებო“ — შეუღრენდა
ხოლმე აივტი ფრიქსეს აჩრდილს, აბუ-
ზული რომ იდგა კართან. ვალახული
ძალღივით დასევდიანებული და მადლი-
ერი, მართლა ძალღივით რომ გაიძურ-
წებოდა აივტის შერენაზე, რათა ცო-
ტახნის შემდეგ ისევ შემოეხედა. ასეთი
ახსოვდა აივტს ფრიქსე, უწყინარი და
მადლიერი, პირველად რომ მოიყვანეს
იგი სასახლეში, გამოიქცა და ხელზე
აეოცა. აივტს გული აუჩუყდა. ბავშვის
ტუჩების შეხებამ მთელს სხეულში
ჭრუანტელად დაუარა და გამაბრუებე-
ლი, რულისმომგვრელი სისუსტე შეა-
ტოვა. სხვა რომ ვერაფერი გააწყო,
უცხო ბიჭი ლაჭებში ჩაიყენა და კინკ-
რისბოზე დასუნა. თმის სურნელმა უა-
რესად მოალობო ეს ლომივით კაცი, შო-
რეული, ბავშვობისდროინდელი მოგო-
ნებები აუშალა, მაგრამ მაინც ვერ გაი-
ხსენა, რას ჰქონდა ზუსტად ასეთივე
სურნელი, ნაზი, გულისამჩრუყებელი.
საოცრად ახლობელი, მაგრამ უკვე გა-
დავიწყებული. მერეც რამდენჯერ ჩაუ-
ყენებია ფრიქსე ლაჭებში და რამდენ-
ჯერ დაუყნოსავს მისი კინკრისო, მაგ-
რამ ვერ იქნა და ვერ გაარკვია, რას
ახსენებდა ბავშვის თმის სუნი. აივტი
წვალობდა, ენაზე მდგას და ვერ მით-
ქვამსო, თვითონაც ბავშვივით შესჩიო-
და თავისიანებს, მაგრამ ფრიქსემ ეს
საიდუმლოც თან გაიყოლა. ამ უცნაუ-
რი სურნელის ბრალი იყო, თუ საერ-
თოდ ფრიქსეს სამწუხარო თავგადასა-
ვალისა, აივტს ნახვისთანავე შეუყვარ-
და იგი, მაშინვე გული მიუვიდა, შეე-
ცოდა და თავიც გამოიდო: მეფის შვი-
ლი მეფურად მიიღო და, რა თქმა უნ-
და, მეორე მეფის, ფრიქსეს ნამდვილი
მამის ჯიბრზეც მოიქცა ასე, რადგან
ყველაზე უფრო იმ ნამდვილი მამის არ-

სებობამ გააბრაზა, იმ უხილავმა მეტოქემ, რომელსაც უფლება ჰქონდა სასიკვდილოდ გაემეტებინა შეილი. აიეტს კი ამ პატარა ბიჭის დაცვა შეეძლო მხოლოდ, გამოქომაგება და მეტი არაფერი. ამიტომაც ნამდვილი მამა ყოველთვის მეტი იქნებოდა ფრიქსესათვის, ვიდრე აიეტი, გინდაც მას ხელში დანა სჭეროდა, აიეტს კი ნახუჭი. აიეტს მაშინ ამდენი არ უფიქრია, მაგრამ ტანმა უგრძნო, ტანმა გააბრაზა და როცა ამბობდა „ეს ბიჭი მართლა არამი ყოფილა თავისი მშობლებისათვისო“, ესეც შეუგნებელი, ბრმა გაბრძოლება იყო უხილავი, მაგრამ ძლიერი მეტოქის წინააღმდეგ, მთლიანად რომ გაეშვებინებინა მისთვის ხელი ამ შემკრთალი და გაცრეცილი ბიჭისთვის, გაურკვეველი, სტულის შემპერელი სურნელი რომ ასდიოდა თავზე. დრომ ყველაფერი ჩააწყნარა. ახლა ბავშვების ოთახის კედელზე ფრჩხილით გასმული, არათანაბარი ხაზების სამი მწკრივი იყო, სამი კბე, რომელზედაც სამი ბავშვის ყოველწუთას მზარდი სიციცხლე მიხტოდა, მალა და მალა. ფრიქსე სიმაღლეში მატულობდა, იერს იცვლიდა, შინაურდებოდა და ყველაფერი ეს აიეტის თვალწინ ხდებოდა. ასე რომ აიეტს მალე დაავიწყდა ფრიქსეს ნამდვილი მამის არსებობა. მშვიდად იყო, რადგან სიმაართლე არ იცოდა. სიმაართლე კი მწარე იყო, ღვარძლიანი. მისი გემო ჰქონდა სწორედ პირში აიეტს ოცდახუთი წლის მერე, როცა მასთან მედეა შემოვიდა ბლის კუნწულით ხელში. აიეტმა დაუფიქრებლად შეაწყვიტა კუნწულას ნაყოფი, იქნებ ყელი ჩამეწმინდოსო.

სიმაართლე ფრიქსემ იცოდა მხოლოდ და ის ოცდახუთი წელი, რაც მან აიეტის სასახლეში გაატარა, ამ სიმაართლის დამალვას შეალია. ფრიქსე ათი წლისა იყო უკანასკნელად რომ გადმოაბიჯა მამისეულ სახლის ზღურბლს. ათი წლისა იყო, მაგრამ სიღარიბეში გაზრდილ ბავშვს ჰქუა დიდისა ჰქონდა. მან მაშინვე შეიგნო, რას მოითხოვდნენ მისგან, რა ევალებოდა, უფრო სწორედ,

რასი უხდიდნენ ფულს მის დიუკ მშობლებს ყველაზე დიდი მეფის კაცები. ერთი მათგანი სიკვდილმდგომარეობა ვიწყებია ფრიქსეს, უკვე დავაქაცაბულსაც ესიზმრებოდა და შიშისაგან გაოფლილი ფეთიანით წამოხტებოდა ხოლმე საწოლიდან. იმ კაცს გიშრის შავი ყელსაბამი ეკიდა და ფრჩხილებიც შავად ჰქონდა შეღებილი. ლაპარაკისას ჩაძინება იცოდა და მერე ფრიქსეცა და მისი მშობლებიც სულგანაბლნი ელოდნენ, როდის გაიღვიძებდა, როდის გაახელდა კაობისფერ თვალებს. ეს მოულოდნელი ჩაძინება შიშის ზარსა სცემდა ყველას. ასე ეგონათ ძილში გაიპარებოდა, ველარ გამოერკვეოდა და მათ დაბრალდებოდათ ყველაზე დიდი მეფის კაცის სიკვდილი. ფრიქსეს გადაფიორებული მშობლები ხელებით ელაპარაკებოდნენ ერთმანეთს, ფრიქსესაც ანიშნებდნენ, გაუნძრევლად მკდარიყო, კინტი არ დაეძრა, თუმცა ფრიქსეს რაღა გაფრთხილება უნდოდა, შიშისაგან ისე შეშდებოდა, ძალი რომ მიგექსიათ, მაინც ვერ მოახერხებდა განძრევას. საბედნიეროდ, ყველაზე დიდი მეფის კაცი ყოველთვის იღვიძებდა, ჯერ გაიღვიძებდა ხოლმე და მერე თვალებს გაახელდა, თითქოს მძინარეც ყველაფერს ხედავდა და ძილშიც ერთობოდა შიშისაგან დამუნჯებული ხალხის ცქერით. ყველაზე დიდი მეფის კაცი ზუსტად იმ სიტყვიდან აგრძელებდა საუბარს, რომელზედაც ძილი მორეოდა. „კოლხეთი კარგი ქვეყანააო“ — ისე იტყოდა, თითქოს ეს წუთია იქიდან მობრუნებულაო. „ყველა ბავშვი კოლხეთში რომ იბადებოდეს, არცერთი არ დაჩებოდა გულნაკლული. დიახ, დიახ, კოლხეთი ბავშვების ქვეყანაა, ბავშვის სიტყვა კანონია და თქვენ წარმოიდგინეთ, იქაური ბავშვები ჩვენებურ მოხუცებზე ჰკვიანები არიან, სწავლა უყვართ და იმიტომ ყველაზე დიდ მეფეს გადაწყვეტილი აქვს სწავლა-განათლება ბერძენ ბავშვებსაც იქ მიაღებინოს. რა არის ამამი ცუდი, ათას რამეს გაიგებს, კაცი გახდება, სამშობ-

ლოს გამოადგება; თქვენც უზრუნველყოფილი იქნებით სიკვდილამდე, ღვინო და პური არ მოგაკლდებათ, რადგან ყველაზე დიდი მეფე გულუხვიცაა. გადასაწყვეტი და საყოყმანო არაფერია, თუ შვილი გიყვართ, მეფეს მიეცით, ამასაც ხომ არ უნდა დაახრჩობინოთ თავიო“ — ამბობდა ყველაზე დიდი მეფის კაცი და თან ფრიქსეს უღიმოდა. ფრიქსეს შშობლები ხელებს შლიდნენ. პირებს აბჩენდნენ, მაგრამ ხმა არ ამოსდიოდათ, თითქოს ყელში დამადლებული ლუქმა გასჩხერიათო. მაგრამ წავიდოდა თუ არა ყველაზე დიდი მეფის კაცი, მაშინვე ერთმანეთს ცოფიანი ძაღლებივით ეცემოდნენ: შენი ბრალია, შენ დამიღუპე შვილებიო. თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ იმ ათი წლის განმავლობაში, რომელიც ფრიქსემ შშობლებთან ერთად გაატარა, პათი ჩხუბის მეტი არაფერი უნახავს. ფრიქსემ იცოდა მის დედმამას ერთმანეთი რომ უყვარდათ, მაგრამ ცხოვრება არ აძლევდათ ტყბილი სიტყვის თქმის საშუალებას, ყოველ დღე ახალ-ახალ უბედურებას ატეხდა თავზე, ხოლო როცა ფრიქსეს უფროსმა დამ, ჰელემ თავი დაიხრჩო, მართლა აუტანელი გახდა ცხოვრება ამ კედლებჩამომპალ ქოხში. მართალია, ფრიქსეს შიშის თავზარს სცემდა ყველაზე დიდი მეფის კაციცა და მისი საუბარიც. მაგრამ გულში მაინც ლოცულობდა, ნეტავ ჩემმა შშობლებმა უარი არ უთხრანო, რადგან დარწმუნებული იყო, ამაზე უარეს ადგილას ვერსად წაიყვანდნენ. შშობლების გაუთავებელი ჩხუბი და წუწუნი თავგზას უბნედა ფრიქსეს, ეცოდებოდა ისინი, თანაც ამასაც გრძნობდა, მათი ბრალი რომ არ იყო ერთმანეთი რომ შესძლებოდათ, სილატაკესა და გაუთავებელ უბედურებას მიექსია ისინი ერთმანეთისთვის. „დღეს თუ არა ხვალ, დღეს თუ არა ხვალ“ — ამ ფიქრით ათენებდა და აღამებდა ფრიქსე, მაგრამ არ ადგებოდა საშველი იმ ნანატრი ხვალისდელი დღის გათენე-

ბას. პირიქით, ყოველ ახალ დღეს ახალი ტანჯვა და უბედურება მოჰქონდა. ჰელემ რომ თავი დაიხრჩო, ფრიქსე შვიდი წლისა იყო, მაგრამ არასოდეს არ დაეიწყინა ის საშინელი დამე. ახალი ჩაძინებული იყო, ჰელე რომ შეუწვა ლოცინში. ჯერ ვერ გაიგო, რა ხდებოდა. ჰელე რომ იყო, ამასაც მერე მიხვდა. როცა სიბნელეს თვალი შეაჩვია. ჰელე გაშმაგებული კოცნიდა სახეზე, ყელზე, მკლავებზე. პერანგს ძალით უჩეჩავდა. მკერდი რომ დაეკოცნა, ფრიქსეს სული ეხუთებოდა, ოფლად იღვრებოდა, რადგან ჰელე ისეთი ცხელი იყო, თითქოს ცეცხლი წაჰკიდებია და ძმასთან საშველად მოეარდნილაო. ფრიქსეს იმ წუთას ეჭავრებოდა ჰელე, მუხლებს ახვედრებდა, მუშტს ყელში აჭერდა და თუ არ ყვიროდა, მხოლოდ იმიტომ, შშობლების გაღვიძებისა რომ ერიდებოდა. კი არ ერიდებოდა, ეშინოდა. ახლა ისინი დაიწყებდნენ ჯაჭლანს და დილამდე არ მისცემდნენ მოსვენებას. „გამანებე თავი, გამანებე თავი“ — ჩურჩულებდა ფრიქსე, ჰელე კი გაშმაგებული კოცნიდა და ისიც ჩურჩულით ეუბნებოდა: მშვიდობით, არ დაგაიწყდეს შენი უბედური დაო. ფრიქსეს ერთი სული ჰქონდა, როდის წავიდოდა ჰელე, როდის გაანებებდა თავს, გამწარებული იხოცავდა დის ნაკოცნებს, მაგრამ ჰელე თითქოს ვერაფერს ხედავდა, ვერაფერს გრძნობდა, მაინც კოცნიდა, ზემოდან აწვეებოდა გავარავრებული გულმკერდით და ფრიქსეს უცნაურად აკრთობდა და აშინებდა ეს მოუსვენარი, მკვრივი და მხურვალე სხეული, რომელიც ნამდვილად მისი უფროსი და ჰელე იყო, მაგრამ მაინც არ ჰგავდა ჰელეს, ალბათ, იმიტომ, უკვე სიკვდილს რომ ეკუთვნოდა და ხვალისად ველარასოდეს ველარ იხილავდა. მეორე დღეს იგრძნო ფრიქსემ, რამხელა უბედურება დასტყდომოდა თავს: ჰელეს მართლად დეტოვებინა იგი ორი გამწარებული, ერთმანეთზე სამკვდრო-სასიციოცხლოდ გადამტრებულ ადამიანს შორის. რომლებიც ისევე იყვნენ ჰელეს შშობ-

ლები, როგორც მისი, მაგრამ ჰელე გამჭრალიყო, ჰელე, რომელსაც ერთი გალიმებით შეეძლო დაეგდებინებინა მამისთვის ფილაქნის ნატეხი, ცოლის მოსაგერიებლად რომ აეღო ხელში.

ჰელე მდინარეში იპოვეს, მწვანე კაბა ეცვა თავით იდგა ფსკერზე და წელამდე გაშიშვლებული, ოდნავ, სულ ოდნავ არხევდა თეთრსა და აშოლტილ ფეხებს. მდინარის ორივე ნაპირი უცებ გაიქცო ხალხით. გაბმული ზმუილისაგან და სიცხისაგან ფრიქესს თავი ასტკივდა, რატომღაც არ ეგონა, ჰელე თუ მკედარი იყო, შეიძლება იმიტომაც, შიშველ ფეხებს ოდნავ რომ ამოძრავებდა. მყვინთავებს გაუქირდათ ჰელეს ფეხზე მარყუჟის გადაცმა. წყალი საოცრად გამჭვირვალე იყო და ყველაფერი ჩანდა. რაც წყალქვეშ ხდებოდა. ხალხმა რამდენჯერმე გამოაგდო ფრიქსე უკან, ფრიქსე კი მაინც წინ მიიწევედა, თავითა და იდაყვებით მიარღვევდა ცხელსა და ოფლიან კედელს, წინ რომ ჩამოფარებოდა, „ჩემი დაა, გამატარეთო“ — იხვეწებოდა ფრიქსე, მაგრამ არავის არ ესმოდა მისი ხმა. ის კი არა ვილაცამ ქეჩოშიც უთავაზა, სად მოძვრები, შე მამაძაღლოო. ფრიქსე ტიროდა, ცრემლი და ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა, მაგრამ მაინც ჯიუტად მიიწევედა წინ, უფრო თხელსა და რბილ ადგილს დაეძებდა კედელში, როგორმე რომ გაერღვია, გაეღწია და ისევ დაენახა ჰელე, უფრო სწორედ ჰელეს ლამაზი ფეხები, ოდნავ რომ ირხეოდნენ გამჭვირვალე წყალში, თითქოს მყვინთავების გასაბრაზებლად, გასაქეზებლად და მისაზიადათ. სანამ ჰელეს ფეხები ირხეოდნენ, ფრიქსეს არ შეეძლო დაეჭვებინა მისი სიკვდილი. თოკიანად გამოიტანდა ხოლმე დინება ნაპირზე ცივი წყლისაგან ამიგბიგებულ ბიჭებს, მაგრამ ისინი ისევ მაღლა აყვებოდნენ ნაპირს სირბილით და ისევ წყალში ეშვებოდნენ, სადაც მწვანე კაბიანი გოგო თავით იდგა სილაზე და შიშველ ფეხებს არხევდა. რამდენჯერმე გადააცვეს მყვინთავებმა მარყუჟი, მაგრამ ბოლო წუთას ყოველ-

თვის უსხლტებოდათ ქალიშვილის ქათქათა ფეხი. ფრიქსე ნერვიულდებოდა გულში ლოცულობდა, თოკი მარტო მარტო ზოდა ფეხს, თითქოს ეს იყო ახლა მთავარი, ეს გადაარჩენდა ჰელეს, ამდენი ხალხი რომ მისეოდა დასაჭერად. არა მარტო ფრიქსე, უკვე ყველანი აღეგზნო და აელეღვებინა ამ უცნაურ სანახაობას და როცა მოზიდული თოკი უცებ მობოშდებოდა და გველივით დაკლაკნილი გამოსრიალდებოდა ნაპირისკენ, მდინარის ორივე ნაპირს ოხვრა აღმოხდებოდა, როგორც კიპოდრომზე შეკრებილ ხალხს, როცა მოულოდნელად წაიფორობილებს ხოლმე მეწინავე ცხენი. ჰელეს კი თითქოს წყალში ერჩია და არ აძლევდა საშუალებას მყვინთავებს კარგად რომ გადაეცვათ ფეხზე მარყუჟი. ბოლოს მყვინთავებმა მაინც თავისი გაიტანეს, ჰელეს ფეხზე გადაცმული თოკი ნაპირიდან ფრთხილად მოქანეს და ჰელეც მთელი ტანით ერთბაშად შეკრთა, თითქოს ეძინა და გამოერკვა, ანდა თითქოს მხოლოდ ახლა მიხვდა, მახეში რომ გაბმულიყო. მდინარის ორივე ნაპირს შვების ოხვრა აღმოხდა. ფრიქსემ ზურგს უკან შეგროვილ ხალხს გაკვირვებულმა ამოხვდა. სიცხისაგან ყველას სახეები დასწითლებოდათ. ჰელე წყალში ამოტრიალდა, თითქოს გაიბრძოლა, თავი რომ დაეღწია თოკის მარყუჟისგან. ახლა მისი თმა გაიშალა წყლის ზედაპირზე, თითქმის ყველაღერი ცალ-ცალკე გამოიყო და ათრთოლდა მალე ჰელეც წყლის ზედაპირზე ამოტივტივდა და გაშეშდა, თითქოს შეგროვილი ხალხისა შერცხვა, ამდენხანს რომ აწვალა და ალოდინა. ნაპირზე ასულმა მყვინთავებმა თოკი იხვე მოქანეს და ჰელეც ნელა, მორჩილად გაცურდა ნაპირისკენ. ფეხი, რომელზედაც თოკი გამოვებათ, მუხლამდე ამოეშვარა წყლიდან. თოკსა და ჰელეს ამოშვერილ ფეხს წყალი წურწურით ჩამოსდიოდა.

მერე დღე არ გაივლიდა, მამას რომ არ ეთქვა ფრიქსესთვის: მალე გაიზარდე, ჰელესთან უნდა წავიდე, ცოდოა გოგო, მარტოაო. მაგრამ ცოლი მაშინვე

პირში ეცემოდა, თითქოს ამის თქმის უფლებაც აღარ ჰქონდა ცოცხალ მამას მკვდარ შვილზე.

— განუმიდი, ნუ ამბობ მაინც! — ყვიროდა ცოლი და თან ისიც რაღაცას დაეძებდა დასარტყველად.

ხან ერთს აეტმასნებოდა აზლუქუნებული ფრიქსე და ხან მეორეს, ერთია ისევ მასზე ეყარათ ჯაფრი შვილის დაკარგვით გაცეცსლებულ შშობლებს, მას მოხვედროდა გამეტებით ნასროლი ჭვიჯა, ასტამი თუ ჯამი. ფრიქსეს ორივენი ერთნაირად ეცოდებოდა. ორივენი მისი შშობლები იყვნენ და უბედურებაც საერთო ჰქონდათ. „დღეს თუ არა ხვალ, დღეს თუ არა ხვალ“ — მაინც ამ ფიქრით იძინებდა ფრიქსე, თუმცა თვითონაც არ იცოდა, რა უნდა მომხდარიყო ხვალ, გაცოფებული შშობლები, ჰელეს დაღუპვა და საკუთარი უმწეობა რომ დაევიწყებინა.

ახლა ერთადერთი დღე, რომელსაც მთელი ოჯახი მოუთმენლად ელოდებოდა, მკვდრის დღე იყო. თავისთვის რა ჰქონდათ, მაგრამ უკანასკნელ ლუკმასაც დაზოგავდნენ და იმ დღეს მათ ჩამომპალ ქოხის კართანაც იდგა შექმანდით საესე ქოთანი, იმ დღეს ხმამალ სიტყვას არ ეტყოდნენ ერთმანეთს, დაჰგვიდნენ და დააწკრილებდნენ ყველაფერს, თითქოს სასიძო უნდა მოსვლოდათ ქალის სანახავად. თუმცა იმაზე უკეთესი ვინ მოუვიდოდათ, ვისაც ელოდებოდნენ. „დღეს ჩემი გოგო მოვა, ენაცვალოს დედა“ — წარამარა იხახდა დედა და ისე დასტრიალებდა ცეცხლზე შემოდგმულ ქოთანს, თითქოს ერთი გაჩხინებული გოგო კი არა მთელი ქალაქი უნდა დაებურებინა. წინა დღეს სამივენი დაიბანდნენ ხოლმე. დედა ტანსაცმელს გარეცხავდა, დაკემსავდა, დაბლანდავდა, დააკერებდა და იმდენს იზამდა, ახალს დაამსგავსებდა, ჰელე რომ არ დაეფრთხო და დაელონებინა ჩამოკენილი შშობლებისა და ძმის დანახვას, მან ხომ სწორედ ამის გულისთვის მიატოვა ისინი. იმ ღამეს არავის არ ეძინა, მოუთმენლად ელოდებოდნენ გათე-

ნებას, რადგან დილით გავიგებდნენ ნხოლოდ, მოსულიყო თუ არა, ჰელე. თუ ქოთანი ცარიელი დახვდებოდა, ეტყობოდა ნიერებისგან აღარ იცოდნენ რა ექნათ, ერთმანეთს ეხვეოდნენ და კოცნიდნენ, თითქოს აქამდე ერთი გადაბრუნებული სიტყვაც არ დასცდენიათო. „მოსულა ჩვენი გოგო“ — იტყოდა ხოლმე მამა და ბედნიერებისგან ასლუქუნებულ ცოლს მხარზე ხელს დაადებდა. დედას ცრემლები ღამალუპით ჩამოსდიოდა, მაგრამ მაინც იღიმებოდა და მაშინ ორივენი ისეთი ღამაზები და ახლობლები იყვნენ, ფრიქსეს ერთნაირად დაუვლიდა ხოლმე მთელს სხეულში. მერე დედა ქოხიდან გავიღოდა და განგებ გაჩერდებოდა კართან, სანამ რომელიმე, მასავით მკვდრის პატრონი შეზობელი არ შეამჩნევდა და დაუძახებდა: ჩემი იყო. თქვენმა რა ქნათ. გახარებული დედა ამაყად დააპირქვევებდა ხოლმე ცარიელ ქოთანს, მათხოვრისა თუ მიწანწალა ძაღლების ამოსვლებილს, და თავადაც გასძახებდა: ჩემიც იყო, აბა, რას იზამდა, ენაცვალოს დედაო.

ფრიქსეს მამას მიწის პატარა ნაკვეთი ჰქონდა, ძეძვით შემოლობილი. ის იყო მათი იმედიცა და უიმედობაც. ფრიქსეს მამა დილიდან საღამომდე იმ მიწას ჩასტყროდა, ჩასძახოდა, ზედ აკვდებოდა, მაგრამ ყველაფერი მაინც წყალში ეყარებოდა. უძარღვო, ნაცრისფერი მიწა თესლს ვერ იმაგრებდა, მეათასედსაც არ აბრუნებდა იმისას, რასაც იღებდა. ვერაფერი რომ ვერ მოუხერხა გაბერწებულ მიწას, გაბოროტებულმა ერთ დღეს ცეცხლი წაუჯიდა ძეძვის ღობეს. მაგრამ მიწამ არც ვანდგომა აპატია ამდენი ხნის თაყვანისმცემელს. ცეცხლწაკიდებულ ძეძვიდან გველი გამოვიარდა და სანამ ფრიქსეს მამა შეასწრებდა თვალს, ზედ შეახოხდა, წელზე შემოეხვია როგორც შეშინებული ბავშვი პირველსავე შემხვედრს და ბლაგვი პირი იქამდე ურტყა გულმეცელში, სანამ ფრიქსეს მამა გონწასული არ დაეცა. მთელი ტანი დაუსივდა, პირზე დუქი მოადგა, გველის კბილით

გაგლეჯილი ხორცი უცებ დაუწყალულ-
და. ასეთი მოიყვანეს შინ. თვალეზი
ელდისაგან ისევ დაჰყვებილი ჰქონდა,
მაგრამ საცნაური დაჰკარგვოდა. ამ
დღეში რომ დაინახა ქმარი, ცოლი გა-
მწარდა, ჩემგან უნდა გაქცევა და იმი-
ტომ დააგესვლინა გველს თავიო. კი,
მაგრამ ოჯახს რაღას უპირებდაო. სიყვ-
დილი; იცოცხლე კარგი იყო, დაისვენე-
ბდა, მაგრამ მისი გასაკეთებელიც ხომ
მარტოხელა ქალს დააწებოდა კისერზე.
ბავშვის პატრონის კალათასაც ში, მას
კი ორი ყავდა გასაზრდელი, ორჯერ მე-
ტად შიოდა მის ძირგამომპალ კალათას.
„არა შეილოსა, ჯერჯერობით ვერ მოგ-
ცემ სიკვდილის ნებასო“ — სახეში ჩას-
ძახა ცოლმა და ისე დატრიალდა, ეს
დასიებული და აყროლებული გვამი მა-
რთლა გამოსტაცა სიკვდილს ხელიდან.
ფრიქსეს მამა კი წამოდგა ლოგინიდან,
მაგრამ ახლა ცოლ-შვილს გაუჭირდა მი-
სი ცნობა. სიკვდილს მაინც დაენარჩუ-
ნებინა რაღაცა, ისე გალუღიყო. სუ-
ლის შებერვით თუ ვერ წაქცევდი, წა-
აბარბაცებდი მაინც, თუმცა დიდხანს
თეთონაც ვერ ჩერდებოდა ჩხირები-
ვით გაწვრილებულ ფეხებზე, ფეხებს
ვეღარ ენდობოდა, ისე აუცახცახდებო-
და ხოლმე, თუ მაშინვე არ შეაშვე-
ლებდი ხელს, მართლა წყრივით
ჩაუტყდებოდა საკუთარ სიმძიმეს. სა-
მაგიეროდ ენა გაუსივდა, პირში აღარ
ეტყოდა და ისეთი ამაზრზენი სანახა-
ვი იყო, შვილებიც კი არიდებდნენ
თვალს. „ამ დღეში იმიტომ ჩავარდი,
უსამართლო ლაპარაკი რომ იტყო“ —
ეუბნებოდა დოინჯშემოყრილი ცოლი.
მაგრამ უმწყოდ აბლუტუნებულ ქმრის
შემყურეს მასაც დაემდულდებოდა
ხოლმე გული და მაშინვე დაუყვავებ-
და: ნუ გეშინია, ენასაც მალე მოგიბრ-
ჩენო. ასე იყო თუ ისე, საწყალი კაცი
საქმისთვის აღარ ვარგოდა, მაგრამ მა-
ინც ჰმარდებოდა იგი ცოლს. სხვას
რომ თავი დავანებოთ, სიგიჟემდე მი-
სულ სიბრახესა და ღვარძლს მაინც
იყრიდა მასზე. თუმცა არც უქმად გა-
უჩერებია დიდხანს, საქმე გამოუნანა.

მის უვარგისობასაც გამოაღინა რაღა-
ცა. ახლა ფრიქსე ყოველ დროსს მიხედა-
ლებდა ხოლმე მამას ქუჩის კუთხეშიდ-
სკამზე დასვამდა, წინ გოგრის მოხალუ-
ლი თესლით სავეს ტამტს დაუდგამდა
და სალამომდე იქ ტოვებდა. ფრიქსეს
მამა გოგრის თესლსა ჰყიდიდა. ხოლო
დედა, ჰელე და ფრიქსე დილიდან სა-
ლამომდე გოგრის თესლს ამრობდნენ
და ხალავდნენ. ყველანი ამ ყვითელი,
ლორწოვანი და სლიპინა სითხით იყ-
ვნენ დათითხნულნი; მისი სუნით გაე-
ღნთილიყო დაკონკილი ლოგინიცა
და ფლასიც: მათი სიღარიბის პურსა და
წყალს გოგრის თესლის გემო ჰქონდა.
მაგრამ მალე, შეიძლება ესეც სანატ-
რელი გახდომოდათ. მაშინ გამოჩნდა
პირველად ყველაზე დიდი მეფის კა-
ცი, შავად შეღებილი ფრჩხილებით
ნიკაბი მოიფხანა და უთხრა: თქვენი
ნაკვეთი დემეტრეს ტაძარს ვადაცა,
რადგან ღვთაება განრისხებულია, მი-
წას ცეცხლი რომ წაუკიდეთ, და მოუ-
სავლიანობით იმუქრებო. ყველას ენა
ჩაუვარდა მუცელში. იმ კაცმა ახლა
ჰელეს შეხედა, გაიღიმა და გაავრძე-
ლა: ამ გოგოში იმდენი ფული შეგოდ-
ლიათ აილოთ, ღვთაების გულსაც მოი-
გებთ და მიწასაც დაიბრუნებთო. ამის
მერე დიდი დრო არ გასულა და ჰე-
ლემ თავი დაიხრჩო. ოჯახთან განშო-
რებითა და გაურკვეველი მომავალით
აწრიალებული ჰელე ძმას ლოგინში
შეუწეა და ერთად გამოიტრია ყველა-
ნი, საკუთარი თავიც, ძმაცა და შობ-
ლებიც. „დიდი ვარ და იმიტომო“ —
ასე უთხრა იმ ღამეს გიჟური ალერ-
სით სულშეხუთულ ძმას. მერე კი, რო-
ცა ჰელე მდინარეში იპოვეს, ფრიქსეს
შეეშინდა, რადგან როდისმე ისიც გა-
იზრდებოდა, ადრე თუ გვიან, დღეს
თუ არა ჰვალ.

ჰელე რომ დამარხეს, ისევ გამოჩნდა
ყველაზე დიდი მეფის კაცი „თქვენ-
მა უბედურებამ დემეტრეს გული
მოუღბო და მიწა დაგიბრუნათო“ —
განუცხადა შვილის სიკვდილით და-

ზაფრულ მშობლებს, ფრიქსეს კი პეშე-
ში ზეთის ხილი ჩაუყარა.

ამის მერე სამი წელი გავიდა, ამ სამი
წლიდან გიშრის ყელსაბამიანი და შავ-
ფრჩხილება კაცის მეტი არაფერი დამა-
ხსოვრებია ფრიქსეს. მისი მშობლებიც
ისე შეეჩვივნენ ამ უცნაურ სტუმარს,
ცოტა თუ დაუგვიანდებოდა, მოსვენება
ეკარგებოდათ და წარამარა ავზავნიდ-
ნენ ფრიქსეს ქუჩაში, გაიხედე ხომ არ
მოდისო. მართლაც უცნაური საუბარი
იყო იმ კაცმა, შიშის მომგვრელიცა
და დამამშვიდებელიც, თითქოს ხმა-
მალა ოცნებობსო. იჭდა და გაუთავე-
ბლად ლაპარაკობდა რომელიღაც შო-
რეულ ქვეყანაზე, სადაც ოქროსთმიანი
გოგობიჭები იბადებოდნენ, ჯადოსნური
ხეები ყვავდნენ და სპილენძის მილე-
ბიდან დაუშრეტლად მოთქრიალებდა
რძე, ღვინო, სურნელოვანი ზეთი და
წყალი. კოლხეთი თურმე არაფრით გავ-
და სხვა ქვეყნებს, სადაც ადამიანს
ათასგვარი უბედურების გადატანა
ჭირდებოდა, ბოლოს და ბოლოს სულე-
თამდე რომ მიეთრია გაძვალტყავე-
ბული სხეული. „იქაური ხალხი განა-
თლებულიცა და კეთილიც“ — ამბობ-
და ყველაზე დიდი მეფის კაცი და
როცა შუა ლაპარაკში მოულოდნელად
ჩაეძინებოდა ხოლმე, ფრიქსეც უნებუ-
რად იმ ზღაპრულსა და შორეულ ქვე-
ყანაზე ფიქრობდა შიშნარევი ნეტარე-
ბით, გაუბედავ ხალხს რომ ჩვევია. იმ
კაცს ერთი უცნაური თვისებაც ჰქონდა:
ყოველ მოსვლაზე (მოსვლით კი ხში-
რად მოდიოდა) აუცილებლად იკითხავ-
და ფრიქსეს ასაკს და როცა ფრიქსეს
მამა ან დედა უპასუხებდა: ჯერ რვისაც
არ არის, ერთი თვის წინ არ ბრძანდე-
ბოდით აქაო, გაიღიმებდა და იტყოდა:
თუ ერთი თვის წინ ვიყავი აქ, ესე იგი
ერთი თვით გაზრდილა, მალე რვისაც
გახდება და ათისაცო. მერე კი აუცი-
ლებლად დაამატებდა, ყოჩაღია ჩვენი
ბიჭო. მართლაც უცებ გაიზრინა სამმა
წელმა, შეიძლება იმიტომაც, რომ ამ
ხნის განმავლობაში ოჯახს გაჭირვება

ალარ უგრძენია, ყველაზე დიდი მეფის
კაცი ხელცარიელი არასოდეს ვერ მიშვი-
დოდა, ხოლო როცა დამასპინძლად არ-
ცხვენდა ძღვენის მიღებისას, შინაუ-
რივით შეუწყრებოდა ხოლმე, უცხო
ხომ არა ვარ, ერთმანეთს ხელი უნდა
გავუმართოთ. მართლაც, გაუთავე-
ბელმა, ოცნების მაგვარმა საუბრებმა
და წერილწერილმა საჩუქრებმა ახლო-
ბელი გახადა ფრიქსეს ოჯახისთვის შავ-
ფრჩხილება კაცი. ამ კაცს უკვე სამი
წლის წინ ჰქონდა ნათქვამი, როგორც
კი ფრიქსე ათისა გახდება კოლხეთში
უნდა გავგზავნოთ სწავლა-განათლების
მისაღებათო. სამმა წელმა კი უცებ
გაიზრინა. ამ ხნის განმავლობაში ფრიქ-
სეს მშობლების ქოხში მარტო კოლ-
ხეთზე იყო ლაპარაკი და ყველანი ისე
შეეჩვივნენ ამ ამბავს, დატქმული დრო
რომ დადგა, შიშისაგან დამბლა დაეცათ,
ახლა როგორ ვთქვათ უარი, მეფის კაცი
სამი წელი დაიმედებული გვეყავდაო.
ისევ განაზღდა ოჯახში ჩხუბი და აყალ-
მაყალი, ისევ ერთმანეთს მიუბრუნდ-
ნენ ცხოვრებისაგან კიდევ ერთხელ
გაპამპულელებული მშობლები.

— სხვა გზა მაინც არა გვაქვს, ვინ
იცის იქნებ მაგას მართლა ბედი ეწიოს
და ჩვენსავით არ ჩაღბეს ამ დასაქცევ
ქოხშიო. — იტყოდა ხოლმე მამა, მაგ-
რამ ესეც უძლური კაცის ოცნება იყო,
თავისმოსატყუარი, თავლაფდასხმული
არსებობის გამმართლებელი. თვითოხაც
გრძნობდა, ამის უფლებაც რომ ალარ
ჰქონდა, რაკი შვილი გასაყიდად გაე-
მეტებინა.

ამას რომ იტყოდა, შეკრთებოდა
ხოლმე და ცოლს გახედავდა. ცოლიც,
თითქოს მოლოდინში იყო, მაშინვე
პირში ეცემოდა: შენ ყველას შეგვი-
წირავ, გველის შხამმაც ვერ მოგკლა,
გველზე მეტი შხამი გაქვს და იმიტომო.
მერე შეყვებოდნენ და ალარ დაადგე-
ბოდათ საშველი. მამას სიძულვილი-
საგან ყბა ჩამოეზრდებოდა ხოლმე.
დედა ჩქარჩქარა ლაპარაკობდა, თით-
ქოს შიშობდა, რამე არ გამოჩნებოდა

და იმდენ ფურთხსა და დორბლს აყო-
ლებდა ყოველ სიტყვას, მიწის იატაკი
ტალახდებოდა. ფრიქსე მშობლების
შუაში იდგა და თვალი ეჭირა, რამე არ
ესროლათ ერთმანეთისთვის. სანამ მისი
მშობლები ასინიებული ასპიტებივით
იგასლებოვნენ, შიშისაგან ძვლებიც
უკანკალებდა. ასე იყო ყოველ დღე,
ყველა დღე ერთმანეთს გავდა, ანდა
ერთი გაუთავებელი დღე გამოეწიათ
მათთვის ღმერთებს და ხვალე არასო-
დეს არ დადგებოდა. მშობლების დან-
თხეულ შხაშში ყელამდე იდგა ფრიქსე.
თვითონაც შხამით იკლინებოდა, შიგ
იხრჩობოდა და ქუჩაში გამოსვლისაც
ეშინოდა, ეგონა ქვას ესროდნენ, ძალ-
ლებს მიუქსევდნენ, არ გაიკარებდნენ
ახლოს; და თუ სამი წლის წინათ თავ-
ზარი დასცა იმის გაფიქრებამ, რომ
როდისმე მართლა შეიძლებოდა დამდ-
გარიყო დღე, როცა მშობლებს მოაშო-
რებდნენ, ახლა, სამი წლის მერე, მოუ-
თმენლობისაგან სული ელეოდა, ეში-
ნოდა, არ გადაეფიქრა შეფერჩხილება
კაცს მისი კოლხეთში წაყვანა. „კოლ-
ხები კეთილი ხალხი ყოფილა, ბავშვის
გამლახავს მკლავს აქრიან თურმეო“ —
ამშვიდებდა და ებოდიშებოდა მამა,
მაგრამ ფრიქსეს აღარ ჰქირდებოდა
დამშვიდება, ერთი სული ჰქონდა, რო-
დის გააღწევდა მშობლების გესლითა
და სიძულვილით მოწამლული ქოხიდან.
ყველაფერზე თანახმა იყო, ოღონდ
მშობლებს არ დამსგავსებოდა, არ გაე-
ზიარებინა მათი ბედი. ჰელე უკვე სამი
წლის მკედარი იყო, მაგრამ ახლა ერ-
თადერთი, რაზედაც გული ეთანადრე-
ბოდა, ჰელე იყო, ისეთი ვრძნობა
ჰქონდა, თითქოს როგორც კი მიატო-
ვებდა აქაურობას, ჰელეს საფლავიდან
ამოთხრიდნენ. ფრიქსემ უკვე იცოდა
ნამდვილი პირობა ყველაზე დიდი
მეფისა: ფრიქსე კოლხეთში უნდა გა-
დასახლებულიყო სამუდამოდ, იქ უნდა
ეცხოვრა და მომკვდარიყო კიდევ, როცა
დრო მოუწევდა; ბუდე და საფლავი
უნდა გაეჩინა (დიახ, სწორედ ასე უთხ-

რა შეფერჩხილება უაცმა, „ბუდე და
საფლავი“ როცა მარტო დამხვდნო
ფრიქსე, რათა მშობლებს უკარგავდნო
მათი საუბარი), რაც შეიძლებოდა
ოღესლაც დასჭირვებოდა ვილაცას,
აღბათ, იმას, ვისი დავალებითაც ყიდუ-
ლობდნენ ფრიქსეს. ბევრი ვერაფერი
გაიგო ფრიქსემ ამ პირობისა, მაგრამ
ერთი ცხადი იყო: აღარ მოისმენდა
მშობლების ჩხუბს, აღარ დაიძინებდა
მშვიერი, აღარ დაწყდებოდა გული გა-
ღვიძებულს, ცოცხალი რომ იყო ისევე
და რაც მთავარია, მშობლებსაც გაუ-
მართავდა ხელს, რადგან ყველაზე
დიდი მეფე ბევრ ფულს იხდიდა სანა-
ცვლოდ. ამიტომაც იყო მღელვარები-
საგან ხახადანშულმა მაშინვე რომ დაუ-
ქნია თავი შეფერჩხილება კაცს თანხ-
მობის ნიშნად, როცა მან ერთხელ
კიდევ მიუტანა პირი ყურთან და ჩას-
ჩურჩულა: პატარა აღარ ხარ, შენ
თვითონ უნდა გადაწყვიტო.

მერე ფრიქსე ხომალდზე აიყვანეს
და გზას გაუყენეს. ახალი ტანსაცმელი
ჩააცვეს, ოქროს სირმებით გაწყობილი,
ხოლო დედის გამოკრული ბოხჩა, რომ-
ლითაც ცრემლიანი თვალები ამოიწ-
მინდა, ზღვაში გადაუგდეს, როგორც კი
მოშორდა ხომალდი ნაპირს.

მოშორდა თუ არა ხომალდი ნა-
პირს, ფრიქსე მაშინვე მიხვდა, მის
სიხარულს დიდი დღე რომ არ ეწერა.
არაფერი აღარ უნდოდა, არც ახალი
ტანსაცმელი, არც ნაირნაირი საკმელ-
სასმელი და არც ხომალდით სეირნობა;
თავისი კედლებქამომპალი ქოხი ყვე-
ლაფერს ერჩია, თავს ერჩია ის პირ-
გამებებული, გახუნებული, ბოლოებ-
შემომქნძილი თავსაფარით თავწაკრუ-
ლი ქალი, აყაყანებულ ნავსადგურში
რომ იდგა და დაეკვიებული მზერა
ხომალდისთვის ქოკივით მიებჯინა,
ქოკივით კი არა ხელივით, ზღვაში გას-
ვლა რომ დაეშალა, თითქოს გული
უვრძნობდა, რომ ატყუებდნენ, სამუ-
დამოდ ართმევდნენ ერთადერთ შვილს
და საცაა გაუნათლებოდა გონება,

ერთს ისეთს იკვირებდა, შიშისაგან მთელი ნაცვადგური დაიცლებოდა, მენიჩხეები ტყაპატყუპით გადახტებოდნენ ხომალდიდან, შევფრჩხილება კაცი ფრიქსეს ხელში აიყვანდა და სიბილით მიჰგვრიდა განრისხებულ დედას, დედა კი სახეში მიახლიდა ოქროებით გაძივულ ქისას და ისევ თავის კედლებზეამომპალ ქობში წალალა და გზადარჩენილ შვილსაც და გველის შხამით დაუძღვრებულ ქმარსაც, მის ფეხებთან რომ ჩაცუქულიყო და ამიტომაც ვერ ხედავდა მას ხომალდის ჰოაჯირზე გადმოკიდული ფრიქსე. მაგრამ არაფერი ამის მაგვარი არ მომხდარა. ნაცვადგურში ათასნაირი ხალხი ირეოდა, ყურთა სმენა არ იყო, მენიჩხეები უკვე მიიმედ აწევბოდნენ ხოფებს, ხომალდი ტორტმანობდა. ფრიქსე ვერ ხედავდა მამას, მაგრამ დარწმუნებული იყო, მამამისი ტიროდა; ზეზეულად ჩამომხმარი, სიძულვილისაგან ყბაჩამოზრდილი კაცი ცოლის ფეხებთან ჩამჯდარიყო და ტიროდა, რადგან სხვა არაფერი შეეძლო. ფრიქსე დედის მოქუფრულ სახეზე კითხულობდა ამას და თვითონაც მდღლარე ჩამოსდიოდა. ასე ტოვებდა სამშობლოს სამუდამოდ პირობის თოკით ენადამბული ბავშვი და ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ ეს იყო ერთადერთი გამოსავალი, მის უბედურ შშობლებს ერთი — ორი დღით კიდევ რომ გაეხანგრძლივებინათ სიცოცხლე სამუდამოდ დაკარგული შვილის მოლოდინში, საშუდამოდ, რადგან ჰელე მკვდრის დღეს შინც ეწვეოდა ხოლმე თავის შშობლების ქობს და წელიწადში ერთხელ შინც შეჰმადა დედის გაკეთებულ კერძს. მას კი ქოთანს არავინ დაუდგამდა, რადგან ცოცხლად იყო მკვდარი.

„დაიმახსოვრე შენ ბეოტიელი მეფის შვილი ხარ, დედინაცვალმა მოკვლა დაგიპირა და მფრინავმა ვერძმა გადაგარჩინა. სხვა არაფერი გახსოვს, არც არაფერი იცი, გარდა იმისა,

რომ ბეოტიელი მეფის შვილი ხარ, ბეოტიელი მეფის შვილიო“ — დილიდან საღამომდე ამას ეჩიჩინებოდნენ ფრიქსეს ხომალდზე, მაგრამ „ბეოტიელი მეფის შვილს“ თვალწინ ჩამოკონკილი შშობლები ედგა, ერთმანეთის სიძულვილით რომ გაჰქონდათ თავი და ამითვე აკავებდნენ უფრო დიდსა და დაუნდობელ მტერს: მათ გასათვლად ოთხივე მხრიდან ერთდროულად დაძრულ ჰქვეყანას.

„მფრინავი ვერძი“, რომელსაც „ბეოტიელი მეფის შვილი“ უნდა გადაერჩინა, ანძაზე გამოებათ, განუწყვეტლივ აცმაცუნებდა პირს და ირგვლივ ცერისხელა კურკლი ეყარა.

ვიღაცამ რომ იყვირა, მიწა უკვე მოჩანს, უფრო ახლოს მისვლა საშიშაო, ვერძი აუშვეს, ბიკი შეუსვეს ზურგზე და წყალში დაუპირეს გადაგდება. გათოშელ წყალში მოსალოდნელმა ჰყუპმალობამ და საერთოდ წყლისადმი განუსაზღვრელმა შიშმა, რაც მთელ მის მოდგმას ძვალბილში ჰქონდა გამჯდარი, ვერძი ისე დააფრთხო, ყველანი მიჰყარ-მოჰყარა, მიღწე-მოღწეა იქაურობა, ერთმანეთზე დაწყობილი კასრები დააგორა, და კასრის ჰქვეშ მოყოლილი კაცის ბლავილმა უარესად დაუბნელა გონება. ახლა ბოლომდე უნდა ებრძოლა, რადგან არავინ აღარ აპატიებდა ამგვარ გაცხარებას. ხომალდი ტორტმანობდა, მეზღვაურები გემბანზე აგორებულ კასრებს დასდევდნენ, ვერძი კი თავის ტვირთიანად წინდაუკან დარბოდა და უკვე თვითონაც ნანობდა, ასე რომ გაემწარებინა ამდენი ხალხი. კარგის მეტი არაფერი ახსოვდა ვერძს ამ ხალხისაგან, არც საქმელი დაუკლიათ და არც საქებარი სიტყვები, შენისთანა ლამაზი და ყოჩალი ვერძი მეორე არ მოიძებნება ჰქვეყანაზეო, მთელი გზა ამას ეჩიჩინებოდნენ და ვერძიც გაიბლინძებოდა ხოლმე, სიამოვნებდა ადამიანის შექება. შიშისაგან თვალუბგადმოკარკლული ფრიქსე რქებში ჩაფრენოდა ვერძს და

უთავბოლო ჭენებისაგან გულს აზიდებდა. «აქამდე წყალსაც შეეჩვეოდი და ნაპირზედაც გავიდოდით» სინანულით გაიფიქრა ვერძმა და სწორედ მაშინ იყვია ვილაცამ: მუგუხალი ატაკეთ მაგ სამგლესაო. თითქმის მაშინვე შეტრუსული ბალნისა და დამწვარი ქონის სუნი დატრიალდა ჰაერში. ტყვიელმა ფრთები გამოასხა ვერძს, ჩლიქების ბაკაბუკით გემბანი გაირბინა, უკანა ფეხები ტყუპად დაჰკრა ხომალდის კიდე და ტვირთიანად გაფრინდა, მაგრამ ნაპირამდე მაინც ვერ მოაღწია და წყალში მოადინა ტყაპანი.

ფრიქსემ ჰაერშივე დაჰკარგა გონება და მხოლოდ მიწაზე გამოფიზლდა, უცხო ხალხის ფეხებთან გაშოტილი.

ათი წლისა იყო ფრიქსე, მეორედ რომ დაიბადა. ჩვილივით დამფრთხალი და გაოცებული, ათვალეირებდა უცხო გარემოსა და სახეებს, გაღიმებულნი მისკენ რომ იხრებოდნენ, რაღაცას ეუბნებოდნენ, მაგრამ ფრიქსეს ჯერ არ ესმოდა მათი ენა, ჯერ კიდევ არ იყო მათი; აცახცახებულ ფეხებზედაც მამასავით გაუბედავად იღვა, მაგრამ თუ ცხოვრება უნდოდა, თავიდან უნდა ესწავლა სიარულიცა და ლაპარაკიც. რაც აქამდე იცოდა, ალარაფერში ალარ გამოადგებოდა, უნდა დაევიწყა, საშუალოდ, ძირფესვიანად, რადგან აქამდე მხოლოდ იბადებოდა, ნამდვილი ფრიქსე ათი წელი იბადებოდა, ათი წელი საშოს წყვდიადში ეძინა და შემზარავ სიზმრებს ზედავდა. ქვეყანას, სადაც ნამდვილი ფრიქსე იშვა, არაფერი ჰქონდა საერთო იმ სიზმრებთან, ათი წლის განმავლობაში განუწყვეტლივ რომ ესიზმრებოდა, ათი წლის განმავლობაში სისხლს რომ წოვდნენ გოლიათი წურბელებივით, შიშს რომ ამჩნევდნენ, შიშსა და მორჩილებას. მაგრამ როგორც არ უნდა ცდილიყო ფრიქსე მათ დაევიწყებას, ისინი მაინც არსებობდნენ, ისინი იმ ჭვის მეორე მხარეზე ეხატნენ, რომელზედაც ფრიქსე იკიდებდა ახლა ფეხს და საკმარისი იყო

ქვა ფეხქვეშ ამობრუნებოდა, მაშინვე მშვიერსა და გათოშულ წარსულს ახარაობას, არარსებობას რომ დაბრუნებოდა. ყველაფერი ფრიქსეზე იყო დამოკიდებული, როგორ მოიქცეოდა, რას აირჩევდა: სიზმარსა თუ სინამდვილეს, მშობლიურ სილატაკეს თუ უცხო ფუფუნებას. ფრიქსემაც აირჩია, როგორც კი სასახლეში მიიყვანეს, თავს ძალა დაატანა, გაიქცა და ტახტზე მჯდომ კაცს ხელზე აკოცა. უნებურად ფრჩხილებზეც დახედა, მაგრამ ტახტზე მჯდომარეს ჩვეულებრივი ფრჩხილები ჰქონდა, შეუღებავი. ფრიქსეს რატომღაც გაუყვირდა, თითქოს რადგან შავ-ფრჩხილება კაცმა გამოგზავნა, აქაც ყველას შავი ფრჩხილები უნდა ჰქონოდა. ახლა ფრიქსეს მთელი სიცოცხლე უნდა ეთვალთმაქცა, მთელი სიცოცხლე უნდა ეზიდა ტყუილი, დაბადებისთანავე რომ ათქმევინა ბედმა. რა უნდოდა, რატომ გაემეტებინა ბედს ასე, ბაბუაწვევრასავით რომ ააფრინა ცაში და ქვემოდან სულს უბერავდა, არ აძლევდა მიწაზე დაშვების საშუალებას. როდემდე უნდა ყოფილიყო ცაში გამოკიდული, ყველას დასანახად? სანამ ბუსუსები არ გასცივდებოდა? მაგრამ როცა ტიტველი ლეროლა დარჩებოდა მისგან, კი არ დაეშვებოდა, არამედ დაენარცხებოდა მიწაზე. ფრიქსე ამას გრძნობდა და მტკივნეული დაცემის მოლოდინში ათენ-ალამებდა, აღსასრულის ეშინოდა, მაგრამ ერთხელ ნათქვამი ტყუილი უკან მოუხედავად მიერეკებოდა სიყალბის, თვალთმაქცობის, მორჩილებისა და დაფარული სიძულვილის გზაზე.

ფრიქსემ პირველსავე დღეს იგრძნო, რა შორს დარჩენილიყო მშობლიური ქოხი, ჩამოკონკილი დედ-მამაც და ჰელეს საფლავიც. ეს ყველაფერი იმდენად შორს იყო ახლა მისგან, ხანდახან თვითონაც ფიქრობდა, მართლა ხომ არ დამესიზმრაო, მაგრამ მაშინვე ისე ცხადად ეცემოდა ხოლმე იმ ქოხში გამეფებული შმორის სუნი, ისე

ცხადად დაუდგებოდა ხოლმე თვალწინ დედის მოქუთრული სახე, ქუჩის კუთხეში პატარა სკამზე ჩამომჯდარი მამა, წინ რომ გოგრის მოხალული თესლით საესე ტაშტი დაედგა, და გამჟვირვალე წყალში ჰელეს ოდნავ აქანავებული ფეხები, სხვას რომ ვერაფერს გააწყობდა ყელში მობჯენილ ცრემლთან, განჯინაში ძვრებოდა და იქ მარადიულ ნესტსა და სიბნელეში გულსაკლავად ტიროდა თავის სიობლესა და სიმართლევს. **ჰარა**, არ შეეძლო ფრიქსეს ყველაფრის დაეიწყება, პირიქით, რაც დრო გადიოდა, მით უფრო რწმუნდებოდა, რომ არც ძალა ეყოფოდა და არც სურვილი იმ ათი წლის ამოსაშლელად, ამოსახეხვად თუ ამოსაძირკვად, რომლის უარყოფასაც ბედი ავალდებულებდა. კი ბატონო, ყოფილიყო ისე, როგორც ბედს უნდოდა, ის არ გადავიდოდა პირობას, არავის გაუშხელდა სიმართლეს, მაგრამ ასევე არავის საკმე არ იყო, რას ფიქრობდა იგი გულში, რაზე ოცნებობდა, რა ახსოვდა და ვის ესაუბრებოდა დამღამობით ეკალბარდად ქცეულ საწოლში. მხოლოდ მაშინ იყო ბედნიერი ფრიქსე, როცა მარტო რჩებოდა, როცა სასახლე ჩაწყნარდებოდა და ძიძა-გადიები მთქნარებ-მთქნარებით უკანასკნელად დახედავდნენ ხოლმე საწოლებში გატარულ ბავშვებს. ფრიქსეს მაშინ შეეძლო რამდენიც უნდოდა, იმდენი ეხეტიალა თავის საკუთარ ქვეყანაში, რომელსაც მაშინ უნაყოფო მიწის ნაკვეთივით ძეძვის ღობე ჰქონდა შემოვლებული, ძეძვისა კი არა, ცეცხლისა, ცას რომ წვდებოდა და გუგუნებდა მტრების გულის გასახეთქად. როცა არ უნდა მისულიყო ფრიქსე, ცეცხლის კედელი გაიბობოდა და მაშინვე სიტყვის უთქმელად გაატარებდა, **რადგან** ამ ქვეყნის მეფე-დედოფალი შისი მშობლები იყვნენ. „უი, ჩვენი ბიჭი მოსულაო“ — შემოკრავდა ტაშს დედოფალი და ტახტის მოოქროვილ საფეხურებზე ჩამობოდა. უკან მეფე მოყვებოდა, გვირგვინ-

ნოსანი, ხელში სამთავიანი გველი ეჭირა და ილიმებოდა, **მეფე** ჰელეს მოიბრუნდა და წინ შექამანდით საესე ქოთანს დაუდგამდა. სველი კაბა ტანზე შემოტმანსოდა და სანამ ფრიქსე მაღიანად ილუქმებოდა, მოსვენებას არ აძლევდა, ჩქარა ჰამე, კარგი საბანაო ადგილი ეიციო. მშობლებიც ილიმებოდნენ, უხაროდათ ერთად რომ ხედავდნენ თავიანთ შვილებს, მაგრამ დედა განგებ შეყრიდა ხოლმე წარბებს და ჰელეს ჭეწყრებოდა: აცალე, გოგო, ხომ ხედავ მშვირთაო. ფრიქსე კი ილუქმებოდა, ილუქმებოდა და გული სიბარულით ებერებოდა, მისთვისაც რომ მოემზადებინა დედას შექამანდი. მერე დედა ცარიელ ქოთანს დააპირქვევებდა და შეფურჩხილებიან მსახურებს გასძახებდა: მოვიდა ჩემი ბიჭიო.

ასე იყო ყოველ ღამე, ასე გადიოდა დრო და ის ქვეყანაც, ბავშვის ოცნებას რომ გამოეგონებინა და გაემშვენიერებინა, ფრიქსესთან ერთად თანდათან იზრდებოდა. ახლა მასაც გულწრფელად ჯეროდა, რომ ის პატარა, ძეძვით შემოღობილი, უნაყოფო მიწის ნაკვეთი კი არა, მართლა მთელი სამეფო იყო, მამამისის სამეფო და მერეც, როცა თავის შვილებს უყვებოდა ამ სამეფოზე, ეპვიც არ ეპარებოდა, ყველაფერი სიმართლე რომ იყო. ერთი რამე ტანჯავდა მხოლოდ, შვილებთანაც მალულად რომ უხდებოდა მამისეულ ქვეყანაზე ლაპარაკი, თითქოს დიდ ბოროტებას სჩადიოდა.

თუმცა ფრიქსეს ყველანი კარგად ექცეოდნენ, მაგრამ ყოველთვის თვალშისაცემი, გადამეტებული და ამიტომაც გამაღიზიანებელი იყო მათი ყურადღება, მზრუნველობა და სიკეთე. რამდენჯერ გაუგონებიათ ფრიქსესთვის: ეგ უცხოა და უნდა დაუთმოო. ო, რა მწარედ ხედებოდა გულში ამგვარი გამოქომაგება: იმიტომ კი არ ექომაგებოდნენ, თავისიანად რომ თვლიდნენ, არამედ იმიტომ, უცხო რომ იყო. ასეთივე უცხო იქნებოდა ყოველთვის,

რათა მის ქომაგებს საშუალება ჰქონო-
დათ, კიდევ ბევრჯერ გამოეჩინათ და
დაემადლებინათ თავიანთი სიკეთე დე
ხელგამილობა; ის ყოველთვის უცხო
იქნებოდა, რადგან მათთვის არარსებუ-
ლი წარსული ჰქონდა. ფრიქსე უცხო
იყო, შეკედლებული, დავალებული და
იძულებულიც, ყველაფერი რომ მოეთ-
მინა, მოფერებაც კი. ღამლაშობით მწა-
რედ, ობლურად ტიროდა, მას ხომ მარ-
თლა არაფერ ყავდა ცეცხლის გალავანს
აქეთ, გულწრფელად რომ შეეჩივლა
თავისი სატკივარი. დაუმსახურებელი
მეფის შვილობა და ასევე დაუმსახუ-
რებელი პატივი ბორკილებად დასდებ-
ბოდა სულზე, მაგრამ ამასაც ვერაფერ
გაუმხელდა. ფრიქსეც ითმენდა, რად-
გან სხვა გზა აღარ ჰქონდა, სხვანაირად
აღარ შეეძლო ცხოვრება და თუმცა
დიდამდე ელაპარაკებოდა კედელს,
ფიცს უდებდა, აქ მეტის გამჩერებელი
არა ვარ, სხალეე გავიპარებო, დილით
გალიმებული გამოდიოდა დარბაზში,
მოწიწებით ესალმებოდა ყველას და
სიხარულით იზადრებოდა, როცა რომე-
ლიმე უფროსთაგანი იტყოდა: აი, შეხე-
დეთ, ფრიქსეს უკვე პიროც დაუბანია,
ფრიქსე ყველას გჯობიათო. ხოლო
როცა ქარისა აყვირდებოდა: ნუ გამო-
ქირეთ თქვენი ფრიქსეთი საქმეო,
ფრიქსე ფრთხილად, გული ამოუვარ-
დებოდა ხოლმე, რადგან ეშინოდა
სხვებმაც არ ამითვალწუნონ ქარისასა-
ვითო. ფრიქსეს ქარისასი ეშინოდა და
ეჯავრებოდა კიდევ, განსაკუთრებით
იმ დღის მერე, როცა ქარისამ ხელი
ჰკრა და ცხვირი ნიჩბის ტარზე მიარ-
ტყმევინა. მაგრამ მაინც არ უნდოდა,
ქარისას რომ აეთვალწუნებინა იგი.
რას არ აკეთებდა მისი გულის მოსაგე-
ბად: კალიებს უპერდა, ყველაზე ფართო
ფურცლიან ყვავილებს უკრეფდა,
თუთას უბერტყავდა, არაფერს ანებებ-
და კალათას, რომელშიაც ქარისას
საუზმე ეწყო, როცა სასიეროდ მიდი-
ოდნენ. ასე კი იმიტომ იქცეოდა, თავის-
კენ რომ გადმოებირებინა იგი, ქარისა-

საც შეემჩნია მისი „ერთგულდება“ და
არასოდეს აღარ ეთქვა სხვების გასაგა-
ნად: ნუ გამოქირეთ საქმე თქვენი
ფრიქსეთიო. ფრიქსეს ეშინოდა ქარის-
სასი და ეს შიში აიძულებდა, განუწ-
ყვეტლივ ყოფილიყო მის სიახლოვეს.

სინამდვილეში, მთელი სიცოცხლე
გარბოდა ფრიქსე ქარისასაგან, მაში-
ნაც კი, როცა ცოლად შეირთო და
ზედიზედ ოთხი შვილი გაუჩინა. რაც
უფრო გადიოდა დრო, მით უფრო ამა-
ზრზენი ხდებოდა დამალული ტყუილი,
მით უფრო იზრდებოდა მოსალოდნელი
სასჯელის სიმძიმეც. ქარისასიც ამიტომ
ეშინოდა, ამიტომ ცდილობდა ყოველ-
თვის მის სიახლოვეს ყოფილიყო, რად-
გან დარწმუნებული იყო, ქარისას
თავიდანვე აეღო ეჭვი მის მეფურ წარ-
მოსობაზე და იმიტომაც ამბობდა
ხოლმე, ნუ გამოქირეთ საქმე თქვენი
ფრიქსეთიო. განა ფრიქსე მართლა
მეფის შვილი რომ ყოფილიყო, ის ვერ
გაბედავდა ქარისასავით პირდაუბანუ-
ლად გამოსვლას დარბაზში? განა
ბალიშისქვეშ შეინახავდა ტანსაცმელს?
ფრიქსე ხომ ბალიშისქვეშ ინახავდა
სათუთად დაკეცილ ტანსაცმელს, სანამ
ქარისამ არ შეამჩნია. სიკვდილამდე არ
დავიწყებია ქარისას დამცინავი ხმა,
ასკინკილით რომ უვლიდა გარშემო
ყაყაჩოსავით სახეებრიალებულ ფრაქ-
სეს და კაქკაცივით დასძახოდა: გლე-
ხაქუა, გლეხაქუაო. მართო ქარისა ამ-
ჩნევდა მის არამეფურ ჩვევებს, მაგრამ
რატომღაც ზოგავდა, საქვეყნოდ არ
ამხელდა, ალბათ, იმიტომ, რომ მთელი
სიცოცხლე ყურმოპირილ მონად გავხა-
და, ებატონა მასზე. არც ის იყო შემ-
თხვევითი, ქარისა მაინც და მაინც
ფრიქსეს რომ მიანერდებოდა ეშმაკუ-
რად მომღიმარი თვალებით, როცა სა-
ავარაკოდ მიმავალნი ჩარდახიანი ნავით
სოფლებს აუყვებოდნენ და ფლატეებ-
ზე გადმომდგარი სოფლელი ბავშვები
ხელების ქნევით მისძახოდნენ: მეფის
შვილებო, ჰაუუ, მეფის შვილებოო.
ძნელი სათქმელია, რა უნდოდათ სოფ-

ლელ ბავშვებს, ნავში მსხდომთა გაბრა-
 ზება, თუ უბრალოდ შურდათ, გული
 სწყდებოდათ, თვითონაც რომ არ მის-
 რიალებდნენ ამ ლამაზი და სწრაფი
 ნავით. ფრიქსე კი ოფლში იწურებოდა,
 სახე უხურდა და ცდილობდა ვინმეს
 მოკვარებოდა, თითქოს თუ ფლატზე
 გადმომდგარი ბავშვები შეამჩნევდნენ,
 მაშინვე იცნობდნენ და ახლა იმაზე აყ-
 ვირდებოდნენ, ეგ არ არის მეფის შვი-
 ლი, ეგეც ჩვენთან ერთად აქ უნდა
 იდგეს ფლატზეო. ამ შიშმა, ტყუილის
 გამომკლავების შიშმა მიიყვანა იგი
 აიეტთან მუხლებაკანკალებული და
 ქარისას ხელი ათხოვნინა, უფრო მიუ-
 ხლოვდა, მიეტმასნა იმას, რისიც ეში-
 ნოდა, რასაც გაურბოდა, რადგან
 ეგონა, ასე უფრო შეუძმნეველი დარ-
 ჩებოდა ისიცა და მისი ტყუილიც,
 გარშემო რომ შემოხვეოდა, როგორც
 ჩაძინებული გველი კურდღელს, რო-
 ნელსაც გამოლვიძებისთანავე გადასან-
 სლავდა. კურდღელი კი დაუცდიდა,
 ვერსად წავიღოდა, რადგან უკვე მოე-
 ნუსხა გველს.

მერე შვილები გაჩნდნენ და დამა-
 ლული ტყუილი უარესად გაიზარდა,
 გაოთხმაგდა, რადგან მისი ვაიყშვილე-
 ბიც სინამდვილეში იმ ტყუილის ნაყო-
 ფნი იყვნენ. ფრიქსემ მაშინ იგარანო
 რამხელა ცოდვა ჩაედინა: ახლა მის
 ოთხ ნაშვილს უნდა ეტყუებინა თავი
 მთელი სიცოცხლის მანძილზე. უფრო
 მეტიც, ვერასოდეს ვერ გაეგოთ, სა-
 მადლოთ რომ ჭამდნენ პურს, უცხოები
 რომ იყვნენ, შემოპარულნი, კედლებ-
 ჩამომპალ ქოხიდან გამოგვიღნი ბედის-
 წერის ცოცხით.

ფრიქსეს აღარ შეეძლო ასე ცხოვ-
 რება, ანდა რისი მაქნისი იყო, რას აკე-
 თებდა. არაფერს არ აკეთებდა და
 არც არავის აინტერესებდა იგი. თვი-
 თონ კი არა, მისი ბუდე და სამარე აინ-
 ტერესებდა ყველას, მისი ბუდე და სა-
 მარე. კვი ასეც უთხრეს, შენგან არა-
ფერი არ გვიხდა ბუდისა და სამარის
მეტო. ბუდე უკვე შექმნა, კი არ
შექმნა, შავფრჩხილებიანმა ხელმა გუ-

გულის კვერცხივით ჩაადგო სხვის
 ბუდეში, რათა გამოჩევისთანავე სამა-
 რეზე ეფიქრა, რომელსაც როდისმე
 პატრონიც გამოუჩნდებოდა და წაი-
 კალს მოკვლევდა. არა, ის ნარეკალი
 ჯერ სულზე ჰქონდა მოდებული ფრიქ-
 სეს და თვითონვე უნდა მოეგლიჯა,
 ანდა როდემდე უნდა ყოფილიყო ასე
 ცოცხლად დამარხული, რისი გულის-
 თვის. მაგრამ... მაგრამ არც ისე ადვი-
 ლი იყო ოცდახუთწლიანი დუმილის
 დარღვევა, ოცდახუთწლიანი მორჩი-
 ლების დავიწყება, ოცდახუთწლიანი
 ვალიდან ამოსვლა. მაინც გადაწყვიტა
 შური ეძია სინამდვილეზე, ამდენი ხანი
 ცხვარივით თავჩალუნულს რომ აბალა-
 ხებდა სხვის საძოვარზე, ამდენი ხანი
 ტყუილს რომ ალაპარაკებდა და დუქ-
 ნის ბიჭივით ათვალთმაქცებდა. რო-
 გორმე შვილებისთვისაც უნდა შეეზო-
 ლებინა სინამდვილე, როგორმე უკანვე
 უნდა გამოესყიდა თავიცა და ისინიც
 და მათთან ერთად დაბრუნებულიყო
 „ლაპარულ ქვეყანაში“, გოგრის თეს-
 ლის სუნით რომ ყარდა, ობი რომ
 მოსდებოდა, სიძულელი სზამით რომ
 გაყენთილიყო, მაგრამ მართლა მათი
 იყო, მათი საკუთრება. ამიტომ თხრიდა
 სამი თვე მიწას მთებიდან ქალაქამდე,
 ამიტომ გამოიყვანა წყარო, რადგან
 სხვა არაფერი გააჩნდა თავისა და შვი-
 ლების გამოსასყიდი. ბედნიერი იყო
 თხრილში ჩამდგარი ფრიქსე, შვილები
 გვერდით ყავდა, მათი ქშენა ესმოდა და
 დარწმუნებული იყო, არასოდეს არ
 მიატოვებდნენ ისინი. მაგრამ არ დას-
 ცალდა, უფრო აღრე მოკვდა, ვიდრე
 ფიქრობდა, თუმცა სიკვდილზე სრუ-
 ლებითაც არ ფიქრობდა მაშინ, სიკვდი-
 ლი ბოლო მუხლი იყო პირობისა და ამ
 მუხლის შესრულებას არ აპირებდა,
 რადგან სწორედ ამ მუხლის წინააღ-
 მდეგ აჯანყებულიყო ოცდახუთი წლის
 მერე მთელი მისი არსება. მაგრამ,
 ეტყობა, დაუგვიანდა ამბოხი, ანდა
 უბრალოდ არ ეწერა, უპირო კაცის
 სახელით რომ წასულიყო ამ ქვეყნი-
 დან. ყველაფერი ისე მოხდა, როგორც

თავიდან გაურიგდნენ ერთმანეთს ისა და ვილაცა, რომელსაც აქ, ამ შორეულ ქვეყანაში მხოლოდ და მხოლოდ მისი „ბუდე და სამარე“ სჭირდებოდა. უნებლიედ ფრიქსემ პირობა პირნათლად შეასრულა, მაგრამ მაინც ბედნიერი მოკვდა, რადგან სიკვდილის წინ გაიფიქრა, რომ მის „ბუდე-სამარეში“ აღებული ფულით ჰელეს კარგა ხანს არ მოაკლდებოდა დედის ხელით დაზღადებული შექამანდი.

აი, ასეთი მწარე იყო სიმართლე, რომლის გემოც ოცდახუთი წლის მერე გაუჩნდა აიეტს პირში. მედგა რომ შემოვიდა, აიეტი ტახტზე იჯდა და ფრიქსეზე ფიქრობდა. ის უკვე მიხვედრილი იყო, ფრიქსე მტრის ბანაკიდან დაძრული პირველი ტალღა რომ იყო, ნაპირის მოსასინჯი, აბრეშუმით ნაზი და უხმაურო. ასევე უხმაუროდ რომ ჩაიწრიტა სილაში და თეთრი, ტყემლის ყვავილივით თეთრი ქაფი შეატოვა ნაპირს. ტალღის ქაფის სუნი ჰქონდა ფრიქსეს თმასაც და ესეც ახლა, ოცდახუთი წლის მერე გაახსენდა აიეტს. აიეტს ბავშვობიდანვე უყვარდა ეს სუნი, ზღვის პირას პირქვე დაწვებოდა ხოლმე. ცხვირ პირს სველ სილაში ჩაჰყოფდა, ისე რომ ნაპირზე ამოვარდნილ ტალღას ზედ გადაეკლო და ტალღა რომ გადაივლიდა, აიეტს ესმოდა, როგორ შიშინებდა მის შიშველ ზურგზე დარჩენილი ქაფი. ზღვა იზიდავდა, ისრუტავდა აიეტის გარუჯულ სხეულს, ქვიშას ჩხრიალით აცლიდა, მაგრამ აიეტი მაინც ახერხებდა თავის შემაგრებს ამოძრავებულ ქვიშაზე. ასე ეთამაშებოდა იგი ზღვას, რომელსაც მისი წაყვანა უნდოდა, მაგრამ ბიჭის ძარღვიანი და მოქნილი სხეული ყოველთვის პირში ჩალაგამოვლებულს სტოვებდა ამოდენა სტიქიას. ეს პატარა ბიჭი უკვე ისე კარგად იცნობდა ზღვას, სილაში ცხვირჩაყოფილს მარტო ხმით შეეძლო გამოეცნო ტალღის სიძლიერე, შეეძლო გამოეცნო, სად დაეჯახებოდა უკან დაბრუნებული წყალი და ამიტომაც ყოველთვის ისე დროულად და მოხერხებულად გაარიდებდა ზოლმე სხე-

ულს, გაწვილებულ ტალღას ქვიშისა და ხმელი ნაფოტების მეტი ვერაფერი მიჰქონდა. აიეტმა ბავშვობიდანვე იცნოდა ისიც, რომ ტალღას ტალღა უნდა მოჰყოლოდა; ისიც იცნოდა მომდევნო ტალღა წინამორბედზე ძლიერი რომ იყო, ტალღები კი ისეც და ისეც ფრიქსეზე ფიქრმა გაახსენა. ფრიქსე პირველი ტალღა იყო, მისი ვაჟები კი—მეორე, მეორეს მესამე მოჰყვა მომღიმარი უცხოელის სახით, ხოლო მესამეს, რა თქმა უნდა, მეოთხეც უნდა მოჰყოლოდა, რადგან ასე მოითხოვდა ბუნებისგან დადგენილი წესი და რიგი. სწორედ ამ მეოთხე ტალღის ამოცნობას ცდილობდა ახლა აიეტი, მეოთხე უფრო ძლიერი უნდა ყოფილიყო, უფრო თამამიცა და ხმაურიანიც. აიეტი ისე აწრიალდა, თითქოს უზარმაზარი, ყალუხე შემდგარი, თავზე მღვრიე ქაფ-მომბული ტალღა მართლა ეპარებოდა სილაში პირქვე ჩამხოვილ ბიჭს.

მედგას ხელში ბლის კუნწულა ეჭირა. აიეტმა გაიფიქრა: რა დაემართათ ჩემს გოგოებს, მოსაკითხით რომ მოდიანო.

— ბალი მიირთვი, მამაჩემო, — შეჰკლიძლა მედგამ.

— ბალი რომ მივირთვა, მერე რა უნდა მითხრა? — ჰკითხა აიეტმა და მართლაც მოუნდა ბალი, რადგან პირში ცუდი გემო ჰქონდა.

„კუნწულა მომეწონა და შენთვის მოვტებო“ — უთხრა მედგამ, აიეტმა კუნწულას მარცვალი შეაწყვიტა და პირში ჩაიღო, თან გამოიმკვდელად შესცქეროდა მომღიმარ ქალიშვილს, ეს მართლაც საქმისათვის არ იქნება მოსულიო.

მედგამ გაუძლო მამის დაკინებულ მზერას და სანამ აიეტს ჩაეძინებოდა, გულუბრყვილო ღიმილი არ მოშორებია სახიდან. აიეტს კი ისე ჩაეძინა, კურკის გამოღებაც ვერ მოასწრო.

„როგორ დაბერდა მამაჩემო“ — გაიფიქრა მედგამ და გული ჩაწყდა.

აიეტს კი ეძინა, მედგას დაზღადებულ წამალს ყინწი მოეწყვიტა და ქალარა, გაჩეხილი თავი მკერდზე ჩამოვარდნოდა. მძინარე უფრო დიდი და შემზარავი ჩანდა.

მედგამ განჯინის გასაღები მამინვე

იბოვა, რადგან იცოდა, აიეტს კეფაზე რომ ჰქონდა თმაში ჩაწეული. ახლა ტახტი უნდა გამოეჩინებინა, რადგან ტახტი ზუტად იმ ფარდაგამოფარებულ განჯინაზე იყო მიდგმული, რომელშიც ვერძის ტყავი ეკიდა. მეღვატახტს მიაწვა, მაგრამ ძვრა ვერ უყო. „მომხმარეო“ — გამწარებულმა გასაძახა უცხოელს, მარმაზილოს სვეტს რომ ამოჰფარებოდა. უცხოელმა მოიბინა და ამ სიმძიმე, ლომისფეხებიანი ტახტი, არანაკლებ მძიმე მეფიანად ადვილად გააჩოჩა, რადგან „ამირანის მალამოს“ უკვე გაველინთა მისი სტეული. ტახტს რომ მიანოჩებდა, აიეტი თავს ისე აკანტურებდა, თითქოს ცხენზე ჩამოსძინებიაო. აიეტს ეძინა, მაგრამ ყველაფერი ესმოდა და ხედავდა კიდევ, რადგან ეს ხელოვნური ძილი იყო და მისი გონება მთლიანად მინც ვერ გამოეთიშა. აიეტმა ისიც იგრძნო, როგორ მოუხილა შეიღმა თავი, თითქოს მკებნარი დასველია; ისიც იგრძნო, როგორ გამოაჩინეს ტახტიანად შუა დარბაზში, როგორ გახსნეს საიდუმლო განჯინის კარი და რა ფაცაფუციტ გაახვიეს ფარდაში ვერძის ტყავი, უკანასკნელად რომ გაიღვა და გააჩანჩახა აიეტის დარბაზი. „ჩქარა, ჩქარაო“ — წარამარა იძახოდა უცხოელი და აიეტს უნდოდა ეთქვა: აი, შე ქალაჩუნა, შენა, ხმალი კი არა, თითისტარი უნდა გეჭიროს ხელშიო; მაგრამ არც ხმა ემორჩილებოდა და არც ხელ-ფეხი. ამქვეყნიისა აღარ იყო. ერთი აიმედებდა მხოლოდ, ქალის კაბაში რომ ხედავდა უცხოელს, ფიქრობდა, უკნებ მართლა შესიზმრება ყველაფერი, აბა, ვაჟკაცს კაბა რამ ჩააცვათ.

როგორც კი ძილის წამალმა ძალა დაკარგა, „მეღვაიო!“ — იბოლა საზარლად და ტახტიდან წამოვარდა, მაგრამ მეღვა უკვე შორს იყო. გვიანდა იყო თავში ცემა და თავლების ბრიალი, შეეცდომა დიდი ხნის წინათ იყო ჩადენილი, აიეტმა კი ახლა იმ შეცდომის მოწიული ნაყოფი მოწყვიტა მხოლოდ. მწარე და ლორწოვანი. მისი

ნდობა და გულკეთილობა უცხო თესლის ნაშიერებმა, მისი პურით გამოკვებილმა და გაზარდილმა შევიღმევილებმა, ბოროტად გადაუხადეს. მოხდა ის, რაც უნდა მოხდაოიყო. როგორც კი საშუალება მიეცათ, მაშინვე თავიანთი თანამემამულის მხარე დაიჭირეს, თუმცა ის თანამემამულე იქამდე თვალითაც არ ყავდათ ნახაბი. თისმა სიუცხოვემ მოხიბლათ და სისხლმა უგრძნოთ, თვითონაც შეიძლებოდა ყოფილიყვნენ ისეთები, სხვანაირად რომ წარმართულიყო მათი ბედი. ამ უცნაურმა აღმოჩენამ ერთ წამში დაავიწყათ ფრიქსეს ვაეებს ის ზრუნვა და ამაგი, რამაც ხელი შეუშალა გამხდარიყვნენ „ისეთები“ და დაუფიქრებლად ჩადგნენ ავაზაკთა სამსახურში, თითქოს მხოლოდ ამით დაამტკიცებდნენ თავიანთ ბერძნულ წარმოშობას.

ხიზანის ბუნებაც ხომ ასეთია. ის, რა თქმა უნდა, მადლობელია, პური რომ გაუყავი, ჰერქვეშ რომ შეიფარე, ცეცხლთან ადგილი რომ გამოუნახე, მაგრამ ამავე დროს გული შურით ევსება, რადგან მას არც საკუთარი პური, არც საკუთარი ჰერი და არც საკუთარი ცეცხლი გააჩნია. მართალია შენ (მისი შემფარებელი) ამაში სრულუბოთაც არა ხარ დამნაშავე, მაგრამ მისი ფარული სიძულვილი უმთავრესად შენსკენაა მომართული, რადგან შენ გაქვს ის, რაც შეიძლება მასაც ჰქონოდა და თუკი ასეა, მაშინ ბუნებრივად იბადება მის აფორიაქებულ გონებაში ამგვარი კითხვა: რატომ გაქვს შენ და არა მას? ისიც აღიზიანებს, ვალდებულები რომაა მადლიერი იყოს შენი. მადლიერების ეს გრძნობა კი დამაყინებელია, ის თავისთავად, ყოველგვარი განზრახვის გარეშე, მალლა სწევს, უფრო გამოსაჩენს ხლის შენს უპირატესობას. რაც უფრო ხელგამლილი და ლმობიერი ხარ ხიზანის მიმართ, მით უფრო სისხლჭარბი და დაუოკებელია მისი ღვარძლი. შენი ხელგამლილობა თრგუნავს მას და უფრო ზრდის იმ ვალის სიდიდესა და სიმძიმეს, რომლის განაღდ-

ბასაც შენ არ ელოდები, მაგრამ „ვალი“ თავისთავში ანაზღაურების აუცილებლობასაც გულისხმობს. ამგვარი „ვალი“ კი, უმთავრესად ისე ანაზღაურდება, როგორც ფრიქსეს ვალებმა ანაზღაურეს: ბოროტებით, ღალატითა და სისხლით, რათა თქვენ, მხოლოდ და მხოლოდ თქვენ, კეთილსა და შემბრალებელს, დაეშინებოდნენ, რომ ისინიც რაღაცას წარმოადგენენ, რომ მთლად სამოწყალოდ არ გაბდომიანთ საქმე. პირიქით, ისინი ისე ვაგბიდიან საქმეს, შენ თვითონ რომ დაგვირდეს ახლა მოწყალების თხოვნა; და თუ მართლა ასე მოხდა, მაშინ თვითონ, იციან, მაშინ გაჩვენებენ, როგორ უნდა მოწყალების გაღება. მათ უკვე უსწავლიათ შენგან და საკუთარ კისერზედაც გამოუცდიათ, თუ რა ბოროტების მოტანა შეუძლია უთავბოლო, უანგარიშო სიკეთესა და ზეგამოლილობას. ისინი ხომ ზურგს უკან ყოველთვის დაგვიწოდებენ, როცა პურს თანაბრად ჰჭრიდნენ მათთვისაც და საკუთარი შეილებსთვისაც; როცა შეილებს მეტი სიმკაცრით სჭიდნი, თუკი უნებურად რამეს აწყენინებდნენ უცხო თესლის ნაშიერებს, მარადიულ ღტოვნილებს და ამით, რა თქმა უნდა, სიკეთის ნაცვლად ბოროტებას სჩადიოდი.

ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ოჯახში შემოშვებული უცხო კაცი, ვინც არ უნდა იყოს იგი, შენს მზეს მაინც არასოდეს დაიფიცავს, რადგან შენს მზეს თავისი გოგრის თესლი ურჩენია და ვიდრე შენთან მოვიდოდა, თავისი მზე ჰქონდა და ახლა ის მზე, რომელიც სადღაც ისევ არსებობს, სიშორისა და მიუღწევლობის გამო, ასმაგად საყვარელი და სანატრელი გახდომია. შენი მზე იმ მზეს ვერასოდეს ვერ შეცვლის, გახსენებით კი გაახსენებს და უარესად დაასველიანებს, გააბოროტებს. ის შენს მზეს უყურებს და თავისი მზე უდგას თვალწინ, შენს პურს ჭამს და თავისი პური ენატრება, შენს წყალს სვამს და თავისი წყაროს ჩუხჩუხი ესმის, რადგან ასეთია ადამიანის ბუნება, ადამიანისა არა, ხიზნისა. **მეორეც** ერთი... მე-

ორეც ერთი, შენმა გაუთავებელმა ქადაგობამ კაცთმოყვარეობაზე შენს საკუთარ შეილებს, რომლებიც იმულებულნი იყვნენ ესმინათ ეს ქადაგება, მრავალი არასწორი წარმოდგენა შეუქმნათ არა მარტო კაცთმოყვარეობაზე, არამედ საერთოდ ცხოვრებაზე. მათაც დაიჭერეს, რომ ყველგან, სადაც არ უნდა მოხვერილიყვნენ ისინი, ისევე ზეგამოლილად და სიხარულით, ისევე უანგაროდ და დაუქვევებლად მიიღებდნენ, როგორც შენ ფრიქსე მიიღე. ეს რომ ასე არ იყო, ყველაზე მწარედ ისევ შენმა ნაშიერმა იყენია, შენმა უმცროსმა ქალიშვილმა. თუმცა თხუთმეტი წლის არცერთ გოგოს არ შეუძლია თავიდანვე ექვის თვალით შეხედოს გრძნობას, რომლის განსაცდელადაც გაჩენილა და რომელსაც მთელი სიცოცხლე უნდა ემსახუროს, როგორც მეომარი დროშას. მედეა ასეც მოიქცა და ახლა მთელი სიცოცხლის მანძილზე, სიყვარულის სარეცელზე ცხედარივით გამოტოვდა, პირმოკუმულს უნდა ეყვირა: იმიტომ რომ მიყვარდა, მიყვარდა და მიყვარდაო. პირმოკუმულს, რადგან ხმამაღლა ვერც გაბედავდა ეთქვა თავისი ერთადერთი და მარადიული ღვთაების, ყველაფრის ამშენებლისა და ყველაფრის დამაქცევარის სახელი.

ახლა აიეტმაც იცოდა შეცდომა რომ ჩადენია, რადგან სწორედ ფრიქსეს ნაშიერებს გადაებირებინათ მის წინააღმდეგ ღედაცა და ღეიდაც, მისი ღვიძლი ქალიშვილები, და გუშინდელი ბიჭივით გაეცურებინათ კაცი, რომელიც საზარელი ხმითა და ღონით ომის ღმერთს ედრებოდა. მაგრამ აიეტის არსება მაინც წინააღმდეგი იყო, მიელო ეს შეცდომა, შეცდომა დაერქმია იმისთვის, რასაც ადამიანის მოვალეობად თვლიდა. სიკეთედ აღქმული ბოროტებად დაენახა. არა, აიეტს არ უნდოდა ასეთი ცოდნა, მაინც ვერაფერს ვერ ისწავლიდა მისგან, რადგან ახლაც, მოტყუებულსა და გაწბილებულს, ვინმე უპოვარი და უსახლკარო რომ მოსდგომოდა კარზე, დაუფიქრებლად მიიღებ-

და და სანამ რამეს გამოჰკითხავდა, ჯერ დააპურებდა. ასეთი იყო მისი ბუნება და ვერაფერი ველარ შეუცვლიდა, ანდა რაღა დროს გადასხვაფერება იყო ამ სიბერეში. ამიტომაც დადიოდა ახლა სასახლის ეზოში ხელებგაშლილი, გაკვირვებული და სულელურად მოძლიმარი. ვერ იჯერებდა, არ უნდოდა დაჯერება. რაც წამლით ჩამჩნებულს ცხადად ენახა, გამოღვიძებულს სიზმრად ეჩვენებოდა.

მედვა კი უკვე შორს იყო. მის საწოლზე შეკრილი კულუი იპოვეს მხოლოდ. ალბათ, დედისთვის დაეტოვებინა უკვალოდ გამჭარალი სიქალწულქის მოსაგონებლად.

მთელი ქალაქი ფეხზე დადგა. ნავსადგურიდან ზედიზედ ვადიოდნენ მეომრებით ვაძეგელი ხომალდები, ხოლო მეწინავე ხომალდის ქიმზე აიეტის ვაჟი-შვილი, აფრასიონი იდგა; ის ამავე ხომალდით მობრუნდებოდა უკან, უფრო სწორედ ამ ხომალდით მოიტანდნენ მის გვაშსაც, სხვა გვაშებთან ერთად. ეს აფრასიონმა უკვე იცოდა, იცოდა და მაინც მიდიოდა, რადგან ასე სურდა ბედისწერას.

აიეტს კი ჯერ კიდევ ჰქონდა იმედი, რომ მისი სწრაფი ხომალდები ნამდვილად დაეწეოდნენ ავაზაკებს და უკვე იმაზე ფიქრობდა, ვინ როგორ დაესაჯა. თუმცა გულის სიღრმეში რომ იხედებოდა, აღარავინ აინტერესებდა მედეას გარდა. მედეას გვერდით ყველანი პატარები და უფერულები ჩანდნენ. ასე თუ ისე, ყველას რაღაც გამართლება ჰქონდა, მედეას კი არა, მედეას უმისზეზოდ ელაღატნა მამისთვის და ყველაზე მეტად ეს აკვირვებდა აიტეს. იმდენად მოულოდნელი იყო მისთვის მედეას ღალატი, არც კი ცდილობდა რაიმე ახსნა-განმარტება მოეძებნა ამ ღალატისთვის. აიეტს სისხლი ტკიოდა და ამიტომაც იყო, სასახლის ეზოში აწყვეტილი გრიგალივით რომ დაძრწოდა და ბლაოდა: მედეა, მედეა მომიყვანეთო!

ქარისა, რომელიც ყველაზე მეტად

გრძნობდა თავს დამნაშავედ, აირავის ახსოვდა, არც არავინ აღანაშაულებდა და როცა თვითონაც დაჩქმუნდა, ძალდაც არავინ მაგდებდა, იგრძნო როგორ ეზიზღებოდა ყველანი, ვის წინაშედაც აქამდე თვალთმაქცობდა, ეშინოდა, ქმარ-შვილის განდგომა არ შემატყონ, თავი არ მომეჭრასო. ის კი თურმე არავის არ აინტერესებდა, არავის, არავის. „მედვაო“ — ბლაოდა მამამისი, „მედვაო“ — ჩურჩულებდა სასახლის ყველა კუთხე-კუჩქული. მას კი დანაშაულის ჩადენაც არ შეეძლო თურმე, რადგან არაფერი არ იყო, ყვავილის მისამაგრებელი ადგილი და მეტი არაფერი, მოძრავი და მოლაპარაკე თოჯინა, ბავშვების სათამაშო, გასართობი. არა, თოჯინაც არ იყო, უბრალოდ არ არსებობდა, მხრებაწურული, საკმელ-შეზიზღებულ ბავშვივით ამრეზილი, სანთელივით ერთ ღამეში გალუული და ჩამოღვენილი, ამაოდ დაბორილი და სასახლის ტალანებში და მტკიცეულად, მარტილდაყრილ იარაღავით გრძნობდა, როგორი შეუშინეველი იყო. დაწიოკებული, აღმა-დაღმა უთავბოლოდ მორბენალი მსახურები ზედ აწყდებოდნენ, ხელსა კრავდნენ, გზიდან იშორებდნენ. ან ისინი დაებრმავებინა უბედურებას, ანდა მართლა ვერავინ ველარ ამჩნევდა ქარისას, ვერავინ ველარ ცნობდა. ან ვის რად უნდოდა ქალი, რომლის ქმრობასაც სიკვდილი არჩიეს, ხოლო შვილებმა მეძავივით მოატყუეს: დასატყუარი დატყუეს და ფაცხა-ფუცხით გაიძურწნენ მისი სენაკიდან. „იქნებ მართლა აღარავარო“ — ფიქრობდა ქარისა, მაგრამ გრძნობდა, გრძნობდა კი არა ეშინოდა ცოცხალი რომ იყო, რადგან მთელი მისი არსება განურჩეველ, განუსაზღვრელ, გაუნელებელ სიძულვილს გაეყლინთა, ასე მძაფრად არასოდეს არ უგრძენია სიცოცხლე, რადგან აღარ უნდოდა იგი, ყელში ამოსვლოდა, სუნი აეშვა, ამაზრუნე სუნი მძორისა, სიღამპლისა, სიბეჩავისა. ყველა და ყველაფერი ეზიზღებოდა, არა, ყველაზე ძალიან მაინც

მედვა ეზიზღებოდა ახლა, რადგან მედვამ აჯობა, რადგან მედვა აღმოჩნდა ის, რასაც ქარისა მთელი სიცოცხლე თამაშობდა, რაზედაც ოცნებობდა, მაგრამ ვერ ახერხებდა, რადგან არაფრის დათმობა არ შეეძლო და რაც თვითონ არ შეეძლო, სხვებისაგან მოითხოვდა. ამიტომაც გაეპარნენ ყველანი. მედვა კი მოტაცეს, კი არ გაეპარნენ, თან წაიყვანეს. მერე ვინ? ნამდვილმა მამაკაცმა, რომელსაც თვალეში ნადირის შუქი უდვას და ფრიქსესავით უკან არ რჩება ფეხები, რადგან იცის რა უნდა, რატომ უნდა, როდემდე უნდა. ქარისას ზომ ნამდვილი მამაკაცაც არ განუცდია, არ ღირსებია, რადგან სულსწრაფი იყო და სულელი. განა საკუთარმა სისულულემ არ შეუწვინა ლოგინში მედვუხა, თევზი, გომბეშო. საკუთარმა სისულულემ, მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარმა სისულულემ. მაგრამ გომბეშომაც რომ იუკადრისა მისი სარეცელი, გომბეშოც რომ გადაუხტა ლოგინიდან?! „ოოო, ქვა ქვაზე ნუ ყოფილა, წყალს წაუღია ყველაფერიო“ — იწყებდებოდა ქარისა და სადღაც, მისი სულის წყვდიადიდან დაძრული სიცოცხე ძვალრბილში უჭდებოდა, აცახცახებდა, აღურჯებდა, თითქოს მოტაცებულ დას მისი საბანიც დაეთრია და მთელი ქვეყნის თვალწინ გაეშვიშლებინა: მიტოვებული, დამცირებული და დამარცხებული ქარისა.

ორი კვირის თავზე პორიზონტზე ხომალდი გამოჩნდა. ისე ნელა მოდიოდა, თითქოს ეზარებოდა და ვიდაცის უწინარი ხელი ძალით მოათრევსო.

ქალაქი გაისუსა. ყველანი ცქერად იქცნენ. ქონგურზე გასული აიეტის ზღვას გასცქეროდა, ზღვას კი არა, იმ ერთადერთ შავ წერტილს, თანდათან საავდრო ღრუბელივით რომ იზრდებოდა და ქალაქისაკენ მოიზღაზნებოდა. დაძაბულობისაგან ქვედა ტუჩი კბილებში მოექცია, ფართო, ნაფოტა კბილები სისხლისაგან დასწითლებოდა. ხომალდი კი ნელა, ძალისძალით უახლოვდებოდა ნაპირს.

„აფრისიონის ხომალდიო“ — იცნო ვილაცამ და აიეტს სუნთქვა შეუწყობდა. მალე ანძაზე აცოცხლებლი კაპიტან გააჩჩიეს. კაცი უშნოდ იკლავებოდა, თითქოს ანძის წვერზე კუდილ ურჩხული მიუბამთო, ხელბს თავში იცემდა და რალაცას ყვიროდა. ბოლოს ხმამაც მოაღწია: იგლოვეთ, ვანელებო, იგლოვეთო. — ყვიროდა ანძის წვერზე გასული კაცი.

ხომალდი მდევართა გვაგებით იყო დატვირთული. გვაგები ერთმანეთზე ეყარა და სისხლისაგან ჩამოშავებულ ხომალდის კიდეზე ზოგს გაშეშებული, ამაზრზენად დაკრუნხული ხელი გაღმოეგდო, ზოგს — ფეხი და ზოგს კბილებდაკრეკილი, თვალეგაშტერებული თავი. ნაპირზე პირველად აფრასიონის გვამი გადმოიტანეს. მერე კი იხუვლა ხალხმა და ხომალდზე ავიდა. გეგონებოდათ ქათმები ნაგავში ფეტვის მარცვალს დაეძებნენო, ისინი კი თავიანთ მკვდრებს დაეძებდნენ და ისეთი სახეები ეღოთ, თითქოს თუ ვერ იპოვნიდნენ, წუხილისაგან გულები დაუსკდებოდათ.

აფრასიონს ფერდში ჰქონდა კრილობა, უშნო და ამაზრზენი, თითქოს გომბეშოსთვის პირი ძალით გაულებინებიათო. კრილობას სისხლი შეხმობოდა. აიეტმა შვილის გვამთან ჩაიმუხლა და დიდხანს უყურა გაცრეცილ სახეში, თითქოს გვამს რამის თქმა შეეძლო. აფრასიონს რალაცანიარი, თავზარდამცემი უზრუნველობით დამშვიდებოდა სახე და ასეთივე უზრუნველობით გაშოტილიყო მამის ფეხებთან, ყველაფრისგან თავდაღწეული და ყველაფრის მიმართ თანაბრად გულგრილი.

აიეტმა ფრთხილად ჩაუყო ხელი აფრასიონს კრილობაში, შავი, შედედებულ სისხლი ამოიღო და სახე მოითხუპნა.

— ლალატი, ხალხნო, ლალატი! — ყვიროდა ანძაზე გასული კაცი, — ძილში დაგვბოცეს, ხალხნო, ძილშიო!

ხომალდი რომ დაიკალა, ის ისევ ანძაზე დარჩა და ჩამოსვლას არც აპირებდა, თითქოს ამოდენა ხალხი თვი-

თონ დაეხოცა და ახლა შურისძიების ემინოდა. უაზროდ ატრიალებდა ფოსოებიდან სანახევროდ გადმოყრილ თვალებს. ორი დღე და ორი ღამე იჭდა კიდევ გიყი ანძის წვერზე და ორი დღე და ორი ღამე გადაბმულად, მოთქმით უყვებოდა ქალაქს იმ მწუხარე და შემზარავ ამბავს, რომლის მოწმეც თვითონ გამხდარიყო და რომელსაც გაეგიჟებინა კიდევ.

— დამ გაიტყუა აფრასიონი, ხალხო, საკუთარმა. უცხოელმა კი ფერდში მახვილი ატაკა. — მოთქვამდა გიყი.

ორი დღისა და ორი ღამის მერე მოთმინებიდან გამოსულმა ვანელებმა ანდა ცულებით ძირში გადასქრეს. ანძის წვერი ნაპირს დაენარცხა და ზედ მიბმული კაცი გაქყლიტა.

დიდი დრო აღარ გასულა ამის შემდეგ, ისევ გამოჩნდა ხომალდი. ეს მეწინავე ხომალდი იყო. მალე მთელი დასალიერი გადაშავდა კრეტული, კუპრისფერი ხომალდებით. მეოთხე ტალღა მოისწრაფოდა კოლხეთის ნაპირებისკენ. ყველაზე დიდი მეფე დიდხანს ზრდიდა ამ ტალღას, დიდხანს ელოდებოდა ამ დღეს. და აი, ისიც გათენდა! ამ დღეს უნდა დაემთავრებინა, წერტილი უნდა დაესვა დიდიხანის წინათ დაწყებული საქმისათვის. ყველაფერი მზად იყო საამისოდ. დაყოვნებას აზრი აღარ ჰქონდა. იასონის კოლხეთში გაგზავნის შემდეგ, ენოსის ნავსადგურში ფეხმოუცვლელად იდგა ხალხი. გარეცხილი, კუპრისფერი ხომალდები ნელა ირწეოდნენ დაოკებულ, ძალაგამოცლილ ტალღებზე, გრძელსა და წვეტიან ცხვირებს შუბებივით უღერებდნენ სივრცეს, მტრისაგან რომ ამორებდათ. ხალხსაც იმის გაგება აინტერესდა, საით იყო უფრო ზუსტად მიმართული ამ მოჩხუბარი ხომალდების წამახული ცხვირები. სხვათაგან ყველაფერი ნათელი იყო. კრეტელები მიჩვეულნი იყვნენ თავიანთი უძლეველი ფლოტის ასეთ უეცარ აფუსფუსებას, მისი გაცილებაც უხაროდ და დახვედრაც, რა ღვან ხელყარიელი არასოდეს

მობრუნებულა უკან. კვირაობით იცლებოდა ხოლმე ნადავლით მტყულებლად მოტენილი ხომალდები. — მარცხდნებოდა აზმუელებული პირუტყვი, ქრელი, მტვრიანი, ტალახზემხმარი, კულზე და ღაბაბზე კიდევ რომ შერჩენოდა შობილი მინდვრების ბირკა; მოგორავდა ღვინისა და ზეთის კასრები; მოჩოჩავდა სკივრი და ბოღჩა; მოსლუკუნებდნენ ტირილისგან ფერგაცრეცილი, წიწილებივით აბუზული გოგო-ბიჭები; მოირხეოდნენ უძინარი, თმაბურღული ქალები, ჩამოხეული კაბები რომ ეცვათ, თითქოს საგანგებოდ, რათა უფრო თვალში საცემი გამხდარიყო მათი უცხო ფერ-ხორცი. „დიდება-მინოსს!“ — ყვიროდნენ ნაალფარიის ხილვით აღგზნებული დამხდურები და ნომარ, გამარჯვებულ, გაბლენძილ ჯარისკაცებს, მძიმედ შეჭავშნულნი, უზარმაზარ ხოქობებივით რომ მოხობავდნენ ენოსის ვიწრო ქუჩებში, ყვავილებს ესროდნენ, ყველაფერს ესროდნენ, რაც კი ხელში მოხვდებოდათ. ჯარისკაცებს ჭრილობების, ოფლისა და დამარცხებული ქვეყნების სუნი ასდიოდათ.

ენოსელები არც ახლა შემცდარან, ახლაც საომრად აშაადებდნენ ხომალდებს, მაგრამ ვისთან, ვისთვის დაედგა მინოსს თვალი, არავინ იცოდა. ეს კი უარესად უშლიდათ საღერღელს, უარესად უღვივებდათ ენოსისმოყვარეობას. „გამაგებინე, თუ კაცი ხარ, სადაური ღვინით გვიპირებს მინოსი დათრობას. ანდა სადაური ქალის საყიდლად ვაგროვებ ფულსო“ — ლაზღანდარობდნენ ისინი, გამარჯვებებით განებობრებულნი, დარწმუნებულნი, რომ ყოველთვის ასე იქნებოდა.

მინოსმა კი უკვე ოცდახუთი წლის წინათ იცოდა, საით წავიდოდნენ დღეს, სწორედ დღეს, მისი შავი ხომალდები. მართალია, ყველაფერი ისე არ მოხდა, როგორც ჩაიფიქრა, მაგრამ ახლა დაყოვნება აღარ შეიძლებოდა. ოცდახუთი წლის მოთმინებას ერთი წამის დაყოვნება წყალში გადაუყრიდა. ოცდახუთი წლის განმავლობაში ნაქსოვ ბა-

დეს გუგუგუა და ყველაფერი თავიდან გახდებოდა გასაკეთებელი. მინოსი დღევანდელ დღეს კოლხეთიდან იასონის სიკვდილის ცნობას ელოდებოდა. სასიხარულო ცნობას, რადგან ასე ჰქონდა ჩაფიქრებული, დარწმუნებულიც იყო, აიეტი ოთხად გაგლეჯდა თავქარიან ყმაწვილს, უტიფრად რომ მიადგებოდა და ეტყოდა: ვერძის ტყავის წასაღებად ჩამოვბრძანდიო. ხე, ხე... მათი საუბრის წარმოდგენაზე ყოველთვის გულიანად ეცინებოდა მინოსს, იმდენად სულელურ აბლაბუბად ეჩვენებოდა იგი. ბოლო-ბოლო მართლაც აბლაბუბა გამოვიდა, ათი წლის ბიჭმა უკეთ გაიგო, რასაც მოითხოვდნენ მისგან, ვიდრე ტახტის მამიებელმა ოყლაყმა. ფრიქსემ დაეალება პირწმინდათ შესარულა, ზუდეც გაიჩინა და სამარეც, ზუდე საბერძნეთის ერთგული ბარტყებით იყო გაქმევილი, სამარეში კი ბერძენი მეფის, დიას ბერძენი მეფის ნაშთი ესვენა და ვერაინ დაუშლიდა მგლოვიარე საბერძნეთს, ჩამომქდარიყო ამ სამარესთან. იასონმა კი წაიფორხილა, ყველაფერი აურია, რადგან გმირობას მეფობა არჩია. იასონის სისხლიანი ტუნიკის ნაცვლად, რომლის დაკიდებასაც აპირებდა მინოსი მეწინავე ხომალდის ცხვირზე, თავად იასონი გამოეცხადა, თანაც ვერძის ტყავს აიეტის ქალიშვილიც მოაყოლა. ვის რაში უნდოდა ან ერთი, ან მეორე, ან მესამე. საბრალო ბავშვები! სიყვარულის ქალღმერთმა გამოსტაცა ისინი აიეტს სისხლიანი კლანჭებიდან. მართლაც ასე თქვა მინოსმა: „საბრალო ბავშვებიო“ — როცა მოახსენეს კოლხეთიდან იასონი დაბრუნდა, აიეტის ქალიშვილთან ერთადო. მაშინვე მიხვდა, რატომ არ მოხდა ყველაფერი ისე, როგორც მას ჰქონდა ჩაფიქრებული. მან ერთი შეცდომა დაუშვა, ყოვლად გაუთვალისწინებელი და ყოვლად მიუტყვებელი ისეთი მეფისთვის, როგორც თვითონ იყო. მას შედეგად გამორჩა მხედველობიდან. შედეგად! მინოსმა იცოდა, საკუთარი ტყავის გადასარჩენად ყველაფერს რომ

იკისრებდა იასონი, ყველა ყურწმირ გაძვრებოდა, ყველა კუთხეს დასუნავდა მგელივით, მაგრამ არ იცოდა, როგორ უნდა, გამორჩა, შესაძლებელი რომ იყო ერთერთ კუთხეში მედეა დახვედროდა, თოჯინა და მხსნელი. ერთი სულელი გოგო ყოველთვის გაერევა საქმეში და თავდაყირა შეატრიალებს, რაც ბრძენს ოცდახუთი წლის განმავლობაში უფიქრია, აუწონია, გაუზომავს, აურწყია, გამოუთვლია, გამოუანგარიშებია. მედეა ხომ იმიტომ არსებობს, ბრძენისაგან განწირული რომ გადაარჩინოს, რათაც არ უნდა დაუჯდეს. ასედაც მოხდა. იასონისგან გმირი არ გამოვიდა. მინოსს კი გმირი ჰქირდებოდა, არა, გმირის სისხლი, რომელიც სულელი გოგოს წყალობით არ დაიღვარა, აღარც ფსიკი ჰქონდა. მინოსმა გარკვევით უთხრა იასონს, რასაც მოითხოვდა მისგან. სხვაც ბევრი უთხრა, მაგრამ იასონი თუ მართლა ჰკვიანი და საზრიანი ყმაწვილი იყო, როგორადაც თავი მოჰქონდა, მხოლოდ იმ ერთი სიტყვისთვის უნდა დაგდო ყური და ისე მოქცეულიყო, როგორც ის სიტყვა ავალდებულებდა, ის პატარა, ორმარცვლიანი, მაგრამ მრავლისმთქმელი სიტყვა. როცა იასონი პირველად დაიბარა მინოსმა, კარგა ხანს არ მიაქცია ყურადღება, ვითომ ვერც ამჩნევდა, სხვებს ელაპარაკებოდა ვანგებ, გულისყური კი მისკენ ჰქონდა, სწავლობდა, ამოწმებდა, შეიძლებოდა თუ არა ეთქვა მისთვის ეს პატარა, ორმარცვლიანი სიტყვა. გარეგნობა იასონს გმირისა ჰქონდა, ლამაზი იყო, ახალგაზრდაც. მისი დაღუპვა ბევრ გულს შესძრავდა. მინოსი მოულოდნელად მოუბრუნდა იასონს და ჰკითხა: შენ ვინ ხარო? „მე იოლკოსის ყოფილი მეფის შვილი და ახლანდელის ძმისშვილი გახლავარო“ — და უფიქრებლად უპასუხა იასონმა.

— არა, — თითქმის იყვირა მინოსმა, — შენ გმირი ხარ!

გმირმა კი ქალი მოიტაცა და ერთი გაქუცული ტყავის გულისთვის აიეტი მტრად გადაჰკიდა. იასონიც შედეგასა-

ვით სულელი ყოფილა, ვერცერთმა ვერ გაიგეს, რა ევალეზობდათ, მაგრამ ახლა ხელს ხომ ველარ ჰკრავდა ამ საბრალო ბავშვებს. ძნელია, მართლაც ძნელია ყველას მამილობა. მართალია, მინოსი მეწინავე ხომალდზე იასონის სისხლიან ტუნისკს ველარ დაჰკიდებდა, მაგრამ საჩხუბარი მიზეზი მაინც ხელთა ჰქონდა: მის წარგზავნილ კაცს მღევარი დაადევნეს; ცხვრის ტყავი დაუკავეს და იძულებული გახადეს, მოეპარა იგი, ცხვრის გაქუცული ტყავი, ყველა მწყემსს, ყველა ოხერსა და ავაზაკს რომ აცვია; ქალი დაუკავეს და იძულებული გახადეს მოეტაცა იგი, როცა ბერძენი მეფის სიძობას ყველა ქვეყანა ნატრობდა. კიდევ კარგი, იმ საბრალო ბავშვებს ქომაგი ყავდათ. ყველაზე დიდი მეფე ყველაზე დაჩაგრულთა ქომაგი უნდა იყოს. ახლა იასონთან ანგარიშსწორების დრო არ იყო, არცა ღირდა. იასონმა არა, იასონმედემ მთლიანად თუ არა ნაწილობრივ მაინც გააკეთა ის, რაც ევალეზობდა, ისე არა, როგორც მოსთხოვეს, მაგრამ ისე, როგორც შეეძლო. იასონი მაინც დამნაშავე იყო, მაგრამ მისი დანაშაულის მიტეგება შეიძლებოდა. რაც მთავარია, ნადირი ბუნაგდანი გამოვიდა, გამოჩნდა და დასუსტდა კიდევ, რადგან ერთი ლეკვი ცოცხლად მოსტაცეს, მეორე კი მკვდარი მიუვდეს. ო, იასონ! ო, იასონმეფე! რას არ ჩაადენინებს კაცს სიყვარულის ქალღმერთი. ომისათვის მიზეზი არსებობდა, მაგრამ სინატიფე აკლდა, მინოსისებური სინატიფე; მიზეზი კი მაშინ არის ნატიფი, როცა შენიანის სისხლითაა შეღებილი იგი და არა მოწინააღმდეგისა, რომლის სისხლიც სწორედ ამიტომ უნდა დაიღვაროს. უკვე ყველაფერი გარკვეული იყო, ამ საქმის ყველა მონაწილემ იცოდა, ვის რა წვლილი მიუძღვოდა, ვინ რას გამოჩნებოდა.

იასონმა ვერ კიდევ დაუშრეტელი მდინარის ქანკრობებში, თორმეტნიობიან ხომალდზე, კოლხურ ბურუსში გახვეულმა იგრძნო, ჯაგებში შეყუ-

ელი ნადირის გამოსატყუებლად გადმოსროლილი ჰქვა რომეტიკურ მშენის გორობი, განწირული, გამგებამტმული. მისი სიცოცხლე ყველას ფეხზე ეკიდა, ერთს თუ გადაურჩებოდა, მეორე დაგლეჯდა, რადგან ორივეს სისხლის დანახვა ჰირდებოდა, ერთმანეთს რომ დაჩრეოდნენ. იასონს კი გადაარჩენა უნდოდა მხოლოდ, მაშინაც და ახლაც, მეტი არაფერი, საკუთარი ტყავის გადარჩენა. მაგრამ ამასაც სისხლი დასჭირდა. იმ ქალის ძმის სისხლი, რომელმაც სიცოცხლე შეუნარჩუნა, არა, აჩუქა, ხელახლა გააჩინა, მერე რა, ვანა ასე არ ჯობდა იასონისთვის და იმ ქალისთვისაც, თუკი მართლა უყვარდა იასონი? ასე ჯობდა, ყველასათვის ასე ჯობდა, თანაც მალე იმდენი სისხლი დაიღვრებოდა, მედეას ძმის სისხლის რამდენიმე წვეთი შიგ ჩაიკარგებოდა, ყველანი თანაბრად მართლები, ანდა თანაბრად ცოდვილნი აღმოჩნდებოდნენ ღმერთების წინაშე. მოსახდენი უნდა მომხდარიყო და მოხდა კიდევ. ვანიდან უკვე მოჩანდა მინოსის შავი ფლოტი. რომელსაც ოყაჯადო მოუძღვოდა.

ეს უფროსი ოყაჯადოს, აიეტის ბიძაშვილის ვაჟი გახლდათ, უკანასკნელი იმედი, შურისძიების ბურჯი ბატყნით გაღახული მამისა, რომელიც სადღაც, ქვეყნის მეორე ბოლოში იმედსა და უიმედობაში სამუდამოდ ჩაფერფლილი იყო, მაგრამ საკუთარი ფერფლიდან, თითქმის უკვე გაციებული ფერფლიდან, მაინც ამოეგდო ერთი ნაბერწყალი, რომელსაც მისი ამოუყრელი ჯავრის, მოურეველი საბერისა და გაუთავებელი მოლოდინის დამე უნდა გაენათებინა. ცოლი რომ ფეხმძიმედ შეიქმნა, ისევე მიეცა იმედი დიდ ოყაჯადოს, მთლად არ გაეწირათ ღმერთებს, გაუბზარავ კურტელს უღგამდნენ გვერდით, რათა ახლა იმაში გადაედგარა თავიანი გაწყალებული იმედი, ღვარძლი და ყინი. ცოლმა რომ მოილოგინა და უთხრა: ვაჟი მომილოცავს, რა დავარქვითო, იფიქრა, ბევრი იფიქრა და თქვა, ამ ქვეყანაზე ერთი ოყაჯადო ყოველთვის

უნდა იყოსო. მაინც ვერ მოესწრო სანატრელ დღეს. მისი ვაჟიშვილი ჯერ კიდევ ჩიკორს ატრიალებდა, გულანაბადი რომ აიკრა და სულეთის გზას დაადგა. ასე სჯობდა, დამშვიდებულმა და დაიმედებულმა მოუხუტა თვალი ამქვეყნიურ სიბეჭარგეს. სიმკაცრესა და ვერაგობას.

ოყაჯადო რომ წამოიზარდა, მამის სათქმელი ყველას მამობილმა, ყველაზე დიდმა მეფემ უთხრა: ტახტის მემკვიდრე ხარ, მაგრამ შენი ტახტი აქედან ძალიან შორსააო. მერე სახეში ჩააცქერდა და იქამდე უყურა, სანამ მისმა ნათქვამმა ოყაჯადოს ბრტყელსა და უძრავ სახეზე პირტყეული, დაუოკებელი სიხარულის პირველი ნიშნები არ გააჩინა, როგორც თანდათან მზარდი, ერთმანეთის მშთანთქავი წრეები წყალში ჩაგდებულმა ქვამ. მერე კი ჰკითხა: მეფობა თუ გინდაო. რა უნდა ეთქვა ოყაჯადოს თანხმობის მეტი, თუმცა ნღლეუარებისგან თანხმობის თქმაც ვერ მოახერხა. მინოსი თვითონ მიხვდა, ოყაჯადო თანახმა რომ იყო. ოყაჯადოს მერე თვალთ აღარ უნახავს ყველაზე დიდი მეფე, მაგრამ ერთხელ ნახვაც საქმარისი აღმოჩნდა სამუდამოდ რომ გაჟღენთილიყო მისი სიღიადით, მარადიული, ხელშეუხებელი, სხვა ყველაფრის დამჩრდილავი მეფურობით, რასაც მთელი მისი არსება ასხივებდა. ამ არააღამიანურ სიღიადესთან საუბრის შემდეგ (მართალია, ოყაჯადოს სიტყვა არ დაუძრავს მინოსთან შეხვედრისას, მაგრამ რატომღაც მთელი სიცოცხლის მანძილზე ისეთი შთაბეჭდილება ჰქონდა, რომ ასე გულითადად, ასე საქმიანად და სასიამოვნოდ სხვასთან არავისთან ესაუბრა), ცოტა გაიბღინდა კიდევ, ღირსი ვარ და მაფასებნო. ოყაჯადო იმავე დღეს შეუდგა მეფობის, ამ მართლაც რთული, მაგრამ სარგებლიანი ხელობის შესწავლას. მას უკვე მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი, რადაც უნდა დასკდომოდა, ტახტზე ამძვრალიყო, ვისიც არ უნდა ყოფილიყო იგი, სადაც არ უნდა მდგარიყო, გინდაც

ცხრა მთისა და ცხრა ზღვის იქით. სიტყვა „ვანი“ მომავალი მეფეების ჯარდა, სხვას არაფერს ეუბნებოდნენ. სიციოცხლე რომ ეცხოვრა, ერთხელაც არ მოენატრებოდა, თუმცა მინოსამდე მიხრწნილი მამისაგანაც ბევრჯერ გაეგო მისი არსებობის შესახებ, „ჩვენ ვანელები ვართ, შვილო“ — ეტყოდა ხოლმე მამა და ხავსმოდებულ წვერზე აცახცახებულ თითებს ისე ჩამოისვამდა, თითქოს წვერზე შემხმარ მოლოდინის წლებს ითვლიდა. „ვიცი, მამიო“ — ეძახდა ოყაჯადო, გაქცევაზე რომ ეჭირა თვალი, რათა ჩიკორი ებზრიალებინა, ანდა წყაროდან მომავალ გოგოს ჩასაფრებოდა და მარჯვედ ნასროლი ქვით კოკა მხარზე დაემსხვრია. მაშინ ბავშვი იყო ოყაჯადო და არც გაემტყუნებოდა, გულს რომ ვერ უდებდა პაპისხელა მამასთან საუბარს, მაგრამ როცა მინოსმა ჩახედა სახეში და სისხლი სამუდამოდ გაუყინა, სამუდამოდ გააბრუა და გამოალენჩა, როგორც გველმა ბელურა, ოყაჯადოს ვანის გარდა არაფრის გაგონება აღარ უნდოდა. ვანში მეფობა ელოდა, მასაც შეეძლებოდა დიდ მეფესავეთ გარინდებული მჭდარიყო, სიტყვა არ დაეძრა, კენჭი არ გადაებრუნებინა საათობით, კვირაობით, თვეობით, უსასრულოდ. ერთს დარდობდა მხოლოდ, ვანში რომ წავალ და მეფედ დავედები, ნატავ რას ვიზამ, აქაურობა რომ მომენატრებო. მაგრამ მისი დარდიც ფუყე იყო, უმიწო, თავშესაქცევი, მეფობის მოლოდინში გაწევილ დროს უცებ რომ გამოუხტებოდა და ფეხს ააჩქარებინებდა, როგორც შინისკენ მიმავალ, მთელი დღის ნაბალახარით გაზანტებულ ნაზირს გოშია.

დიდი მეფე კი დუმდა, აყოვენებდა, თითქოს დავიწყებოდა თავისი დანაპირები. ოყაჯადომ დედისაგან იცოდა, დავიწყებაც მეფეთა თვისება რომ იყო და გაურკვეველი მოლოდინით დამფრთხალი და დასევდიანებული, დატყვევებული მელიის ლეკვივით, წინდაუკან დაწრიალებდა ოთახში, ხოლო როცა დედა შეუძახებდა, დაეტიე ერთ აღ-

გილას, შე არ გასაჩენო, ახლა დედა: მიაშტერდებოდა პასუხისა თუ ნუგეშის მოლოდინში. შვილის ბრტყელი და უძრავი სახის დანახვაზე ცუცას (ასე ერქვა ოყაჯადოს დედას) ქირქილი აუტყდებოდა ხოლმე, ერთ ხელს პირზე მიიფარებდა, მეორეს, გამოსაფხიზლებლად, ოყაჯადოს ამოჰკრავდა ნიკაპქვეშ და ქირქილებდა. ოყაჯადოს წამალიც ეს იყო, დედის ქირქილი. სანამ ცუცა არ მოიღუშებოდა, იქამდე მასაც არაფერი ჰქონდა საგანგაშო. ცუცაზე კარგად არავინ იცოდა, რა ხდებოდა დიდი მეფის სასახლეში, ისიც იცოდა, რაც ახლო მომავალში უნდა მომხდარიყო. „შე გავაჩინე და მევე დაგვამ ტახტზე, რომელზედაც მამაშენს უკანალი მოუცურდაო“ — ეუბნებოდა ხოლმე ცუცა ოყაჯადოს და მასაც სჯეროდა. ასე სჯერათ ყველა სანუგეშო სიტყვისა სიკვდილმისჯილ ტუსალებს. ოყაჯადოს დედა უყვარდა და გულის სიღრმეში ცოტა ეშინოდა კიდევ მისი, რადგან ცემა იცოდა. ცუცას აზრით ჯოხი ყველაზე კარგი მასწავლებელი იყო. იგი ყოველთვის ცემდა ოყაჯადოს, როცა ბავშვი იყო და ბავშვობით დააშავებდა რამეს და მერეც, როცა წამოიზარდა და დედის უკითხავად, დედასთან შეუთანხმებლად გადადგამდა დაუფიქრებელ ნაბიჯს. როცა გალახული ოყაჯადო ჩაუფიქრდებოდა ხოლმე თავის საქციელს, დედამისი ყოველთვის მართალი გამოდიოდა, თუმცა დიდი ფიქრის თავი არც ბავშვობაში ჰქონია და არც დიდობაში. იმდენი ჰქუა კი ჰქონდა, დედის სიმართლე რომ შეემჩნია და ელიარებინა კიდევ. ასე თანდათანობით, რალა თქმა უნდა, წყებლისა და სილაქის დახმარებითაც, განიმსკვეალა მთელი მისი არსება დედისადმი განუსაზღვრელი რიდიტა და მოკრძალებით, რაც მთავარია ნდობით. მეფობაზე ფიქრმა, ყველაზე დიდი მეფის თავზარდამცემმა დუმილმა და გაუთავებელმა მოლოდინმა, მაინც გადაადგმევინა ოყაჯადოს დაუფიქრებელი ნაბიჯი. არც ახლა ჰკითხა დედას და ახლაც შწარედ ინანა, თუმცა

სარგებელიც ბევრი ნახა: დედა დაიამხანაგა, თანამზრახველად გაიხედა და მერე არც არასდროს დაბრუნდულა ცუცავითა და მკვლელობით განმტკიცებულს მათი კავშირი.

გულმა რომ ველარ გაუძლო, თავისი პატარა ჰკუთთ ვერაფერი რომ ვერ მოუხერხა გაურკვევლობის ღრუბელს, ფუტკრის გუნდით რომ დაბზუოდა თავზე, ერთ მშვენიერ დღეს ადგა და კნოსის სახელგანთქმულ მისანს ეწვია. ძღვნად ერთი ტომარა ხორბალი და ერთიც შავთეთრა ბატკანი მიართვა. მისანი გულწრფელად ჩაფიქრდა, არაფრის ამოკითხვა არ შეიძლებოდა ოყაჯადოს ბრტყელსა და უძრავ სახეზე, თითქოს სახე კი არა, გამომწვარი თიხის ნიღაბი იყო. მისანმა მდულარეში გველის კბილი და ჭოტის თვალი ჩაგლო, ოყაჯადოს მორთმეული შავთეთრა ბატკნის ბეწვი და ერთი პეშვი ხორბალი ჩაჰყარა და იქამდე ურია ქვებს დაგრეხილი ჯოხით, სანამ ნახარში ფსკერამდე არ დაიყვანა. თან რალაცას ბუტბუტებდა. ოყაჯადო მოთმინებით იცდიდა, დედაზე ფიქრობდა, ერთი დანახა ჩემი თავიო. ბოლოს მისნის ხმამ გამოაფხიზლა. „ქვაბი აიღე და ნახარში პირში ჩამასხიო“ — ეუბნებოდა მისანი.

— ცხელია. — შეწუხდა ოყაჯადო.

— ასე უნდა, — უპასუხა მისანმა, პირი გაალო და თავი უკან გადასწია. ოყაჯადო ისე მოიქცა, როგორც მისანმა დაარია. მერე ისევ თავის სკამზე ჩამოჯდა და არაფრის მთქმელი, გავგეშებული თვალებით, გეიზერივით აბუყბუყებულ მისანს მიაჩერდა, ღია პირიდან ოხშივარი და მყრალი სუნით რომ ამოსდიოდა. ითმინა ოყაჯადომ, ბევრი ითმინა, ბოლოს ველარ მოითმინა და ჰკითხა: ჰა, მეტყვი, ქალო, გასახარსაო. მისანმა პირში გაციებული მყრალი ნახარში გადმოაპურტყა და თქვა: ამ პურს ადამიანის სისხლი ურევია, ეს ბატკანი ძალოს რძითაა გაზრდილი, შენ კი მეფის შვილი არ უნდა იყოო.

ოყაჯადოს უცებ ისე აეწვა ლოყა, თი-

თქოს დედას სილაქი შემოეკრა. „ახია, რა მინდოდა, რას მოვეთრეოდი დედაჩემის უკითხავადო“ — ერთი მწარედ გაიფიქრა და დამარბული გამოტრიალდა. ოყაჯადოს თითქოს უნდა დაეჭვებინა ამ გამურული ბებრუცუნასთვის, პირში ადუღებულ წყალს რომ იჩერებდა, გველის კბილსა და ჭოტის თვალს ყლაპავდა და მაინც არაფერი მოსდიოდა, მაგრამ გამოვიდა თუ არა მისნის აქოთებულ ქობიდან, მაშინვე მათხოვარივით აედევნა ეჭვი, მათხოვარივით დაეღრიჯა: შემამოწმე, ჩემი მადლი მოიკიდე და არც შენ დაგიშვადება ამით რამეო. სად უნდა შეემოწმებინა ოყაჯადოს, სად მოეძებნა მაინც და მაინც იმ ზორბლის მომყვანი გუთნისდღედა, ანდა ის დამთხვეული ძაღლი, თავისი ლეკვების ნაცვლად ბატნებს რომ აწოვებდა ძუძუს. ერთადერთი, რაც ოყაჯადოს შეეძლო და რაც ყველაზე მეტად სცემდა თავზარს, რადგან ადამიანის სისხლგარეული პურიცა და ძაღლის რძით გაზრდილი ბატანიც ფეხებზე ეკიდა, თავისი მეფური თუ არა მეფური წარმომობის დადგენა იყო. ამ საიდუმლოს ერთადერთი გასაღები ჰქონდა და ის ერთადერთი გასაღები დედამისს ჰქონდა მიბარებული, რადგან საიდუმლოცა და ამ საიდუმლოს გასაღებიც მისი პირადი საკუთრება იყო. ვინ იცის, დროის ყუთში ჩადებული, როდის გადაეყლაპა ცუცას იგი, იმ იმედით, რომ აღარასოდეს დასჭირდებოდა. ოყაჯადოს თუ სიმართლის გაგება უნდოდა, შიში უნდა დაეძლია, მორიდება ცოტახნით გვერდზე გადაედო და დედამისი, ყველაზე დიდი მეფის სასახლეში მიღებული ქალი, კოლხეთის ტახტის ღირსეული დედოფალი, მამამისის თანამეცხედრე, როგორმე აქრულებინა უკანვე ამოენთხია ოდესღაც, ოყაჯადოზე ადრე გაჩენილი საიდუმლო მისივე ჩასახვისა. როგორი გასაბედი იყო დედისათვის, თანაც ცუცასთანა დედისათვის ამგვარი სათხოვარი. მაგრამ ეჭვმა აღარ მოასვენა ოყაჯადო, კალთა ჩამოაზია, სახლამდე

მოსდია და დაემუქრა კიდევ, ქვეყანას შეგიყრი, თუ მოწყალეხარ, ვაღიფობო. მაშინ კი დაფრთხა ოყაჯადოს, მამოხერმა მართლა არ მომპრას თავიო, ერთი პირობა ისიც იფიქრა, ალბათ ყველაზე დიდმა მეფემაც შეიტყო უკვე ეს ამბავი და იმიტომ აღარ მეძახისთ. ამდენს კი ველარ გაუძლო, მაშინვე დედასთან მიძუნძულდა და ისე სხაპასხუპით მიიყარა: დედი, წუხელის სიზმარში მასწავლეს, თუ ძუძუს მომამწოვებ, სიბერემდის ვიცოცხლებო, თითქოს ვიღაცის დანაბარებს გადასცემდა. ცუცამ გამომცდელად შეხედა, მაგრამ ვერც მან ამოიკითხა რამე შვილის ბრტყელსა და უძრავ სახეზე, ეგ იყო, რომ ოფლით დასცვიროდა დამუწუებული შუბლი. „დააკებულაო“ — გაიფიქრა და შვილის სიბრყვემ გული აუჩუყა, დედობა გაახსენა. ოყაჯადოს ერთი სული ჰქონდა, როდის მოიხსნა და დედა გულისპირს, ადგილზე ცქმუტავდა და ხელებს იფშენეტდა.

მერე არაფერი ახსოვს ოყაჯადოს, თეთრი თავგაბრტყელებული ძუძუ რომ დაინახა, თვალები დაუბნელდა. ისე დაჯირა კბილები ძუძუსთავს, თვითონაც ვერ გაერჩია, რას ამბობდა, მაგრამ ცუცამ გაიგო, გაიგო და გამწარდა კიდევ, რას იფიქრებდა, სიბერეში თუ გაუხსენებდნენ ცოდვას, თანაც ვინ? ვისთვისაც ეს ცოდვა ჩაედინა, ამ ცოდვის ნაყოფი, ცხენების ხიხვისა, თივისა და ხმელი ნეხვის სუნში ჩასახული არსება, საჭინიბოს ფიცრის იატაკივით ბრტყელი და უძრავი სახით რომ მოვლენოდა ქვეყანას. ცუცამ ძალით გამოგლიჯა გასისხლიანებული ძუძუ საკუთარი სითამამითა და გონილით უარესად ადგნებულ ოყაჯადოს, დორბლი და დედის სისხლო ერთად რომ ჩამოსდიოდა ნიკაპზე და არც კი ცდილობდა მოერიდებინა სახე გამწარებული დედის ფრჩხილებისთვის. ცუცა ისე გამაგებული ჰპორწყნიდა შვილის სახეს, თითქოს, თიხის სველ ფერდობზე დაცურებული, თავის შეკაეებას ცდილობსო. მკლავებთ-

რომ დააწყდა, ერთხელ კიდევ მიახალა: მეჩინიბის შვილი ხარ, შენი ადგილი ფუნაშაო, და ოთახიდან გაეარდა.

ოყაჯადო კი კიდევ დიდხანს იდგა ასე გაშტერებული, ჩამობლორტნილი, დედისა და საყუთარის სისხლით სახე ზადარეცხილი. არცერთი ნაკვთი არ შერხევიდა, თვალები კი თანდათან აუბრჭყვივალდა და ტუჩის კუთხეებში ჩასახული ღიმილი მალე მთელ სახეზე ვაეფოთლა, თითქოს საჩინიბოს ახლახან მორეცხილ იატაკს ჭერში დარჩენილი ნასერეტებიდან მზემ ჩამოხედაო. ოყაჯადოს ხარხარი აუვარდა, იატაკზე დაგორდა და ფეხები ააპარტყუნა, თითქოს ვილაცას იგერიებდა, ახლოს არ ევარებდა, მარტოს რომ ეხარხარა, მარტოს რომ განეცადა იატაკზე კოტრილის სიამტკიბილობა. ოყაჯადო თავისი ბედის მაღლობელი იყო, მეჩინიბის შვილისთვის მეფობა რომ დაეკისრებინა. ახლა ვანში კი არა, ვანზე შორსაც წავიდოდა და უსიკვდილოდ აღარ დათმობდა, რაც უკვე ხელის გაუნძრევლად მოუპოვებინა, ბედისა თუ ცუცას შორისმჭვრეტელობის წყალობით. „ღიღი ქალია დედაჩემო“ — აღტაცებით ფიქრობდა ოყაჯადო.

მეორე დღეს მეჩინიბე თავგაჩეხილი იპოვეს თავლაში. მკვდარი კაცის სი-ახლოვით დამფრთხალი ცხენები ერთ კუთხეში მიუყუელიყვნენ და თავაწეულ-ლები, კბილებდაკრევილები ხვიზვინებდნენ. მარტო ცუცამ იცოდა, სად ექებნათ დამნაშავე, მაგრამ ერთი დამის ნაქურდალ სიყვარულს, რომელიც უკვე წარსულს ჩაბარებოდა, მინც კაცისმკვლელი შვილი ამკობინა, რადგან ის შვილი მომკვლისთვის ჭირდებოდა.

მართალია, ოყაჯადოს ზურგს უკან ყველაზე დიდი მეფე ედგა, გამარჯვებაც წინასწარ ჰქონდა განადღებული, რადგან აიეტს ახლა მინოსის ჯარი კი არა, ბავშვიც მოერეოდა, მაგრამ მინც უფრო გაბედა ვანის ნავსადგურში შესულა, ისევ ავაზაკების გაკვალული გზა არჩია და თავის ფლოტი დაუშრეტელ მდინარეში შეიყვანა, ჯარი მაშინვე ნა-

პირზე გადმოსხა და სწორედ აქ, ვანსა და დაუშრეტელ მდინარეს შორის დაელოდა აიეტის უკანასკნელ გაბრძოლებას. აიეტი დამარცხდა. რომ დამარცხდებოდა, თვითონაც იცოდა, მაგრამ უბრძოლველად არ უნდოდა ვანის დატოვება. ახალმა ლალტმა კიდევ უფრო გააცეცხლა და დააბეჩავა იგი. მისი მხედართმთავრების უმრავლესობა, რომლებიც ჯერ კიდევ გუშინ აიეტის მზეს ფიცულობდნენ, ყველასათვის მოულოდნელად ოყაჯადოს ბანაკში აღმოჩნდნენ. ამდენი ხნის ნათემნმა ჯავრმა და უბედურებამ ერთბაშად დარია ხელი აიეტს და მისი პირადი მცველები იძულებულნი გახდნენ, თოყებით გაეკოჭათ ეს ლომივით მძვინვარე კაცი და ასე გაკოჭილი გაეტაცათ მისივე ქალაქიდან, სადაც დღეის იქით ფეხი აღარ დაედგმებოდა და სადაც ბედმა თუ უბედობამ ამდენი ძირმწარე ბალახი აღუჭვინა და ამდენი სისხლწარევი მიწა აქამა. ბალღივით უმწეო, ბალღივით აღნავლებული აიეტი სამუდამოდ განარიდეს მშობლიურ ქალაქს. ვინც უკანასკნელად მისი ქვეთინი გაიგონა, სიკვდილამდე აღარ დავიწყნია, გი იფიქრებდა, თუ იმ გოლიათ და მრისხანე კაცს ტირილი შეეძლო. იმანაც გააკვირვა ყველანი, რომ აიეტი თავის დამარცხებას, ვერაგულად მოკლულ ვაჟიშვილს, გაპარტახებულ სახლკარს კი არ დასტიროდა, არამედ თავის უმცროს ქალიშვილს, რომელსაც ყველა მის უბედურებაში მიუძღვოდა წვლილი. „შენ რა გეშველება უჩემოდ, ჩემო უბედურო შვილო“ — დედაკაცივით ქვეთინებდა აიეტი.

დაუშრეტელ მდინარესთან ბრძოლა ისევ გრძელდებოდა. მტრედის ფეხებივით გაეწითლებინა სისხლს ტირიფებისა და ძეწნების ქათქათა ძირები, თუმცა აიეტი აქ აღარ იყო, მაგრამ მისი ერთგული მეომრები ფეხს არ იცკლიდნენ და უკანასკნელ კაცამდე ჩაიხოცნენ კიდევაც.

ოყაჯადო რომ ვანში შევიდა, ვანელებმა თუ მის მიერვე წინასწარ გა-

ზენილმა ხალხმა (ეს ბოლომდე გაურკვეველი დარჩა), ქალაქის გალაგნიდან აიეტის სასახლემდე ქუჩები ფარდაგებით მოჰფინეს და ზემოდან პრელაპრულა ყვავილები მოაბნიეს. ქალაქი გასუსული ელოდებოდა გამარჯვებულს, თითქოს ერთბაშად დაკარგვოდა უნარი წინააღმდეგობისაც და აღტაცებისაც. თუმცა ერთმა ვანელმა თავისივე სახლის ბანიდან გადმოაფსა მოფარდაგულ ქუჩას და როცა ოყაჯადოს ჯარისკაცმა ყელში შუბი ატაკა, სისხლთან ერთად ამოანთხია: გაუმარჯოს აიეტსო.

დაუშრეტელ მდინარეზე ტევა აღარ იყო. მოდიოდნენ და მოდიოდნენ ხომალდები, რომელთაც ჯარის გარდა, აიეტის მიერ განდევნილთა ოჯახებიც მოჰყავდა. შურისძიება ამოდიოდა ჭიდან. სამშობლოში დაბრუნებულნი აღარ უცდიდნენ ხომალდის დაყენებას, პირდაპირ წყალში ბტებოდნენ და ნაპირისკენ მიუტრავდნენ, მერე წელამდე წყალში მიბორბიკობდნენ, მერე მიხობავდნენ და ასე ხოხვით აღიოდნენ სანატრელ ნაპირზე, გაშმაგებულნი კოცნიდნენ და ჰამდნენ შლამსა და ტალახს.

ნათქვამია, ცხენს პატარა კოლოც მოერევა, თუ დიდი მგელი მიეშველებო. ასედაც მოხდა. დაუშრეტელი მდინარის ნაპირები შურისმაძიებლებით გაივსო. ბევრი მათგანი შორს, ღვინისფერი ზღვის ოთხმოცდაათქალაქიან კუნძულზე დაბადებულიყო, მაგრამ შშობლებს ბავშვობიდანვე ისე ჩაენერგათ დაკარგული მიწის სიყვარული, ახლა ერთმანეთს ეჯობებოდნენ ამ სიყვარულის გამომელაგნებაში.

დედები მღვრიე ზვირთებში ძუძუთა ბავშვებს თავებს აყოფინებდნენ, ჭუჭყიანი ჩერებოვით ავლებდნენ და გულიანად იცინოდნენ, როცა აღნაგლებულ ჩვილებს ნესტოებიდან და ყურებიდან სილიანი წყალი თქრიალით ჩამოსდიოდათ. „განიბანეთ, განიბანენითო!“ — ყვიროდნენ აღგზნებული დე-

დები და ნაპირზე გამოსულებს ჩამისფერი, სველი კაბები ისე შემოტყპანდათ, ისე შიმშედ მოაბიჯებდნენ, თითქოს ეს წუთია გამოუძერწიათ თიხისგანო. ხალხი სიმღერით გროვდებოდა ძეწებისა და ტირიფების ქვეშ, თუმცა კი არ მღეროდნენ, ყვიროდნენ, საკუთარი ხმა რომ გაეგოთ როგორმე. სახეზე ყველას ცრემლი ჩამოსდიოდა, მაგრამ ვერც კი გრძნობდნენ, ვერ გაერჩიათ, ცრემლი იყო თუ მდინარის წყალი, საიდანაც ეს წუთია ამოსულიყვნენ. თანდათან ნაპირი ისე გაივსო, ფეხის მოსაკიდი ადგილიც არ დარჩა. ბევრნი ისევ წელამდე წყალში იდგნენ და იქიდან აწვდენდნენ ხმას სამშობლოში დაბრუნების სიმღერასა თუ ღრიანცელს. ამოდენა უსახლკარო ხალხი ერთ შენივთულ, ატორტმანებულ, აღნაგებულ, ამღერებულ და აყაყანებულ მასად ქცეულიყო და ერთი ქერი ედგა თავზე: სიხარული! ბოლომდე გაურკვეველი; თავმოუყრელი, სტიქიური, მაგრამ მაინც სიხარული. ვერ გაიგებდით, სად იწყებოდა და სად მთავრდებოდა, რადგან ადგილიდან ვერ იძვროდა, იტკეპნებოდა, ფეხს იწაცვლებდა, სანამ ამ უზარმაზარ პრელ მასასა და სანატრელ ქალაქს შორის ძმათა ხელჩართული ბრძოლა გრძელდებოდა, დაუნდობელი, სისხლიანი, გაუთავებელი.

წყალუხვი მდინარის ნაპირები სანახავად ერთდროულად გულის ამაჩუყებელიც და ამაზრზენიც იყო. თვითონ მდინარე კი, ნაპირიდან ნაპირამდე, პრელაპრულა მონძებს, თივით გატენილ თოჯინებს, ლერწმით თავდაცობილ დოქებს, თავსაფრებსა თუ ნიჩბის ნამტვრევებს, რაც ხალხს ნაპირზე გადასვლისას დაკარგვოდა თუ მოეშორებინა, ერთიანად დაეფარა. მდინარის წყალი ამ უსარგებლო ძღვენს ატრიალებდა, აქუჩებდა, როგორც გამოცდილი ნაგაზი ფარას და მერე გაშლილი ზღვისკენ მიაქროლებდა.

ჩემო ბავშვო!

ო, შენ ჩემ გრძნობას,
აგრე ვნებიანს,
ალბათ, ვერასდროს ვერ მოიცილებ,
ფარული ცეცხლით აგდვენებია
და გზანიადაგ შემოგციცინებს;
რომ მოიხვიოს კობტა ყელ-ყურზე,
მკერდზე შეფრფინვით მოგელამუნოს...
ჩემო ოცნებავ, უტკბესო სულზე,
ჩემო სიცოცხლევ...
ჩემო მამულო!..

ს ა შ ა რ ა

ვით წიწვნარეთის საპატარძლოს,
ეხედავ საფარას,
წითელ სამოსზე
ჩუქურთმები უხვად დამსხდარან...
მან შემავვარა დიდოსტატთა
ყველა ქმნილება;
გულის ძაფები გამიბია
ყველგან სიმებად.
შე ყველა ქვაზე მღელვარებით
ვიწყებ ლაპარაკს,
მაგრამ სხვა არის სილამაზით
მაინც საფარა!

• • •

ათასგზის დასეტყვილს,
 ათასგზის ნამეზარს,
 ღირსეულს რას ვტყვი,
 ეს გქონდეს ვალად:
 დახატე მესხეთი,
 გულოვან ლექსებით
 თავისი მესხებით —
 თუ შეგწევს ძალა!

• • •

მიჯნურის ყოფა სიზმარია,
 ბნედა,
 ბურანი;
 სიზმარშივეა მისი ვნების შმაგი ქურანიც —
 უფსკრულებს,
 კლდეებს,
 ხვე-ნაპრალებს თავს გადაველება,
 გაშლილ ველზე კი,
 წაუხდება გამოგვლვება!..

ალექო შანგელია

სოფელი საჩქეში

წევს ხეიბარი,
როგორც წუხილი,
როგორც ბრალდება.
როგორც ნარჩენი
იმ საშინელი წვის და ქუბილის,
იმ საშინელი ცეცხლის გაჩენის.

წუხს ხეიბარი:
— ბევრი მაწვალე,
ახლა, როგორმე
ცოტაც მაძალე,
სიცოცხლის თასი
ვედარ დავცალე,
ნუ დამაჩქარებ,
შენ გენაცვალე!... —

და, მერამდენედ
სიკვდილი მიდის,
გზიდან ბრუნდება
სინათლე დიდი!
მწვანე სიცილი
ედება ქედებს,
გაზაფხულივით
რომ ქარგავს კედელს.

წევს ხეიბარი
ოთახში, ცალკე,
კედელზე ფრთხილად
ჩაჰყურებს სარკეს,
ხედავს ეზოს და,
შუკას და შარას,

მისი იმედის
შუბად და ფარად.

შორს,
მოჩანს წყარო...
გოგო და ბიჭი...
— ჰე, ჰეი, ყმაწვილო,
გეტყობა გიჭირს!
და ელიმება
კედელზე სურათს:
— შენ, არ მორცხვობდი,
ვითომდა სულაც!
— ჰო, ვერე...
მაგრამ, კეკელა ქალო,
მე ჩემი წილი
ხომ ვთელე კალო!...
ურემს შესძახებს,
თუ გამოჩნდება:
— ბიჭო,
აბეურს უნდა მოშვება!
გზაში შედგება
წუთით ურემი,
და,
საუბრობენ კოლმეურნენი.

სარკეში მოჩანს
ქვეყანა მთელი,
ხეიბრის თვალში
ცხოვრობს სოფელი;
არის სიცოცხლე, —
მოყვარე, მტერი,

და შორეული,
და ახლობელი!

წევს ხეობარი,
როგორც წუხილი,
როგორც ბრალდება.
როგორც ნარჩენი
იმ საშინელი წვის და ქუხილის,
იმ საშინელი ცეცხლის გაჩენის.

ომი და რწმენა,
ომი და სევდა,
ჯარისკაცს,
გზაგზა,
ჩრდილივით სდევდა...
შემდეგ მოვიდა,
თუ მოიყვანეს,
ვერ მოეფერა
ზურებსა და ყანებს.

მიდის ზაფხული
ლოყებწითელი,
და შემოდგომა
მოდის შიშველი,
და ჟინი იპყრობს,
იყოს ტიტველი
და ჟინი იპყრობს
მასაც სისველის.

და, გაზაფხულზე
უნდა ტირილი...

როგორც ძეწის და,
როგორც ტირიფის,
ადრე იღვიძებს

ტანი გლეხკაცის,
და, შინ მიჰაჭყულს,
მიწა ეძახის!

წვიმა წამოვა,
ჯეჯილის დედა,
წვეთებმა უკვე
ცვევა ატეხეს,
და ხეობარი
სარკვეში ხედავს
გუბურებს,
როგორც სარკის ნატეხებს.

გადაიდარებს,
და ღრუბლებს დაცლილს,
წვიმის სარკვეში
ცა დაივარცხნის.
ერთი ვარსკვლავი
ვერსად ვერ ვნახე,
ვარსკვლავთა შორის
ვერ მივითვალე,
დახეთ,
აქ არის,
შიგ აპატუნებს
სარკვეში თვალებს.

და, თვალწინ მოჩანს
ქვეყანა მთელი,
ხეობრის თვალში
ცხოვრობს სოფელი;
არის სიცოცხლე, —
მოყვარე, მტერი,
და შორეული,
და ახლობელი!

უპირისპილოება

რომანი

სარულ შეიღ საათზე ნანული საზაფხულო პარკის კოლონადასთან გამოცხადდა. სკამზე აპირებდა დაჯდომას, მაგრამ თვალი შეასწრო ქულიეტას, რომელიც პარკისავენი შიინჭაროდა. «ეტუობა ამასაც პაემანი აქვს!» — ვაიფიქრა ნანულამ და იქვე ხეივანში მიიმალა.

ქულიეტა სკამზე ჩამოქდა, მოუსვენრად გრძნობდა თავს, პარკისავენი იხედებოდა, ელაცას ელოდა.

გზაზე კეცური გამოინდა, ილღიაში რაღაც შეფუთული ამოვიარა. სკამზე მჭდომი ქალიშვილი რომ დაინახა, ფრთხილად, თითის წვერებზე მიუახლოვდა ზურგიდან და თვალუბზე ხელი ააფარა.

იყინეს, ცოტა ხანს ილაპარაკეს, მაგრამ ნანულამ შეატყუო, კეცური ჩქარობდა.

მალი-მალ ქუჩისაკენ იხედებოდა, თითქოს ვიღაცის გამოჩენისა ეშინიათ — ქალს მკლავში ხელი ჩაავლო და საჩქაროდ პარკში შეიძურწენ.

კეცური და ქულიეტა თვალს რომ მიეფარნენ, ხეივანიდან ნანული გამოვიდა. სკამთან შეჩერდა. «გაიძვერა! თაღლითი!» — ეს სიტყვები უწიოდა ყურში, არ იცოდა საით წასულიყო.

ზურგსუკან ფეხის ხმა გაისმა. შეტრიალდა და უცბათ მისკენ მომავალი ელიზბარი დაინახა.

— ნანული ხარ? რამ დაგაღონა?! რაშია საქმე — ხომ არავენი გაწყენინა?! — უთხრა ვაჟმა.

— მამატიე, უხალისოდა ვარ, შინ მივდივარ — მიუგო ქალმა.

ელიზბარი წინ გადაუდგა ქალიშვილს, მაჯაში ხელი ჩასვიდა და თვალეზში ჩააცქერდა:

— შენს თავს რაღაც ხდებია, ნანული, გულწრფელი იყავი ჩემთან, რაშია საქმე, გულახდილად მითხარი.

— განა შემძლია შენთან გულახდილი არ ვიყო? — უცბად მოტყუდა ქალიშვილი, — ვიცი სიკეთე გინდა ჩემთვის. მირჩიე რამე, ელიზბარ!

— ბედნიერი ვიქნები, თუ დახმარებას შეეცლებ.

— ეს-ეს არის, საბოლოოდ დავრწმუნდი, ელიზბარ, რომ მცდარ ნახიქს ვდგამდი, თავს ვიღუპავდი.

— ეგ აღრევე ვიციოდი, სულ იმას ვფიქრობდი, ნეტავ რითი მოიგო კეცურიმ ნანულის გული, ასეთ კაცთან რა აქვს საერთო-მეთქი.

— დღემდე რატომ არაფერი მითხარი? — ამოიოხრა ნანულიმ.

— მეგონა კმაყოფილი იყავი არჩევანით. მოხერხებული კაცია, ფულის მშოენელი. ქალეზის უმრავლესობა სწორედ ასეთ ბედს ნატრობს. ის კი არ იცოდა, რომ ანგარიშზე აგებულ სიყვარული მტკიცე არაა. მერე ბევრსაც ნანობენ, მაგრამ გვიანდაა...

— ახლა ჩემთვის ბევრი რამ ნათელია, — თავი ჩაქიდა ნანულიმ, — ხანდახან აღმოიანი ერთ დღეში მტკიცე სწავლობს, ეიღერ წლებს მანძილზე.

— ეგ არაფერი, ნანული! უმეც ღომო ვინ

არის. მე, მაგალითად პატარა ბიჭობიდანვე ოცნებით ვქმნიდი ქალიშვილს, თითქოს ჩემთან ერთად იზრდებოდა, ხორცს ისხამდა. მეგონა, დავინახავდი თუ არა, ვიწრობდი, მაგრამ მეც შეეცდი — ცხოვრების თანამგზავრად ჩემთვის უცხო ადამიანი ვაეხადე...

ახლა შენაშენს, ხეივანი ბოლომდე ვაეცლოთ, ცაბჭეპეშე სკამი ცარიელი იყო და ჩამოსხდნენ.

როცა ელიზბარმა თავისი ცხოვრების ამბავი უამბო, ნანულიმ უთხრა: დაგინახე თუ არა, შეგატყე, ბედნიერი არ იყავი.

— როგორ შემატყე? — შეეციოთა ელიზბარა.

— შენს თავლებში დღეობულ ნაღველს ვხედავ, ნადრევალ დანაოცებული შებლი კი, ვაწვალბულ ცხოვრებაზე რომ მიმანიშნებს, გულს მტყუნს, შენს თავს მახრალბს. მთელი არსებით მინდა, ნუგეში გვცე, მწუხარება ვაგვიქარეო, ვამაგხნეო.

— გმადლობ, ნანული! მეც მინდა, დაგეხმარო, გვერდში ამოგიდგე. — და ქალიშვილს მხარზე ხელი მოხვია, მკერდზე მიიყრა, — ძვირფასო გამომყევი გვერდით, მინდა შენთან ერთად ვაგატარო მთელი სიცოცხლე!

— მე კი მგონია სიუფარლისთვის ერთი სიცოცხლე არ კმარა.

— ამიტომ არც ერთი წუთი უსიუფარულად! — და ვაეჭა უფრო მაგრად მიიყრა ქალი მკერდზე. მათმა მხურვალე ტრენებმა სიბნელეში ერთმანეთი მოძებნეს.

— ეს უფლადი ზოგადი ფრახება! ახლა კონკრეტულად ვილაპარაკოთ! შენს გულწრფელობაში იოტისოდენა გვიცი არ მუპარება, მაგრამ ის დაფიქრებს, ვითუ მშობლები არ დაგთანხმდნენ, ცოლნაყოლ კაცს რომ დაუეყმირო შენს ბედი? — შეეციოთა ელიზბარი.

— ახლა ასეთ რაშეს მშობლებს ვინდა ეკითხება? ჩემი თავის უფროსი მე ვარ! — განაცხადა ქალმა.

ნანულის ამ საგანზე საუბარი განუზომელ სიხარულს ჰკვრიდა. უნებლიეთ თავი ვაეის აძგერებულ მკერდს მიიყრდნო და, საამფრო განცდებით აღტაცებულმა, წაილაპარაკა:

— უწყნურია! ეს რა უცხად მოხდა ყველაფერი! თავი სიხმარში მგონია! მიყვარხარ და გენდობი, ელიზბარ.

კარგიდა ცოლს რომ ვირთავ, რატომ იშას არ ვეითხელობ, მარგარიტა როგორ შეხედება ამ ამბავს? ვაიფიქრა ელიზბარმა, — მოხუცი ზომ ირმას მხარზევა, ვითუ, მარგალიტამ ნანულის გული არ უჩვენოს, ამრებით შეხედეს, და ორივე სახლიდან დაითხოვოს?! რაც იქნება, იქნება, პოლნდ იყოს სიყვარული, ურთიერთგაგება, პატივისცემა, თორემ კარგი ცოლქმარი ცულის ტარზედა გაათევენ ღამეს. ან

რიღას, ეწინა, რაიღმასკომის დადგენილება. ბინის მიღების თაობაზე ზომ ხელთ აქვს! დღეს-ხვალ ბინას მიიღებს და სხვისი შეწყურე აღარ იქნება.

პარკში ხალხის ტყეა არ იყო. უკრავდა სასულე ორკესტრი. ვინ — ცეკვავდა, ვინ — სეირნობდა. აქა-იქ ჭკუფებად იდგნენ ახალგაზრდები, მუსიკობდნენ, სასაცილო ამბებს პყუბოდნენ.

მხოლოდ ზაქარა იყო ყველასაგან განცალკევებული.

ხალათის საყელო ვახსნოდა, თმა ასწეწოდა, ბორბოკით დაბოიჯებდა. შორიდან შემყურე კაცს ვგონებოდა, ასე იმიტომ იქცევა, სიმთვრალით ხალხს თავს აწოვბსო. თანაც ცდილობდა, თავი ისე დაეკირა, ეთომ ზომ ხედავთ, გვარიანად დაეღიე, მაგრამ მაინც მხნედა ვარ, ღენომ ვერაფერი დამაყოლო, თუმცა კისერს ძლივს იმაგრებდა. დროდადრო ჩერდებოდა, მოსეირნებებს თავის დაეკრით ესალმებოდა. თვალს აყოლებდა.

ტირთან ბრიგადირს კატა და მია შეხედნენ. ქალიშვილები ზაქარას მოესალმნენ.

— იცოცხლეთ, კარგები! — შესახა ზაქარამ და ორივეს ხელზე აყოცა.

ქალიშვილებმა ბრიგადირი მოითხოვნეს, ზომ კარვად ბრძანდები, რატომ ადრე არ მოხედდი, საცა კარნავალი დამთავრდებო.

— კაცი მოვბუციდი, რალა დროს ჩემი კარნავალია, შორიდან ვიმხრდით, თქვენი ცეკვითამაშით ვტკებოდი, — მიუგო ბრიგადირმა და ისევე ქალიშვილების ხელზე კოცნა მოისურვა, მაგრამ არცერთმა ხელი საყოცნელად აღარ დაანება.

გოგონებს ზაქარას საქციელზე სიცილი აეტრუდათ. რამაც ის კიდევ უფრო დააბნია და, რაკილა სათქმელი სხვა ვერაფერი მოისახრა, გახეპირებული სიტყვები წარმოთქვა:

— იცით რა, ტყუენად არ არის მშენებელზე დასაფასებელი პროფესია.

— ეგ ჩვენც ვიცით! — მიუგო მიაამ.

— გოგონებო, დიდ საქმეს ვაეუთებო, სასახლეებს ვაშენებო, ენტერის ტარებს ვაგებო. დრო-ჟამი გავა, ბევრი რამ გაქრება, აღიგვება ბირისაგან მწიფისა, ჩვენც დაეიხოცებით, მაგრამ დარჩება სასახლეები, დარჩება ტარები, აი, ამაშია ჩვენი შრომის სიდიადე!

— ტეშმარტებას ღაღადებ! — ჩაიცინა კატამ.

— ამხანაგო ბრიგადირო, ზომ ხედავ, ხალხი გაიხვეტა პარკიდან! დროა ჩვენც წავიდეთ! — მიმართა მიაამ.

— იცით რა, თავბრუ მესხმის, ყველაფერი ტრიალებს, — და ზაქარა სკამზე დაჯდა. ქალიშვილები აქეთ-იქიდან შემოუხსდნენ.

— ძილი თავს მართმევს, ცოტა თვალს მო-

ვატყუებ! — წიბურტყუნა ზაქარამ, სკამის საზურგეზე დაფრდნობილ ხელებში თავი ჩარგო და გაუქრდა.

— რა ექნათ, მთვრალ კაცს აქ ხომ არ მივატოვებთ? — შევეითბა ამხანაგს კატო.

— წაილა, ჩვენი ბრივადის ბიჭებს მოვქებნი. ისინი წაიყვანენ სახლში, — მიუვო მიაიმ.

— წაილა, მე აქ დავრჩები.

ათობღე ნაბიჯით გასცდა თუ არა მიაი, ზაქარამ თვალი გაახილა, კატოს დააცქერდა:

— მართლა მთვრალი გგონივარ!

— მერე ვინ გედავება, მთვრალი ხარო?! — მიუვო კატომ.

— ერთი საწყალი, მარტოხელა კაცი ვარ. ქალმა დამაბნავა, უთქმელი გავხდი.

— ნეტავ რაზე გეტყობა! ვინ ქალმა დაგაბნავა, ზაქარო?! — ჩაიციდა კატომ.

— მამ ეს საქმეა, კაცს ქალიშვილი უყვარდეს, დღედაღამ იმაზე ფიქრობდეს, ხატად ვაიხადოს, თავის გრძობებს კი ვერ უშვებდეს!

— მერე, რა დაგეშართა, რისა გერიდება?!

— ჩემზე უმცროსია და მერიდება.

— იქნებ იმასაც შენსავით ვერიდება?! სხვა რომ არაფერი, ქალია, თანაც შენზე უმცროსი ყოფილა.

— წარმოდგენელ ამბად მიმაჩნია ჩემნაირი კაცის სიყვარული, უშნო ვარ და ჭიბუგამოდებყლიო.

— კაცის სიღამაზე გარეგნობით კი არა, მისი სულიერი ვეკაცობით ფასდება.

— ამას მხოლოდ წიგნებში წერენ, სპექტაკლებში გაიძახიან, ცხოვრებაში კი სულაც არ არის ასე. ამა, ერთი ჩემნაირმა კაცმა ცოლმა გახოვოს, მამინ სხვანაირად ილაპარაკებ!

კატომ აღარაფერი უპასუხა, გულში კი გაიფიქრა, მართლა რა მიუხედავებელია, გულახდილად ვეუბნები და ახრი ვერ გამოუტანიაო.

ზაქარამ ღრმად ამოიხორა და ხელის ჩაქნევით თქვა:

— უბედო კაცი არც უნდა იბადებოდეს! — და ისევ სკამზე გადაწვა, მერე საზურგეზე ხელები შემოაწყო, შუბლით ზედ დაეყრდნო და გაიტირდა.

მალე მიაი მოვიდა, თან გიორგი მოიყვანა, ამის მეტი ვერაინ ვნახე, სახლამდე მია გიორგი მიაცილებს ზაქარას, ჩვენ კი შეგვიძლია წვაიღეთო.

კატოს სკამიდან ადგომა უშეძლო, შეფიქრიახებულ ზაქარას თვალს არ აცილებდა, მაგრამ ამხანაგმა კვლავ გაუშეორა, დროა წაიღეთო, და მძიმედ წამოიდა.

ქალიშვილები გიორგის გამოემშვიდობნენ და გასასვლელისაკენ გასწიეს!

გიორგი ზაქარას მიუქდა, მალ-მალ თავს აქნევდა, გამჩნეს სწყველიდა, რა ძაღლის ბედი მაქვს, პარკში სასივრისოდ მოვედი და აქაც

საყარაულო გამიჩინეს. ვითოდ, ამ მამაცონებულმა დღემდე თვლი არ გაახილოს და მთელი ღამე აქ მათურაუტონის მიწის მიწის

უცებ ზაქარა შეიშმეტნა დამეგობრებს შემამტკვიო:

— კატო, მიყვარხარ, გაღმერთებს გიორგი ცდილობდა ზაქარას მოგვრიებას, მაგრამ ეს არც ისე იოლი იყო. მოთმინებად-კარგულმა გიორგიმ ხელი ჰქრა და უყვირა:

— რაღეს ბოდიხალობ, ბიჭო, გონს მოღო!

ზაქარამ თვალი გაახილა, გიორგი რომ დანახა, შეშინებულმა შესძახა:

— ვაჰ, ცხადი ხარ, თუ მოწვევება?!

— შე მამაცონებულო, ამდენ ღვინოს რომ დალეე, მოგვჩვენება, აბა, რა იქნება? თუ კაცი ხარ, ადექი, ვერ ხედავ, პარკი დაუაროილეა?

მალე ბრივადირი და უარაულო ხელობელ გადაბვეულნი მიაბიჯებდნენ პარკის ბილიკზე. ზაქარა ერთსა და იმავეს ლიღინებდა, რა ძნელია სიყვარული, რა ძნელია სიყვარულიო.

გიორგი სულაც არ იყო სიმღერის ხასიათზე, მაგრამ ზმას აყოფებდა.

პარკიდან რომ გავიდნენ, ზაქარამ გიორგი სახლში გაისტუმრა, რა შენი ვაცილება მიინდა, ყველამ თავის თავს მოუაროსო.

მერე ერთ ხანს პარკის შესასვლელთან იბორიალა, ვერ გადაეწყვიტა შინ წასულიყო, თუ იმ გზას დასდგომოდა, საითაც კატო ცხოვრობდა. ბოლოს ხმაშალა შესძახა, ასე იცის სიყვარულმაო, და ღლინით კატოს სახლისაკენ მიმავალ ქუჩას გაჰყვა.

ნასაუზმევს მუქქალა შავიდას აღაკვებდა, ღუარსაბი ტახტზე წამოწოლილიყო. მიბღუტილი თვალებით ცოლს უშვებდა, ვითომ მისი სიღამაზე ტუბებოდა, სინამდვილეში კი ჩუმ-ჩუმად თელემდა. ბოლოს თავი ძილმა წაართვა და ისე ახრიალდა, მთელი ოთახი გააყრდა.

— ღუარსაბ! — შესძახა ქმრის ხერჩივით გულგაწვირლებულმა ცოლმა, — გეყო მხარეთმოზე წოლა, ადექ, პარტოფილი გაფეკვენნი, კომბოსტო დამიჭერა.

— ქალო, მეც აღამაინი ვარ, ცოტა დამასვენე! — თვალბანს სრუსით მიუვო ღუარსაბმა.

— პარასვეი დღეა, შეიძლება სასიძო ვეეწვიოს. არ შევრცხვით, თავი არ მოგვექრას.

— ნეტავი მართლა მოვიდოლებს!

— ჰოდა, ერთი შენებურად დატრიალდი, ვეშინ ცოტა ხორკი გადავარჩინე. ბარემ ბინკალიც მოხარე.

— ოღონდ ცომი შენ მომიხილე.

— რა წელი გწყდება, ამბელა კაცმა სახინელიც ცომი ვერ უნდა მოზილო?

— რა ექნა, არ მგებრტება!

— ჭამა ხომ გეხერხება!

ცოლ-ქმრის სამზარეულოში გავსდისთანავე ოთახში ნანული შევიდა. ხელში გარეცხილი კომბინეზონი ეჭირა. სარკის წინ თითის წვერებზე შეტრიალდა, თავის თავს უღიმოდა, თან ღიღინებდა. ბოლოს უთო ჩართო, დაუთოვებს შეუდგა.

სამზარეულოდან მომავალი დედა რომ დაინახა, ნანულიმ მაშინვე კომბინეზონს პირსახოცი გადაადარა.

მზექალამ თვალი შეასწრო და მხრების ატეხვით იკითხა:

— ეგ რაღა?

— რა უნდა იყოს, კომბინეზონია, — მიუგო ნანულიმ.

— მერე რისთვის გვირდება?

— ჩასაცემლად. მოცეკვავეთა წრეში ჩამრიცხეს. მშენებელთა ცეკვას ვასრულებთ.

— რაღას არ გამოიგონებენ! დედა, დედა, რა დრო დადგა, მთელი საქართველო ცეკვავს.

— რა იყო, რა უველაფერი ჩემი გიგის? — მიუგო უკმაყოფილოდ ნანულიმ, კომბინეზონს წამოიღო ხელი და თავის ოთახისაკენ გაემართა.

— ისე ვატყობ, მალე ერთნებოთა ცეკვებში — სიტყვა გააყოლა მზექალამ.

ოთახში ღუარასაბი შეიჭრა, მოხუცი კაცი უჩვეულოდ გახალსებულყო: — მზექალა, მზექალა! და ცოლს ცხვირწინ გაზეთი აუფრიალა. — ვერა სცნობ, შენი შეილა, ნანული.

ვაზეთში მუშების სურათი დაეხატათ. ისინი ხარბარზე ისხდნენ. ნანულის ხელში გამოსული ვაზეთი ეჭირა. სურათქვეშ ეწერა:

„ანაღვარდა მშენებლები შესვენებაზე!“. — უიმი, დედა, ისეც ეს დაწვეული კომბინეზონი! — წამოიძახა სიხარულით აცრემლებულმა მზექალამ.

— მერე რა, კომბინეზონით მარტო ნანული ხომ არაა, ვერ ხედავ, ჭაზის მსახიობებიც უველას ერთნაირად აცეცა!

— კარგიდა, რაღა მუშებში ჩააყენეს, რა ამათი ტოლია?!

— ნუ ხარ უმადური! ღმერთმა ააშენოს ამ სურათის ვადამღები. ვტყობა საქმეში კეთურის ხელი ურევია. კვიანი კაცია! საქმეს წინასწარ აწყობს.

— რას ამბობ, დიდი დაფასებაა. ნანულის ქვეყანა გაიცნობს. მერე იქნებ ლიბიტოაც გაზავნონ ინსტიტუტი.

— მზექალა, თუ ქალი ხარ, კინტი არ დასმარა, ხალხი შეტრიანია, გვირეცობენ.

ქუჩაში მანქანის უცხოური სიგნალის ხმა გაისმა.

— ნამდვილად კეთურია! — შესძახა ღუარასამამ.

ცოლ-ქმარი ფანჯარას მიაწყდა.

— ის არის, ის! — აყვირდა მზექალა. — ღუარასამამ, ახლავე სამზარეულოში დატრიალდი, ხინჯალი ჩაუარე, საქმელები სწავლევას.

— შე კაი ქალი, კაცთან ტრახელს მახინჯ და მალაპარაკე!

— ჩქარა, ჩქარა! — და ცოლმა ხელის კერით ქმარი სამზარეულოში შეავლო.

მზექალა კარებში შეხედა სასიძოს, ხელში რაღაც შეფუთული რომ ეჭირა. მობრძანდი, მობრძანდიო.

— როგორ ხართ, როგორ ცხოვრობთ? — იკითხა კეთურიმ და სასიდედროს ხელი ჩამოართვა.

— როგორც გვეითებლობ!

— რა ექნა, სამსახურს თავი ვეღარ დავაღწიე. კვარტალის ბოლოა, ყელამდე საქმეში ვარ ჩაფულდი, — თავის მართლებას მოხუც კეთური. მერე იკითხა.

— ნანული ხომ სახლშია?

— დიახ, შინაა!

— შეიძლება შესვლა? — იკითხა სტუმარმა და თანხმობის მიუღებლად მეორე ოთახისკენ გაემართა.

— ნუ, ნუ შეხვალ, ჯერ შევეითებები! — მიუგო მზექალამ და სასიძოს შეფუთული ჩამოართვა.

ქალმა ფაცი-ფუციით გახსნა შეფუთული, ჯერ ფეხსაცმელები შეატრიალ-შემოატრიალა, მერე საყაბე გაშალა, ის მაინც გამაგებინე, ასეთ ძვირფას იმპორტულ საქონელს სადა შოულობო.

კეთური სასიდედროს შეევედრა: ქალბატონო მზექალა, მეჩქარება, ნუ დამაყოვნებ, გააგებინე ნანულის ჩემი მოსვლა. საჩუქრებიც შეუტანე, გაეხარდებაო.

— შეუტანე, მაშ რას ვიზამ! — თითქოს ფიქრს მიუხედავო, იწყინა მზექალამ და ქალიშვილის ოთახში შევიდა.

კეთურიმ ოთახში გააჩრა-გამოიჩრა. თავში ერთი აზრი უტრიალებდა: რაღაც ვერ არის საქმე კარგადო.

მზექალა მაშინვე გამოვიდა ოთახიდან, საჩუქრები უკან გამოიტანა, თან რაღაც დალონებელი იყო.

— რაშია საქმე? — შეეკითხა კეთური.

— ცუდად ვარ, არავისთან შეხვედრა არ შემიძლიაო.

კეთური მოიღუშა.

— ვერაფერი გამოვიდა, რაღაც უხასიათოდაა, ლაპარაკი არ უნდა? — და მზექალამ საჩუქრები უკან დაუბრუნა.

კეთურიმ ტუფლები და საყაბე ქალაღმში შეფუთა, იქვე საწოლზე დადო და თქვა:

— მოსკოვში ვაპირებ წასვლას, ავარაკისთვის ავეჯი მინდა ჩამოვიტანო. ხელი რომ მოგვეწერა, ნანულისაც თან წაიყვანდი!

— მაგას რა სჯობია, ყველაფერს თავის გემოვნებით იყიდის!

— რასაკვირველია! — დაეთანხმა კეკელიძე. — ოღონდ რაშია საქმე, ვამბებინე, ნანული რატომ გამირბის, ჩემზე გული რად აიყარა?!

— როგორ გეკადრება! ნანული ოჯახის შვილია, საქმროებს ზოგერთივით როდი იცვლის!

— კეთილი და პატიოსანი, მაგრამ ხელისმოწერა მეჩქარება. ქორწილზე უნდა მოვილაპარაკოთ: საღ, როგორ, როდის?!

— პატარა წვეულება ჯერ ჩვენ გვექნება, დე, ჩვენმა ქვრამაც გაიხაროს!

— პატარა რას მიქვია! დაპატივით ახლობლები, მეზობლები, მეგობრები... ლენინსაც გამოგიგზავნი, საკლავსაც, თვეზეულსაც.

— გმადლობ, ამდენს რომ წუხდები! ისე კი, მგონი, პატარა ვახშამს ჩვენც მოვახერხებთ!

— მეფერი სუფრა ვაშალში მოყვარემ გაიხაროს, მტერი შერით აივსოს!

კეკელიძის წასვლისთანავე ნანული დედასთან გამოვიდა და პეითხა, რას გელაპარაკებოდა, რა მინდაო...

— ქორწილზე მოვილაპარაკეთ, პატარა ვახშამი ჯერ ჩვენ გვექნება.

— დედა, რას მგავს ეს! მე აღარ შეიკთხებით?! — უკმაყოფილოდ ზელი ჩაიქნია ნანულამ, ფანჯარასთან მივიდა და ქუჩაში დაიწყო მზერა.

ნანული ღუმდა. ან რა ეპასუხა, როცა თავად ვერ გადაეწყვიტა, ეთქვა თუ არა შობილები-სათვის სიმართლე. ალბათ, ერთ ამბავს ასტეხენ, ვათა და ეიშით ქვეყანას შესძრავენ. ისევე სჯობია, შობილებს ჯერ არაფერი გაუმხილოს! თან როგორ უნდა კეკელიძის თვალთმაქციობისათვის საშაგირი გადუნებოდეს. ვაქნილი მელა! სხალბო კონტროლის კომისიამ ზუთი დღე ამოწმა კომბინატის მშენებლობა. მრავალი დარღვევა უნახეს, საამშენებლო მასალების განიავებისა და მიტაცების ფაქტებიც დაუდასტურეს. სამსახურიდან მოხსნას ვინ ჩივის, ალბათ ვირების აბანოშიც ამოაყოფინებენ თავს. ეს კი ვითომ არაფერი, როგორ უღარდელად, ამოად უქირავს თავი! მზიარლობს და ასეთ ვითარებაში დაქორწინებად ვანუზახავს! საზიზარია! ალბათ, იმიტომაც აჩქარებს ქორწილს, უშინია სამსახურიდან რომ გამანთავისუფლონ, მერე ნანული ცოლად აღარ გამოწყვებაო. ნუთუ მართლმსაქმლებს გადაეჩრება? ეს რომ ასე მოხდეს, კეკელიძე რაღას იწადებს! ალბათ, ათი წელი რომ არ იმეშოს, ფულის სასესხებელი არ ექნება! ქვეყანას შემოივლის, დროს გაატარებს, საცოცხლით დატყდება! და თუ სამსახურს მოისურვებს, არც ადგილის გამონახვა გაუძნელდება.

— შეილო, რას დაღონდი, რა გაქვს ამდენი

საფიქრალი? — ეთხრა ნანულის თვალსრემლიანმა მზექალამ და სიტყვებშივე ფრთხილად უკრძალავს: — დედა ვარ, ჩემი ვეფელავრწივს სწორ გზაზე დაგაყენო, მაგრამ, თუ არ მიიღებ ზემს რჩევას, რა ექნა, დე, იყოს ისე, როგორც შენ ვინდა.

— პოდა, ვთხოვ, გემუდარები, ქორწინებაზე სიტყვას ნუ გამაგონებ, — მიუგო ნანულამ.

— რა მოხდა, შვილო, რატომ შეგეცვალა გუნება, კეკელიძე რატომ აიყარე გული?!

— არ მინდა ამაზე ლაპარაკი. მოეა დრო და ყველაფერს გაიგებ! ახლა კი, ერთ რამესა ვთხოვ!

— დედა გენაცვალოს, შვილო, მთხოვე, შენი მონა-მორჩილი ვარ!

— შაბათ საღამოს პატარა ვახშამი მოვაწყობ, ამხანაგები მეწვევიან.

— შეილო, კეკელიძეს ხომ დაპატიებ? რაც არ უნდა იყოს, უფროსია, სამსახურში მოგაფყო, პატივი გეცა, დგავფასა.

— რა საჭიროა?! — მცირე ხანს ზაფიქრდა, თითქოს რაღაც სასაცილო ამბავი გაახსენდაო, გაიღიმა, და მერე თქვა: კი, პატრონო დაეუბნოთ, ოღონდ მე ვერ ვთხოვ, თქვენ დაპატივით.

მშენებლობის არარსებული ბიბლიოთეკა დროებით ლენინის ოთახში იყო შეხიზნული. ოთახის კუთხეში ერთი პატარა მაგიდა იდგა. იგი ბიბლიოთეკის გახსნის წინადღეს ნანული თხოვით დღურებზეა ვაკეთებს. ჯერჯერობით მხოლოდ ეს მაგიდა შეადგენდა ბიბლიოთეკის ავლადიდებს.

მუშაობის დამთავრების შემდეგ ნანული პატარა მაგიდის ირგვლივ ტრიალებდა. ამჯერად ცისფერი კაბა ეცემა, კობტად გადავიარკნინი თმა ასეთივე ფერის მინდლით წაყვარა.

რაილა ბიბლიოთეკა ახალგაზრდების ინიციატივით საზოგადოებრივ საწყისებზე იქმნებოდა, ნანულამ და მისმა ამხანაგებმა მუშა-მოსამსახურებში ორასამდე წიგნი შეაგროვეს.

ნანული წიგნების კატალოგი შეადგინა. მხატვრული ლიტერატურა მაგიდის ერთ მხარეს, ხოლო ტექნიკური წიგნები მეორე მხარეს დაალაგა, და ამასობაში ბიბლიოთეკის გახსნის დროც მოახლოვდა.

მშენებლობის უფროსი და მთავარი ინჟინერი ერთად მოვიდნენ ლენინის ოთახში.

კეკელიძემ მალულად ერთი შესცინა ნანულის, მერე კი ისე, ვითომდა არც იცნობდა, მიესალმა. ამით თითქოს ის უნდოდა ეთქვა, სამსახური — სამსახურია, ნაცნობობას და შინაურობას აქ ადგილი არა აქვსო.

თუფილუსს დინჯად ეპირა თავი, არც კარგს ამბობდა, არც აეს, არც არაფერს იჩუნებდა, მაგრამ არც ისეთი რამ მოსწონდა, რაზეც მშენებლობის

ნებლობის უფროსი აღფრთოვანებას არ გამოთქვამდა.

კუკურიმ საქმის კაცით თვალი გადაავლო წიგნებს და ცხვირბზვიით მიმართა საცოლეს:

— უპირველეს ყოვლისა, როგორც ბიბლიოთეკის გამვეს, მინდა მადლობა გადავხადო მართლაც ენერგიული ქალიშვილი ყოფილხარ!

— რასაკვირველია ამასთან საქმის მოუვარელი, ინიციატივიანი! — დაუდასტურა თეოფილემ და ილიაში ამოდებული წიგნები მაგიდაზე დაალაგა, ბიბლიოთეკისათვის შემომიწირავსო.

— არც მე მოვსლევარ ხელცარიელი! — განაცხადა კუკური და ჩანთიდან წიგნები ამოალაგა. მერე მთავარი ინჟინრის მიტანილი ტომების სათარებები წაიკითხა და მხარზე ხელი დაარტყა: ყოჩაღ, ეს რა ძვირფასი მხატვრული ნაწარმოებები მოგიტანიო.

— ასეთი ხასიათი მაქვს, არ შემძლია ნოვატორულ წინადადებას, ყოველგვარ ახალ წამოწყებას მხარი არ აუბნა! — მიუგო თავმომწონად თეოფილემ.

კუკურიმ საათს დახედა, მერე იმ კაცით, დროის უაღრეს რომ იცის, თავი ჩაიქნია და იკითხა:

— რაშია საქმე, მკითხველები ჯერ არ მოსულან?

— როგორ არა, მოვიდნენ, ეზოში არიან. ახლავ დავუძახებ! — მიუგო ნაწილი და ამხანაგების დასამახებლად გარეთ გავიდა.

თეოფილემ ხელები მოიფშენიდა, თითქოს რაღაც სარტინი საქმე გამონახო, და კუკურის შესცინა:

— ეჰ, ჩემო ძმაო, კაცე შენა ყოფილხარ, ქუდი შენა გხურებია! ეს რა საცოლე ამოგიჩვევია ყოველმხრივ შემკულია, წუნი არა აქვს! მერე რა ნორჩია! იფ, იფ, ერთ რამედა ღირან გვგონები ამ ასაკში! — და სამი შეკრული თითის წვერი ვნებინად დაიკოცნა.

— ეინ ვითხარა, საიდან იცი? — მკაბედ იკითხა ვითომდა განაწევნებულმა კუკურიმ.

— ჩიტმა მომიტანა ამბავი. ისიც ვაჟივე კუკური პავლოვიჩი მალე ქობილს აპირებსო.

— საოცარია, ეს როგორი ყნოსვა აქვთ, ვერაფერს ვერაფერს გამოაპირებ! რაკილა ასე ვიხარია, მაშ, ხელისმომკიდელ გამოწყევი.

ჩემი თავი შენ გენაცვალს.

ოთახში ნაწელი, კატო, მია და მუშები შევიდნენ. მათ ფეხდაფეხ შეჰყვია ელზაბარა. ისინი უვლანი ერთ მხარეს, კედელზე გაყოლებულ სკამებზე დასხდნენ.

გამორჩა ვასოც. ილიაში ამოჩრილი ორი წიგნი მაგიდაზე დადო და შებობებული ხმით

განაცხადა: არ დამემდროთ, დღეს მერე ვერ ვიშოვე, ხვალაც მოგიტანთო.

— ვასო, ამჯერადაც დაამტყე, რომ უპირველ მომმარაგებელი ხარ! — თქვა კუკურიმ და კურომდა თავის მოსწრებულ სიტყვაზე, გულიანად გაიცინა. სხვას არაფერს გაუცინია. ეს უხერხელობა რომ დაეფარა, ღია ვასო ისე ხმამაღლა ახარხარდა, ახალგაზრდებმა თავი ვერ შეიკავეს და სიცილი წასკდათ.

ვასომ უცებ წარბები შეიკრა, შუბლი შეიკმუნა და ელიზბარს, დამცინავად რომ უღიმოდა, შეჰყვია:

— ნეტავი, შენ რაღა კბილები გადმოუყარე, სასაცილო რა ნახე?

— შენზე შეიცნება! — მშვიდად მიუგო ელიზბარმა.

— მერე, მე რა მაქვს შენი სასაცილო?

— როცა კაცი უსაფუძვლოდ იცინის, სიცილის მიზეზს იძლევა!

ვასოს ენა პირში ჩაუვარდა, აქეთ-იქით იხედებოდა, თითქოს ელიაის დახმარებას ეძებდა. სწორედ ამ დროს ოთახში ზაქარამ შემოაბოტა, ოცამდე სქეულადანი წიგნი მაგიდაზე დააწყო და ხმამაღლა განაცხადა:

— შეგობრებო, დღეს მთელი ჩვენი უბანი შემოვირბინე, ნაცნობი თუ უცნობი შევაწუხე და მთელი ბიბლიოთეკა მოგიტანე.

ვასოს სახეზე აღმურმა გადაქრა, მიზეზის ვახლდით, რომ ზაქარას თავის გამოჩენა არ ესიაშოვნა. ასეთი ჩვევა ჰქონდა, სადაც არ უნდა ემუშავა, უკან მდგომ კაცს, ვისაც კი შეეძლო მის ადგილზე დაწინაურება, განურჩევლად ყველას იძულებდა. ზაქარა კი უპირველეს მტოქველ მიანდა. შურის თვლით გაღებდა მის მიერ მოტანილ წიგნებს და უცებ გახარებულმა შესძახა:

— ბიჭო, ეს ხომ ძველი საბინაო დაუთარია!

— რას ამბობ? — შუბლზე ხელი შემოირტყა ზაქარამ.

— ეს კიდევ მარკების ალბომია, ნეტავი ამას რაღას მოარბენინებდი! — იცინოდა ნაწილი.

— იცით რა, ვიხარებ, რაც კი რამ მქონდა, უვლადერი მოგხვედრე და წამოვიღე! — ამით-ღა გაიმართლა თავი ზაქარამ.

— რაც არ უნდა იყოს, ზაქარა მინც მადლობის ღირსია, გვასახელა! — თქვა კუკურიმ. — წერილმანებზე რა დროს ვარგავთ, თუ არ ვცდები, ჩვენ აქ საზოგადოებრივ საწყისებზე შექმნილი ბიბლიოთეკის გახსნაზე მოგვიწვიო!

— ამხანაგებო, — მიმართა ნაწილი ოთახში შეკრებილი. — საზოგადოებრივ საწყისებზე შექმნილი ბიბლიოთეკის გახსნა... გადადებულა...

— ეგ როგორ? რატომ? — იკითხა კუკურიმ.

— ბიბლიოთეკის მოუწყობლობის გამო! — თქვა ნანულიმ.

— აბა, მაშ, რას გვიბარებდით? — გაიოცა თეოფილემ.

— წინდა მოგელაპარაკოთ! — მიუგო კატომ, ვამოდგა, შეკრებილ მუშებს გადახედა და მშვიდად დაიწყო. — ამხანაგებო, როგორც ცნობილია, მშენებლობის გეგმებს სანახევროდ ვერ ვასრულებთ! ამის მიზეზი ის გახლავთ, რომ სათანადოდ ვერ ვიყენებთ ტექნიკას. მშენებლობაზე ისეთი ახალგაზრდები არიან გაფორმებული, რომლებიც ვერ თვლიან არ ვერინახავს. კალატობა ჯგუფმა აგურის წყობის ჩქაროსნული წესი დანერგა, მაგრამ ორიოდ დამხმარე მუშა აგურის ზიდვას ვერ ასდის. საქმეს ისიც ამუხრატუებს, რომ მშენებლობაზე ადგილი აქვს სამშენებლო მასალების განიავებას. ჩვენ ჯგუფი ვეძებთ...

— ვერაფერი გამოვიდა, ვინ თქვენ? — თავი ვეღარ შეიკავა მშენებლობის უფროსმა.

— კომპაგშირელმა მუშებმა! — მიუგო რამდენიმე ახალგაზრდამ ერთდროულად.

— დიახ, ჩვენ, კომპაგშირელები, — განაგრძო კატომ, — პროტესტს ვაცხადებთ და მტკიცედ მოვითხოვთ შექმნილი მდგომარეობის გამოსასწორებლად მკაცრი ზომების მიღებას.

— ამას ისიც დაუმატეთ, რომ მშენებლობის ხელმძღვანელები ნაკლებად ზრუნავენ ადამიანებზე! წამოიძახა რომელიღაც მუშამ.

— მართალია, მართალი! — გაისმა აქეთ-იქიდან.

— გაუძღვით ამხანაგებო! რას ჰგავს ეს? პირი შეჰკარით, არა?! — ფეხზე წამოხტა ეუკური. — იცით თუ არა, რომ ჩვენი მთავარი ამოცანაა, ავაშენოთ კომბინატი, ზემდგომმა ორგანოებმა მოგვცა ეს დავალება, ჩვენ ერთგულნი ვართ საქმისა, პირნათლად ვასრულებთ ხელმძღვანელობის მიერ დასახულ ამოცანას!

— პატრეცემლო ეუკური, თავი დაიკანებოთ ზოგად ღრახებს, სჭობია ვილაპარაკოთ კონკრეტულ საკითხებზე! — შეეპასუხა ელიზბარი.

— დახეთ ამას, ესეც რომ ჰკუთს გვასწავლის! — ავღებთ თქვა თეოფილემ.

— წმინდაწყლის პროვოკაციული გამოხდომია! — ჩაილაპარაკა ვასომ.

— ვის რად უნდა ასეთი ლაპარაკი! — ფეხზე აღდგომით განაგრძო ელიზბარმა. — იყო დრო, თქვენებრ ბევრი აბრთვებდა... ახლა კი, ჩვენდა სხედინიეროდ, ასეთები ერთეულები ხართ!

— დახე ამას, რაებს ლაპარაკობს! — და გაოცების ნიშნად ეუკურიმ ტაში შემოჰკრა. მერე ერთი წუთით ელიზბარს მიანერდა და შეუტია. — იქნებ ისიცა თქვათ, რომ სამინისტრო ცუდად გზელმძღვანელობს?

— სამინისტროს მითითებებს არ ასრულებთ! ანიაგებთ სამშენებლო მასალებს! ზურმუხვ მტკეტებს, სჩადხართ სიყალბეს! უკუაღრესს! სანახევრად მშენებლობაზე აფორმებთ ახალგაზრდებს, რომლებსაც ტყუილბარალოდ უწერთ მაღალ ხელფასს. უწევიათ აწერიანთ ხელს, ფულს კი თქვენ ინაწილებთ. არ ზრუნავთ მუშათა საზიანო და საყოფაცხოვრებო მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე.

— შენი ჭირიმე, ელიზბარ, კარგად ლაპარაკობ! წამოხტა ვიორჯი, მაგრამ უმაღლეს შეტერდა და ადგილზე დაქდა.

ეუკურიმ მაგიდაზე ხელი დასცხო და წამოხტა, მაგრამ არაფერს ამბობდა, რადგან ვერ გადაიწვივებდა, გული მოსელოდა თუ არა. ბოლოს გულშორულად ამოიხინა და მშვიდად თქვა:

— ძალიან გთხოვთ, რა საქმეც თქვენ არ გეკითხებათ, იმ საქმეში ნუ ჩაერევი. უფროსი ჭრჭერლობით მე ვარ და არავის არაფერს ვაკითხებ. ზემდგომ ორგანოებში პასუხს თქვენ კი არა, მე ვაგებ.

— პასუხი, უწინარეს ყოვლისა, ჩვენს წინაშე უნდა აგოთ, თქვენც და თქვენმა თანამონაწილებმა! — სიტყვა აიმაღლა რომელიღაც მუშამ.

ამხანაგებო, წინადადება შემომამქვს, მუშათა მთელი კოლექტივის სახელით, მშენებლობაზე შექმნილი. მდგომარეობის შესახებ დაუყოვნებლივ ვაცნობთ სახალხო კონტროლის საქალაქო კომიტეტს და პარტიის რაიკომს! — განაცხადა კატომ.

— გვაბეზლებთ? კი, ბატონო! — ეთითმ უღარღვლად ჩაივინა ეუკურიმ, მერე კი გულშისულმა შესძახა: — ვისაც გინდათ იმას აცნობეთ, ყურებზე ხახვს ვერ დაგვაკრით!

თეოფილემ ხელი მაღლა აიშვირა და ამყად წარმოთქვა:

— ნუ გავიწყდებათ, რომ ეუკური პავლოვის ზევით სცნობენ და აფასებენ კიდევ, როგორც კარგ მუშაკს, უმაღლო ორგანიზატორს. თქვენ კი ინტრიგანები ხართ, დებოშიორები, არაფრის გამკეთებლები!

— ვის ეშუქრებით, რომ ეშუქრებით? პირი შეჰკარით, ხელმძღვანელობას ჯგუფურად უპირისპირდებით, არა? იყოღეთ, პასუხს გაგებინებთ, სასტიკად დავსჯით! — თითის ქნევით უყვიროდა ეუკური მუშებს, ნელ-ნელა კარებს უახლოვდებოდა, თან თეოფილესა და ვასოს თვალით ანიშებდა, აქ აღარაფერი დავგრიენია, წავიდეთო.

ავგიტოს მზით განაჩახებულ რუსთაველის პროსპექტზე წყნარად შრიალბდნენ ვერხვები. გაზონებში ნორჩი ბალახი ბიბინებდა. იოლი, სასიამოვნო იყო ყვავილთა სურნელით გაღუნული პაერის სუნთქვა.

ხალხით საცხე ფილაქანზე ელიზბარი თავ-
აწუელი მიამიყვებდა, აღამიანებს უღიმოდა,
მზად იყო ყოველი შეშვედრისათვის ხელი
ჩამოერთმია, თავისი სიხარული გაენდო.

ნელი ნაბიჯით მიდიოდა. ექვს საათზე ნანუ-
ლის ბრუსთაველის ძეგლთან უნდა შეხვედრო-
და, ახლა კი ხუთისნახევარი იყო. დროს მო-
საკლავად მალაზიებში შედიოდა, ვიტრინებზე
გამოფენილ საქონელს ათვალიერებდა.

და უცებ გულმა რეჩხი უყო. გადასასვლელ-
თან ნაქონლი ღურჯი „ულოვა“ იდგა. ჯერ
თვალი მოარიდა, არ უნდოდა შიგ მსხდომნი
დაენახა, მაგრამ ცნობისმოყვარეობამ სძლია
და მანქანის ფანქარში შეიხედა. საჭეს სანებ-
ლიძე უჭდა, საბუზე კმაყოფილებისა და ბედ-
ნიერების ღიმილი დასთამაშებდა.

ნეტავე სანებლიძის გვერდით მჭდომი ქალი
ვინლა?!.. ნუთუ ირმაა?! კი მაგრამ, ასე რამ
შეცვალა: გასტკებულა, დაქალებულა!

უკან მსხდომ ბავშვებსაც შეავლო თვალი.
სანებლიძის შეილები იყვნენ. ორივეს კმა-
წყობად ეცა, აღტაცებული იმზირებოდნენ აქეთ-
იქით.

ქალმა ფილაქანზე ელიკას თვალი გააყოლა
და ელიზბარმა მასში თამარი იცნო.

მისმა დანახვამ შეაერთო, გააოცა. ტანში
რალაქ შემზარავად, შემამარწყუნებლად გააერ-
ჭოლა.

როგორ?! ნუთუ სანებლიძემ ირმას თავი
დაანება და ოჯახს დაუტოვრდა? — ან იქნებ ამ
არამზადას ოჯახი არც მიუტოვებია, ირმა
კი მხოლოდ ხასად უბნის!

სად არის სამართალი?!

გზაზე გადაელობა, სიყვარული მოპარა,
ოჯახი დაუნგრია, სიცოცხლე ჩაუშწარა და
ახლა, ვითომც არაფერი, ცოლ-შვილს და-
სვირნებს, ბედნიერი და კმაყოფილია! ალბათ,
აღამიანებს კეთილი, სათნო აღამიანი ჰყო-
ნიათ, პატივს სცემენ, აფასებენ, საზოგადოე-
ბისათვის საჭირო კაცად თვლიან!

და იგი შეიპყრო ძლიერმა სურვილმა მისჭ-
როდა სანებლიძეს, საყვლოში სწუდომოდა,
მანქანიდან გადმოეღო...

„არა, ქუნაში, ისე რუსთაველის ბროსპექტ-
ზე, დებოშის ატხევა უნდაღებულა!“ — ასე
კი გაიფიქრა, მაგრამ მაინც ხელუბლამეტრული
გაემართა მანქანისაკენ.

სანებლიძე თითქოს მიხვდა, რასაც უპირებ-
დნენ, უცებ მოტრიალდა, ელიზბარს მიაპყრო
შურა. მერე სვეტაფორს ახედა, ცხიხრის მი-
ჭლომ მარჯველირებულს ხელით ანიშნა: რა-
ღას გვალოდინებ, გზა ვახსენიო.

ამასობაში ელიზბარი მანქანასთან გაჩნდა,
წინა კარის საბეღურს სწვდა, ერთბაშად გამო-
ალო, რაც შეიძლება დამწვიღებით უთხრა, მაგ-
რამ გული ისე ძალღმად უძგერდა, ხმა აეთრ-
თოლოდა:

— ერთი წუთით ჩამობრძანდით, ვაგნტონო!
სანებლიძემ, ვითომ ვერ გაიგო, რას ეუბნე-
ბოდნენ, კარებს ხელი სტაცა და შეეცადა დაე-
ხურა.

ელიზბარმა წინააღმდეგობა გაუწია და უპვი-
რა:

— რისი გეშინია, გადმოდი!

— რა ექნა, ვინა ხარ, შენთან რა საქმე
მაქვს?! — წაბურტყუნა სანებლიძემ და ისე
გაოცებით შეხვდა, ვითომ მართლაც ვერ იცნო
ვინ იყო.

ველარკა მცნობ, შე არაკაცო?! — და ელიზ-
ბარმა ყბაში გაქრა, პერანგის საყვლოში ხე-
ლი სტაცა, ღონივრად ჩაბღუჯა; ახლავე გად-
მოდი, თორემ კატასავით წავახრჩობო.

თამარმა უშაღ იცნო ელიზბარი, მაგრამ ეს
ყველაფერი მისთვის ისეთი მოულოდნელი
იყო, დაიბნა, ვერ მოისახრა, რა ელონა.

ბავშვებმა ვერ იცნეს ახალგაზრდა კაცი,
ვერც ის გაეგოთ, რას ეროდა მამას, ან რა-
ტომ ეუბნებოდა, მანქანიდან გადმოდიო, მერე
კი, როცა ელიზბარი სანებლიძეს საყვლოში
სწვდა, ნანა ერთბაშად ატირდა, კობამ კი უც-
ნობს შეეკვირა — მამას ხელი ვაუშვიო, და
კბილებით ხელზე დააცხრა.

თამარმაც ყვირილი მოართო, გვიშველეთო,
უშაღ მანქანიდან გადმოვიდა და ტროტუარზე
თავმოყრილ აღამიანებს შესძახა; ზალხი არა
ხართ, დაგვეხმარეთ, ხომ ხედავთ, ლამის კაცი
დაახრჩოსო.

სანებლიძე ორივე ხელით საჭეს ებღუჯებო-
და, მუხლი კი მანქანის ფრთისთვის მიეხრინა
და ადგილი როდი იყო მისი გადმოთრევა. თა-
ნაც კობა ხელზე ხან ეხებდა, ხან გამეტებით
მეშტებს უშენდა.

ბოლოს და ბოლოს გაეცხლებულმა ელიზ-
ბარმა სძლია მოწინააღმდეგვეს, ძირს გადმოი-
ლო და ცხვირპირში მუშტი წაუშინა.

კობა გაბონებში დაბოდა, უნდოდა ქვა, ან
რაიმე უპოვა, რომ მოშველურისთვის დაერტ-
ყა... ბოლოს საბარგულთან მივიარდა, მაგრამ
ვერა და ვერ გახსნა.

ორი ჰაუტეი მოჩხუბრებს შუაში ჩაუდგა,
ელიზბარს ამშვილებდნენ: ძმაკაცო, თავს შარ-
ში რატომ იხვევო. ერთმა ხელებიც კი დაუ-
ჭირა, მაგრამ ამ დროს მათთან მიიჭრა მალა-
ლი, თმამუტუქა ვაფი და გამშველულებს შე-
პყვირა:

— გესმით თქვენა, ვანზე გადქვითი! — და
ცვრით სანებლიძეზე უჩვენა: — იცით თუ არა,
რომ ამ ვაგებატონმა ცოლი წაართვა, ოჯახი
დაუნგრია!

ჰაბუტის სიტყვებმა უფრო აღელვა ელიზ-
ბარი, გამშველულებს ხელიდან გაუსხტლა და
სანებლიძეს, მანქანაში რომ ქდებოდა, ზურგში
მუშტები წააყარა.

ბავშვები ისევ ატირდნენ, ზალხს სთხოვ-

დნენ, გვიშველეთო. თამარი კი ელიზბარს ყელზე ეხვეოდა: ჩემო ძმაო, მე დამარტყი, ფეხით შემდევი, ოღონდ ამას აპატეო.

თავზე ხელეზმავარებული სანებლიძე კი ყვიროდა:

— შე არამზადე, რა გინდა, ცოლ-შვილს რატომ მიწიოკებ?!
ახლაგზარდებში იმარჯვეს და როგორც იყო გააშველეს.

სანებლიძე სახეზე ხელეზმავარებული იჭდა მანქანაში, ეტყობა მუშტებისაც ეწინადა, თან სტყენოდა კიდეც და აღამაინების თვალბში შეხედვას გაერბოდა.

თამარმა და ბავშვებმა დიკავეს თუ არა თავთეიანთი ადგილები, ლაღიმ უშალ ჩართო ძრავი და მანქანა ერთბაშად რუსთაველზე გააქროლა.

ელიზბარი ჩქარი ნაბიჯით გასცილდა იქაურობას, თავაწეული, ლაღად მიამიჯებდა.

ო, რა კარგად მოიხბა გული!
ლაღიმის წყლებთან თმახუტეა კაბეტა წამოეწია, ხელი გადახვია და ღიმილით უთხრა:
— ვერ მოციანი?
— ნაცნობი სახე გაქვს, მაგრამ ვერ ვიხსენებ!

— მაყარი ვარ, გახსოვს № 42 ავტობუსი?
— რას ამბობ, ეს შენ ხარ?!
წიგნების მაღაზიასთან კაბეტი შეჩერდა, აქ მაქვს საქმე, უნდა გამოვეშვიდობო.

— საიდან ვარჯე ჩემი ოჯახის ამბავი?! — შევიტყობ ელიზბარი.
— მმ, ეტყობა არც იცი, რამხელა ამავი დამდო ირმამ. წყლები ვადამებლართა. საავადმყოფოში ის რომ არ გამომჩენოდა, ალბათ, ამ ქვეყნიდან კარგე ხნის გამგზავრებული ვიქნებოდი. თქვენი ოჯახის სიყვთე მსურდა. თვალყურს გადავყენებდი, კითხულობდი თქვენს ამბავს.

— ვმადლობ, მეგობარო! — ხელი ჩამოართვა ელიზბარმა. — მართლაც საოცარია! ერთხელ შეგვხვდი და ექორწინდებოდი, მეორედ ვნახე და ახლაც ქორწილი მაქვს! განგებამ ინება, ალბათ. ვთხოვ, დღეს ექვს საათზე ქორწინებას საბაში მომარჩინდე.
— თუ ძმა ხარ, ნუ გეწყინება, — შეყოყმანდა კაბეტი, — ალბათ, ირმას აღარც ვახსოვარ, მაგრამ მე მას დიდ პატრუსა ვცემ, ვაფასებ. ამიტომ არ შეშინდია შენი ბედნიერების ვაზიარება!

კაბეტი რომ გამოეშვიდობა, ელიზბარმა ისევ რუსთაველის ძეგლისკენ განაგრძო გზა. ვერაფრით აეხსნა სანებლიძისა და თამარის ერთად ყოფნა. რაღას არ ფიქრობდა, როგორ არ სჭიდა, მაგრამ ყველაზე უფრო ის მაინდა დამაყვარებლად, რომ სანებლიძემ ირმა მიატოვა.

პო, ნამდვილად ასეა სანებლიძე ისეთი მუხ-

თალი და ორპირია, მისგან არაფერია გასაკვირველი. ეტყობა, კინი მოიკლავ დე მუხე, კაბედი მოუხბადა ირმას. ან იქნებ სხვისცხედლოცა საკითხავია, სად არის ირმა, რას აკეთებს, რას საქმიანობს?! რაღა ახლა აეშალა ნერვები, ხასიათი წაუხბა, მთელი დღე ვანიდლო დღე ჩაუშხამდა. ნეტავ ასე რატომ ვანიდლის, რა გულთან მიაქვს ეს ამბავი?! რას კითხულობს, სადაც გინდა იქ იყოს! განა ირმას ახსოვს კმარ-შვილი, კითხულობს მათ ასავალდასავალს?! მამ, ის რაღას წუხს, რა თავს იტებს იმაზე ფიქრით?!
ასე კი ამბობს, მაგრამ ირმა გულიდან ვერ და ვერ ამოირცხა, მისი აზრდილი ყველგან თან სდევს, მოსვენებას არ აძლევს.

ერთი რამ უკვირს, გაოცებულია, ახლაც იგივე შეორდება, რაც ირამასთან ხელმოწერისას! ნანუელი რატომ აინემა, ხელი უხმადროდ მოეაწეროთ, ქორწილამდე ხელისმომიდევების გარდა ნურასი ვავემხელთ ზვენი ბედნიერების ამბავს, შინდა, ეს ახლობლებინათვის სიფრპიზი იყოსო. ეტყობა, მშობლები არჩევანს უწუნებენ, ვილაც უფულო, უსახლარო და ცოლ-შვილთაუდანებებულ სამეშაოთა მწარმოებელს შეაძლებულ, დაფასებულ, საკეთარი „გოლგოთ“ მოსიარენე მშენებლობის უფროსს ამოხონებენ.

ირმას ახლობლებიც ხომ იწუნებდნენ. ბებიას ისიც კი უთქვამს: ამოდენა ქალაქში ვინეგამოფხვკელი სტუდენტის მეტი ვერაინ შეიფვარავა?! დეილამ კი ამის გამო სახლიდან დაითხოვა. შეიძლება ირმა ისევე დეილამ შეიხარნა? ალბათ, ისევე პარკში დასეიარნობს, იმავე სკამზე ქდება და განვილილ დღეთა გახსენებით დარდებს იქარვესს?!
ამ ფიქრებით გართული ელიზბარი ფილქანს მისდევდა და ვერც კი შენიშნა, რომ ელქეიძის დაღმართისკენ ჩაუხვია.

„კარგიდა, აქეთ საით მივდივარო?“ — გაფიქრა და სასტუმრო „ვიგორის“ წინ შეჩერდა. უნდოდა გზა გადაეჭრა, რუსთაველის მოედნისკენ წასულიყო, მაგრამ იმ მიზეზით, ვითომ ტროლეიბუსს ვერ გადაასწრებდა, შეყოვნდა. თუმცა ტროლეიბუსი ჯერ საკმაოდ შორს იყო და, თუ მოიწადინებდა, გადასვლას კი არა, უკან ვალმოსვლასაც მოსწრებდა.

ტროლეიბუსი რომ ჩამოადგა, საათს დახედა: ექვსის ათი წუთი იყო.

„დროის მოსაკლავად ავტობუსს გაყვევები!“ — გადაწყვიტა და უშალ თავისთვის შეეკითხა: „ო, მაგრამ, სად?“ ისევე სკობია, პროსპექტზე ისეიარნოს, დანიშნულ ადგილას დროზე მივიდეს.

ასე კი მსჯელობდა, მაგრამ ტროლეიბუსში ხალხი რომ ავიდა, თითქოს ვილაკამ წასურჩულა — რაღას ელოდები, საცაა დაიძრებო, და ანგარიშიძეცმალად ტროლეიბუსის კიბეზე

შეხტა. „სად მივდივარ, სად?! ირმასთან რაღა შესაქმნება?“ — გუნებაში წაიღობარაჯა და პასუხი მაშინვე იპოვა: მერე იმასთან ვინ მიდის, დეიდაშისის სახლს გადავხედავ, თუ ირმა მართლა იმასთანაა შეკედლებული, იქნებ თვალი მოვყრა. სტადიონიდან ამავე ავტობუსით უკანვე გამოებრუნდები და ამასობაში ეჭვის საათი გახდებოდა.

ირმას დედას სახლის სამივე ფანჯარა გარკვევით დაინახა, მაგრამ ევრც ერთ მათგანში ვერაფერს შეასწრო თვალი.

ეტყობა, სწრაფად ჩაუქროლეთ, თორემ ვიღაცას მაინც დაინახავდიო, გაიფიქრა და მაშინვე მეორე მხარეს გადავიდა, რომ იქიდან ჩამოვლისას ფანჯრებისათვის კიდევ შეეხედა.

ბოლო განერებაზე ტროლეიბუსიდან თითქმის ყველა მგზავრი ჩაეიდა, ის კი ისევ იჯდა. გაიფიქრა, რას იტყვიან მძლოლი და გამყოლი, ეს ამხელა კაცი რა პატარა ბიჭივით აჭოთ-იჭოთ დასეირნობსო. რა უჭირს, ჩავალ, ცოტა ხნის მერე კი ისევ ამოვიღო.

ჩაკე ტროლეიბუსიდან მძლოლიც გადმოვიდა და სადისპეტჩეროსაკენ გაეშურა. ელიზბარმა ტროლეიბუსში ასვლა ნაადრევად ჩათვალა, ჯერ არ წავა და რისთვის ავიდე, სწობია, ცოტას გაიხეიერნებო და ნელი ნაბიჯით ელარა ცეტანისს ჭრისაკენ გაემართა.

„სად მიდიხარ სად?!“. ვამახოდა ვიღაც მის სულში.

„რა მოხდა, პარკში გაიხეიერნებს, ვინ აუტრიალა ეს?! — წაიბერტყუნა, თითქოს ბოდავსო, და ტრამვას ლინდავი გადაქრა.

სკამი ისევ იმ ადგილზე იდგა. ახლომახლო კაცოშვილი არ იყო. ირგვლევ ყველაფერი რაღაც მოწყენილი, ფერდაკარგული ეჩვენა. მაშინდელივით როდი ბრწყინავდნენ და კვლავ-ცობდნენ მცენარეები, ბუჩქები, ყვავილები!

ელიზბარის მესხიერებაში ერთბაშად ვაციცხლდა ირმასთან გატარებული დღეები, რამაც სევდა მოჰგვიარა.

ახლაგაზრდა ქალ-ვაჟმა ჩათარა გვერდით. ერთმანეთს ჩაქვროდნენ და ურთიერთ სიყვარულისა და აღერისის მეთი სხვა არაფერი ახსოვდათ...

ელიზბარმა საათს დახედა: შვიდის ნახევარი იყო. მაშინვე გაემართა ვასასეულლისაკენ. ბედზე პარკთან თავისუფალი ტაქსი იდგა.

როცა ირმას დეიდას სახლს მიუახლოვდნენ, მძლოლი გააფრთხილა, თუ ძმა ხარ, ნელა იარე, საღაღაც აქ ამხანაგი მელოდებაო. ფანჯრისათვის თვალი არ მოუცალდება, მაგრამ ამყვარადაც ევრავინ დაინახა.

ჩელაუსკინელების ჭრისაზე რომ გაეიღნენ, მძლოლს გადაუღობარაჯა: ეტყობა, ამხანაგი არ დაშელოდა, ვასწი სრული სიჩქარითო.

„რას იფიქრებს ნანული, რას იფიქრებს ნა-

ნული!“ — ესმოდა ძარაის გუგუნში და, ვინ იცის, გულში მერამდენეჯერს ჩაქვროდნენ...

„რა აუცილებელი იყო, ზაღაღაცეებს მამიციმლომე პარკში გასეირნება?“

კიდევ კარგი, ტაქსი შეხვდა, თორემ ნანულისთან და მის ამხანაგთან თავი მოუკრებოდა. რა კარგ ხასიათზე იყო: წუთებს ითვლიდა, მინ გული არ უჩერდებოდა, ვარეთ საათნახევარით ადრე გამოვიდა, ეტყობა, სიხარულსაც ფრინველვით ნავარდი ესპირობდა. უცებ კი ხასიათი წაუხდა. საშინელმა სევდამ მოიყვა, ყველაფერი ჩაუშინადა!

ალარაფერი გაეგება, გრძობებში ველარ ერკვევა. დარწმუნებულა, იოტის ოდენა ეპვიც არ ეპარება, რომ ნანული უყვარს, მაგრამ მაინც ენანება, მისტირის ძველ, ვაცამტვერებულ სიყვარულს!

სრულ შვიდ საათზე ელიზბარი მეტრო „რუსთაველის“ წინ დააბიჯებდა, მოედანს თვალს ავლებდა, ვაფაციცებით ნანულის დაეძებდა.

და უცებ „შესტირის“ სახლთან ნანულის შესაწრო თვალი. იმის გარდა ევრავის ზედავდა: მშვენიერი იყო ნანული, ყველასაკენ გამოირჩეოდა, უცებ მის გულში, სულში, მთელ არსებაში რაღაც სიყეთის, სიამოვნების გრძნობა შეიჭრა და ნაბიჯს აუქიარა.

— ელიზბარ, რატომ დაივიანი? — შორიდანვე შეეხმინა ნანული. და უმაღ, თითქოს მიხვდა თავისი საყვედურის უსაფუძვლობასო, საოცარი სინაზითა და აღერსით ეთხრა: — კი მაგრამ, ასეთ დღეს განა შეიძლება კაცი მოწყენილი იყოს! — და იმ ბავშვივით შეხვდა, ვისაც ვერ გაუგია დიდების აღულებების მიზეზი.

— სამაგვირფო შენ ხარ მზიარული და საოცრად მშვენიერი!

— ნეტავი მართლა ვიყო! — თვლები ვარსკვლავით გაუბრწყინდა, თუმცა სად არის ისეთი ვარსკვლავი, რომელიც პარკელი სიყვარულით ფრთაშესხმული ქალიშვილის თვლებს შეედაროს! და სიცილით განაგრძობ:

— ექვსი საათი რომ გახდა, დაეფიცე, ზუთ წუთს კიდევ დაველოდები, თუ არ გამოჩნდა, მერე ერთ წამსაც აღარ მოუფცი-მოთქი. ხუთი წუთი რომ გაეიდა, გამრახებულმა ზელი ჩაეიქნე და შინისაკენ გაეშურე. მაგრამ ისევ უკან მოგტრიალდი. რაც იქნება, იქნება, ერთ ამდღეს კიდევ დავლოდები-მოთქი. ეს დროც რომ გავიდა, მერე ვთქვი, ცოტას კიდევ გავივლ-გამოვივლი, იქნებ რა შეემთხვა, შინ წასვლას ყოველთვის მოვასწრებ-მოთქი. რატომღაც გული მეუბნებოდა, რომ არ მიმტყუნებდი და ჩემს თავს ესაყვედურობდი, ეს რა მოუთმენლობას იჩენ, აი, ნახავ, თუ არ მოვიდეს-მოთქი. ამასობაში შვიდის ნახევარი გახდა. უცებ ეს აზრი ამეკვიატა, იქნებ შეიღო საათი დაუტყვით და აღარ მახსოვს-მოთქი, რაჯი

დიდი სერვილი მქანდა, რომ კიდეც დაგლო-
დებოდი, ეს კიდეც ვირწმუნე. ერთ ადგილზე
დგომა მიმიძინდა. ამიტომ აქეთ-იქით დაიწვიე
სიარული, პო, მართლა, რატომ დაიგვიანე?

— ახლა ამის დრო არ არის, მეტე ვეტყვი.
ერთი ეს მიიხარო, ხელისმომკიდებები სადღა
არაიან?

— ქორწინების სახლში გავისტუმრე, ტაქსი
დაეიქარაოთ, თორემ ვავიანებთ, უხერხუ-
ლია.

ირმა ფალაშვილის ქერაზე ნაცნობ სახლს
რომ მიუახლოვდა, თითქმის ყველა ფანჯარაში
ხინათღე ერთო, მარგალიტას ბინის სარკმლი-
დან კი შექი არ გამოდიოდა.

ნუთუ შინ არაინაა?! კარგია, თუ ელიზბა-
რი საშაბურდიან ქერ არ დაბრუნებულა, მა-
შინ ხომ არც მარგალიტა წაიყვანდა გაის სა-
სვირნოდ?! შეიძლება ელიზბარი შინაა და ისე-
ნებს?! ის ხომ მშენებლობაზე მუშაობს?! ალ-
ბათ, მთელი დღე ფეხზე ტრიალებს და იღუ-
ბა!

ირმამ სადარბაზოს კიბე აიარა. კარებთან შე-
ჩერდა, სული მოითქვა. გონებაში გაიმეორა
ყოველივე, რაც ელიზბარისათვის უნდა ეთქვა-
ზარის ღილაკს თითი დააჭირა თუ არა, კარები
მაშინვე გაუღეს.

ღერეფანსა და სადარბაზოშიც ბნელოდა,
ირმამ ვერ დაინახა მის წინ მდგომი.

— შენა ხარ, ნანული, ასე ადრე რატომ მოხ-
ვედი! — გაისმა ელიზბარის ნახი, ალურსიანი
ხმა.

— სედები, ირმა ვარ! — მიუვო ამრეზით
სტუმარმა.

ვაჟი გაოგნებული იყო. ვეღაფერი რომ
ეფიქრა, აშას რას წარმოიდგენდა, რომ ირმა
ასე მოულოდნელად, ყოველგვარი გაფრთხი-
ლების გარეშე თავს დაესრავდა.

თითქოს ვაჟის დაბნეულობა ქალსაც ვადაე-
ლო, აჩქარებით სუნთქავდა.

ორივე შებოროტად გრძნობდა თავს, ერთ-
მანეთს თვალს არიდებდნენ, სიტყვის თქმა
უჭირდათ.

ღუმილი ქალმა დაარღვია:

— შეიძლება?

— მობრძანდი!

ირმამ იგრძნო, რომ ელიზბარის ხმაში ერთ-
გვარი ირონია გაისმა. ეს ისეთი ზარდამცემი
იყო მისთვის, მთლად აცახცახდა.

ელიზბარი ოთახში შეეძვრა სტუმარს, შექი
აანთო და სკაი შესთავაზა.

ვაჟის ერთი დალაპარაკებით ირმა მიხვდა,
რომ ეს ის მორჩილი, გამგონე ელიზბარი აღარ
იყო. მიხვდა იმასაც, რომ ცრემლის დენითა
და მონანიებით თავს ვერ შეაბრალებდა. უნებ-
ლიედ მასში ქალურმა სიამაყემ იფეთქა და
დაქდომისთანავე თქვა:

— შე მოვედი იმის მისაღებად, რაც ქვიპა
და შე მეკუთვნის!

— არ მეცარა! — მიუვო ელიზბარი.

— რა ვთქვი დაუქარებელი? — და პასუხას
მოლოდინში ვაქს სახეზე მიაჩერდა, თითქოს
იმის გამოცნობა უნდოდა, რაც გულში ჰქონ-
და.

ელიზბარი განზე იხედებოდა, რადგან ირმას
აფაქლებული ლოყები თვალს სტაცებდა. ვის
შეუძლია სილამაზის წინაშე თვალის გასწო-
რება?! ქალის მომხიბველობა ხომ გამძვინვა-
რებულ მზეცსაც მოათვინიერებს.

— შენ რომ შევლი გლომბობოდა, ლეოსანა-
ბარა არ მიატოვებდი! რა ხანია ბავშვი საერ-
თოდ არ გაგხსენებია და ახლა ჩემია და მე
შეკუთვნისო, ცოტა უხერხული ხომ არ არის
ამეთი ლაპარაკი!

— ელიზბარ, რატომ მელაპარაკები ასე გულ-
მისაკლავად?! მე ისედაც უბედური, მიწასთან
გასწორებული ვარ. კედელს თავს ვახლო, მაგ-
რამ რაც მოხდა, იმას აღარაფერი ეშველება—
გაბზარულა ხმით თქვა ირმამ და პირი იბრე-
ნა, რადგან არ უნდოდა დაენახებინა ცრემ-
ლები, ჩაწითლებული თვალებიდან დასაღუ-
ბით. რომ გაღმოცივდა.

ვაქს გული აფრუვდა. თან იმ აზრმა გურ-
ბინა თავში, ირმას უბედურებაში მეც მიმი-
ძღვის ცოტათოდენი ბრალთა, ამიტომ მოლბა:

— ეპ, ირმა, ირმა! ვინც ჩემს თავს ამყობი-
ნე, ვიზუც გამცალე, ზურგი შეგაქცია, ზელი
გკრა. მე კი მაინც შეეცოდები, შებრალები!
რატომ გაიხადე ასე საქმე? მართალია, ზელ-
მოყვდ ვცხოვრობდით, ბევრი რამ ვვაქლდა,
მაგრამ ამით თავს ვერ მართლებ. შეც მიე-
ტირი წასწარსულს! ნეტავ თუ მართლა ტკბილი
იყო ის დღეები, ახლა რომ ბედნიერებით აღ-
სავსე მეჩვენება?! ის კი არა, ხანდახან გული
ორთავალის გზატკეცილისაყენ გამოიწევს ხოლ-
მე. შენატრება ერთხელ კიდეც ზაუდღე იმ პა-
ტარა საარდაფში, ჩვენ რომ ქირით ვცხოვრობ-
დით...

ვაჟის სიტყვებმა ქალის გულში იმედის ნა-
პერწყალი აანთო. თან რაღაც დაუოკებელი
სერვილი აღედრა გუდახვეოდა ელიზბარს.
მყერღზე მიკეროდა, გადაეკონა, მაგრამ ძლივს
შეიკავა თავი და თქვა:

— ეპ, განა მე არ ენანობ, ელიზბარი! უგუ-
ნრობა ხადიდნე! გონება ამერია! ყოველივე
ფუჭი ყოფილა! ამიტომაც ზურგი შევაქციე
ასეთ ცხოვრებას, გამოვიტყეო. თუ არა შენთან,
სხვასთან ვისთან მივსულიყავი?! ერთადერთი
აღამიანი შენ ხარ, ვისაც ნამდვილად ვუყვარ-
დი. მე ეს ვიცოდი, ვგრძნობდი, თუ როგორ
თავდავიწყებოთ, სათუთად გიყვარდი. — და
თავი დახარა, თითქოს იმის თქმა ეწავდა, ჩამ-

წილზე, მიწასთან გამასწორებ, როგორც ვინდა ისე მომეპყარი, ოღონდ მაპატიო.

სიბრაღელის, თანაგრძნობისა და განკითხვის წყურვილის ტალღამ დაუარა ძარღვეებში ელიზბარს. იმის შიშით, ვითუ ველარ გავუმარჯდე ამ გრძნობასო, ხელები შემართა:

— ნუ, ნუ მხოვდ შეუღლებულს!

— გემდარები! იყოღე, შენთვის ვიცოცხლებ, კუბოს ფიცრამდე გოვრთვულეს!

— როცა მე მქონდა სათხოვარი, მგონი ასე არ გვედრებოდი! დასაშალი რა მაქვს! იყო ღრო, შენი თავი ქვეყანას მერჩია! სხვაზე გამოცვალ, მიმთხოვე, ნახევარ კაცად მაქციე, მაგრამ ახლაც მებრალები. რა ეწა, ვერ გააბრებ, რაც უკვე აღარ არის ჩემში, რაც უკვე მოკვდა, ველარ აღსდგება, ველარ გაცოცხლდება.

— სანამ არ შეტყუე, რომ სხვა გიყვარს, რომ ჩემი ადგილი სხვამ დაიჭირა შენს გულში, ვერა, ვერ დაიჭირებ!

— განა ვერ ხედები, რომ ასეა!

— ეინ გიყვარს შერე? ვერცაყ?! — კი არ თქვა, შეპყვირა ირმამ.

— არა!

— ოღონდ ის არა და ეინც ვინდა ის იყოს! — და ირმას ტირილი წასკდა.

ვადი ერთ ხანს ჩიფქრებული იქდა, შერე კი თქვა:

— ცრემლით რას უშველი. ხომ იცი, რომ დამნაშავე ხარ!

— როდი უარეყოფ! უგუნურად, უღირსად, უწესოდ მოვიქციე. ჩემმა ტრტუტორმა საქციელმა აქამდე მიიყვანა, უკვლ თოცი შაბია და ერთი წვერი შენს ხელთა. ან მომკალი, ან სიცოცხლე მარქე. არ ძალგიძს, არ შეგწვევს ღალა დიდსულოვნების გამოჩენისა, მამ, დამიბრუნე ჩემი შვილი, ჩემი ვია!

— ეკ, ქვეყნად ყველას ელაღება, შეიღს კი არა. ნეტა რაღა პირით მოიხზოვ ბავშვს? როგორ უნდა შეხედო თვალზეში?!

— რაღეს ჩამახვ, მე დედა ვარ! — შესაბა გაცოცხლებულმა ირმამ. — დედა კი არასოდეს შეიღის თვალებში ყურების უფლებას არ დაქარავს. ვია ჩემი სისხლია, ჩემი ხორცია! ის ჭერ მე მეკუთვინს, შერე სხვას! თელი ქვეყნა რომ ამიზღვრდეს, შეიღს არავის დაეანებებ, ჩემსას ვაიტიან! ახლა კი ერთი რამ მწაღია, სიხარული, ბედნიერება მოვეტარო ჩემს შვილს! მხოლოდ მისთვის ვიცოცხლო, და ვიარებო!

— კარგია, შეიღის წინაშე ცოდვების მონანება რომ განვიზრახავს, მაგრამ მე რაღას შეუბნებ, ჩემთან რითი შევიძლია თავი იმართლო?!

— შენთანაც დამნაშავე ვარ! ბევრიც რომ მოვიწინდო, თავს ვერ ვავიშართლებ. თუშცა ისიც უნდა ეთქვა, ოჯახის დანგრევამი მარტო მე კი არა, შენც მივიძღვის ბრალი. რატომ

ინენდი დოვლაბობას?! რატომ არ ევეიანობდი, რატომ მაძლედი სანებლიძის სერაქობის უფლებას?!

— როგორ არ ევეიანობდი, მაგრამ გიმალავდი, რადგან არ მინდოდა წყენა მომეყენებინა შენთვის!

— ამ უბედურებას მერჩია, მაკრად მომყარობოდი! ახლა რა გზა ავირჩიო, შენზე ახლობელი ადამიანი არავინ მყავს და, ამა, შენც ხელს მერა, შეიღსაც არ მანებებ, სასიკვდილოდ მიმეტებ!

ელიზბარი დუმდა. რაც კუთხარი, ესეც საქმარისია, კიდევ რომ დავეშატო, ცრემლად დაიღვრება, ისტერიკა დაეშართება.

ირმამ კი ეს ისე ვაიგო, ვითომ ელიზბარს ამით უნდოდა ეთქვა: შენთან საღამარაყო აღარაფერი მაქვს, შევიძლია მიბრძანდო.

იგი ერთბაშად წამოდგა.

— მშვიდობით! — აღმოხდა და კარებისაკენ შეტრიალდა.

— მიღხარ? — შემკრთალი ხმით კბილებში გამოსერა ეთქვა.

— წავალ — ხმადაბლა წაიჭრუნდა ქალმა.

ირმამ მორიდებით გადადგა ნაბიჯი, ფეხქვეშ იატაკი ეკლდებოდა, კედლები თავს ენგრეოდა. ვარჯი ერთმ ვავიდა, თავებზე დაეხვია და თვალთ დაუბნელდა. იმის შიშით, არ წაიჭყეო, კედელს მიყვარდნო. აქეთ-იქით იხედებოდა, თითქოს ვიღაც მაშველის გამოჩენას ელოდა. ბოლოს გაოგნებულმა პარკისაკენ გასწია. გრძნობდა, რომ ელიზბარი ფანჯრიდან თვალს არ აცილებდა, ამიტომ ცდილობდა ამაყად გაეცლო, მაგრამ ტანს ვერ იშორჩილებდა, ბორჩიობდა. ფეხი რაღაცას წამოშკრა და კინაღამ წაიქცა. გამეტრებული უშვარდა პარკში მოშრიალე ვერხვებს. აფრიალებული თავშლიდან გამოფენილი თმები გასწწწოდა. მთელა მისი გონება ერთ აზრს მოეკა, როგორ მოქუეუთყო, რა გზას დასდგომოდა. რაყილა ამ კითხვავ პასუხს ვერ ეპოვა, თვალებს ხეჭავდა, იქნებ საკუთარ არსებაში რაიმე საიმედო დაინახო, მაგრამ ჩიღამებელ სულში შუქის პატარა სხივიც არ კიაფობდა, ყველაფერი წყვედიღს შთაეწება.

ყელში რაღაც მძიმე აწებობდა, სუნთქვა ეკვროდა. თავს სუსტად უშწეოდ გრძნობდა. პიშკრისა და კედლის კუთხეში მიიკუნწა. უცებ გულამოსკენილი კვითინი შემოესმა. ეკონა, პიშკრის მიღმა, ეზოში ვიღაც მოთქვამდა, მაგრამ ცრემლით დასველებულ ლოყებზე ხელი რომ მოესკა, მამინდა მიხვდა, რომ თვითონ ტირიდა.

შერედა, სატირალი არა აქვს?! უყანასენელი იმედოც მოეშალა. საღლა წვაიდეს, ვიღას მიაკითხოს?! ოპ, რა მწელია მარტობა!.. როგორ ესაკიროება ადამიანი, ეინც მხარში ამოუდგება, სულს დაუშვილებს, დარღს გაუქარ-

ვებს, ტყვილებს გაქვარწყლებს! რჩევა-დარიგებას მისცემს, ქვეყნად არავინ ჰუავს აბლო-ბელი, გულშემატკიავარი, ისინდა კი, ვინც მწედა და მეობად აწვევებენ თავს, მასში სარგებლო-ბას ეძებენ. ისე ეპყრობიან, ისე ელაპარაკე-ბიან, თითქოს აღამიანი კი არა, ძვირფასი ნივთი იყოს. არავინ ესაზივინება, არავის და-ნახვა არ უნდა, ამიტომაც ხეუკეს თვალებს. აი, ახლა, ვინმე რომ მიეყაროს, კბილებით დაე-ბენს, ფრჩხილებით სახეს დააეწიროს, თვალებს დასთხრის, როგორ ვერ იტანს, როგორ ექვლე-ბა გული, რომ სხეები მხიარულობენ, უზრუნ-ველნი და ბედნიერნი არიან, ის კი ყველაფერ ამას მოვლდებოდა. როგორ უნდა აქურობას გასცილდეს, მაგრამ შეიღის ნახავი რომ ენა-ტრების უკვე ვიას დაძინების დროა და, ალბათ, ისინი წუთი-წუთზე გამოჩნდებიან. მაჰ, უბე-დური არაა?! შეილიც კი გატრბის! მის თავს მარტო მამას კი არა, მარგალიტასაც ამოიბი-ნებს. ბეუბობა, ვია ინსტრუქტორად გრჩნობს დედის დანაშაულს, მის უღირს საქციელს! ნე-თუ აღარ მოეფერება, მყერღზე არ მივხებრე-ბა? ოჰ, ღმერთო, როდემდის უნდა სტანქო და აწვალო?! ვანა, ისეთი რა ცოლდა ადვს?! არასოდეს უგრძნვია თავი ასე უმწეოდ. ისე უჩვენება, კედელს რომ გასცილდეს, მუხლი ჩაეკეცება, ტროტურზე გაიოთხმება. ბოლშე-ვარში აწვებოდა ირმას გულზე, თან მალი-შალ ტუნის კუთხებზე, ლოყიდან ჩამონადენი-ცრემლი რომ დასდებოდა, ენას ისეამდა და თა-ვის თავს უეკინებდა: შლაშე ცრემლს კი არა, შხაშა და ბაღამს უნდა სვამდესო.

უცებ მარგალიტას ხმა გაიგონა:
— ირმა, რა გატრბებს, ქალო, რა დაგემარ-თა?

— არა, არ ეტრბი! — ძლივს მოასწრო ამის დასლდეუნება, რომ ვიამ შექივლა:

— დედოცო! — და პატარა ბიკი ირმას კა-ბის კალთაზე შემოეხვია, ზედ მიეკრა.

დედად შეილი ხელში იტაცა, მყერღში ჩა-უკრა, ლოყიდან დაუცოცა, მერე უელში ჩაე-კონა და ისე ვაინაბა, თითქოს მთელი არსებით კონცანში შთანთქმო. დროადარბო მხოლოდ მწარე ქვითინი არხვება მის აწეწილ თმებს, მყერღში ჩაყრულ შეიღს თავზე რომ დაჰვე-ნოდა.

უნ იცის, როდის იყრებდა ირმა შეიღის კოცნით გულს, რომ მარგალიტა ამ შექიით-ბოდა:

— ირმა, ნახე ელიზბარი?

— ნეტავი არ მენახა. იმანაც ზურგი მაქცია, ზელი მყრა არც ვიას მანებებს. ახლა კი ჩემ-თანაა ჩემი შეილი, ჩემი იმედი, ჩემი ნუგეში, გვერდიდან აღარ მოცილდები! ყველაფერს შევაღვე, ყველაფერზე ზელს ჩაიქნე, შეიღს კი ჩიტის რჩევაეც არ მოვალეებ. — ამბობდა გულისტყვილით თუ სიხარულით აქვითინე-

ბული ირმა. მერე ვიას შეეკითხა:

— შეილო, ხომ წამოხვალ ჩემთან? მაკოცე, გენაცვალოს დედა, მაკოცე, ბავშვი კრინტს არ სძრვება, დედას სულ უფრო მაგრად ეხებებოდა, სახეს მის უბემში მაღავდა.

— მითხარი, შეილო, ხომ წამოხვალ ჩემთან, ხომ წამოხვალ ჩემთან? — აცოდებოდა შეიღს ირმა.

— წამოვალ, ოღონდ მაძაც წამოვიდეს! — თითქოს არ უნდა მარგალიტამ გაიგონოს მისი ნათქვამით, ყურში ჩასჩურჩულა. ბავშვმა.

— მაჰა ცალკე იქნება, შეილო! ახლა მე და შენ ვიცხოვრებთ ერთად! არასოდეს თავს არ დაგანებებ, საცა წავალ, თან წაგიყვან, არაფერს მოვალეებ, თავს შემოგვევლები!

— რასაკვირველია, ბავშვს დედასთან ურ-ჩენია, მაგრამ მე ვეარღები უზერხულ მღგო-მარეობაში. ვია მე წამოვიყვანე პარკში სა-სეირნოდ და მოვალე ვარ, მამას მივეუყანო, — თქვა შეფიქრბანებულმა მარგალიტამ.

— ელიზბარი ვერაფერსაც ვერ გეტყვის. მე დედა ვარ, ბავშვი ჩემია, არავის დაჯან-ბებ. თვინოდ წადი და უთხარი, ვია დედას მი-პყავსთქო. თუ ვაეკაცია, მოვიდეს, შეილი წა-მართვას!

— კარგი, ვეტყვი, გენაცვალე! — თქვა მარ-გალიტამ და სარქაროდ სახლისაკენ გასწია.

— დედოცო, მაძაც წამოვა? — ვასცდა თუ არა მარგალიტა, ქკითხა ვიამ.

— მამას ჩვენთან არ უნდა, შეილო! მარგალიტას სახლში შესვლისთანავე ელიზ-ბარი პერანგის ამარა გამოეარდა გარეთ, ფეხი ფლოსტებში წაეყო.

ირმას ისე მოეჩვენა, ელიზბარი შეიღის წა-სართმევად მობრბის, და ბავშვი, ისედაც მყე-რღში რომ ეყროდა, უფრო მაგრად მიიხურტა და ხელები დამშეშტა.

ათიოდე ნაბიჯზე იყო ელიზბარი მოთვან, რომ ძე ლომადქეცულმა დედამ შექივლა:

— არ მომეყარო!

— რა დაგემართა, ირმა! დამშეიდი! — ელიზბარი შეეცადა რაც შეიძლება მშვიდად ეთქვა, მაგრამ მელევაებდა ვერ დაფარა.

— არ მომეყარო, არა! ბავშვი ჩემია, არ და-განებებ?! —

— ვიას შეევეითობოთ, ვისთანაც ირჩევს ყოფნას, იმასთან დარჩეს! — და ისეთი და-მშვიდულებით და დამოუდებით უთხრა ბავშვს, თითქოს ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ იგი აუცილებლად მასთან არჩევდა ყოფნას: — შეილო, ვისთან გინდა, დედასთან თუ მამას-თან?

— ორივესთან... — წამოიტერა ბავშვმა.

— არა, ასე არ შეიძლება! ან ჩემთან დარჩი, ან დედოკოსთან წადი. ბავშვი დემდა.

ელიზბარი კი აცოდებოდა:

— თქვი, თქვი!

— დედასთან მივინა! — წაიზურჩელა მო-
რცხვად ვიამ.

— ემ, რაღა მეტქმის, შეილო! — და ელიზ-
ბარმა ერთი საყოფავად ამოიოხრა.

— მაიყო, შენც ჩვენთან წამოდი! — შეს-
ტირა ბეშუმე ელიზბარს.

— არა, შეილო, მე თქვენთან ვერ წამოვალ!
რაკი დედასთან ვინდა, შენი ნება იყო!

— ელიზბარ, ნუ იღარდებ, ვის გავუფრთ-
ხილდები, არაფერს მოვალეობ! — თქვა ირმამ
მოშბალი ხმით, ბაეშვი ძირს დასვა, ხელი
ჩაკიდა და წასასვლელად გაემზადა.

— მაშა გენაცვალოს, შეილო, მოდი, გაყო-
ცო მაინც! — და ელიზბარმა შეილისავე ხე-
ლები გაიშვირა.

გია მამას ყელზე შემოკედო:

— ირმა კი ბაეშვს იმ ადამიანივით ჩაებღატუა,
რომელსაც ეშინია საყვარელი არსების დაქარგ-
ვისა.

— ნახვამდის, შეილო! — აცემდებელი
ხმით თქვა ელიზბარმა და შვირს ხნის შემდეგ
დაუმტა: — შვილოვობით, ირმა!

— მშვიდობით, ელიზბარ! — მიუგო ირმამ
და ხელიხელჩაკიდებული დედა-შვილი წელი
ნახიჯით გაემართნენ.

ელიზბარი უკან ვაპყვა. მარგალიტას სახლ-
თან ერთბელ კიდე გადმოვიდა შეილი. როცა
ირმამ და გიამ გზა განაგრძეს, მთელი სხეული
აუკანაგადა, გული აუჩუყდა და ერთბამად
აქეთიონდა.

ტურაშვილების ოჯახი სადღესასწაულოდ
შორთულიყო. იატაკი მოეწმინდათ, კედლებზე
გახელებენი გაეკრათ. ქუთათური მაგიდა დიდ
ოთახში ნათხოვარი ოცი კაციისათვის გაეშა-
ლათ.

საქმით გაქეძებული დიასახლისი მირბი-
შობიდა, განკარგულებებს იძლეოდა, ენამბხ-
ვილობდა. მისი შემყურე სტუმრები ამბობდნენ:
ველარა ეცნობთ, მთლად შეცვლილია, ვახალ-
გზირდაკეხულა, ხალისი და ენერგია გაათყუე-
ბიათ.

სტუმრებმა ნელ-ნელა იწყეს მოსვლა. ჯერ
ახლობლები გამოჩნდნენ. სასიძოსთან თავი
რომ გამოეჩინათ, ტურაშვილებს საჩინო ნათე-
საეები პუადათ დაპატრებული. ესენი იყვნენ
მალაი, ჩასუქებული, სახიწყეს გამეჭ და
მისი თოყინასაუთი შორთული, ლოყაწითელა
ცოლი. ისინი საყუთარი „ოვლიგო“ მოვიდნენ,
საქვს ქალი უქდა.

სახიწყეს გამეჭმ, ძლოეს რომ გამოეტია
მანქანის კარებში, მიესალმა თუ არა მასინმ-
ლებს, განაცხადა: ცოლი მე უნდა დავიტრამბა-
ხო, პირველი კლასის შოფერივით მართავს მან-

ქანას. ნეტავი რაკეტები იყიდებოდეს, მე და
ჩემი ცოლი მთარებზე ვაფრინდებოთო.

ფეხდაფეხ მათ რომელიღაც სახლში შე-
ვლიობის უფროსი მოპყვა, ტანდამალი, გამხსნა-
რი, ვერკლისწყვალივით დაუდევარი კაცი. მი-
სელისთანავე ოთახები შემოირბინა, სამზარეუ-
ლოში შეიხედა, ყველა გაიცნო, ყველას გამო-
ვლაპარაკა. რაზეც არ უნდა ჩამოვარდნილიყო
სიტყვა, უთუოდ ვინმე თანამდებობის პირს
დაასახელებდა: ეს პატრიცეშვილი მოქალაქე
იმ სახლში ცხოვრობს, ჩემს გამგებლობაში
რომ შემოდის, ახლო ნაცნობობა მაქვს, ხში-
რად დავიარებები მის ოჯახში, კეთილი, პურმა-
რილიანი კაცია, რაკ არ უნდა ეჩქარებოდეს,
თუ ვინღ ქვეყანა ინგრეოდეს, სახლიდან ისე
არ გამოიშვებს ზოლმე, რომ ერთი ჭიჭა ღვი-
ნით თავი არ დამალოციენოსო.

ლუარსაბი უკვე შექეთიფინებული იყო. ცოლ-
მა ღვინის ჩამოსხმა დაავალა. ბოთლს რომ გა-
ავსებდა, კასრში ჩაშვებულ მილს მალდა სწვე-
და, რათა მერე პაერა ამოეტეშმა და ერთი
ულუბი ღვინით ყალი ჩაესველებინა. როცა
შექალას ვარეთ გაივლებდა, ერთ ყლუპს
აღარ სკერდებოდა და ცივ-ცივ ღვინოს გავრია-
ნად ეწაფებოდა.

მშვენიერად იცოდა, რომ საყუთარ ოჯახში
თავი უნდა შეენახა, სხვებზე აღრე არ და-
მოფრალიყო, მაგრამ თავს ამით იმართლებდა,
რა ექნა, თუ ცოლა ხასიათზე არ მოეეღო,
სტუმრებს ხელგამლით ვერ შეეეგებებო, გულ-
უხეობას ვერ გამოეჩინო.

ის მართლაც აღტაცების შექახილებით ეგა-
ბებოდა სტუმრებს, — მოზრძანდით, მოზრძან-
დით! ვილხინით, ვიციკეთო, ვიხიხარულეთო.
ჩამწერიც ჩართო. ოთახი საცეკვაო მუსიკის
პანგებით აივსო.

ლუარსაბმა ხელები ვაშლა, მხრები ათა-
შაშა, ფეხები მოხდენილად გაუსვა.

უცებ მშექალას ჩაწერილი ხმა გაისმა: ლუარ-
საბ, შენებურად არ გამოთერე, სასიძოსთან
თავი არ მოგეკრაო.

— შეგობობტო, ამერია, ამერია! — აყვირდა
ლუარსაბი და ჩაწერილი ვამართო.

ვინც კი პუადათ დაპატრებული, თითქოს
ყველა მოეიდა, მაგრამ ეყუერი პაულოეიჩი არ
ჩანდა.

— ერიბა, ეყუერიმ რადაც დაავეიანა —
თქვა შეფიქრანებულმა ლუარსაბმა.

— მეც ეგ მიკვირს, ნეტავი რად ავივი-
ნებს! — მიუგო მშექალამ.

— თერმე მშენებლობას სახალხო კონტრო-
ლი ამოწმებს.

— ვითომ საშინია ეგ შემოწმება?

— რას ვაიგებ, როგორც ხელმძღვანელები
მოისურვებენ, ისე იქნება.

— მშენებლობის უფროსთან რა ხელი აქვთ,

დაე, პასუხი იმან აგოს, ვინც სამშენებლო მასალებს ანივებდა.

— ნუ გეშინია, ქალთაშუგე, კუკურის ხალხი ჰყავს, შექლება აქვს, არ დაიკარგება. ნეტავი ნანული რაღას ჩაიკეტა ოთახში, შედი, გაიგე, ირთუება თუ არა?!

როცა ლუარსაბი შექვიფიანდებოდა, ცოლს ქალთაშუგეს ეძახდა: მზექალა ამით ატყობდა ხოლმე ქმარის სიმთვარეს. ამჯერადაც მიუხედავად ოინებს და ლუარსაბს შეუტია: რა წინასწარ იტყვიები, სირცხვილია, სასიძო რას იტყვის, ცოტა მოთმინება იქონიო.

— მოგვილოცავს, მოგვილოცავს! — ოთახში შესვლისთანავე შესძახეს კატომ და მაიამ, ხელში რომ ტელევიზორი ეჭირათ.

— რას გვილოცათ! — გულცივიად მიუგო ლუარსაბმა, მზექალამ კი ზურგი შეაქცია.

— აი, ამას კატომ და მაიამ ტელევიზორი მაგიდაზე დადეს და განაცხადეს, ეს ჩვენი ბრიგადის საჩუქარია.

— ვაძლავთ, შეილებო, რატომ სწუხდებოდით! — თქვა ლუარსაბმა, ტელევიზორის თვალს რომ არ აცოლებდა.

— ლუარსაბ, გესმის, მანქანის ხმა! — წამოიძახა მზექალამ.

ცოლ-ქმარი მაშინვე ფანჯარას მისცივიდა. სახლის წინ მანქანა გაჩერდა, შიგ ვისო და თოვლივც ისხდნენ.

— კუკური არა ჩანს, — თქვა დანაშებით მზექალამ.

— რახან ესენი მოვიდნენ, ისიც მალე გამოჩნდება! — მიუგო ლუარსაბმა.

სტუმრები რომ ოთახში შევიდნენ, სახიჩკლის ჯამჯემ ისეთი მგრგვიანავი ხმით დიძახა, ვინც მოვიდა, გაუმარჯოსო, მარტო ფანჯრის მინები კი არა, თითქოს ოდნავ სახლიც კი შეზანზარდა.

სახლმმართველი კი ყვიროდა, ამაღლი ჭერო, მოკვდი მტეროო. თან დირიგორივით ხელებს იქნედა და იმდენი იყოჩაღა, რომ სტუმრებს ერთხმად რამდენიმეჯერ გაამოკრებინა თავის წინათქმული, ვითომდა ფრიად მოსწრებულნი და მოსაწონი სიტყვები.

— კუკური სადღა? — იცოხა ლუარსაბმა.

— გუშინ დიმიტრი შაქარაშვილს სთხოვა, საცოლე მინდა გაგაცნოო. ალბათ, იმასთან ერთად მოვა! — მიუგო ესომი.

— არა მგონია, დიმიტრიმ აქ მოსასვლელად მოიყვალს, — ჩაილაპარაკა თეოდორემ. — სუფრაზე გაწოლილ შემწვარ გოკს თვალს არ აცილებდა, თან მაღაშლილივით ნერწყვს ნერწყვზე ყლაპავდა!

შაქარაშვილი მართლაც არ ვახლდათ ვახშმობის ხასიათზე. თუმცა ვერცა არწმუნებდა: ხალხის ყიბრზე დარდს ნუ შევიმჩნევთ, ნერწყვს მოვიყვებო, ვიქვიფოო, ვიმხარა-

ლოო, თორემ ჩვენს მტრებსა და ავადმყენებლებს ეგონებოდა, ყველაფერი დაეკარგეთ, სულიერად დაუცვათ, დავებნადნობენო!

დიმიტრი არ თანხმდებოდა: რა ვქნა, უკუნებოდ ვარ, კრიკა შემეკრა, დეიწო ყელში არ ჩამვიყო.

ცოლი მაინც არ ეშვებოდა: რა დაგეშართა, სამსახურიდან გაათავისუფლეს, სხვა ხომ არაფერი, ნეტავ ასე რატომ განიცდიო, მემკვიდრეობით ან გვარამშვილობით ხომ არ მიიღე სამშართველოს უფროსობაო. პასუხისგებაში მიეცმისა ნუ გეშინია, მერწმუნე, ეს საქმე პროკურატურაშივე მოისპობაო, ეთქვათ, ყველაფერი ასე იყო, მაგრამ, აბა, ერთი მითხარო, რა საბუთებით დაგიმტკიცებენ, მერედა, შენ ხომ უშუალოდ სახელმწიფო თანხიდან არც ერთი კაპიკი არ მიგითვისებია, რაც შეეხება ათ პროცენტს, იტყეო, არც მახსოვს, არ ვიცი რაზე შელაპარაკებით-თქო.

აბა, ჩემო ძვირფასო, პასუხობდა დიმიტრი, სამსახურიდან გაათავისუფლებას სულაც არ ვწუხვარ, თუ მოვიწადიებ, უკეთეს ადგილს ხელეუფ გამოვინახებ. ან რა გამჭირვებია, ვერჯრობით სულაც არ ვიმეზღვებ. რაც გვაქვს, ნეტავი ღმერთმა სიყვითელში მოგვასმაროს. ეხ, გული იმაზე მწყდება, რომ ვიღაც ტუტუცებმა კომბინაციები აყეთეს, სახელმწიფო ქონება დაატაცეს, მე კი ტუტუღებრადო სასჯელი დამადესო.

აბა, რა დსაჯერია, რომ დიმიტრი შაქარაშვილი ტუტუღებრადო ვინმეს დაესაოს? ეს თვითონაც მშვენიერად იცოდა, მაგრამ მაინც ასე ამბობდა. თანაც ამას თავისებურად ასაბუთებდა. რაკი, ხელქვეითების დანაშაულზე მე მაგებინეს პასუხი, მეც ხომ მყავს უფროსი. ჩემს უფროსსაც უფროსი ჰყავს, იმ უფროსს კიდევ უფროსი. მაშ, აკუნენ ზვეით-ზევით და ყველას აგებინონ პასუხი, აი, მაშინ დამყარდება წესრიგო.

მკითხველს, ალბათ, ეხსომება, თუ ვის ეკუთვნოდა საპაერო ბურთების გახმოვანების იდეა ეს ნოვატორული წინადადება სამშართველოს უფროსის დიმიტრი შაქარაშვილის თანხმობით საწარმოში დანერგეს და მისივე ბრძანებით საპაერო ბურთების სააქროს განგეს პრემია მიეკუთვნა.

გახმოვანებული ბურთები ერთიორად დაპატარავეს და ხუთი კაპიკით გააძვირეს. ასევე შეამიკრეს სასურსათო ბაღურები. მორჩენილი ნედლეული კი დიდალ საქონელს აშხადებდნენ, რასაც უფაქტუროდ ნაყლად ფასებში აძლევდნენ საეპრო ორგანიზაციებს.

საამქროს მესვეურნი შემოსავლის ათ პროცენტს ყოველთვიურად სამშართველოს უფროსს უზგანდინდნენ, ამდენივეს ხელისნებს უნაწილებდნენ, დანარჩენს კი თვითონ იჭიბავდნენ.

საპერო ბურთების დაპატარაება ნორნ მომხმარებლისათვის არცთუ დიდად მტკივნეული იყო. ბავშვებს კიდევ უხაროდო, რომ ბურთების ერთი ჩაბერვით ბერავდნენ. და თუ გაბურვის დროს ხელში გაუსკდებოდათ, დიდად არ წუხდნენ, ტირილით თვალებს არ ისიებდნენ.

სამაგიეროდ დიასახლისები და ცოლებსაგან დახედავებული ქმრები, ცისმარე დღე სურსათის შესაქმნად ბაზარს რომ ატალახებდნენ, მესტისმეტად მტკივნეულად განიცდიდნენ ბაღურების დაპატარაებას. ზმირად ვაისმოდო მომხმარებელთა გულისწყრომა: სასურსათო ბაღურებს დღითდღე აპატარაებენ. მაშ, ეს საქმეა, შიგ ორი კილოგრამი კარტოფილი არ ეტევაო.

ნორები თავს იმართლებდნენ, რა ჩვენი საქმეა, რასაც ვღებულობთ, იმას ვყიდითო.

სამქროს ხელმძღვანელები კი მომხმარებელთა ჩივილს ყურთან არ იყარებდნენ, მიზეზებს ქვეყნად რა გამოლევს. დაე, რაც უნდა ის ილაპარაკონ. ჩვენთვის მთავარი გვემაა და არა ის, ბაზრის ქალები რას ილაყებენო.

ბოლოს და ბოლოს, მომხმარებლებს მოთმინების უღალა ავსოთ. საღამოს ვაზეთის რედაქციაში წერილს წერილზე ვზავნიდნენ: რას ჰგავს ეს? ნუთუ არ შეიძლება ისეთი ბაღურები დამზადონ, შიგ ერთი დღის სურსათი მაინც ჩაეტიოს, არაფრად ჩათვლით, თუ ვინდ ორმაგად გააძვირონ და დაბალი ხარისხის ძიღით მოქსოვონო.

გაზეთმა დიასახლისების ხელმოწერით გამოაქვეყნა წერილი: „ვის რად უნდა ასეთი ბაღურები“.

მეორე დღესვე სახალხო კონტროლის კომისიამ საპერო ბურთების საამქროს შემოწება დაიწყო.

დამიტრი ჭერ იმას ცდილობდა, როგორმე კომისიის წევრები ტკბილი ენით დაემაქრა, ვადაუბიერებინა, მაგრამ, მიზანს რომ ვერ მიაღწია, განზე გადავა, უფრო სწორად, განზე კი არ გადავა, კომისიის წევრებს ისე მოაჩვენა თავი, ეთომ წარმოდგენილ არ ჰქონდა საამქროებში რა ხდებოდა. მერე კი, როცა საქმის ვითარება გააცნეს, განცვიფრებამს გამოთქვამდა, ყველაფერი რომ მეფიქრა, ამას როგორ მოვიზარებდიო.

მისი გულმარყვნილო განცხადება ზოგში სიცოცლს იწვევდა, დახე, რა მამა აბრამის ბატყანია, თუ იმას უღრის, კაცმა თქვას, არ ვიცოდი, ერთს რომ აკლებ, მეორეს ემატებაო.

თუმცა იყენენ ისეთებიც, ვისაც დამიტრისა სეროდა. მას ხომ ურყევი სიმშვიდით ეჭირათ თავი, ისეთი დაბეჯითებით იღაცებოდა, ღმერთი, ხატი, ამ ამბისა არაფერი ვიცოდით, თან ისეთი საბრალე შეხედულებას იღებდა, რომ

ვინც ახლოს იცნობდა, მის ღიეს უთუოდ იწმუნებდა.

ბოლოს კი საამქროების სურმამდგამქმნაკომბინაციებში ჩახედრილი დამიტრის მტყუნებამ ვე ეხმარებოდა კომისიას დამეხებული შეცდომების გამოვლინებაში, მიუთითებდა იმ ხერხელებზე, რა ვზითაც დამნაშავენი სახელმწიფოსათისამბით მანეთს ვღვჯდნენ.

სახალხო კონტროლის სხდომამაც, სადაც, საამქროთა შემოაობის საკითხი იხილებოდა, დამიტრის სურულიად გაემიჯნა საამქროს ხელმძღვანელებს, იმასაც კი არ ერიდებოდა, რომ მათთვის კომბინატორებო, წამკლევენი, სახელმწიფო ქონების მიმტაცებლები ეწოდებოდა, და დამნაშავეთა მკაცრ დასჯას მოითხოვდა. აქაც არა ერთხელ დაიფიცა, ღმერთი, ხატი, არ ვიცოდით, თუ საამქროში ასეთი რამ ხდებოდა, თორემ ჩანასახშივე ამოკვეთდი ამ უმსგავსობასო.

სამქროთა ხელმძღვანელები ოლიმპური სიმშვიდით ისმენდნენ დამიტრის ღვარძლით საესე შეკითხვებს. ასევე მოისმინეს მისი საბოლოო სიტყვა, დამნაშავენი რომ მოსპო, ვიანადგურა, მიწასთან გაასწორა.

ამით შან კონტროლის კომიტეტის წევრებში დიდი სიმპათია მოაბოვა, ეტყობა შართლა უღანაშაული კაცია, თორემ ასე მკაცრად როგორ ილაპარაკებს, საამქროს ხელმძღვანელებს ასე გაბედულად როგორ დაუბიროსბირლებო.

საქმე კი იმამი ვახლდათ, რომ დამიტრამ საამქროს მესვეურნი დააწმუნა: საკითხის დადებითად გადაჭრისათვის აუცილებელია გავემიჯნოთ, დაგვიბიროსბირდეთ, კომიტეტის სხდომამზე თქვენს წინააღმდეგ გამოვიღებ, — გლანდლოთ, ვთათხოთ. იცოდეთ, არც კომიტეტის წევრები ვადავისვამენ თავზე ხელს. მკაცრად იმსჯელებენ, როგორც იტყვიან კრტიკის ქარ-ციცხლში ვაგატარებენ, არასასიამოვნო ეპითეტებში შეგამკობენ. თავის შართლებას ნუ მოჰყვებით, ამით საქმეს უფრო აენებთ, გაამწყავებთ. საქობა, ენას კბილი დაჰკირთოთ. ბოლოს საქმე იქამდე მივა, რომ სასმახურიდან საიმივეს ვაგაივსუფლებას და პასუხისგებაში მიცემას მოითხოვენ, მაგრამ ნურც ამისა შეგეშინდებთ. იმითაც რა ჰქნან, ხომ უნდა ჰქონდეთ თავის ვასამართლებელი საბუთი, მკაცრად განვიხილოთ საკითხი, არავინ არ დაეზოგეთ, უშეას მიმართო უღმობლობა გამოვიჩინეთ, საიმივეს სასმახურიდან ვხსნიდით, მაგრამ მაინც რაყი დანაშაული მთლად ვერ დადასტურდა, ამიტომ ითულებული ვაგზდით სასყველი ცოტა შეგვესტუბუქებინაო. რა თქმა უნდა, ვაითვალსწინებენ, რომ საამქრო ყოველწლიურად გვემებს ასრულებდა, სახელმწიფოს მოგებს. აჩღევდა. იმასაც ანგარიშს ვაუწევენ, რომ ადრე არც ერთ თქვენგანს არ ჰქონია

გაფრთხილება, ან საყვედური, პირიქით, ყოველწლიურად ჯილდოებსა და პრემიებს იმსახურებდით.

მართლაც კომიტეტის სხდომაზე ყველაფერი დიმიტრის ნათქვამსამებრ წარიმართა. ერთი რამ იყო მხოლოდ გაუგებარი.

დამიდგებული საამქროს ხელმძღვანელები, როცა მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულებებს ამხურობდნენ და მათს მკაცრად დასჯას მოითხოვდნენ, უდარდლად ისხდნენ და დამინავალ ილიმებოდნენ. ამ დიმილით, თითქოს კონტროლის კომიტეტის წევრებს ეუბნებოდნენ, რა ადვილია სხვისი განსჯა, აბა, ერთი თქვენს გულშემატი ჩაიხედეთ, თუ უფრო მეტი უმსჯევლობა და სიბილწე არ დაინახათო.

ეს კი კომიტეტის წევრებს უფრო აწრისხებდათ. ისინი ერთმანდალ მოითხოვდნენ საამქროს ხელმძღვანელების თანამდებობიდან გათავისუფლებას და პასუხისმგებში მიცემას.

დამნაშავენი შინც მშვიდად ისხდნენ და სახიდან დამცინავი ღიმილი არ სცილდებოდათ. და არ, როცა კენჭი უყარეს წამოწყებულ წინადადებას, კომიტეტის ყველა წევრმა უსოყმანოდ ასწია ხელი.

საამქროს უფროსი, ინჟინერი და ბუღალტერი გაოცებულ თვალებს ახამამებდნენ, ამას რას ეხებათ, ნუთუ ეს სიმართლეაო.

მერე კი, როცა თავმჯდომარემ განაცხადა, წინადადება მიღებულია ერთხმადო, სამივე ზეზე წამოიჭრა და მუშტების ქნევით, აყვირდნენ: „მოგვატყუეს, მოგვატყუეს!“

„რამაი საქმე, რა გაყვირებთ, ვინ მოგატყუათ?“ — შეეკითხა გაოცებული თავმჯდომარე.

„ამან, ამანი! — თითოთ აჩვენებდნენ დიმიტრზე. ისე იყვნენ შემკრთალნი და გონება-არეუდნი, სხვა ვერაფრის თქმას ახერხებდნენ და, ისევ და ისევ, ვიამბობდნენ: „მოგვატყუეს, მოგვატყუეს!“

დიმიტრის ერთი ნაკეთილ არ შერბევია სახეზე, დიმილით უმხერდა გაოცებულად ამხანაგებს, მერე კი მშვიდად უთხრა მათ, ყარგი და აქამდე რატომ კრინტს არ სძრავდით? ან ვინ დაეჭვებდით! ქვეყანას ატყუებდით და თქვენს გატრუებას, მე კი არა, ქაჯი და ეშმაკი ვერ შესძლებსო. სამართლიანი დადგენილება მიიღო კომიტეტი. მე თუ შეითხავთ, უფრო მეტსაც იმსახურებთ, ნამდვილად საბატრიროში ჩაყრის ღირსი ხართო.

კოტემ წაგებულად ჩასთვალა საქმე და დადგმდა. თან იმის იმედი ჰქონდა, რაც არ უნდა იყოს, შინც უფროსი ვარ, გაბნემდები, იქნებ მთლად არ გამწიროსო.

ინჟინერი და ბუღალტერი კი ფარ-ხმალს არ ყრიდნენ, ცხარობდნენ, სამმართველოს უფროსიც წილში იდგა, ყოველ თვე უფაქტ-

რო საქონლიდან შემოსული თანხის თ ბროცენტს ამას ვუგზავნიდითო.

დიმიტრის სასაცილოდ არ მკუთხდებოდა, თუ წილში ვიღვე, აქამდე სად იყავით, რატომ არ ამბობდით. რაკილა თავი ვერ დაიძვრინეთ, გინდათ დანაშაული სხვას გადააბრალოთ, პასუხისმგებლობა შეიძუბუქოთო.

კომიტეტის წევრები ძალიან შეაფიქრებანა ამ გარემოებამ. ზოგს სყეროდა ინჟინრისა და ბუღალტრის განცხადება, ზოგს — არა. ერთმა დიმიტრის სასარგებლოდ სიტყვად წარმოთქვა, დაუჭერბელია, რომ შაქარაშვილი მათი თანამონაწილე იყოს, სანამ საკითხს ვიხილავდით. მმართველზე კრინტი არ დაუძრავთ, დადგენილების მიღების შემდეგ კი სამივე აყვირდა, ესეც ჩვენი თანამონაწილეო. გასაგებიცაა! მათთვის შაქარაშვილი უკვე მმართველი აღარაა, ახლა როგორც ვინდა, ისე მოიხსენიებენ, რასაც ვინდა იმას დასწამებენ. ამიტომ ჩვენი ვალია, დამნაშავეთა ზერეულ განცხადებას გონიერული თვალთ შევხედოთ, დიდი სიფრთხილედ გამოვიჩინოთ, რათა უდამნაშაულო კაცი ტყუილებრალიოდ არ დაესჯათო.

ჩახან ჩვენს ნათქვამს ზერეულად თვლით, მაშ, თვითონ შაქარაშვილს მოვლსინითო, თქვა ინჟინერმა, ხელის ჩანთა ვახსნა, პატარა ჩაწერი ამოიღო, მუხლებზე დაიდო და ჩართო.

ოთახში ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, დიმიტრის აჩვერებული გულის ბაგა-ბუგს ვაიგონებდით. ეს სიჩუმე ლოღივით დააწვა დიმიტრის კისერზე და მისმა სიძიძემ უცებ წელში მოლენა. იატაკს მისწერებოდა, ცდილობდა მოეკონებინა, სად, ან როდის მოახერხა ინჟინერმა მისი ნალაპარაკევის ჩაწერა, მაგრამ ისე იყო შემკრთალი და თავგზაბანუელი, არც ფეჭია შეეშლო, არც რაიმეს ვახსენებდა. ამასობაში გაისმა შაქარაშვილის ხმა: „ათი ჩემთვის ცოტაა, თხუთმეტი უნდა გამიხადოთ. ქვეუნის ხარკები მაქვს. თავისით კი არ მოდის ნელ-ნელა! მერედა, ყველაზე მეტი პასუხისმგებლობა ვის აკისრია, თქვენ თუ მე? რასაკვირველია, მე. სხენაირად არც შეიძლება, ვისაც მეტი მოუთხოვება, იმას მეტიც ეკეთუნის!“

დიმიტრიმ, განრისხებისაგან ცხვირის ნესტოები რომ აუთრთოლდა, მუშტები შემართა და აყვირდა, აი, შე უსინდისო, კაცი მეგონე, შენ კი ყალბაბანდი, აფერისტი ყოფილხარო.

ინჟინერი ხმას არ იღებდა, იროინული ღიმილით უმხერდა დიმიტრის, თან ოდნავ თავს აქნევდა, თითქოს ეუბნებოდა: ავის მქნელს ავი დამართება, ეგვეც შენაო! მერე კი კომიტეტის წევრებს მიმართა, ზომ ყველაფერი გასაგებიაო.

სიტყვა არავის მოუთხოვია, ან რა საჭირო იყო. დიმიტრიმ ზომ თვითონვე განაცხადა,

უფროსებს ყველაზე მეტი მოთხოვნებით. ჰოდა, ისიც თანამდებობიდან მოხსნეს და მისი საქმეც პროკურატურას გადასცეს.

მა, ამის შემდეგ, შერბევენილი, თავმოპოვით დამიტრი რალა ვახშამზე წასვლის ხასიათზე იქნებოდა?!

ვერიკოს კი იქით გული იმიტომ მიუწევდა, ელიზბარის ნახვის იმედი ჰქონდა. ექუტრისაგან შეიტყო, რომ წვეთლებაზე მშენებლობის სამუშაოთა მწარმოებელი უთუოდ იქნებოდა.

აჟერ დიფიცია, ელიზბარი ჩემზე ათი წლით უმცროსია და უნდა სამუდამოდ ჩამოვიცოდე. ისედაც არეული ცხოვრება აქვს და რალა ჩემგან გზა-კვალის ახწევა უნდაო. აკი საბოლოოდაც გამოთხოვა, მაგრამ ვერ შესძლო ურჩი გულის დამორჩილება!

ეპ, ტრფილებით ამგვრებულ გულს რა შეაჩერებს, წინ რა აღუდგება!

ვერიკოს თხოვნით რომ ვერაფერს გახდა, ნერვები აიშალა, ყვირილი მორთო, თუ ახლაც ვახშამზე არ წამოხვედი, არ ვიცო, რას მოვიმოქმედებ, ან სახეს დავიყარავ, ან ღანჯრიდან ქუნაში ვადავარდებო... და ამქარადაც როგორც ყოველთვის, თავისი გაიტანა.

ოლონდ დამიტრიმ ცოლს სთხოვა, საღამომდე დიდ დროს, ჯერ მთავარი სამმართველოს უფროსი ვინახულოთ, იქნებ მინისტრთან ჩემს სასარგებლოდ ორიოდ სიტყვა დახარჯოთ. მაგათი არაფერი მინდა, ოლონდ კოლეგიის დადგენილებაში მოხსნა კი არა, ვათავისუფლებს ჩამიწერონო.

— ვცადოთ, შეგვიჩერებებს თხოვნას, ხომ კარგი, არადა, მერე ხმა ავიმალლოთ! — მიუგო ვერიკოსი.

— რასაკვირველია, თუ ხეწნა-მუდარით არაფერი ვაპოვიდა, უნდა ვაგრაზობინოთ, რომ მასზე ცოტა განაწყენებული ვარ. თუმცა რას მიქვია ცოტა, როცა სამუდამოდ გული მომიყალა საპაერო ბურთების სამქროს გამგემ დანიწინებმა უსინდისოდ ხელი დამადეს, თანამონაწილე გამხადეს, რალა არ მაყადრეს! მე კი არაფერე კინტი არ დამიძარეს. ვანა ჩემზე ნაკლები ცოდვები აქვს მთავარი სამმართველოს უფროსს?! არ გამომქომაგვება, არ დამიცავს, და, მერე მეც ყველაფერს დავფქავთ აი, ეს უნდა გავავებინოთ მხიარულიძეს, გულისხმავი ჩავავადოთ და, იქნებ, მერე თვითონვე ქუდმოკვლეული ირბინოსო.

— რალას ელოდები, მამ, მიდი და უთხარი! — შენიშნა ვერიკოსი.

— არა, ჩემს ნათქვამს ფასი არ ექნება! ისევ მენ ინახულე. ჯერ დაუთავა, გული მოუგე. შეგხეწე. თუ ამითი ვერაფერს გახდი, მერე შეტრევაზე გადადი, დემუქტრე; მართალია დამიტრი უარობს, ამის გავგონებაც არ უნდა, მა-

გრამ ვაიძლებ ზემდგომ ორგანოებს წერილობით მოახსენოს ეს ყველაფერი-ტო.

— მერსაც ვერცხვი! როგორ? უნდა იქნებოდა უყვარდა, გამოსარწლებაც უნდა იცოდეს. ახლაც დავერეკავ!

ვერიკოს ტრეფონის ყურამალს წამოავლო ხელი, ნომრებიც აკრიფა, მაგრამ ქმარმა შეაჩერა:

- მოიცა, სად ურეკავ?
- მთავარ სამმართველოში!
- სამუშაო საათებში არ დადის სამსახურში და შაბათ დღეს იქ რა მიყვანს.
- მაშ სახლში დავერეკავ!
- არც სახლშია!
- მაშ, სად არი? ზღვაზე ხომ არ წავიდა?
- გაგარაში ლამარა გავგზავნა, თვითონ წყნეთშია!

— წყნეთში დავერეკავ, რა მაქვს მოსარიდი?! — აქედან დარეკვა არ ივარგებს. ვითოდ, სამსახურში დაგინაროს! — და დამიტრი წუთით ფიტქრს მიეცა. მერე კი ერთბაშად წამოიძახა. — მოდი და შენც წყნეთში ადი, იქ რომ იქნები, ან თავისთან მიგიწვევს, ან თავად გესტუმრება.

ცოლ-ქმარი იმაზე შეყამოდნენ, მარტო წასულიყო ვერიკოს, თუ დამიტრიც გაყოლოდა. ვერიკოს ამბობდა, რა შენი გაცილება მინდაო, მაგრამ ქმარი უარობდა: ვინმემ რომ ცუდი არაფერი იფიტქრს, მოლაყებებს სალაპარაკო რომ არ გაუხდეთ, მეც წამოვალ, სახლამდე მიგაცილებ და მაშინვე უკან გამოვბრუნდებიო. რაბან ასე გინდა წამოდი, თანამა ვარ, ოლონდ ჯერ ექუტრის სასიამაროსთან შევიაროთ, მიუელოცოთ, მიიხედ-მოვიხედოთ, ვავივოთ, რა ხალხი ჰყავს დაბატყებული. იქნებ არც ღირს მისვლაო.

ტურაშვილების ოჯახში ოცამდე სტუმარს მოეყარა თავი.

მამაკაცები ნარდს თამაშობდნენ, თან დამიტრი შვებარევილზე სუბრობდნენ, ყოწალი კაციო, რალაცას იღონებს, ამ „გახლათორთებელი“ საქმიდან თავს დააღწევსო.

— ეპ, ბრალი ჩვენი, თორემ დამიტრის რა უქირს! — თქვა ბოლოს თეოფილემ — ეგ ისეთი ცოლის პატრონია, მთვარეზე რომ გააფრინონ, თავს გაიტანს, არ დაიკარგება!

— ვითომ ჩვენ კი აღარაფერი გვეშველება? — იცითხა ვასომ.

— განწირულნი ვართ! პროექტი უკვე შედგენილია, სამივეს ვეთავისუფლებენ!

— ნეტავი, რაც საქირთა, ექუტრის გავლო, წილში ჩვეც ჩავდებოდით!

— ეპ, ბერეს უცადო, მაგრამ ჯვარი ვერ დაწერა, ახლოს არ გაიყარეს!

— წახდა დროება, წინათ ხელეგში შემო-

გუქვარდნენ, ახლა თავს იფასებენ, გახვეწინებენ, ინაზებინა!

ასეთ საუბარში იყვნენ სტუმრები, რომ ოთახში ელიზბარა შევიდა. თითქოს ბრძანება გაეცათ, ყველა მისწინე დადგომდა.

სამუშაოთა შწარმოებელი ჯერ მამაკაცებს მიესალმა. ზოგმა თვალი აარიდა, ვითომ ნარდის თამაშით იყვნენ გატაცებული. ხალხი სახინკლის გამგემ და სახლმმართველმა გულგრილად, ზნადაბლა მიუგეს, ვაგინარკოსო...

ელიზბარი ქალებსაც მიესალმა, მაგრამ იმათგანაც მხოლოდ ერთმა-ორმა ცხვირაბზე-კით უხალისოდ დაეკრა თავი. ბევრმა ესეც არ გაიმეტა და, ვითომ ვერც დაინახეს, საუბარს განაგრძობდნენ.

იგი ჯერ კუთხეში მიღვმელ სკამზე დაჯდა, მაგრამ რაკალა შეატყო, რომ ყველა ამრუზით უშვრდა, წამოდგა და ფანჯარასთან გარეხებულ ახალგაზრდა მუშის გამოელაპარაკა.

თეოფილემ დრო ისელთა და ვასოს გადასწორჩულა:

— შოდი ახლა და, ამ საღაბანს, ინტრიგანს, დიშების წამქუბებელს გვერდით მიუქე-ქი!

— ბარემ პანჩურის ღირსია, მაგრამ ვინ არის პატრონი!

ლუარსაბმა ყური მოჰკრა თუ არა ამ საუბარს, მათ გასაგონად წაილაპარაკა: არ მინდა ჩემს სტუმართმოყვარეობას ჩრდილი შეაყურო, თორემ სულ კედლი ქვეს ვასროლინებო.

დიმიტრი მოვიდა, დიმიტრი! — უცებ აყვირდა თეოფილე, გემკბიელი ეახშმის მოლოდინით გულგაღებული ერთთავად ქუჩაში რომ იხედებოდა.

— მამ, კარგი პური გეღობია, ძმებო! — თითის გატაცებებით წაიშლარა ვასომ და მაქარაშვილს აივანზე შეეგება.

ქალა თუ კაცი ფეხზე წამოიშალა.

კოლ-ქმარი შექარაშვილებმა დიდი ტაქტიკა და სიდარბაისლით შესარულეს მისალმების ცერემონიალი.

ვერიც აღრე თუ უჯადრისობდა ისეთი კაცის ზღოს ჩამორთმევას, ვისაც მის ქმარზე ნაკლები თანამდებობა ეკავა, ახლა განურჩევლად ყველას ზღს უწვდიდა. მათ კოლებს კი შეგობრტლად ეამბორებოდა. ბოლოს, ელიზბარი ფანჯარასთან გაიკალკევა. თამამად, მზიარტლად ებაახებოდა. თან იმ სიხარბით უშვრდა, თითქოს უქანასკუნლად ზედაც და ცდილობს მისი სიხის სამუდამოდ დამახსოვრებას. ვინ მოთვლის, შერამდენჯერ უთხრა, ოჰ, როგორ მიხარია, რომ შენც აქა ხარო.

— მამ, სად ვიქნები? — მიუგო ელიზბარმა, რომლის ხმაში განცვიფრებასთან ერთად წყენაც გაისმა.

ქალს ვაგის პსუხი უხეშად მოეჩვენა, წარბები შეიკრა და მკეახედ მიახალა, მამაკე,

როგორ ვიფიქრებდი, თუ ასეთ უმწაშენლო შეკითხვას გულთან მიიტანდიო.

— გოცუბული ვარ, ასეთი უმწაშენლო შეკითხვები?! — შევიკოხა ვიქნი.

— ვასოცარს რას გუებნები? — კიბხვითვე მიუგო ქალმა, გულში კი ვაფიქრა, სამუშაოთა შწარმოებელია და თავი როგორ უქირავს. ეს რომ რაიმე ორგანიზაციის ზელმძღვანელი ვახდეს, ალბათ, აღარც მიკადრებსო.

„რაცა ამდენი არ ესმის, რაღა უნდა ვლაპარაკო!“ — ვაფიქრა ელიზბარმა და აღარაფერი უთქვამს.

ქალს კი ეგონა, ალბათ, ეფი მიხვდა თავის შეცდომას და ამიტომ დადგომდა, ან იქნებ ხალხში მორტყვობს ჩემთან საუბარს და თავდაჭერილად იქეცავო. ამიტომ წასწორჩულა, ხვალ ჩემთან გამოიარე, მარტო ვიქნები, დავსხდელთ და იქ ვავარკვიოთ, ვინ არის მართალი.

— რატომ მკადრებ ამას, ზეალ შენთან მოსასულელად როგორ მოვიცილო?!

ეს რა გუნებაზეა ველარ სენობს. ასე უგულოდ არასოდეს მოპყრობია, ამნაირად ჭიბრში არ ჩასდგომია. სქობმა აღარაფერი უთხრას, თორემ კაცი ქალთან ერთი რომ თავს აივდებს, რამდენიც არ უნდა დაუყუევო, როგორც არ უნდა მიეფერო, უარესს იზამს.

და ვერიცომ ვაქს ორპარტონად ვაუღიმა:

— ვერიფერი ვამიგია, დღეს რა ხასიათზე ხარ? კარვად ბრძანდებოდე! — და ვერიცომ ელიზბარს ზურგა შეაქცია.

დიმიტრი კი კაცებში ტრახახობდა მთავარი სამმართველოს უფროსმა დამირეკა, მთელი საათი მეხვეწა, დღეს ჩემთან მინისტრი იქნება შენ და ვერიცო მეწეეთ, არ დამალალატაანოთო. აქაც არ შემეძლო მოუხელებობა. კუტერიმ ძალიან გვთხოვა, უარის თქმა ვაგვიძენელდა, და ცოტახნით შემოვიარეთო.

— ის კი არა, კუტერი სადღაა, რატომ არ ჩანს? — იციხხა ვერიცომ.

— თქვენთან ამირებდა ვამოელას, საცამოვა! — მიუგო თეოფილემ.

— კუტერის მოლოდინში კაცები ისევე ისრდს მიუხდნენ.

ქალები განკალკევდნენ.

მაღე ქუჩაში უცხოური მანქანის სიგნალი გაისმა.

— კუტერი პავლოვიჩია! — შესძახა თეოფილემ.

შექალამ ფანჯარასთან მიიჩინა და აღტაცებით ტაში შემოჰკრა, იმის მანქანაა, მაგრამ უშალ დანაწებით დაუმატა, ოღონდ თვითონ შიგ არა ზისო.

სიგნალი კვლავ აბიინებდა, უფრო ხმამაღლა, გახანგრძლივებით.

შექალამ ფანჯარა გააღო და შოფერს გადასძახა: რაშია საქმე, ვის ეახხო.

თეფილე და ვასო გამოვიდნენ, გადაუღებელი საქმე მაქვსო, მიუგო შოფერმა.

პირველი ნარდს თამაშობდა, ამიტომ მეორე გავიდა ვარეთ.

თითქოს რაღაც არასასიამოვნო ამბავს ელიანო, ღიმიტრი და თეფილე მალ-მალ კარებს გახედავდნენ ხოლმე.

ორიოდე წუთში ვასო უკან შემობრუნდა, ვაშპირალი, სახეშიამოტირალი.

— კაცო, ამოილე ხმა, რაშია საქმე? — შეეკითხა ღიმიტრი.

— ეგრ არის კარგი ამბავი! — ეტყერი დაუპატიმრებიათ ათრთოლებული ხმით ვინაცხადა ვასომ.

— რას ამბობ? — შესძახა თეფილემ და უცებ ლინიერად ჰკრა ნარდს ხელი — ქვები და კამათლები, ერთიანად იატაკზე მოიბნა.

ღიმიტრის ელდა ეცა, თვალთ დებუნულდა, ერთხანს გაშტერებული იდგა, შერე კი სარკველთან მივიდა, ხელებით რაფას დაეყრდნო და კუბადვით შეეღმეს გამტერდა.

კუპურის დამატმრება კარგს არაფერს მოასწავებდა. რა თქმა უნდა, მექანიკური საამქროს გამგეს ძველ ცოდვესაც გაუხსენებენ. ვაითუ კუპურიმაც კოტრსავით სულმოკლეობა გამოიჩინოს, უველაფერი დაჟვას, დაამღეროს.

და უცებ ვურთი კოტრს მოქნილი ხმაე ჩავსმა: „ღიმიტრი ბოტრო, ოღონდ ნედლეული მოგვტარე და, თუ ათი გეკოტრებება, თბუთმეტი ინებე. სულსაც არ დაეიბერ შენთვის და ამაზე როგორ გალაპარაკებ!“

კაცი რაც უფრო მლიქვნელია, პირმოთნე, შაშვებელი, მით უფრო ლაჩარია, მებთალი. ვურბანელი. ფუ, ძალის ბედო! რაღა ეს უნდოდა! ნეთუ დაჰკრა განიოთხვის ვამში, აღარაფერი ეშველება, ვანწირულია?! ნეტავი რა დანიის პრინცივთ ვასტეხია გული, რა სასოწარკვეთილებას ეძლევა?! განა ამაზე ნაკლებ ამბვიდან დაუღწევია თავი?! მხიარულიემ ზურვიე რომ შეაქციოს, მხარდაჰერის ვამონახვა არ ვაუძნელდება. მადლობა ლმერთს, ფული ჰერ კიდევ ფულობს, ოქროც არ ვაუფსურებულა!

ვერიკოს იმედიე აქეს. საერთოდ ასეთ საქმეებს ლამაზი სქესის წარმომადგენლები უფრო იოლად აგვარებენ. ოღონდ უნდა იჩქარონ, არც ერთი წუთი არ დაჰარგან.

ვერიკოს გახარდა კიდევ, ემარბა რომ წასწირულია, რაღა მეჭვირება, წავიდეთო.

ცალკემარო დიდი ამბით ვაეცილეს სტუმრებმა.

გმადლობთ რომ გვეწვიეთ, პატივი დაგვედეთო, ეუბნებოდა შეპარაშვილს მზექალა.

მანქანაში რომ სხდებოდნენ, ღიმიტრი მასპინძლებს შეპირდა: თუ მხიარულობის პერ-

მარისს ადრე დაეაღწიეთ თავი, აუცილებლად მოვბრუნდებითო.

— ეს, აქ აღარც ჩვენ ვეღვრებოდა წასწირულია ვასოს თეფილენ.

— რა თქმა უნდა, არც ჩვენ გადავვისვამენ თავზე ხელს, დროა ბავაყური მოვესვათ! — მიუგო ვასომ.

ლუარსაბმა მათი განზრახვა რომ ვაიგო, კარებთან გადაეღობა, როგორ გვეადრებათ, სანამ ოქახს არ მიდღევრძელებათ, არ ვაგვიშვებო.

კუპურის ამბავს ვაივებთ დწვირლებით და ნახევარ საათში აქ ვაეჩნდებითო, მიუგო ვასომ და ოთახიდან პირველი გავიდა. თეფილემ ფეხდაფეხ გაჰყვა.

— სიტყვის ხალხია, მოვლენ. — განაცხადა ლუარსაბმა.

— ენახოთ! — მიუგო ელიზბარმა, რაც სტუმრებმა ასე ვაიგეს, რასაც მობრუნდებიან გამოჩნდებიან.

— მადლობა ლმერთს, რომ წავიდნენ, პეკრა გაიწმინდა, სუნთქვა გაიოლდა — ჩაილაპარაკა ელიკამ.

ღიმიტრიმ ცოლი წყნეთში აეცილა, ეზოშიც შეჰყვა, რაღაც ხუთიოდე წუთი შეყოვნდა, მარნიდან ცარიელი ბოლოები გამოიტანა და საბარგულში ჩაალაგა. მანქანაში ჩაქლომას აპირებდა, მაგრამ, ვითომ უცებ რაღაც გაახსენდა, ისევ ეზოში შემბრუნდა. ვერიკოს ვარკონად წაიბურტუნა, თვალა დაუღვას მოხუცებულობას, ეს რა ვულშავიწყი ვაეხდიო. შერე კი თქვა:

— რამდენჯერაც გადაეწვიება თქმა, იმდენჯერეე დამაეწვიდა. კიდევ კარგი, ბოლოს მაინც ვაეისხენე. ვერიკო, შემოგვევლე, ხომ იცი გვიე სიმონისის ხასიათი: თუ ნასვამია, რასაც სთხოვ, უველაფერს შეგპირდება, მაგრამ რომ გამოფხიზლდება, ისე მოგაჩვენებს თავს, ვითომ აღარაფერი ახსოვს. ამიტომ სასმელს ნუ დაიშერებ, დაძაღუე, ბოლომდე დაადევიე, და თუ რაიმე შეგპირდა, ხელწერილი ჩამოართვი, თორემ შერე პირს ვადავა.

მანქანა ჯერ თვალს არ მოჰფარებოდა, რომ ვერიკომ მხიარულობის დაურეკა.

— ოჰ, როგორ შეისამოუნა შენი ხმის ვაგონება! — მიუგო მხიარულიემ და უმოდ დაუმატა: — უხასიათოდა ვარ! ისე მიმივღ განეცადე ღიმიტრის ამბავი, კინაღამ ინფარქტი დამემართა.

— თუ ამას ვულწრფელად ამბობ, მამ, ლმერთს მთლად არ ვაუღწვივართ!

— ენახოთ, საქმე როგორ წარმართება. შენს თავს ვფიციე, ნამდვილად ეწუხვარ, განვიციდი! ოთხ კედელშია ვამომწვივდელი ეზოვარ და იმაზე ვფიქრობ, რა ვიღონო, რა სა-

შუალემა გამოვნახო, ხელი როგორ გამოვიწოდოთ.

— მეც შენს დღეში ვარ, გული რომ შემიღონდეს, წყლის მომწოდებელი არავინა მყავს!

— დიმიტრი სადაა?

— სოფელში წავიდა, მოყვრებში გაივლი, დარღს გაეჭირვლება, გულს ვარაშს ღვინოში ჩაველავო!

— კეთილი, კეთილი! ვერაო, გენაცვალე, წყნეთში ყოფილხარ და ნეტავი, რა ტელეფონით ემუშაოდნო, სკობია შევხვდეთ. ყველდურს საფუძვლიანად მოვიფიქრებთ, ავწონ-დავწონით!

— თუ კიდევ გვიყვარებ, მობრძანდი, ძალიან მასიამოვნებ შენი სტუმრობით.

— ჩემთან მოგიწვევდი, მაგრამ როგორ შემოგვებო? კაცი ვარ და ისევ შე ვეახლები.

— მობრძანდი!

ვერაიომ ოთახების მონაგ-მონაგება ვერ მოასწრო, რომ აგარაყის წინ „ალოლა“ შეჩერდა.

ვინ უნდა იყოს?! ნეთ დიმიტრი უკან მიბრუნდა?! იქნებ მზიარულიძეა?! კი მაგრამ, რა შორს მისი აგარაყია, ნეტავი რატომ დასჭირდა მანქანით მისვლა?

ვერაიომ ფარდას ამოეფარა და მალულად გარეთ გაიხედა.

მანქანიდან მზიარულიძე გადმოვიდა და ფრთხილად დახურა წინა კარი.

ვერაიომ ეზოში ჩავეგბა სტუმარს.

მზიარულიძეს არასოდეს ჩვენებია შეპარაშვილის მეტულე ასეთი ლამაზი, მომხიბვლელი, ენაშუღელი. გული ერთბაშად აუტეგრდა, სახეზე აღმური აპრა, ფეხები აუცახცახდა. ადღელება რომ დაეფარა, სწელი კაცივით ხელი მეგრულე მიიღო და რამდენჯერმე ღრმად ჩაისუნთქა-ამოისუნთქა. ქალს თვალს ვერ უსწორებდა, უმწიფოდ აქეთ-იქით იხედებოდა, სიტყვა ვერაფერზე ჩამოეგდო. ბაღისაკენ გადადგა რამდენიმე ნაბიჯი და შეწითლებულ ნაყოფდახუნძულულ პამიდორას რიგებს დააკერდა.

— ვაჰ, ეს რა კარგი ბაღია გქონიათ! — სვედრუ-სვედრებით ძლივს წაილაპარაკა და, რაკ სიტყვის თქმასი შეება იგრძნო, უმაღლაუმაღლა ასეთი მსხმოიარე პამიდორი გერ არ მინახავსო.

— არც კატრი გვქონდა ურავო! მწვანადეულობაც უხვად მოგვდის! — მიუგო ვერაიომ.

— მეც ამოდენა მოსავალს რას უშვებთ?!

— წინილად ვდებთ, ნათესავეებს ეუგზავნიო! მზიარულიძემ რამდენიმე პამიდორი მოგლიქა, რა შეედრება საკეთარი ხელით მოწვევტილს. ბაზარზე კილოში ათი მანეთი რომ

მისცე, მაინც ისეთ გემოს ვერ ჩაატანო, მერე პამიდორის რიგებს — ვერაიომ დაეხედა და დაავლო თვალი და წაიღებდა.

— აი, რას ნიშნავს შეოყახე კაცი!

ვერაიომ ხამამალა გაივინა:

— დიმიტრის თითიც არ გაუნძრევია! მე გაეთონვე, დავევალე, კატრი დაეთესე, პამიდორი დავრგე!

— ყოჩაღ ქალო, რა გამარჯე, შრომის მოყვარე ყოფილხარ!

უცებ ვერაიომ თვალი კვალს გაუშტერა, რალე ფიქრს მიეცა.

კაცს ეგონა, ვითო ჩემი ხუმრობა ეწყინაო, ამიტომ უმაღლაუმაღლა ცოლი დიმიტრის დამიტრახებს, მეც რომ შენაირი მეტულე მყავდეს, თავს უბედნიერებს კაცად ჩათვლიდო.

ვერაიომ კაცის ნათქვამი ხერიანად ვერც გაიგონა. მისი ვონება სხვაგან იყო. ვახუტულის დაეწეწარა დღე წარმოედგა თვალწინ, ის და ელიზბარო მწვანის რომ თესდნენ.

მაშინ თბილი სხივები ალერსით ეფინებოდა ამწვანებულ მთებს, მდელოებს, ბაღ-ვენახებს.

მსუბუქი, გამჭვირვალე პერაი კვირტისა და ნორჩი ბაღახის სურნელს გაეფინთა. თითქოს იგრძნობოდა მცენარის ღვრში როგორ მოეონადედა სიკოცხლის წვენი.

და ისინი, განახლებული ბუნების სილამაზით მოყადობებულნი, ერთმანეთს უღიმოდნენ, შესტრფოდნენ, უსახუროდ ბედნიერნი და კმაყოფილნი იყვნენ.

ახლა კი შემოდგომაა. სამხრეთით გადახრილი მზე ხან გამოანთებს, ხან შავალ ღრუბლებში შეიმალება. ამის კვალობაზე შეყვითლებული არეშარე დროდარო ბრწყინდება, შერე კი ისევ ჩრდილით იმოსება. მისი გული კი კეშანს მოუცავს, სტლაც არ სიამოვნებს ამ უსახურ მელტო კაცთან მუსაფო, მაგრამ ნაძალადევად თამაშობს მისადმი გაცუცებული ქალის როლს, ეშმაკობს, ოინბაზობს, თვალებს თვალთმაქცურად აძლევს ვნებამორეულ ბრწყინვალეებს.

თუ ცხვირს ჩამოეგრძობებდა, ნეტავი, რალს მიიწეია? იქნებ ქალის წინაშე მეტისმეტად თავს იმცირებს, ისაკოდავებს?! გადაპატივებულობა არც ქედმალობა ვარგა, არც თავმდაბლობა, მაგრამ თამოუყვარე კაცმა ყველთვის უნდა შეინარჩუნოს თავისი ღირსება!

და მზიარულიძემ ფიქრებში წასულ ქალს უსაყვედურა:

— ვერაიომ, რა დაეგმართა?! თუ ასე მოიწეუნდი, არც მოვდოდი!

— რას ბრძანებ, ძალიანაც გამეხარდა შენი სტუმრობა, მაგრამ უცებ ფიქრმა გამიტაცა!

— მიუგო ვერაიომ, წამწამები ახამამა და სახეზე ღიმილი გადაეფინა.

— რა გვაქვს საფიქრალი, რა გვაქვს დასალონებელი? —

— რა გუნა, დიმიტრის მძიმე მდგომარეობამ ჩამაფიქრა! სად არის სამართალი? კაცი თხუთმეტი წელია თქვენს სისტემაში მუშაობს. მაღლობებს, ჭილდოებს, პრემიებს იმსახურებდა. უცებ კი ყველაფერი გაქრა, წყალში გადაიყარა. მიყვირს, ან რა უკეთუ ვარ, რამ გამოიქვავა გული, როგორ ვიტან ამ უბედურებას! —

— ეჰ, ჩემო ძვირფასო, ადამიანი ყველაფერს ეგდება! — უღარღველად ჩაილაპარაკა მხიარულიძემ.

— კი მაგრამ, განა, შეიძლება კაცის ტყუილებათაოდ დაჩაგვრა? ნუთუ აღარ არის ქვეყნად სამართალი? —

— ვერაო, გენაცვალე, მოდი ამაზე ნუ ვილაპარაკებთ! ხომ გამოგე, რატომ? —

— ეერა, ვერ გაიგე! —

— გეწყინება, მაგრამ მაინც გეტყვო, ქვეყნად სამართალი რომ არ ყოფილიყო, საქმე ასე არ წარმართებოდა! —

— როგორ! შენც ამას ამბობ! — შესძახა ვერიკომ, მაგრამ მაშინვე ქმრის სიტყვები გაასხენდა, ჯერ დიმიტრის დაუყვავეო, და ხმას დაუწია. — მამ, დაღუბულვართ! ჩვენი სამეგლი აღარ ყოფილა! —

— რატომ ამბობ ამას, გენაცვალე, დაესხედით, მოვიფიქროთ, მოვისაუბროთ! დიმიტრიმ ისეთი რა გააკეთა?! მერე ჩვენც ხალხი ვართ, ანგარიშს გავუწევთ, დავეხმარებით, არ გავწირავთ! —

„სახიზღარი! თავი ისე უქირავს, ეითომ დიმიტრიმ მტაცებელია, თვითონ კი მამა აბრამის ბატანი. პირში სიმართლეს მივახლიდი, სახეში შევაფრთხილებდი, მაგრამ, ეითუ დიმიტრის გადაეკიდოს, ზურგსუკან სამარე გაუთხაროს!“ — გულში გაუღღრა ვერიკოს და სტუმარს თავაზიანად გაუღიმა.

— მამ, სახლში შევიდეთ, გვი-ბატონო, დაესხედთ მაინც! —

— რა უნდა დაგიმალო, ჩემი დღენი სავარტელში ვხივარ. ამას ისე მივეჩვიე, ფეხზე მდგომარე ვერ ვაზროვნებ, გონება მიჩერდება. მასმინელმა სტუმარი იმ ოთახში შეიპატრეა, სამკარიანი კარდას ფართო სარკეში სიგრძესიგანით დევანი რომ მოჩანდა.

თუმცა მხიარულიძე უარობდა, საყუთარი ხელი მოგლეჯილ პამიდორის მტეტი არაფერი მიანდა, ეს-ეს არის ეისადილეო, მაგრამ ვერიკომ მაინც ერბო-კვერცხი მოწეა, ორი პატარა ქილა ხიზილად გახსნა. ზურგედიღი დათალა და სახელდახელოდ სუფრა გაშალა. კონიაყი ვამოალო თახჩიდან, მაგრამ ისევე უკან შედგა, დე, თვითონ მოთხოვოს, სასმელის ვიფი და აღბაი, პირში ლუქმასაც არ ჩაიდებს, სანამ ერთ ჭიკა კონიაყს არ გადაკრავსო.

კაცი კი გულში მსჯელობდა, ასეთ დროს ღვინის დაღვევს რა სჯობია, მაგრამ, ქალე, ნაფიქრებს, ეითომ მისი დათრობა განმეორებს, ნაწილად ვიფი სანმელს არ დაღვევსო.

მხიარულიძემ პამიდორი გადაიღო. შეკამა თუ არა, შესძახა, ვამ, რა ვემართელიაო, მაგრამ უვემურად, მაღადაკარგული კაცივით შეეძეცოდა. სხვა საქმელებს კი ხელი არ დააკარა. ხან თახჩისაკენ აპარებდა თვალს, ხან დიასახლისს შესცქეროდა, თითქოს ეხეწებოდა, ემუდარებოდა, დაღვეა შინდა, ცოტა რამ გადამაკერეინეთო.

ქალი ხედებოდა, რა ფიქრიც სტანჯავდა კაცს, მაგრამ არ იმჩნევდა, მე რატომ უნდა შევთავაზო, კაცია და თუ სასმელი სურს, თვითონ მოითხოვოსო. ბოლოს მხიარულიძეს ღვინის წყურვილმა მთელ სხეულში დარია ხელი და, როგორც ლოთებს სხევეით, თავის დაუოკრებელ სურვილს გამართლება უშალ მოუტუნა.

რამდენს ფიქრობდა, რამდენს ოცნებობდა ვერიკომ? როცა თავს მის გვერდით წარმოიდგენდა, ვნების აღში ეხვეოდა, უსაზღვროდ ბედნიერი იყო. და აი, ახლა, ეს ქალი მის ხელშია, მორჩილად, თვინიერად უმზერს თვალწარბში. ამასთან ღრმად არის დაწმუნებული, რომ უმნიშვნელო წინააღმდეგობასაც არ გაუწევს, თუ ყულზე შემოებხვევა, დაუკონის აღუბალივით წითელ ტუჩებს, ან თუ უნდა მაღალ შებრღულე დაუკონება, მაგრამ რატომღაც თავის შემოკრულად გრძობის, სითამამე, გამზღაობა არ ყოფნის, ისე ეჩვენება, თითქოს მის სულში ლამაზი ქალის სიახლოვით აღტყინებული გრძნობა თვლემს, გარინდელია.

მხოლოდ ღვინის შეუძლია სულიერად გამხნევოს, წათამამოს, გული აუტოკოს, გრძნობები აუფორაქოს!

ღვინი ქალსაც აიტაცებს, ლოყებს დაუბრუნებს, თვალებს აუნთებს, ურცხვსა და თავდაუპირებს გახდის.

— გვი ბატონო! რა ფიქრს მისცემხარ, მიერთვი! — უთხრა ვერიკომ და საქმელები შესთავაზა.

— გმადლობთ, არაფერი შინდა! — უპასუხა მხიარულიძემ და ვრბო-კვერცხით საესე თეფსი ცივად განწე გასწია.

— ცოტა შინც გადაიღე! იქნებ ჩემს გაცოთებულზე უფლი არ მიგდის!

— როგორ გვაღრება გეტყვი სიმართლეს, მიხეუული ვარ, თუ ქამის წინ ჭიკა კონიაყი არ გადავყარო, ყულში ლუქმა არ გადავივა.

— ოი, მომიკედეს თავი, როგორ გადამაიწედა, ახლავ მოგართმე, რა ძვირფასი კონიაყები მაქვს!

ქალი რომ წამოდგა, სტუმარს ისე გაეღიმა, თითქოს საყვედურობდა: შე კაი ვაყო, თუკი-

სასმელი გინდოდა, აქამდე რა პირმოყვმული თქვიო.

ვერიკომ კონიაკი და ერთი პატარა ჭიქა გამოიღო თახჩიდან.

— მეტი ჭიქა არა გაქვთ? მეორეც მოიტრა, ცოტა შენც დალიე, გამხნევდები, გამხიარულდები.

ვერიკომ ამოიხზრა:

— ეჰ, გული მაქვს მკედარი!

— არაუშვსრა, დაელიოთ! სხვა რომ არაფერი ტვინის უქრადედა ვაგვიფართოდებდა, იქნებ რაიმე ჭკვიანური მოვთქვიოთ! ოღონდ მე ჩაის ჭიქა მომიტანე, იმითი ვარ სმას მიჩვეული. — და მხიარულიქმე პატარა ჭიქა კონიაკით გაავსო.

ამასობაში ვერიკომ ჩაის ჭიქა სტუმარს იმ დაუდგა, რაც მხიარულიქმე მაშინვე გააღიკნაღიკა, ხელი აიტაცა, პატარა ჭიქას მიუჭახუნა და უცებ გადაჭრა, მერე ქალს თვალი ჩაუქრა და წაილაპარაკა, ეს ამ ოქაბს გაუმარჯოსო.

— გამაღობ, გიჟო ბატონო! — მიუგო ვერიკომ.

მხიარულიქმე ნიკაზე ხელი გადაისვა და მოწონების ნიშნად თავი ჩაიქნია:

— ვერ ასე სასმელი არ მსიაშოვნებია, მერე რა ერთბაშად დამიარა ძარღვებში, წახვალისლი ვერიკო, გენაცვალე, ამა, ერთი საშადლობელი მოთხარა!

ქალმა იუარა, კონიაკს ვერ ვიტანო, მაგრამ კაცი იმდენს ჩააცოდა, დალიე, დალიეო, რომ იმანაც ალღო ჭიქა, სტუმარს მადლობა გადაუხადა და ძირამდე გამოსცალა. მხიარულიქმე, უცებ სახე, რომ გადაეტკიცა და გუჯახლგაზრდადღა, შემდეგი სადღეგრძელო დასახლის მიუძღვნა. როგორ არ შეამგო, ვის არ შეადარა. გულიც გაუმგარა, ნუ იდარდებ, დიმიტრი კაცო, უკეთეს ადგილზე გავუშვებოთ.

— ვერ დავიჭერებ! — მიუგო ვერიკომ.

— რატომ?

— შემწინელი მაქვს, სუფრაზე უოველთვის გულზევი ხარ, კაბინეტში კი ყველაფერა გავიწყდება!

— რას ამბობ, გენაცვალე, სიტყვის კაცი ვარ, რაკი გპირდები, შევასრულებ კიდელ. რას ჩადიქრებულხარ, მამ არ შენდობი?

და მხიარულიქმე ისეე მოქევა ვერიკოს ქებადიდებას, მზეს ვაერტობა, თამარი უწოდა. ბოლოს წამოდგა, კავკასიონის მთებს ვახვდა, ჭიქაც იქით გაიშვირა, და სახეიშოდ წარმოთქვა:

— მთებო, ცად აზიდულო, ზვიადო მთებო! იამაყეთ, იიდესასწაულეთ, თავი მოიწონეთ! თქვენ შეთი ულამაზესი ასული, რომელშიც შემონახულია წინაპარ ქართული ქალთა სილამაზე, უმანკოება, სთნოება, კლემამოსილება. მამ, გაუმარჯოს მამ! — ჭიქა ვერიკოს მიუჭახუნა და კონიაკი ერთი გადაყვრით დალია.

კაცის დღეგრძელობით აღტაცებულმა ვერი-

კომ მადლობა გადაუხადა სტუმარს და ამყარად ჭიქა სანახევროდ მოსგებუნებულმა მხიარულიქმე ხან ვერიკოს მოუტყუებდა თვალს, ხან ბოთლს, თან გაოცებული თავს აქნევდა, ეს რა უცებ გამოეცალათო.

შექვიფიანებული კაცის ფანტაზიამ ფრთები გაშალა. სასმელმა წახალისა, წათამამა, ძაღლონე შემატა, მაგრამ, მისი აზრით, ეს შანც არ კმაროდა. თვითონაც გემოზე უნდა დამთრალიყო და ვერიკოც დაეთრო, ეცხერხელებოდა ქალსათვის სასმელი დეძალებია, ამიტომ თქვა:

— ვერ ვიტან თამაღობას! ყველას ვაღღვრებლებ, ყველას განმრთელობას, ბედნიერებას, ვუსურვებ, ჩემს სადღეგრძელოს კი, როგორც წესი, აღარაფერ სვამს!

— როგორ გეკადრება, მე დავეცი! — მიუგო ვერიკომ და, ვითომ ახლა გაფიო რომ კონიაკი აღარ იყო, თახჩიდან მეორე ბოთლი გამოიღო. ვერ სტუმარს დაუხსნა, თავისი ჭიქაც შეავსო და ნაზი, გულშიამწყედომი ხმით დაიწყო:

— გრეო ბატონო, გაგემარჯოს ბევრა ლამაჯი არ მიყვარს, ამიტომ მოყულედ მოგახსენებ. შეეც და დიმიტრიც დიდ პატრუსა გეცემო. უახლოეს მეგობრად გთვლიო.

— კეთილი, კეთილი! — ამბობდა სტუმარი და დასახლის ხან გაბარწყინებულ თვალებში ხან რქესაყით თეთრ ეულზე ამტარდებოდა.

ქალი ამას არ იმწინედა და მშეიძაღ განაგრძობდა:

— ამ გაჭირვების ემას მხოლოდ შენი იმედი მაქვს! ვიცო, ქვეყნად არავის ეახსოვართ, არავის ედარდებიო, ერთი გეყავხარ მზრუნველი, ჭიქაბო!

— რახან ეს იცი, ბედნიერი კაცი ვყოფილვარ!

ღვინით გამხნევებული მხიარულიქმე სულ უფრო თამამად იქცეოდა, მალე შარტო სუფრასა კი არა, მთელი სახლის ბატონ-პატრონი გახდა.

გარეთ ვერ ისეე სინათლე იყო, მაგრამ თანჯრის ფარდები ჩამოუშვა. ცოტა ხნის მერე კაროცა დაბნულდა, დარბაზებიც დახურა, ჩვენ ხომ ვერაფის ეხედავო, გზაზე გამეულე-გამომეულეებმა რატომღა უნდა დაგვიანახონო.

ვერიკომ მაშინვე შექვი აანთო.

თვლისმომჭრელად გაიხსენა ქალი. მხიარულიქმე თვალეებზე ხელი აიფარა, ო, როგორ ვერ ვიტან ბროლიდან ასხლტელ შექს, საითაც არ უნდა წაიღო თავი, აბეზარი სხივები თვალეებში გიჭერება, ნერვებს გიწლის გიღიტინებსო.

ვერიკომ სტუმრის დეანებული თხოვნიო ქალი ჩააჭრო და მაგიდის ლამა აანთო.

ამას კიდევ არაუჭირსრაო, წაილაპარაკა მხიარულიქმე, მაგრამ მაინც წამოდგა და მაგიდის

ლამა კედლისაგან შეაბრუნა, ექიმებისაგან გამოგონია, ელექტრომუქი ძალიან მიეწებებოდა, თუ კაცს პირდაპირ თვალებში უჭერიანინებსო. სუფრას რომ დაებრუნდა, სკამზე კი არა, ვერაიოსთან დაჯდა დივანზე.

ქალმა მაშინვე განზე გაიწია. კაცმაკ არ დააყოვნა და მორტყვ კაბუციებით შეუშინებულად ქალისკენ გადაიხრია იდგომი, თან ხმადაბლა, თითქოს მეორე ოთახში ვინმე ყოფილიყო, წასტერჩილა:

— ვერაიო, იცო რა ახრი დამებადა?! მოდი შე ცოლს მივატოვებ, შენ ქმარს დაანებე თავი — რატომ გვირდებოდა ამის თქმა, ეს ხომ არასოდეს მოხდება?!

— რა გუნა, სიყვარული მაღაპარაყებს! — სიყვარული კი არა, კონიაკი ვალაპარაყებს! — და ვერაიომ გულთანად გაიცინა. რაკი ქალმა საღაპარაკო მოუხსო, კაცი ერთბაშად დადუმდა.

არც ქალი იღებოდა ხმას. კედელზე თავით მიესვენა, თვალები მილულა, სახეზე ფოთლის ოდენა წითელი ლაქები დააყარა, წინ წამოშვერილი მაღალი მკერდი ზღვის ტალღასავით ატქანავდა.

ეს კაცმა ასე გაიგო, ეტყობა, კონიაკმა ქალსა გუბებრა სხეული, აღუძრა ის დაუოცებელი სურვილი, ბუნებას ადამიანის სიამოვნებისათვის რომ დაუწყესბიაო. და ერთბაშად ეღვთმეღვთმა დაუარა, გონება აუფორიაჟა, ქალს ხელები შემოხვია და მაღალ მკერდზე დაეკონა!

ვერაიომ ოდნავ კაციისკენ გაიწია. იმიტომ კი არა, რომ შვიდრთდ მიჰკეროდა, არა, უნდოდა სასრკეში მხოლოდ თავისი თავისთვის ეშხი-რა.

მზიარულიდ რომ სცდებოდა. ქალი ენებით აღაგზნო, მაგრამ ეს ძლიერი გრძნობა მასში კონიაკმა, ან კაცის სიბოლოევი კი არა, ელიზბართან გატარებული ნებარი წუთების გახსენებამ დაბადა. იგი თითქოს იმასაც გრძნობდა, როგორ გამშაგებოთ, თავდაუიწყებოთ ჰკოცნიდა ვაგი. ეს კი მის გონებაში იწყებოდა იმ გარდატეხას, რაც ქალს აიძულებს დათმობაზე წავიდეს მამაკაცის ძლიერი სიყვარულის ვაგო...

ქალი რომ ანთეს, შეშინებულმა ვერაიომ შესძახა, უიშე დედა, ეს რა დიდი დრო გასულაო.

— რომელი საათია? — იკითხა მზიარულიდემ დივანზე წამოწოლილ ქალს თვალს რომ ვერ უსწორებდა.

— ათი გამზდარა! — ეპა, დავიგვიანე! — წაილაპარაკა მზიარულიდემ და წამოდგა, — ვერაიო, გენაციალუ-ამ საღამოთი ლამარამ გაგრიდინ უნდა დამორეკოს, თუ თბილისში აბირებ წამოსვლას, ნუღარ ვაგვიანებთ!

— მე რე, ნახვამი რომ ხარ?

— განა იმდენი რა დავლეე? — თანაც დრო გავიდა, გამოვფიხზლდი! ვერაიოს გული სტკიოდა, ნანანდა, რომ ასე იოლად დაჰყვა ისეთი კაცის მუხანა: კანკი პირ იყო ამის ღიხსი! ეს რა მურტრეკი ყოფილა! ვითომ აღარც ახსოვს, რას სთხოვდა, რას უხვეწებოდა. წასვლის წინ ერთი არ უნდა დაამედლოს, გული გაუმაგროს, ნუ გეშინია, დიმიტრის გამოვესარჩლება, თქვენი გულისთვის თავს გამოვიდებო.

ეს შავ ღრუბლებს დაეფარა. ბნელოდა. ცივი ქარი ზუზუნებდა. გზის მოსახვევში კენტად მბუტრავი ნათურა ქანაობდა. შორს; მთებში ეღვა იყვანებოდა, მოზუზუნე ქარს წვიმის წვეთებში მოჰქონდა.

ვერაიომ შეუქი ჩაქრო, სახლისა და ალაუფის კარი დაეკრა და ებოში ჩაივიდა.

მზიარულიდ უყვე საქვს მისჯდომოდა, წინა კარი გაუღო, მანქანაში ჩემს გვერდით დაეჭიო, მაგრამ ვერაიო უჯანა სკამზე მოთავსდა.

— წავიდეთ! — თქვა მზიარულიდემ, ძარი ამუშავა და მანქანა ერთბაშად დაძრა.

„მოვკარალი ისევე“ — ვაიფიქრა ვერაიომ და ის იყო უნდა ეთქვა, მანქანა აქ გააჩერე, თბილისში ტაქსით წავიდეთო, რომ მზიარულიდემ ჩამწერი ჩართო. ქალს შიგ უტრის ძირებში მოესმა შესივის ხმა. ახალა დინახა, რომ უჯანა ფანჯრის რაფაზე აქეთ-იქით ორი პატარა რეპროდუქტორი იღვა.

— ყურები გაშვებო, ხმას დაუწიე, რა?! — სთხოვა ვერაიომ.

— შენს გასამზიარულბლად ვეუარე! რახან არ გინდა, ახლავე გაეაჩერებ! — მოუგო კაცმა და ჩამწერი გამოართო.

წინა ფანჯარას ისე ერთბაშად შეეშაბუნა წვიმა, თითქოს ვედროთი წყალი შეასხვსო.

ორ ნაბიჯზე არაფერი ჩანდა. ერთგან დაღმართი რომ ჩაათავეს, უჯანა თვლები სახითათოდ დასრიალდნენ.

მანქანა წყლის ტბორებში მიიკვლევდა გზას, უცებ ისე საშინლად აბტუნავდა, თითქოს ხნულზე მიჰქროდნენ.

ვერაიომ თავი კინაღამ სახტრავს ასცხო და შესძახა:

— შეჩერდი! რა აუცილებელია თბილისში წასვლა, სულაც აქ დავჩრეთ!

— რისა გეშინია, თბუთმეტ წუთში სახლში ვიქნებით! — მოუგო მზიარულიდემ და იმის დასამტკიცებლად, რომ საშიში არაფერი იყო, სიქარავს მოუმატა და თან წამიღერა, ჩემო თვალის სინათლევ, რაზე მოვიწყენიაო.

— ნელა მაქც იარე, რა გეჩქარება?!

— კი, გენაციალე! — და მზიარულიდემ სინქარე შეანლა, მინის გასაწმენდი ჩაგრისებში ჩართო და, რაკი მანქანის თვლები ისევ აბტუნავდნენ, წაილაპარაკა: მაშ, ეს საქმეა, ოღრო-

ჩოროს გზაზე ორი მუქა ასფალტი ვერ დაუჭრაოთ.

რაც უფრო ქვევით ეშვებოდნენ, უფრო ნაკლებს წვიმდა, თან სინათლეს მატულობდა.

— ძლივს არ გამოვალწოვთ ამ საშინელ ქორაშობს! — დამწვილებით წაილაპარაკა ვერაკომ.

— აბა, მამ, რა გეგონა! მართალია, საჭის მოყვარული ვარ, მაგრამ პირველი კლასის მძღოლზე ნაკლებს არ ვმართავ. მანქანას! ვალის დაყვრით უნდა შევიდეთ ქალაქში! — თქვა მხიარულიძემ და ჩაწერი ჩართო.

გისმა საცეკვაო მუსიკის ხმა. მხიარულიძემ სიჩქარეს მოუმატა და ჯახს ხმა ააყოლა. ერთბაშად ვერაკოსკენ შებრუნდა, შენ რაღას დუმობარ, თბილისში სიმღერით შევგრაოდდეთო.

უცებ მანქანა ბუჩქებში შეიჭრა, ახტუნავედა, ტოტემი მიამტერ-მიამტერია.

— ვიღუპებით! — შეკვივრა მხიარულიძემ და სპეც ლინეურად მოსწია.

თითქოს რაღაც ძლიერმა ძალამ მანქანა ერთბაშად აიტაცა და გადაისროლა.

ისე უეცრად მოხდა ეს ყველაფერი, ვერაკომ შეეცლებადა მოასწრო.

და მანქანა სადღაც უფსკრულში ჩაიშხებრა. მგზავრებმა მაშინვე შენაშენს დატრიალებაში უბედურება. მანქანები შეაბრუნეს და ფარნების შექით ხევი გაანათეს. მხნე ჰაბუკები ხრამში ჩავიდნენ, ძლივს გადააბრუნეს მიწაზე გართმზული მანქანის დვანი და ქვეშ მოყოლილი მამაკაცისა და ქალის დასახიჩრებელი, სისხლით მოსერილი გვაშები გამოიღეს.

კაცს სპით გულმკერდი შენგრეოდა, ქვედა ყბა მოღრეცოდა, მარჯვენა ფეხი მუხსქვევით დასჩეჩქვოდა.

ქალს ცხვირიდან ისევე სდიოდა სისხლი. ღერვი მიმქრალი ტუჩები დაკრევილ კბილებზე გაკეროდა. ხელის თითებზე ფრჩხილები ავლევოდა. ეტყობა, საყოფაშემა დიდბანს იწვალა, სანამ სულ დალევდა.

ვიღაცემ იცო ვერაკო და წაილაპარაკა, საწყალი ქალი, რამდენი მოშიზღულეობა, კეთილშობილება იყო მის გარეგნობაში. საცვილის მსახურად ხელს კი ისე დაუშახინებია, სიტყვა ვერ მოიგოა ამის გამოსათქმელად. აი, დედისა. მართლაც საზრალიო, უმნიშვნელო არსებანი ვართ, არარაობა ჩვენი სიცოცხლეო.

გვაშები სასწრაფო დახმარების მანქანებში წაასვენეს.

შემზარავი ამბავი ელვის სისწრაფით მოვიდო ქალაქს.

შეპარაშვილების ბინას მოაწოდნენ ახლობლები, ნათესავები, მეგობრები, ყველა გაკვირვებას გამოთქვამდა, ბედკრულნი სად გადაჩეხილან, ეს რა საშინელი სიკვდილი სწერებიაოთ. მერე ზოგიერთს ასეთი კითხვაე დაემადა,

ვერაკოს რა ჰქონდა საერთო მხიარულიძესთან, ასე მოგვიანებით ერთად რა უნდრდათარ? ყველა თავისებურად ხსნიდა წყვესს მონაზრებას გამოთქვამდნენ. უცვლელად შეტის მსჯელობდნენ, იმ დასკვნამდე მიდიოდნენ, რომ ყოველივე ამის უკან რაღაც საეჭვო ამბავი იმალებოდა.

რა თქმა უნდა, დიმიტრის ასეთ რამეს ვერაკონ შეხედავდა. არც თვითონ ინტერესდებოდა, არავეს არაფერს ეკითხებოდა.

ბოროტი ნებები კი რაღას არ ამბობდნენ, რანიარ კორებს არ ატრელებდნენ. ამას კი ყველა გაიძახოდა, საერთოდ, ქმრები ყველაზე გვიან მივბენ ცოლებს! ლალატს, მაგრამ დიმიტრის მიზეზდერეულობით გაოცებული ვართო. ეს კიი კაცი, ერთს არ იკითხავს, ზემს ცოლს შეუღამისას მხიარულიძესთან წყნეთში რა უნდოდა, რას დაეძებდაო. ეტყობა უბედურებას მკეთავრება აფრია, ალარა გაეცვებაარაო.

თუ ვინმე წარჩინებული მხახველი მოვიდოდა, დიმიტრის რაღაც ხომ უნდა ეთქვა და ასეთი რამ მოისახრა, ეთომ წყნეთიდან მოშველ მხიარულიძესა და მის მეუღლეს მძარცვულებმა გზა გადაუღობეს, ფული და ძვირფასეულობა წაართვეს, მერე კი ჩადენილი დანაშაულს ეკალი რომ დაეფარათ, მანქანებიანი ხევეში გადაჩეხესო. ისე დაბეჭითებით ამბობდა ამას, ბოლოს თვითონაც ირწმუნა, რომ ეს მართლაც ასე იყო.

ვერაკოს ცხეღარი დიდ ოთახში ესვენა. განუწყვეტლივ მოდიოდნენ მხახველები.

დიმიტრი ცოლს თავზე ადგა, ბავშვივით ქვითინებდა, მოთქვამდა, შემოგველე, რა დავიშავე, რატომ გამოწირე, უშენოდ რაღა მეშველებო.

ვერაკოს ცრემლი მხახველებს გულს უჩუვებდა, ტირილს ვერკოდა. ერთმანეთს ენერჩღულებოდნენ, საყოფავს ეს რა გავიყვებით ჰვეარებაი ცოლი. ასე კი ამბობენ, ყველა თავის თავს უკვებდაო, მაგრამ ეტყობა ამქერად არ იმართლებდა ეს სიბრძნე. ვერაკო უწინარეს ყოვლისა ქმარს მოუკვდაო.

ნაცოტ კორისფულეს შორის იქდა, წარამბრა წაისღურებდა ხოლმე, ვერაკო, რატომ გეშორდები, რა პასუხს აძლევ ქმარ-შვილს, ვის ამბარ სტოვებო.

პირველ დღეს პანაშვიდი რომ დამთავრდა, რამდენიმე ნათესავი ქალი დარჩა შეპარაშვილთან დამის გასათვეად.

ტარილთ თვალუბდასიებელი ნაზი კითხვში იქდა. დედის გაქვავებულ, ამზრზუნს სახეს თვალს არ აცილებდა, თითქოს იმას ელოდა, როდის წამოგვებოდა, თავისთან მიიხმობდა და მერდში ჩაიკრავდა. მაგრამ ეს არ ხდებოდა და გულდაწყვეტილ ბავშვს ცრემლები ღლაპღლით ჩამოსდიოდა. მთელი დღე ღამე არ ჩაუღვია პირში, ვახშამზეუ უარობდა, არა შხაიო, დიდა

ბევწით ერთი ჭიქა რძე ძლივს დააღვინებს.

ნატოს იგი საწოლ ოთახში მიჰყავდა დასაძინებლად, მაგრამ დიმიტრიმ იუარა, ვითუ, ღამე გამოვლდოის და შეეშინდესო. სწობა პირველ სართულზე დააწვიონ და შეენ იქ დააძინო.

ნატომ ბავშვი დაბლა ჩაიყვანა, დიდ ოთახში გაშალა ლოგინი და თვითონაც იქ დაწვა. დაძინების წინ ჭირისუფლებმა ცხედარი რომ ესვენა, იმ ოთახის დარბაზები დახურეს, კარებზე-ში ჩაიკეტეს.

ნათესავმა ქალებმა ბავშვისა და ნატოს ოთახებში გაიშალეს ლოგინები.

დიმიტრი ერთ ხანს აივანზე იჯდა, პაპიროსს ეწეოდა, მერე კი ვანახადა, ამაღამ ჩემს თვალს ძილი არ მიეკარება, ბღჩაში ჩავალ, ღამეს თურთად გვათავნებო.

იგი ჭრ ეზოში დასვირნობდა, მერე ფანჯრტრში დაქდა. გუთთვებელ პაპიროსს აბო-ლებდა, ოხრავდა, თავს ხელებში რავავდა.

როცა უველა ძილს მიეცა, დიმიტრიმ ისევ ეზოში დაიწყო სვირნობა, მერე ფეხაყრდით იმ ოთახის კართან მივიდა, ნატო და ნახი რომ იწვნენ. სულგანაბული იდგა, თითქოს თავისა აზრების გულისთქმას ყურს უგდებდა, უმნიშვნელო ფანტნიც კი აერთობდა, აქეთ-იქით თვალებს აცეკებდა. ბოლოს ფრთხილად ში-აკუნა კარებზე და მაშინვე უან დახია. მეორე სართულის ფანჯრებს შეავლო თვალი. სახლში სირქმეს დაესადგურა, არსიდან ჩამი-ჩუმო არ ისმოდა. იმით გამზნეკებული, რომ უკვე უველს ვქნა, კარებს მიუახლოვდა და უფრო გაბედულად დააკუნა.

ფეხის ხმა გაიგონა, თითქოს მის ყურთანმენას ქალის პერანგის შრიალიც მისწვდა, სხე-ულში ერთანტვლმა დაეარა, სახე წამოუხურდა.

სულ ოდნავ გაიღო კარები და ნატოს ჩერ-ჩული გაისმა:

— შენა ხარ?

— ჰო, მე ვარ!

კარები სანახევროდ გაიღო.

დიმიტრი ისე მარკვედ შესრიალდა ბნელ ოთახში, იტყოდა ამ სისქე კაცი ასე როგორ არის ნავარჯიშებო.

კარები მაშინვე მიიხურა, საეცტში ნელა გა-დატრიალდა ვასალები...

სტუმრები განციფრებულები დარჩნენ ვე-რიკოსა და დიმიტრის საქციელით: ან მოსვლა რა იყო, ან წასვლაო.

მუჭკალა შეშფოთებამ მოიკცა.

ნეთუ ეს ამოდენა ხარჯი ტყვილებრალიდ გასწიეს?! არ მოვიდა ის, ვისი გულისთვისაც სურრა გაშალეს. ვისთანაც თავის გამოჩენა სურდათ, ეგონა საქმე მოთავებული იყო დღეს —ხეალ კუთური და ნანული ხელს მოაწერდნენ, ბედნიერი დღე დაუდგებოდათ. ბედის დაცინ-

ვაც ამას ჰქვია! ბედს კი ემღერის, მაგრამ ლმერთმა არ გასწირა, შეიბარალა დედა ენა-ვალოს ნანულის, ეტყობა იგრძნა, სმ ნახულის გადადგმა რა უბედურებასაც უქადადა. ამიტომ მაც გული ოღარ უჩვენა კუკურის, ზურგი შეა-ცია!

უყერის, ვერ აუხსნია, სტუმრებმა მიინცდა-მიინც არაფრად ჩააგდეს მშენებლობის უფრო-სის დაპატარავების აშბავი. ის კი არა და, მგო-ნი ცოტა კოღეცაუ გუხარდათ!

ნეტავი ნანულის რალა დაეშარათა, ასე რა უხარია?! საპატარლო კაბა ჩაიკცა, გოგონებ-მა თაეზე ყვავილების გვირგვინი დაადგეს. შა-ვიდის თაემი საშუშაოთა მწარმოებელის გვერ-დით გამოიზიმა. ვაეს ურცხვალ შესცინის, უნე-ბიერდება, ენაზება, ღამის მტრედვიით ყელზე შეაფრინდეს!

რაც სიშართლეა სიშართლეა, საშუშაოთა მწარმოებელი ურიგო ბიჭი როდია! ტანადია, ღამაზი, თმაქოჩოჩა, ამასთან ზრდილია, ჩა-ფიქრებელი, სიღარბაისლით აღსავსე.

ნეტავი ლმერთმა ასეთი სიძე მიინც არგუ-ნოთ!

ეს მწადასაყრელი შიაა და კატოც როგორ ეკუტყურებიაინ!

კაი ხანია სტუმრები მაგიდას მიუხსდნენ, გემრიელი საქშელებით დანაყრდნენ, მაგრამ ლუარსაბი თამადას არ ასახელებდა. გვარიანად იყო შექვიფიანებული, ღამარაკის საღერლეო აშლოდა და თვითონვე უნდოდა ეთამადა. ამ აქცილებლობას იმითაც ასახელებდა, ვითომდა, რაკი ასეთი არასასამოგონ ამბავი მოხდა, ქე-იღს იმაზე უკეთ ვერაინ უხელმძღვანელებდა, საღღვგრძელოებს შეამოყლებდა, ხაჯბს მაგი-დიდან ადრე წამოშლიდა.

სახინჯის გამეგ, სუფრის მეორე თაეში რომ იქდა, მალი-მალ ლუარსაბს გადახედვდა ხოლმე, რალაცას ანიშნებდა, მაგრამ მსპინძე-ლი თავს აქნედა, ვითომ დამაცა, ვიცი რო-გორც უნდა მოვიქცეო.

როდის როდის, ლუარსაბმა ჭიქა შეავსო, ალავერდს სახინჯლის გამგესთან გადავიდა და ხმადაბლა დაიწყო:

— მეგობრებო, ჩვენს თაემოყრას გუთმარ-ჯოს! დიახ, მეგობრებო, იქნებ ცოტა უხერხუ-ლიცაა დღეს ჩემს ოჯახში ქვიფი, დროსტარე-ბა, მაგრამ...

— რას ამბობ, ძია ლუარსაბ! —სიტყვის და-შთავრება არ აცალა ახალგაზრდა მუშამ. — თუ დღეს არა, მაშ როდისლა აპირებ ქვიფსა და დროსტარებას?!
— ვითომ დღეს რა არი?

— ქორწილია, ქორწილი! — შესძახეს აქეთ-იქიდან.

— მამაო ზეციერიო, ეს რა შესძის! — ლუარ-საბს არც ლმერთი სწამდა, არც ხატი, მაგრამ ეს ისეთი მოთლოდნელი იყო, პირჯარიც ვა-

დაიწერა: თვალები დაახმამა, ალბათ, უნდოდა დარწმუნებულიყო, რომ ნამდვილად ეღვინა. ბოლოს იკითხა, თუ ღმერთი გწამთ, ერთხელ კიდევ გაიმეორეთ ეს რა თქვით, რა მოჩამხეთო.

— რა და, ქორწილია, ში ლუარსაბ, ქორწილი! — უფრო ხმაშლია განაცხადეს ახალგაზრდებმა.

— ალბათ, მე და მზექალას ვეიხდით ვერცხლის ქორწილს არა? რატომ არ გავფიქრებთო, საქორწინო ტანსაცმელს მაინც ჩავიცვამო!

— მამა, ეგვეც იქნება? — მიუგო ნანულის.

— მამ, ახლა ვინ ქორწინდება? — იკითხა ლუარსაბმა.

— თქვენი ქალიშვილი იწერს ქვარს, ვერ ზედვ, საქორწინო კაბა რომ აცვია? — მიუგო მამამ.

— იცი რა გითხრათ, ახალგაზრდებო, ზემორობას თავი დანებეთ, თქვენი მოსატყუარი კბილები რა ხანია დავიცვალე! — იცინოდა ლუარსაბი.

— ში ლუარსაბ, ასეთ ამბებზე როდი ზემორობენ! — თქვა ელიზბარმა.

— შეილო, გამაგებინე მართლა ეს ასეა? — შეეკითხა ქალიშვილს ლუარსაბი.

— ჰო, მამა, დღეს მე და ელიზბარის ქორწილია! — მიუგო ნანული. საშხარეულოში მყოფი მზექალა უფრებდაცქვეტილი უსმენდა მოსუბრებებს, ჯერ ეგონა ახალგაზრდები ზემორობენო, შეზარხოშებული ლუარსაბის ვაიბარებებს კდლობდნენ, მერე კი, როცა ელიზბარმა და ნანულიმაც დაადასტურეს, მართალია ქორწინდებითო, სიხარულისაგან კინებამ ტაში შემოქრა.

„ნუთნ ნატერა ამისრულდა!“ — ასე კი გაიფიქრა, მაგრამ წარბი შეიკრა, მისხანენ საზემილო, რა საკითხა ამ ამბით გამოწყვეტლა სხარული ერთბაშად გაემდღანო, ოთხშენ დაფეთებული შეიქრა და შესძახა:

— გამაგებინეთ, რაშია საქმე, ვისი ქორწილია?!

— როგორ თუ ვისი?! ელიზბარმა და ნანულიმ ზელი მოაწერეს. — მიუგო მამამ.

— ეს რა შექმის, შევიშალე, ვეფდებო!

— ვერე არა ვარ! — მისი შიშით მზექალა ჩვეულებისამებრ ჩემს ლანძღვას არ მოპყვესო, მხარი აუბა ლუარსაბმა.

— დედა, მამა, დაწყნარდით, დამშვიდდით! ელიზბარი ჩემი კანონიერი ქმარია! — განაცხადა ნანულიმ და ოთქის თავის ნათქვამის დადასტურება უნდაო, ვეს ლოყაზე აყოცა.

— ახლა კი მერა! — აყვირდა ლუარსაბი. ღმერთმა გვაგებდნიეროთ შვილებო, ღმერთმა ერთბაშეთს შეგაბეროთ!

— მერე, შეილო, მალულად რატომ იქორწინე? — შეეკითხა ნანულის დედა.

— მინდოდა მოვლოდნელოდ გამეხარებინეთ! — იი პასპორტიც, შიგ ყველაფერი იწერა! — და პასპორტი სახლმართველნი მამაქმარს უნდოდა — ხელისმოწერა სწორად აღწერილნი ქორწინება კანონიერია! — განაცხადა სახლმმართველმა, პასპორტი რომ გასინჯა.

— მამ, რაღა გვაქვს სადავო! ნეფე-დედოფალი ევლდებოდლოთ, ვიცეკვოთ, ეიშდეროთ. მტერს თვალი დავუყენოთ! — დაიბუბუნა სახლმმართველმა.

მზექალა, ვითომდა უემაყოფილებს გამოსახატავად, საშხარეულოში გაიქრა, თან ლუარსაბს დაეტიტანა, უკან გამოშეყვი, მოსალაპარაკებელი შექვსო.

— ესეც შენი ფუფუნებით ცხოვრება, დიდება, პატივი! — საშხარეულოში შესვლისთანავე მიახლა ცოლს ქმარმა.

— განა ზემოთის ვზრუნავდი? მინდოდა ხანულოს ეცხოვრა ბედნიერად, პატივცემულა. საზინო ქალი უფილიყო, რახან ღმერთმა ასე იბება, ეშმაკსაც უწელია სიმდიდრე! — მიუგო მზექალამ.

— მეც ფხებზე შეილია!

— მე კი შენი მეშინოდა, ცუდი არაფერი წამოაყრანტლოს-მეთქი, რახან ასეთ სიძეს ვე-მდინო, კუთვრის მეხიც დავაუარე! აი, ნახავ თუ არამად ნაშოვნი, არამად არ შეერგოს!

— მამ რაღა უტრები ჩამოგვიყრია, სტუმრებს მივებდლოთ, საყადრისად გავუმასპინძლდეთ!

— ლუარსაბ, ერთი შენებურად დატრიალი სტუმრები გაამხიარულე! — ოთახში მიშავალ ქმარს სიტყვა ვაყოლო ცოლმა.

ლუარსაბმა თამაშობა სახინელის გამგეს ვა-დაულოცა, მერე ორივე ზელი მალა აიშვირა და შესძახა:

— სიძეც, შე ღმერთგამწყვარალო, ხელისმომკიდენო, მყარებო, საქმელ-სასშელს შეეჭვიოთ, ილხინეთ, იმხმარულეთი ქორწილია, ქორწილი!

— მეგობრებო, სმენა იყოთ და ვაგონება! — ისეც დაიბუბუნა სახინელის გამგემ, რომ ქალებმა უფრზე ზელი იტაცეს.

კაცს სიყეთე არ უნდა დაუტარავო, რგი ენა-მზიანი, დაუთრობელი თამაშა გამოდგა. მექორწინებებს მარტო ლეინოს კი არ აძალებდა, ბეიერი აცინა, ამღერა, აცეკვა.

სტუმრები კარგად იყვენენ შექვიფიანებულნი. რომ ოთახში ზაქარა და გიორგი შევიდნენ. ორივეს ახალი კოსტუმი ეცეცა, ზელში ყვაი-ლების თიგულები ეცირათ.

— მოშლოდაც, მოშლოდაც! — დაიძახა ბრიადადრო და ჯერ ელიზბარს ჩამოართვა ზელი, გადაყოცინა, მერე ნანულის შიართვა ყვა-ვილები და ბოლოს ლუარსაბს მიუბრუნდა:

— მასპინძელო, მე და გიორგიც ცოტა წა-ვებურმარაილეთ. ღვინო თავში შეგვიქცა, გამ-ბედლობა შეგვაბატა და დაუპატიებელად, თანაც ზელცარიელი გეწვიეთ.

თითქოს ბრიგადირს ბაძავსო, გორგოც ზე-სტად ასევე მოიქცა. მერე ზელი ჩაქნია და ნაღვლიანად წაილაპარაკა:

— ჭკაბი აქურობის, მაგრამ გაიგეთ, წყნე-თის გზაზე რა უბედურება დაბრალდა?

— რა დროს უბედურებად ლაპარაკია ქო-რწილია, შეგობრებო, დავათ, შესძახა ზაქა-რამ და ზელები გაშალა, რომ ქართული ჩამო-ველო.

სტუმრებმა ტაში შემოჭრეს და, ცანგალა და გოგონაო, წაოიწყეს.

ზაქარამ მოხდენილად გაუსვა ფეხი, მაგრამ რაკელი საეცკავო ადგილი არ იყო, ზელები ვა-შალა-გამოშალა, მხრები შეათამაშა და მაშინ-ვე კატოს დაუკრა თავი.

კატო უარობდა, ადგილი არ არის როგორ ვიცეკვოო, მაგრამ ეთი არ მოეშვა და ჩათა-მაშა.

— აი, ახლა უნდა გენახათ ტაში!

ნეფე-დელოდალიც უკრავდა ტაშს, სტუმრე-ბი ზმასაც აყოლებდნენ, მაგრამ ქალი გრძნო-ბით მღეროდა, ტაშსაც გატაცებით უკრავდა, ეთი კი — არა.

გიორგის სიტყვებზე ელიზბარს უნებლიეთ წყნეთის ის შემზარავი ღამე გაახსენდა, როცა ირმას სანებლიძესთან ავარაყზე მიასწრო. ვინ იცის, იქნებ წუხელ ვინმემ მასავით ცოლი სა-ყვარელთან ნახა, შილალატე ქალს ყელი გამო-სჭრა და კერო ზედ დააკლა. მან კი სიმბა-ღელ გამოიჩინა! თავის თავისთვის ეს დღესაც ეთი უმატიებია. იმის თავიერად, რომ ირმა თმებით დეთორია და მტრულე ვფრინა, გზის-პირა რუმი ჩაწეა, კიდევ კარგი, წვალი დამშ-რალი იყო, თორემ, ალბათ, ქუეყანავით ჩაიხ-რჩობოდა შიგ, როგორ უშიშის იმ საშინელი ღამის გახსენება! თუმცა რა დროს ამაზე ფიქ-რია! რაც იყო-იყო, მომხდარს აღარაფერი ეშ-ველებია!

დამთავრდა თუ არა ცეკვა, ელიზბარი გოო-რგის შეეკითხა:

— მაინც რა მოხდა წყნეთის გზაზე?

— ეილაც საჩინო კაცი და მისი საყვარელი მანქანით ზეეში გადაიხვილან!

— თუ ეუბნები, ბარემ სწორად გააგებინე, გვიე მხიარულიდე და დიმიტრი შექარაშვილის ცოლი-თქო. ეილა არ იცნობს მათ?

— რას ამბობთ! — შესძახეს გაოცებულმა სტუმრებმა.

— აი დღესას! ნეტავი ეერიყო არც შენახა?! — ჩაიბუბუნა სახინელის გამგემ.

— აფსუსი, ქალო? ფრთხილად აეკლა ანგე-ლოზიეთი რომ გაფრენილიყო! თვლი დავდ-გეს სიყვდილს, რალა საუკეთესოებს ამოარჩევს ხოლმე! — დასძინა ლუარსაბმა.

ელდანიაცმი ელიზბარი გაფთხობებული იქდა, კრინტს არ სძრავდა.

გიორგის ნათქვამი მშვენიერად გაიგონა, მაგ-

რამ რაკელი არ უნდოდა ერწმუნა, თავი იმა-ინუგეშა, იქნებ დიმიტრი შექარაშვილი შემო-მესმიაო, ამიტომ იყოთხა, კარგად ვერ ვაწუგო-ნე, თუ ღმერთი გწამთ, გამაჯვინეთ, ვინ შიმა-ყვენი ავიარიშო.

როცა ზაქარამ გამოეკრა, ვინც დაიღუპნენ, ელიზბარს შუბლი მსხვილმა ნაოკმა გაპარა, სახე უფრო გაუფართოვდა და ზმამაღლა ჩი-ლაპარაკა, საწყალს, ეს რა ბედი სწერებიაო.

— რომელზე ამბობ? — შეეკითხა ნანულა.

— ქალზე! — მიუგო ელიზბარმა.

— კაციც შესაბარალისია!

— რა თქმა უნდა, სასიკვდილოდ ყველა და-სანანია!

— შეგობრებო, მოვრჩეთ ამ უსიამოვნო აბ-ბებზე ლაპარაკს! ქორწილია, ქორწილი! ეილ-ხინოთ, ვიშხიარულეთ! — შესძახა თამადამ.

— ზაქარა და კატო კუთხეში განცალკევდ-ნენ.

ეთმა პიჯაყის ქიბიდან მიხაკი ამოიღო და ქალს გაუწოდა.

„მუუვარდარა!“ — ელვის სისწრაფით გაურ-ბინა კატოს ამ ბუერისმთქმელმა სიტყვამ, თე-აკლი გაუბრწყინდა, ზაქარას გაუღიმა და მიხ-კო თმშიც გაიბინა.

ერთ ხანს ორივე დუმდა.

ზაქარა გამტრებული მიიჩრებოდა კატოს, თითქოს რალაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ ვერ გაეხედა.

ქალმა უხერხულად იგრძნო თავი, რადგან სტუმრებმა შეინიშნა, თუ როგორი სიყვარუ-ლი უზმერდა ზაქარა და იმისი შეეშინდა, გოგონებმა სიცილი არ დაგვიყარონ. ამიტომ ეყს მოუბოდიშა, ცეკვით დაეილაღე, ამხანა-გებთან დაეჯდებოთ და შეტრიალდა.

— კატო, გენაცვალე, რატომ გამიბრახარ? — წასიურჩულა ზაქარამ.

ქალს ესიამოვნა ვფის ნათქვამი. თან იმასაც ფიქრობდა, რა ძლიერ უნდა ეუუვარდე, უთ-ქმელი და მორიდებული ზაქარა რომ ამდენს მიბედავსო, და იმანაც ჩურჩულით უპასუხა.

— მითხარო, რა გინდა?

— იცი რა, ბუერი, ძალიან ბუერი რამის თქმა მინდა, მაგრამ ვერ ვახერხებ, არ ეციე საიდან დავიწყუო.

— ნუ მომერიდებთ, მითხარო!

— ნეტავი თუ ოდესმე ჩვენც გაეუბღნიერ-ღებთ?

— შენ ეს გულით გინდა?

ქალის კითხვამ გამბედაობა შემატა ეყს:

— ამაზე ოცნებით ვალამებ და ვათენებ, წი-თი არ არს, შენზე არ ეფიქრობდე!

— მართლა?!

— მართლა, მაშ!

ქალ-ეყს შიამ შეეხიანია:

— რას ჩურჩულებთ, თქვენც ხომ საიღუბ-ლოდ არ ამირებთ ზელმოწყრას?!

— იცი რა, ჩვენ დასამალი არავისთან არაფერი გვაქვს! ქორწილს დღისწორს გადავიბრუნო! ყველას გეპატივებით! — გაბედულად განაცხადა ზაქარამ.

— აბა, მამა, წინასწარ ვილოცავ ბედნიერებას! — შესძახა გიორგიმ, ორივეს ხელი ჩამოართვა და გადაეცინა.

გიორგის სხეულზე მიბაძეს. სტუმრები ზაქარასა და კატოს რიგრიგობით ხელს ართმევდნენ, ულოცავდნენ, ჰკოცნიდნენ.

ნუფ-დულოფალმაკ მიუღოთა გაბედნიერება აღუთქვენს ქორწილში გეწვევითო.

მერე ისევ ამდერდნენ მექორწილენი, გაიარა ცეკვა.

მხოლოდ ელიზბარი იქნა ჩათვარებული. იმ ფანჯარასათვის გაეშტრებოდა თვალი, სადაც ამ საღამოთი ის და ვერიკო მუსიაფოვდნენ.

ნუთუ ამ ამყმა, სიცილით საესე, სიყვარულით გაუშაქარმა ქალმა სამუდამოდ დახუჭა თვალი?! ვერ წარმოუდგენია, რომ ამხელა სულისა და გრძნობების პატრონს კუბოში ჩააწყვენენ, ქვითყობის თაღქვეშ მოაქცივენ, მიწას დააყრანინი როგორ ენახება?! ნეტავი დღეს მანინ არ მოაყრბოდა უფულოდ, მკაცრად! აღბათ, ვერიკომ არ იცოდა მისი ქორწინების ამბავი და იმიტომ აძლევდა უცნაურ შეკითხვებს. ბევრ რამეს კი უნდა უმადლოდეს ამ ქალს.

მამ, საოცარი არაა! ირმასეენ ჩაღად გაქცეა ფიქრი?! ირმას ადგოლი ხომ მის გულში სხემად იყოკავა. აი ახლა ეს მშვენიერი, მზიარული, გულყთილი გოგონა, გვერდით უზის, თვალს არ აცილებს, მზრუნველობს, სკუმელებს აწვდის, ცდილობს მის გამზიარულებას!

ის კი ვერ იგერბებს, თავიდან ვერ იცილებს აკოატებულ, მომამბერებელ ფიქრებს!

ნეტავი სად არის, რას საქმიანობს ირმა?! იქნებ ისევ პოლკალინიკაში მუშაობს?! არავის არაფერს ჰკითხავდა, თავის ქვიფზე უყვარდა სიარული! ახლა როგორც უნდა ისე მოიქცეს, სადაც სურდეს იქ წაიღოს, აღარაფერ შეედადება. თავის გამართლებასაც ხომ შეეცადა, მგომარობამა, გაჭირვებამ მიამხლა ასე მოუქვეუღიყავით! პირიქით, ყველაზე უფრო ადამიანებს გაჭირვებაში სჭირიათ სულის სიმტკიცე.

ოჰ, რა დიდი ბედნიერებაა, როცა გიყვარს და უყვარხარ ქალს, რომელიც ღირსია პატივისცემისა. მეგობრობისა, სიყვარულისა!

რასაკვირველია, ირმა ამას არ იმსახურებს, მაგრამ ებრალება. მისი დეკარგვა რაღაც გამოუთქმელ სინანულს განაცდევინებს. ეს ბუნებრივიყაა! რა დააიწყებს იმ დიდ სიზარულს, იმ დიდ ბედნიერებას, რაც მასთან

პირველ დღეებში განიცადა, გაახსენდა ტანჯაწვალები და მწუხარება, რაც ქვეყნის იარად ჰქონდა გულში...

მექორწილენი განთიადინისა წამოხმალნენ... შექვიფიანებული სტუმრები ნუფ-დულოფალს ეთხოვებოდნენ, ჰკოცნიდნენ, ხმაშლა წარმოსთქვამდნენ:

- იხარეთ, იბედნიერეთ!
 - ცხრა ვაჟაკი შეგქნოდეთ!
 - ღმერთმა ტყბილად შეგებერთო!
 - სამარემდე ერთმანეთი გყვარებოდეთ!
- უცებ ეზოში დიღის „საარი“ გაისმა. სიშურა-ცეკვის საღერღელაშლილი სტუმრები გარეთ გაეციოდნენ.

— ეპეი, სიძვე, ხელისმომკიდენო, მაყრებო, რას მიქვია ქორწილი უზრუნო-უღუღულო! ნემი თავი თქვენ გენაცვალოთ, დამკვრელები მოეყვანეთ, — გაიმხროდა შექვიფიანებული ლუარსაბი, ხელები რომ მადლა აღეშარათა, მოხდენილად მხრებს ათამაშებდა და მუსიკას ფეხს აყობებდა.

ლუარსაბს პატარძლის ხელისმომკიდე ჩათამაშა და უმალ წრე შეიკრა. სტუმრებმა ტაში ჰკრეს, მეზურნეებმა უფრო ძლიერად დაბერეს ყებები, მედოლემ ღონივრად დასცხო დიღის ქოხები.

ახლო-შახლო მცხოვრებლებმა დაწარები გააღეს და ცნობისმოყვარეობით იმზირებოდნენ.

ნუფ-დულოფალმაკ იცეკვა, სტუმრებმაკ. ერთი სიტყვით ბევრი იღიანეს, იმზიარულეს და, ბოლოს, ისევ ლუარსაბის წინადადებით მექორწილეებმა მამა-პაპური წესისამებრ მინდერად გაინაჯარდეს.

ამასობაში ვათენდა, მზემ ამოანათა. ქალ-ვაჟნი მოღაჯღაე ყაყარობითა და ნახი გვირბილებით მოფენილ მღელოზე მოსიერობდნენ...

თოვლივით თეთრკაბიანი პატარძალი, ამხანაგებმა თავზე მინდერის ყვავილების გვირგვინი რომ დაადგეს, ნეფეს მიჰკეროდა.

მათ დაბლა მშის პირველი სხივებით გაბწყინებული უყდღავნო ქალაქი გამოლიყო. თვალისმომკრულად ეღვარებდა ცაში თყორცნილი უნივერსიტეტის ვეებერთელა გუმბათები. თეთრად მოჭოჭათე მრავალსართულიან სახლებს თავმომწონე კუბუკებივით ვაეშალათ მხრები. ფართო პროსპექტზე დაჭროდნენ მანქანები, აქეთ-იქით მიიჩქაროდნენ ადამიანები, ისინი, ვისი რწმენითა და იმედით ახლა საესე ჰქონდა გული ელიზბარს!

ღაჯარდოვან ცისკიდურზე კი კელაპტარივით ენთო და კაშვამებდა, მშის სხივებში გახვეული ცისკრის ვარსკვლავი!

არგონავშიკა

სიძლარა მემოა

ამპარტავენი ამიკოს-მეფე! ბებრიკთა ქვეყნის იყო მპყრობელი* —
ბითვინიელი ნიშტის მელიას და გენეთლიოს-პოსეიდონის²
სტუმართომოძლე ეს ნაშიერი, უვერაგესი მოკვდავთა შორის.

უმსგავსი წესი ჰქონდა ამიკოსს უცხოელთათვის შემოდებული.
არ ვაუშვებდა გორთხი მეფე სანაპიროზე გადასულ სტუმარს,

* როგორც შესავალ წერილში იყო აღნიშნული, „არგონავტიკა“ ჰომეროსის პოემების ხასიათის დიდი ეპოსია, მსოფლიო ლიტერატურის უქნობი ძეგლი. ამავე დროს ესაა კოლხურ-ელენური ეპოსი, სარწმუნო საბუთი საქართველოს ოდინდელი დიდებისა და ძლიერებისა. ამ ორმა გარემოებამ განსაზღვრა მისდამი ჩვენი საგანგებო ინტერესი, თუმცა დაგვიანებით: ესაა უწარჩინებულეს ბერძენ გმირთა ლაშქრობის ამბავი შზის ლპერთის ჰელიოსის ვაჟის-აიეტის სამეფოში, აიეტი კი კოლხეთის მეფე იყო, შავი ზღვისპირეთის ძლიერი მბრძანებელი (ასე ეძახიან გერმანელი მთარგმნელებიც: „mächtiger Kythäer Eetes“ ძლევაშოსილი ეტაისელი აიეტე). ასეთ გმირს ბერძნები შემთხვევით არ დასახლებდნენ კოლხეთის მიწაზე. მედღა, უმშვენიერესი კოლხი ქალი, კვიჟანი და გამჰრიაბი, სახელმწიფო გონების მანდილოსანია თავისი ტიტანური ნებისყოფითა და შეუპოვრობით, ამაყი ქალი, რომელიც გადამთიელ იაზონს ძვირად უსვაშს ღალატს. მას მკაცრი შორალური კანონები აქვს და უპიროსპირდება იაზონს, ამ საკმაოდ უბადრუე გმირს, რომელსაც მხოლოდ პირადი გამორჩენა ამოძრავებს.

ქართული თარგმანისათვის ყველაზე ბუნებრივია ორმარცელოვანი ლექსი, რადგან ჰეგზამეტრი, ჩვენთვის კი არა, გერმანული ლექსისთვისაც კი არაა ბუნებრივი. მიუხედავად გოეთეს და კლოპშტოკის ავტორიტეტებისა, და ეს ნაძალადევი გადატანის პრინციპი ბუნებრივ შესატყვისს ვერ პოულობს (იხ. შავ. შაიერის ახალი დიდი ენციკლოპედია, ლიპციგი, 1971, ტ. 1, გვ. 361 და სხვ.). იგივე თქვა პროფ. კლიფორდ ლინმა ინგლისური ლექსისათვის. ასეა თუ ისე, ქართული თარგმანისათვის შერჩეულია ჩაბრუნული კლასიკური ლექსი („სამარ, შენ გიწნობ, ასულად გიყნობ, მზედაუვალი, შექმომინარი“). ურიტომბა რომ სძენას არ ეხამუშებოდეს, ვლამობლით ლექსის სილადითა და აღიტერაციების სიუხვით შეგვევსო ეს უნებრია აუცილებლობა. მეორე სიმღერიდან ტექსტს ვერთავთ სტრიქონთა ზუსტ ნუმერაციას, რასაც პირველ წიგნში ტექნიკური მიზეზების გამო მოვერიდეთ. ეს აადვილებს ზუსტი შედარების დროს სტრიქონთა ძენხას. განმარტებების ნუმერაციას და ტექსტს ისევე პროფ. ავ. ურუშიაძისას ვტოვებთ. მხოლოდ შვირე დამატებითი შენიშვნები სქოლიოში ჩვენია. თუ მკითხველს დამატებითი ცნობები დაინტერესებს, ქართულ ენაზე დავასაბელებთ შემდეგს: 1. ავ. ურუშიაძე, არგონავტიკა, თბ., 1948; 2. ს. ვაუხნი-შვილი, ბერძნული ლიტერატურის ისტორია; 3. ნ. კუნი, ძველი საბერძნეთის ლეგენდები და მითები, თარგ. შ. ბუჩაძისა (და ჩვენი „მიოლოგიური ლექსიკონი“, რაც ამ წიგნს ერთვს); 4. ვლადის შუბა, „სნაკადული“, რომან მიმინოშვილის თარგმანები, და სხვ.

ვიდრე მის ღონეს არ გამოცდიდა დაუნდობელი მუშტი-კრივითა,
და მოუსწრაფა მრავალს სიცოცხლე ამ უცნაური მასპინძლომ
ახლაც, როგორც კი არგო იხილა, მყის მიაშურა ნაპირს ამაღლთ,
გამოიკითხა: საით მიცურავთ, რა მიზანი გაქვთ, ვინა ყრიხართო!
ამპარტავნულად დასცინა ყველას და შეუძახა ომახიანად:

10

„ჰეი, მისმინეთ, მაწანწალებო, ზღვიდან ზღვამდე რომ დაეხეტებით:
ბებრიკთა ქვეყნის გამგებელი ვარ და მაქვს ასეთი მკაცრი კანონი:
ვინც ამ მიწაზე შემოდგამს ფეხსა, ველარ აუშვებს ისევე იალქნებს.
ვერ მიაშურებს სამშობლო მხარეს, ვერ მიატოვებს ბებრიკთა მიწას,
ვიდრე პირველად არ გამომყვება ხელჩართულსა და სასტიკ ბრძოლაში.
მამ შემიჩივით ახლა ეაყკაცი მთელს თქვენს ლაშქარში უმამაცესი,
გამომიგზავნეთ, ვინძლო გაუძლოს ამ ჩემს საკვდავად შემართულ მუშტებს
და თუ ჩემს ნებას არ აღასრულებთ, არ გამომყვებით ახლავე კრივში,
ჩემთა კანონთა შელახვისათვის თავს დაგატყდებათ ზარი და რისხვა“.

ასე ამბობდა ზვიადი მეფე. ესმათ თუ არა სიტყვა უკმეზი,
ბრაზით აენთო გმირთა გულები, და სხვებზე მეტად აზავთებული
მძლე პოლიდევეე წინ გამოვიდა, ძმათა ქომავად გამზადებული:

20

„გეყოფა, ბრიკო! ვინც უნდა იყო, ჯობს დააჭირო ენას კბილები!
რას გვექადნები? ვიცავთ კანონებს, და მე პირადად, როგორც გვიბრძანებ.
მზადა ვარ თავად შეგება თავებდს, რომ უტიფრობა განანო შენი“.
როგორც გინახავთ შუბით დაჭრილი ძალუმი ლომი მდევართა რკალში,
მონადირეთა, ეგზომ მრისხანე უწყალო გუნდით გარემოცული,
სხვას აღარ ამჩნევს, იმ ერთს უცქერის, ვინც დაჭრა მავრამ ვერ შესძლო
მოკვლა, —

ამიკოს-მეფემ ზევსის შვილს ასე დაუბრიალა რისხვით თვალები.
ტინდარეს შვილმა* ფიცხლავ მოიხსნა ნახად ნაქსოვი ის მოსასხამი,
რაც ლემნოსელმა მანდილოსანმა აჩუქა თავის სასურველ სტუმარს.
მეფემაც ორთა მწყემსური ქუდი განზე ისროლა ბალთებიანად.
და ზეთისხილის ნუერებიანი მრუდე ხელჯობი, თან რომ დაჰჭონდა.
სწრაფად მონახეს მუშტი-კრივისთვის მოხერხებული მყუდრო ადგილი,
და მეგობრები იქვე მახლობლად დასვეს ქვიშაზე მოკრივეებმა.
არც სახით ჰგავდნენ, არც ტანადობით მოკრივეები ერთიმეორეს.
ბებრიკთა მეფე მოგაგონებდათ ტარტარის ნაშობ საზარელ ტიფონს,
ან გეას შექმნილ საზიზღარ ურჩხულთ, ზევსზე გამწყრალი ქალღმერთის
შობილს⁴.

30

ის მეორე კი, მძლე ტინდარიდი, შუქმოციმციმე ვარსკვლავსა ჰგავდა,
წყველიად ღამეში ცის გუმბათიდან სხივთა კონით რომ ქარგავს დასავლეთს.
40 ზევსის ძალუმ შვილს თუმცა თვალბში ჯერ სიყრმის ცეცხლი უციმციმებდა,
და წვერ-ულვაში ნათელ სახეზე ახლა პირველად ეკოკრებოდა,
მავრამ ღონე და გამბედაობა ჰჭონდა ლომგულის, ტყის ნადირისა.

*მითის ერთი ვერსიის მიხედვით, კასტორი და პოლიდევეე, დიოსკურები, სპარტის მეფის ძის ტინდარეს (ტინდარეისის) შვილები იყვნენ, მავრამ უფრო გავრცელებული ვარიანტის მიხედვით კასტორი ტინდარეს შვილია, პოლიდევეე კი ზევსისა; მესამე ვერსიით, ლუდას ზევსი გედის სახით მოევლინა, ერთი კვერცხიდან მშვენიერი ელენე იშვა, მეორიდან — დიოსკურები.

პერში ქნევით სინჯავდა ხელებს, თუ მაქვსო ღონე უწინდებური, ხოფმა და ჯაფამ ხომ არ მოიღალა და მოადუნა ეს მკლავებშიო! ამიყოსი კი იდგა განზე და მოპირდაპირეს აშტერდებოდა. საბერველივით ებერებოდა ძალუმი მკერდი ქშენით, გუგუნით, ისე სწყუროდა მრისხანე მეფეს გმირის გულადან ნადენი სისხლი. აქ ლიკორეცმა, მეფის მსახურმა, ფერხთით დაუდლო ორსავე მებრძოლს სქელი ღვედები ხარის ტყავისა, კრივში ნაცადი, მკერივი, მაგარი. ეშრალი, უხეში თასმის შეხებაც კმაროდა, რათა გტყენოდა ხელი. მაშინ ბებრიკთა ვერაგმა მეფემ დაიწყო სიტყვა აპპარტაუნული: „ამოირჩიე, რომელიც გინდა, აგერ თასმები, აგერაც შენა! წილსაც არა ვყრი, გითმობ უკეთესს, რომ მერე რამე არ მომდო შარი. შეკარი მუშტი, შეირტყი ღვედი, შემდეგ დარტყმებიც იგემე ჩემი, რომ სხეებს უამბო. რა ოსტატურად მცოდნია ტყავის ღვედების მოჭრა და შენისთანა ლაწირაკების სახის შეღებვა მათივე სისხლით!“

50

ასე თქვა მეფემ, და ტინდარიდი ღუმლით შეხვდა უნდო მასპინძელს, მხოლოდ ღიმილით შეხედა ერთი, დაიხარა და აიღო ღვედი. ამ დროს მოვიდნენ ძმა კასტორი და გმირი ტალაე, ბიანტეს შვილი, ღვედი მოარგეს, როგორც წესია, და გაამხნევეს ბრძოლის წინ გმირი. ეს შეუსრულეს მეფეს ორნიტემ და არეტოსმა — მისთა მსახურთა, — რა იცოდნენ, რომ უქანასკნელად უკრავდნენ თასმებს, მისდა შავბედად!

შორიშორ მდგარმა მოკრივეებმა, რაკი მუშტები მარჯვედ შეუყრეს, ფიცხლავ შემართეს მალა ხელები, სამტროდ ეკვეთნენ ერთიმეორეს. ვითარცა ტალაე გაავებული გემს ეკვეთება დასალუპავად და გემი განზე გაერიდება, მარჯვე მესაჰის ხელით დახსნილი, სწორედ იმ წუთას, როცა მძვინვარე ზვირთი უქადადა მკერდის შენგრევას, — სწორედ ასევე ბებრიკთა მეფე ეკვეთებოდა მძლე პოლიდევეცს. ისევ და ისევ შემოუტევედა, სულის ამოთქმას აღარ აცლიდა. ტინდარიდი კი განზე ხტებოდა და უსხლტებოდა მთაკაცს ხელიდან. ასე არჩევედა, სად არის სუსტი, სად უწყლავადია ვერაგი მტერი. შემდეგ მუშტები შეაგება და დარტყმაზე დარტყმით აძლევედა პასუხს. როგორც ხომალდის მკერივი ძელები არ იყარებენ წვეკმახვილ ლურსმანს, მაგრამ ღურგლები ზათქით, ხმაურით, შეუსვენებლივ სცემენ ჩაქუჩებს, აკაკუნებენ, არ ეშვებიან, ვიდრე ლურსმანი ჩაიჭედება, — ასე უშენდნენ მებრძოლნი მუშტებს შეუბრალებლად ერთიმეორეს, ასე გაჰქონდათ ბრაუნ-ტყაცანი შებმულთა კბილებს, ყბებსა და ლოყებს. შორს გაისმოდა სანაპიროზე მათი დარტყმების გამოძახილი. ასე იბრძოდნენ კბილთა ღრჭენითა, ვიდრე გაუწყდა ორივეს ჭანცი. განზე გადადგნენ შორკინალები, ჩამოიწმინდეს შუბლიდან ოფლი. მძიმედ ქმინავდნენ ბუმბერაზები, სულს ძლივს ითქვამდნენ დაქანცულები. მერე ეკვეთნენ ერთიმეორეს და გაიმართა ისევ ჭიდილი. როგორც ატეხილ ხარებს. სხვევით დეკეულისთვის შებმა მდელიოზე. დახეთ, მზაკვარი ამიყოს-მეფე ცერებზე შედგა, როგორც ყასაბი და მძაჲ მუშტი მოპირდაპირის თავზე დაუშვა შესამუსრავად. გმირმა გასწია განზე თავი და მხარზე მიიღო დარტყმა მსუბუქი. ახლა მარჯვენა თვითონ აღმართა, უკუქცეულმა ერთი ნაბიჯით, შიგ საფეთქელში დაჰკრა ამიყოსს, ისეთი ძალით შემოქნეული,

90

რომ დაუმსხვრია ყვრიმალის ძვალი ბებრიკთა მეფეს სულერთიანად. ტკივილისაგან თავბრუდასხმული ძლეული მეფე დაეცა დაბლა, მაშინ მამაცმა მინიელებმა ნიშნად შევებისა დასცეს ყიყინა, ამიკოსი კი მოწყდა კლდესავით და განუტევეა კიდევაც სული ბებრიკთა ტომი მეფის დაღუპვას ვერ შეურიგდა ასე იოლად, ხელი ჩაავლეს მყისვე სათხედებს და მოიპარჩვეს მძიმე კომბლები, გმირ პოლიდევეკს დაესხნენ თავსა, გულანთებული შურისძიებით. 100

მაგრამ დაღლილი მოყმის გარშემო მეგობრებისა დაღვა კედელი, ბურჯად აღმართულთ იშიშვლეს მყისვე ქარქაშებიდან გმირებმა ხმლები. ხელი ხმალს იკრა უმალ კასტორმა, ერთ ვერაგთაგანს თავი გაუპო, და სისხლიანი ორი ნაჩეხი გადმოუფგორდა ორსავე მხარეს; პოლიდევეკე კი ანაზღუელად შეხტა, ჰაერში შეინავარდა, მძლე იტიმონევსს, ბუმბერაზ ბებრიკს მკერდში ჩაარტყა წიხლი ძალუმად და მტვერში დასცა, ხოლო მიმანტი ახლო მიუშვა, შემდეგ მივარდა და ისე მძლავრად ჩაარტყა მუშტი მარცხენა წარბში, რომ გაუხეტქა, სულერთიანად ჩამოატყავა და გაუშიშვლა უბედურს თვალი. მეფის მსახურმა და მეგობარმა, ღონით განთქმულმა ორეიდესმა* 110

ფერდში მახვილი დაჰკრა ტალავს, ბიანტის ძესა, მაგრამ ვერ მოკლა. კანი გაუჭრა წელს ქვემოთ რვალით**, ხოლო შიგნულს ვერ მიაწვდინა. ასე ბებრიკმა არეტემ სთხლიშა მძიმე კომბალი მამაც იფიტეს, მეფე ვერიტეს უშიშარ შეილსა, და თუშა იყო დარტყმა ძლიერი, არ იყო გმირი ჯერ დაღუპული, მაგრამ სიცოცხლე ბეწუზე ეყიდა. მძისკენ საშველად გამოეშურა კლიტიოსი და იშიშვლა ხმალი, დაჰკრა არეტეს ბრაზმორეულმა და სასიკვდილოდ დაჰკრა ბებრიკი. ახლა ლიკურგეს მამაცი ვაჟი, გმირი ანკევსი გამოხტა წინა. მარჯვენა ხელში ეპყრა ნაჯახი, საბედისწეროდ მძიმე და მჭრელი, მარცხენა ხელზე კი დაეხვია ფარის წილ ტყავი შავი დათვისა. 120

ჩიქურ შეიჭრა ბრბოს შუაგულში, გვერდს უშევენებდნენ ეაკიდები, აქ იაზონიც წამოეშველათ, ბებრიკთა წყობას დასცეს თავხარი. როგორც ზამთარში მშვიერი მგლები შეიჭრებიან ჩუმად ფარეხში, შეუშინეველი დარჩებათ ძაღლებს და ფხიზელ მწყემსებს რუხი მხეცები, ურიცხვი ცხვარი კედელს აწყდება, შიშით ეკვრიან ერთიმეორეს, ხარბი მგლები კი თვალს აცეცებენ: რომელს ეცეთო ახლა პირველად და ყელი რომელს გამოვლადროთო, ხან ერთს უშხერენ და ხან მეორეს. — ასე უშხერდნენ არგონავტებიც ამაყ ბებრიკთა გონწასულ ურდოს. ასე ცხვარივით დააფრთხო ყველა მინიელ გმირთა მუქა ლაშქარმა. კლდის ნაბრალში რომ მეფუტყრეები, გინდა მწყემსები შეუბოლებენ, 130

ჯერ შეიყრება ერთგან ფუტყარი ფრთების ქნევით და ზუზუნ-გუგუნით, შემდეგ, უწყალოდ შეხრილობული, ვეღარ გაუძლებს შემხუთავ ბოლსა. გამოფრინდება მთელი ნაყარი, გაიფანტება ტყესა და ღრეში. ასე გაიქცა და გაიფანტა უნდო ბებრიკთა ტომი ძლეული, ასე მოედო მთელს ბებრიკიას ამიკოს მეფის დაღუპვის ცნობა. ჯერ არ იცოდნენ საცოდავებმა, რომ უარესი ელოდათ ხვედრი, თავზარდამცემი უბედურება თავს დასტეხოდა ბებრიკთა მხარეს,

* ბერძ. ორეიდეს, ვერმ. და რუსულ თარგმანებშიც ასეა. პროზ. თარგმანშია ორიდე.

** დედანში ლაპარაკია კანის გაქრახე, გ. წერეთელსაც უყვრია კანი და გერმანელ მთარგმნელსაც (nur vitzi' ein mening Haut, слегка ободрала кожу. პროზ. თარგმანშია „სარტყელი გაქვეთა“.

მათს კარ-მიდამოს, ვენახს და ყანებს აპარტახებდა მეფე ლიკოსი, თან მოეყვანა მირიანდინთა — ქვეშევრდომების მთელი ლაშქარით, ეხელთა დრო და წამოსულიყო, მცველი მეფე რომ სხვაგან იგუდა რადგან ამ ტომებს სამტროდ აღძრავდნენ რკინის სადავო საბადოები. ახლაც უმეფოდ დარჩენილ მხარეს შემოსეოდა მარიანდინი, სახლ-კარს იკლებდა, ბოსლებსა ცლიდა, ამ დროს მოვიდნენ არგონავტებიც, ურიცხვი ცხვარი დაკლეს გმირებმა და გაირეკეს ორი იმდენი. მებრძოლთა შორის ერთმა ვაჟკაცმა შესაბა მამინ: „დახეთ ამ ბედსა! განსაგეთ, ეგზომ დუხჭირი ხალხი თუ რა შავ დღეში ჩავარდებოდა, რომ ჩვენთან ერთად აქეთ ჰერაკლეც წამოეყვანა მოწყალე ღმერთსა. მამინ, მე ვფიქრობ. საქმე კრივამდე არც მივიდოდა, ასე მკონია. რადგან რაწამსაც ამიკოს მეფე გამოჩნდებოდა, კანონს გვამცნობდა, განრისხებული ჰერაკლე კომბლით მას ასწავლიდა იმგვარად ჭკუას, ქედმალლობასაც დაიფიწყებდა და მასთან თავის ბრიყულ კანონსაც. ვაი ჩვენდა, რომ უებრო გმირი სადღაც მიზიის მხარეს დაეტოვეთ, ვართ უმწურონი და უიმედოდ მივცურავთ ახლა შორეთულ ზღვებში, — ნახავთ ყველანი, რა დღე დაგვადგეს, რაკი დაეტოვეთ უზადო გმირი!“

150

ასე დარღობდა ეს კაცი, მაგრამ ეს ხომ თვით ზევსის განგებით მოხდა! იქ გაათიეს გმირებმა ღამე, დაჭრილ მეომრებს უხვევდნენ წყლულებს, შუბით დაჭრილებს და ხმალდაკრულებს, თან კიდევ ღმერთებს უკლავდნენ ზეარაკს, არ მოუხუჯავთ დიღამდე თვალი, ჰქონდათ გაშლილი მეფური სუფრა, და მოვიზგიზე სამსხვერპლო ცეცხლთან არ შეწყვეტილა თასის ტრიალი. დასასრულს, ქერა, ქოჩორა შუბლი რომ დაიმშვენეს მწვანე დაფნითა, — რაც იქვე იდგა, სანაპიროზე, გემის ბაგირიც მასვე მიაბეს, — ორფევისის ხმატკბილ ფორმინგის ხმაზე გაისმა ჰანგი საგმირო ჰიმნის. ზღვა მოლივლივე, წყნარი ნაპირი გმირთა სიმღერას აპყრობდა სმენას, ზევსის თერაპნელ ძეს* აღიდებდნენ, ვინც დაბლა დასცა ამიკოს მეფე.

160

მაგრამ როდესაც ცხოველმყოფელმა მზე-პელიოსმა აღმოსავლეთით* სხივი დანამულ გორაკებს სტყორცნა და გააღვიძა ისევ მწყემსები*, გმირებმა გემზე აზიდეს დავლა, რამდენიც იყო მათთვის საჭირო, შემდეგ დაფნის ხეს მოხსნეს ბაგირი და შეაცურეს ბოსფორში გემი. ზღვა ბობოქრობდა, გამძვინვარებით იგრაგნებოდა ტალღაზე ტალღა. დახე, რა ზეირთი მოგორავს აგერ, თითქოს სალი კლდე იყოს ფრიალო მაღალი თხემით ღრუბლებსა სწვდება და ისე ბრუნავს გუგუნ-გრიალით. თითქოს ძირს უნდა ჩამოტივალდეს და ერთი დაკვრით გასრისოს გემი. ახლა იტყოდი, ველარ დავადწვეთ საბედისწერო საფრთხეს თავსაო, ტალღა უმიზნებს გემის შუაგულს, რომ ღრუბელივით დაეშვას დაბლა. მაგრამ დაბლდება და იფანტება, თუ კარგ მესატკეს შეხვდა შემთხვევით, — ახლაც ასევე იხსნა ზომალდი ტიფისმა თავის ხელოვნებითა. შიშით გულები გადაუქანდათ, მაგრამ გადარჩა უვნებლად ყველა. ხოლო მეორე დღეს ბითვინიის პირისპირ მხარეს მიადგა გემი.

170

* „გააღვიძა, მწყემსები“ პროზ. თარგმანში არაა (დედნისეულია).

აქა ცხოვრობდა სანაპიროზე მეფე ფინევსი, აგენორის ძე* მოკვდავთა შორის უუბედურესს უნდა ეთმინა უსახლგრო ტანჯვა¹⁸⁰ რადგან ბოროტად გამოიყენა თრაკიის მეფემ მისნობის ნიჭი¹⁸¹ ოდესღაც ლეტოს ძის ნაბოძები,** ვერ შეიფერა ძღვენი ციური, და თვითონ ზევსის წმინდა ზრახვებსაც¹⁹⁰ მოკვდავთ უშიშრად უმხელდა ზოლმე ამისთვის ღმერთებს ებოძებინათ მისთვის სიბერე მარადიული. ზევსმა წაართვა თვალთა სინათლე და ცხოველი მზის ხილვის სიამე, ნასთან დააკლო სიამოვნებაც, რომ დამტკბარიყო საკმელ-სასმელით, რაიც მეზობლებს მოჰქონდათ უხვად ღმერთების ზრახვის განდობისათვის. როგორც კი ლუქმას ხელთ აიღებდა და მიიტანდა პირთან მოხუცი, დაეშვებოდა ღრუბელთა მხრიდან გუნდი ბინძური ჰარპიებისა!¹⁹⁰ და საკმელ-სასმელს გამოსტაცებდნენ უზარმაზარი ნისკარტებითა. ხან ერთ ნამცეცსაც არ უტოვებდნენ, ხან მხოლოდ იმდენს, რომ შერჩენოდა საწყაალს სული და ტანჯვით ეზიდა გაძალღებული ცხოვრების ტვირთი. ააყროლებდნენ ბილწი ფრთოსნები სასახლესა და გაფრინდებოდნენ, ისეთ საზიზღარ სუნსა ტოვებდნენ. ვინ დადგებოდა, ვინ რას შექადა! ესმა თუ არა ლაშქრის ხმაური, მაშინვე მიხვდა ბრძენი მისანი, რომ ჩამოვიდა იმ გმირთა გუნდი, ვისაც კრონიონ ზევსის განგებით უნდა დაეხსნა მეფე ტანჯული, რათა შეეცნო საკმელის გემო. ამ დაპირებით ნუგეშეცემულმა წამოიწია აჩრდილის მსგავსად, ჯოხზე დაენდო წელმოწყვეტილი, უსულო აჩრდილს დამსგავსებული, კედელს გაუყვა, ცალკე შიმშილით, ცალკე სიბერით წელმოწყვეტილი. 200 გამხმარს, გაღუულს, მალღობი შერისხულს ძლივს აკაებდა ძვალი და ტყავი. ასე მიხრწნილს და სახსრებში დაშლილს ქუქყით კანიც კი დაბორკლებოდა. გადააბიჯა ზღურბლზე თუ არა, მუხლმოკვეთილი დაეშვა დაბლა, დაბნედილი და დასუსტებული მტვერში დაეარდა თავრეტდასხმული, ეგონა ფეხქვეშ მიწა გაიპო, ქვეყნიერება გადატრიალდა, ცნობა დაკარგა, აღარაფერი აღარ ესმოდა ბურანში წასულს. როს ამ ყოფაში ნახეს გმირებმა, გარს შემოერთყნენ განცვიფრებულნი. ნოხუცმა ოდნავ სული მოითქვა, გონსაც მოეგო, წამოიწია და გაპირვებით მკერდის სიღრმიდან აღმოთქვა მისი მისნური სიტყვა:

„მისმინეთ, გმირნო, ბერძენთა შორის ყველაზე უფრო

კეთილშობილნო, 210

თუ ხართ ნამდვილად ის ვაჟკაცები, პელიას მეფის მკაცრი ბრძანებით გმირ იაზონს რომ მაჰყვებით კოლხეთს, ოქროს საწმისის მოსაპოვებლად ზომალდ არგოთი... დიახ, თქვენა ხართ! მისნის გონება ჯერ არ მღალატობს, ყველა მოკლენას გულამდე ვწვდები.ო, პეუფეო, დიდება შენდა! ლატონას ძეო, ამ ტანჯვაშიაც მიიღე წრფელი მადლობა ჩემი. იწამეთ ზევსი, დამნაშავეთა კაცთა სასტიკად დამსჯელი ღმერთი,

* ზოგი ვერსიით — აგენორის ასულის კასიოპეიას და ფენიქსის შვილი.

** იგულისხმება აპოლონი. ერთი ვერსიით, ოლიმპიელთა საიდუმლოს გაცემით გამწვარალმა ზევსმა ფინევსს არჩევანი შესთავაზა: ან სიკვდილი ან სიბრძავეო! მეფემ სიბრძავე აქოზინა. ახლა პელიოსი გაუწვრა: უსინათლობა რად ინდომეო! — და ჰარპიები მოუვლინა. საკმელს პირიდან სტაცებენ. ზოგ თარგმანში ფინევსს სჯის ზევსი (გ. წერეთ.), ზოგში აპოლონი (ა. ურუშ.), ზოგშიც — ზოგადად ღმერთები (გერმ.). უფრო მესამე ვაჟობინეთ, რადგან ეს საკითხი საკმაოდ ბუნდოვანია (იხ. ფრ. ლუბკერის Reallexikon des klassischen Altertums, 1867, 761, ასევე Sex. d. Antike, ლიბიკ., 1969 და სხვა)

მეედრებელთა ჩაგრულთა შემწე! გაფიცებთ მას და აპოლონ ფებოსს,
 გაფიცებთ ჰერას, ვინც თქვენს ლაშქრობას სწყალობს ღმერთებზე

ნუ მიმატოვებთ ასე უშწოლდ მარგეთ, მიხსენით მე უბედურო.
 მე ერინიამ დამადგა ფეხი და ჩამიყენა თვალბეჭეში ბინდი,¹² 220

ხოლო აპოლონ ფებოსმა სართად მარადიული სიბერე მიძღვნა.
 არც ეს მაკმარეს, ამაზე მძიმე უბედურებაც დამატყდა თავზე:
 ხელიდან მტაცებს სანუკვარ საზრდოს გუნდი ბინძური ჰარპიებისა.
 მოფრინდებიან რომელიღაცა დასალუბავი ბნელი ქვეყნიდან...
 ვინ რას მირჩევს და ვინ რას მიშველის! გამოვაპარებ უმალ ჩემს თავსა,
 ვიდრე იმ წყევლთ, რომ ვიწყებ ჭამას.* მივიტან პირთან ლუკმას თუ არა,
 მოშვედებიან ღრუბელთა მხრიდან და საზრდოს ხელში გამომაცლიან.
 დამიტოვებენ ზოგჯერ ნამცეცებს, რომ არ ამომძვრეს შიმშილით სული.
 მაგრამ ისეა აქოთებული, ასდის ისეთი სიმყრალის სუნი.

რომ სიახლოვეს ვერ გაჩერდება აღმათ ვერც ერთი მოკვდავთაგანი, 230
 თორემ პირს აბა ვინ მიაკარებს, ანდამატისაც რომ ჰქონდეს გული!^{**}
 მაგრამ ნდობა და შიმშილი წამძღვეს, ავიღებ ხოლმე ბინძურ ნარჩენებს,
 გულამღვრელი ვიყრი ბედშავი ამ გაუმძღარ, წყევულ სტომამქში.^{***}
 ორაკულს უთქვამს, წინასწარმეტყველს, რომ დამიხსნიან ბორეადები,¹³
 გარეკავენო ბოროტ ჰარპიებს. მართლაც, მხედებიან ნათესაებმად,
 და მათგან შველას ველი, რადგანაც მე ვარ ფინევსი, აგენორის ძე,
 ერთ დროს სიმდიდრით სახელგანთქმული, მეფე, მანცარი, სულთამხილავი.
 როცა თრაკიის მეფე ვიყავი, მე კლეოპატრა, ღვიძლი და მათი
 დიდი სიმდიდრის ძალით შევიერთე და იყო ჩემი პირველი ცოლი“.

თქვა აგენორის ძემ და გაჩუმდა. ღრმად შეებრალოთ მოხუცი გმირებს, 240
 მაგრამ ყველაზე მეტად შეწუხდნენ ბორეადები, ბორეას ძენი.
 თვალთაგან ცრემლი ჩამოიწმინდეს, მიუახლოვდნენ საბრალო სიძეს,
 ზეთემ ჩაავლო მკლავში ხელი და დავრდომილ მოხუცს ასე მიმართა:

„საბრალო კაცო! მოკვდავთა შორის შენზე უბედურს ვერავის ვიტყვი.
 მაგრამ რად გერგო ასეთი წერა, რა ჩაიღინე ამისი ფასი?
 ხომ არ შესცოდე ღმერთთა წინაშე, როგორც მისანამა რაღაც გიყურად?
 რით განარისხე, მსგავსი სასჯელი რომ დაგატეხეს წინასწარმეტყველს?
 თუ ღმერთმა მართლაც ჩვენ დაგვაყისრა პატივი შენი დახმარებისა.
 ლამის დავკარგოთ შიშით გონება, თუმცა კი შველა გულით გვწაღია.
 ვაი თუ ღმერთი გაგვიწყრეს ჩვენცა! გვზარავს მიწიერთ ციურთა წყრომა. 250
 ამიტომ ჩვენ იმ ბინძურ ჰარპიებს ვერ მოგაშორებთ, რაც გინდა გვსურდეს,
 ვიდრე წინასწარ არ შემოგვეციავე, რომ არ მოგველის ღმერთების რისხვა“.
 ასე თქვა ზეტემ და ბერიკაცმა დაშრეტულ თვალთა აღმართა უბე,
 ჩამქრალი მზერა მიაპყრო ჭაბუქს და უპასუხა ასეთი სიტყვით:

„იუფრე შვილო! ნუ მომაგონებ! ველს არ გაივლო აზრი ამგვარი!
 მოწამედ მყავდეს, კეთილი ნებით ვინც მე მიბოძა მისნობის ნიჭი,

* ზოგ თარგმანში (პროზაულშიც) ეს სტრიქონი არაა.
 ** აქ სხვადასხვა თარგმანებში ვხვდებოდა „რკინის გული“, „ფოლადის გული“, „ღი-
 ამანტისა“ (ღემანტი, ანდამატი). ეს უთანასწოლი მიზიდულობის გაგებასაც შეიცავს.
 *** ზოგ თარგმანშია „ბოროტი სტომამქი“ (ბერძ. სტომაქ, ასეა რუს. თარგმანშიც).

ლეტოს კეთილი შვილი ფებოსი... და კიდევ ვფიცავ ჩემსა შავბელსა,
 ამ ჩემს თვალებზე გადაკრულ ღრუბელს და საიქიოს წყვდიადის ღმერთებს, —
 თუ ვტყუი, მკვდარსაც რომ შემრისხავენ, თუმცა ისედაც მკვდარს ვარ უკვე,
 რომ არ მოგელით უკვდავთა რისხვა ჩემი დახსნის და გადარჩენისთვის!" 260

ფიცი რომ ესმათ, ბორეადებმა მყისვე ითავეს მოხუცის შველა.
 მოყმეთა შორის ყველაზე უფრო ახალგაზრდებმა გაშალეს სუფრა,
 რომ პარპიების უკანასკნელი ლუკმა-ნადავლი ეს ყოფილიყო.
 დისვეს მოხუცი სავეს სუფრასთან და ამოუდგა მხარში ორივე.
 გუნდის ლოდინში იშიშვლეს ხმლები, რომ გაერეკათ ავი ფრთოსნები.
 ვერც კი მოასწრო მოხუცებულმა, რომ გაესინჯა საჭმელის გემო:
 აიღო ხელში ლუკმა თუ არა, ანაზღვეულად შავი ღრუბლიდან
 ელვაზე სწრაფად, ქარიშხალურად მოფრინდა გუნდი ჩხავილ-შხვილით,
 ემგერა სუფრას ყრანტალ-გნიასით, არად ჩააგდეს გმირთა განგაში,
 მთელი ზორაგი შთანთქქეს წამიერ და ზღვას ყრანტალით გადაუქროლეს, 270
 სასახლეში კი ბილწმა ფრთოსნებმა სუნი დატოვეს აუტანელი.
 ბორეადები, ქარისფრთიანნი კვლავაკვალ მიჰყვენენ ხმალთა ტრიალით,
 ასე მისდევდნენ ფრთოსან ურჩხულებს და არ დაეტყოთ მუხლებში დაღლა.
 რადგანაც ზევსმა ბორეას შვილებს დაუშრეტელი უბოძა ჯანი,
 და კრონიონის ნება რომ არა, საღ შეიძლებდნენ ფრინველთა დევნას.
 ზეფირზე სწრაფად რომ მიფრინავდნენ ფინევსისკენ თუ ფინევსისაგან!
 ისევე, როგორც მთიან მხარეში, ტყესა და ღრეში დაუღალავად
 მისდევენ ჯიხვებს, ანდა ხარირმებს ძაღლები, კარგად დაგეშილები,
 გაათრებულნი შეჰყევენ ნადირს, არ ამორებენ თვალთა მზერასა,
 ჰა, სადაც არის, დაეწვევიან, კბილთა კრაქუნით იწვედიან პირსა, —
 ასე ზეტეს და კალაისი წამოეწივნენ ლამის პარპიებს,
 ხელებს იშვერდნენ, იქნებ დავკრათო მაგრამ ამოღ! ვერა სწვდებოდნენ.
 ბოლოს და ბოლოს, სადმე პლოტებთან* დაეწეოდნენ კიდევ მტაცებლებს¹⁴
 და დახოცავდნენ საზიზღარ ფრთოსნებს, ღმერთების ნების საპირისპიროდ.
 მაგრამ ფრთოსანი გმირების გზაზე აქ აღიმართა ანაზღვეულად
 ღმერთთა და კაცთა შუამავალი, სწრაფი ირისი, მაცნე ციური¹⁵.
 ქალღმერთმა ძმები შეაჩერა და დააშოშმინა ასეთი სიტყვით:

„ო, ბორეასის მამაცნო შვილნო, პარპიის მოკვლის არა გაქვთ ნება!
 ნუ ხოცავთ ზევსის ერთგულ ქოფაყებს, ჩააგეთ ხმალი! გააღვეთ პირობას:
 აღარასოდეს ესტუმრებიან მრავალტანჯული ფინევსის სუფრას.“ 290

ასე აღუთქვა სწრაფმა ირისმა, და დაიფიცა თვით წმინდა სტიქსი,¹⁶
 რომლის წინაშეც თვითონ ღმერთები ქედს იხრიან და შიშითა ძრწიან,
 რომ პარპიები ფინევსის სახლში აღარასოდეს დაბრუნდებიან,
 მოასვენებენ აგენორის ძეს — ასეთიაო ღმერთების ნება.
 ბორეადებმა ირწმუნეს ფიცი, ფიცხლავ გემისკენ იბრუნეს პირი.
 სწორედ ამიტომ „დაბრუნებისას“ უწოდებს ხალხი დღეს იმ კუნძულებს.

* დედნის ეს ნივთი („ფინევსიდან თუ ფინევსისაკენ“) პროზ. თარგმანში არაა.

¹⁴ პლოტება — მცურავი კუნძულები (ბერძ. პლოტოს — მცურავი, აქედ. რუს. плавать: ფლოტი და სხვ.). ძველა ვერსიით, აქ ბორეადები ელეტენ პარპიებს. აპოლონიოსი ჰესიოდეს ემყარება.

რომელთაც უწინ ეძახდნენ „პლოტებს“ — იცნობდნენ, როგორც მცურავ/
 კენჭულებს; მალე ირისმაც გაშალა ფრთები, დაემშვიდობა დახსნილ პარპიებს; რომელთაც კრეტის მინოსისეულ გამოქვაბულში დაიდეს ბინა. თვით კი აფრინდა და მიაშურა მალალ ოლომპოს, ზეესის სავანეს. 300

ამასობაში არგონავტებმა საბრალო ფინევს დაბანეს ტანი, ჩამოაცილეს ჭუჭყი და ზინთი, მსხვერპლად შესწირეს რჩეული ცხვრები, ამიკოს მეფის ფარეხებიდან წამოსხმულები, გმირთა ნადავლი. გამართეს ლხინი ფინევსის სახლში, გაშალეს დიდი სავაზში სუფრა. დასხდნენ ნაღმად და მათთან ერთად აქა ლხინობდა თვითონ ფინევსი. ხარბად ჭამდა და ხარბადაც სვამდა, თავი სიზმარში ეგონა მოხუცს. როცა ქეიფით გული იჭერეს, მოსწყინდა ყველას სმაცა და ჭამაც, მაინც ფხიზლობდნენ, ელოდნენ გმირთა, ბორეადების შემობრუნებას. იჭდა კერასთან მოხუცი მშვიდად და მოუთხრობდა წერილად ვაეკაცებს ეგზომ სამძიმო ლაშქრობის ბოლოს, მათი გზისა და სვე-ბედის აშბავს: 310

„მისმინეთ, გმირნო! ყველაფრის ცოდნა თუმცა წინასწარ არ არის წესი, მაგრამ თვით ღმერთებს რაც ეამებათ, არ დაგიფარავთ, გიშინებთ ახლა. უკვე დამატყდა უბედურება უწინ მე ჩემი სიგიჟისათვის, რომ ზეესის ნებას ვამბობდი სრულად, არას ვფარავდი, ზეესს კი სურს ასე: მოკვდავთ ეუწყით მხოლოდ ნაწილი მომავლის, რასაც განჭვრეტს მისანი, რომ არ დაკარგონ ღმერთების რიდი და მათი რჩევა დასჭირდეთ კვლავაც. ახლა, როდესაც მე დაგშორდებით, ზღვათა შესაყარ ვიწრო სრუტეში ჯერ ორი შვიი კლდე დაგიხვდებათ — კიანის კლდეთა კედლები ეუშტი*, რომელთაც დღემდე ვერ გასხლტომია ვგონებ ვერც ერთი მოკვდავთაგანი. რადგან იმათი ძირი და ფესვი დასაბამიდან არ არის მყარი. 320 ერთიმეორეს ეტაკებთან წყალში უძიროდ დაკიდებულნი, შეერთდებიან, განშორდებიან... აქოთდებიან შმაგი ტალღები, გადაუვლიან კიანებს თავზე აჭაფებულნი გუგუნ-გრილით. გამაყრუებელ გამოძახილით არყევენ კლდოვან სანაპიროებს, ამიტომ, თუ გემს გონებით მართავთ და პატივსა სცემთ ღმერთების ნებას. ნუ აჩქარდებით ახალგაზრდულად და შესიმინეთ მოხუცის რჩევა. კარგად განსაჯეთ, ნუ მიხვალთ ჯიქურ, აწონ-დაწონეთ ნაბიჯი თქვენი. ვიდრე იერიშს მიიტანთ, თორემ თქვენივე ხელით დაღუპავთ თავსა! ჯერ გააფრინეთ გამოსაცდელად თქვენი გემიდან მტრედი ფრთოსანი; თუ გადარჩება, გადაფრინდება პონტოს მხარეში მშვიდობიანად. 330 თქვენი ბედია, ნიჩბებს ეძალეთ, დაუყოვნებლივ მიჰყევით თქვენცა, მარჯვედ მოუსვით ფიცხლავ ხოფები, გაეცურეთ სრუტე საბედისწერო, თანაც ვახსოვდეთ, ნათელი ხსნისა არა იმდენად ლოცვა იქნება. რაოდენადაც ხელის სიმარდე და საკუთარი მარჯვენა თქვენი. ამიტომ მაშინ გადაივიწყეთ, სიმხნის კიდევან, სხვა ყველაფერი. თქვენივე თვალი და ღონე გიხსნით. ჯერ კი არ გიშლით, ევედრეთ ღმერთებს! ხოლო თუ მტრედი გაისრისება, ვერ გაფრინდება შავ კლდეთა შორის, დაუყოვნებლივ მობრუნდით უკან, რადგან ჯობია დაუთმოთ ღმერთებს. და თუ არ დათმობთ, იმ კლდეთა შორის საბედისწერო ხვედრსა და წერას

* კიანის კლდეებს სხვაგვარად სიმლეგალები ეწოდებოთ.

ვერ გადარჩებოდა ვერანარად, თუნდაც რომ არგო რკინისა იყო. 340
 ამპარტავანო. თქვენ არ გახედოთ ჩემი მისწრაფებით თქმულის დასრულებას.
 თუნდაც ფიქრობდეთ, რომ ციურ ღმერთებს სამგზის უმეტესს ვაძლევს, ვინა
 ვიდრე მათ ვაძლევარ, და თითქოს ვიყო მე უკვდავთათვის სამგზის წყველი.
 მამ დამერწმუნეთ, არ დაძრათ გემი, ვიდრე წინასწარ მტრედს არ გაუშვებთ!
 მოხდება ის, რაც მოსახდენია, და თუ გაივლით სრუტეს მშვიდობით,
 უკან დატოვებთ მოძრავ კლდეებსა და ბითონია დაგრჩებათ მარჯვნივ,
 იცურეთ გასწვრივ მაგრამ ერთდრთ ნაპირს კირქვიანს, შმაგტალღებთან.*
 იცურეთ წინ და იყავით ფხიზლად, არ გადახვიდეთ არსად ხმელეთზე,
 ვიდრე რებას¹⁷. სწრაფი მდინარის შესართავს უკან არ მოიტოვებთ,
 შავ კონცხს** ჩაუვლით და შეტურდებით კუნძულ თინიას¹⁸ ნავსაყუდელში. 350
 აქედან გახვალთ, გატურავთ ცოტას, თინეიდიდან¹⁹ არც ისე შორსა
 მარიანდინთა მიწებს იხილავთ, მოპირდაპირე მხარეს გადაშლილს.
 იქ საიქიოს — ჰაღესის გზა, ჩადის ჩაბინდულ მოუსაველეთში,
 აჭერუზიას კლდე აღმართულა იმ გზა-ბილიკზე, კონცი ფრიალო.
 ჩაუხვეტია მთა იგი ნაკადს აქაფებული აჭერონტისას²⁰,
 და იმ გახვრეტილ უფსკრულში ტყორცნის თავის დაკლავნილ, ქოჩორა
 ტალღებს.

იმ მიდამოებს რომ მიიტოვებთ, გადაგეშლებათ ბორცვების წყება:
 პაფლაგონიის მთებს ჩაუცურავთ — ეს ის მხარეა, სადაც ოდესღაც
 ჰენეტეიოს²¹ პელოფისი იჯდა*** ქვეყნის გამგებლად სამეფო ტახტზე.
 და მისი მოდგმა დღესაც ამაყობს, ვართო პელოფისის შთამომავალნი. 360
 იქ ერთი კლდეა ცად აზიდული, ზღვიდან ჰელიკეს²² დათვსა სწვდება,²²
 არის შეუვლი ყოველი მხრიდან: კარამბისია კონცხის სახელი.
 და ბორეასის შმაგი ქარები თხენს ეხლებიან ოთხივე მხრიდან.
 ფუძე ზღვაში აქვს, შორეთს გაზიდულს, ეთერსა სწვდება მწვერველი მისი.****
 ამ კონცხს გასცდები და შენს წინაშე გადაიშლება შორი სანახი,
 ვაკე ნაპირი, და იმ ნაპირის შორს გაზიდული დაბლობის ბოლოს
 ზღვაში ეშვება შმაგი ჰალისი²³, ზვირთთა მსუილით ეხლება კლდესა.
 იქვე მახლობლად ერთი სხვა მცირე მდინარეც არის, მლაშე ირისი²⁴,
 იკლავებთან თეთრი ზვირთები, აქონრილები ჩადიან ზღვაში.
 შესართავს იქით შორიდან ნახავთ იდაყვის მსგავსად წამოხრილ ნაპირს. 370
 აქ მაღლობია და შესართავი შორით მოსული თერმოდონტისა.
 ერთ წყნარ უბეში რომ ჩადის კლდესთან, დიდი ხმელეთის გამოვლის შემდეგ,
 და კონცხის ქვემოთ ჩაედინება: თემისკირაა კონცხის სახელი.
 აქ, დოიასის ველის ახლა ამორძალების სამი ქალაქი²⁵.
 შემდეგ მწირსა და კლდოვან მიწაზე ცხოვრობს ხალიბთა საბრალო ტომი²⁶.
 ეკიდებიან ფუჭად ზრიოკებს, გარჯა-შრომთა იმათი ზედარი,

* ეს სტრიქონი ზოგ თარგმანში გამოტოვებულა.

** შავი კონცხის ბერძ. სახელწოდებაა მელანა (მელან — შავი, აქედ. მელანი).

*** პელოპისი ანუ პელოპი — ზევსის შვილიშვილი, მეფე ტანტალუს ვაჟი, ნიობეს ძმა. ატრეისის ვაჟი, პელოპონესის უძლიერესი მეფე (აქედან მიიღო სახელწოდებაც: პელოპისი ქვეყანა). ყრმობაში მამამისმა დაქრა, მოხარშა და გამოხადვლად ღმერთებს გამოუტანა. ვეფა ციური წვეული მიხვდა, მხოლოდ დემეტრემ შეტანა ბეჭი, თავისი ასულის პერსეფონეს ქვეყანაში გატაცებით შეკირებულმა და დაბნეულმა. ყრმა პერმესმა გაათვლა, მხოლოდ სპალოს ძვლის ბეჭი ჩაუხვეს და შთამომავალ ბეჭზე თეთრი ჰედი აჩნდათ. ეტლით სრბოლაში მოიპოვა ენომავს ასულ ჰაიოდამიას ხელი. აქედან ჩაეყარა საფუძველი ოლიმპიურ ასპარეზობას ეტლით სრბოლაში.

**** ეს სტრიქონი ბროზ. თარგმანში არაა.

რკინა-ფოლადის ოსტატებია, საქმიანობენ საბადოებში. მეზობლად ცხოვრობს ცხვრებით მდიდარი ტიბარელების ალალი ტომი სტუმართმოყვარე ზევსის შვირთულ* გენეტეოსის მთების გაღალმა. იქით ცხოვრობენ მოსინეკები, ხშირ ტყეებსა და მთების ძირასა, მორების კოშკებს აგებენ მტკიცეს. და ხის ჭარგულში ბინავდებიან. „მოსინეები“ აქვთ სახლებს სახელი, მისთვის ეწოდათ „მოსინეკები“. იქიდან წახვალთ და მიადგებით მწირი კუნძულის დაბალ ნაპირებს²⁷. ყოველნაირი ღონისძიებით გარეკავთ უნდით, თავხედ ფრინველებს, რომელთა ურიცხვ გუნდებს შთენიათ კუნძული მწირი, უკაცრიელი. თქვენ იქ იხილავთ არესის ტაძარს, ამორძალების მამაც დედოფლებს²⁸ — ქალწულ ორეტრეს და ანტიოპეს რომ აუგიათ თლილი ქვისაგან ლაშქრად წასვლის წინ, ომის ღვთაების — დიდი არესის პატივსაცემად. იქ მლამე ზღვიდან მოგვევლინებათ გაუგონარი მამუელი ძალა, ამიტომ გირჩევთ კეთილი ზრახვით, რომ იმ კუნძულთან ჩაუშვათ ღუზა. 390 მაგრამ რად მინდა, რა ძალა მადგას, რომ ისევ ისე მძიმედ შევეკოდო, სრულად გიმისნოთ, თანმიყოლებით, წერილად გიამბოთ, სად რა მოხდება? კუნძულის მიღმა, მოპირდაპირე ნაპირზე ცხოვრობს ფილირთა ტომი, ფილირებს უკან მაკრონებია, მაკრონებს იქით — სულ სხვა ტომები. ფართო მხარეში განლაგებულა ბექირთა მოდგომის ურიცხვი გვარი. მერე მიჰყვება იმავე რიგზე საპირთა ტომის საბრძანებელი გვერდით ცხოვრობენ ბეზერები და მიღმა — კოლხები, არესის ძენი²⁹. თქვენ აფრას ნულარ დაუშვებთ, ვიდრე შეხვალთ შორეულ გაშლილ ყურეში იქ. კუტაიის²⁹ გაშლილ მიწაზე, ამარანტების³⁰⁰ თეთრი მთებიდან³⁰ კირკის ველზე მოედინება და შორეთიდან შორეულ ზღვაში 400 ზვირთთა შრიალით ჩადის ფაზისი და ბრუნავს მისთა შორეულა წყება. გემს ამ მდინარის დიდ შესართავში რომ შეაკურებთ, თქვენ იქ იხილავთ არესის ქალაქს, კოშკსა და ქალაქს კუტაიელი აიეტისას. დაბინდულია არესის ქალა, სადაც ჰკიდია ოქროს საწმისი: მალალი მუხის კენწეროზეა ის საწმისი და ფხიზლად დარაჯობს დრაკონი, ხეზე შემოგრანგნილი — შემზარავია შესახედავად. ზეერავს მიდამოს გველუშაპი და დაუღალავი დარაჯის თვალებს ძილი რა არის, არც-ერთი წამით, არც დღე, არც ღამე არ ეკარება“.

ფინევის სიტყვამ მსმენელებს გულში დაუსადგურა შიში და ძრწოლა. ისხდნენ უსიტყვოდ, კრიჭამეკრულნი. ბოლოს ეზონიდს ენა გაეხსნა: 410 „მოხუცო, გვესმა მისნობა შენი, გზის დასასრულიც დაგვისურათ, და საიდუმლოც გადაგვიმალე, რითაც შევ კლდეებს დავაღწევთ თავსა,

* დედანში ექსინოს ზევსი — სტუმართმოყვარე ზევსი.
 ** პრო. თარგმანშია „მეომარი კოლხები“. აქ იგულისხმება არესის შვილები, ასე აქვთ გერმანულ თარგმანშიც: Kolcher selber, die Kinder des Ares; ვ. წერეთლის თარგმანშია Панельюшныя колхи. როგორც მკითხველი ზედავს, რაც უფრო უახლოვდებიან არგონავტები კოლხეთს, მით უფრო ამაღლებული და ამაღლევებელია თბრობა, პოემის პათოსი. აპოლონი-ოსი ცივი, მაგრამ შინაგანი ენერჯით აღსავსე დრამატულ სცენებს ზატავს, აქ ყოველ სიტყვას და ფრაზას ურთაღლებით უნდა მოყიდება. ეს არაა მომეროსი, მაგრამ არის აპოლონიოსი. მისი „ტროადა“ — შამი კოლხთა ქალაქია.

*** პრო. თარგმანშია არანტის მთები. ეს სიტყვა მრავლობითში უნდა იყოს (Amavanten, უკნობს ნიშნავს, საკუთარი სახელიცაა და ბალახის სახელიც (ჭიქლაყა). Ил гор Амарантов). თუ აქ ამირან-მთა არ იგულისხმება, სიტყვა ბერძნულია: ამარანტოს — უკნობს ნიშნავს, საკუთარი სახელიცაა და ბალახის სახელიც (ჭიქლაყა).

რათა შევეცუროთ პონტოს ტალღებში, მაგრამ აქეთაც თუ გადავრჩებით, თუ გვიწერია შინ დაბრუნება, თუ ჩვენს ელადას ვიხილავთ კიდევ, სულით და გულით მინდა შევიტყო, სხვა რა განსაცდელს, გვიჭადრა ბედი. როგორ მოვიქცეთ, როგორ გავეცუროთ გზა ეგზომ შორი და სახიფათო? მე ახალი ვარ, გამოუცდელი, არც მეგობრებმა იციან რაზე! კოლხეთის ეა ხომ კიდევშია, სადაც თავდება ზღვა და ხმელეთი?“ —

თქვა იაზონმა და ბერიაკმაც დაუზარებლად გასცა პასუხი:
„შვილო, ერთხელვე თავს რომ დააღწევ საბედისწერო, დამღუპველ
კლდეებს, 420

გულს ნუ გაიტეხ, რადგან ეადან გამოგაცილებს ღმერთი მაღალი.
ეას გზაზედაც ნუ გეშინია, არ მოგაკლდება მფარველი ხელი.
მაგრამ გახსოვდეთ, ო, მეგობრებო: უხმეთ მფარველად ცბიერ კობრიდას!
იმის ხელთ არის თქვენი ლაშქრობის წარმატება და კეთილი ბოლო.
უკვე გითხარით, რაც სათქმელია. მეტი კითხვისა არა გაქვთ ნება“.

ასე თქვა ფინევს აგენორის-ძემ. ამსობაში ციური გზიდან
მოფრინდნენ კიდევ ბორეადები, შეილნი ბორეას თრაკიელისა.
ფრთოსანი ფეხი ზღურბლზე რომ შედგეს, წაპოიშალა გმირების გუნდი-
ებადრებოდათ ღიმილით სახე და მოუთმენლად ელოდნენ ამბავს —
ზეტემ გმირები არ ალოდინა, თუმცა სუნთქვაც კი უჭირდა დაღლილს. 430
უამბო, რა შორს მოუხდათ დევნა, როგორ დაქანცეს იმ ჰარპიებმა,
როგორ მოუსწრო ბოლოს ირიდამ და დაუშალა ფრინველთა მოკვლა,
რა ფიცი მისცა კეთილი ზრახვით, და ჰარპიები შიშოორეულნი
როგორ გაფრინდნენ, როგორ იპოვეს დიქტეს მღვიმეში თავშესაფარი.
ფინევსის სახლში თავმოყრილ გმირებს ამ სიხარულმა ფრთები შეასხა.
ყველაზე მეტად ფინევსს ეამა. მერე ეზონის ჭკვიანი-ვაყი
ნას მიუბრუნდა გახარებული და ასე უთხრა ტანჯულ ბერიაკს:

„ჩანს, რომელიდაც მოწყალე ღმერთი, ო, ფინევს, ისე შეწუხებულა
მაგ სავეალლო შენი ბედითა, რომ მოგვიყვანა შორიდან შენთან,
რათა ბორეას თრაკიელისა და ორითიას შეილებს ეხსენი; 440
თუ დაგიბრუნებს თვალთა მზერასაც, ვფიქრობ, ისევე გავიხარებდი.
თითქოს დავბრუნდი ლაშქრობის შემდეგ მშობელ მხარეში მშვიდობიანად“.

ასე თქვა: მაგრამ გულის სიღრმეზე შეწუხებულმა კაცმა მიუგო:
„მზერას, ეზონიდ, ვერ დამიბრუნებს, ამაზე ფიქრიც არის ზედმეტი.
ვერავითარი ღონისძიებით ვერ გაამთელებ ჩაფერფლილ თვალებს!
არსად არ არის ამის წამალი. ნაცვლად მოკლავდეს მალე ღეთაება!
მკვდარი სინათლეს ვეზიარები, მასთან მოკვდავთა ყველა ხიამეს“.

აგენორის ძეს და არგონაეტებს ჰქონდათ ასეთი სჯა და ბაასი.
დრო მიდიოდა. ცოტაც კიდევ და ამ საუბარში ადრე ამღვარი
ეოსის თვალიც გამოჩნდა ცაში, გათენდა, იწყო დენა იმ ხალხმა, 450
ვისაც მახლობელ სამოსახლოდან მუდამ მოჰქონდა სასმელ-საჭმელი.
ყველას უსმენდა მოხუცებული — მქონეს, უქონელს, მდიდარს თუ ღარიბს,
ყველას აძლევდა საჭირო რჩევას და ბევრი ჭირიც არიდა ყველას
ბრძენი წინასწარმეტყველის ნიჭით. ამიტომ მასაც არ აკლდა ზრუნვა.

პარებიოსიცი მოვიდა ახლა, მეგობრებს შორის უძვირფასესი, და გაუხარდა, ფინევსის სახლში როცა იხილა გმირთა კრებული, რადგან ადრევე გაენდო მოხუც წინასწარმეტყველს ღმერთების ნება, რომ ელადიდან კოლხეთს მიმავალ დარჩეულ ბერძენ გმირთა ლაშქარი ამ სახიფათო შორეულ გზაზე მოინახულებს კუნძულ თინიას, ზაგირს მიბაბმს, და გარეკავსო ზევსის მოვლენილ თავზედ პარპიებს. 460 ასე მიხსნისო სატანჯველიდან — აღსრულებულა მისნობა მისი! სხვები მოხუცმა შინ გაისტუმრა, ბრძნული რჩევებით კმაყოფილები, და დაიტოვა სტუმართა შორის მხოლოდ ერთგული ბარებიოსი. მოგვიანებით ისიც გაუშვა, გამასპინძლება უნდოდათ სტუმრებს. უბრძანა, სწრაფად მომირეკეთო ჩემი ფარიდან რჩეული ცხვრები. ღოლო როდესაც ბარებიოსი გავიდა მისნის სამყოფელიდან, მოხუცებულმა მენიჩზე გმირებს წყნარად მიმართა კეთილი სიტყვით:

„ო, მეგობრებო, დამნაშავეა არა ყოველი ადამიანი*, არა ყოველი ივიწყებს ამაგს. აი, მოყმენო, თუნდაც ეს კაცი თვითონ ბუნებით არის ასეთი. თავისი ბედის განწვერეტა მთხოვა, ბევრი ტანჯვის და წვალების შემდეგ სწორედ ამ მიზნით მოვიდა ჩემთან. თავს ვერ აღწევდა სიღატაკესა და უჭონლობას საწყალი კაცი. რაც მეტს შრომობდა, რაც მეტს წვალობდა, უფრო უჭირდა თავის გატანა. ასე წაუხდა ჭირნახული და ლამის ჩაუჭრა კერაზე ფუტი. დღე დღეს მისდევდა, წელი კი წელსა, ქვეყნად არ იყო საშველი მისი. თურმე მაგ საწყალს თავს დასტებოდა თავისი მამის ცოდვების კითხვა-ოდესლაც მთაში, ზეებს რომ უკრიდა, არ შეისმინა ნიმფის ვედრება: პამადრიადე** ეხვეწებოდა, არ მომიტრაო ეს ჩემი მუხა, ჩემთან შობილი, ჩემთან გაზრდილი, ჩემი სიცოცხლის მოზიარეო! ჩემი კბილაა, არ მომიკლაო, ევედრებოდა შესაბრალისად. არ შეისმინა, ახალგაზრდულად გაჩიქებულმა მოჭრა ის მუხა. ამისთვის ნიმფამ მას და მის შვილებს თავს დაატება დუხჭირი ბედი. ეს ყველაფერი გავიგე მაშინ ჩემი მისნური ნიჭის წყალობით და პარებიოსს ვურჩიე, მყისვე გამოსასყიდი საკურთხეველი აეგო პამადრიადესათვის და შეეწირა საჭირო მსხვერპლი, შევედრებოდა ცრემლმორეული, რომ მამის ბედი მოეხსნა მისთვის. შემდეგ, როდესაც მოხსნეს სასჯელი, ღმერთების ნებით თავს დატეხილი, არ დამივიწყა, არ მიმატოვა, ძალით მიხდებდა ვაგდებდა მისი, რადგან სულ უნდა მაგ დალოცვილსა იყოს ტანჯული მოხუციის გვერდით“. —

ასე თქვა ბრძენმა აგენორიდმა. ამასობაში ისიც მოვიდა, ორი რჩეული ცხვარი მორეკა და ჩააბარა სასურველ სტუმრებს. მაშინ ფინევსის სიტყვის თანახმად ადგა იაზონ ეზონის ძე და აიყოლია ბორცადები, გამოიყვანა საკურთხეველთან. 490

* ამბობენ, ანტიკური ტექსტების თარგმანში სიტყვა „ადამიანი“ ხშირება ანაქრონიზ-ზიკო. პირიქით, უფრო ეს აზრი უნდა იყოს გულუბრყვილო. ვერ ერთი, ბიბლიური მითი ადამზე ანტიკურ ქმნილებებზე ბევრად ახალი როლია. მერე, ესაა დაკანონებული სინონიმი „კაცისა“, მისი ხშირება შეიძლება (ა. ურუშაძეც მას თავისუფლად წერს).
 ** არაა სწორი პამადრიადე (ბერძ. დრიადეს, პამადრიადეს) — ხეთა ნიმფების ზოგადი სახელია. ყოველ ზეს თავისი დრიადები ჰყავდა, სახელიც სახეობის მიხედვით ეძლეოდათ. პი-მეროსი მათ არ იცნობს, იყის ჰესიოდემ (ოვოგ. 187).

უხმეს აპოლონ-მისანთა მფარველს და დაკლეს მსხვერპლი შებინდებითა.
 შემდეგ ამისა ახალგაზრდობამ ფიცხლავ გამართა უხვი ნაღიმე ^{კონსულნი}
 როცა ჯამა-სმით იჭერეს გული, ზოგი ზომალდის სადგომში დაწვა ^{ლიონთა}
 დანარჩენებმა ფინევსის სახლში სახელდახელოდ მოიკალათეს,
 დილით კი ქარი ავარდა მძლავრი, ყველგან ცნობილი, ყოველწლიური,
 ზღვათა და ხმელთა ყოველ მხარეში რომ იცის ერთად, ზევსის ბრძანებით.
 გადმოცემა: ტურთა კირენე¹ ოდესღაც თურმე ცხვარს აძოვებდა 500
 საღღაც პენევსის ჯაობიანი მდინარის პირას, კაცთა კიდევან².
 სურდა ქალწულად დარჩენილიყო, სპეტაკ საწოლში უყვარდა წოლა,
 მაგრამ აპოლონ-წინასწარმეტყველს ეხილა კენტად მწყემსი ასული*,
 მოსწონებოდა და ჩაეყვანა, ჰემონიიდან³ გატაცებული.
 ლიბიელ ნიმფებს ჩააბარაო, მარტოსის⁴ მთების ველურ ბინადართ.
 იქვე არუქა კირენე⁵ ფებოსს არისტეოსი⁶ მიწაში ფლობელთა
 ჰემონიელთა⁷ ნებით ეწოდა ვისაც აგრევისი და ნომიოსი⁸.
 შეყვარებულმა აპოლონ — ღმერთმა წელთა სიმრავლე უძღვნა კირენეს,
 მონადირეთა მფარველი ნიმფის⁹ პატივიც მასთან, ყრმა კი წაპყვარა¹⁰
 და წაიყვანა გასაზრდელადა ბრძენი კენტავრის ქირონის ქებაში. 510
 აი, ამიტომ ჭერაც ჰაბუკი დააქორწინეს ზეცის მუხებმა,
 აწვლეს წამლის შეზავება და ვახსნა მომავლის საკვალთებისა.
 შერე, ხელოვან მკურნალს და მისანს, მასვე მიანდეს მთელი ნახირი,
 რაც ათამანტის ფთიის ველებზე, ოთრისის მთების ფერდობთა შორის¹¹
 და აბიდანის წმინდა მდინარის სანაპიროზე დაუდიოდათ.
 როცა მინოსის წარმტაც კუნძულებს ცის ტატნობიდან სხივთა ციალით
 დაადგებოდა სირიუსი და ციფრი შუქით ყველაფერს წვადა¹²,
 ვვალეთ დამსკდარი მიწის მფლობელნი შორსმტყორცნელ ფებოს ღმერთის
 ბრძანებით.

ზიადგებოდნენ არისტეოსსა, დაღუპვისაგან დამხსნელ ღვთაებას.
 მან მამის ნებით დატოვა ფთია და გადასახლდა კუნძულ კეოსზე¹³, 520
 შემოიკრიბა პარასიელნი, ლიკაოს მეფის შთამომავალნი.
 იქ ააშენა საკურთხეველი იემაიოსის ზევსის სახელზე¹⁴,
 მსხვერპლი შესწირა, როგორც წესია, სირიუსსა და თვით ზევსს კრონიონს.
 რომლის ნებითაც გრილი ქარები მაცოცხლებელნი ყოველწლიურად
 ორმოცი დღე და ორმოცი ღამე დაჰქრიან ქვეყნის ოთხსავე მხარეს¹⁵.
 მას შემდეგ დღემდე, ვიდრე დაბოლოს ძაღლის ვარსკვლავი ამოვა ცაზე¹⁶,
 ქურუშთა გვლფი მსხვერპლს სწირავს ზევსს კუნძულ კეოსზე ყოველწლიურად.

ასე მღერიან ქარების ამბავს.**** ხოლო გმირები შეყვანებულნი
 ჩოდი ტოვებდნენ კუნძულ თინიას, დაუსრულებლად მოჰქონდით ძღვენი

* აპოლონი — შუქის, მუხათა, მებრძოლთა, ზღვიანთა და ა. შ. საყვარელი ღვთაება, უწინარეს ყოვლისა წინასწარმეტყველთა, ორაკულთა ღმერთიც იყო.
 ** ნიმფა კირენეს შესახებ ცნობებს ეპოქლოზთ როდოსელის მეორე წიგნში და პინდარეს ოდესში (9, 5 და სხვ.) მისი სახელი ეწოდა ლიბიის კირენეს.
 *** არისტეოსის (და არა არისტაიოსის Aristaios) კულტი აპოლონისას უბალოდებდა და ძალზე მნიშვნელოვანია: ისაა მიწათმოქმედების (აქედან ზედწოდება აგრევისი), აგრეთვე ნათესოთა და მგზავრთა მფარველი, ეენახისა და ზეთისხილის მომშენებელი (ზედწოდება ნომიოსი).
 **** აქ ნიმფა კირენე არტემიდეს პირველსახედ გვევლინება, მისი სიმბოლოა გამარჯვებულა ღოღი. გვიანდელი ვერსიით ესაა ნიმფა, დღევანდელი ან უკვდავი.
 ***** აქ მღერიან მგოსნები* პროზ. თარგმანში არაა.

ყოველდღიურად ფინევისსათვის, გაუგონარი უშურველობით⁴⁴,
 ბოლოს თორმეტი ნეტარი ღმერთის პატენსაცემად სანაპიროზე⁴⁵
 ააგეს ერთი საყურთხვეელი და წმინდა მსხვერპლი შესწირეს ყველას.
 შემდეგ ავიდნენ ისევ ხომალდზე და ხოფებს ხელი ჩაავეს ფიცხლავ,
 რომ შეეცურათ შორეულ ზღვებში. არც თეთრი მტრედი დაეწყებიათ.
 შიშით შემკრთალი მხდალი ფრთოსანი ფრთხილად ეჭირა ხელში ევფემეს
 დაბოლოს, მოხსნეს კუნძულის მიწას გემის ბაგირი ორმაგი, მკვრივი,
 მაგრამ არ დარჩა შეუმჩნეველი ათენა ქალღმერთს გმირების გასვლა,
 მაშინვე დადგა მსუბუქ ღრუბელზე ორივე ფეხით დაეშვა დაბლა,
 და მსუბუქია თუმცა ღრუბელი, მსუბუქად დაჰყავს მძიმე ქალღმერთი;
 ზღვას მიაშურა, არგონავტების მისაშველებლად, და იყო სწრაფი,
 ვითარცა ფიქრი. შორეულ მხარეს მოხვედრილ ყარებს შინ რომ მიიყვანა,
 ადამიანი ხომ ასე ხშირად დაეხეტება ქვეყნიდან ქვეყნად,
 არ ეშურება არც ერთი მხარე და გზა ყოველი თვალწინ აქვს მუდამ,
 მშობლიურ კერას შესცქერის შევებით, თუმცა ეშლება მამუკალს შორეთი,
 ზღვა და ხმელეთი, — გულით დღვლილი ყარები მაინც იმედით ცოცხლობს,
 ხარბად აცეცებს თვალს აქეთ-იქით, მზერით დაეძებს სანუკვარ მამულს, —
 სწორედ ასევე ზევსის ასული ფიქრის სისწრაფით დაეშვა დაბლა
 და აქსეინოს პონტოს⁴⁶ ბრეეებზე დაადგა ფეხი თინიას ნაპირს.

მიადგნენ ვიწრო სრუტეს თუ არა, ზღვიდან ზღვამდე რომ მიიკლაცნება
 და სალთა კლდეთა შავი კედლები ერთიმეორეს გადასცქერიან, —
 წამოიგრანა წარღვნისა ტალღა და დაემუქრა არგოს წალეკვით.
 არგონავტები გზას ვანაგრძობდნენ შიშით მოცულნი, დაღუმებულნი,
 სმენას სწვდებოდა სიმპლეგადების საბედისწერო ჭახუნ-ჭახანი.
 იქით ნაპირი ზვირთთა მღვწელი ზათქით, გუგუნით აძღვედა ბამსა.
 ევფემემ მყისვე ასწია მტრედი, ზრუნვით რომ ეპყრა მარჯვენა ხელში,
 წამოიწია, წავიდა წინა, წამოიმართა ხომალდის ცხვირზე,
 ხოლო გმირებმა, აგნიას შვილის, ტიფისის სიტყვის მონამორჩილთა,
 მხნედ მოიმარჯვეს ხელში ხოფები, რომ გასბლტომოდნენ საზარელ კლდეებ.
 მარჯვედ მოუსვენს მელავლონიერთა, ბოლოს მოსახვევს გასცდნენ კლდევაც.
 აგერ, ზედავენ, რასაც ვერ ნახავს მეტად ვერც ერთი ვაეკაცის თვალი.
 სუნთქვა შეეკრათ: ორი კლდეკარი წამით გაიხსნა, გადაიწია.
 ევფემემ მყისვე გაუშვა მტრედი, რომ კლდეებს შორის გაფრენილიყო.
 მზერა მიაპყრეს სუნთქვაშეკრულთა, და გაღმა მხარეს გაფრინდა ჩიტა,
 ხოლო კლდეები წამსვე ხელახლა დაუახლოვდნენ ერთიმეორეს,
 მიჯრით შეიკრენ, მძაფრი ჭახანით, და ზღვა მღვლეკავ. აჭოთებულნი
 მალღა ავარდა ღრუბელივითა, გუგუნმა შეძრა ზღვათა წილინი.
 თავზარდამცემმა მქისე ხმაურმა სივრცე შეძრა და შეახანზარა.
 კლდეთა ნაპრალნი და ცარიელნი გამოქვაბულნი ზღვისპირეთისა
 მოქცევის ტალღამ ააგუგუნა ყურისწამლები გამოძახილით.
 ნაპირზე ზვირთი აქაფებულნი მალღით ცვიოდა ფხვიერ ბელტებად.
 მორევემა გემი დაატრიალა, მტრედს მოაკეცა ბოლო კლდეკარმა,
 თვითონ ფრთოსანი ბეწვზე გადაარჩა, უკან დატოვა კიანის კლდენი.
 მენიჩბებმა ერთხმად შეკვირეს, ნიშნად უზომო სიხარულისა.

* ეს სტროქონი პირო. თარგმანში არაა.

ტიფისმა ბრძანა ნიჩბების მოსმა, რადგან კლდეებმა იწყეს გაწევა.*
 გმირებს გულები გადაუბრუნდათ, როცა ნაპირზე შეხეტქებულმა
 უაქციელმა ტალღამ ხომალდი შეაგდო გახსნილ კლდეთა ზახანში.
 განუზომელმა შიშმა მოიცვა მამინ უკლებლივ ყველა მოლაშქრე,
 ან რატომ ვიყვირთ, როცა მათს თავზე საბედისწერო საფრთხე ჩამოწვა!
 პონტო კი უკვე ჩანდა აქა-იქ, თვალუწვდენელი, შავი და მქისი...
 მაგრამ ანაზღად ძალუმი ტალღა წამოტორტმანდა და წამოვიდა, 580
 წამოემართა გემის წინამოს, მსგავსად ცათამდე აზიდულ კლდისა.
 მისთა შემყურეთ ანაზღეულად თავი გასწიეს, რადგან ეჩვენათ,
 რომ დაატყდება თავზე გემსა და ყველას ერთიან გასრესს, წალუკავს.
 ტიფისმა დროზე იღონა შეველა, შესუსტეთო ნიჩბების მოსმა,
 გემს რომ ძირს სწევდა, და მერე საკით კილის ქვეშ დაფშენილ ტალღას
 გაუსხლტა.

კიჩო ასწია და ბობოქარმა ტალღამ გემს დაბლით გადაუარა.
 ჩამოიტოვა კლდეები უკან და ტალღის თხემზე არწია დიდხანს.
 მაშინ ევფემემ ომახიანი ძახილით გმირებს ჩამოუარა,
 და დასტყვიოდა: მთელი ძალ-ღონით დააწექითო ხომალდის ხოფებს.
 თქმა რად უნდოდათ! ნიჩბებს ისედაც სცემდნენ ტალღებში თავგამეტებით. 590
 მაგრამ რამდენსაც წინ მიიწევდნენ, ორჯის უმეტეს უკუაგდებდა
 ტალღა მძვინვარე... ძალუმ ხელეებში ხოფები მშვილდებარ ელუნებოდათ.
 იჩქითად ხომალდს უზარმაზარი სიმპლუგადური ტალღა მოაწვა
 და გორგალივით წამოგრაგნილმა ქოჩორა თხემზე ასწია გემი,
 ღრმა ზღვას მიმართა, მაგრამ კლდეკარში მძლავრი მორევი გადაეხიდა.
 ქუხდნენ ტინები ორივე მხრიდან — მარჯვენა მხრიდან, მარცხენა მხრიდან,
 ახლოვდებოდნენ და ის კი იდგა, საბედისწეროდ გაშეშებული.
 აქ სალი კლდიდან გემი მოსწყვიტა დიდმა ათენამ მარცხენა ხელით,
 ხოლო მარჯვენა წაჰკრა, გაავლო, და გასრიალდა გემი ანაზღად,
 როგორც ისარი მსუბუქფრთიანი — სკიანებს შორის გაიჭრა წინა. 600
 მხოლოდ შემკული კიჩოს წახნაგი მაინც მოსწყვიტეს სიმპლუგადებმა
 ელვისებური დაჯახებისას. ამასობაში დიდმა ათენამ
 ნახა, რომ გემი მარჯვედ დაიხსნა და ოლიმპოზე შეინაეარდა.
 ხოლო კლდეებმა, კვლავ რომ გაშორდნენ, ფიცხლავ გაიდგეს ფსკერზე ფესვები
 და ასე დარჩნენ სამარადისოდ, რადგან ნეტარი ღმერთების ნებით
 დასაბამიდან ასე გადაწყდა: თუ გასცურავდა ვინმე მათ შორის,
 საბედისწერო სიმპლუგადები უძრავ კლდეებად გარდიჭეოვდნენ.
 აქ კი განქარდა გმირების შიში და თავისუფლად ამოისუნთქეს,
 იხილეს ზღვა და სუფთა ჰაერი, — ზღვა უნაპირო და ისე ფართო,
 თითქოს ჰადესი უკან დარჩაო...⁴⁷ მაშინ ტიფისმა აიღო სიტყვა: 610

* ასეთი მოძრაი კლდეების ამბავი ერთ სენაურ ზღაპარშიცაა შემორჩენილი: „ხელ-
 მანდში“ (ხომალდში) მყოფი „კაბიგვი“ (შუქაბუჯი, ზოგი ვარიანტით ამირანი) იქ გასვლისას
 „ველუშაშთა შემშუსვრელ“ შუბს აღმართავს, ბოლოები კლდეთა კედლებში ჩავსობიან და
 კლდეკარი სამუდამოდ გახსნილი რჩება, თვითონ გმირი კი მზეთუნახავის მოსატაცებლად
 განარბობს ცურვას, მოატყუებს, მოიყვანს და კლდეკარში თავისუფლად გამოდის.

როგორც ირკვევა სკიანების ამბავს სარჩულად სინამდვილე უღვეს მოქცივისა და უაქ-
 ციების ტალღების აწევა-დაწევა ვიწრო სრუტის ორივე კლდეთა კედლების შეერთებისა და გა-
 შორების შთაბეჭდილებას ქნის.

„ვეფქრობ, გადაერჩით საზარელ საფრთხეს მართ ოდენ მართ გემი“

და სხვას ვერავის ვერ დავუმაღლებთ ამას, ათენა პალასის გარდა. ეს მან შთაჰბერა გემს ღვთაებრივი ძალა, არგოსს რომ ეხმარებოდა. არა, ეს გემი არ დაიშხვრევა! დიახ, ეზონიდ, შენი ხელმწიფის ბრძანება არის ისე ძლიერი, რომ წარმოდგენაც არ შეგეძლება, რაკი კლდეებში გამოგვატარა უკვდავმა ღმერთმა მშვიდობიანად. ახლა დამშვიდდი ნუ გეშინია. აგენორის ძემ, ბრძენმა ფინევსმა მისნური სიტყვით დაგვაიმედა, რომ აწ ნაკლებად გავვიჭირდება“.

თქვა და მაშინვე წარმართა საჰე ღია ზღვისაკენ შეუფერხებლივ. არგო კოლხეთის გზას გაუყენა და ბითონია განზე დატოვა. იაზონმა კი გამოსაცდელად საამო ხმაზე მიუგო ტიფის:

620

„ტიფისო, ასე რად მანუგეშებ, ამ უნუგეშო დარდით დაისრულს? შევცდი, შევეცადე, დავლუპე თავი, და არც იქნება საშველი ჩემი! როგორც კი მესმა მეფის ბრძანება, მე წამსვე უნდა უარი მეთქვა! ასე მმართებდა, თუნდაც იქავე ნაქუწ-ნაქუწად ვექსიე მცველებს, გადავეყარე და გავეწირე დასალუპავად პელიას მეფეს. ახლა კი მტანჯავს ფიჭრი და ელდა, ზრუნვა მიკარგავს სულის სიმშვიდეს, განუსაზღვრელი ნაღველი მიპყრობს, შიში ანგარიშმიუცემელი. მზარავს ჯერ ეს გზა, ზღვაზე რომ გვიძევს, მერე წმელეთზე გადასვლის წუთი: ჩვენ ხომ ყველგან და ყოველ ნაბიჯზე მტრებით ვიქნებით გარემოცული. 630 დღე იწურება, დიღამდე კვენესი ებორგავ, ღამეებს თეთრად ვათენებ მას შემდეგ, რაც თქვენ მოხვედით ჩემთან, რომ ჩემი დარდი გაიზიაროთ. ხან ერთზე ვფიქრობ, ხან მეორეზე... შენ შეიძლება შეხვდე იოლად — მხოლოდ საკუთარ სიცოცხლისათვის გიხდება ფიჭრი*, და მე კი, ძმაო, საკუთარ თავზე სულაც არ ვფიქრობ, არამედ მხოლოდ შენზე და სხვაზე, ყველა თქვენგანზე — მეგობრებისა მაქვს მუღამ დარდი და მეშინია, ვფიქრობ, ვაი თუ ჩემს ელადაში ვერ დავაბრუნო ყველანი-მეთქი.“

თქვა მეგობრების გამოსაცდელად, მაგრამ მიუხედა ყველა იაზონს, ერთხმად შეჰკადრეს სიტყვა თამამი და გააბარეს ეზონის შვილი. მათი სიმტყიცით და სიმამაცით აღტაცებულმა ასე მიუგო:

640

„ო, მეგობრებო, თქვენი მხნეობა წყაროა ჩემი აღმაფრენისა! ამიტომ თუნდაც გასაცურავი გვექონდეს პალესში შავი წყვედიანი ნირსაც ვერ მიცვლის სულმოკლეობით ნაკარნახევი შიში და ძრწოლა. სამძიმო საქმე, საშინელ გზათა ჯაფა-ჯახირი თამაშად გიჩანთ, მაგრამ მას შემდეგ, მშვიდობიანად რაც გამოვეცურეთ სიმპლევადები, — ასე მგონია, მსგავსი საფრთხე და საშინელება აღარ მოგველის, თუ, რა თქმა უნდა, დასასრულამდე დასტურ მიეყვებით ფინევსის რჩევას“.

თქვა იაზონმა და მით შეწყვიტეს მსგავსი ბაასი ეს უსარგებლო, ფიცხლავ ჩააღეს ხელები ხოფებს, დაუცხრომელი განაგრძეს ჯაფა, გააბეს სწრაფი რება-მდინარის შესართავი და უმოკლეს ხანში

650

* ეს გადაკრული აზრი პროზ. თარგმანში არაა.

მედგარი ქრლით დატოვეს უკან კოლონის კლდეცა და შავი კონცხი*, შემდეგ ფილიდის შესართავიცა, სადაც ოდესღაც მდინარისა დეფსაკეს ველ-მინდვრის ნიჟის ვაჟმა დიფსაკემ საკუთარ სახლში წაწვეკარ სტუმრად ზიილო ფრიქსე ათამასის ძე, ორჭომენიდან გამოქცეული, და მასთან მისი ძვირფასი ვერძი, დამსწნელი ოქროს საწმისიანი. დიფსაკეს სძაგდა ძალმომრეობა,** მაგრამ მშობელი მამის მდინარის ნაპირზე ნახირს აბალახებდა და დედის ქერქვეშ ცხოვრობდა იქვე. გმირებმა შორით იხილეს მისი, სამართლიანის, წმინდა ტაძარი, თვალუწვდენელი მწვანე ქალები და ღრმა ნაყადი კალპე-მდინარის. 660
 ჭაფით მისდევდნენ სანაპიროებს იმ დღეს და მერე უქარო ღამეს. მედგრად აპობდნენ ატეხილ ტალღებს დაუღალავი ხოფების ცემით. როგორც ნაჭაფი ყვეარი ხარი, ახლად ნაწვიმარ ხოდაბუნებში ხნულს რომ მიჰყვება, ეწევა ჰაანს, ქედზე გადასდით მამვრალებს ხვითქი და აღმაცერად ატრიალებენ მძიმე უღელქვეშ დაღვრემილ თვალებს, ქშენით სუნთქავენ ხაზამშრალეები გათენებიდან დაღამებამდე, და მაინც უხმოდ ეზიდებიან მიწაზე უღელს დაქანცულები, — გმირებიც ასე მიუყვებოდნენ ნიჩაბთა ცემით დაღარულ ტალღებს.

იალკიალზე, როცა ჯერ კიდევ მზე არ ჩანს, მაგრამ ქრება წყვილიად, და თუმცა დაშე ჯერ არ გასულა, უკვე მოსულა მკრთალი ნათელი, — მამვრალნი, ახლად გაღვიძებულნი ამ დროს ალიონს უხმობენ ხოლმე,*** — 670
 არგო მიადგა კლდოვან თინიას,**** ამ უქანასკნელ, უღაბურ კუნძულს. იქ შედგეს ფეხი შესასვენებლად შეუპოვარმა მოლაშქრეებმა, და იმ შორეულ კუნძულზე გმირებს გამოეცნადათ ლატონას ვაჟი.***** ის ლიკიიდან მიიჩქაროდა ჰიპერბორეელთ გაშლილ მხარეში⁶⁸, სადაც ხალხია აურაცხელი, — ანაზღად ღმერთი გახდა ხილული: მარჯვნივ და მარცხნივ სხივოსან ღაწვებს ეფინებოდა თმა ოქროსფერი, და კულულები აკიდოსავით უმკობდნენ კიდევ ღვთაებრივ სახეს. მოარულ ფებოსს მარცხენა ხელში ვერცხლია მშვილდი ეჭირა მშვილად. უკან ეყიდა კობტა კაპარკი, შორს სატყორცნელი ისრებით სავსე. ფებოსის ფეხქვეშ ფუძე შეიძრა — კუნძულს არყევდა მოქცევის ტალღა. 680
 ყველა მზილველი გამოუთქმელმა შიშმა შეიპყრო ანაზღეულმა. ვინ გაბედავდა, ვინ შეხედავდა აპოლონ ღმერთის საკვირველ თვალებს! არა ღვთაებას, არამედ მიწას აშტერდებოდნენ თავჩაქინდრულნი. ზეით დაეშვა, შავ ზღვას გაუყვა და გაერიდა გარინდულ გმირებს. ბოლოს ორფევსმა ხმა ამოიღო და არგონავტებს ასე მიმართა:

„ისკრის ფებოსის კუნძულს ეუწოდებთ⁶⁹ ამ წმინდა მიწას ამიერიდან, რადგან ფებოსი აქ, მეგობრებო, განთიადისას გამოგვეცხადა. დილაადრიან გზაზე გასული, და ვცეთ პატივი შეძლებისგვარად.

* დედანშია მელანის მთა (შავი კონცხი).

** იფელისმება მდინარის ღმერთის ფილიდის (Phyllis) ძალადობა მინდვრის ნიჟიაზე. დიფსაკეს მშობელზე — დედანში ქარაგმა არაა გახსნილი (მაროზ. თარგმანში ეს დეტალი გამოტოვებულია).

*** პროზ. თარგმანში ეს სტრიქონი არაა.

**** თინიასი, იფ. თინიადი შეად. მარალელური ფორმები: ათამასი — ათამანტი, ატლასის იტლანტი, აქერონი — აქერონტი, თერმოდოსი — თერმოდონტი, აბასი — აბანტი, დოიასის ველი — დოიანტი, ამფიდამასი — ამფიდამანტი და სხვ.).

***** აპოლონ ფებოსი.

მსხვერპლი შევეწიროთ! აქვე აღმართოთ, სანაპიროზე, საყურთხვეველი, და თუ მშვიდობით შემოგვაბრუნებს ჰემონიაში⁵⁰ მოწყალე ღმერთი, ანუ⁵¹ მაშინ რქოსანი თხების ბეჭებიც დავწვათ ამავე საყურთხვეველებზე. დღეს კი სხვა რამე არ გაგვაჩნია, ქონს და ზედაშეს იკმარებს ღმერთი. იყავ მოწყალე, ო, მეუფეო, იყავ მოწყალე, დღეს რომ გვეჩვენე!“

თქვა და აღმართეს სახელდახლოდ იქვე სამსხვერპლო საყურთხვეველი, მერე კუნძული დალახეს, იქნებ ტარიგად ვნახოთ შველი და თხაო, ან სხვა ნადირი, რაც უკაცრიელ ტყეებში მრავლად ბინადრობს მარად. ლატონას ვაჟმა მონადირენი სულ გაახარა ნადირთ სიმრავლით. მათაც მოზიდეს ნანადირევი, გამოარჩიეს მთელი ბეჭები. გახვიეს ქონის ორმაგ ფენაში, ცეცხლი შეუთეს საყურთხვეველზე და შეჭალადეს ცისკრის აპოლონს: „სხეთამთოველო, დიდება შენდა!“ 700 თან მოგიზგიზე საყურთხვეველთან ფიცხლავ ფერხული გამართეს დიდი მღეროდნენ ფებოს-იეპენის ძველ სადიდებელს: „იე პენო!“⁵¹ ეაგრეს შეიღმა, სახელოვანმა ორფევსმა ქებულ გმირებთან ერთად რჩეულ ბისტონურ ფორმინგის ხმაზე დასუქა ძველი ძლევის სიმღერა; მღეროდა, როგორ განგმირა ძველად შორსმტყორცნელ მშვილდით აპოლონ

ღმერთმა კლდოვან პარნასის⁵² მთის ძირას მძლავრი და საზარელი, ურჩხი დელფინი,⁵³ — როცა ჯერ კიდევ იყო პატარა და შეხაროდა თავის კულულებს. — ო, შეგვიწყალე, დიღო მეუფე! მაგ შენს კულულებს მაშ ვინ შეკვეცავს! ვინ შეეხბია? ასედაც უნდა! და მხოლოდ ლეტოს, შენსა მშობელსა,⁵⁴ კოოსის ასულს⁵⁵ ძალუძს შეეხოს და შეგისწოროს მზრუნველი ხელით! 710 და ამხნევებდნენ დელფინთან მებრძოლ აპოლონს მაშინ პლისტეს ასულნი — კორიკიელი ტურფა ნიმფები:⁵⁶ „იეიეო! დამხსნელო ჩვენო!“⁵⁷ მას შემდეგ არის ეს შეძახილი ფებოსის პიმნთან განუყოფელი.⁵⁸

როცა დასრულდა ფერხულიცა და ის საფერხულო ძველი სიმღერაც, საყურთხვეველზე წმინდა ზედაშე წაუჭიკეს და ერთიმეორეს მტკიცედ შეაფიცეს, რომ იქნებიან მარად თანხმობით და მეგობრულად. შემდეგ შეახეს ხელი ზედაშეს, შველა შეაფიცეს ერთიმეორეს. ცისკრის ღვთაების წმინდა კუნძულზე, სადაც ეჩვენათ გმირებს ფებოსი, დღესაც კი დგას და მოჩანს შორიდან ძმური თანხმობის თეთრი ტაძარი, რაც ააშენეს არგონავტებმა ქებულ ქალღმერთის დიდების ძეგლად.* 720

მზე ამოვიდა მხოლოდ მესამედ და დასავლეთის ქარიც ავარდა ანაზდუელი, როცა გმირებმა კლდოვან კუნძულთან აუშვეს აფრა. ზალე დატოვეს თინიასიცა და შესართავიც სანგარიოსის,⁵⁹ მარიანდინთა მწვანე ველებიც, მდინარე ლიკეს⁶⁰ წყალთა წიაღიც, ანთემოისის ტბა და ჭაობიც⁶¹... ისე მიჰქროდნენ არგონავტები, რომ ზაგირი და აღჭურვილობა სულ ირხეოდა და ირწეოდა. ჯერ კიდევ ღამით ჩადგა ქარი და განთიადისას მოლაშქრებმა სიამოვნებით ჩაუშვეს ღუზა აქერუსიის კონცხის ყურეში. შორს აზიდულა კონცხი ფრილო, სალკლდოვანი და ბრეკებიანი მადლით დასცქერის ბითინიის ზღვას.⁶² მისი მწვერვალი ცადაზიდული 730

* პიროზ თარგმანის „ღვთაებას წმინდა ძველი აუგეს“ გულისხმობს ტაძარს.

ჰადრის ხეებით დაფარულია, ფესვი გაუდგამს შანდაკ ლოდებში, ტალღა მშვიდვარე მას უხეთქება, გრგვინვა — შხილით რეცხავს და რეცხავს, მალღით უფსკრულზე ტოტებგაშლილი მწვანე ტალღები გადმოსცქერიან. ხმელეთის მხრიდან კონცხის ფერდობა ფრიალო ხევში ეშვება დაბლა, გვერდით ხეობა, ქვეშ კი ხერგელია — ჰადესის ქუფრი გამოქვაბული⁶³; ტყით და კლდეებით დაფარულია და სუსხიანი ჭარი ჭრის მარად, ცივ და საზარელ მიწის წიაღით რომ ოხშივარი ამოდის მალღა, წამს იყინება და მოციმიციმე ცივ კრისტალებად იქცევა ფიცხლავ. მერე, შუადღის მზე რომ აცხუნებს, ის კრისტალები ისევ დნებიან, და არასოდეს საშინელ კონცხთან არ არის მშვიდი, წყნარი დუმილი. 740 შმაგი ტალღები კლდოვან საძირკველს გარს ევლებიან აურზაურით, და შრიალებენ მალღა ფოთლები გამოქვაბულის ოხშივრის ქარში. აქვე მოშხუის, აქერუსიის კონცხთან ნაკადი აქერონისა. ** ტალღა ღმუილით ხერეტს კონცხის წიაღს, აღმოსავლეთის ზღვაში იღვრება. მალღით წამოსულს, ქვესკნელის ნაკადს აწვს კალაპოტად მრუმე ხეობა, უფსკრულთა უფსკრულს არყევს ქუხილით შავად ჩახურულ ჰადესის წყალი. „ხომალღთა მხსნელი“ უწოდეს შემდეგ ნაკადს ნისელმა მეგარელებმა, მარიანდინის ფართო მხარეში რომ მიდიოდნენ დასასახლებლად, და მოხვედრილნი შმაგ ქარიშხლებში, იხსნა ხალხიც და მათი გემებიც. აქ ნაოსნებმა აქერუსიის კლდეებს გარშემო შემოუარეს, 750 ქარიც ჩადგა და ხომალდის ცხვირი მარიანდინთა მიწას მიაღვა.⁶⁴

ლიკოსს, ამ ქვეყნის კეთილ მბრძანებელს, მალე აცნობეს გმირთა ჩამოსვლა. მარიანდინმა მამაკაცებმაც არ დააყოვნეს ამბის გაგება: ჩამოსულანო ის მეომრები, რომელთაც მოკლეს ამიკოს მეფე. შორს განთქმულიყო მათი სახელი, ამიტომ შეერეს სამამო კავშირი, და პოლიდევე იხე მიიღეს, თითქოს ესტუმრათ ღმერთი ციური. ყოველის მხრიდან მოზღვავედა ხალხი, რადგან ჰქონიათ მარიანდინებს მრავალწლიანი ფიცხელი ომი თავზედ, ქედმაღალ ბებრივთა ტომთან. აი, ამიტომ შეგროვდა იმ დღეს ერთად სტუმარი და მასპინძელი, მეფე ლიკოსის სრა-სასახლეში სამხიარულოდ გაშალეს სუფრა. 760 მეგობრულ ნადიმს არ ჰქონდა ბოლო, გულის საამო ჰქონდათ ბაასი. ეზონის შვილმა მეფეს მოუთხრო გმირთა საქმე და ნათესაობა, გააცნო ყველა თანხიყოლებით, პელიას მეფის ნებაც გაანდო. ლემნოსელ ქალთა ამბავიც უთხრა, სტუმართმოყვრული მათი მიღება, დოლიონების ქვეყნის ამბავიც, თუ რა გადახდა კიზიკოს მეფეს, როგორ მიადგნენ მიზიის მიწას, მოინახულეს კიოს-კიანე, როგორ დატოვეს იქ უნებურად დიდი ჰერაკლე, მერე მისანი გლავკოსი როგორ გამოეცხადათ, როგორ შემუსრეს ბებრივთა ძალა; მეფე ფინევსის ამბავიც უთხრეს, მისი შავი და ბოროტი ბედი,

* როდოსელი ბუნების მოვლენების აღწერის ისტატია, და საერთოდ ლექსის სინატოფისა. თხრობაც და ცურვაც ერთი შეხედვით გაჰიანურებული და ერთფეროვანია ალგა-ალგა, მაგრამ ვისაც პოეზიის განცდა აქვს, სხვა აზრისა იქნება: არსად არაფერი მცორდება. ყოველი მითი, ეპიზოდი, განწყობილება, დიალოგი და ბუნების სურათი თავისებურად საინტერესო და ორიგინალურია. ლაკონიური ეპიზოდების, „გალექსილი მითოლოგიის“ ჭაჭუში ჩაქსოვილი მთელი ოდისეა, რასაც მხოლოდ ოდნავ უფრო ამაღლების, განზოგადებისა და პომეროსისებური დიადი უბრალოების კანცდა აქლია.

** ბერძ. „უსიხარულო“.

როგორ გაუსხლტა კიანის კლდეებს მათი არგო და როგორ ეჩვენათ
 კლდოვან კუნძულზე ლატონას ვაეი... ყურს მიუპყრობდა მეფე ლეკოს
 ეგზომ საოცარ ამბავთა მთხრობელს, მხოლოდ პერაკლეს დარჩენილ
 გამოთქვა სიტყვა სინანულისა, და ეს ასმინა სასურველ სტუმრებს:

„ო, რა დევგმირი დაგცილებიათ, მოყვასო ჩემო, პერაკლეს სახით
 ეგზომ სამძიმო სალაშქრო გზაზე, სადაც აიეტს უპირებთ შებმას!
 ვიცნობ პერაკლეს! აქ, ჩემი მშობლის დასკილეს ჰერქვეშ ვნახე პირველად,
 როს აზიიდან ფეხით მომავალს მოჰქონდა მეფე ევრისთევისისთვის⁶⁵
 კრელი სარტყელი, არესის ძღვენი, რაც ჰიპოლიტეს გმირმა შეახსნა.
 იმ დროს მიხილა მე პირტიტველა, პირზე დედის რძეც არ შემშრობოდა.
 მაშინ მომიკლეს მიზელებმა მე ძმა პრიოლე სასტიკ ბრძოლაში. 780

აქ რომ პერაკლემ შემოდგა ფეხი, დაბლა ესევნა ცხედარი ძმისა,
 და მის დაღუპვას სამგლოვიარო სიმღერით ხალხი დასტირის დღესაც.⁶⁶
 აქ დაამარცხა მაშინ პერაკლემ მძლე ტიტიაში, კრიეში განთქმული,
 სახით და ღონით ქაბუკთა შორის გამორჩეული, ტანახოვანი.
 კბილები დაბლა დააყრევინა, და შემდეგ მამას დაუმორჩილა
 მიზელები, ფრიგიელები, განზე გამდგარი უნდო ტომები,
 ჩვენი მოსაზღვრე მინდორ-ველების ეს მეომაჩი მობინადრენი;
 მანვე დაგვიპყრო ბითინიელთა მიწა და წყალი, გვარი და ტომი
 რება-მდინარის შესართავამდე და კბოდოვანი კოლონის კლდემდე.
 შემდეგ დანებდა პელოფსის მოდგმის პაფლაგონიის მოსახლეობა,
 რომელთა მიწას უფლის გარშემო ბილაიოსის⁶⁷ შავი ნაკადი. 790

ახლა პერაკლე რაკი შორს არის, მტერმა ხელახლა დაგვრია ხელი:
 ამიკოს მეფის ძალმომრეობამ და ბებრიკების თავხედმა ტომმა
 მომტაცა ბევრი საბრძანებელი, მომიახლოვა ქვეყნის საზღვრები
 და მოიყვანა ეაკემდე, სადაც ღრმა ჰიპიოსი მიედინება.
 მაინც მეშველა თქვენი წყალობით, თქვენ დამიჩაგრეთ მაინც მტერი და
 არც მოხდებოდა არესის საქმე გარეშე ღმერთთა თანადგომისა!
 ბებრიკთა დასჯაც მაშინ დაიწყო, როს ტინდარიდმა სძლია ამიკოსს.
 თუ შემიძლია სამაგიერო გიზლოთ სადარი, მიმსახურენით,
 სიამოვნებით გაგიწვდით ხელსა, ასედაც არის სუსტების წესი, 800
 რომელთაც სხვანი, უფრო ძლიერნი ანაზღუელად უწევდიან ხელსა.
 მეც მოვალე ვარ გადაგიხადოთ, და გადაგიხდით, რითაც შევიძლებ:
 მსურს თქვენთან ერთად სალაშქროდ წასვლა ვებრძანო დღესვე ჩემს
 შეილს დასკილეს.

თუ ის იქნება თქვენი მეგზური, ყველგან დაგხვდებით ღია კარები,
 დაუზარებლად ხელს გაგიწვდიან და მიგიღებენ სტუმართმოყვრულად
 ნთელს ზღვისპირეთში, სადაც კი მიხვალთ, თვით თერმოლონტის შესართავამდე.
 ტინდარიდებს კი ტაძარს აუფუგებ ზედ აქერონტის კონცხის ზეთაეზე.*
 რომ ზღვაოსნებმა იხილონ შორით და თაყვანი სცენ მომავლის გზაზე.
 ამის კიდევან, დედაქალაქის ჭიშკრებთან მინდა ძმათა სახელზე
 გავმართო ყანა თვალუწვდენელი და მათ შევწირო, ვითარცა ღმერთებს“. 810

* კასტროსა და პოლიდეკეს, დიოსკურების თაყვანისცემა შემოხვევითი არ არის. მათი კულტი მთელს საბერძნეთში იყო გავრცელებული, რომში კი ძმათა სახელზე ტაძრებს აგებდნენ. მათი სახელი ეწოდა მარჩბივის (ტუპების) თანავარსკვლავედს. ძმური სიყვარულის სინონიმებია.

ამ საუბარში დღე მიიწურა დადგა ღამე და გაგრძელდა ღამე, დილას კი გმირთა აშლილი გუნდი კვლავ გაეშურა ხომალდისაკენ, თვითონ ლიკოსი მიაცილებდა, მონებს მიჰქონდათ ურიცხვი ძღვენი, და თან მიჰყავდა მირიანდინთა მეუფეს შვილი, გმირთა მეგზურად.

ამ გზაზე იდმონს, წინასწარმეტყველს, საბედისწერო შეხვდა ხიფათი, ვერ იხსნა მისმა მისნობის ნიჰმა აბანტის შვილი სახელოვანი. ეს იყო მისი ბედი და წერა, დაღუპვა ჰქონდა გადაწყვეტილი! ლერწმით დაფარულ მდინარის პირას იწვა და ვლამში ტანს იგრილებდა უხარმარარი, ურჩხი, კბილბასარი, ეშვებიანი ველური ტახი. ჭაგარაშლილი საშინელება თავზარსა სცემდა ჭაობის ნიჰმებს, 820
კაცს არ სმენოდა მისი ამბავი*, გაშლილ ჭაობში ცხოვრობდა კენტად. არც არგონავტებს მოუყარავთ თვალი, აბანტის ძე კი, მდინარის გზაზე მწვეანე გორაკებს რომ მიჰყვებოდა, სადღაც ლერწამში ჩასაფრებული ტახი გამოხტა ანაზდეულად და გმირს ეტაკა გამძვინვარებით. ბასრი ეშვები აძგერა თედოს და დაუძიძგნა ძარღვი და ძვალი.** ერთი საზარლად შეჰყვირა გმირმა და მოკვეთილი დაეცა დაბლა. დაჭრილ მეგობარს გაეხშიანა გარინდებული გმირების გუნდი. ტახმა ლაქაშებს მიაშურა და ამაოდ სტყორცნა პელევსმა შუბი. ვაშმაგებული ნადირი პელევსს შემოუბრუნდა, შემოუტია, მაშინ კი შუბი იდასმა სტყორცნა და სასიკვდილოდ განგმირა ტახი. ეშვებიანი საშინელება შუბს შეეტაკა, ეშვითა ფშვნიდა. იქვე დატოვეს, საღაც დაეარდა პირდუქიანი, კბილთა კრაქუნით, და სულთმობრძავი მეგობარი კი მყის გააჭროლეს ხომალდისაკენ, მაგრამ გემამდე ვერ გაჰყვა სული, გულმოკლულ გმირთა სადარდიანოდ.

შეფერხდა ცურვა. ვინღა ფიქრობდა ამ განსაცდელში გალაშქრებაზე! მაგრამ ცხედარი კი მიიბარეს შესაფერისი პატივით მიწას.*** სრული სამი დღე თავს დასტიროდნენ დამწუხრებულნი, მეოთხე დღეს კი პატივ-დიდებით დაკრძალეს გმირი. ლიკოსიცა და მისი ურიცხვი ზალხიც აქ იყო თავშემოყრილი, რომ საკადრისი ეცათ პატივი, და უთვალავი ცხვარიც დაიკლა, როგორც შეჰფერის საერთოდ ცხედარს. 840 შემდეგ ტავრუცი აღმართეს იქა, გმირის საფლავზე, სახელდახელოდ. აქერუსიის კონცხის მახლობლად, დღესაც შეამჩნევს კაცი შორიდან: სხვა გორაკებში გამოირჩევა შთამომავალთა სახილველად. არის ნიშანიც: ტოტებგაშლილი ზეთისხილია ზედ აღმართული... და რა იქნება. მუზების ნებით თუ კიდევ გეტყვით ამაზე რამეს? თვით აპოლონიმა მტკიცედ უბრძანა ნიჰლებსა და ბეოტიელებს, თავყანი ეკით იდმონს, ვითარცა ქალაქთამპყრობელ ღვთაებასაო, და მისი წმინდა სამარის ირგვლივ გააშენეთო დიდი ქალაქი.68 დღევანდელ დღესაც თავყანსა სცემენ ღმერთების ერთგულს ეოლიდს იდმონს მთელს იმ მხარეში, ოღონდ ახლა მას ავამესტორი ჰქვია სახელად. 850

* ამ ტახის არსებობა არც ლიკოსის ქვეშევრდომებმა იცოდნენ, არა თუ არგონავტებმა, თორემ მეგობრებს გააფრთხილებდნენ კიდევ (პროზ. თარგმანში ეს დეტალი არ ჩანს).

** პროზ. თარგმანში არაა აქვალი დაუღუწა და ძარღვები დაუძიძგნა*.

*** მითის შემოქმედთ რატომღაც დავიწყებით ვგვომ სახიფათო ლაშქრობაში მკერძანლის წაყვანა, თუმცა მითოლოგია მდიდარია ასეთი ციური თუ მიწიერი პერსონაჟებით (ას-კლეპიოსი, ტელეფოროსი, აგესიოსი...).

სხვა ვინდა მოკვდა? გმირთა ხელუბათ კვლავ აღიმართა ერთი ყურღანი. სადაც დაკრძალეს განსვენებული სხვა რომელიღაც მეგობრის გვამი, დღესაც კი ვხედავთ სანაპიროზე იმ ორი გმირის სამარის ბორცვენს. მოყმე ტიფისი, ავნიას შვილიც იქვე მოკვდაო, ამბობს თქმულება. ოსტატ შესაქეს აღარ ეწერა თავის საყვარელ საქვსთან დგომა. ხანმოკლე სენმა შორს, უცხო ცის ქვეშ მოპვევარა ძილი მარადიული, ვიდრე ლაშქარი იღმონის ცხედარს სამუდამამოდ ანდობდა მიწას. განუზომელი დარდით დასუდრა გმირთა გულები ამ დანაკლისმაც. როცა ორივე ნეშტი ჩაბარდა შესაფერისი პატივით მიწას, სასოწარკვეთილ ვაჟკაცთა რაზმი სანაპიროზე დაეშვა დაბლა, შემოიხიეს ტანზე სამოსი, უქმად ქვიშაზე გაშხლართულები არ დაეძებდნენ სმასა და ჭამას, გმინვით იხვევდნენ გულში კაეშანს. ახლა შორს იყო მშვიდობიანად შინ დაბრუნების ყველა იმედი, და იქნებოდნენ კვლავ დიდხანს ასე, ამ უსარგებლო კაეშნის ტყვენი, რომ ქალღმერთ ჰერას ანკვევისათვის არ ჩაენერგა გულში მხნეობა. ეს მოყმე ერთ დროს დიდ პოსეიდონს აჩუქა ნიშნა ასტიპალიაი* სადღაც იმბრასის მდინარე წყლებთან,** და იყო გემთა ძლოლის ოსტატი. ახლაც, ქალღმერთის შთაგონებული მიუახლოვდა პელევსს და უთხრა:

860

„ეაის ძეო! ვით გეკადრებათ, ლაშქრობის ვალის დამვიწყებელნი და ასე გულხელდაკრეფილები აქ აყოვნებდეთ, უცხო მხარეში? ან იქნებ ფიქრობთ, ტიფისის შემდეგ საქის გამგები არავინ დარჩა? არესის საქმე არ გამეგება მე ისე, როგორც ხომალდის მართვა! იაზონმა რომ პართენიდან საწმისისათვის სალაშქროდ მიხმო, განა საომრად? საქის ცოდნისთვის! ასე რომ, გემის ნუ გეშინიათ! სხვა ვაჟკაცებიც მოიძებნება ასეთ საქმეში გაწაფულები, — რომელსაც გნებაეთ, მიანდეთ საქე, წარბს არ შეიხრის, წაიყვანს წინა! წადი, აშალე, წაახალისე და შეახსენე მოვალეობა!“

870

ანკვევის სიტყვამ პელევსის გული ისევ აავსო სიხარულითა. ფიცხლავ წამოდგა, ლაშქარს წარუდგა და მოახსენა ასეთი სიტყვა: „ჩემო რჩეულნო! რისთვის ვეძლევი ამ უსარგებლო დარდას და წუხილს? 880 ასე ეწერათ ასე ღაგვშორდნენ, ასე ყოფილა იმათი ბედი. მაგრამ ლაშქარში კიდევ არიან სხვა გამოცდილი მესაქეები. ბევრნიც არიან! მაშ, მეგობრებო, რაღას ვაყოვნებთ, გაუდგეთ გზასა! ზურგი აქციეთ უაზრო ზაფრას, წამოდექით და საქმეს მივხედოთ!“

ეზონის შვილმა სასომიხდილმა თავი ასწია, ასე მიუგო: „ეაის შვილო, სადღა არიან ახლა ეგ შენი მესაქეები? სად დამალულან? ყველანი, ვისი ხელოვნებითაც თავი მოგვექონდა, თავჩაქინდრულნი, გულდახურულნი ჩემზე უარეს ნაღველს ლესავენ; დაღუპულების ბედზე მძიმეა ბედი, რომელსაც გონებით ვხედავ.“***

თუ აიეტის მრისხანე ქვეყნის გზაც მოგვეჭრება, დასალუბავი,

890

* საქ. ასტიპალიაი.
 ** იმბრასის და არა „იმბროსის“, როგორც ზოგ თარგმანშია.
 *** დედანში ლაპარაკია სწორედ იღმონისა და ტიფისის ზეედრთან შედარებით უარეს ბედზე და არა „ისეთსავე ზეედრზე“, რაც მათ ვრგოთ.

და ჩვენს მშობლიურ ელადშიაც ვერ დავბრუნდებით ველარასოდეს, ველარ გავივლით უკან კიანებს — მაშინ მოგველის ამ ქვეყანაში, რადგან უსახელო და ავი სიკვდილი ფუქად, ამოდ დაბერებულთა!*

მაშინ ეზონიდს გმირმა ანკევსმა, ჰერას შეწევნით შთაგონებულმა, დაუყოვნებლივ მისცა პირობა, გემს წავიყვანო მარჯვედ და სწრაფად. მაშინ ერგინე, ნავპლიოსი და ევფემეც მარდად წამოიშალნენ, ყველამ ისურვა გემის გაძლოლა, მაგრამ ეს საქმე მათ არ მიანდეს. უმრავლესობამ ანკევსს არგოს გაძლოლის დიდი პატივი.

მეთორმეტე დღეს განთიადისას კეთილმა ქარმა დაჰბერა მძლავრად, არგონავტები ჩასხდნენ ხომალდში, მორჩა სტუმრობა თერთმეტდღიანი. 900 სწრაფად გადაჭრეს მძლავრი ნაკადი და შესართავი აქრონისა, ზეფირის ქროლას მინდობილებმა ზურგქარის მხარეს გამართეს აფრა. საგზაყითილო დარში მსუბუქად მიჰქროდა გემი აფრაგაშლილი და სამხრობამდე მიადგა კიდევ კალიქოროსის⁶⁶ ფართო შესართავს. თუ ვერწმუნებით ძველ გადმოცემას, ზევსის ნისელ ძეს⁷⁰ მაშინ, როდესაც ინდების** მხარე მიატოვა და ახალ სამკვიდროდ არჩია თუზე, აქ ორგები შემოუღია და გაუმართავს ქვაბთან ფერხული, იმ ქვაბთან, სადაც ის ატარებდა თავის სასტიკ და წმინდა ღამეებს. მაშინ უწოდეს თურმე მდინარეს კალიქოროსი მეზობელ ტომში, გამოქვაბულს კი იგივე ხალხი უხმობს აელიონს — „მწყემსთა სავანეს“. 910 შემდეგ იხილეს ძველი ტაგრუცი გმირის სთენელეს, აქტორიდისა; ამორძალებთან გაჩაღებული ბრძოლის ველიდან რომ ბრუნდებოდა, — სადაც აქტორის გულადი ვაჟი მაშინ უძლეველ ჰერაკლეს ახლდა, — ისრით დაიჭრა, გარდაიცვალა აქ. უცხო ცის ქვეშ, სანაპიროზე. არგონავტების მოახლოებამ შეაწრიალა სული გმირისა და ჰერსეფონეს⁷¹ უწყო ვედრება: შემახედეთო მებრძოლ მეგობრებს თუნდ ერთი წამით, და შეისმინა ღმერთქალმა გმირის ხვეწნა-მუდარა, გამოატარა სთენელეს სული, დადგა ყორღანზე ცრემლმორეული და გასცქეროდა მიმავალ ხომალდს ისევ ისეთი, როგორც იყო იმში წასვლის წინ: თავჩაჩქინიანი⁷²... შუბლს უმშვენებდა ის მუზარადი, 920 ზედ ციმციმებდა ოთხი ბიბილო და მეწამული გრუზა ფაფარი. სულ ერთი წამით — და გაქრა სული, მიწის წყვდიადში გაუჩინარდა. გაოცდა ყველა, მისი მზილველი, და ამჰკიდმა, მისანმა მოსკემ ბრძანა გადასელა სანაპიროზე, სულის სალხენად მსხვერპლის შეწირვა. წაჰსე დაუშვეს გემზე აფრები, არგო მიაბეს ბაგირით ნაპირს, გამოიყვანეს სამსხვერპლო ცხვარი და მიაშურეს სთენელეს ყორღანს. დაკლეს ტარიგი აღანთეს ცეცხლი და წაუქციეს აჩრდილს ზედაშე გემთა მფარველი აპოლონ ღმერთის სახელდახელო საკურთხეველზე. ორფევსმა ღირა უძღვნა აქტორიდს, და „ღირა“ ჰქვია იმ ადგილს დღესაც.

* პროზ. თარგმანში ეს ბოლო ფრაზა არაა.

** ინდი, ინდოეთი. „ინდია“ (ქვეყანა ინდუსზე) — ანტიკური წარმოდგენით, მეტადრე ჰეროდოტეს შემდეგ, ეს იყო უზარმაზარი ტერიტორია, ქვეყნიერების თითქმის მესამელი, გადაჭიმული დაახლოებით აფრიკიდან აღმოსავლეთის ოკეანემდე. ამ სრულიად სხვადასხვა აზიური ქვეყნების ბინადართა მონათვლა „ინდიელებად“, რაც ზოგ თარგმანშია, სწორია ძველ ბერძენთა ვაგებით, მაგრამ რამდენადაც დღეს ემ სიტყვა იწვევს ასოციაციას აფრიკელ ინდიელებთან, აღრევის საფრთხეს ქმნის. ეობს ინდი, ინდო, ინდონი...

შემდეგ კი გემზე გაბრუნდნენ ისევ, რადგანაც ზღვაზე იძალა ქარმა. 930
 გაშალეს აფრა, გაკიმეს ბაწრით, დასხდნენ ხოფებთან ორსავე მხარეს.
 ახსენეს ღმერთი, დაპკრეს ნიჩბები ზეფირის ფრთებზე დარბეულ ტალღებზე,
 და გასრიალდა ხომალდი სწრაფად — შევარდნის ფრთებზე შეინავარდა!
 ფრთები ქარს ანდო თითქოს ფრინველმა — არც კი შეარბევს, არც კი აიქნევს,
 მაგრამ ნავარდობს ციურ სივრცეში, მზის სამეფოში შევარდნაზე.*
 სწრაფად გადაპკრეს შესართავიცა მშვიდი მდინარის პართენიოსის,
 ამ უწყნარესი მღორე მდინარის, რომლის ტალღებშიც იგრილებს ტანსა
 ლეტოს ასული პირმშვენიერი, ნადირობიდან დაბრუნებული,
 საყვარელ ნავადს რომ მიაშურებს, ვიდრე ზეცაში დაბრუნდებოდეს.⁷³
 დაუღალავად იქროლებს წინა არ შესავენეს დილამდე მკლავი, 940
 ჩამოიტოვებს სეზამოსი⁷⁴ და ერიოთინისის მაღალი ციხე,⁷⁵
 კრობიალოსი,** ქალაქი კრომნა და კიტოროსის ტყიანი ყურე.⁷⁶
 დილას, როდესაც მზემ დედამიწას ცხოველმყოფელი შუქი მოჰფინა,
 გარს მოუარეს კლდოვან კარამბისს და გაპყვენენ უცხო, გრძელ სანაპიროს,
 შეუსვენებლად უსვამდნენ ნიჩბებს მთელი დღეცა და მომდევნო ღამეც.
 ხანგრძლივი ცურვით დაქანცულები მიადგნენ მხარეს ასირიასას.⁷⁷
 აქ დაასახლა ღმერთმა სინოპე — ნიმფა, ასული აზოპოსისა.
 ზეესმა ისურვა მასთან დაწოლა, ეინმორეულმა მისცა პირობა:
 რასაც ისურვებ სულით და გულით, შეგისრულებო ყოველგვარ თხოვნას.
 „მამ ქალწულობა შემიწახე“, — და ნიმფამ ზეესი დატოვა მშრალზე.
 ახოლონ ღმერთიც ასე მოტყუვდა — ფებოსსაც მასთან დაწოლა სურდა,
 და ვერც მდინარის ღმერთი ჰალისი ელირსა ცბიერ ნიმფასთან წოლას.
 მერე, ვერც ერთმა მოკვდავთაგანმაც ვერ ჩაიხუტა გულში სინოპე.
 ზღვის ამ ნაპირზე ცხოვრობდნენ სამნა, ძენი ტრიკველ⁷⁸ დეიმაქესი:
 დეილეონი, აეტოლიკოსი და ფლოგიონი — სამივე გმირი
 უნდა პერაკლეს თან გაყოლოდა, ამორძალებთან სალაშქროდ წასულს,
 მაგრამ აებნათ გმირის გზა-კვალი, ასირიაში დარჩა სამივე.
 როცა რჩეული გმირების გუნდი იხილეს, ძმები გამოეგებნენ,
 გააცნეს თავი, უთხრეს სახელი, აღარა გვესურსო კვლავ აქ დარჩენა,
 და რაკი ასე მოჰპებზრებოდათ უცხო მხარეში დარჩენა გმირებს, 960
 სახელოვანი არგონავტების ლაშქრად გაყოლა მოიწადინეს,
 გემზე გავიდნენ, კეთილი ქარის აგრესტეს ფრთებზე გაცურეს შორეთს.⁷⁹
 საამო ქარის სუნთქვა მსუბუქი მიაქროლებდა სხივსაან არგოს.
 ჩამოიტოვებს მალე ჰალისი,⁸⁰ ვასცდნენ ირისს⁸¹ და მთელს ასირიას.
 შემოუარეს იმავე დღესა კონცხს, ამორძალთა ნავსადგურიანს.⁸²

აქ, სხვათა შორის, ძველად პერაკლე ჩასაფრებოდა არესის ასულს,
 მელანიპესა*** და მოეტაცნა, მერე ღვიძლი დის გამოსასყიდად

* პოეტი მისთვის ჩვეულ ვრცელ შედარებაში არგოს სრბოლას აღარებს შევარდნის ნავარდს ციურ სივრცეში. როგორც შევარდნი მზიურ სივრცეში ლაღად ნავარდობს, ისევე ღვთაებრივი გემიც მალე უნდა შევიდეს მზის ღმერთის ძის — აიეტის ქვეყანაში — მზიურ კოლხიდაში.

** არა კრომბიალოსი, რაც ზოგ თარგმანშია.

*** ამ სახელით მრავალი გმირია ცნობილი: 1. მელანიპე („მავი ფაშატი“) — ქალი, რომელსაც პოსეიდონი ფლავის სახით მოველინა. ეყოლა ტყუპი. გონჯი ცხენაკები პოსეიდონმა გადაუარა, ქალი კი დიღეგში ჩავდო. მერე შეიღებმა დედა გაათავისუფლეს (ტოტემიზმის კვალი); 2. არესის ასული, ჰიპოლიტეს და. აქ მოთხრობილია მითის ვარიანტი; 3. მელანიპოსი (მავ ცხენზე ამხედრებული) თებელი გმირი, მოგლა ამფიარაონის (შვილი თებეს წინააღმდეგ).

თვით ჰიპოლიტეს ებოძა მისთვის სარტყელი კრელი და ჯადოსნური, ჰერაკლემ კიდევ ღმერთის ასული დას ჩააბარა ხელუხლებელი იმ ნავსადგურში, კონცხის მახლობლად, შესართავია თერმოდონტისა. იქ, თემისკირის კონცხთან მოუხდათ მიდგომა, რადგან გაშმაგდა ტალღა. ეს თერმოდონტი არ ემსგავსება დედამიწაზე არც ერთ მდინარეს, რადგან ვერც ერთი ვერ აძლევს მიწას ეგზომ უთვალავ რუს და მდინარეს. განშტოებათა თვლა რომ დაიწყოთ, ოთხასი თითი არც კი გეყოფათ. დატოტვილია დაბლა ერთიან, მაგრამ სათავე ერთი აქვს ნაკადს. ხმელეთსა სერავს მთიდან ბარამდე, ფრილოს კლდედან ეშვება დაბლა, და იმ ფრილოს, როგორც ამბობენ, „ამორძალების მოას“ ეძახიან. ძირს დაშვებული, ველზე გაშლილი სწრაფი მდინარე გორაკებს ხვდება, და როგორცა ვთქვით, ამის გამოა ნაკადი ასე განშტოებული. სულ აქეთ-იქით აწყდება წყალი — იქნება ენახო ვაკე მიწაო! ეგერ, ის ტოტი იქით მიიწევს, ეს აქეთ მოდის, და ბევრნი კიდევ სულაც უკვალოდ გვეყარებიან — კაცმა არ იცის, საით მიდიან. თვით თერმოდონტი, დედა-მდინარე, სტუმართმოქმლე ზღვაში ღვრის ტალღებს.⁸³ სულ ორიოდე ნაკადთან ერთად — ვიწრო რქისებურ სანაპიროსთან.

იქ, დოიასის ველზე სახლობენ მოუსვენარი ამორძალები; მოგეხსენებათ, უყვართ შფოთი და პატეის არ სცემენ კაცთა კანონებს, მოსწონთ არესის ომის ხელობა და სისხლიანი განხეთქილება.* რადგან ეს არის მამაცი მოდგმა არესისა და პარმონისა — ნიმფის, რომელსაც ომის ღვთაება შორს, ალკმონისის ქალაში შეხვდა, შეუქავშირდა და უშვა ნიმფამ ომის მოყვარე ორი ასული. აქ რომ ვაქაყაყებს ხანი დაეყოთ, ომს აუტეხდნენ ამორძალები, საქმე უსისხლოდ არ ჩაივლიდა, მაგრამ ინება მალაღმა ზეესმა. ჩამოიქროლა დასავლეთიდან არგესტეს სუნთქვამ, სამგზავრო ქარმა, თავს გადაევლო ნიაკვეთილი სანაპიროზე აღმართულ გორაკს, სადაც საომრად აღჭურვილიყვნენ თემისკირელი ამორძალები. ცალკე ქალაქში კი არ ცხოვრობდა შფოთისმოყვარე ქალების მოდგმა. სამ ტომად იყვნენ გაყოფილები, მთელს ქვეყანაში მიმოფანტულნი: თემისკირელი ამორძალების ტომს ჰიპოლიტე უძღოდა მამინ, ნიკასტიელთა გვარი და მოდგმა ომს ეწეოდა განმარტოებით, და შუბოსანი ქაღისიელი ქალების ტომი ცხოვრობდა ცალკე.

თემისკირიდან გასული არგო ხალიბთა ქვეყნის გასწვრივ გაცურდა. ეს ხალხი ხარებს არ აბამს სხნისს, ხნულს არ მიჰყვება აზოში მხენელი. ხალიბი ნახირს არ აბალახებს გაშლილ ველებზე ხელჯობიანი: ხალიბი ხალხი მხოლოდ მიწას თხრის, მადანს დაეძებს, გადასდის ხეითქი, ნახაცს, გაადნობს, გაცელის ხორბალში, რომ არ ამოსძვრეს შიშვლით სული.

4. მშენიერი აქაველი ქაბუჯი, შეიყვარა არტემიდეს ქერში ქალი. ღმერთქალმა ის მოკლა, მის ტომს კი ყოველწლიურად მახუცის მსხვერპლი დაეკისრა: 5. თევზების ვატი; 6. შელუბარეს და; 7. ორი ტროელი გმირი, ერთი პატროკლოსმა მოკლა, მეორე ტევკროსმა.

* ამ ეპიზოდის რუსულ და გერმანულ თარგმანებში სტრიქონები დედნის შესაბამისად არიან დალაგებული: „აქ რომ ცოტა კიდევ დარჩენილიყვნენ, ამორძალებთან ბრძოლა მოუხდებოდათ“, და ა. შ., მაგრამ თხრობის უფრო ბუნებრივი თანმიმდევრობა მცირე გადაადგილებას ითხოვს (როგორც აქვს ა. ურუშაძესაც).

ჭაფით იწყება ხალიბთა დილა, ჭაფით ღამდება ყოველდღიურად, და ერთი დღეც კი არ არის მათთვის, რომ შეისვენონ, მოითქვან სტუდენტური კვარტლით არიან გამურულები — ეს არის მთელი მათი ცხოვრება.⁸⁴

ხალიბი ხალხის მხარიდან გასულთ კონცხიც დატოვეს გენეტელ ზევისს, და ჩაუარეს შეუსვენებლივ ტიბარენელთა ქვეყნის ნაპირსაც. 1010

ამ ქვეყანაში ერთი წესია: ქალს რომ ეწყება მშობიარობა, კაცი ჩაწეება ცოლის ლოგინში, კვნესის და კვიის თავშეხვეული, მელოგინე კი თავს დასტრიალებს, უვლის, უშხადებს ნუგბარ საჭმელებს; მშობიარობა რომ დასრულდება, პატივის ნიშნად აბანოს უწყობს.⁸⁵

შემდეგ გვირბემა ჩამოიტოვეს უკან წმინდა მთა და წმინდა მიწა, ის მხარე, სადაც ხის მოსინებში ცხოვრობენ მარჯვე მოსინეები. მოსინებიდან მიიღო აკი თვითონ ამ ხალხმა მისი სახელი.

მათი ადათი და კანონ-წესი სხვა ხალხებისას არა ჰგავს, არა: რასაც აშკარად ამბობენ სხვები, და მას, რაც ხალხში მიღებულია, მას მოსინეკი ამბობს და ახდენს ფარულად, თავის საკუთარ სახლში, ხოლო ჩვენ რასაც ვაკეთებთ ჩუმად, საკუთარ სახლში და სარეცელში ახდენენ გარეთ, შუა ქუჩაში, საჯარო კიციხის არ ეშინიათ. 1020

კაცს არ სცხვენია ცოლთან ქუჩაში შეკავშირება, თითქოს ღორია; ვისა აქვს ხალხის ხათრი და რიდი! ვინ ვის უყურებს, ვინ რას დაეძებს! დაგორდებიან და ეძლევიან საყოველთაო სიამოვნებას. მათი ხელმწიფე ცხოვრობს მოსინეში, რაც სხვა სახლებზე უმაღლესია, სასწორზე წონის ურიცხი ხალხის ცოდვა-ბრალსა და სასჯელ-სამართალს. საწყალი კაცი! თუ სამსჯავროზე ბეწვისოდენა შეცდება რამე, ციხეში სვამენ, წყალს არ ასმევენ, დაღამებამდე შიმშილით კლავენ.⁸⁶

დღე მიიწურა, ღამე გათენდა და მოსინეკთა მხარეც დასრულდა. 1030 ზურგქარი ჩადგა, ხოფებს დააწვენენ და განაგრძობდნენ ცურვას მთელი დღე-დილით გამოჩნდა კუშტი კუნძული არეტიადე-არესის მიწა.

რომ გაუსწორდნენ ღამენატები არგონატები საოცარ კუნძულს, ნახეს ფრთოსანი, მაღლა მფრინავი, ომის ღვთაების კუნძულის მკვიდრი. თვითონ არესი აძლევდა საზრდოს და შეხაროდა მრისხანე ფრთოსნებს. გემს გადაევლო შურდულივითა, ერდოზე ბასრი ფრთა ჩამოავდო. მარტენა მხარში მოხვდა, ჩაესო ღვთაებრივ ვაჟკაცს ოილეოსსა.

გვირს გაუვარდა ხელიდან ხოფი. გაშტერდა გუნდი: ეს რა ვნახეთო! ფრთოსნის ისარი იყო ფრთიანი! მყის ერიბოტმა, მეზობლად მჯდარმა, ფრთა ამოუდო და შეუხვია ქამრით, ქარქაშში რომ ჰქონდა დაბლა. 1040

მაღე გამოჩნდა მაღლა მეორე მსგავსი ფრთოსანი და დატრიალდა. მაგრამ კლიტიოს ევრიტეს შვილმა მარჯვედ მოასწრო მშვილდის მოზიდვა, სტყორცნა ისარი და ონავარი ბზრიალ-ტრიალით დაეშვა დაბლა. დაბოლოს, სწრაფი ხომალდის ახლოს იგი ტყაპანით ჩავარდა წყალში. აქ ალეოსის მამაცმა შვილმა ამფიდამასმა მეგობრებს უთხრა:

„ჩვენს წინ კუნძული არეტიადეა, არესის მიწა, თვითონაც ხედავთ! ეს ფრინველებიც გინახავთ უკვე! ღმერთმა გვაშოროს იმათთან შეყრა! არა მგონია გვეყოს ისრები რიცხვდაულეველ ფრთოსნებისათვის, და შეეჭვება ისრებით შევძლოთ ამ თავხედების მოგერიება.“

უნდა სხვა რამე ვიღონოთ ისევ, თუ ამ კენძულზე გადასვლა გვინდა? 1050
 ჯობს გავიხსენოთ ფინევის რჩევა, ვიდრე კენძულთან ჩავუშვებმა¹ დავხსნა.
 თვითონ პერაკლემ, ძლევა მოსილმა, არკადიაში როცა ჩავიდა,
 მაინც ვერ შესძლო სტიმფალიის ტბის რისხვის — სპილენძის სტიმფალიდების
 ისრით განდევნა ქაობებიდან — თავად გახლავართ ამისი მოწმე.
 როცა ისრებით ვერაფერს გახდა, სტაცა სპილენძის ელარუნას ხელი,
 ავიდა კლდზე, დაიწყო ქნევა: სალი კლდის კედელს არყევდა ცემით.
 ატყდა ზრიალი და სამუდამოდ გარეკა შიშმა სტიმფალიდები.*
 ჩვენც ამაირი ღონისძიების გამოგონება მოგვიწევს ახლა.
 ჯერ კი მინდოდა გამენდო თქვენთვის, რაც მოვიფიქრე ახლა მე თვითონ.
 თავს დავიხსურით მუზარადები, მალაღ, წითელფაფრანები, 1060
 ერთმა ნაწილმა მორიგეობით ნიჩაბთა ცემით მიმართოს ნაპირს,
 ერთმაც ურიცხვი შუბით და ფარით დაფაროს ჩვენი ზომალდის ბანი,
 შემდეგ ერთბაშად განუზომელი მოვრთოთ ყვირილი და ღრინაცელი,
 რომ უჩვეულო აურზაურით დაფრთხეს არესის ფრინველთა გუნდი;
 თანაც ვაქნიოთ ზუჩთა ფაფრები, ბასრი შუბები ავწიოთ მალაღ.
 ხოლო როდესაც კენძულზე გაეალო, დაეცეთ ყოფინა ახალი ძალით,
 გაუგონარი ყვირილის ხმაზე ავაეღარუნოთ ფარი და ხმალი“.

აფიდამასის ეს გონიერული რჩევა ჰქუაში დაუჭდა ყველას.
 ფიცხლავ აიღეს და დაიხურეს თავზე სპილენძის მუზარადები, —
 თვალისმომჭრელად ელავდნენ მზეში და ირხეოდნენ ზედაც ფაფრები, 1070
 ალისფერები. გმირთა ნაწილი მორიგეობით უსვამდა ხოფებს,
 დანარჩენები ფარებითა და ბასრი შუბებით გემბანს ფარავდნენ;
 ისევე, როგორც დროგამოშვებით ხურავს ოსტატი კრამიტით სახლებს,
 რომ არ ჩავიდეს წვიმა და სეტყვა, თან სახილველად იყოს ლამაზი.
 კობტად მიადებს კიდეს კიდესთან და მოერგება კრამიტი კრამიტს, —
 ასე ფარავდნენ ბანსაც ფარებით, მიჯრით უწყობდნენ ერთიმეორეს.
 ხოლო ხმაური შექმნეს ისეთი, როგორიც ისმის დუშმანის ჯარში,
 წინ რომ მოიწევს საიერიშოდ და ფალანგები შეიყრებიან, —
 სწორედ ასეთი ატყდა ხმაური და გემბანიდან აიჭრა მალაღ,
 მაგრამ ფრინველთა რამე ნახაბიე აღარ უხილავთ ზომალდის თავზე. 1080*

როდესაც კენძულს მიუახლოვდნენ და აზრიალდნენ ფარზე შუბები, —
 ათასთა გუნდი წამოიშალა და მიატოვა შიშით კენძული.
 სასტიკ სეტყვას რომ გამოუგზავნის ზევსი კრონიდი გვალვიან მიწას,
 შავი ღრუბლიდან რომ დაატყდება სახლებს, ქალაქებს, მოსახლეობას,
 შიგ სახლებში კი მშვიდად არიან, სახურავზე რომ გრუხუნებს სეტყვა,
 რადგან დახურეს სახლი დროზე და უამინდობა ვეღარას აენებს
 ბანსა და კერას, როდესაც კაცი დროზე მოუვლის საცხოვრებელსა, —
 ასეი არესის ფრთოსნებიც ისრებს გმირებს ამაოდ აყრიდნენ თავზე,
 ვერას აენებდნენ და მიფრინავდნენ სამუდამამოდ შორეულ მთებში.
 რასა ფიქრობდა, ნეტავ ფინევი, როცა ითხოვდა, რომ ღვთაებრივი 1090
 გმირების გუნდი სწორედ აქ უნდა გადმოსულიყო? რა სარგებლობას
 ნახავდნენ ასეთ მისწრაფებაში ამ საშინელი კენძულისაკენ?

* აქედან მოყოლებული, რუსულ და ზოგ ვერძანულ თარგმანს შორის სტრიქონთა ათე-

საქმე ასეა: ფრიქსეს შვილებმა კუტიელი აეტის ნებით*
 ეადან გასულთ გზა დაიპირეს ქებულ ქალაქის ორქომენისკენ —
 ძლევამოსილი კოლხეთის მეფის გემით გაცურეს, რათა მიეღოთ
 მემკვიდრეობა განუზომელი — მამის, ათამას მეფის ქონება.
 მამის ანდერძით ნაჩვენებ გზაზე თვითონაც იმ დღეს მიაღწენენ კუნძულს,
 ანაზღად ზევსმა ატეხა ზღვაზე ზაფხრის ზღვაური ბორეასისა,
 წვიმის ვარსკვლავის არქტურის სიბოლა** ქარიშხლითა და წვიმით აღნიშნა:
 მის აღმოსვლის ქამს ბორეასს ღამით ზღვის აზვირთება უბრძანა

მძლავრად. 1100

იმ დღეს კი მთებში ქროდა ის წყნარად, და სუნთქვით ფოთლებს ძლივსდა
 არბევდა.

სამაგიეროდ ღამით ავარდა, აატორტმანა ზღვაზე ტალღები,
 ზათქით, ხმაურით, აურზაურით დანავარდობდა მფრთონავ ზვირთებზე,
 მთელი ზესკნელი, ცა და ხმელეთი ჩამოიბურა, დაწვა ბნელეთი,
 აღარა ჩანდა ცაზე ვარსკვლავი, შთანთქა ღრუბელთა ბნელმა წყვილიადმა.
 თვალშეუდგამი, ქარიშხლიანი, ბურუსიანი ჩამოწვა ღამე.
 გაწუწულები, განწირულები, ზღვას მინდობოდნენ ფრიქსეს შვილები.
 სულ დაუფხრიწა აფრა ზღვაურმა, ორად გაუყო გემი რღვეული,
 თავის ნებაზე აქანავებდნენ აკანკალებულთ შმაგი ზვირთები.
 ოთხნი იყვნენ და ღმერთების რჩევით ძელს ჩაეჭიდნენ ანაზღედულად. 1110

მსგავსი ძელები ბობოქარ ზღვაში მრავლად ცურავდნენ,** ძალუმ ზვირთებში
 დაშლილი გემის ნამუსრევეები, მანქვალ-ღურსმნებით დაქედილები.
 სიკვდილის პირას მიყვანილები, პადესის ღანდის დევნილ-ტყვენილინი
 ტალღამ გარეკა კუნძულისაკენ სასომიხილი ოთხივე ბიჭი.

ახლა დაეშვა ღრუბლიდან ღვარი, ღამის წალეკა ზღვა და ხმელეთი —
 მცირე კუნძული და დიდი მიწა, იმის პირისპირ გაღმა მდებარე,
 სადაც ცხოვრობდნენ მოსინეკები ეს ველური და თავბედი ხალხი.***
 წყვილად ღამეში მღელვარე ტალღა ძელს ერთხელ კიდევ მიეჯახა და
 დასაღუპავად განწირულები ხენემ კუნძულზე მაინც გარიყა.

მაშინ ღვართქაფიც კოკისპირული, ზევსისეული, შეწყდა უეცრად, 1120
 და მზემ გაფანტა შავი ღრუბლები... მაშინ ეშველათ ფრიქსეს შვილებსაც.
 გმირებს შეხვდნენ და მყისვე უფროსმა შვილმა არგოსმა აიღო სიტყვა:

„ყოვლისმზილველი ზევსის სახელით შეგთხოვთ, გვიშველეთ,
 შეგვიწყალენით,

ვინც უნდა იყოთ, ნუ მიგვატოვებთ შორს, უნუგემოდ შეჭირებულთა.
 ზღვაში მოგვისწრო ამ საშინელმა ქარიშხალმა და შმაგი ტალღებით
 დაშალა ჩვენი ნავი წყველმა, მიღწე-მოღწეა სუსტი ძელები,
 დაღუპა გემი, რითაც წავედით შორეულ მხარეს საშურ საქმეზე.
 ამიტომ თხოვნით მოვსულვართ თქვენთან საბრალოები და გვედრებით:
 თუ შეგვიწყალებთ, მოგვეცემთ სამოსელს, რომ შევიმოსოთ შიშველი ტანი,
 თუ ხელს არა გვკრავთ განწირულ ტოლებს, გემის დაღუპვას

გადარჩენილებს. 1130

* ეს ფორმა აეტის პარალელურია (Aietes). მისი დაწერილობა სხვადასხვა ენაზე საკ-
 მაოდ მერყეობს: აეტე, აეტრ, აეტე, ეტი, ეტი...

** დედანში ლაპარაკია მრავალ ძელზე, რომელთაც ტალღები ვერ კიდევ აქანავებდნენ,
 პროზ. თარგმანში — ერთადერთ გადარჩენილ ძელზე.

*** ეს დახასიათება (მოსინეკების ველურობა, უკანონობა და თავბედობა) პროზ. თარგ-
 მანში გამოტოვებულია.

ზევისს — ყარიბთა, მავედრებელთა იმედისა და მფარველის ხათრით ბედზე უცხოელთ გაგვიწვდით ხელსა, — ზევსის მარჯვენა გვერდით —
 ერთი მისია და მეორეცა, მოწყალე თვალით დაგვექერის მაღლით!“

ეზონის ვაჟი მაშინვე მიხვდა, ახლად მისნის წინასწართქმული, აწონ-დაწონა არსი საქმისა და გონიერულად გამოიკითხა:
 „სიამოვნებით მოგცემთ ახლავე, რასაც ითხოვთ და რაც რამ გვირდებათ. შენ კი, ყმაწვილო, მითხარი სწორი, სად არის თქვენი სამშობლო მხარე, რა საქმე გაქვთ და რა გაიძულებთ იცუროთ ასეთ შორეულ ზღვებში? ვისი შვილი ხარ, ისიც მითხარი, ვისი ქებულის გვარის და ტომის?“
 დარდით დაღლილმა და დაღდასმულმა ასე მიუგო არგოსმა გმირებს: 1140
 „ადრეც ვსმენიათ ალბათ ამბავი ეოლოს ღმერთის შვილიშვილისა, ვინმე ფრიქსესი, მკვლელს რომ გაექცა და ელადიდან ეს მივიდა, ვერძე რომ იჭდა, ღმერთმა ჰერმესმა ოქროს საწმისით შემოსა ვერძი, და იმ საწმისის ხილვა დღესაც კი შესაძლებელი არის სავესებით. შემდეგ ის ვერძი, მისივე რჩევით ფრიქსემ ფიქსიოსს შესწირა მსხვერპლად — ლტოლვილთა მფარველს — ზევსს ოლიპიელს, თვითონ ფრიქსე კი აიეტ მეფემ მიიღო თავის სასახლის ჰერქვეშ და ქალკიოპე, ღვიძლი ასული მის მიათხოვა სულ უსასყიდლოდ — ჰაბუეს იმდენად პატრისა სცემდა. სწორედ იმ ფრიქსეს და ქალკიოპეს შვილები დგანან ამ თქვენს წინაშე, ხოლო თუ ფრიქსეს ამბავს იკითხავთ, ღრმა სიბერემდე იცოცხლა მამამ, 1150 შემდეგ კი ისევ კუტაიელი აეტის ჰერქვეშ დალია სული. ჩვენ კი მისივე უკანასკნელი ანდერძ-ნამაგის შესასრულებლად ორქომენისკენ მივეშურებით ათამას-ჰაპის საუნჯისათვის. ხოლო გავება თუ გინდათ ჩვენი სახელებისაც, მე მოგახსენებთ: აი, ეს ბიჭი კიტისორეა, და ის მეორე არის ფრონტესი, ამას სახელად მელასი ჰქვია, ჩემი სახელი გახლავთ არგოსი“.

თქვა ეს არგოსმა და მისმა სიტყვამ თან გაახარა არგონავტები, თან განაცვიფრა... გადაუხვივნენ, სულ ხელის გულზე ატარეს ძმები, იაზონმა კი, როგორც ამ შეყრას დაშვენდებოდა, მიმართა სიტყვით:
 „თქვენ მამის მხრიდან სისხლით და ხორციით ნათესავეები
 ყოფილხართ ჩვენი 1160
 და შევლასა სთხოვთ იმას, ვინც თქვენთვის საკუთარ სულსაც არ დაიშურებს. მე კრეთევსისა ვარ შვილიშვილი, ათამასი კი მისი ძმა იყო. ჰოდა, მე, თქვენი ჰაპის ღვიძლი ძმის შვილიშვილი და ეს მეგობრები აიეტ მეფის ქალაქისაგან წამოსულები ვართ ელადიდან... თუმცა ამაზე, რა საჩქაროა, ჯობია მერე ვილაპარაკოთ. ჯერ კი ჩაიცივით. თუ არა ვცდები, უკვდავთა ნებით მოხდა ეს საქმე, რომ გასაპირში ჩავარდნილები სწორედ მე შემხვდით დღეს ამ კუნძულზე“.

თქვა იაზონმა და ხომალდიდან მოატანინა მათთვის სამოსი, შემდეგ კი მსხვერპლის შესაწირავად არესის ტაძრად წავიდა ყველა. თან წაიყვანეს თეთრი ტარივი და წრე შეიკრა საკურთხეველთან, 1170 ფიქალის ქვით რომ იყო ნაგები დაუხუარავი ტაძრის ეზოში, შიგნით, შუაგულ ტაძარში მაშინ წმინდა შავი ქვა ჩაედგათ ნიშად. ამ ქვის წინ არესს აძლევდნენ აღთქმას და ლოცულობდნენ ამორძალები,

მსხვერპლსა სწორადენენ ომის ღვთაებას, ოღონდ ცხვარსა და ხარებს კი არა. მათ საგანგებოდ გასუქებული კარგი სამსხვერპლო ცხენები ჰყავდათ. გმირებმა ცხვარი შესწირეს არესს და სასმელ-საკმელს შეეძინებოდნენ. ამ პურობაზე ეზონის შვილმა სანუკვარ სტუმრებს ასე მიმართა:

„ყველაფერს ხედავს ნეტარი ზევსი, შეუმჩნეველი არა ჩიება რა: ხედავს ბოროტსაც და ღირსეულსაც, კაცსა სათნოს და სამართლიანსა.

ჭერ მამათქვენი გადაარჩინა და გაარიდა ვერაგულ ხრიკებს 1180
დედინაცვლისას, ხოლო შემდეგ კი მისცა ქონება უცხო მხარეში, ბოლოს თქვენ გიხსნათ შმაგ ქარიშხალში და შეგახვედრა ჩვენ თქვენი თავი, ზღვიდან მშვიდობით გამოგიყვანათ, დასალუბავად განწირულები.

ახლა ჩვენს გემში ჩასხდებით მშვიდად, წახვალთ, საითაც მიგიწევთ გული, — გნებავთ ეაში გაბრუნდებით და გნებავთ ღვთაებრივ ორქომენს ჩახვალთ. ეს გემი თვითონ ათენამ შექმნა, სპილენძით მოჭრა მკერივი ხეები მან პელიონის მთის მწვერვალებზე და გემს აგებდა არგოსთან ერთად.

თქვენი გემი კი ღელვამ დაშალა, ვერა ყოფილა ისეთი გამძლე, დაიმსხვრა, ვიდრე მიეხლებოდა ვიწრო სრუტეში აზიდულ კლდეებს* — საბედისწერო ვიწროებს, სადაც სიმპლეგადების ფრიალოები 1190
ვიწრო სრუტეში ერთიმეორეს ეჯახებიან და შორდებიან.

ახლა კი, ძმებო, შემოუერთდით ლაშქარს მამაცი ვაჟკაცებისას, რომელთაც უნდათ, ოქროს საწმისი რომ დაუბრუნონ ელადის მიწას! ჩვენ ხომ ამ მიზნით მივეტურავთ კოლხეთს, მაშ მგებურები იყავით ჩვენი! მე მინდა ფრიქსეს აქ შეწირული ოქროს საწმისის შინ დაბრუნებით კრონიონ ზევსის რისხვისგან ვიხსნა ეოლიდები** აწ და მარადის...»⁸⁹

ასე ინდომა გადმობირება, მაგრამ შეძრწუნდნენ ფრიქსეს შვილები, რადგან იცოდნენ, რომ აიეტი იყო ფიცხი და ამპარტავანი. აგრე იოლად ოქროს საწმისის არ იქნებოდა მისგან დათობა!

ფიქრიც ზედმეტად მიაჩნდა არგოსს ამ ლაშქრობაზე და შეიცხადა: 1200
„ო, მეგობრებო, თუ რამეს შევძლებთ, ვიქნებით მარად თქვენი მშველელი, მაგრამ აიეტს ფიცხი გული აქვს და მისი რისხვა დამლუბველია! ვშიშობ, ვაი თუ ცუდად დასრულდეს ეგზომ თამამი ლაშქრობა თქვენი.

ჭელიოს ღმერთის შვილად იტყვიან ძლევაშოსილი კოლხეთის მეფეს, და მზის ღვთაების შვილის გარშემო ცხოვრობს კოლხეთის ურიცხვი ტომი. თვით აიეტი არესს ედრება ღონით, დიდებით, მქუხარე ხმითა.

მაგრამ ისედაც გაგიჭირდებათ ოქროს საწმისის ხელში ჩაგდება, რადგან უკვდავი, მარად ფხიზელი მას გველეშაპი ადგას დარაჯად და იგრაგნება მუხის გარშემო გეას ნაშობი მიწის გულიდან. კავკასიონის მთებში, იქ, სადაც ტიფაონია ცად აზიდული. 1210

ამბობენ: როცა იმ ტიფაონმა⁹⁰, ურჩხულმა, ზევსზე აღმართა ხელი, მძლე ბუმბერაზი ზევსმა კრონიდმა მეზით განგმირა, დაჭრა უწყალოდ, ცეცხლივით ცხელი გადმოსკდა სისხლი თურმე ურჩხულის თავიდან მაშინ.⁹¹ მძიმე ხელები დაბლა დაუშვა, სისხლით დასერილი დაეშვა დაღმა,

* აქ სიმპლეგადების კლდეებზე უფრო საგულავებელი იქნებოდა სხვა, უფრო მახლობელი საფრთხე — არესის ეუნძლის კლდეები. კიანის კლდეები არგონავტების გამოვლის შემდეგ აღარ მოძრაობენ, ფესვს იღვამენ ფსკერზე.

** ეს ეოლოსი არ უნდა აგვირიოს ქარების ღმერთ ეოლოსთან. ეს იყო დევკალიონის შვილიშვილი, ელინის შვილი, ეოლელთა (ელინთა ტომის) მამათავარი. იაზონის დედა ალკიმედე მისი ბაღიშია. ეოლიდები — ეოლოსის შთამომავალი.

ნისიის ფართო ველზე გავიდა და ჩაიძირა სერბონის ტბაში.⁹²

არგოსის სიტყვამ არგონავტები ჩააგდო მძიმე საგონებელში. ბევრს გაუფიქრდა მშინ ლაწვეები, ასე სამძიმო საქმე რომ ესმა. მაგრამ პელეუსი ზე წამოიჭრა და გაბედული გასცა პასუხი: „ნუ მოგრევია ძრწოლა, ძმობილო, და გადაიგდე გულიდან შიში. არა ვართ ისე სუსტნი, ჯაბანნი რომ თქვენს აიეტს ვერ გვაყვეთ ზმალში. 1220 ჯერ შევეცდებით მშვიდობიანად, მაგრამ თუ საქმე მიდგება ომზე, მეც იმედი მაქვს, ასეთ საქმეში არც ჩვენ გვაკლია გამოცდილება. ისიც იცოდე, რომ ჩვენს ძარღვებშიც ჩუხჩუხებს ცოტა ღმერთების სისხლი, და თუ ის ნებით არ დათმობს საწმისს, არც ამისათვის დავიხევთ უკან, მაქვს იმედი, რომ ქედმაღალ მეფეს ვერ უშველიან კოლხთა ტომები“.

ქონდათ ასეთი სიტყვა-მიგება არგონავტებსა და ფრიქსეს შვილებს, ვიდრე დაღლილნი დანაყრდებოდნენ, შემდეგ კი მალე ძილს მისცეს თავი. სისხამ დილაზე გამოეღვიძათ, ზღვაზე საამო ზურგქარი ქროდა. დაუყოვნებლივ აღმართეს აფრა, ქარმა გაბერა, დაიძრა გემი, დაჰკრეს ხოფებიც და მოკლე ხანში დაჩაბთ არესის კუნძული უკან. 1230 უკვე დაღამდა, არგონავტებმა რომ ჩაუარეს კუნძულ ფილირეს. აქ ურანიდმა კრონოსმა ერთხელ, როცა ჯერ კიდევ ფლობდა ოლიმპოს და მის შვილს კრონიდს, ჯერ კიდევ ყმაწვილს — ზეესს იდეელი კურეტნი ზრდიდნენ⁹³

კუნძულ კრეტაზე, გამოქვაბულში, რომ არ შთაენთქა მრისხანე მამას, — მუღულე პერა მოატყუა და ნიმიფა ფილირეს მიუწეა ჩუძაო ძაგრამ ქალღმერთმა გამოიჭირა, ზედ სარეცელზე, რომ ეხვეოდა, ახტა კრონოსი, გაექცა პერას ხშირფაფრიანი ცხენის სახითა ხოლო ფილირემ, ოკეანიდმა, სირცხვილ-ნამუსით დამწვეარმა ნიმიფამ, მშობელი მხარე მიატოვა და პელაზგთა მალალ მთებში წავიდა, იქ კი, კრონოსთან შეყრის შედეგად, შვა საშინელი რალაც ურჩხული, 1240 უზარმაზარი, ბრძენი ცხენ-კაცი, რომლის სახელი არის ქირონი. შემდეგ მაკრონთა მხარეც დატოვეს და ბექირების უსაზღვრო მიწაც, თავხედ. შფოთიან საპირთა მხარეც და ბიძერების⁹⁴ ქვეყნის ნაპირიც. კეთილი ქარის საამო სუნთქვა მიაქროლებდა მამაც ზღვაოსნებს. აგერ, კიდევაც გამოჩნდა შორით ის საოცნებო პონტოს ყურეცა და დათოვლილი, ცადაზიდული მთები მალალი კავკასიონის. იქ უქანგავი სპილენძის ჭაჭვით კლდეზე დაკრული დიდი პრომეთე საკუთარ ღვიძლით კვებავდა არწივს, რაც განუწყვეტლივ მოისწრაფვოდა, დაუკორტნიდა გულსა და ღვიძლსა და მერე ისევ გაფრინდებოდა. არგონავტებმა ნახეს არწივი შებინდებისას ციურ სივრცეში. 1250 შავი ღრუბლიდან გამოფრენილმა სტვენა-შხულით გააპო სივრცე. გემის პირდაპირ გადაიქროლა თემცა შორეულ ღრუბელთა შორის, მაგრამ ატეხა ისეთი ქარი, რომ იალქნები დაბერა დაბლა. ის არა ჰგავდა ციურ ფრინველებს, რომელთაც ხედავს ყველა ჩვენგანი. ძალუმი ფრთები ჰაერს აპობდნენ, მოგაგონებდათ ხომალდის ხოფებს. ცოტა ხანიც და გმირების სმენას მისწვდა პრომეთეს გმინვა-გოდება. ზეესის არწივი მკერდს უკორტნიდა, იტანჭებოდა, გმინავდა ღმერთი. სივრცეს სერავდა იმისი კენესა და ირყეოდა კავკასიონი. მაგრამ არწივი აღარ უხილავთ, გაბრუნებული იმავე გზითა.⁹⁵

ღამით არგოსის გამოცდილების მოიმედენი წავიდნენ წინა. გალიეს პონტოს ბოლო საზღვარი, ფაზისის ფართო ნაკადი ნახეს არგონავტებმა აფრა ჩამოხსნეს, ანძა აიღეს და შეინახეს ამოღარული აფრისსაცავი კრილის სიღრმეში, როგორც წესია, დაჰკრეს ხოფები და შეაცურეს ხომალდი ფიცხლავ ფაზისის წყალში. მისივე ტალღებმა გზა მისცეს გემსა, და ვაჟაკების ხელმარჯვნივ ახლა იყო მაღალი კავკასიონი კოლხთა ქალაქი კუტაისისა.⁸⁶ ხოლო ხელმარცხნივ გადაშლილიყო არესის ველი და წმინდა ქალა — არესის ვალა, სადაც ურჩხული ეგრაგნებოდა შეფოთლილ მუხას და დარაჯობდა ფხიზლად დღედაღამ მას კენწეროზე დაკიდულ საწმისს. აქ ეზონიდმა ოჭროს ფიალით ღმერთს წაუტყცია წმინდა ზედაშე. 1270 ფაზისის წყალში ჩაღვარა სითხე, ტუბილი, ვითარცა თაფლი, ზადაგი, — ღმერთქალ გეას და გმირთა სულების იქაურ-ღმერთთა პატივსაცემად, თან მუხლმოყრილი ევედრებოდა, მომველინეთო შემწედ, ქომაგად, ნუ მოგვაყენებთ სტუმრებს ზიანსა, წყალობის თვალთ შეხედეთ გემსო. შემდეგ ანკევსმა აიღო სიტყვა და არგონავტებს ასე მიმართა:

„აი, დასრულდა! მოვედით კოლხეთს! აგერ ფაზისის შესართავიცა.“⁸⁷ ახლა კი დროა ვიფიქროთ ერთად, როგორ მოვიქცეთ, რა გზას დავადგეთ. ნშვიდობიანად ვცადოთ პირველად აიეტ მეფის გულის მოგება, თუ იქნებ რაჟე ვილონოთ კიდევ უფრო ბრძნული და შესაფერისი.“ ანკევსმა თქვა და იაზონმა კი არგოსის რჩევით უბრძანა გმირებს, 1280 ნუ გაიყვანთო ხომალდს ნაპირზე, მყუდრო ყურეში შეიყვანეთო და ჩაუშვითო შუაში ღუზა, მწვანე ხეებით დაბურულ წყალში. ასეც მოიქცნენ და მთელი ღამე გმირების გუნდი იღგა ყურეში, მალე ეოსიკ ამომზიანდა და გაუღიმა დაღლილ ვაჟაკებს.⁸⁸

□ ბაზრძალვა იმნება □

თარგმნა პაპაი ბელოვანმა.

ბ ა ნ მ ა რ ტ ა ნ ა ნ ი

1. ბებრიკები — ბითონის ხალხი.
2. გენთლოოსი — ღმერთ პოსეიდონის ეპითეტია, ნიშნავს ნაყოფიერს, წარმოშობს.
3. ტიფონი — ქალღმერთ გეას და ტარტაროსის (ქოჯობეთის) ნაშიერი ურჩხული.
4. აქ იგულისხმება სხვა ურჩხულები, ე. წ. ტიტანები*.

5. ბრძნები კრივის დროს ხელებზე ღვედებს შემოიკრავდნენ ხოლმე. ამ ღვედებზე ზვირად იყო დამაგრებული რკინის ბურთულები, ამიტომ დარტყმა ჩვეულებრივ სასიკვდილო იყო.
6. მარიანდინები — ბითონის ხალხი.
7. ზეუსის თერანელი ძე-პოლიდეკია თერანე — ქალაქი ლაონიკაში.
8. ჰელიოსი — მზის ღმერთი; მზე.
9. იგულისხმება ბოსფორის სრტე, პროპონტიდას რომ პონტოსთან აერთებს.
10. ტექსტში: იერონ ნოონ.

*ეს სიტყვა მცირე დაზუსტებას მოითხოვს: მართალია, გვიანდელმა პოეტებმა ტიტანთა და გიგანტთა ცნებები აურიეს, მაგრამ პომპროსიდან მოყოლებული, მათ შორის მაინც დიდი განსხვავებაა. ტიტანები არ არიან „საზიზღარი ურჩხულები“, ეს იგივე ღმერთებია, რომლებიც ზევსმა დაამარცხა და ტარტარში გადაყარა (ოქვანე, პიპერიონი, იაპეტა, თეა, რეა, თემიდა, შნეპოზინე, ტეთისი, კრონოსი და სხვ.); გეას და ურანოსის ნაშობნი არიან გიგანტებიც (ალკიონე, პორფირონი, ვფიალტე და სხვ.), ეს ნა-

მდვილი ურჩხულები, რომელთაც ფეხების ნაცვლად დრაკონები ჰქონდათ და იმავე ზევსმა ასხელა ბუმბერაზებისა და ჰერაკლეს დახმარებით დაამარცხა, კიკლოზთა გამოქედილი მებოთ გაუღიბა (გიგანტომაქია). მათი სხეულები ვულკანთა საძირკველებია. არგონავტებში ეს გიგანტები იგულისხმება. ა. გ.

11. პარპიები — საზოგადოებრივ ფრთხილები, ქალიშვილები.
12. ერიანი — შერისმაძიებელი ქალღმერთი.
13. ბორეასის შვილები — ფრთხილები — ფრთხილები და კალისი.
14. პლოტები — სტროფალები (დაბრუნების საში კენჭები).
15. ირისი — შიშველი ქალღმერთი, ზეფირის მეუღლე.
16. სტიქსი — ღმერთთა საფიცარი ქვესკნელის მდინარე.
17. რება — ბითონის მდინარე.
18. შავი კონცხი — ბითონის კონცხი.
19. აპ. როდოსელის მიხედვით ეს კენჭული შავ ზღვაში მდებარეობდა.
20. აქერონი — საიქიოს მიითური მდინარე.
21. ენტიეოსი — პელოფის ეპითეტი: ენტიეოსი პელოფონის შედეგად ნიშნავდა იყვანა. მათგან წარმოიშვა იტ. ენტიეტი.
22. პელიეს დათვი — დიდი დათვის თანავარსკვლავედი.
23. პალისი — პელოფონის და კამბოკის მდინარე, აწინდელი ყიზილ-ირმევი.
24. ირისი — მცირე აზიის მდინარე, შავ ზღვის ერთგვი.
25. ამორქალები, ამპონები (ბერძ. ამპონეს) — მიითური მეომარი ქალები, სკითხის მკვლევარი, ზნობად ესპომდენ თავს მც. აზიას. ჰქონდათ საკუთარი სამეფო. უცხოელ მამაკაცებთან შეუღლების შედეგად ნიშნავდა იყვანა. მამაკაცებს უბრუნებდნენ, ქალებს თვით იტრებებდნენ და მარჯვენა ძეხვს უღალავდნენ, რათა მშვილდ-ისრას ხმარებისათვის ზელი არ შეეშალა. ამიტომ ამპონებს ცალი ძეხვ (მარხი) არ ჰქონდათ. ამის მიუხედავად ანტიკური ფერწერა და ქანდაკება ამპონებს ორივე ძეხვებით წარმოგვიდგენს.
26. აბ. შენ. 84.
27. იგულისხ. არესის კენჭული (არეტიადა).
28. არესი — ომის ღმერთი.
29. ცნობა კეტაიის (ქეთაიის) შესახებ პირველად აპ. როდოსელთან ვხვდებით. კოლხური ქალაქი — ეს ლოკალიზაციისათვის მას არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება. მის სახელწოდებას როდოსელი შემდეგ ფორმებში გადმოგვცემს: კეტაიის ზღვითზე, კეტაიელი აიტი. ეს ქალაქი კეტაიის და კეტაიის შიგნით არსებობდა. ანტიკური ხანის სხვა ავტორებიც კეტაიის-ქეთაიის კოლხეთის ქალაქად თვლიან (ლოკოფონი, კალიმაქე). აპ. როდოსელის სქოლასტი ქეთაიას მრავალგზის იხსენიებს. როგორც კოლხეთის ქალაქს და ესთან აიგივებს. ისინი კეტაიის ფაზის (რიონის) მარცხენა ნაპირზე ათავსებენ... საფიქრებელია, რომ აპ. როდოსელის ეს ანუ ქეთაიის ქეთაიის გადმოსცემს.
30. აპ. როდოსელი ჰენთის პირველი წვა-

- როა, რომელიც მდ. ფაზისის სათავედ ამპონესის მთას ასახელებს... აპ. როდოსელი ამპონესის მთებზე უღალად ფაზისის (რიონის) ნამდვილ სათავეს, რაჟის კავკასიონის ფაზის მთას გულისხმობს. ამ მთას ზემოპირდავით „ამპონეს-მთას“ ეძახის. თუ როგორ მივიღოთ „ამპონესიდან“ ბერძნული „ამპონესი“, ამისათვის დაეიშორებოდათ ლათინურ ანარანესს (იუპიტერ-ამპონესს), რომელიც ამპონეს უნდა ნიშნავდეს და ბერძნულიდან გადაღებული ჩანს (ბერძნულში უნდა ყოფილიყო ზეფს ამპონესი).
31. კერენე — ერთ-ერთი ნიშნა.
32. პენეე — თესალიის მდინარე.
33. პემონია — თესალია.
34. ლიბიაში.
35. იგულისხმება თესალიელებმა.
36. მიწის მუშაობა და მწყემსთა მფარველ ნიშნავს.
37. ოთრისი — თესალიის მთა.
38. იგულისხმება კ. კრეტა და კიკლადები.
39. სირიოსი — ძალის თანავარსკვლავედი. მისი გამოჩენა გვალვას მოასწავებს.
40. კეოსი — ერთ-ერთი კიკლადთაგანი.
41. იემპიოსი — ზეფსის ეპითეტი, ნიშნავს წვიმით გამავარილებელს.
42. ტექსტშია ყოველწლიური ქარები.
43. ძალი — სირიოსი (შენ. 39).
44. მითი ფინეესის შესახებ, როგორც დიოდორესელი ვერსიით, მატრიარქატის გადმოწამის მაგალითად, გამოყენებული აქვს ფრ. ენგელსს („ოქაბის, კრძო საკუთრების და სახელმწიფოს წარმოშობა“, 1932, 162).
45. იგულისხმება თორმეტი მთავარი ღმერთი. (7 მამაღმერთი და 5 ღმერთქალი): ზეფსი, პედა, აპოლონი, პოსეიდონი, ათენა, არესი, აფროდიტე, ეროსი, არტემიდე, დემეტრე, პლუტონი, პერსესი.
46. ბერძ. აქსეინოს. პონტოს-სტეპარათომ-ძელე ზღვა: ასე ეწოდებოდა შავ ზღვას, სანამ ბერძნები მის მდინარე სანაპიროებს ვაიკ-ნიშნავდნენ. შემდეგ კი დაარქვეს ექსეინის პონტი ანუ სტეპარათომ-ძელე ზღვა.
47. პადესი — საიქიოს სამეფო.
48. მიპერბორელები — მიითური ზალხი უკიდურეს ჩრდილოეთში. ძველ ბერძენთა წარმოდგენით ამ ზალხს მარადიული ბედნიერება ჰქონდათ მინიჭებული.
49. განთიადის აპოლონის სახელობის ენტიეტი.
50. პემონია — თესალია.
51. პენა—აპოლონის სადიდებელი სიმღერა. რასაც თან ახლდა შემაბილი „იე პენა“, მხსნელი, აპოლონის ეპითეტი (როდოსელის სქოლასტი).
52. დელფინი — დრაკონი ტიფონი (შენ. 3).
53. პარნასი — მთა ცენტრ. ელადაში, შიშველი აპოლონ ღმერთისა და მუზეზისადმი.

54. ლეტო — აპოლონის დედა.
55. კოოსი — ურანოსის და გეას ძე.
56. კორიკოოსი — მც. აზიის (კლიკიის) მთა. ნიშნავს ისრის მსაროულს. მისივე სადიდებულო ჰიმნის რეფრენი.
57. იეე (იგიოს) — აპოლონის ეპითეტია,
58. ჰიმნი პენი.
59. სანგარი — მც. აზიის მდინარე, ერთეის პონტოს.
60. ლიე — მც. აზიის მდ.
61. მც. აზიაში.
62. იგულისხმება შავი ზღვა.
63. იხ. შენ. 47.
64. იხ. შენ. 6
65. მეფე ევრიოტეესმა ჰერაკლეს დაავალა, მისი ასულსათვის მოეტანა ამზონების დედოფლის ჰიპოლიტეს ოქროს სარტყელი, რომელიც დედოფალმა თავისი შამის არვისისაგან მიიღო სარტყრად. ჰერაკლემ ეს დაეალება ამზონებთან სისხლისმღვრელი ბრძოლით შეასრულა.
66. ტექსტშია სევდიანი ელფებებით.
67. ბილაოსი — პათლაგონიის მდინარე.
68. ჰიკოიელემა და ნიზელემა ანუ მეგაპრელემა აქ დაარსეს კოლონია ჰერაკლემ.
69. კალიკოროსი — პათლაგონიის მდინარე.
70. იგულისხმება ღმერთი დიონისე, რომლის ელტი აპ. როდოსელის მიხედვით ინდოეთიდან მოდის. ნისა-ინდოეთის ერთ-ერთი მდინარის და ქალაქის სახელია.
71. პერსეფონე — საიქიოს დედოფალი, პლუტონის მეუღლე.
72. იგულისხმება ომი ამზონებთან.
73. ქალღმერთი არტემიდე.
74. სესამოსი — ქალაქი პათლაგონიაში. შემდეგ ამასტირის ეწოდა.
75. პათლაგონიაში.
76. კრიმბილოსი, კრომნა, კიტოროსი — პათლაგონიის ქალაქები.
77. ასირია — იგულისხმება ლევკოსირია, რომელიც კაპადოკიის და პათლაგონიის ნაწილს შეიცავდა და აღწევდა მდ. ირისის შესართავამდე დ სინაპამდე. უგულისხმება, რომ არგონავტები სინაპს მიადგნენ.
78. ტრიკეელი — თესალიელი.
79. არგესტე — ზეფირი.
80. იხ. შენ. 23.
81. იხ. შენ. 24.
82. თემისკირის კონცხი.
83. იხ. შენ. 46.
84. ხალიბები — პონტოს სამხ.-აღმ. სანაპიროზე და ეფერატის ზემო წელში მცხ. კოლხური ტომი. ხალიბები რომ მიწათმოქმედებას არ ეწეოდნენ და რკინას ამუშავებდნენ, ეს აპ. როდოსელზე ბევრად ადრეა ცნობილი (ქსენოფონტე, ანაბაზისი, 7, 5, 6 1), მაგრამ ის ცნობა, რაც ხალიბთა ტერიტორიის მოცულობას

- ებება, პირველად როდოსელთან გვხვდება, IV წიგნი ზღვისპირტლები არიან, ხოლო I წიგნში (1323) ხალიბთა მიწას უსახლეროს უწოდებს. ეს მიწა-წყალი ტრაპიზონ-ვიროსუნ-ორდუს საზღვარებში მოდის და ლითონის მადნებით დღესაც მდიდარია. ხალიბები მალაი ხარისხის ფოლადს ამზადებდნენ და ბერძნულად ფოლადს ეწოდება „ხალიფს“. სკოლასტის მიხედვით, ზალხს სახელწოდება მიუღია არგისის ძის ხალიბისაგან, რომელიც მათი მამამთავარი ყოფილა. აქ ბუნებრივად ისმის საიქიოხი არეისი აღმოსავლური წარმოშობის შესახებ (შეად. ქართ. არია).
85. ტიბარენები — (ძვ. აღთქმის თებალთაბალ-ტიბარენი, ს. ჟანაშია, ენციკის მოამბე, ტ. 1, თბ., 1937) ხალიბთა მეზობელი კოლხური ტომი, მათებრ დახელოვნებული მადნის დამუშავებაში, ჰყავდათ ცხვარიც. შშობარობის შესახებ ცნობა აპ. როდოსელთან პირველად გვხვდება. საიდან აიღო ეს ცნობა? ქსენოფონტე ამაზე არაფერს ამბობს. სტოლიასტი ხშირად ახსენებს ნიმიფოდორეს, როგორც როდოსელის წყაროს.
86. მოსინიეები, მოსინიეები — ტიბარენთა მეზობელი კოლხური ტომი. აპ. როდოსელის ახსნა, სახელი ზის მოსინებიდან მიიღესო, გულუბრყვილო ეტიმოლოგიაა. აქ მო-თავსართია, ზოლო სინიეი (სსანიეი) სანებს ანუ ჭანებს ნიშნავს. ბერძ ორი ს (სსანიე) უცხო აფრიატს ჭს გადმოგვეცემს. მოსინიეები მალაზხარისხთან თითბრის ამუშავებდნენ (აქედან თითბრის გერმანული სახელწოდება „მესსინგ“, ანგლოსაქსური „მესტინგ“).
- მოსინიეების უცნაური წესი სქესობრივი კავშირისა და მეფის სამართლიანობის, მისი დასჯის შესახებ ქსენოფონტესაც აქვს.
87. მეფე ევრიოტეისი დაავალბათ ჰერაკლემ მის სახელმწიფოდან გარეა მტაცებელი სტიმულიადები (მეექვსე გვირობა).
88. არქტური — თანავარსკვლავედი.
89. ეოლოსი — ელინთა მამამთავარია.* იაზონის სიტყვიდან ვამოდის, რომ ზეესი ელინებზე ვანარისხებული იყო და ეს რისხვა არ შეწყდებოდა, ვიდრე ოქროს საწმისი არ დაუბრუნდებოდა.
90. ტიფონი — ტიფონი, იხ. შენ. 3.
91. ამ სისხლისაგან იშვა ოქროს საწმისის მცველი გველეშაბი.
92. სერბონის ტბა — ეგვიპტეშია.
93. იხ. I წიგ. შენ. 129.
94. მაკრონები — ტრაპეზუნდის სამხ.-აღმ. მცხ. კოლხური ტომი. სკოლასტ კარიანდელი მაკრონებს მაკროეფალებს (გრძელთავიანებს) უწოდებს. სხვა სახელია სანნები (ჰეკატე მილეტელის მიხედვით, ეესტათი თესალინიეკლას

* არა ქარების ღმერთი. ა. გ.

მიხედვით ეს ქანებს ნიშნავს). ა.პ. როდოსელი მეტად საინტერესო ცნობებს ვაწვდის სანებზე. მაკრონებს უცხოვრიათ პროპონტიდამიც დოლონიების მეზობლად. მათ პოეტი მაკრიელებს უწოდებს, პელაგვიური წარმოშობის ტომად თვლის... ბეზირები, საპირები, ბიძერები — კოლხური ტომებია. საპირები — იბერ-ქართებია (ს. ჟანაშია).

95. თუ ადრე პრომეთეს მიჯაჭვის ადგილად სკვითიას გეისახელებენ (მაგ. ესქილე), ა.პ. როდოსელი პირველი ავტორია, რომელიც მისი ტანჯვის ადგილად უშუალოდ ეკვასიონს თვლის, რაც უაღრესად მნიშვნელოვანია.

96. არგონავტები კოლხეთის ქალაქ ქუთაისში ანუ ეაში მოვიდნენ. უკვე VIII ს. ძვ. წ. ეპიკოსი ევმელოსიც ეას კოლხეთის ქალაქად თვლის. ამასვე ადასტურებს ანტიკურ ავტორთა უმრავლესობა. „ეა“ დაკავშირებულია გეას (დედამიწის ქალღმერთის) სახელთან (პომპროსსაც აქვს „ეა“). რატომ ეწოდა ქუთაისს ეა

გეა, მია? ბერძნებმა გრძელი გზა გამოტურეს. მათთვის კოლხეთი იქნებოდა ეშორესი, საინტერესო მიწა. იაზონი აქ პირველ მსხვერპლს ადგილობრივ ღმერთებს, კერძოდ, დედამიწას, გეას სწირავს. საინტერესოა, რომ ეს სიტყვა ვერ იხსნება ბერძნული ენით, და ქართულ „დედას“ უკავშირდება.*

97. თუ ანტიკური ხანის ზოგი ავტორისათვის სადავოა მდინარე ფაზისის დენის ადგილი, ა.პ. როდოსელი უდავოდ თვლის მის მდინარეებს კოლხეთის მიწაზე. აქ ექვი არაა, რომ ფაზისი-რიონია.

98. ეოსი — განთიადის ქალღმერთი.

* ამასთან დაკავშირებით უაღრესად საინტერესოა, რომ სვანურ ენაში შემონახულია დედამიწის იმ უძველესი სახელწოდების ძირი, რაც „გეას“ ქართულთან ეკვირს ადასტურებს: „გიმ“ — მიწა, დედამიწა, იმავე დროს დიდი საფიქარია: გიმი ლაშტერლო — მიწის სალოცავის მადლმა (გიმი ყერლო). ა. გ.

ჯაგბახემის გეოგრაფიულ სახელთა წარმოება

ისტორიულად ქაჯახეთი მოიკავდა გაცულებით შებტ ტერიტორიას, ვიდრე დღესაა. თავი რომ დაჯახებოთ თერქეთის ფარგლებში მოქცეულ ვრცელ მიწა-წყალს, ქაჯახეთში შედიოდა თანამედროვე ასპინძის რაიონის საქმით ნაწილი. ამიტომ ჩვენ ვიხილავთ ისტორიული ქაჯახეთის ტერიტორიის გეოგრაფიულ სახელებს, უპირატესად ისეთებს, რომლებსაც რაიმე მაწარმოებელი გააჩნია. განხილვისას ვეყრდნობით გერქისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის¹ შერე და შესამე წიგნებს. შერე გამოცემულია 1941 წელს, ზოლო შესამე — 1958 წ. პრეფ. ს. ჯიქის შიერ. ეს დავთარი შედგენიათ თერქების დამკვიდრების პირველ ათეულ წლებში, კერძოდ, 1595 წელს. ამ დავთარში მოხსენებულ სოფელთაგან, ბუერი არამე თე დასახლებულია, არამედ სახელიც კი მივიწყებულა. ზოგან ნანგრევებიაც ძნელად გამოიცინობს კაცი, ამ თე ოდესღაც სოფელი ყოფილა. სოფლის სახელები ნაწილი ჩვენ ჩაეიწყეთ, განსაკუთრებით ნასოფლარები, რომლებიც დაეიწყებას ეძლევა, მხოლოდ თითო-ორიოლა მოხუცს ახსოვს მათი სახელები. რამდენიმე ნასოფლარი აღიდ დავთარში² არ არის შეტანილი, იქნება მაშინაც ნასოფლარი იყო, ან გადასახადს არ იხდიდნენ და დავთარში არ შეიტანეს.²

სოფელთა სახელებს ვალავებთ ვრამატიკული მაწარმოებლის მიხედვით, ე. ო. იმ ნიშნით, თე რა მაწარმოებელი ვრთვის სახელის ფუძეს.

ქინობითობის ა უნდა იუოს შემდეგ სახელებ-
 ში: თნლორა (აღბათ ორგორა), ინთორა, ოშორა, ინწუორა, იღემალა, ინდესა, აგარა, ასკილვანა (=ასკილოვანა, ასკილიანი), ტამალა (თე დამალა), ვრკოტა (შდრ. ვრკეთი), დამზა (|| ყამზა), წვალთბილა, შორეთა, საგეგლა (=სა-გეგ-ალ-ა), აგანა, ქანქლა (შდრ. გვარი ქანქლავა), ლრტილა (ახლა იბტილას ეძახიან), დევა (ახლა ეძახიან დევათს — ნასოფლარია), შოლა, აზმანა, მამზერა (=მამწერა), ზამრა, ქენცალა (არას ქენცაც), ფარეანა, ორაქა, ექმანა, ავიზანა, ნიალა, გელიცხა, შავლა (=შალვა=შალვა=შალოა), ბორეა, ძერძანა (თე ზერზუნა — ახლა ზალხი ასე ეძახის, შეიძლება ფუძის ვაორკეცება იუოს და შემდეგ დისიმილაციით შეეცვლია სახე: ზერ-ზერა=ზერ-ზუნა=ზერზუნა=ძერძანა), სხეარა (თე ცხეარა), ჯარქა, ვარდმანა, ალვანა (შდრ. ალვანი), ლაღალა (შდრ. ლაღო ახალქალაქის რაიონში), ოხორა (შდრ. მეგრულ ქანერი ოხორი, სახლი; ახორი, ქაჯახეთში დღესაც ჰქვია მსხვილფეხა პირუტყვის ბინას, ბოსელს), ყორანა, ანაღურა (იქნება ანაგურა — გვაქვს ანაგა), მოღევა, დერქანა (დირქნალი), არაგვა (შდრ. მღ. არაგვი), კიხარულა (თე ჩხარულა), ასპანა (თე ასპარა), მალქა.

1 ს. ინგოროვეა, „ვიორვი შერჩულე“, 1955 წ. გვ. 300.

2 ეს წიგნი იმ მიზნითაა შედგენილი, რომ თერქ დამპყრობლებს ადგილობრივი მოსახლეობისაგან გადასახადები აეღოთ.

ჯავახეთისა და სამცხის, ბევრი გეოგრაფიული სახელი შემორჩენილია უძველესი ფორმით. თავდაპირველად ქართული ტომებიდან აქ წინებს უნდა ეცხოვრათ. 1

ა ბოლნისის ფუნქცია გამკრალა შემდეგ გეოგრაფიულ სახელებში: ოთა (თუ ორთა), წყორძა, ოხოშა, პრტენა, ალჯა, ზიზაბაერა, აწყეტა (აძვეტა, აწყეიტა, ხალხური ეტიმოლოგია ზმნა „აწყეიტას“ უკავშირებს ამ გეოგრაფიულ სახელს), ცხენელა, დილიცა (= დილისკა=დილისკა=დილისკარი), ჭენცა, ბლანა (თუ ბნელა), კვარშა (გოციოსთან არის ნასოფლარი კორუშეთი, ამ სიტყვასთან უნდა ჰქონდეს კავშირი), ნანსა (ნათესაობითი ბრუნვის ემფატური ხმოვანი: ნა-სა-ა), სოფ. ჩენჩხის ბაღების გვერდით ნასოფლარია ხრამში, დოლიკა (ახლა ეძახიან ბილიკეს, ნასოფლარი ქილდის მიდამოებში), ორჯა, ზოტა, ორჯა, ბაერა, ზარმა (თუ ზარზმა) ფოცა (ფოცანი), ერინჯა, ფულა.

ბ სუფიქსის ფუნქცია ნათელია სახელებში: გელსუნდა (თუ გულსუნდა), ჰალა, ღრმა.

— იან||-ანა||ან ბოლნისარებით იწარმოება შემდეგი გეოგრაფიული სახელები: სარუხანი, ვარხანა, ყარყალანი, მღრიანი, მურჯიანი (შდრ. მურჯი), შოდრავანი (=ახლა შეიდრევანი||შეიდრევანტა), ვარკვანი (შდრ. ვარ-ნეთი||ვარანეთი, ვარანტა, ვარხანი — ზუთივე სიტყვაში გვაქვს ერთი ძირი „ვარ“), ვაზიანი (შდრ. საყეთარი სახელი ვარაზ-ვაზე და გვარი ვარეშვილი — აქ ეწეზობდა ძველად ვარეშვილების სამყოფი, 4 როგორც გელათში—გელაშვილებისა), ზარიანი, მოდევანი (არის მოდევაც), პატკანანი, განძანი, დუშანი, ფარვანა (=ფარავანა), უქმანი, ავაზანი,

1 ივ. ჯავახიშვილი, ქართ. ერის ისტორია, I, თბილისი, 1951, გვ. 392-434. ს. ჯანაშია, შრომები, ტ. III, თბილისი, 1959, გვ. 1—74.

2 სახელთა ეტიმოლოგიაზე თავს ეყრდნობთ ზოგან, გზადაგზა მოგვეყვას მსგავსი სხვა ფორმები.

3 ჩენჩხელები „ხრამს“ ეძახიან შდ. თაფარავანის მიერ დროთა განმავლობაში ნაღრმავებულ თითქმის კილომეტრის სიგრძის-სიგანის ადგილს.

4 ზ. ჭუმბურიძე, „რა გქვია შენ?“, „ნაქადული“, 1971 წ., გვ. 163. ვაჩიანი რომ პიროვნული სახელისგან უნდა იყოს წარმოებული, აღნიშნული აქვს ატორს.

ხელეანი, ოლდანი (შდრ. ოლოდა, სოფელი), წახანი, ვარდმანა, ალვანა (შდრ. ალვანა), რატასანი, ახმანა მირაშხანი, ცუტუნის (შდრ. დაეთარში არ არის), ნარმანი.

ზემოთ ჩამოთვლილ სახელებში — იან||-ან|| ანა სუფიქსი ფუძეს შეჰხორცება. აქ ასეთივე წარმოება უნდა იყოს, როგორც არის: ქავთარანი და ნადიზანი.

— ია-ზე ბოლოვდება ასეთი სახელები: ალანია, ორხოფია, ფია, გოცია (ახლა გოციო), კოთელია (შდრ. კოდა, აქ ელ მაწარმოებელია, ხოლო და ქვეულა თ-დ), მერონია (ახლა მერენია, შდრ. მერეთი, სოფელი ქართლში, აგრეთვე ტაოში მერენისი), ზერენია, აფნია, ხოსპია (ახლა ხოსპიო), მაჭადია (ახლა მაჭატია), ოსყარია, ხორანი (ახლა ხორენია), ეშტიო||ეშტია, თორია (ახლა თორიო, შდრ. თორელთა—თორელების სამყოფელი), ვრია, საყედრია (?), ცხია, ვარძია ზედა ვარძია), ახნია, დუმელია (შდრ. იდუმალა).

გვაქვს რამდენიმე სახელი — ოვან და —ონ სუფიქსებით ნაწარმოები ზოგან ვინ ამოღებულა: ასილვანა (=ასილოვანა), ქერდოვანი, კამაროანი, ტრიბონი, ხარეშოვანი (ამბოზენ ხორეშევანი), არაყონი (=არაკვანი=არაკვანი, შდრ. მდ. არაგვი, სოფ. არაგვა ახალქალაქის რაიონში), ჰილვანა (=ჰილოვანა).

— თ (ა) სუფიქსით იწარმოება: ყართა, ზოქთა, ოთა (=ორთა), თოლურთა (ანუ თორელთა, მეტათეზისის გზით მიღებული ფორმა თორელეზის სამყოფელი), ავარანთა, ბლანთა, აღანთა (დაეთარში არ არის), ურთა (შდრ. ურაველი), ქოქორთა, წერავენტა (თუ წერავენტა), ვარანტა (=ვარანთა, არ არის დაეთარში, ასევე დაეთარში არ არის გუგათი (შდრ. გვარი გუგუშვილი და გეოგრაფიული სახელი გუგუთი), დევათი, პირველი ტოლოშანა ახლოს, მეორე—გოციოსთან, ორივე ნასოფლარია, ვარანთა, სხალთა,

1 ზ. ჭუმბურიძე, „რა გქვია შენ?“ „ნაქადული“, 1971 წ. გვ. 181-182. წიგნის ავტორი მართებულად შენიშნავს, რომ მერე სიტყვა ნიშნავს წყლის ნაპირს მდებარე ვაკეს. აქვე მოხსენებულია სოფლები: მერეთი (გორის რ.), მერევი (ჭიათურის რ.), მერია (გურიაში), მერისი (აჭარაში). ამას მივმატებ ვარენია (ჯავახეთი, ახალქალაქის რაიონი), მერედისი, მერენისი (ტაოში) და სხვ.

2 უნდა იყოს ვარინა, ს. ქიქია, „დიდი დაეთარის“ წიგნი III, გვ. 320-28.

ზართა. კორატი (=კორათი). ფორმებში გვგათი, დევათი, კორატ (=კორათი) თ. ერთის ხმოვნზე გათავებულ ფუძეს.

— **ობი აწარმოებს რამდენიმე გეოგრაფიულ სახელს:** ვაშლაზი, კინჭრობი, თეთრობი, თეთრობი, ბოლო ამი ადგილის სახელია.

ველაზე მეტად — ეთ სუფიქსია გავრცელებული გეოგრაფიული სახელების მაწარმოებელი: ოქოშეთი, ხავეთი, ქორეთი, მოზერეთი (მოზერეთი თუ მოზერეთი?), ჩოღეთი, ფანაკეთი, სარკეთი, თათალეთი, ქარზაქეთი, ვარნეთი (შდრ. ვარანტა=ვარანთა), მამფუნეთი, დანეთი (||დანეთი), კარნეთი (შდრ. კარნე ქალაქი), მურჯახეთი (შდრ. მურჯი, მურჯიანის), მელაგეთი, სავანეთი, ბუზმარეთი, ბურნაშეთი, ბუზაგეთი (დაეთარში ბზაგეთი), ხეთი (თუ ხევეთი?), აზერეთი, დანეთი, იფნეთი||იფნეთი, საღოშეთი (ახლა შაღოშეთი), კელიღეთი (ახლა კელღეთი), როკეთი, მაკეთი, შორაშეთი, კამტეთი, მამაჩხეთი, ხიდურეთი, შორეთი, ტბეთი, ჭობარეთი, ყაბოშეთი, ყორღშეთი||ყორღშეთი (ნასოფლარი სოფ. გოკიოსთან), ანაკეთი, დარანეთი, საყერეთი, ხორცეთი.

— **ეთ სუფიქსი აწარმოებს ორ სახელს:** მოლითი და კოლითი.

ნა ნათესაობითი სახელობითი — იხი მაწარმოებელიც საქმაოდ გვხვდება: უკანელისი, ბარალისი (ახლანდელი ბარალეთი), ხეშრისი, ოძისი, სესი (?), ტერნისი (შდრ. ტირნისი), ლუპისი (ახლა ლუპისი), ლელუსი, კოტასი, შერაღისი (||შერღისი), ჩაისი (ცაიში), ქვაქიზი, ქვაქიზისი (?), ყანისი (ეს დაეთარში არ არის), პეტრისი, ქილისა, ნა-ის-აზ. სარწმუნოდ ჩანს მოსაზრება, რომ ნაისა ფორმა არის ნათესაობითი ბრუნვა სიტყვა ნა-სი. ნა-ლურწამი.

კომპოზიტის მეორე შემადგენელი ნაწილია სიტყვა უზანი: მოლარათუბანი, გორგეთუბანი, აბათუბანი (შდრ. აბაიშვილი გვარი), დაუდუბანი (—დავითუბანი), ლალათუბანი (შდრ. გვარი ლალიძე), ალაბუბანი (შდრ. ალაიძე), გულ-

1 მართებული უნდა იყოს აზრი, რომ „ახე დარქმევა სახელი სოფელს, რომელიც ალბათ ყიშიანი აზვერებით (ბარებით) იყო ცნობილი (ნ. ჭუმბურიძე, „რა გქვია შენ?“, „ნაყოფილი“, 1971 წ. გვ. 143. ეს აზრი პირველად გამოთქვა მ. ი. როსტომიშვილს (იხ. С. Н. О. И. П. К. 25-ე ტ., 1896 წ.).

2 ილ. მისტრამე, ნაისა, „ლიტ. საქართველო“, 1965, XI.XII;

უზანი, გელთუბანი, უზანი, ელიასუბანი (შდრ. გვარი ელიაური), შუათუბანი, ვარდისუბანი (შდრ. გვარი ვარდაშვილი), ალაბუბანი (შდრ. გვარი ყარალაშვილი), კალთუბანი (შდრ. გვარი კალაძე), ალაბუბანი (შდრ. გვარი ალანია), ეშქათუბანი (ბოლოობითი დაეთარში არ არის). ბალარათუბანი (ბაგარათუბანი), ცირეკანათუბანი, დავითასუბანი (ტოლოშანი, არც ესაა დაეთარში), წინუბანი.

კომპოზიტების პირველი შემადგენელი ნაწილები საინტერესოა იმით, რომ ისინი გვარისგანაყოფთა სახელებია და მაწარმოებია ბოლოსართით: მოლარათ გორგეთ (გორგეთ), აბათ, ლალათ, გელთ, შუათ, ყარალათ, კალთ, ალათ, ეშქათ. ეს იმის დამადასტურებელია, რომ ჰველად სოფელთა სახელები იწარმოებოდა გვარისგანაყოფთა სახელებისაგან.

კომპოზიტების მეორე შემადგენელი ნაწილებია ხევი, კარი, წმინდა: მლაშისხევი, ფერისხევი, მამაწმინდა, გიორგიწმინდა ანდრაქწმინდა, კაქკარი (სოფ. გოგაშენთან), მალულისხევი, საყვერისხევი, ზაქარწმინდა, ქადისხევი, თეთრისხევი, ვანისხევი, კორისხევი, გენდესხევი, საყველახევი (საყველას ხევი), პინეტკარი — (პინეტკარი გოგაშენთან. ეს სახელი დაეთარში არ არის), ბეულახევი (ხიზაზაგრასთან), მილახევი მილას ხევი — ტოლოშანი).

საინტერესო ისაა, რომ კომპოზიტების პირველი შემადგენელი ნაწილები ჩვეულებრივ მართული მსახლრელებია მხოლოდით რიცხვში დამსული, მაგრამ ზოგჯერ გვაქვს მრავლობითშიც. ეს მრავლობითი კვლავ გვარისგანაყოფთა თ. ბოლოსართიანი სახელია. (პინეთ, ბეულათ, გელათ).

საქმაოდ უხვადაა კომპოზიტის მეორე შემადგენელ ნაწილად სიტყვა შენი, რომელიც შენება (დასახლება) ზმნას უკავშირდება: ახალშენი, (ახლა ახაშენი), ახალკეთი, მებრალშენი (შდრ. მებრანი), კურამშენი, ქართაშენი, მუკუშაშენი (შდრ. მუკუზანი კახეთში), გავაშენი, ჭიკრაშენი, ტყავაშენი, გოგაშენი, ბელაშენი, პეტაშენი, ფექარაშენი, ბედუელაშენი.

კომპოზიტის შემადგენელი ნაწილებია: ციხე, თავი, ყური, ქვაბი, წყარო, ეკლესია, ნაგები.

1 ილ. მისტრამე, „მასალები სამცხის ტოპონიმიკიდან“, პუშკინის საბ. თბ. სახელ. პედ. ინსტ. შრომები, ტ. 17, 1964.

ფერისციხე, კობთას ციხე (კობტას ციხე), ვარციხე (ვარდის ციხე), ბოქთასუფრი (მდრ. ბოქთა), ტაბისუფრი, შვიდეტლესია, წყაროსთავი, ლეინისწყარო, ქეთარნავეები და ვანისქვაბი, ქაჩის ციხე, ბოვის წყარო.

სხვა კომპოზიციები: გულაბერთა (მდრ. გულაბრის ძე გვარია), უკუჩაღდირი (ახლა ჩიღდირი, შომდინარტობს ჩრდილისკენ), დიდბორანია (— დიდ წვარანა), ძველგომი, კარტიკამი, გულკამი, სამსარი (აღმათ სამსარი?), ლომატურცხი (მდრ. ტურცხი), ზიდიყვარი, ზიზაბაყრა, წყალმერტბევი (წყალი მერტბევი), ახალდაბა, კასათიზი, წყალთბილა უანუბარი (თუ უანთბირი), რუსთავი, ოლავერდი, სამახორი, ქვაკანა, გულათხარძეები.

ო-ზე დაბოლოებული გეოგრაფიული სახელები: ჩორჩო (მდრ. ჩორჩანელი, ისტორიული პიროვნება), ენულო, სარო, ფოზანო, კოჩიო (კაიო), ხანდო, ეშოო, საღამო, მახარო, ჩამარდო, უდაბნო, ღადო, ბალახო, ზელგეშო, კუმურდო, ფოჯანო||მოჯანო||ზეჯანო. უფრო სწორი ბოჯანო უნდა იყოს.

ზოგიერთი ახლანდელი სახელი ბოლოვდება ო-ზე, „დიდ დაეთარში“ კი ა-ზე ან როველამე თანხმოვანზეა დაბოლოებული. მაგალითად, ზელგეშა — ახლა ზელგეშო, ხოსპია (ახლა ხოსპიო), ასევე გოკოო, თორიო, კუმურდო (დაეთარშია კუმურდი), ხანსალო (დაეთარშია ხანჩერი). ას შეეცალა ო-თი ანალოგიით უნდა იყოს გამოწვეული.

გაქვს კიდევ თითო-ორი — ელ—ურ—ენ,—არ,—ემ,—ომ,—ამ,—ამ,—ად||ადა, ხა—არ: ზურზელი (ახლანდელი ზველი), სახედაბელი, ხეილიზა, ენთელი, ურაველი, ღრელი, ფურეულა, ჩენჩხელი||ჩენჩხეთი (ახლა ჩენჩხა). „ჩენჩხ“ ძირს საერთო უნდა ჰქონდეს ჩოხხათი (გურია) და ოჩოჩხე (სამეგრელო). იქნებ, როგორც ამას აკად. ა. შანიძე ვარაუდობს, ცაცხეთი იყოს.² დადგენილია, უფრო ტატიში, ტოლოში, ცხენელა, ზანჭაური, ნ წგორი, კვარში, სანჭაური, შამურა (თუ შამჭვარა), დიკანელი

(ახლა დერენა), ანფური, წინწალი, არაგენი, კავარი, კურავერი, ლავაში, მერკსალი, ქანარბელი, მრავალი, ხაშაში, ჩამჭვარალი (ახლა ჩამჭვარა), დანკალი (ვადმოცემით დამჭვარა, ზმნაბა დასამინება და ნარის მონაცვლეობითაა მიღებული). კვალი, აბლარი (დაეთრით აბო), წინწალი (სამი წინწილია: ზემო, ქვემო, შუა), საბადური, მერკსალი.

არის რამდენიმე სახელი დაბოლოებული უზე: ზაღდე (?), კორცხალე (ახლა კორცხოლო).

სხვადასხვა: ლორი (აღმათ ლორე), ზაქი, ბუხალი, ხარაქი, კორხი (მდრ. კოლხი), კარავი, დღივი (-ტილიფი, დილიფი), ხოზაუენი (ახლა ხოზაუენი), კარწახი, ეშქენი, იზნაზორი (თუ მიძნობორი), აბღუტი (იქნებ აბღუთი), ქანაზო, ფრუტი (ფრუთი?), კოტამასი, გოქი, ეხი (მდრ. გორის რაიონში ეხევი, აქედან ვაშლი ეხებრა), ხეჭიზი (იქნებ ხეჭისი?), სამწუბი, ბორვა, გომი, გუნდი, ვანი, გუგეია || გუგუზა (დაეთარში არ არის), ქართობი, არტახი, ალაგი, ტობახი (ახლა თობახი), შაორი (მდრ. შაორი რაქაში), ქუნცალა (მდრ. ქუნცა, აქედან უნდა იყოს გვარი გუნცაძე), აბი (მდრ. გვარი აბიაშვილი), აბული (მდრ. გვარი აბულაძე), ბაერამ ღურმეჭი (ღორმაცე), ზრესკი, ოჯამი||ოჯამა, ქარწაბი, შუატყე, შოლა (მდრ. შოლავერი, შელავერი), ყოიენი? ზეოტა(?) ჰერული (აგრეთვე არის მთა ჰერული), ვარავი, ზაკეი (პროფ. ს. ჭიჭია ძეგვს უკავშირებს), თოკი, ტურცხი, ალასთანი (ახლა ალასტანი), მურჩი (ახლ მურჭი), სირავი, ენა, ქანჭლა (მდრ. ქანჭლავა), ალშალი, თმოგევი (ზედა თმოგევი), ხინგირი (მდრ სეახ. ინგირი), ზიზა, არეში, ალაგური (არც ესაა დაეთარში), ვერ-

1 ვადმოცემით თმოგველისათვის ცოლს უღალატია და თმოგვის ციხის გასაღები ჩემად მიუცია თათრის ფაშისათვის. მომხდარა უთანასწორო ბრძოლა, თმოგველი ციხიდან ცხენიანად მტკვარში გადაშტარა, რათა მტერს არ ჩაეარდნოდა ზელში. ფაშას კი თმოგველის მოღალატე ცოლი დაუსჯია, ცხენის ეტლზე მოუბამს და ისე მოუცუდევიანებია: ქალი ყვიროდა: დამკალი, ნუ მაწვალეშო“. ამ ადგილას დასახლებული ხალხი და ადგილსაც დარქმევია დამკალი.

2 სვანურში ბაეარი ნიშნავს გომერს, სოფელიცაა ქვემო სვანეთში. ეს აღნიშნული აქვს ზ. კუმბურიძეს („რა გქვია შენ“, „ნაქალღი“, 1971 წ. გვ. 148).

1 საღამო და უდაბნო ფორებში ბოლოსმოვანი ო დაბოლოებისა კი არაა, არამედ თავსართ-ბოლოსართიანი წარმოებისაა (მაგ. სა-ო, უ-ო).

2 ა. შანიძე, „ევ. კილოს კვალი საქართველოს გეოგრაფიულ სახელებში“, საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, ტ. II, № 8, 1941, გვ. 762.

ტაში, სახიზარი, ოსპ(ა)ნური (არც ერთი არაა დაეთარში), ვარძელური, გელაზი (თუ გელასი), ჰისიები, სელაფები, გომები, პრტენა, ოხიმა, ორმოცი, ბოსთანი, მონასტერი, კოპები, ორცეფი (შდრ. ქარცეფი), ოღანდა, კაელიორი, ღრმა, წყარობა, კაპარაქი, მუსბი, ბეთლემი, ღამზა, ჩიხორიში (შდრ. ჩიხი, მეგრ. გვარი ჩიხორია).

უფრადლებას იქცევს — და დაბოლოებიანი რამდენიმე სახელი. ამ შემთხვევაში სავარაუდებელია ორი ვარსებობა. პირველი: და უნდა იყოს თავდაპირველი სახეობა თ/ა სუფიქსისა, რომლის ფუნქცია სიმრავლის გამოხატვა უნდა ყოფილიყო. სამეცნიერო ლიტერატურაში ეს ვარსებობა აღნიშნულია კიდევ. მეორე ვარსებობით შეიძლება ვივარაუდოთ — თ-ს გადაქცევა ანუ გამწვანება დ-დ. ჩვენი აზრით, პირველი უფრო მართებული უნდა იყოს. ეს გეოგრაფიული სახელებია. ოღოდა, ქილდა, დაჭანდა, წუნდა, ჭოლდა, სულდა (ცულდა) ანდა, კემურდა (კემურდო). ეს გეოგრაფიული ადგილები ერთმანეთთან 7-8 კილომეტრით არის დაშორებული. და სუფიქსი დაქვევებული ფორმა უნდა იყოს უძველესი სუფიქსისა, რომელსაც სიმრავლეს გამოხატავდა, მაგრამ გვაქვს ისეთი სახელები, რომლებშიც თ(ა) სუფიქსი ამჟამად ჩანს. მაგალითად, ვარანტა (ვარანთა, შდრ. ვარანთი), წერაყუნტა (-წერაყუნთა), შვედრევეანტა — (-შვედრევეანთა), ოღანდა ოღანთა, შდრ. მეგრული ოღიში. გვარი ოღიკაძე, ოღიშარია).

აღსანიშნავია ის ვარსებობაც, რომ ქართლში, ბერძენეთში, ერთ კაცს ჰქვია ოღანა (ოღანთა-დან უნდა მოდიოდეს ოღანდა, ადგილის სახელი ოღანთი, სადაც უცხოურია ამ სახელის მატარებელი კაცის შთამომავალი), სულდა-სულდა (ფორმაში შეიძლება. გვევარაუდებინა სულთა ფორმა, რადგან ქანეთში გვაქვს გეოგრაფიული პუნქტი სულეთი).

უფრო დასკვნას გვაყვებუბდეთ. ერთი ვარსებობა უნდა აღვნიშნოთ. შრომის წერისას გავცემინ ჩვენი სასიტიფლო შეცნიერების ავადმიოკლების ოვ. ქა: ხიშვილის, სიმ. ჯანაშიას და ავ. შანიძის შრომებში, რომლებშიც მინიშ-

ნებელი იყო ზანური ელემენტების არსებობა სამხრეთ საქართველოს ტოპონიმოქციაში. კერძოდ, სამცხისა და ქაჯახეთის გეოგრაფიულ სახელებში. ჩერ კიდევ მაშინ ვვარაუდობდით, რომ სახელებში ვიბარეთ, ტოლოში, დადეშინი||ღაღაში, ხეილიშა, ჩიხორიში, წყარობა, ოღანდა, ორფოლა, კოჩიო, ორხოფია, მირაშხანი, კორ-უშეთი, კვარშა (-კვარშა?), ბერძენ-ამ-ეთი, ხარ-ემ-ევენი||ხარ-ემ-ოვენი, ოქო-შეთი, ჭო-ეთი, ჩოლ-ეთი, სალო-შეთი||შალ-ოშეთი, შორ-ამ-ეთი, ყანობ-არ-ი-ეთი, ხამ-ამ-ი, ბარალ-ისი||ბარალ-ეთი (შდრ. ო-ბარალ-ი), ხანჩალი (შდრ. ხაჩალი, სათხინისი), ოხორა (შდრ. ბოსლები), ოშორა, ინწყორა, ინთორა, ჩანჯა, ოხომა, ქარქა, ორაქა, ორქა, ერინჯა, ხორენია||ხორანია, ეშტია (ეშთია), წაბანი, ტრიბონი, ჯაბოეთი, ჩუნჩხა, ლავ-ამი, კორხი, ეშქუნი (შდრ. ეშხუნი), კა-ქარაქი, ოღდანი, არაგვა, ჩაისი (ცაიში), კი-ხარულა უნდა ყოფილიყო შემონახული უძველესი ზანური გეოგრაფიული სახელწოდებანი.

მართალია, ამ ჩამოთვლილ გეოგრაფიულ სახელებს ზანური ენის გაქვევებულ და ზოგჯერ საკმაოდ შეცვლილ ფორმებად ვთვლიდით და ვთვლით ახლაც, მაგრამ გამოიჩნებულა არ არის, რომ რომელიმე მათგან არ აღმოჩნდეს ზანურის ეთენილება. ამ მხრივ შემდეგში შეიძლება ბევრი რამ საინტერესო დადასტურდეს. ამის საუცუთესო მაგალითს წარმოადგენს 1771 წლის ფერნალ „მნათობის“ მე-4 ნომერი გამოქვეყნებული საინტერესო წერილი — „ზანისებები სამცხის გეოგრაფიულ სახელებში“. ავტორს, ნორა ნორაკიძეს დროული საქმე ვაუწყებთ, შეუსწავლია სამცხისა და ქაჯახეთის ტოპონიმოქცია ზანური ფორმები, მათთვის დაუძებნია სათანადო ზანური შესატყვისი სახელები. ეს მუშაობა მომავალშიც უნდა გაგრძელდეს.

ეტიმოლოგიური ძიებანი და სახელთა სათანადო შესატყვისების დაძებნა ამჟამად ჩვენი შრომის მიზანი არ არის. დაკმაყოფილით მხოლოდ გრამატიკულ მაწარმოებულთა მიხედვით გამოგვეყო სახელები.

განხილული მასლა უფლებას გვაძლევს დავასკვნათ შემდეგი:

1. ქაჯახეთისა და, ნაწილობრივ, მესხეთის გეოგრაფიულ სახელთა განხილვამ დაგვანახვა, რომ ბევრი სახელი ზანური წარმოშობისაა. ამით უფრო სარწმუნო ხდება აზრი, რომ სამცხისა და ქაჯახეთის ტერიტორიაზე უძველეს დროში მოსახლეობდნენ ზანები.

1 „ღიდ დაეთარში“ ზოგი სოფლის სახელწოდების ამოკითხვა კირს.
2 ავ. შანიძე, ქართ. ენის სტრუქტურისა და ისტორიის საკითხები, 1, თბილისი, 1957, გვ. 32.

2. ტოპონიმები სახელთა საწარმოებლად გრამატიკულ მაწარმოებელთაგან ყველაზე გავრცელებულია ა. იგი ბოლოსართია, ზოგჯერ აშკარად ჩანს მისი კნინობითობის ფუნქცია, (ასკილვანა, წყალბილა, შორეთა, აზმანა, ფარვანა, უფანა, ავაზანა...), უფრო ხშირად — ა სუფიქსის ფუნქცია ამ შემთხვევაში გავრცელებულია. არამართო ა სუფიქსის ფუნქციაა გასარკვევი, არამედ ბევრი გეოგრაფიული სახელის ლექსიკური მნიშვნელობა გასარკვევე შესასწავლა ფონეტიკური პროცესები და სასაუბრო მეტყველების თავისებურება აბუნდოვანებს და გაურკვეველს ხდის ზოგ გეოგრაფიულ სახელს. სიტყვის ბგერითადი შინაარსი აუხსნელია და ხელთ შემოგვრჩება ბგერათა ნაერთი, რომელიც რაიმე ადგილმდებარეობას ჰქვია. მაგალითად, აწყურა („დიდ დაეთარში“ ასეა), ახლა ეძახიან აწყურტას, აღრე ეძახდნენ აძგურტას, ისევეა აწყური. ჩვენ ამ ორი სიტყვის ძირებს მივიჩნევთ ზანურ ფორმებად. რომელთა სათანადო შესატყვისები დასაძებნია.

3. მაწარმოებელთა სიმრავლეცსხვედრის, რომ ენას შეუძლია სხვადასხვა ტიპის ფუნქციონირებით ერთი და იმავე ფუნქციის მსგავსი ფუნქციის სახელები აწარმოოს (შდრ. ვარანტა-ვარანთა||ვარნეთი, ჟაეახთა, ჟაეახეთი). ა, — თა, — ეთ, — ისი, — ები, — ო, — ობი სუფიქსები ამას ადასტურებენ.

კომპოზიტებში უპირატესობა აქვს სიტყვებს: ხევი (ქაღის ხევი), წმინდა (გიორგწმინდა), უბანი (გელთუბანი), შენი (გოგაშენი), ციხე (ვარდიციხე), ყური (ნიაღისური) და სხვ.

4. განსაკუთრებით საკუთისხმოა ერთი რამ: ბევრი გეოგრაფიული სახელი შეიცავს გვარის განაყოფთა სახელს (მაგალითად, გელთუბანი, უარალთუბანი, ლალთუბანი, კალთუბანი...), ან, პირიქით, გეოგრაფიული სახელისაგან წარმოებულია გვარი აბი—აბაშვილი, აბული—აბულიძე...

გვარის განაყოფთა სახელების წარმოების საკითხი ჟაეახტრში ცალკე კვლევის საგანია.

807
800 80 333.

ИНДЕКС
76128

„МНАТОБИ“

**ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ**

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК КП ГРУЗИИ